

A BUDAPESTI KÁROLI GÁSPÁR EGYETEM
TEOLÓGIAI TANSZÉKÉRE BENYÚJTOTT ÉRTEKEZÉS
A TEOLÓGIAI TUDOMÁNYOK DOKTORA FOKOZAT
ELNYERÉSE ÉRDEKÉBEN

Szilvási József

KRISZTUS A MI IGAZSÁGUNK

**HIT ÁLTALI MEGIGAZULÁS
AZ ADVENTISTA TEOLÓGIÁBAN**

Budapest,

2007

Bevezetés

„Igaz-e Isten előtt a halandó? Alkotója előtt tiszta-e az ember? Hiszen szolgáltaiban is talál hibát. Hát még azokban, akik agyagházban laknak, amelynek alapja porban van, s könnyebben szétmorzsolható a molynál” (Jób 4,17–19). Elifáz kérdése minden ember kérdése, a reá adott felelet pedig a keresztény bizonyágtétel központi problémája. Az ember megigazulásáról¹ szóló tanítást a nyugati egyházban nem csupán a keresztény hittételek egyikének tekintik, hanem olyan tantételnek, melynek igazságán áll vagy bukik az egyház által képviselt üzenet igazsága.²

A keleti egyház számára sem közömbös, hogy „igaz-e Isten előtt a halandó”, ők azonban más úton keresik a bűn problémájának megoldását: nem a „*iustitia*”, „*iustificare*”, „*iustificatio*” szavakat³, hanem a „*deificare*”, „*deificatio*” szavakat alkalmazzák, ami elsősorban isteni természetben való részesedést jelent.⁴ A bizánci teológia nem dolgozta ki Pálnak a Római és a Galáciai levélben hirdetett megigazulás tanát. Ahogy Meyendorff írja, a keleti teológia az olyan bibliai szakaszokat, minthogy „*Krisztus megváltott minket a törvény átkától, mikor átokká lett értünk*” (Gal 3,13),

¹ A görög „*dikaioō*” szó szótári jelentése igaznak ítélni, igaznak nyilvánítani, a „*dikaioōnē*” főnévi forma igazságot nyilvánítást jelent, amit magyarul egy régies kifejezéssel megigazulásnak szoktunk fordítani. Karner Károly rámutatott a magyar szóhasználat nehézségeire. Ezt írta: „...a magyar megigazít, megigazítás szót nagyon óvatosan lehet a régies „megigazul”, „megigazulás” szavak helyett használni. Magyarul megigazítani annyit jelent, mint rendbe tenni. Megigazítjuk a képet a falon, vagy a ruhát magunkon. A megigazulás azonban sokkal több, mint az emberi természet megigazítása, rendbetétele. A megigazítás azt jelenti, hogy Isten helyreállítja, sőt újjáteremti azt a viszonyt, mely megromlott Isten és a bűnös ember között. A megigazítani szó, mint bevett szó, nem fejezi ki ezt a mélyreható változást. A megigazulás annyival jobb, hogy nem köznapi szó, csupán az egyházi nyelvben használjuk. Nehézsége viszont az, hogy sokan nem értik.” Karner, K.: *Isten igazsága*, Győr, 1942, 144. p.

² Alister McGrath szerint a latin „*articulus iustificationis dicitur articulus stantis et cadentis ecclesiae*” kifejezés a tizenhetedik századból származik ugyan, de előzményét Luther műveiben is megtaláljuk (WA 40 III. 352.3, „*quia isto articulo stante stat Ecclesia, ruente ruit Ecclesia*”). McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt., 193. p.

³ A latin „*ius-*” kezdetű szavak magukban hordozzák a „törvény” és az „igazságszolgáltatás” gondolatát, az igazság, igazságot tenni, igazságot tétel szavak használata magában hordoz egyfajta jogászai szemléletet a megigazulás kérdésében. Ld.: McGrath, A.: „The conceptual foundation of the Christian doctrine of justification”, *Iustitia Dei*. 1. köt. 4–16. p. További nyelvészeti szempontokat találunk az alábbi egyházi latin szótárakban: Blaise, Albert: *Dictionnaire Latin-Français des auteurs du Moyen-Age*. Brepolis, 1975, 516–517. p., Niermeyer, J. F.: *Mediae Latinae Lexicon Minus*. Leiden, E. J. Brill, 1984, 569–573. p., magyarul: Finály Henrik: *A latin nyelv szótára*. Budapest, 1884, 1089–1090. p.

⁴ Studer, B.: *Divinisation*, in Berardino, Angro Di (szerk.): *Dictionnaire Encyclopedique de Christianisme Ancien*. Paris, Cerf, 1990. 1. köt. 701–704. p., valamint Gross, Jules: *La divinisation du chrétien d'après les pères grecs, Contribution Historique à la doctrine de la grace*. Paris, 1938, 351 p. (Teológiai doktori értekezés).

csupán a halál feletti győzelemre vonatkoztatja anélkül, hogy kiterjesztené azt az Anzelmus által képviselt „helyettes elégtétel” irányába.

A keleti teológia az ember „átistenülésének” gondolatát a Krisztusban lévő isteni és emberi természet közötti egységgel indokolja. Isten Krisztusban – a két természet egységéből adódóan – az emberi természetet is részesíti az isteni természetben. Ez a folyamat azokban is lejátszódik, akik „Krisztusban” vannak: az ember „Isten lesz, és Istennek nevezik, de nem természete vagy viszonya alapján, hanem az isteni elhatározás és kegyelem szerint. Így az ember eléri azt a legfőbb célt, amiért Isten teremtette őt.”⁵

I. A hit általi megigazulás és a reformáció örökösei

A megigazulásról szóló tanítás központi helyet tölt be a nyugati teológiában, de egyzersmind válságban is van. Carl E. Braaten az amerikai lutheránusokról írta, de a többi protestáns felekezetre is igaz, hogy mint a tizenhatodik századi reformáció örökösei, válaszüthöz érkeztek identitásuk és jövőképük tekintetében is. Ismét meg kell határozniuk magukat (1) a római katolikus egyházzal, (2) a történelmi protestáns hagyományokkal és (3) az evangéliumi (Evangelical) mozgalmakkal kapcsolatban, melyek egyre nagyobb teret hódítanak meg a kereszténység egészében, miközben egyre jobban elhajlanak a cselekedetekből való megigazulás irányába.⁶

A szintén lutheránus Mark C. Mattes a hit általi megigazulásnak a mai teológiában játszott szerepéről írt könyvében kijelenti, hogy az „*egyedül kegyelemből és egyedül hit által való megigazulással nem az a baj, hogy kipróbálták, és csalódást okozott, hanem az, hogy ki sem próbálták*”.⁷ Mattes elismeri a fenti kijelentés túlzó jellegét, s azt is, hogy ha senki sem próbálta volna ki a hit általi megigazulásról szóló tanítást, akkor a keresztény egyház nem létezne, de hangsúlyozza: ma fontosabb önmagunk megvédése, igazolása és megvalósítása, mint az Isten kegyelmére való hagyatkozás.

⁵ Meyendorff, John: *A bizánci teológia*. Budapest, 2006, 241–250. p.

⁶ Braaten, C. E.: *Justification, The Article by Which the Church Stands and Falls*. Minneapolis, Fortress Press, 1990, 2–3. p.

⁷ Mattes, M. C.: *The Role of Justification in Contemporary Theology*. Lutheran Quarterly Books, Eerdmans, Grand Rapid, 2004, 3. p.

Ami ennél is súlyosabb, hogy a megigazulástan sokunknak csupán „artikulus” (hittétel, tantétel) anélkül, hogy egyszersmind élő tapasztalat lenne.

A reformáció örökösei (a történelmi protestáns egyházak éppen úgy, mint az evangéliumi szabadegyházak) identitásukat keresik, s ebben a folyamatban ismét felértékelődött a hit általi megigazulás kérdése. Evangéliumi protestáns teológusok 2003-ban két nemzetközi teológiai konferenciát tartottak a hit általi megigazulásról: az egyiket áprilisban, a Wheaton College-ban, a másikat augusztusban, Edinburghban. Mindkét konferencia előadásait kiadták. Bruce L. McCormack, a Princeton Teológiai Szemináriumából, aki mindkét konferencián előadást tartott, azt írta, hogy a reformáció örököseinek három oka volt arra, hogy előtérbe állítsák a hit általi megigazulás feletti vitát:

1. 1999-ben a római katolikusok és a lutheránusok közös nyilatkozata felrázta, és állásfoglalásra készítette az egyházakat.
2. A „rég-” és az „új perspektíva” vitája a páli iratok kutatásában szintén hozzájárult ahhoz, hogy a megigazulás kérdése a rendszeres teológiai kutatások homlokterébe került.
3. Végül, ő is megemlíti a reformátori egyházak identitáskeresését a gyorsan változó világban.⁸

Nem tudom részletesen ismertetni e két kötetet, azonban szeretném röviden összefoglalni azokat a problémákat, melyek a fent említett két nemzetközi konferencián felmerültek. E konferenciák előadói szemléletes képet adtak azokról a nehézségekről, melyekkel a reformáció örökösei küzdenek napjainkban.

A Wheaton College-ban tartott konferencia előadásai négy témakört érintettek: a megigazulás bibliai, dogmatikai, teológiatörténeti és ökumenikus kérdéseit. Az előadók lutheránusok, anglikánok, reformátusok és wesleyánusok (methodisták) voltak. Az első témakör Robert Gundry, valamint D. A. Carson előadásait tartalmazza, s arra a kérdésre keresi a választ, hogy mit tulajdonít Isten igazságul a hívő embernek.

⁸ McCormack, B. L. (szerk.): *Justification in Perspective, Historical Developments and Contemporary Challenges*. Baker Academics, Grand Rapids, 2006, 8. p. Ez a kötet az Edinburghban tartott konferencia előadásait tartalmazza, a Wheatonban tartott konferenciáról ld.: Husbands, M. és Treier, D. J.

Gundry elismeri, hogy Isten Jézus Krisztusnak tulajdonítja bűneinket, aki engesztelő áldozatot mutat be bűneinkért, de tagadja, hogy Isten cserébe hit által nekünk tulajdonítaná Krisztus igazságát. Azt állítja, hogy Isten a mi hitünket (nem Krisztus igazságát) tulajdonítja nekünk igazságul. Gundry ezután a keresztény engedelmes életére (megszentelődés) teszi a hangsúlyt, mert úgy érzi, hogy így nem csupán a római katolikusok problémáira adhat kielégítő választ, hanem a pietisták kérdéseire is.⁹

D. A. Carson az előző előadóval ellentétes álláspontra jutott: nyelvi és exegetikai érvek sorát hozta fel annak igazolására, hogy Isten valóban Krisztus igazságát (és nem a pusztá hitet) tulajdonítja igazságul a hívőnek. Az „új perspektíva” képviselőivel, valamint személy szerint Ernst Käsemannal szemben azt hangsúlyozza, hogy a megigazulás kérdését a megváltás történetének összefüggésében kell tanulmányoznunk, melynek keretében Isten valóságosan munkálkodik azért, hogy Krisztus halála és feltámadása által megigazítsa az istentelent. Carson azt állítja, hogy Pál kijelentése, miszerint Isten Ábrahámnak az ígéletbe vetett hitét tulajdonította néki igazságul (Rm 4, 3–5), már önmagában is Isten meg nem érdemelt kegyelmének megnyilvánulása. Carson elismeri, hogy nincs egyetlen olyan bibliai szakasz sem, mely minden ellentmondástól mentesen állítaná, hogy Isten Krisztus igazságát tulajdonítja nekünk a hit által, mégis úgy látja, hogy a hagyományos reformátori tanítás védhető ebben a kérdésben.¹⁰

E két előadó vitája jellegzetes képet ad a hit általi megigazulásról szóló tanítás legfőbb kihívásáról: a hit szerepéről, a törvény és az evangélium, az ingyen kegyelemből és a törvény cselekedetei nélküli megigazulás, valamint az Isten akarata iránti engedelmesség és a tiszta keresztény jellem összhangjáról. Mielőtt rátérnék a következő tanulmány fő tételeinek összegzésére, szólnom kell a hit szerepéről a megigazulásban. Láttuk azt, hogy „a megigazulás”, mint régies és visszaható szó milyen félreértésekre ad okot, nem kisebb félreértés forrása lehet a „hit által” kifejezés is: azt a benyomást keltheti bennünk, hogy magának a hitnek az aktusa Isten előtti megigazulásunk alapja. Ez azonban súlyos félreértés: nem a hívés ténye, hanem annak

(szerk.): *Justification, What's at Stake in the Current Debates*. InterVarsity Press, Downers Grove, 2004, 278 p.

⁹ Gundry, R. H.: The Nonimputation of Christ's Righteousness. in Husband-Treiter: *Justification*, 17–45. p.

¹⁰ Carson, D. A.: The Vindication of Imputation, On Fields of Discourse and Semantic Fields. i.m. 46–78. p.

kegyelme és isteni ereje igazít meg bennünket Isten előtt, akire a hit irányul. A megigazulás forrása nem a hit, hanem Istennek Jézus Krisztusban megnyilatkozó kegyelme.

Bruce McCormack előadása a kötet alcímében felvetett kérdésre keresi a választ: Mi a hit általi megigazulásról folyó viták tétje? Miért van válságban a protestantizmus nyugaton? Válasza a következő: a hit általi megigazulásról szóló viták tétje nem kevesebb, mint a reformáció jövője: a hit általi megigazulás a reformáció tanítása... az a tény, hogy Isten egy pillanat műveként igazságot tulajdonít nekünk, feleslegessé teszi a katolikus egyház kegyelemközvetítő papi szolgálatát. Ugyanakkor McCormack Aquinói Tamás, Luther és Kálvin írásainak vizsgálatával azt a tételt igyekszik alátámasztani, miszerint a protestáns értékek megőrzése végett túl kell lépni a reformáción. A reformáció elmulasztotta egy olyan teológiai ontológia kidolgozását, mely megfelelő alternatívát képzett volna a római katolikus kegyelemtan számára. McCormack ezt a kegyelem szövetségének ontológiájával kívánja pótolni, ami lehetővé teszi, hogy megőrizzük a megigazulás jogi, forenzikus természetét, s ugyanakkor elfogadjuk az embert átalakító jellegét is.¹¹

Philip Ziegler a hit általi megigazulás etikai összefüggéseiről írt. Dietrich Bonhoeffer amerikai barátjának, Paul L. Lehmann, presbiteriánus teológusnak a munkásságát elemezve rámutatott, hogy az etika nem épülhet a természeti emberről szóló filozófiai felismerésekre. Az igazi etikának azon a morális ontológián kell nyugodnia, amiről McCormack beszélt. Ha az erkölcsi cselekvés alanya megszabadul attól az igyekezettől, hogy megvalósítsa, vagy megőrizze saját igazságát, s e helyett arra összpontosítja figyelmét, hogy hatékonyan tegyen bizonyosságot Isten igazságáról Krisztusban, akkor lesz igazán képessé arra, hogy helyesen cselekedjen.¹²

A következő három előadás a hit általi megigazulás tanának különböző protestáns hagyományait vizsgálja: Mark A. Seifrid Luther és Melancthon vitájáról szól, Robert Kolb a megigazulás tannak a jelenlegi lutheranizmusban meglévő irányzatait vizsgálja meg. Végül Kenneth J. Collins a hit általi megigazulásról szóló tanítás történelmi és jelenlegi metodista értelmezését mutatja be. Mindhárom előadás kulcskérdése a meg-

¹¹ McCormack: What's at Stake in Current Debates over Justification? *The Crisis of Protestantism in the West*. i.m. 81–117. p.

¹² Ziegler, P.: Justification and Justice, *The Promising Problematique of Protestant Ethics in the work of Paul L. Lehmann*. i.m. 118–133. p.

igazulás „*dinamikus*”, illetve „*statikus*” értelmezése: vajon a hit általi megigazulás csupán külső, bírói aktus, melynek semmilyen egzisztenciális kihatása nincs az emberre, vagy olyan dinamikus valóság, mely tényleges változást indít el az emberben.¹³

A teljesség kedvéért szólnom kell a könyv utolsó témaköréről, bár ezek a kérdések kívül esnek vizsgálódásom körén. Az előadók érintették a hit általi megigazulásról szóló tanítás és az egyházzól szóló tanítás, valamint a megigazulás és az ökumenikus mozgalom kérdését is. Az egyetlen előadó, aki nem az evangéliumi protestánsok közé tartozott, Paul B. Molnar, a St. John's University rendszeres teológiai tanára volt (katolikus), aki a hit általi megigazulásról szóló tanítás dogmatikai problémáit vizsgálva összehasonlította Karl Barth és Karl Rahner megigazulásról szóló tanítását, és szólt a katolikus és lutheránus közös nyilatkozatról is, rámutatva, hogy a különböző teológiai hagyományok közötti különbséget nem lehet „ellentmondásos nyelvezettel eltakarni”. A közös nyilatkozatot olyan figyelmeztetésnek kell tekintenünk, mely a dogmatikai tisztánlátás szükségességére emlékeztet bennünket.¹⁴

Feltűnő a hasonlóság a Wheaton Collegeban tartott, s fentebb ismertetett, valamint az Edinburghban tartott konferencia témái között. Utóbbi szintén érinti a megigazulásról szóló tanítás történeti kérdéseit, viszont sokkal szélesebb körben: a korai egyházatyáktól, Augustinus, Luther, Kálvin megigazulásról szóló tanításán át, szól az 1541-ben Regensburgban tartott egyeztető tárgyalásokról, a Tridenti-zsinatról, valamint azokról a kapcsolódási pontokról, melyek összekötik a jelenlegi teológiai vitákat a megigazulás tannal kapcsolatos hagyományokkal. McCormack a kötet előszavában kijelentette, a konferencia nem oldotta fel a különböző irányzatok közötti feszültséget, csupán jelezte, hogy hol tart a mai protestáns teológia a hit általi megigazulás kutatásában.¹⁵

Hol tart a mai protestáns teológia a hit általi megigazulás kutatásában? Válságban van: az emberi teljesítményekbe vetett bizalom és az igazság iránti kétely posztmodern tünetei egyaránt alkalmasak arra, hogy aláássák a keresztényekben is kegyelemből hit által elnyerhető üdvösség igényét.

¹³ Seifrid, M. A.: Luther, Melancthon and Paul on the Question of Imputation. Recommendations on a Current Debate. i.m. 137–152. p., Kolb, R. T.: Contemporary Lutheran Understandings of the Doctrine of Justification. A Selective Glimpse. i.m. 153–176. p. Collins, K. J.: The Doctrine of Justification. Historic Wesleyan and Contemporary Understandings. i.m. 177–202. p.

¹⁴ Molnar, P. D.: The Theology of Justification in Dogmatic Context. i.m. 225–248. p.

¹⁵ McCormack, B. L. Preface, in *Justification in Perspective*. 7–9. p.

II. A hetednapos adventisták és a reformáció öröksége

A hit általi megigazulás áll vagy bukik az egyház által képviselt evangéliumi üzenet igazsága. Ha megértettük és tisztán hirdetjük a megigazulásról szóló tanítást, az egyház bizonyágtétele hatékony lesz. Viszont, lehetetlen helyzetbe hozzuk e bizonyágtételevő szolgálatot akkor, ha olcsóvá tesszük a kegyelmet, illetve ha a legalizmus bűnébe esünk. Vajon e megállapítás csupán általában a nyugati kereszténységre, illetve azon belül a protestantizmusra vonatkozik, vagy szorosabb értelemben a hetednapos adventista egyházra is? Más szóval, elegendő-e az adventisták számára, ha egységes álláspontot képviselnek a szombat, a lélek halhatatlansága, Krisztus második eljövetele és az örök élet kérdésében, vagy az egyház egységének ki kell terjednie az evangélium örök igazságaira is?

Meggyőződésem, hogy a hit általi megigazulásról szóló tanítás nemcsak a Pál apostol által hirdetett evangélium szíve (Rm 1,16–17), s nem csupán a reformáció alapvető tantétele, hanem a hetednapos adventista teológia központi kérdése is. Sajnos, azok a válságtünetek, melyek a huszonegyedik század evangéliumi protestáns mozgalmát jellemzik a hit általi megigazulás területén, jelen vannak az adventista teológiában is. Számos adventista igyekszik ezt tagadni, de a hetednapos adventisták sok tekintetben leképezik (követik és lemásolják) azokat a folyamatokat, melyek más protestáns közösségekben lezajlanak.¹⁶

E megállapításnak határozott következményei vannak dolgozatomra nézve, mert amennyiben igaz, hogy az adventista teológia vitái az egyetemes egyház vitáinak tükröképe, akkor számos vitatott kérdést tisztázhatunk azzal, hogy a keresztény teológia szélesebb összefüggésébe helyezzük azokat. Ezt a módszert igyekeztem követni diszertációmban, amit három részre osztottam:

¹⁶ Dolgozatom egyik adventista bírálója hiányolta az adventista teológia meghatározását és biblikus alapjainak határozott megfogalmazását. Az adventista identitáskeresésről szóló fejezetben reagálok ezekre az észrevételekre, de már itt is meg kell jegyezni, az egyházban tapasztalható teológiai válság, melynek egyik központi területe éppen a megigazulásról szóló tanítás, olyan mértékű, hogy kérdés: beszélhetünk-e egységes adventista teológiáról, van-e egyetlen olyan irány, mely kisajátíthatja magának az adventista jelzőt, vagy tudomásul kell vennünk a tényt, amit William G. Johnsson adventizmusról szóló könyvének már a címében is hangsúlyozott: az adventista teológia széttöredezett állapotban van? Johnsson, W. G.: *The Fragmenting of Adventism*. Pacific Press, Boise, 1995, 123 p. (Különösen tanulságosak a „Sok hang és sok guru”, valamint a „Két teológiai vonulat” című fejezetek.)

- (1) Az első részben a hit általi megigazulásról szóló tanítás hermeneutikai, történeti és tipológiai kérdéseiről szeretnék szólni. A hit általi megigazulás problémája a nyugati teológiában elválaszthatatlanul összefonódott Pál apostol leveleinek értelmezésével.¹⁷

Ezért Pál üzenetének megértése kulcsfontosságú feladat. Pál apostol írásait különböző módon értelmezték az egyház történelme során, ezért a megigazulásról szóló tanításnak is különböző irányzatai alakultak ki. Ezért áttekintettem a legjellegzetesebb irányzatokat, melyek ismerete nélkül aligha szólhatunk hitelt érdemlő módon a megigazulásról.¹⁸

- (2) A dolgozat második részében áttekintettem a hit általi megigazulásról szóló adventista tanítást. Elsősorban azokról az adventista személyiségekről (Ellet J. Waggoner, Alonzo T. Jones és Ellen G. White) szóltam, akik tizenkilencedik század végén az adventista teológiai gondolkodás előterébe állították a hit általi megigazulás tanát. Ezen felül igyekeztem bemutatni azokat a vitákat, melyek a század második felében kísérték a megigazulást az adventista teológiában. E fejezetben igyekeztem párhuzamba állítani a hit általi megigazulásról szóló tanítás adventista teológiában látható problémáit, valamint az evangéliumi protestáns teológia kiütkereséseit.

- (3) A dolgozat harmadik része rendszeres teológiai, közelebbről dogmatikai jellegű. Nem szándékozom részletesen kifejteni a hit általi megigazulásról szóló tanítást, de szeretnék reflektálni azokra a pontokra, melyek problematikusak a megigazulásról szóló adventista tanításban.

¹⁷ Augustinus a *Vallomások* nyolcadik könyvében (XII/29) a Római levél egyik szakaszához köti megértését (Rm 13,13–14. Luther toronyélménye, amit az utóbbi időben több kutató is megkérdőjelez ugyan, szintén arról tanúskodik, hogy Pál üzenetének megértése fordulatot jelentett a reformátor teológiájában. A hit általi megigazulásról szóló tanításának legérettebb kifejtése a Galatákhöz írt levél kommentárjában (1535) található. Luther társa, Melancthon Philip kommentárt írt a Római levélről, s rendszeres teológiai dolgozatát, a *Loci Communes*-t is e levél fő gondolatai köré csoportosította. Ugyanez mondható el Kálvinnról és az Institúcióról, valamint John Wesleyről is.

¹⁸ McGrath, A.: *Iustitia Dei, A History of the Christian Doctrine of Justification*. Cambridge University Press, 1986, 2 köt. 264+252 p.

ELSŐ FŐRÉSZ:

A

**KEGYELEMŐL HIT ÁLTALI
MEGIGAZULÁS TANA**

A

NYUGATI EGYHÁZBAN

Pál és Isten igazsága

Pál üzenetének megértése kulcsfontosságú feladat, s e feladatot csak akkor tudjuk megoldani, ha válaszolunk az alábbi kérdésekre: (1) kik voltak Pál ellenfelei, és mit tanítottak az üdvösség útjáról, (2) mit gondolt Pál a törvényről, (3) mi volt Pál apostol központi üzenete? Ebben a fejezetben egyfelől megpróbáltam röviden összefoglalni azt, amit a „rég- és az „új perspektíva”¹⁹ képviselői válaszoltak a fenti kérdésekre, másfelől szeretném megfogalmazni saját elgondolásomat is.

I. Pál és ellenfelei

Sokan F. C. Baurtól és az úgynevezett „Tübingeni Iskolától” származtatják a páli teológia modern értelmezését.²⁰ Baur először 1831-ben fejtette ki azt a nézetét, hogy a Korinthusi levélben (2Kor 1,11–12) szereplő pártok közül kiemelkedik a Pál és Apollós, illetve a Péter nevéhez kötődő két párt, melyek vitája egészen a második századig meghatározó befolyást gyakorolt a keresztény teológia történetére. Baur szerint a Péter párt judaista keresztényekből állt, s Péteren kívül elsősorban Jakabot kell a párt vezetőjének tekintenünk, míg a Pál nevéhez kötődő párt a hellenista keresztények pártja volt, akik egy törvénytől mentes evangéliumot hirdettek.

Baur 1845-ben „*Paulus, der Apostel Jesu Christi. Sein Leben und Wirken, seine Briefe und seine Lehre*” című könyvében fejtette ki végleges formában azt, amit a páli és a péteri teológia ellentétéről gondolt.²¹ Baur azt állította, hogy csupán azokat a leveleket szabad autentikus páli leveleknek tekintenünk, melyekben nyilvánvalóan látható a fent megnevezett két irányzat szembeállása. E levelek közé sorolta Baur a Rómaiakhoz, a Galatákhöz, és a Korinthusikhoz írt leveleket. A spektrum másik vé-

¹⁹ A a „rég-” és az „új perspektíva” közötti vitát az Interneten is figyelemmel kísérhetjük, átfogó anyagot találunk róla egyebek mellett a következő honlapon: <http://www.paulperspective.com>

²⁰ A páli irodalom értelmezésének történetéről tengernyi irodalom jelent meg, ezek közül különösen az alábbi műveket vettem figyelembe: Westerholm, Steven: *Perspectives Old and New on Paul, The „Lutheran” Paul and His Critics*. Eerdmans, Grand Rapids, 2006, 488 p., Hawthorne, Gerald F.; Martin, Raplh P.; Reid, Daniel G. ed.: *Dictionary of Paul, and His Letters*. InterVarsity Press, Downers Grove, 1993, (különböző címszavak).

gén álltak a pásztorlevelek, melyeket egyáltalán nem tekintett páli leveleknek, mivel ezek szerinte a gnosztikusok ellen íródtak. Baur szerint a börtönből írt levelek egy-egy része tartalmaz ugyan antijudaista elemeket, de valójában ezek a levelek is a gnosztikusok távtanításaival foglalkoznak, így Baur ezeket sem tekintette autentikusaknak, és a Thesszalonikaiakhoz írt leveleket sem.

A későbbi teológiai kutatások megdöntötték Baurnak a Péter és Jakab judaista gondolkodásáról és a páli teológiával való szembenállásáról, valamint a pásztorlevelek és a fogságlevelek késői eredetéről szóló érveit. Ott maradt azonban a kérdés: ha Péter, Jakab, János és Pál összhangban voltak egymással, akkor kik voltak Pál ellenfelei? A vélemények erősen polarizálódnak e kérdésben: a spektrum két végén a judaisták és a gnosztikusok állnak, s e két végpont között legalább nyolc, de egyesek szerint tizennyolc különböző irányzat található.²²

Baur tételének hiányossága, hogy Pál ellenfeleit homogén csoportnak tekinti. Pál levelei azonban alkalmi iratok, melyeket az apostol lelkipásztori céllal írt. Miért küzdene ugyanazokkal az elemekkel Galáciában, mint Kolossében, Thesszalonikában, mint Korinthusban?²³ Minden gyülekezetnek más-más problémákkal kellett megküzdenie, ezért az apostol tanácsai is eltérnek egymástól.

1. Pál ellenfelei Galáciában

A hit általi megigazulásról szóló tanítás szempontjából elsősorban azok az ellenfelek érdekelnek bennünket, akikkel Pál Galáciában szembesült.²⁴ Az apostol számos helyen utal ezekre az ellenfelekre anélkül, hogy részletesen szólna kilétükről és bemutatná tanításaikat. Két olyan szakaszt találunk a levélben, ami kiindulópontot adhat az apostol ellenfeleinek azonosításához. A levél elején azt mondja Pál, hogy „*egyesek megzavartak titeket, és el akarják ferdíteni a Krisztus evangéliumát*” (Gal 1,7), majd a levél végén egy saját kezével írt záradékban hozzáteszi, hogy „*akik testi értelemben akarnak tetszést aratni, azok kényszerítenek arra titeket, hogy*

²¹ A könyv angol fordításban 1875-ben jelent meg, s azóta számos kiadást látott: Baur, C. F.: *Paul, the Apostle of Jesus Christ, His Life and Work, His Epistles and His Doctrine*. Hendricksen, 1–2 köt.,

²² Hafemann, S. J.: Paul and His Interpreters. in *Dictionary of Paul*, 668. p.

²³ Barnett, P. W.: Opponents of Paul, in *Dictionary Paul*, 644–653. p.

²⁴ A Galatákhoz írt levél legjobb kommentárjai átfogó képet adnak azokról a vitákról, melyek Pál galáciai ellenfeleinek kilétéről folynak: Bruce, F. F.: *Commentary on Galatians. New International Greek Testament Commentary*. Paternoster Press, 1982, 19–32. p., Fung, R. Y. K.: *The Epistle to the*

körülmétkedjétek, csak azért, hogy a Krisztus keresztjéért ne üldözzék őket. Mert akik körülmétkednek, maguk sem tartják meg a törvényt, hanem azért akarják a ti körülmétkedéseket, hogy a ti testetekkel dicsekedhessenek” (Gal 6,12–13).

E két szakaszból igen keveset tudunk meg arról, hogy kik voltak Pál meg nem nevezett ellenfelei. Megtudunk azonban néhány lényeges dolgot velük kapcsolatban:

- (1) Pál ellenfelei a keresztény egyházhoz tartoztak, mert ha elferdített formában is, de evangéliumot hirdettek.
- (2) Az általuk hirdetett üzenet központjában a judaizmushoz való csatlakozás szimbóluma, a körülmétkedés állt.
- (3) Pál úgy vélte, ellenfelei nem azért szorgalmazzák a körülmétkedést, mert azt akarják, hogy a pogányokból lett keresztények minden tekintetben engedelmessékedjenek az ószövetségi törvény előírásainak, mert ezt ők maguk sem tették meg.
- (4) Azért ragaszkodtak a körülmétkedéshez, hogy elkerüljék az üldözést, s dicsekedhessenek azzal, hogy pogányokat vezettek Izrael közösségébe.

Amit e négy kijelentésen kívül mondhatunk az apostol ellenfeleiről, ahhoz egy sajátos hermeneutikai módszerre, a „*tükörolvasás*” alkalmazására van szükségünk. E módszer lényege a következő: ki kell fordítanunk Pál érveit, és megtudjuk, mi volt az ellenfelek tanítása. Más szóval, Pál antitéziseiből egyenes következtetéseket vonhatunk le az ellenfelek téziseivel kapcsolatban. B. H. Brinsmead volt az, aki a legkövetkezetesebben alkalmazta ezt a módszert a Galáciai levél magyarázatában.²⁵

A tükörolvasás azonban nehéz és veszélyes módszer. Nehézsége abban áll, hogy Pál írásaiban nem lehet élesen elválasztani (1) a kifejtést, (2) a polémiát és (3) az apológiát. A tükörolvasást, mint módszert, eredményesen alkalmazhatjuk a polémia és az apológia esetében, de használhatatlan akkor, amikor Pál apostol kifejt valamilyen álláspontot. Mivel e három irodalmi forma összemosódik, fennáll a veszély, hogy rávetítjük kedvenc álláspontunkat a szövegre, s aztán az így felállított téziséből magyarázzuk az egész levelet.

Galatians, The New International Commentary on the New Testament. Eerdmans, Grand Rapids, 1988, 3–9. p., Longenecker, R. N.: *Galatians, World Biblical Commentary.* 1990, LXXXVIII–C. p.

Ehhez Betz hozzátesz még egy nehézséget, amikor kijelenti, hogy „Pál soha nem szól ellenfeleihez közvetlen formában, inkább azokról a problémákról szól, melyeket ellenfelei felvetettek”.²⁶

Bármennyire tudatosulnak bennünk a tükörolvasás veszélyei, csak akkor mondhatnánk le erről a módszerről végérvényesen, ha olyan korabeli dokumentumok birtokába jutnánk, melyek segítségével közvetlen formában ismerhetnénk meg Pál ellenfeleinek tanításait. Erre azonban kevés esélyünk van, ezért kénytelenek vagyunk a tükörolvasás módszerét alkalmazni, bár tudjuk, hogy eredményei sok kívánnivalót hagynak maguk után.

Pál apostol védelmezi apostoli tekintélyét, s tiltakozik az ellen, hogy őt egyszerűen a főapostolok tanítványának tekintsék: „*az evangélium, amelyet én hirdettem, nem embertől származik, mert én nem embertől vettem, nem is tanítottak rá, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából kaptam*” (Gal 1,11–12).

Az apostol elmondja rövid életrajzát, melyben hangsúlyozza, hogy miután Jézus Krisztus elhívta őt, Arábiába ment, majd Damaszkuszban prédikált, s már jó ideje hirdette az evangéliumot a pogányok között, amikor felment Jeruzsálembe, ahol a főapostolok felismerték benne elhivatottságának jeleit, s kezet nyújtottak neki. Sem mire nem kötelezték, csupán azt kérték tőle, hogy vegyen részt a szeretetszolgálat közösségében, amit ő igyekezett is megtenni (Gal 1,11–2,10). Hogy nagyobb hangsúlyt adjon szavainak, Pál esküvel erősítette meg azokat: „*Amit pedig nektek írok, íme, az Isten színe előtt mondom, hogy nem hazugság.*” (Gal 1,20)

E sorokat olvasva nem gondolhatunk másra, mint hogy az apostol ellenfelei *megkérdőjelezték Pál apostoli elhivatottságát, tanítói tekintélyét*, és mindezt azzal a céllal tették, hogy megbizonyítsák: Pál túllépte hatáskörét, önkényesen letért arról az útról, amit a főapostolok kijelöltek számára. Az ellenfelek azt mondják, hogy Pál és a főapostolok között teológiai ellentét lépett fel, az apostol viszont kijelenti, hogy egyszer valóban összeütközésbe került Péterrel, de ez nem azért következett be, mert eltérő

²⁵ Brinsmead, B. H.: *Galatians as Dialogical response to Opponents*. Society of Biblical Literature Dissertation Series, No.: 65, Chico, CA, Scholar Press, 1982.

²⁶ Betz, H. D.: *Galatians, A Commentary on Paul's Letter to the Churches in Galatia*, Hermeneia, Philadelphia. Fortress Press, 1979, 5. p.

teológiai álláspontot képviseltek, hanem azért, mert Péter képmutató módon viselkedett, s ez által megzavarta a testvéreket (Gal 2,11–14).

Pál határozottan állítja, hogy *Péter apostollal közös állásponton voltak* abban, hogy mindketten *„természet szerint zsidók, és nem pogányok közül való bűnösök”*, de tudják, hogy *„az ember nem a törvény cselekedetei alapján igazul meg, hanem a Krisztus Jézusba vetett hit által”*, *„mert a törvény cselekvése által nem igazul meg egy ember sem”* (Gal 2,15–16). Ezért mindketten Krisztusban kerestek megigazulást, s amennyiben letérnének erről az útról, ahogy Péter letért egy rövid időre, akkor megvetnék Isten kegyelmét, *„mert ha a törvény által van a megigazulás, akkor Krisztus hiába halt meg”* (Gal 2,21).

Ezek az érvek azt igazolják, hogy Pál úgy értelmezte ellenfeleinek tanításait, hogy azok a mózesi törvények megtartásától várták az Isten előtti megigazulást. Vitázhatunk arról, hogy Pál helyesen ítélte-e meg ellenfelei teológiai felfogását, de nem kérdőjelezhetjük meg azt a tényt, hogy az apostoli tekintély után a mózesi törvények szerepe volt az a kérdés, mely legalábbis az apostol értelmezésében a vita középpontjában állt.

A levél harmadik és negyedik fejezetének fő kérdése (a törvény mellett) az, hogy ki tekinthető Ábrahám igazi utódának? Pál két formában felel erre a kérdésre:

(1) Elmondja Ábrahám történetét, aki *„hitt az Istennek, és Isten őt azért igaznak fogadta el”* (Gal 3, 6 vö.: 1Móz 15,6), hogy aztán leszögezze: *„akik hitből valók, azok Ábrahám fiai”* (Gal 3,7); *„a hitből élők nyernek áldást a hívő Ábrahámmal”* (Gal 3,9 vö.: 1Móz 12,3). Mivel az Ábrahám magvának ígért áldás Jézus Krisztusban teljesedett be, az áldásban azok részesülhetnek, akik származásuktól függetlenül hisznek Jézus Krisztusban.

(2) Pál másik érvét a bibliai tipológia köréből veszi. Ábrahám feleségét, feleségétől született gyermekét, valamint a szolgálólánytól született gyermeket állítja szembe egymással, majd kijelenti: e két nő és két fiú a kétféle Jeruzsálemet szimbolizálja: *„Hágár a Sínai-hegy Arábiában – megfelel a mostani Jeruzsálemnek –, amely szolgaságban van fiaival együtt”* (Gal 4,25). A mennyei Jeruzsálem (Sára) azonban szabad: *„ez a mi anyánk”* (Gal 4,26), aki az ígéret gyermekét szülte. *„Ti*

pedig, testvéreim, Izsák módjára az ígéret gyermekei vagytok” (Gal 4,28) – mondja.

A fenti érvek attól nyernek értelmet, ha feltételezzük, hogy Pál ellenfelei jeruzsálemi orientációt képviseltek. Nem szólhatok itt sem a dél- és észak-galáciai feltételezésre, sem a levél írásának idejére vonatkozó érvekről és ellenérvekről, csupán azt szeretném megemlíteni, hogy azok a problémák, melyekkel Pál a Galáciai levélben foglalkozik, azonosak azokkal, melyek az apostoli zsinat napirendjén szerepeltek.

Némelyek, akik Júdeából jöttek le, így tanították a testvéreket: „Ha nem metélkedtek körül a mózesi szokás szerint, nem üdvözülhettek.” Mivel pedig Pálnak és Barnabásnak nem kis viszálya és vitája támadt velük, úgy rendelkeztek, hogy ebben a vitás ügyben Pál, Barnabás és néhányan mások is menjenek fel az apostolokhoz és a vénekhez Jeruzsálembe (Gal 2,1–2). Miután a gyülekezet útnak indította őket, áthaladtak Fönicián és Samárián, elbeszélést a pogányok megtérését, és nagy örömet szereztek minden testvérnek. Amikor megérkeztek Jeruzsálembe, örömmel fogadták őket az apostolok és a vének, ők pedig elbeszélést, mi mindent tett velük Isten. Előálltak azonban néhányan, akik a farizeusok pártjából lettek hívőkké, és azt mondták, hogy körül kell metélni azokat, és meg kell parancsolni nekik, hogy tartsák meg Mózes törvényét (Gal 2,1–9). Összegyűltek tehát az apostolok és a vének, hogy tanácskozzanak ebben az ügyben (ApCsel 15,1–6).

Mivel a Galáciai levélben Pál nem beszél az apostoli zsinat határozatáról, feltételezhető, hogy azoknak van igazuk, akik a levelet Pál egyik legrégebbi levelének tekintik, melyet az apostol az első misszióút után, de az apostoli zsinat előtt írhatott. Ha ez így van, akkor Pál ellenfelei azonosak azokkal, akiket zavarba hozott az a tény, hogy a keresztény misszió központja Jeruzsálemből a szíriai Antiókhia-ba tevődött át, s akik szerették volna korlátozni a pogánymissziót azért, hogy a kereszténységet megtartsák a judaizmus keretei között.

Pál ellenfelei arra hivatkozhattak, hogy amennyiben a keresztények nagy számban keresztelnek pogányokat anélkül, hogy körülmetélnék őket, ezzel kettős veszélyt okoznak a keresztényeknek (Gal, 6,11–18): Jeruzsálemben a zsidóság vezetői érvként használhatják ezt a gyülekezeti tagok üldözésének igazolására, ugyanakkor felhívhatják a rómaiak figyelmét a kereszténység és a judaizmus közötti különbségekre, és így a kereszténység elveszítheti azokat a kiváltságokat, melyeket azért élvez, mert a rómaiak a zsidóság egyik irányzatának tekintik.

2. Pál ellenfelei Korinthusban

Az apostoli zsinat eldöntötte a vitát, mely megosztotta az antióchiai és a galáciai keresztényeket:

„Mi, az apostolok és a vének, a ti testvéreitek, az antióchiai, szíriai és cilíciai pogány származású testvéreknek üdvözlétünket küldjük! Mivel meghallottuk, hogy közülünk egyesek megzavartak titeket, és szavaikkal feldúlták lelketeket – pedig mi nem adtunk nekik megbízást – (Gal 2,12), egymás között egyetértésre jutva, jónak láttuk, hogy férfiakat válasszunk és küldjünk hozzátok a mi szeretett Barnabásunkkal és Pálunkkal, olyan emberekkel, akik életüket tették kockára a mi Urunk Jézus Krisztus nevéért. Elküldtük tehát Júdást és Szilászt, hogy ők tudotokra adják ugyanazt élőlőszóval. Mert a Szentlélek jónak látta, és vele együtt mi is úgy láttuk jónak, hogy ne tegyünk több terhet rátok annál, ami feltétlenül szükséges: hogy tartózkodjatok a bálványáldozati hústól, a vértől, a megfulladt állattól és a paráznaságtól. Ha ezektől őrizzetek, jól teszitek. Legyetek egészségben!” (ApCsel 15,24–29)

Úgy tűnik azonban, hogy ezzel nem oldódtak meg azok a kérdések, melyek Pál szolgálata körül keletkeztek. Ezért az apostolnak néhány évvel később más gyülekezetekben is szembesülnie kellett a szolgálata ellen irányuló agitációval. A hit általi megigazulás szempontjából fontos lehet azok kiléte és teológiai gondolkodása, akikről Pál a Korinthusiakhoz írt második levelében szól: *„Mert az ilyenek álapostolok, csaló munkások, akik Krisztus apostolainak adják ki magukat. Nem is csoda, mert maga a Sátán is a világosság angyalának adja ki magát. Nem meglepő tehát, hogy szolgálai is az igazság szolgálóinak adják ki magukat; de a végük cselekedeteikhez méltó lesz (2Kor 11,13–15).*

Egyesek figyelmét megragadta az a tény, hogy ezek az „álapostolok” „az igazság szolgálóinak” (*diakonoi dikaiosunē*) adják ki magukat. Az „igazság” (*dikaiousunē*) szó hét alkalommal fordul elő a Korinthusiakhoz írt második levélben (2Kor 3,9; 5,21; 6,7, 14; 9,9–10; 11,15).

Több írásmagyarázó úgy tudja, hogy Pál a Római levelet nem sokkal a Korinthusiakhoz írt második levél után írta, miután megérkezett Korinthusba, ezért közvetve a korinthusi problémák is hozzájárulhattak ahhoz, hogy a Római levél központi gondolata az igazság kérdése lett. Pál e két levélben ismét visszatér az Izrael és az egyház, a Mózes törvénye és a Krisztus evangéliuma közötti kontinuitás és diszkontinuitás kér-

déséhez. Ez azt jelenti, hogy Pál korinthusi ellenfeleinek azonosítása segíthet mind a Korinthusiakhoz írt második levél, mind a Római levél értelmezésében.²⁷

Sajnos, ismét a bizonytalan eredményekkel kecsegtető tükörolvasás módszerét kell alkalmaznunk ahhoz, hogy megoldhassuk a korinthusi „alapostolok” kilétének és teológiai álláspontjának kérdését. Pál apostol szavaiból négy tényt olvashatunk ki:

- (1) Az „alapostolok” nem helybeliek voltak; más csoportok vagy gyülekezetek ajánlólevelével érkeztek a városba (2Kor 3,1). Szerfelett büszkék voltak, magukat ajánlották, Pált pedig lenézték (2Kor 10,12–18; 11,5). Az apostol aggódott azért, hogy a gyülekezet tagjai esetleg eltántorodnak Krisztustól az „alapostolok” tevékenysége folytán (2Kor 11, 3-4).
- (2) Judaisták lehettek, de nem feltétlenül jeruzsálemiek, mert azzal dicsekedtek, hogy személyesen ismerték Jézus Krisztust, Ábrahám és Mózes központi helyet töltött be üzenetükben (11, 22; 3, 4–17), viszont jól beszéltek görögül.
- (3) Emberi bölcsességükre (*gnosis*) hivatkoztak, s ezt a bölcsességet szembeállították Isten valódi ismeretével (2Kor 1,12; 10,5).
- (4) Egyes fordítások e tanítókat „*super apostoloknak*” (2Kor 11,5) nevezik, akik különleges retorikai képességeik miatt felsőbbrendű tekintélyt tulajdonítottak maguknak (2Kor 11,6).

Abból a tényből, hogy az „alapostolok” kiemelkedő fontosságot tulajdonítanak a retorikának és a bölcsességnek, E. B. Allo²⁸ arra következtet, hogy e tanítók nem lehetnek azonosak azokkal a jeruzsálemi gyülekezetből érkezett misszionáriusokkal, akik Galáciában tevékenykedtek. Hellenista zsidók lehettek, akik a diaszpórából származtak, és egyfajta zsidó, görög és keresztény szinkretizmust képviseltek.

Ha a fent ismertetett álláspontok megfelelnek a tényeknek, akkor Pál apostolnak két ellenféllel kellett megküzdenie:

²⁷ Hughes, Ph. E.: *The Second Epistle to the Corinthians*, The New International Commentary on the New Testament. Eerdmans, Grand Rapids, 1962, 356–368. p. , Barnett, P. W.: *Opponents of Paul*, i.m. 646–647. p.

²⁸ Allo, E.B.: *Saint Paul, Second Epistle aux Corinthiens*. Paris, 2. kiad., 1956. idézi Houghes, P. E.: i.m. 357. p.

- (1) A jeruzsálemi keresztény zsidókkal, akik a pogány származású keresztényeket beakarták kényszeríteni a testi Izrael közösségébe, s ennek érdekében a pogányok körülmetéléséért szálltak síkra.
- (2) A diaszpórából származó, görögül jól beszélő zsidó-keresztény gnosztikusokkal, akik nem feltétlenül ragaszkodtak a pogányok körülmetéléséhez, de akik szinkretista tanításaikkal megzavarták a pogány-keresztény gyülekezetek életét.

Mindkét esetben látnunk kell, hogy Pál problémái nem teljesen azonosak azokkal a problémákkal, melyek Augustinust, Luthert és a későbbi reformátorokat foglalkoztatták a hit általi megigazulás kérdésében. Pál nem a személyes üdvösség, hanem a keresztény misszió szempontjából foglalkozott a törvény-evangélium, és az üdvösség kérdésével. Mind a héber, mind a görög zsidóknak azt mondja, hogy Jézus Krisztussal új korszak kezdődött a megváltás tervében: e korszak nem a betű, hanem a Lélek korszaka (2Kor 3, 4–17).

II. Pál és a törvény

Baur felfogása a törvénytől mentes páli és zsidó-keresztény, judaista beállítottságú péteri kereszténységről abban a felfogásban gyökerezett, ahogy Baur a reformációt szemlélte. A huszadik században azonban változás következett be mind a reformáció megítélésében, mind Pál és a törvény viszonyának értelmezésében, s ennek következtében Pál apostolnak a törvényről és a zsidóság szerepéről szóló tanítása az újszövetségi teológiai tudomány egyik legvitatottabb területe lett.²⁹

1. A szemléletváltás rövid története

A törvény-evangélium antitézis, mint általánosan elfogadott reformátori értelmezés a huszadik század közepén különböző támadások célpontja lett.

²⁹ A kérdésnek tengernyi irodalma van mind nyomtatott formában, mind az Interneten, itt ismét csak néhány olyan friss műre szeretnék utalni, melyeket közvetlen formában tanulmányoztam dolgozatom e szakaszának megírásakor: Badenas, R.: *Christ the End of the Law, Romans 10:14 in Pauline Perspective*. Sheffield, JSOT, 1985, (adventista), Schreiner, Th. R.: *The Law and Its Fulfillment, A Pauline Theology of Law*. Baker Books, Grand Rapids, 1993, 294 p., Thielman, Fr.: *A Contextual Approach Paul and the Law*. InterVarsity Press, 1994, 336. p., Kruse, C. G.: *Paul, the Law, and Justification*. Hendrickson, 1996, 320 p., Westerholm, S.: *Perspectives Old and New on Paul*. Eerdmans, Grand Rapids, 2004. 297–340. p.

Először Johannes Munck „*Pál és az emberiség üdve*”³⁰ című, németül 1954-ben kiadott könyvében olvassuk, hogy mind a reformáció, mind Baur félreértette Pált, amikor azt hitték, hogy az apostol az evangéliumot szembeállította a törvénnyel, és ezáltal teológiája jelentősen eltért a többi apostol teológiai felfogásától. Munck kijelentette, hogy a jeruzsálemi apostolok és Pál között *nem teológiai, hanem missziológiai eltérések voltak*: amíg a jeruzsálemi gyülekezet számos vezetője azt is a keresztény misszió feladatának tekintette, hogy a pogányokat, akik elfogadták Jézus Krisztust, a körülmetélkedés által bekapcsolja Izrael közösségébe, addig Pál befejezettnek tekintette a missziót akkor, amikor a pogányok elfogadták Jézus Krisztust. Az apostolnak e felfogásából azonban nem következett a törvény elutasítása – állítja Munck.

A következő jelentős tanulmány, mely számos hívet szerzett írójának, C. E. B. Cranfield „*Szent Pál és a törvény*” című cikke volt.³¹ Cranfield nem tagadta, hogy a hit általi megigazulás központi helyet tölt be Pál teológiájában, s a reformatori törvény-evangélium antitézist sem vonta kétségbe. Kijelentette viszont, hogy *Pál nem a törvény, mint olyan ellen, hanem kizárólag a legalizmus ellen harcolt*. Mivel az apostol nem talált megfelelő görög kifejezést a „legalizmusra”, kidolgozta a „törvény cselekedetei” fogalmat, mint a legalizmus szinonimáját. Cranfield azt írja, hogy Pál negatív kijelentéseit a törvényről és a törvény cselekedeteiről nem a törvényre, hanem a legalizmusra kell érteni, ami a törvény iránti engedelmisséget az üdvösség egyik útjának tekintette. Amikor viszont pozitív kijelentéseket olvasunk Pál írásaiban a törvényről, azt a legalizmus tévelygésétől megtisztított törvényre kell vonatkoztatnunk.

Cranfield azért érvelt így, mert problémásnak látta a modern szintézisnek azt a felfogását, hogy Pál szerint Krisztus eltörölte a törvényt, hogy helyébe állítsa a törvénytől mentes evangéliumot. Krisztus a legalizmust, azaz a törvény iránti engedelmisség üdvösségszerző erejébe vetett hitet törölte el, ugyanakkor ő maga volt a törvény célja (telos) és beteljesedése (Rm 10,4). Cranfield azt mondja, nem a törvény, hanem a betű öli meg az embert (2Kor 3,6), s a betű a legalizmus szinonimája.

³⁰ Munck, J.: *Paul and the Salvation of Mankind*. Richmond, 1959.

³¹ Cranfield, C. E. B.: *St. Paul and the Law*. SJT 17 (1964), 43–68. p. Cranfield később kommentárt írt a Római levélhez, ami az angol nyelvterületen hosszú ideig az egyik legtekintélyesebb magyarázat volt: *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans*. 1–2. köt. Edinburgh, 1975, 1979,

Cranfield tézise számos hívet szerzett magának, és sokan finomították azt, mások azonban bírálták. Azt mondták, Cranfield ott is a legalizmusra vonatkoztatja Pál negatív kijelentéseit, ahol nem szerepel a „törvény cselekedetei” kifejezés (Gal 3,1–12, 17–19). Mások azt mondták, Cranfield nem építette be kellően rendszerébe azokat a szakaszokat, ahol Pál a törvény eltörléséről írt (Gal 3,12, 15–20; Rm 6,14; 7,4).

Munck és Cranfield csupán előfutárok voltak, csakúgy, mint H. J. Shoeps és W. D. Davies, akik szerint Pál valóban a judaizmussal harcolt, de nem a judaizmus fő vonulatával, hanem olyan mellékes irányzataival, melyek csupán a diaszpórában voltak ismertek.³² Az igazi szemléletváltás 1977-ben következett be, amikor E. P. Sanders kiadta „*Pál és a palesztinai zsidóság*” című könyvét.³³

Sanders összehasonlította a judaizmus önmagáról alkotott képét azzal a képpel, amit Pál apostol írásai alapján alakítottak ki róla. Három területen vizsgálta meg a judaizmus önértelmezését: az írástudók, a Holt-tengeri kéziratok, valamint a zsidó apokrifok területén, s az alábbi következtetésre jutott: az első századi judaizmus vallásosságát a „szövetségi nomizmus” jellemezte. A zsidó ember a szövetség jogán válik kedvessé Isten előtt, a törvény iránti engedelmesség pedig Izrael válasza a felkínált szövetségre. *A zsidó ember azért engedelmeskedik a törvénynek, hogy megmaradjon a szövetségben, amit Istentől kapott, de távol áll tőle az a gondolat, hogy a törvény iránti engedelmség által érdemeket szerezne az üdvösségre* – állította Sanders.

Sanders megcáfolta azt az általánosan elterjedt keresztény hiedelmet, hogy a judaizmus legalista, cselekedetekben bizakodó vallás volt, melyben mindenkinek ki kell érdemelnie az üdvösséget a jó cselekedetek által. Ezáltal nemcsak Baur felfogását döntötte meg, hanem Pál polémiái alól is kihúzta a talajt. Ha helyt adunk Sanders nézeteinek, akkor csupán két lehetőség marad számunkra: (1) vagy azt mondjuk, hogy Pál félreértette (vagy félremagyarázta) a judaizmus üdvösségről szóló tanítását, vagy (2) keresnünk kell Pálnak egy másik ellenfelet, akit kritizálhat.

³² Shoeps, H. J.: *Paul, The Theology of the Apostle in the Light of Jewish Religious History*. Philadelphia, 1961. Davies, W. D.: *Paul and Rabbinic Judaism*. Philadelphia, 1948, 4. átdolgozott kiadás, 1980.

³³ Sanders, E. P.: *Paul and Palestinian Judaism*, Philadelphia, Fortress, 1977.

Sanders könyve új fejezetet nyitott a páli iratok kutatásában. Ezt az új fejezetet J. D. G. Dunn „új perspektívának” nevezte, s egyebek mellett N. T. Wrighttal együtt lelkesen magáévá tette.³⁴ Ennek az új fejezetnek azonban van egy sajátossága: mivel könnyebb rombolni, mint építeni, az új perspektíva legtöbb képviselője csupán addig jutott el, hogy sorban megkérdőjelezte a régi perspektíva állításait, maga azonban még nem hozott létre egy konzisztens rendszert Pál értelmezésében. Westerholm ezért azt írja, hogy az új perspektíva valahol félrecsúszott, Luther műveiben pedig sokkal több van Pál apostolból, mint amennyit a huszadik századi teológusok közül sokan hajlandók felismerni benne.

2. A törvény Pál leveleiben

A görög „*nomos*” szót 195 helyen találjuk meg az Újszövetségben. Az előfordulási helyek közül 118 Pál leveleiben van: pontosan 72 a Római, 32 a Galáciai, 9 a Korinthusiakhoz írt első levélben, s a további öt az Efezusiakhoz, Filippiekhez és a Timóteushoz írt első levélben.³⁵ Ez azt jelenti, hogy a törvény kérdése valóban központi helyet tölt be Pál gondolkodásában, de elsősorban azokban a gyülekezetekben foglalkozott vele részletesebben, ahol a hit általi megigazulás kérdése is napirenden volt.³⁶

A görög „*nomos*” a héber „*tóra*” szó fordítása, jelentése azonban nem mindenben felel meg a héber „*tóra*” jelentésének. Utóbbi szélesebb jelentéssel bír: jelentheti a papok által adott irányelveket, egyes törvényeket, melyek a Sínai-hegyi szövetség részét képezik, valamint a törvényt, mint egészet. A „*tóra*” nem jogi terminus, ezért egyszerűen „*törvénynek*” fordítani azt jelenti, hogy valamit elvesztettünk a szó eredeti értelméből, s helyette hozzáadtunk valamit, ami nem volt benne.

³⁴ Dunn, J. D. G.: *The Theology of Paul, the Apostle*. Edinburgh, 1997, 808 p., Wright, N. T.: *What Saint Paul Really Said, Was Paul of Tarsus the Real Founder of Christianity?* Eerdmans, Grand Rapids, 1997.

³⁵ A szó nyelvészeti és teológiai vizsgálatát megtaláljuk a legjelentősebb teológiai szótárakban: Kittel, Gerhard – Bromiley, Geoffrey: *Theological Dictionary of the New Testament*. Eerdmans, Grand Rapids, 1967. 4. köt., 1022–109.1 p., Brown, C.: *The New International Dictionary of New Testament Theology*. The Paternoster Press, 1986. 2. köt., 438–451. p., Balz – Schneider: *Exegetical Dictionary of the New Testament*. Eerdmans, Grand Rapids, 1991, 2. köt., 471–477. p.

³⁶ Dolgozatom egyik bírálója, aki újszövetségi tudós felhívta figyelmemet arra, hogy a törvény kérdése sokkal összetettebb Pál leveleiben; a Korinthusiakhoz írt levelekben például egyedülálló módon szól az apostol a törvény és az ítélet szerepéről (1Kor 3; 2Kor 5). Mivel Pál írásai alkalmi iratok voltak, az apostol a gyülekezetek szükségleteinek megfelelően hol az egyik, hol a másik szempontot hangsúlyozta a törvénnyel kapcsolatban.

A görög „nomos” szó az Újszövetségben soha nem vonatkozik konkrét parancsolatokra, mindig a törvényt, mint egészet jelenti. Elméletileg négy dolgot jelölhet, s a konkrét szövegösszefüggésből állapíthatjuk meg, hogy melyik jelentés áll előtérben: (1) jelenthet normát, ami meghatározza az ember tetteit, (2) jelentheti az ószövetségi Szentírást, (3) jelentheti a mózesi törvényeket, mint egészet, végül (4) Krisztus törvényét – tehát azokat az erkölcsi törvényeket, melyek az újszövetségi gyülekezet tagjainak életét szabályozzák.

Gerhard Kittel szótára nyomatékosan felhívja az olvasó figyelmét arra, hogy Pál írásaiban nem egységes a „nomos” szó használata, az apostol olyankor is használja a szót, amikor nem az Ószövetségre gondol, de amikor az Ószövetségre vagy Mózes törvényére hivatkozik, *akkor sem tesz különbséget a Tízparancsolat és más ószövetségi törvények között*. Ez önmagában is azt igazolja, hogy a tizenkilencedik századi adventista igehirdetők eleve rossz kérdést tettek fel, amikor azt kérdezték: vajon a Galáciai levélben az erkölcsi vagy a ceremonális törvényre gondolt-e Pál, amikor azt mondta, hogy nevelőnk lett a törvény Krisztusig, hogy aztán átadja helyét a hitnek (Gal 3, 24).³⁷

Pál két fontos megállapítás köré rendezi mindazt, amit a törvénnyel kapcsolatban el akar mondani: (1) a törvény a bűnök miatt adatott, s (2) küldetése addig tart, míg el nem jön az utód, akinek az ígéret szól (Gal 3,19). Az utód azonban eljött, „*a törvény nélkül jelent meg Isten igazsága, amelyről bizonyosságot is tesznek a törvény és a próféták*” (Rm 3, 21), ezért a keresztyének nem térhetnek vissza a törvény uralma alá, mert ezzel hiábavalóvá tennék Krisztus halálát (Gal 2,21).

Ha a törvény a bűnök miatt adatott, akkor meg kell vizsgálnunk, milyen szerepet tölt be a bűnös életében. Pál írásaiból öt ilyen szerepet olvashatunk ki:

- (1) A törvény *tiltja a bűnt*. Igaz, hogy Pál egyes helyeken pozitív formában fogalmazza meg a törvény tartalmát, s azt mondja, hogy a törvény ebben az egy igében teljeseedik be: „Szeresd felebarátodat, mint magadat” (Gal 5,14), ez azonban nem teszi érvénytelenné azt a megállapítást, hogy a törvény a bűn miatt adatott, s el-

³⁷ Ez nem jelenti azt, hogy az erkölcsi és a ceremonális törvény megkülönböztetése eredendően hibás gyakorlat, csupán arról van szó, hogy a Galáciai levélben az apostol nem tartotta indokoltnak alkalmazását, ezért, mint hermeneutikai elvnek, a szövegre történő rávetítése több problémát okoz, mint amennyit megold.

sődleges szerepe, hogy tilalom formájában nyilatkoztassa ki Isten jó, kedves és tökéletes akaratát. A törvény Isten Szava a bűn ellen fordítva.

- (2) A törvény nemcsak tiltja, de *le is leplezi a bűnt*. A bűn nem a törvénnyel lép be az ember életébe, jelen van már a törvény ismerete előtt is: „a törvényig is volt bűn a világban”, azonban „a bűn nem róható fel, ha nincs törvény” (Rm 5,13). „A bűnt nem ismerném, ha nem ismertem volna meg a törvény által, s a kívánságot sem ismerném, ha a törvény nem mondaná: ‘Ne kívánd!’” (Rm 7,7).
- (3) A törvény nem pusztán leleplezi a bűnt, hanem *intenzívebbé is teszi hatását* az ember életében. Mindez nem a törvény „bűne”, hanem a bűn által megfertőzött ember „természetes” reakciója a törvény bűnöket leleplező hatására: „a bűn a parancsolattól ösztönzést kapott, és felszított bennem mindenféle kívánságot. Mert a törvény nélkül halott a bűn. Én pedig a törvény nélkül éltem valamikor. Amikor azonban jött a parancsolat, életre kelt a bűn, én pedig meghaltam, és kitűnt, hogy éppen az életre adott parancsolat lett halálommá. Mert a bűn, miután ösztönzést kapott a parancsolattól, megcsalt engem, és megölt általa. A törvény tehát szent, a parancsolat is szent, igaz és jó. Akkor a jó lett halálommá? Szó sincs róla! Ellenben a bűn, hogy meglássék bűn mivolta, a jó által hoz rám halált, így a bűn fokozott mértékben lesz bünné a parancsolat által” (Rm 7, 8–13).
- (4) A törvény valódi hatása az, hogy *az embert hozzáláncolja bűneihez*. Ahogy a börtön bezárja rabjait, úgy a törvény is fogságba veti a bűnös embert: „az írás mindenkit bűn alá rekesztett” (Gal 3,22).
- (5) A törvény szent és jó, de *„erőtlen a test miatt”* (Rm 8,3), ezért nem tehet mást, mint hogy kárhozzátja az embert, „hogyan elmúljon minden száj, és az egész világot Isten ítélje meg” (Rm 3,19). Az apostol törvénnyel kapcsolatos megállapításaiból egyenesen következik, hogy az ember nem igazulhat meg a törvény iránti engedelmesség által (Rm 3,20; Gal 2,16). A törvény megtartói megigazulhatnak (Rm 2,13), de sajnos, a bűn által megrontott ember nem tudja megtartani a törvényt, ezért nem is számíthat arra, hogy üdvözülhet a törvény cselekedetei által. Nem is az a törvény küldetése, hogy üdvözítse az embert, ezt Isten teszi meg, miután megváltotta őt Krisztus Jézus által. A törvény küldetése, hogy tudatosítsa az emberben: szabadítóra van szüksége. Így lett Krisztus a „*törvény*

végcélja minden hívő megigazulására” (Rm 10,4), a törvény pedig így vált nevelőnké Krisztusig (Gal 3,24).

- (6) Pál apostol azonban itt nem tekinti befejezettnek a törvény küldetését. A Galáciai levélben, csakúgy, mint a Római levélben, kijelenti: a keresztény küldetése, hogy betöltse Krisztus törvényét (Gal 6,2). Krisztus azért jelent meg, hogy megtegye azt, ami-re „képtelen volt a törvény”, hogy „a törvény követelése beteljesüljön bennünk” (Rm 8,1–4).

III. A páli teológia központi kérdése

Harmadik kérdésünk az, hogy mi áll Pál apostol teológiai gondolkodásának központjában? S. J. Hafemann azt mondja, hogy a németországi teológiai gondolkodásban, melyet egészen a közelmúltig a Tübingeni Iskola uralt, egyértelműen azt felelték erre a kérdésre, hogy Pál teológiájának központi gondolata „Isten igazsága”. Az angolszász teológiát korábban sem jellemezte, hogy egy központi gondolat köré csoportosította volna Pál tanításait.³⁸ Inkább azt a módszert követték, amit a rendszeres teológusok: igyekeztek átfogó, szisztematikus formában tárgyalni Pál teológiáját.³⁹

A huszadik század második felében azonban ez a kép is megváltozott: egyesek teljesen elvetették azt a gondolatot, hogy Pál teológiájának van központi tétele. A legmesszebbre H. Räisänen ment el, aki tagadta, hogy Pálnak van konzisztens teológiája. Az mondta, Pál írásai alkalmi iratok, melyekben egymással szembenálló nézeteket találunk. Räisänen a törvényt hozza példaként, s kijelenti: Pál a Galáciai levélben úgy mutatja be a törvényt és az evangéliumot, mint amelyek kölcsönösen kizárják egymást, míg a Római levélben úgy beszél róluk, mint amelyek kiegészítik egymást.

Mások ugyan nem kérdőjelezték meg Pál teológiájának konzisztens voltát, de vitatták, hogy e teológiának valóban a hit általi megigazulás áll a központjában. A változás előfutárai W. Wrede, és A. Schweitzer művei voltak. Wrede azt állította,

³⁸ Hafemann, S. J.: Paul and His Interpreters. i.m. 674–677. p.

³⁹ Az angol irodalom egyik legjellegzetesebb képviselője (bár ezt a művet hollandból fordították) Ridderbos, H.: *Paul, An Outline of His Theolog.* London, SCPK, 1977, 587 p.

hogy Pál központi problémája az eszkatológia volt, a hit általi megigazulás csupán olyan polemikus tantétel (*Kampfeslere*), amit Pál a judaistákkal folytatott vitában dolgozott ki, de ami egyáltalán nem tekinthető a páli teológia központi problémájának.⁴⁰

Albert Schweitzer továbbgondolta Wrede tételeit, s összekapcsolta azt Adolf Deissmann Krisztus-misztikájával. „*Pál apostol misztikája*” című könyvében azt írta, hogy Pál központi problémája „*a Krisztusban*” formulában összegezhető, ami 164 helyen olvasható Pál írásaiban.⁴¹ Pál misztikus volt – állítja Schweitzer –, de tárgyunk szempontjából fontosabb a következő kijelentése: a hit általi megigazulás csupán mellékráter (*Nabenkrater*) Pál gondolkodásában, melyet egyedül a Galáciai és a Római levélben találunk meg.

A változásban az áttörést Krister Stendahl „*Pál és a nyugat befelé forduló lelkiismerete*” című írása hozta meg, ami svéd nyelven 1960-ban, angolul 1976-ban jelent meg.⁴² Stendahl azt állította, hogy Luther személyes megtérési élménye következtében a hit általi megigazulás problémája kikerült abból az összefüggésből, melyben eredetileg az apostol írásaiban volt. Pál írásaiban a hit általi megigazulás csupán arra a kérdésre adott választ, hogy a pogányok milyen statusban vannak a gyülekezetben, Luther nyomán azonban az üdvösségről szóló tanítás központi kérdése lett. *Olyan elvont teológiai kategória lett, melynek hivatása, magyarázatot adni az emberiség kudarcára, s megindokolni, hogy az ember miért nem képes megfelelni az erkölcsi törvények elvárásainak.* E hangsúlyváltás következménye – állítja Stendahl –, hogy a zsidók és pogányok viszonyának páli problémája a nyugat befelé forduló lelkiismeretéből eredő egyéb problémák fogságába esett.

Stendahl továbbmegy, s azt állítja, hogy a nyugati teológia átértelmezte a damaszkuszi úton történeteket, melyek eredetileg az apostoli elhivatásról szólnak, s megtérési élményt fabrikált belőlük. Majd így összegzi mondandóját: „*Pál érvelése a hit általi megigazulás területén nem megy túl a judaistákkal való elégedetlensége körén, nem tekinthető a legalizmus elleni általános támadásnak, ezzel szemben Pál leszögez benne valamit, amit nagyon jól körülhatárolt célból tesz: meg akarja védeni a pogányoknak azt a jogát, hogy részesüljenek azokból az ígéretekkel, melyeket Isten*

⁴⁰ Hafemann, S. J.: i.m. 674. p.

⁴¹ Schweitzer, A.: *The Mysticism of Paul the Apostle*. New York, 1955, 411 p.

⁴² Stendahl, K.: *The Apostle Paul and the Introspective Conscience of the West*, in *Paul among Jews and Gentiles and Other Essays*. Philadelphia, Fortress, 1976, 78–96. p.

Izráelnek adott. A pogányoknak ez a joga kizárólag Jézusba vetett hitükön nyugodott.” Ha pedig ez így van, akkor a hit általi megigazulásról szóló tanítás nem lehet Pál teológiájának központi kérdése – fejezi be érve-lését Stendahl.⁴³

IV. Isten igazsága Pál leveleiben

Mit mondjunk mindezekre? Központi kérdés-e a hit általi megigazulás Pál apostol írásaiban, vagy csupán missziológiai stratégiájának mellékterméke? Hogyan viszonyul a megigazulás problémája az eszkatológiához, a misztikához és az üdvösségről szóló tanítás átfogóbb kérdéseire?

Személyes meggyőződésem, hogy Pál elsősorban misszionárius volt és lelkipásztor, s csak másodsorban teológus. Az apostoli egyház nem ismerte az akadémia világát, az apostolok nem foglalkoztak „akadémikus” kérdésekkel. Az első, a második, sőt bizonyos fokig még a harmadik századi egyházi írók is alkalmi iratokat adtak ki, melyek a keresztény hit egy-egy konkrét kérdéséről szóltak anélkül, hogy egységes rendszerbe foglalták volna az evangéliumot. A hit általi megigazulás kérdését mégsem tekinthetjük „mellékráternek”, s nem állíthatjuk azt, hogy Isten igazsága csupán más, „fontosabb” kérdéseknek alávetve szerepel Pál apostol írásaiban.⁴⁴

Pál „főműve” a Római levél, melyet nem olyan gyülekezetnek írt, amit ő alapított, s nem is pásztori szándékkal írta. Bemutatkozásnak szánta egy olyan gyülekezet számára, melyet szeretett volna megnyerni missziós programja számára. Ezért – ha lehet is valami abban, hogy a levélben tükröződnek a korinthusi gyülekezet egyes problémái –, Pál igyekezett a lehető legátfogóbban, legrendszeresebben, s legkevésbé vitatkozó módon írni a Római levélben mindarról, amit üzenete legfontosabb kérdésének tekintett. E levélben ő maga fogalmazta meg evangéliumának központi gondolatát: az első fejezet tizenhatodik, tizenhetedik versét méltán nevezik a levél alapszövegének: *„Mert nem szégyellem az evangéliumot, hiszen Isten ereje az, min-*

⁴³ Sajnos, Stendahl idézetének eredeti helyét nem sikerült felkutatnom, az idézetet S. J. Hafemann fent idézett cikkéből vettem át.

⁴⁴ Käsemann, Ernst azt írja, ma már nem jelenhetjük ki a liberális teológia biztonságérzetével, hogy meg tudjuk írni Pál teológiáját anélkül, hogy egyáltalán megemlítenénk a hit általi megigazulás kérdését, ahogy azt Wrede gondolta. Ma a felekezeti határoktól függetlenül elismerik, hogy a hit általi megigazulás a páli teológia nem mellőzhető összetevője. Ld.: *Commentary on Romans*. SCM Press, 1980, 24. p.

den hívőnek üdvösségére, elsőként zsidónak, de görögnek is, mert Isten a maga igazságát nyilatkoztatja ki benne hitből hitbe, ahogyan meg van írva: 'Az igaz ember pedig hitből fog élni'' (Rm 1,16–17).

Isten a maga igazságát nyilatkoztatta ki az evangéliumban, s az ember ezt az igazságot hit által nyerheti el, mert az igaz ember hitből él – ez az evangélium lényege, amit Pál nem szégyell, s amit Rómában is kész hirdetni. Nem csak az alapszöveg szól azonban Isten igazságáról, hanem a levél dogmatikai része is, ami sokkal tekintélyesebb helyet foglal el itt, mint más esetekben. Ha tehát Pál apostol főművében ekkora teret szentel az Isten igazságának, akkor bizonyára kiemelkedően fontos kérdésnek tekinti azt.

Isten igazsága a páli teológia nagy jelentőségű kérdése.⁴⁵ Nem ez az egyetlen tanítás, mely foglalkoztatta Pált. Az apostol szinte minden olyan kérdést érintett leveleiben, ami helyet kap a modern dogmatikai irodalomban, de Isten igazsága kihatását és jelentőségét tekintve, felül emelkedik más igazságok körén.

A görög „dik-” kezdetű szócsoporthoz tartozó tagjai közül elsősorban a „dikaiosunē” főnév, és a „dikaioō” ige tekinthető kiemelkedően páli kifejezésnek az Újszövetségben. Előbbi kilencvenegy helyen található az Újszövetségben, s ebből ötvenhét alkalommal Pál apostol használja – harminchárom esetben csupán a Római levélben. Az igei alakot harminckilenc helyen találjuk meg az Újszövetségben, ebből huszonöt Pál leveleiben van.⁴⁶

A kérdés az, vajon Pál görög vagy héber hagyományokat követ a szó értelmezésében? Amikor a LXX elkészült, a klasszikus görög nyelvben már határozott jelentése volt a „dikaiosunē” szónak: egyfelől jogi terminus volt, s azt jelentette, hogy „min-

⁴⁵ Szólnom kell az igazság szó kapcsán arról a problémáról, mellyel az igazságról szólva a magyar nyelvben szembesülünk: nyelvünkben egy és ugyanazt a szót használjuk olyan két eltérő fogalom megjelölésére, amit más nyelvek külön szóval jelölnek. A görög „aléteia”, a latin „veritas”, az angol „truth” és a francia „verité” szavakat éppen úgy „igazságnak” fordítjuk, mint a görög „dikaiosunē”, a latin „iustitia”, az angol „righteousness” és a francia „justice” szavakat. Az előbbieket jelentése igazmondás, a valóságnak megfelelő állítás, tanítás, valamint átláthatóság és őszinteség. Utóbbiak jelentése inkább igazságosság, méltányosság, ártatlanság.

⁴⁶ A szó jelentését megtaláljuk a fent idézett szótárakban, de a Római levélhez írt jelentősebb kommentárok is külön „excursusban”, „appendixben” foglalkoznak vele: Bénétreau, Samuel: *L'Épître de Paul aux Romains*, Edificac. 1. köt. 59–66. p. Murray, John: *The Epistle to the Romans*. Eerdmans, Grand Rapids, 1. köt. 336–362. p. Morris, Leon: *The Epistle to the Romans*. Eerdmans, Grand Rapids, 1988, 100–103. p. Moo, Douglas: *The Epistle to the Romans, The New International Commentary on the New Testament*. Eerdmans, Grand Rapids, 1996, 79–90. p.

denki elnyeri azt, ami megilleti őt, amint azt a törvény rendeli”.⁴⁷ Másfelől a görögök az igazságosságot a négy fő erény (okosság, józanság, igazságosság, férfiaság) egyikének tekintették, sőt kijelentették, hogy mind a négy erény össze van foglalva az igazságosságban. Az igazság szó klasszikus, görög értelme később végzetes hatást gyakorolt az igazság keresztény értelmezésére;⁴⁸ kérdés azonban, hogy e hatás érvényesült-e már Pál apostol írásaiiban is?

Az írásmagyarázók egyetértenek abban, hogy Pál nem a klasszikus görög, hanem a héber szóhasználatnak megfelelően értelmezte az igazság szót.⁴⁹

⁴⁷ Aristoteles: Rhetorika. I. 1366b

⁴⁸ A probléma még összetettebb lesz az által, ha figyelembe vesszük, hogy a nyugati teológiai nyelvet Terulianustól kezdve uralja a latin, s ez talán a hit általi megigazulás területén idézte elő a legtöbb félreértést. A „*iustitia, iustus, iustificari*” szavak tudniillik a „*ius*” szót hordozzák magukban, ami jogot jelent. Így az „*igazság, igaz, megigazítani*” szavak mögött megjelenik a jog, a bíró, és az ítélet gondolata.

Egy másik gondolat, mely a „*iustitia*” háttérében áll, az a tény, hogy a rómaiaknál *Iustitia* volt az igazság istennője, akit az érmeiken fiatal nőként ábrázoltak, egyik kezében csészével, a másikban joggal vagy bőségszarúval. Az a kép azonban, mely a legjobban elterjedt nyugaton, az istennőt mérleggel, karddal a kezében és bekötött szemmel ábrázolja. A mérleg és a bekötött szem az objektív vizsgálódást, míg a kard a szigorú végrehajtást volt hivatva kifejezni. Mint látni fogjuk, semmi nem áll távolabb a héber „*sadaq, sedeq, sadaqa, saddiq*” és a görög „*dikaiois, dikaioisunē, dikaioō*” szavak jelentésétől, mint a bekötött szem és a kard.

⁴⁹ Ismét egyik bírálóm észrevételeire reflektálva lábjegyzetben szólok Isten igazságáról az Ószövetségben:

Igazság az Ószövetségben

„Az Ószövetségben egyetlen fogalom sem rendelkezik olyan alapvető jelentőséggel az emberi életet alkotó valamennyi viszonyulás szempontjából – írta Gerhard von Rad –, mint *sadaqa*. E fogalom nemcsak az ember Istenhez fűződő viszonyának mércéje, de az emberek egymás közötti kapcsolatának is, beleértve a legkisszerűbb civódásokat is, mi több, mércéje az embernek az állatokkal és természeti környezetével fennálló kapcsolatának is.” (von Rad, G.: *Az Ószövetség teológiája*, Osiris Kiadó, Budapest, 1. köt., 2000. 293. p. Hasonló szellemben ír az igazság fogalmának ószövetségi szerepéről Eichrodt, Walter: *Theology of the Old Testament*, SCM Press, London, 1. köt., 239-249. p. és Preuss, Horst Dietrich: *Old Testament Theology*, Westminster John Knox Press, Louisville, 2. köt., 167-170. p.)

A héber „*sdq*” gyök 523 helyen található meg az Ószövetségben, 41 esetben ige, 206 esetben melléknév, 119 esetben hímnemű, 157 esetben nőnemű főnév. Legtöbbször a bölcsességirodalomban találkozunk vele, a Zsoltárok könyvében 139, a Példabeszédekben 94, Jób könyvében 35, a Prédikátor-nál 11 helyen olvassuk, míg a prófétai írások közül Ézsaiás könyve vezeti a sort 81 előfordulási hellyel, őt Ezékiel 43, majd Jeremiás követi 18 előfordulási hellyel. Ezen kívül csak Mózes első és ötödik könyvében találunk tíznél több előfordulási helyett, az összes többi ószövetségi könyv már csak egy számjegyű előfordulási hellyel rendelkezik.

A tudósok között vita van arról, hogy a „*sdq*” szót jogi kifejezésnek kell-e tekintenünk? Az a kérdés, vajon az igazság azt jelenti-e, hogy az emberek bizonyos normákhoz igazodnak, amit az „igazság öre” – rendszerint Isten – figyelemmel kísér, s jutalmaz ad azoknak, akik betartják a normákat, s megbünteti azokat, akik megszegik őket (*iustitia distributiva*). Ha ez így van, akkor az irgalom, az együttérzés és az üdvösség az igazság ellentéte. Valószínű, azoknak van igazuk, akik szerint az igazság a szabadság és az üdvösség szavak szinonimája (*iustitia salutifera*), ami arról szól, hogy milyen kapcsolat van Isten és a szövetséges nép között, s nem arról, hogy milyen viszony van az emberek, s az elvont jogi normák között. Ezért Isten szabadító tettei igazságának megnyilatkozásai, nem pedig az igazság antitézisei.

Az ószövetségi igazság fogalom vizsgálatánál három előfeltevésből szeretnék kiindulni: (1) az igazság közösségi terminológia, igaz, az aki mindenben megfelel a közösség elvárásainak. (2) az igazság jogi és etikai terminológia, s magában foglalja azt a kötelezettséget, hogy helyre kell állítani azok jogait, akiket igazságtalan sérelmek értek a közösségben. E helyreállításnak azonban nem csupán a megsértett egyénre, vagy csoportra nézve van jelentősége, hanem az egész közösség békéjére és harmóniájára nézve is. (3) az igazság nem objektív valóság: annak van igaza, akinek igazat adnak. Az Ószövetségben természetesen az a legfőbb kérdés, hogy Isten kinek ad igazat, ezért már az ószövetségi próféták is beszélnek az igazságról, mint olyan dologról, amit Isten az embereknek tulajdonít.

Közösségi terminológia

Ne szaladjunk előre, s ne vonatkoztassuk azonnal Istenre és a vallásos élet területére a „*sdq*” fogalmát. A héber igazság fogalom közösségi terminológia: az igazság jelenti, hogy az ember azokkal a követelményekkel összhangban él és cselekszik, melyeket a közösség támaszt vele szemben. Mivel minden ember különböző közösségek tagja, e közösségek különböző elvárásokat támasztanak vele szemben. Ami igazságnak számít az egyik közösségben, igazságtalanság a másikban. Mivel az ószövetségben nincsenek olyan objektív normák, melyek a közösség keretein kívül vannak, az ember (sőt Isten is) akkor tekinthető igaznak, ha megfelel a közösség elvárásainak. (Achteimer, E. R.: *Righteousness in the Old Testament*, in Buttrick, G. A. ed.: *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, Abingdon Press, 1962. 4. köt., 80-85. p.)

Csak akkor érthetjük meg az Ószövetség számos kijelentését, az igazsággal kapcsolatban, ha figyelembe vesszük a héber igazság szó közösségi meghatározottságát. Az elmondottakat szeretném néhány példával alátámasztani: azt a nyugati civilizációban is természetesnek tartjuk, hogy az igazság egyféle méretéket jelent, s a törvény előtt egyenlő szegény és gazdag, élőköl és közember. Azt azonban már nehezebben tudjuk megérteni, hogyan függhet össze az igazsággal az a kettősség, amit például a „*Ne ölj!*” (2Móz 20, 13). parancsolattal kapcsolatban tapasztalunk az Ószövetségben. E parancsolat tudniillik egyáltalán nem tekinthető egyetemesnek: a parancsolat megtiltotta, hogy a szövetséges nép egyik tagja kioltsa egy másik tag életét, de amikor Jáél megölte Siserát, akkor Debóra mindezt úgy énekelte meg, mint „*az Úr igaz tetteit, vezetésének igaz tetteit Izraelben*” (Bir 5,11). Amit Jáél tett, a mi normánk szerint, orvgyilkosság volt, Debóra Isten igaz tettét látta benne, mert a tett egy olyan ember ellen irányult, aki a szövetséges nép ellensége volt.

Mi azt is nehezen egyeztetjük össze a „*Ne ölj!*” parancsolat követelményével, hogy meg kellett ölni azt, aki dolgozott a nyugalom napján (akár a heti, akár az évenkénti ünnepeket vesszük figyelembe), nem különben azokat a rendelkezéseket, melyek a várbosszú intézményével állnak kapcsolatban (4Móz 35, 5Móz 19). Csak az igazság fogalmának közösségi értelmezése teszi lehetővé, hogy megértsük miért volt Dávid igazabb, mint az őt üldöző Saul akkor, amikor kétszer is megölhette volna, de egyszer sem tette (1Sám 24,17; 26,23).

Hasonló megítélés alá esik Támár este: Júda özvegyen maradt menyé prostituálnak öltözve elcsábította apósát, akitől terhebe esett. Ezért ki kellett volna végezni, de amikor kiderült, hogy Támár azért tette ezt, mert így akart gondoskodni férje családjának fennmaradásáról, Júda nemcsak megkegyelmezett neki, hanem egyszersmind elismerte, hogy Támárnak „*igaza van velem szemben, mert nem adtam őt a fiamhoz, Sélához*” (1Móz 38,26). A példákat lehet szaporítani, de az eddig elmondottakból is kitűnik, hogy ha lehet egyáltalán általánosítani e tekintetben, az Ószövetségben az számított igaznak, aki minden tettében a közösség jólétét tartotta szem előtt.

Jog és igazság

Természetesen nem zárhatjuk ki a jog problémáit akkor, amikor az igazságról beszélünk: igazság és jogosság együtt járnak, s számos olyan szöveget találunk az Ószövetségben, ahol „*sadaq*” szó a „*safat*” és a „*mispat*” szavak társaságában fordul elő. Itt is érvényesítenünk kell azonban a közösségi szempontokat. Az a jogszerű, ami a közösség érdekeit szolgálja. Az igazságszolgáltatás az Ószövetségben nem azt jelenti, hogy két vitázó fél között egy harmadik igazságot tesz az érvényben lévő törvények alapján, ahogy azt a nyugati kultúrában megszoktuk. Az igazságszolgáltatás az Ószövetségben azt jelenti, hogy a nép vénei (akik ítélkeznek a kapuban) ítéletükkel helyreállítják azt a harmóniát, amit a szóban forgó bűncselekmény megrontott a közösségben.

A cél a közösség békéjének helyreállítása, s amikor a bírák részrehajló ítéletei, megfosztják az elesetteket jogaiktól, s ez által maguk is hozzájárulnak a békétlenséghez, a próféták határozott szavakkal ostromozzák őket: „*jaj azoknak – mondják –, akik megvesztegetésért igaznak mondják a bűnöst, de az*

igazak igazát elvitatják” (Ézs 5, 22-23). „Már csak kevés idő van hátra”, vége lesz a zsarnokságnak, és „kiirtják mindazokat”, „*akik semmit érő ürüggyel fosztják meg jogától az igazat*” (Ézs 29, 17-21). Hasonlóképpen nyilatkozik a zsolttáros is: „*Meddig ítéltetek álnokul, pártjukat fogva a bűnösöknek? Védelmeztétek a nincsteleneket, és az árváknak jogát, szolgáltatásokat igazságot a nyomorultaknak és szűkölködőknek*” (Zsolt 82, 2-3).

Igazság és szövetség

Az igazság, mint közösségi terminológia felveti a szövetség kérdését is. Az igazság ebben az értelemben vallási fogalom: azok tartoznak „*az igazak közösségéhez*”, és azok útját „*ismeri az Úr*”, akik „*az Úr törvényében gyönyörködnek, akik az Ő törvényéről elmélkednek éjjel-nappal*” (Zsolt 1). Két félreértést azonban el kell kerülnünk: (1) az Ószövetségben az igazság nem minden esetben rendelkezik vallásos jelentéssel. (2) Nem szabad arra gondolnunk, hogy az Isten és az ószövetségi Izrael közötti szövetség a nép igazságán nyugodott. Ez a szövetség, amely Jahve kiválasztásán (5Móz 7, 6-8) alapul, és amelynek ő a kezdeményezője, Izraelt szoros jogi és személyes kapcsolatba hozza Jahvéval. A 2Móz 19-24. és 32-34. részeiben található szövegek tartalmazzák a szövetségi szerződés minden lényeges elemét.

Bár Izrael félreértette a szövetséget, nem szabad azt feltételeznünk, hogy Jahve és Izrael viszonya legalista alapokon nyugodott. Isten a szövetségi előkészületek idején (2Móz 19, 3-6) éppen úgy, mint a Tízparancsolat bevezetőjében emlékeztette a népet arra, hogy a szövetség nem a törvényadással, hanem a szabadítással vette kezdetét: „*én az Úr vagyok a te Istened, aki kihoztalak Egyiptom földjéről*” (2Móz 20, 2), s ennek alapján rögzíti a szövetségi kötelezettség legfontosabb mozzanatát: az ő tiszteletének kizárólagosságát Izraelben. Az alaptörvényhez részletes kultuszi és etikai előírások csatlakoznak, majd a „szövetségi szerződés” lezárásaként áldás- és átokformulák szerepelnek.

Izrael önkéntesen, egyhangúlag, s örömmel fogadta az Istentől felkínált szövetséget, s hogy a héberek hitének később is az öröm, a dicsőítés és a hála voltak legfőbb elemei, azt mindennél ekesebben bizonyítja a Zsoltárok könyve.

Isten azért adta kiválasztott, s az egyiptomi szolgaságból megváltott népének a törvényt, hogy „*szentek legyenek, mert én az Úr a ti Istenetek, szent vagyok*” (3Móz 19, 2), s hogy ezzel is kifejezze előttük azt, hogy komolyan gondolta mind a kiválasztást, mind a szövetségkötést. Izrael kegyesei pedig hálások voltak e bánásmód miatt, ezért újra, meg újra megénekelték: „*abban telik kedvem, Istenem, hogy akaratodat teljesítsem, törvényed szívemben van. Hirdetem igazságodat a nagy gyülekezetben, és nem zárom be számat, jól tudod, Uram*” (Zsolt 40, 9-10).

„*Az Úr törvénye tökéletes, felüldíti a lelket... Az Úr döntései igazak, mindenben igazságosak, kívánatosabbak az aranytól, sok színaranytól is, edesebbek a méznél, a csurgatott méznél is*” (Zsolt 19, 8-11).

Aligha tekinthetjük véletlennek, hogy a leghosszabb zsolttárt a törvény magasztalásának szentelték (Zsolt 119).

A törvénynek azonban csak a szövetség keretei között van jelentősége: azok, akik hittel fogadják Isten kiválasztását, s örömmel tekintik őt Uruknek, azok szívesen követik a törvényt, mint az Istennel kötött szövetség irányelveinek gyűjteményét. Azoknak azonban, akik nem rendelkeznek e hittel, s akik nem tartoznak a kiválasztott néphez, a törvény értéktelen. Hit Izrael Szabadítójában a törvény iránti engedelmisség előfeltétele, e hit nélkül az engedelmisség értéktelen.

Isten egy pillanatig sem gondolta azt, hogy a törvény rendelkezéseinek megtartása igazzá teheti a népet, ezért magában a törvényben gondoskodott olyan eszközökről, melyek kegyelmének hírnökei voltak. Nemcsak a reggeli és esti áldozatok, valamint a nagy engesztelés napjával kapcsolatos rendelkezések (3Móz 16), de a szándékos és nem szándékos bűnökkel kapcsolatos törvények is azt igazolják, hogy Isten a törvényben adott olyan lehetőséget, ami őrizte a szövetségi viszonyt, s az ebből következő igazságot (4Móz 15, 22-31). A törvény iránti engedelmisség során megnyilatkozó emberi gyarlóságokra volt bocsánat, de a szövetség és a törvény elleni lázadás az Újszövetségből ismert Szentlélek elleni bűnnel azonos megítélés alá esett.

„Önmagában a törvény iránti engedelmisség nem eredményezett megigazolást, de aki igaz volt, az engedelmeskedett a törvénynek, mert hit által elfogadta azt, mint Isten nagylelkű rendelkezéseit. Sem a cselekedetek önmagukban, sem a cselekedetek a hittől kísérve nem eredményeztek igazságot, csupán az a hit, mely cselekedetekben nyilvánult meg. A hit az Istennel való közösség beteljesítője, ezért igazságot számíttatik be. „*Ábrám hit az Úrnak, aki ezért igaznak fogadta el őt*” (1Móz 15,6), s „*az igaz ember a hite által él*” (Hab 2,4, Achtemeier, E. R.: id mű: 82. P).

Az Ószövetség is ismerte az igazak bűnös állapotának problémáját. Isten igazsága nemcsak szabadításaiban és igaz ítéleteiben nyilvánkozik meg, hanem megbocsátó szeretetében is. Pál apostol ezt a gondolatkört viszi tovább, amikor az evangéliumot összekapcsolja Isten igazságával. John Murray rámutatott, hogy szerkezetileg a Római levél tézisének tekintett szakasz (Rm 1,16–17) az ószövetségi héber költészet paralelizmusát követi. E szövegek első tagja kimond egy állítást, amit a második tag vagy elismétel más szavakkal, vagy kiegészítő magyarázatot fűz hozzá, illetve egy ellentétes értelmű szó használatával emeli ki ez első tagmondatban szereplő mondanivalót. Ilyen szerkezetekben az igazság és a szabadítás, az igazság és az üdvösség gyakran szerepel párhuzamos fogalom gyanánt (Zsolt 98,2; Ézs 46,13; 51,5-8; 56,1). A fent idézett szakaszokban a szabadulás és az igazság párhuzamos fogalmak. John Murray⁵⁰ azt mondja, hasonló a helyzet az alábbi páli szakaszban is: az evangélium, az Isten ereje, az üdvösség és az élet az Isten igazságával azonos fogalmak.

„Mert nem szégyellem az *evangéliumot*, hiszen *Isten ereje* az, minden hívőnek *üdvösségére*, elsőként zsidónak, de görögnek is, mert Isten a maga *igazságát* nyilatkoztatja ki benne hitből hitbe, ahogyan meg van írva: ‘Az igaz ember pedig hitből fog *élni*’” (Rm 1,16–17).

A Római levélben két olyan szakasz van, melyek kiemelkedően fontos szerepet töltenek be az „Isten igazsága” kifejezés értelmezésében (Rm 1,16–17; 3,21–26). Szeretném röviden összegezni e két szakasz hermeneutikai problémáit.

Igazság és bűnös állapot

Az elmondottakból következik, hogy már az Ószövetség is ismerte az igazak bűnös állapotának a problémáját. Már Jób könyvében felvetődik a kérdés: „*Igaz-e Isten előtt a halandó*” (Jób 4, 17), de a zsoltáros is kijelenti, hogy Isten „*a szívben lévő igazságot kedveli*”, ő azonban bűnben született, anyja vétékben foganta (Zsolt 51, 7-8), s arra kéri az Urat, aki hű és igaz, hogy ne szálljon perbe vele, mert „*egy élő sem igaz előtte*” (Zsolt 143, 1-2). Ezért Isten igazsága nemcsak szabadításaiban és igaz ítéleteiben nyilvánkozik meg, hanem megbocsátó szeretetében is. Amikor a nép már nem győzte kivárni, hogy Mózes visszatérjen a Sínai-hegyről, aranyborjút készítettek. Isten ezért el akarta törölni őket a földről. Mózes közbenjárására azonban megbocsátott a népnek. E bocsánatot kétféleképpen nyilatkoztatta ki (1) új kőtáblákat adott, s (2) személyesen vonult el Mózes előtt, aki a következő szavakkal mondta el hitvallását: „*Az Úr, az Úr irgalmas és kegyelmes Isten! Türelme hosszú, szeretete és hűsége nagy! Megtartja szeretetét ezerzig, megbocsátja a bűnt, hitszegést és vétet. Bár nem hagyja egészen büntetés nélkül, hanem megbünteti az atyák bűnéért a fiaikat és a fiak fiait harmad és negyedzig*” (2Móz 34, 5-7). Különösképpen Ézsaiás könyvének Izrael helyreállításáról és a kegyelem esztendejéről szóló jóvendöléseiben domborodik ki az a gondolat, hogy Jahve igazsága abban lesz láthatóvá, hogy igazságot sarjaszt népe között, s felöltözteti őket igazságának ruhájába (Ézs 61, 10-12). Ez a gondolat azokkal az énekekkel együtt, melyek Jahve szenvedő szolgájáról tesznek bizonyosságot (Ézs 42, 1-4; 49, 1-6; 50, 4-11; 52, 12-53, 12) már az újszövetségi igazságfogalom zsengei.

⁵⁰ Murray, J.: i.m. 29. p.

1. Miután az apostol leszögezi, hogy nem szégyelli az evangéliumot, kijelenti, hogy az evangélium Isten ereje. Pál a „*dunamis*” szó használatával igyekszik alátámasztani az általa hirdetett evangélium hitelességét. Az evangélium nem pusztán elmélet, ideológia, világmagyarázat, hanem olyan isteni erő, mely üdvösséget közvetít. Lukács szerint Jézus ezt az erőt a Szentlélek kitöltéséhez kötötte (ApCsel 1,8), Pál apostol egyfelől Krisztus keresztségéhez (1Kor 1,24), másfelől a Lélek munkájához köti (1Kor 2,4). A Korinthusiakhoz írt második levél nem beszél a törvényről, de szembeállítja a Sínai-hegyi törvényadást, az újszövetséggel (2Kor 3, 4–18), s e szembeállítás központjában az a hatalom áll, amivel a Lélek kíséri az Újszövetség szolgálatát. A megigazolást az evangélium dinamikus ereje következtében nem tekinthetjük pusztán fikciónak Pál apostol írásaiban.
2. Az apostol második kulcsszava az üdvösség (*sōtēria*). Az üdvösség eszkatológiai kifejezés, s Pál éppen a Római levélben köti össze Krisztus második eljövételének gondolatával; a szeretet a törvény betöltése – írja, majd így folytatja: „*De mindezt valóban tegyétek is, mert tudjátok az időt, hogy itt van már az óra, amikor fel kell ébrednetek az álomból. Hiszen most közelebb van hozzánk az üdvösség, mint amikor hívőkké lettünk: az éjszaka múlik, a nappal pedig már egészen közel van*” (Rm 13,10–12). A nyolcadik fejezetben, ahol a megigazulás gyümölcséről, a fiúságról ír, szintén megjegyzi, hogy „üdvösségünk reménységre szól”, bár a Lélek zsengejének birtokában vagyunk, várjuk a fiúságot, testünk megváltását (Rm 8,23–24). Az evangélium nemcsak a Szentlélekről szóló tanítással, az eszkatológiával is szoros kapcsolatban van tehát.
3. A harmadik kulcsfogalom a hit (*pistis*). A kifejezés két formában szerepel itt: Pál egyfelől a hívőkről beszél – zsidókról előbb, mivel üdvtörténetileg az övék az elsőbbség, de a pogányokról is, mert az evangélium egyetemes üzenet –, másfelől egy nehezen értelmezhető kifejezéssel azt mondja, hogy az evangéliumban Isten igazsága hitből hitbe jelentetik ki. A hitből hitbe kifejezés sok vitára adott okot: egyesek a hűség és a hit görög nyelvben ismert szójátékára utalva azt mondták, hogy hitből hitbe azt jelenti, Isten hűségéből az ember hitébe. Mások az egyik ember hitéből a másik ember hitébe való átmenetet hangsúlyozták. Voltak, akik a hit különböző fokozataira gondoltak, s a személyes hitbeli növekedésre való utalást

láttak a szakaszban. Bizonyára azok járnak legközelebb az igazsághoz, akik a hit kizárólagosságára (*sola fide*) való utalást látnak a szakaszban.

4. A negyedik, nem kevésbé vitatott kifejezés az Isten igazsága. Egyesek szerint az Isten igazsága Isten igaz voltára utal, és ezt összekötötték a már említett igazságosztással. Eszerint Isten igazsága azt jelenti, hogy Isten igazságosan bánik az emberekkel (*justicia distributiva*). Mások viszont objektív birtokos esetről, illetve olyan birtokos szerkezetről beszéltek, ami az igazság eredetére utal. Eszerint az Isten igazsága Istentől származó, Isten által az embernek adott (tulajdonított) igazságot jelent. Ha figyelembe vesszük, hogy az Isten ereje (*dunamis theou*) és az Isten igazsága (*dikaiosunē theou*) azonos szerkezetek, melyeket nem lehet egy mondaton belül kétféleképpen értelmezni, akkor azt kell mondanunk, hogy a kifejezés második értelmezése a helyes.

A következő szakasz, melynek figyelmet kell szentelnem, az emberiség egyetemes bűnösségét lezáró fejtegetést követi: miután minden száj elnémul, s az egész világ Isten ítélete alá kerül, s amikor még az ószövetségi törvény ismerői is elismerik, hogy a törvényből csu-pán a bűn felismerése adódik (Rm 3,19–20), az apostol bejelenti: Isten Krisztusban új korszakot nyitott az üdvösség történetében.

„Most pedig a törvény nélkül jelent meg Isten igazsága, amelyről bizonyosságot is tesznek a törvény és a próféták. Isten pedig ezt az igazságát most nyilvánvalóvá tette a Krisztusban való hit által minden hívőnek. Mert nincs különbség: mindenki vétkezett, és híjával van az Isten dicsőségének. Ezért Isten ingyen igazítja meg őket kegyelméből, miután megváltotta őket a Krisztus Jézus által. Mert az Isten őt rendelte engesztelő áldozatul azoknak, akik az ő vérében hisznek, hogy igazságát megmutassa. Isten ugyanis az előbb elkövetett bűnöket elnézte türelme idején, hogy e mostani időben mutassa meg igazságát: mert ahogyan ő igaz, igazzá teszi azt is, aki Jézusban hisz (Rm 3, 21–26).

1. A „most pedig” kifejezés nem csupán történeti, hanem ahogy Dunn írja, eszkatológiai jelentéssel bír. Pál megismétli itt a megjelent, megnyilatkozott kifejezést, de más értelemben, mint az első fejezet tizenhetedik versében. Ott azt hangsúlyozza, hogy amikor az evangéliumot hirdetik, Isten igazsága mindig megnyilatkozik. Ezért folyamatos jelen időt használ. Itt azonban azt hangsúlyozza, hogy valami olyan dolog teljesedett be, amit az Ószövetség (törvény és próféták) már megjövendölt, de aminek most jött el az ideje. Ismét megjelenik tehát a megigazulásról szóló tanítás eszkatológiai jellege.

2. Isten igazságának megnyilvánulása az ószövetségi jövendölések beteljesedése, ez az igazság mégis „*a törvény nélkül*” jelent meg. Pál ezzel szeretné alátámasztani az igazság ingyenes jellegét. Az apostol más helyen is beszél erről, Péterrel folytatott vitájában éppen úgy, mint személyes bizonyágtételében (Gal 2,16; Fil 3,9).
3. Isten igazsága a Krisztusban való hit által nyilatkozott meg (*dia pisteōs Jesou Christou*). Fentebb már szoltam arról, hogy emberi oldalról nézve egyedül hit által részesülhetünk Isten igazságában. Pál a hit szerepéről szóló kijelentést két ponton is megszorítja itt: (1) *dia pisteōs* kifejezéssel arra utal, hogy a hit nem instrumentális ok, hanem az igazság elfogadásának útja és módja. Leenhardt, Franz szavaival élve, a hit a koldus üres keze, mivel üres, képes elfogadni a felkínált megigazulást, de nem jelent érdemet.⁵¹ (2) Pál a hitet Jézus Krisztushoz köti (itt is vita van a teológusok között a birtokos szerkezet megítélésében; vannak, akik Jézus Krisztus hűségét, nem pedig az ember Jézus Krisztusba vetett hitét látják benne). Nem a hit, mint olyan, hanem az, akire a hit irányul, Jézus Krisztus a megigazulás forrása.
4. Pál a megigazulást Jézus Krisztus engesztelő áldozatához köti. Isten kegyelemből, Jézus Krisztus áldozata következtében igazítja meg a bűnöst. Krisztus helyettesítő halála az alap, melyen az ember üdvössége nyugszik.
5. Mit jelent türelmének ideje? Pál arról beszél itt, amit Etelberg Staufer így fogalmazott meg: Jézus Krisztus a megváltási terv élethordozója. Isten Jézus Krisztus eljövendő áldozatára való tekintettel hagyta életben a bűnösöket, s már az ószövetség idején is az ő áldozatára való tekintettel bocsátotta meg az emberek bűnét.
6. Végül Pál összekapcsolja a hit általi megigazulást és az úgynevezett theodicea kérdését. Amikor Isten megigazítja azt, aki Jézusban hisz, saját igaz voltáról is bizonyosságot tesz.

⁵¹ Leenhardt, F. J.: *L'épître de Saint Paul aux Romains*. Labor et Fides, Geneve, 1981, 59 p.

Augustinus megigazulástana

A megigazulás tanának történetét többen is feldolgozták; számos dogma- és teológia-történeti mű szentelt kiemelkedő figyelmet a megigazulásról szóló tanításnak.⁵² A múlt században két olyan mű is keletkezett, melyeket sokan még ma is a megigazulásról szóló tanítás legjobb történeti feldolgozásának tekintenek. Német nyelven Albrecht Ritschl művét kell megemlítenem, melyet 1872-ben angolul is kiadtak.⁵³ Angolul viszont James Buchanan írt egy átfogó művet, melyet ma is megjelentetnek.⁵⁴ A téma legfrissebb és legátfogóbb feldolgozása azonban Alister McGrath tollából származik, aki „*Iustitia Dei*” címmel két kötetben mutatta be a hit általi megigazulásról szóló tanítás történetét.⁵⁵

Alister McGrath rámutatott, hogy a hit általi megigazulásról szóló tanítás a nyugati teológiában lett az üdvösségről szóló tan csaknem egyedülálló paradigmája.⁵⁶ Ennek részben kultúrtörténeti, részben teológiatörténeti okai vannak. A nyugatnak a római jog által formált gondolkodása éppen úgy hozzájárult a fent ismertetett helyzet-hez, mint a pneumatológia kiemelkedő szerepe a keleti egyházban.⁵⁷ A legfőbb ok azonban egy páratlanhatású teológus műveiben keresendő, aki évszázadokra meghatározta a nyugati teológia fejlődésének irányát: ez a teológus Augustinus (354–430) volt.⁵⁸

⁵² A teljesség igénye nélkül szeretném megemlíteni a legfrissebbeket: Heick, Otto W.: *A History of Christian Thought*. Fortress. Philadelphia, 1965, 1–2. köt., Pelikan, Jaroslav: *The Christian Tradition, A History of the Development of Doctrine*. University of Chicago Press, 1971–1989, 1–5. köt., Gonzalez, Justo L.: *A History of Christian Thought*. Abingdon Press, 1970–1975, 1–3. köt., Cunliffe-Jones, Hubert (szerk.): *A History of Christian Doctrine*. T. & T. Clark, Edingurgh, 1978, 601 p., Placher, W. C.: *A History of Christian Theology, An Introduction*. Westminster Press, 1983, 324 p. (A szerző kétkötetnyi szöveggyűjteményt is mellékelte könyvéhez.), Sesebüé, B. és Wolinski, J.: *Histoire des Dogmes*. Desclée. 1994–1995, 1–4. köt. Olson, R. E.: *The Story of Christian Theology, Twenty Centuries of Tradition & Reform*. InterVarsity Press, Downers Grove, 1999, 652 p.

⁵³ Ritschl, A.: *A Critical History of the Christian Doctrine of Justification and Reconciliation*. Edinburgh, 1872, 605 p.

⁵⁴ Buchanan, J.: *The Doctrine of Justification, An Outline of its History in the Church, and of its Exposition from Scripture*. 1867, Reprint, Baker, 1977.

⁵⁵ McGrath, A.: *Iustitia Dei, A History of the Christian Doctrine of Justification*. Cambridge Univ. Press, 1986, 2 köt. 264+252 p.

⁵⁶ McGrath, A.: *Iustitia Dei*, 1. köt., 3–4. p.

⁵⁷ Gross, Jules: *La divinisation du chrétien d'après les pères grecs, Contribution historique à la doctrine de la grace*. Paris, 1938, 351 p. (Teológiai doktori értekezés).

⁵⁸ McGrath, A. kijelenti: Teljesen nyilvánvaló, hogy a Biblia szerzőin kívül nincs még egy író, aki akora hatást gyakorolt volna a nyugati gondolkodásra, mint Augustinus. E befolyás, bár nem kizárólagos

Augustinus irodalmi hagyatéka szinte a legsértetlenebbül maradt fenn az utókor számára. Életrajzát⁵⁹ – egyebek mellett – személyes vallomásaiból ismerjük. Az egyházatya a „*Vallomások*”-ban⁶⁰ születésétől 384-ig mondja el lelki életének történetét. Vanyó László szerint „*a Vallomások adatait megbízhatónak tekinthetjük, hitelesnek fogadhatjuk el mind-azt, amit az egyházatya önmagáról mondott*”.⁶¹ A szerző, mint konvertita szól arról az útról, melyen megtérése előtt járt, valamint arról, hogy Isten miként vezette megtérésre.

Sajnos, a magyar közönségnek nem volt alkalma megismerni Augustinusnak egy másik, hasonlóan jelentős művét, melyben az egyházatya saját szellemi fejlődését mutatta be önkritikus formában. E mű latinul a „*Retractations*” címet viseli.⁶² Augustinus élete végén áttekintette saját irodalmi munkásságát és elmondta, milyen kérdésekben és mennyiben változott meg teológiai felfogása, és mi az, amit műveiből idős korában is érvényesnek tekintett.⁶³

I. Augustinus, a rétor és a pásztor

Augustinus fent említett könyvében két korszakra osztotta irodalmi munkásságát: az első korszak közvetlenül akkor kezdődik, amikor az egyházatya keresztény hitre tért és püspöki szolgálatának kezdetéig tart, a második korszak pedig püspökké választá-

formában, mégis szorosan összefügg a tizenkettedik századi teológiai reneszánszsal, valamint a tizenhatodik századi reformációval (i.m. 25. p.)

⁵⁹ A magyar olvasóközönség szerencsés helyzetben van, mert a közelmúltban kiadták Augustinus két legjobb szellemi életrajzát: Brown, P.: *Szent Ágoston élete*. Osiris, Budapest, 2003, 615 p., Lancel S.: *Szent Ágoston*. Európa Kiadó, Budapest, 2004, 941 p.

⁶⁰ Legismertebb magyar kiadása: Városi István: *Szent Ágoston vallomásai*. Ecclesia, Budapest, 1975, 427 p.

⁶¹ Vanyó László: *Az ókeresztény egyház irodalma*. Szent István Társulat, Budapest, 1980, 786–787. p.

⁶² Finály Henrik: *A latin nyelv szótára*. Budapest, Franklin Társulat, 1884, 1712–1713. p.

⁶³ Itt szeretném megemlíteni, hogy Augustinus műveinek számos kiadása közül, melyeket használtam dolgozatomban. Eltekintve azoktól az esetektől, ahol külön megneveztem egy-egy modern kiadást, az egyházatya írásait részben francia, részben angol kiadásban használtam. Franciául a tizenkilencedik században M. Raulx vezetése mellett kiadták Augustinus minden (akkor ismert) művét, s ma ezt a szöveget elektronikus formában is megtaláljuk egy svájci szerzetesi közösség honlapján: „*Oeuvres Complètes de Saint Augustin*.” címmel. Ez az egyik kiadás, amit használtam, innen töltöttem le a *Retractations* szövegét is: www.abbaye-saint-benoit.ch/saints/augustin A másik szöveg az egyházatya műveinek angol fordítása, melyet nyomtatva és elektronikus formában is tanulmányoztam: *Nicene and Post-Nicene Fathers*, First Series. 1–8. köt., Reprint, Hendrickson, 1994. Az ókeresztény irodalomtörténet köréből Vanyó László fent idézett művén kívül használtam még két francia és egy angol művet: Soeur Peters, Gabriel: *Lire les Pères de l'Église, Cours de Patrologie*. Desclée de Brouwer, 1981, 683–733. p., Drobner, H. R.: *Les Pères de l'Église, Sept siècles de littérature chrétienne*. Desclée, 1999, 426–471. p., Di Berardino, Angelo: *Patrology*. 4. köt. *The Golden Age of Latin Patristic Literature*,

sával veszi kezdetét, és halálos ágyán ért véget. Az egyházatya hosszú irodalmi munkássága során éppen a megigazulásról szóló tanítás területén ment át a legjelentősebb változásokon: 396 után éppen ellenkezőjét tanította, mint azelőtt. Az egyházatya hit általi megigazulásról szóló tanításában bekövetkezett változások egyik oka az a kétfrontos harc, amit egyfelől a manicheusok, másfelől a pelágiánusok ellen vívott.⁶⁴

E két eretnek mozgalom tanításai sok ponton szöges ellentétben álltak egymással. A manicheizmus a gnoszticizmus egyik formája volt, és a radikális dualizmuson alapult. Eszerint mind a jó, mind a rossz ősprincípiumok. Hátterükben két istenség áll: egyik a test anyagába zárta ez ember lelkét, a másik követeket küldött, hogy kiszabadítsa azt. E szabadítás csupán azoknak adatik meg, akik elfogadják Maninak, mint Istentől küldött Parakletosnak az üzenetét. Ők alkotják az ész egyházát. A manicheusok szerint az üdvösség abban áll, hogy az ember tudatára ébred önmagának. Augustinus kilenc évig tartozott a manicheusok közé, és amikor keresztény hitre tért, kötelességének érezte, hogy irodalmilag is felvegye a harcot a manicheusok ellen. E harc nyomai az egyházatya olyan műveiben is fellelhetők, melyek nem kifejezetten a manicheusok ellen írt vitairatok voltak: így a szabad akaratról szóló könyvében, valamint a Római és a Galáciai levélhez írt kommentárjaiban. Érveinek lényege, hogy a rossz nem Istentől származik, forrása a szabad akaratban keresendő. Mivel az ember szabad, felelős; és mivel felelős, Isten igazságos, amikor ítéletet tart az ember felett. Augustinus a manicheusokkal folytatott harcban nem hangsúlyozta sem a rosszra való hajlam erejét, sem a kegyelem nélkülözhetlenségét az ember megváltásában.

Amikor Augustinus új eretnekséggel, a pelágiánizmussal szembesült, ellene fordultak azok az érvek, melyeket a manicheusok ellen használt. A pelágiánizmus olyan eretnek irányzat volt, mely tagadta az eredendő bűn tanát, nem számolt a rosszra való hajlam (*concupiscentia*) terhével, és a szenvedést sem tekintette a bűn következményének. Az embert teremtett, de autonóm lénynek tekintette, akinek a bűn nem vette el a szabadságát. Pelagius szerint az embernek meg kell tartania Isten törvényét, és az ember képes is erre. A pelágiánizmus képviselői elismerték, hogy az ember a kegyelem által könnyebben engedelmeskedik a törvénynek, de tagadták, hogy a kegyelem nélkülözhetetlen az üdvösséghez. Augustinus szavaival élve: „*olyannyira hangsúlyoz-*

From the Council of Nicea to the Council of Chalcedon. Christian Classics, Inc., Westminster, Maryland, 1991, 341–462. p.

ták a szabad akaratot, hogy egyáltalán nem hagytak helyet Isten kegyelmének, s azt állították, hogy még a kegyelmet is érdemeink szerint kapjuk”.⁶⁵

Amit az egyházatya a manicheusok ellen írt, a pelágiánusok tanításainak ismeretében kénytelen volt kiegészíteni, korrigálni, átértelmezni, de legalábbis pontosabban megfogalmazni. Augustinus ezt a munkát végezte el „*Retractations*” című könyvében. Ezért, ha helyesen akarjuk értelmezni Augustinus megigazolásra szóló tanítását, mindenképpen figyelembe kell vennünk a „*Retractations*” című könyvben szereplő kiegészítéseket.

Augustinus az első könyvet, melynek témája összefügg a hit általi megigazolással, 391-től 395-ig írta a szabad akaratról.⁶⁶ „Amikor még Rómában laktunk, szeretttük volna megvitatni a rossz eredetét... és miután alaposan megvitattuk a kérdést, határozott meggyőződésünk lett, hogy a rossz csupán az akarat szabadságából eredhet, ezért ‘*A szabad akarat*’ címet adtuk a vitáról készült három könyvből álló művünknek. A második és a harmadik könyvet azonban már Afrikában fejeztem be, amikor felszentelt pap lettem Hippóban.”⁶⁷

Az egyházatya élete végén is vállalta mindazt, amit ebben a könyvében írt, elismerte azonban, hogy a szabad akaratról szólva nem szentelt akkora figyelmet a kegyelemnek, mint kellett volna, s ezt a pelágiánusok kihasználták ellene. Nem beszélt sem az előkészítő kegyelemről, sem az eleve elrendelésről, sem arról, hogy Isten mi módon ösztönzi választottai szabad akaratát, hogy a jót válasszák. E korai művében – írja Augustinus – csupán érintőlegesen szólt a kegyelem munkájának a kérdéseiről anélkül, hogy kifejtette volna őket. Más dolog azt keresni, honnan származik a rossz, mint felelni arra a kérdésre, hogy az ember mi módon térhet vissza a jóhoz – írta.

Augustinus 394-395-ben három írásmagyarázati művet írt, az alábbi sorrendben: (1) Propozíciók a Római levélhez, (2) Kommentár a Galáciai levélhez, (3) Befejezet-

⁶⁴ Augustinus harcolt még a donatistákkal és az ariánusokkal, e vitáinak azonban kevés köze van a hit általi megigazoláshoz.

⁶⁵ *Retractations*. 9. fejelet.

⁶⁶ Augustinus „*A szabad akarat*”-ról című könyvét magyarul is olvashatjuk, az „*Ókeresztény írók*” sorozat 11. kötetében: Aurelius Augustinus: *Fiatalkori párbeszéd*. Szent István Társulat, Budapest, 1986, 317–440. p.

⁶⁷ *Retractations*. 9. fejelet.

len kommentár a Római levélhez.⁶⁸ E három művet témájuknál fogva alapvető fontosságúnak kellene tartanunk a hit általi megigazulásról szóló tanítás szempontjából, Augustinus azonban éppen ezekkel a művekkel kapcsolatban írta, hogy álláspontja, amit e könyvekben kifejtett, később megváltozott.

Az egyházatya még felszentelt pap volt, amikor karthágói barátaival tanulmányozni kezdte a Római levél hetedik fejezetét. Az a kérdés foglalkoztatta őket, hogy amennyiben „*a törvény lelki*” (Rm 7,14), akkor a törvényt csak azok tudják betölteni, akik maguk is lelkiek lettek. Augustinus a Római levélhez írt első megjegyzéseiben kizárta azt a lehetőséget, hogy a hetedik fejezetben szereplő „ÉN” Pál apostolra vonatkozhat. Úgy gondolta, amikor ezt a levelet írta, az apostol már lelki ember volt, így nem mondhatta magáról, „*én testi vagyok: ki vagyok szolgáltatva a bűnnek*”. Később azonban, amikor Pelagius követőivel szembesült és újragondolta korábbi kijelentéseit, már nem zárta ki azt a lehetőséget, hogy az apostol önmagáról írhatta e sorokat azzal a fájdalmas felkiáltással együtt, miszerint: „*Én nyomorult ember! Ki szabadít meg ebből a halálra ítélt testből?*” (Rm 7,24).⁶⁹

Augustinus ezzel elismerte, hogy amikor először írt a Római levélről, még nem értette kellőképpen a gonosz kívánság problémáját, ez a kérdés csupán a Pelagius követőivel vívott harcban világosodott meg előtte. Az egyházatya hasonlóképpen nyilatkozik a Galáciai levél egyik kijelentéséről is: „*Mert a test kívánsága a Lélek ellen tör, a Léleké pedig a test ellen, ezek viaskodnak egymással, hogy ne azt tegyék, amit szeretnének*” (Gal 5,17). Ezt is azokra vonatkoztatta, akik személyes életükben még nem ismerték a kegyelem munkáját. „*Akkor még nem értettem – írja –, hogy ezek a szavak azokra is vonatkozhatnak, akik nem a törvény uralma alatt, hanem kegyelem alatt vannak, s akik többé nem akarnak azonosulni a test gonosz kívánságaival, melyek szembeszállnak lelkük kívánságaival, s ha tehetnék, nem engednék e (testi) kívánságoknak. Éppen ezért nem tehetik azt, amit szeretnének: ők ugyanis szembe akarnak szállni a gonosz kívánságokkal, de nem képesek erre. Ez azonban csak akkor következhet be, amikor többé nem lesznek ebben a romlandó testben.*”⁷⁰

⁶⁸ Landes, P. F.: *Augustine on Romans, Propositions from the Epistle to the Romans; Unfinished Commentary on the Epistle to the Romans*. Society of Biblical Literature, Scholar Press, 1982, 107 p., Plumer, E.: *Augustine's Commentary on Galatians*. Oxford University Press, 2003, 294 p.

⁶⁹ *Retractations*. 23. fej.

⁷⁰ *Retractations*. 24. fej.

Augustinus elhatározta, hogy a Római levelet is végig fogja magyarázni úgy, ahogy a Galáciai levéllel tette. Ha befejezte volna, e kommentár több könyvet tett volna ki, de csupán a kezdetekig jutott el, mert visszarettent attól a fáradtságtól, amit a levél átfogó magyarázata igényelt volna tőle.⁷¹

II. Augustinus püspök

Ezek azok a művek, melyekben Augustinus először próbálta megfogalmazni bűnről és megigazulásról szóló tanítását. E könyvek arról tanúskodnak, hogy az egyházatya akkor még hitt abban, hogy az ember képes kezdeményező szerepet játszani a lelki életben. Augustinus akkor ingott meg e hitében, amikor egy régi lelkész társa, Simplicianus⁷² az alábbi kérdéseket tette fel neki: Mit gondolt Pál a törvényről? Miért gyűlölte Isten Ézsaut, és miért szerette Jákobot? Augustinus 396-97-ben könyvben válaszolt Simplicianus kérdésére. Erre a műre utal, amikor kijelenti, hogy felül kell vizsgálni mindazt, amit előbbi három művében írt a megigazulásról.⁷³ McGrath ezt a művet kiemelkedően fontosnak tartja, mert azt bizonyítja, hogy Augustinus megigazulás tana már a Pelagius követői ellen folytatott harc előtt kialakult.

Az első kérdés, melyet Augustinus fent idézett művében érintett, a törvény szerepe volt. Még egyszer visszatért a Római levél hetedik fejezetéhez, s kijelentette, hogy Pál a retorikus „ÉN”-t használja a fejezetben, megszemélyesíti mindazokat, akik a régi törvény uralma alatt állnak.⁷⁴ Majd megpróbálja tisztázni a bűnös kívánság és a rosszra való hajlam problémáit. Eszerint ösztönzést ad a törvény a bűnnek (Rm 7,11), de ez nem jelenti azt, hogy a törvényt akár a legkisebb mértékben is okolhatnánk a bűnért. Azt az ellenvetést hozhatnánk fel itt, hogy a törvény nem bűn, csupán okot szolgáltat a bűnre, de ettől az apostol még nem bírálja kevésbé. Meg kell azonban értenünk – mondja az egyházatya –, Isten a törvényt sem nem azért adta, hogy az bünt

⁷¹ *Retractations*. 25. fej.

⁷² Simplicianus milánói pap volt, akit 397-ben megválasztottak a város püspökévé. Jelentős szerepe volt Augustinus megtérésében. Beszélgetéseiket Augustinus a *Vallomásokban* is megemlíti. Simplicianus a Római levélre irányította az egyházatya figyelmét, s arra készítette Augustinust, hogy megvizsgálja a kegyelem és a szabad akarat viszonyát. Így az egyházatya már a Pelagius elleni vita előtt tisztázhatta megigazulás-ról szóló tanítását.

⁷³ *Diverses questions à Simplicien*, Livre premier, Deux questions sur l'épître aux Romains, *Oeuvres Complètes de Saint Augustin*, Traduites pour la première fois en français, sous la direction de M. Raulx, Tome Vème. Commentaires sur l'Écriture, Bar-Le-Duc, L. Guérins & Cie éditeurs, 1867, p. 490–508.

⁷⁴ *Diverses questions*. i.m. 490. p.

szüljön, sem nem azért, hogy megsemmisítse a bűnt, hanem csak azért, hogy ismertté tegye a bűnt általa, hogy büntudatot ébresszen vele abban a lélekben, aki csaknem biztos volt ártatlanságában. Isten azért teszi ezt, mert csak a kegyelem győzheti le a bűnt, de ahhoz, hogy az ember kegyelmet keressen, előbb aggódnia kell bünei miatt.

A bűnös kívánság jelen van az emberben akkor is, amikor még nem ismeri a törvényt, e jelenlét azonban nem teljes, mert nem formális. Amikor azonban az ember megismeri a törvény tilalmát, a bűnös kívánság ellenállássá érik benne, s ezáltal határozott formát ölt. Azt a kijelentést, hogy a parancsolat bejövételével a bűn, mely addig halott volt, életre kel, az ember pedig, aki élt, meghal (Róm 7,9–11), Augustinus úgy értette, hogy a bűn a parancsolat ismerete előtt is bűn volt, s jelen volt az emberben, de az ember nem volt tudatában – ezért volt a bűn halott, s ezért gondolta az ember, hogy él. De most a törvény tudatosítja az emberben a bűn jelenlétét (élővé teszi azt), s ezáltal az ember rádöbben arra, hogy az út, amelyen jár, halálba visz.

Miért van mindez? Azért, mert az ember testi, s a bűn kihasználja ezt a helyzetet; visszaél a törvénnyel, s amikor a törvény azt mondja „*ne kívánd*”, a bűn még kívánatosabbá teszi magát, s így megcsalja, megöli az embert. Augustinus kettős értelemben szól a bűnről: egyrészt a bűn olyan örökség, melyet őseink hagyományoztak ránk – Augustinus szerint ilyen értelemben bűn maga a *concupiscentia*, a bűnös kívánság –, másrészt a bűn nemcsak örökség, hanem szokás is. Amikor az ember elköveti, majd ismét elköveti a bűnt, olyan szokássá válik, melyből az ember nem tud kitörni többé.

Augustinus a bűnös kívánság ilyen értelmezésével összefüggésben ismét felveti a szabad akarat kérdését. Pál szavait idézve, „*amit teszek, azt nem is értem, mert nem azt cselek-szem, amit akarok, hanem azt teszem, amit gyűlölök*” (Rm 7,15). Augustinus szerint az apostol úgy fogalmaz, hogy szinte azt hisszük, a bűn „*csaknem megsemmisíti a szabad akaratot*”. Ez azonban téves következtetés lenne, mert Pál azt is mondja: „*hogy akarjam a jót, van lehetőségem, de arra, hogy megtegyem, nincs*” (Rm 7,18). Hogyan kell tehát értelmeznünk az eredendő bűn problémáját a szabad akaratral való összefüggésben?

Az egyházatya válaszát egy mondatban így lehet összegezni: a bűnös embernek is van szabad akarata, de az a könnyebb ellenállás irányába mozdul. Alister McGrath

rámutatott,⁷⁵ hogy lényeges különbség van Augustinus és Luther között az akarat szabadságának megítélésében, s ennek oka abban a kétfrontos harcban keresendő, amit Augustinus a manicheusok és a pelágiánusok ellen vívott. A pelágiánizmus és a manicheizmus két ellentétes szélsőség: utóbbi lebecsülte, előbbi viszont túlbecsülte az ember szabad akaratának jelentőségét.

Augustinus a következő formában igyekezett megteremteni az egyensúlyt e két szélsőséges nézet között: az egyházatya azt mondja, hogy Isten szabad akaratot adott az embernek, ezért lehet az embert megítélni bűnei miatt. A kegyelem nem szünteti meg, hanem megerősíti a szabad akaratot. Hogyan? Azt mondja, a bűnös embernek is van szabad akarata, de a bűn miatt nem működik zavartalanul, ezért nem képes áttörni azt az ördögi kört, amit a bűnös kívánságok és a bűnös szokások vonnak az ember köré. A szabad akarat fogságba esett, ezért csupán a bűnre nézve működik hatékonyan, a megigazulásra nézve csak akkor válik hatékonyvá, ha a kegyelem szabaddá teszi.

Az egyházatya a szabadság szó alatt azt az állapotot érti, mellyel az ember képes választani és megvalósítani a jót. A bűnös elvesztette ezt a szabadságot, de szabad akarata azért megmaradt: az ember rendelkezik a mérleglés és a döntés képességével, de a mérleg csal a rossz irányában. Ezért a fogságban lévő szabad akarat nem tudja sem akarni, sem elérni a megigazulást.

Simplicianus második kérdése a kegyelemre irányult, ezért Augustinus a mű terjedelmesebb részében a kegyelemmel foglalkozott. Először rámutatott arra, hogy Pál apostol érvei megdöntik a zsidóknak azt a hamis bizakodását, hogy az ember elegendő érdemet szerezhet a törvény iránti engedelmességgel ahhoz, hogy megigazuljon Isten előtt: *„A zsidók nem értették tehát, hogy e jótétemény az evangéliumi kegyelemből származik, ezért nem lehet a cselekedetekért járó fizetség, különben a kegyelem nem lenne kegyelem.”*⁷⁶

Az ember akkor kezd részesedni a kegyelemben, amikor egy külső vagy belső hangot követve hinni kezd Istenben. A hit előbb megfogán, aztán megszületik, de sem a fogantatás, sem a születés nem történhet meg a kegyelem nélkül; a kegyelem megelőzi a hitet és a lelki élet megnyilvánulásait. Augustinus a Római levél kilencedik

⁷⁵ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 1. köt. 26–28. p.

⁷⁶ *Diverses questions*. i.m. 497. p.

fejezetéből vett érvekkel támasztja alá ezt a kijelentést: Hágár és Sára gyermekei, Rebeka fiai, valamint a fáraó története is azt igazolja, hogy az ember oldaláról nézve nem lehet indokot találni a kegyelemre. *„A kegyelem az elhívó tulajdona, a jó cselekedetek viszont annak cselekedetei, aki kapja a kegyelmet: a jó cselekedetek nem a kegyelem forrásai, hanem a kegyelem következményei. A tűz nem azért melegít meg másokat, hogy felmelegítse önmagát, hanem azért melegít meg másokat, mert már természeténél fogva meleg..., így senki nem azért cselekszi a jót, hogy elnyerje a kegyelmet, hanem azért [cselekszi], mert már elnyerte azt.”*

Felmerül a kérdés: igazságos-e Isten, amikor Jákobot szereti, Ézsaut viszont gyűlöli? Igazságos-e, amikor az ember szemszögéből nézve önkényesen cselekszik? Nem kellene-e emberi oldalról nézve is megindokolni, hogy egyesek hivatalosak, de nem választottak, mások viszont a hívás mellett a kiválasztásban is részesedtek? Augustinus megvizsgál néhány ismert magyarázatot, miszerint Isten előre látta az emberek várható magatartását, s ennek alapján választott ki egyeseket az üdvösségre, másokat a haragra. Isten látta, ki fog hittel felelni a hívásra, s ki nem. Augustinus nem találja kielégítőnek ezeket az érveket, ezért arra a következtetésre jut, hogy emberi szemszögéből nincs megfelelő válasz a kegyelemre. Miért gyakorol Isten kegyelmet, s milyen elveket követ a kegyelem gyakorlása közben? Olyan kérdés ez, amit az ember hiába tesz fel, nem kaphat rá feleletet: *„Könyörülök, akin könyörülök, és irgalmazok, akinek irgalmazok.” Ezért tehát nem azé, aki akarja, és nem is azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené. Mert így szól az Írás a fáraóhoz: ‘Éppen arra rendeltelek, hogy megmutassam rajtad hatalmammat, és hogy hirdessék nevemet az egész földön.’ Ezért tehát akin akar, megkönyörül, akit pedig akar, megkeményít” (Rm 9,15–18).*

Augustinus Simplicianus kérdéseire adott válaszaiban még nem beszél a predestinációról, ezt a tanítást később dolgozta ki, a pelágiánusok ellen írt műveiben. Határozottan tanítja azonban, hogy az ember természeténél fogva és szokásai következtében is a gonosz kívánságok rabságában él. E szolgaságból csupán Isten kegyelme szabadíthatja ki, e kegyelem azonban Isten szuverén választásán nyugszik: *„könyörülök, akin könyörülök, és irgalmazok, akinek irgalmazok” (Rm 9,15).*

Alister McGrath következtetése helyes volt, amikor azt mondta, hogy Augustinus megigazulásról szóló tanítása lényegében már a Simplicianus kérdéseire adott válaszkban kikristályosodott, így e tanítás megszövegezése megelőzte a Pelagius

követőivel folytatott vitákat. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy az egyházatya megigazulás tana semmit sem változott a vita során. Augustinus tizenhét év alatt tizennégy művet írt a pelágiánusok ellen: 412-ből valók „*A bűnösök visszabocsátásáról és érdeméről, valamint a gyermekek megkereszteléséről*”, továbbá „*A betűről és a lélekről*” és „*Az Újszövetség kegyelméről*” szóló művek. 413 és 415 között írta „*A természetéről és kegyelemről*” című munkát, 415/416-ban „*Az ember igazságosságának tökéletességéről*” írt. 417-ben adta ki a „*Pelagius viselt dolgairól*” című könyvét, s egy igen jelentős munkát a „*Krisztus kegyelméről és az áteredő bűnről*” címmel. 419/20-ban keletkezett „*A házasságokról és az ösztönös vágyakozásról*”, „*A lélekről és eredetéről*”, valamint „*A pelágiánusok két levele ellen*”. Augustinus 421-ben adta ki első vitairatát „*Julianus ellen*”, amit 429/30-ban a „*Befejezetlen mű Julianus ellen*” című követett. Nem a vita keretében írta, de a vita során is tárgyalt problémákról szólt a következő műveiben: „*A kegyelemről és a szabad akaratról*”, „*Az intésről és a kegyelemről*” – ezeket a hadrumentumi szerzeteseknek írta 426/27-ben. A galliai szerzeteseknek írta a következő két művet: „*A szentek eleve elrendeléséről*” és „*Az állhatatosság adományáról*”.⁷⁷

III. Augustinus a megigazulásról

A kegyelem először az ember szabad akaratát gyógyítja meg. Augustinus különbséget tett a kegyelem „*operatív*” és „*kooperatív*” munkája között. Isten cselekszik (operatív kegyelem) azért, hogy elindítsa a megigazulás folyamatát. E folyamatban az ember először olyan akaratot kap, mely képes vágyakozni a jóra, majd együtt kezd működni (kooperatív kegyelem) a kegyelemmel a jó cselekedetek véghezvitelében, miáltal tökéletessé teszi a megigazulást. Isten az, aki képessé teszi a fogságban lévő szabad akaratot arra, hogy akarja a jót, s ő az, aki együttműködik az így kiszabadított szabad akarattal a jó véghezvitelében. Így a megigazulás kezdettől végig Isten munkája.⁷⁸

Az ember a megigazulás pillanatában nem lesz szent, növekednie kell a szentségben, s eközben el kell ismernie, hogy Isten a megigazulás és a szent élet forrása. Isten

⁷⁷ Vanyó László: i.m. 799. p. A pelágiánusok ellen írt műveket több gyűjteményben is kiadták, így a „*Nicene and Post-Nicene Fathers*” című sorozat 5. kötetében.

⁷⁸ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 1. köt. 26–28. p.

munkálkodik a megigazulás kezdetén, és együttmunkálkodik a megigazulás folyamatában. Augustinus elismerte, hogy a megigazulás Isten munkálkodásának és (az emberrel való) együttmunkálkodásának gyümölcse, de nem tagadta kategorikusan azt, hogy az ember képes érdemeket szerezni a megigazulás folyamatában. Bár a megigazulás előtt nem szerezhethet érdemeket az ember, a megigazulás után igen. Augustinus ezeket az érdemeket Isten adományainak tekintette. Az örök élet az érdemekért adott jutalom, az érdemek pedig Isten ajándékai, így az egész folyamat inkább Isten szuverén kezdeményezésén, semmint az emberi cselekedeteken nyugszik. Ha Isten „köteles” fizetni az érdemekért, akkor ezt a „kötelességet” önként vállalta magára: „Amikor Isten megkoronázza érdemeinket, saját ajándékát koronázza meg” – írta az egyházatyja.⁷⁹

Augustinus megigazulás fogalma a nyugati megigazulástan alapja, de nem tekinthető azonosnak sem a tizenhatodik századi reformáció, sem az ellenreformáció megigazulásról alkotott fogalmával. Ahhoz, hogy megvilágíthassam Augustinus megigazulás fogalmát, először arról kell szólnom, mit gondolt az egyházatyja a kegyelem és a szeretet fogalmáról. Augustinus a kegyelmet időnként személytelen erőnek tekintette, máskor azonban úgy be-szélte róla, mint a Szentlélek munkájáról. A megújulást a Szentlélek munkájának tekintette, s azt mondta: amikor az ember megigazul, Isten szeretete kiárad lelkébe a Szentlélek által. Augustinus Szentháromság tanának sarkalatos vonása a szeretet és a Szentlélek munkájának összekapcsolása. A Szentlélek képessé teszi az embert, hogy szeresse Istent és felebarátait, mert *a Szentlélek a szeretet Lelke*.

Augustinus szerint van olyan ember, akinek van hite, de nincs benne szeretet. Ennek az embernek a hite semmit sem ér. A hit és a remény – mint a hívő ember erényei – csak akkor képviselnek értéket, ha megelőzi és követi őket a szeretet. Augustinus megigazulás tanát az „*Amor Dei*” uralja éppen úgy, ahogy a tizenhatodik századi reformáció megigazulás tanát a „*Sola Fide*”. Hogyan értette Augustinus azokat a szakaszokat, ahol Pál apostol a hit általi megigazulásról ír? E kérdés elvezet bennünket egy klasszikus kifejezéshez, mely „*a szeretet által munkálkodó hit*” (Gal 5,6) . E kifejezés Augustinustól kezdve ezer évig uralta a nyugati megigazulástant.

⁷⁹ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 1. köt. 28. p.

Augustinus azért jutott e megállapításra, mert a megigazulás tanát a teljes írásra, nem csupán Pál apostol leveleire építette.

Augustinus a szeretet himnuszát kommentálva (1Kor 13,1–3) különbséget tesz a tisztán intellektuális hit (Jak 2,19) és az igazi, megigazító hit között, s úgy érvel, ez utóbbi a szeretet által kísért hit. Augustinus, aki érdekes módon, széljegyzeteket írt Jakab leveléhez,⁸⁰ megnyugtatónak tartja, hogy e gondolatkört Pál Galáciai levelében is megtaláljuk. A hitet a Szentírás kijelentéseivel való azonosulásnak tartja, s így erőteljesen intellektuálissá teszi azt, ami a megigazulás érdekében megköveteli a szeretetet is. Az „egyedül hit” kifejezés Augustinus hit fogalmát tekintve csupán a megigazulást hirdető igazság elméleti igenlése, igaznak tartása. Ezért a reformátori „*Sola Fide*” nem alkalmas arra, hogy összefoglaljuk vele Augustinus megigazulás tanát. Ha egyáltalán lehet egy mondatban összegezni azt, amit az egyházatya a megigazulásról vallott, akkor e mondat így hangzik: „*Sola Caritate*”. Augustinus felfogásában a szeretet, s nem annyira a hit az, ami megtérésre viszi az embert. A második különbség az augustinusi és a reformátori megigazulás fogalom között a „*iustificare*” szó értelmezése. Augustinus szerint e szó azt jelenti: *igazzá tenni*. Az egyházatya úgy jutott erre az eredményre, hogy a „*-ficare*” szóvéget a „*facere*” hangsúlytalan formájának tekintette a „*vivificare*” és a „*mortificare*” szavak analógiájára. Ez az értelmezés megengedhető a latin nyelvben, de összeegyeztethetetlen azzal a jelentéssel, amit a héber szó hordoz.

Alistér McGrath szerint a „*iustificare*” szó posztklasszikus kifejezés, mely a Biblia latin fordításával került a keresztény szótárba, s csak ott volt honos. Augustinus a szó értelmezéséhez nem hívhatta segítségül a klasszikus szerzőket, így magának kellett azt megoldania. A kapcsolat, amit a „*iustitia*” és a „*iustificare*” között teremtett, óriási jelentőségre tett szert nyugaton.⁸¹

Augustinus átfogó értelmet adott a megigazulásnak, beleértette a megigazulás *jelenségét, amit a működő kegyelem visz véghez, és a megigazulás folyamatát, amit az együttműködő kegyelem valósít meg*. Augustinus nem tett különbséget a megigazulás e két aspektusa között, a különbségtétel csak a tizenhatodik században következett be.

⁸⁰ Az egyházatyának e műve elveszett, de beszél róla a *Retractations*, s közvetlenül a pelágiánusok ellen írt első műve elé teszi (32. fej.)

⁸¹ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 1. köt. 30–37. p.

Bizonyára ezért tekinthették magukat Augustinus követőjének mind a reformátorok, mind az ellenreformátorok. A későbbi viták miatt kénytelenek vagyunk tisztázni az egyházatya álláspontját a kérdésben. Augustinus új teremtésnek tekintette az Isten képmásának helyreállítását az emberben, ami a megigazulás végső gyümölcse: a Szentlélek teljesen eltávolítja a bűnt, és helyére ülteti Isten szeretetét. Ez az új teremtés nem történik meg egyszer s mindenkorra a megigazulás jelenségében, hanem tökéletesedést igényel, amit az együttműködő kegyelem valósít meg a „*liberum arbitrium liberatum*” (megszabadított szabad akarat) közreműködésével. Amint a „*caritas*” munkálkodni kezd, a „*concupiscentia*” háttérbe szorul, de nem hal el, jelenléte érezhető. A bűnt nem győzzük le teljesen e földi életben, ezért az embernek állandóan szüksége van a kegyelem megújulására.

A tizenhatodik század terminológiáját használva, Augustinus szerint a megigazulás nem annyira tulajdonított (imputed), mint inkább részesített (inherent) igazságot jelent. A megigazulás Istentől ered, de az emberi személyiség szerves részévé lesz. Ez azt jelenti, hogy szoros kapcsolat van Augustinus megigazulás tana és a görög egyházatyák átistenülés tana között: a szeretet által maga a Szentháromság költözik a megigazult lélekbe. Az ember Isten fiává lesz, nem csupán úgy bánnak vele, mintha Isten fia lenne. Maga az emberi lény változik meg, nem csupán az ember Isten előtti helyzete. Egyszóval, Augustinus megigazulás tanában benne foglaltatik az is, amit a protestáns teológia megigazulásnak, s az is, amit megszentelődésnek nevez. Augustinus mindkettőt Isten kegyelmére – anélkül, hogy használná e kifejezéseket –, *a megigazulást a működő kegyelemre, a megszentelődést az együttműködő kegyelemre vezeti vissza.*

Harmadik fejezet

Katolikus megigazulástan

A hit általi megigazulás tanának római katolikus értelmezése Augustinus írásainak tanulmányozásából fejlődött ki anélkül, hogy a katolikus egyház mindenben követte volna az egyházatya tanításait. A korai középkorban a kolostorok voltak a teológiai munka műhelyei.⁸² Pelagius népszerűbb volt a szerzetesek körében, mint azt Augustinus írásai alapján gondolnánk.⁸³ Ezért miközben a korai középkorban tartott zsinatok egyike-másika (Karthágói-zsinat, Orangei-zsinat) elítélte a pelágiánizmust,⁸⁴ az egyház mérsékelni igyekezett Augustinus radikális álláspontját az ember romlottságával és az eleve elrendeléssel kapcsolatban.⁸⁵

A megigazulástan katolikus értelmezésének következő állomása a skolasztika, ami a tizenharmadik században érte el virágkorát. A skolasztikusoknak, különösen az úgynevezett *via moderna* képviselőinek fontos szerepe volt abban, hogy a reformátorokat rádöbbsentsék a megigazulástan területén bekövetkezett torzulásokra.⁸⁶ A harmadik korszak, amit szeretnék megvizsgálni a Tridenti-zsinat, a tizenhatodik század második felében, ahol a katolikus egyház először vállalkozott arra (nem is sikertelenül), hogy szisztematikus választ adjon a reformáció kihívásaira.⁸⁷

⁸² A középkori teológia történetéről és a szerzetesi közösségek irodalmi tevékenységéről, néhány egyetemes teológiatörténeti mű mellett a következő művekből tájékozódhatunk: Cayré, F.: *Patrologie et histoire de la théologie*. Desclée et Cie, Paris, 3. kiad., 1945, 2. köt. 347–862. p. (a tizenkettedik századtól a tizenhatodik századig), 3. köt. 582 p. (a tizenhetedik és tizennyolcadik század). Leclercq, D. J.: *L'amour des lettres et le désir de Dieu. Initiation aux auteurs monastiques du Moyen Age*. Éditions du Cerf, Paris, 3. kiad., 1990, 271 p. Dell, D.: *Many Mansions, An Introduction to the Development and Diversity of Medieval Theology*. Cistercien Publications, 1996, 378. p.

⁸³ Augustinus halála után elsősorban a szerzetesek között hódított az úgynevezett semi-pelágiánizmus, mely kimondja, hogy a jó akarásának kiindulópontja az emberben van, de a kegyelem azonnal átveszi (nem pusztán segíti, ahogy Pelagius gondolta), és megvalósítja a jóakaratot. Wright, D. F.: Semi-pelagianism, in Douglash, J. D. szerk.: *The New International Dictionary of the Christian Church*. Zondervan, 1978, 895–986. p.

⁸⁴ E zsinati határozatokat megtaláljuk a legismertebb katolikus dogmatikai szöveggyűjteményben, Denzinger, Heinrich „*Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*” című, a közelmúltban magyarul is kiadott művében. Az utolsó kiadás nem állt rendelkezésemre, ezért a következő korábbi magyar kiadást használtam: Fila Béla és Jug László szerk.: *Az egyházi tanítóhivatal megnyilatkozásai*. Örökmécs Alapítvány, Budapest, 1997, 64–67, 70–74, 110–116. p.

⁸⁵ E kiigazítás elsősorban az egyházatya eleve elrendeléséről szóló tanítására vonatkozott. Augustinus kegyelem tanának hatásáról és a korrekciókról: Hilberath, B. J.: *Kegyelemtan*, in Schneider, Th. szerk.: *A dogmatika kézikönyve*. Vigília Kiadó, Budapest, 1997. 2. köt. 3–48. p.

⁸⁶ A skolasztikus teológia megigazulástanát részletesen vizsgálta Alister McGrath már idézett művének első kötetében: *Iustitia Dei*. 37–154. p.

⁸⁷ A Tridenti-zsinat legjobb történeti feldolgozásai: Jedin, H.: *A History of the Council of Trent*. Edinburgh, 1963, 1–2. köt., valamint Leclercq – Holstein – Lefebvre: *Trent. Histoire des conciles*

I. Megigazulástan a középkorban

Augustinus nem különböztette meg a megigazulást és a megszentelődést úgy, ahogy a tizenhatodik századi reformátorok tették. A középkori teológia is ezen az úton haladt. A megigazulás szó a középkorban nem csupán a keresztény élet kezdetére vonatkozott, hanem annak folytatására és tökéletessé válására is. A középkorban azt vallották, hogy a keresztény ember a megigazulás eredményeképpen igazzá lesz mind Isten, mind az emberek előtt azért, mert természete változik meg, nem csupán Isten előtti helyzete. A középkori és a reformátori megigazulástan legfőbb különbségét abban látjuk, hogy a középkorban még nem különböztették meg a megigazulást és a megszentelődést.

A középkori teológia fokozatosan intézményesítette a megigazulást, s összekapcsolta azt a kegyelmi eszközökről (sákramentumok) szóló tanítással. E folyamat Augustinus írásaiban vette kezdetét, aki a pelágiánus Julianus ellen írt műve második könyvében ezt állította: „A megigazulást három formában kaphatjuk meg. (1) vagy az újjászületés fürdője által, ami minden bűnünk bocsánatát eredményezi, (2) vagy a küzdelem által, amit azok ellen a bűnök ellen folytatunk, melyekre bocsánatot nyertünk, (3) vagy akkor, amikor Isten meghallgatja hozzá intézett kérésünket: és bocsásd meg a mi bűneinket.”⁸⁸

E hármás értelmezést – más-más formában – számos középkori szerző írásában megtaláljuk. Az ember a kegyelem hatására felismeri a bűnt, ami bűnbocsánatot és igazságszeretetet eredményez életében. Ami a középkori szövegekben nagyon lényeges, az a következetesség és a folyamatosság: a kegyelmi hatás egyik láncszeme belekapcsolódik a másikba, így kialakul a megigazulás folyamata (*processus iustificationis*).

A megigazulás folyamata kezdetben három részből állt: a kegyelem beáramlásából, a bűn megbánásából és a bűnbocsánatból. E három lépcső azonban még nem ennyire kötött; más háromlépcsős rendszerekkel is találkozunk, úgymint a kegyelem beáramlása, a szabad akarat együttműködése és a beteljesülés. Vannak olyan rendsze-

oecumeniques, 10–11. köt. Paris, Éditions de L'Orante, 1975–1980, 1–2 köt. A zsinat határozatait megtaláljuk Fila Béla és Jug László fordításában, a fent idézett műben. A hit általi megigazulás tanát McGrath fent idézett könyvének második kötetében találjuk: *Iustitia Dei*. 2. köt. 54–97. p.

rek is, melyek nem a kegyelem beáramlásával, hanem a bűn felismerésével kezdődnek, azonban a középkorban egyre szélesebb körben fogadják el azt a háromlépcsős utat, mely a kegyelem befogadásával kezdődik és a bűnbocsánattal végződik.

A tizenharmadik században azonban megváltozott e kép, és a megigazulás folyamatának négylépcsős rendszere lett általánosan elfogadottá. Ez úgy jött létre, hogy a szabad akarat egyetlen mozgását (*motion*) két részre osztották: a szabad akarat Isten felé fordul, így elfordul a bűntől. A korai dominikánus tudósok a következő négy lépésről beszéltek: a kegyelem beáramlása (*infusio gratiae*), a szabad akarat ösztönzése, mozgása (*motus liberi arbitrii*), bűnbánat (*contritio*) és bűnbocsánat (*peccatorum remissio*). A folyamatban a *contritio* megjelenése a legfontosabb elem, mert ez az, ami a megigazulást összeköti a bűnbánat szentségéről szóló tanítással.

A korai dominikánus iskola megigazulásról szóló tanítását Aquinói Tamás foglalta rendszerbe, aki szintén a fent említett négylépcsős tagozódást képviselte: (1) a kegyelem beáramlása, (2) a szabad akarat Isten felé mozdulása hit által, (3) a szabad akarat bűnnel szembeni mozgása, (4) bűnbocsánat. A. Tamás az arisztotelészi fizika törvényeit vonatkoztatta a megigazulástanra: elől jár a mozgatóerő, amit a megmozdított anyag mozgása követ, végül a mozgás akkor teljesedik be, amikor a mozgatóerő birtokosa elérte a kívánt célt. Ezért a kegyelem beáramlásának, mint mozgatóerőnek meg kell előznie a bűnbocsánatot, mert a kegyelem beáramlása a bűnbocsánat hatékony oka. A. Tamás megigazulás tanával kapcsolatban két észrevételt kell tennem: Aquinói Szent Tamásnál a megigazulás végeredménye, a bűnbocsánat nem pusztán deklarációt, hanem a bűn valóságos eltávolítását jelenti. A. Sz. Tamás intellektualizmusának következtében, a tudós a megigazulást is az értelem mozgásának (*motus mentis*) tekintette.

Amíg Aquinói Szent Tamás és a korai dominikánus iskola az arisztotelészi fizika segítségével értelmezte a megigazulást, addig kortársa és barátja, a ferences Szent Bonaventúra az augustinusi pszichológia elveit hívta segítségül. „Az értelem utazása Isten felé” (*Itinerarium mentis in Deum*)⁸⁹ című könyvében a hit általi megigazulásnak egy olyan hierarchikus rendszerét dolgozta ki, ami Pszeudo-Dionüsziosz

⁸⁸ Idézi McGrath, A.: *Iustitia Dei* 1. köt., 42. p.

⁸⁹ Bonaventúra művének angol kiadását megtaláljuk: „The Journey of the Mind to God” címmel a ferences skolasztika képviselőjének összegyűjtött műveiben: Vinck, José de (ford.): *The Works of Bonaventure*. St. Anthony Guild Press, 1960, 1. köt. 3–58. p.

Areopagitész misztikus teológiájára épült.⁹⁰ Eszerint a kegyelem három alapvető munkája a megigazulás folyamatában: a megtisztítás, a megvilágosodás, valamint a lélek tökéletessé tétele. Krisztus három tettet hajtott végre, melyek helyreállítják az ember természetfeletti életközösségét Istennel: eltávolította büntudatunkat, megvilágosított bennünket személyes példájával, és tökéletessé tett bennünket azáltal, hogy lehetővé tette számunkra, hogy őt kövessük.

A kereszténynek az a kötelessége, hogy megfelelő választ adjon e három kezdeményezésre, s ezáltal birtokba vegye a megigazulás áldásait. Az ember oldaláról nézve, Bonaventúra szintén „hármassá” beszél, s kijelentéseit a következőképpen foglalhatjuk össze: a három áldáshoz, megtisztulás, megvilágosodás és tökéletessé válás, a következő három lelki gyakorlat tartozik: szent olvasmányok, ima, elmélkedés. E három lelki gyakorlat gyümölcse a bölcsesség, ami ismét három formában nyilvánul meg: békességben, igazságban és szeretetben. E három dolog pedig a mennyei hierarchia három lépcsőjéhez vezet bennünket: a békesség a trónusokhoz, az igazság a kerubokhoz, a szeretet a szeráfokhoz.⁹¹

Bonaventúra hármasságát egyik tanítványa, Aquaspartai Máté hat fázisra bontotta: beszélt a bűn gyűlöletéről és az igazság szeretetéről, a megújulásról, az emberi természet megreformálásáról, az erények megszületéséről az emberben, végül az ember Istenhez téréséről, s vele való egyesüléséről, aminek bűnbocsánat a gyümölcse. E megközelítés még határozottabban kidomborította a megigazulás pszichológiai értelmezését a korai ferences iskolában.

Mind a dominikánus, mind a ferences iskolában közös volt viszont az a gondolat, hogy a megigazulás az emberi természet megváltozását jelenti. La Rochelle-i János egyenesen azt mondja, hogy semmi haszna sincs a megigazulásnak akkor, ha nem idéz elő igazi változást az emberi természetben.⁹²

A via moderna képviselői Ockhamtól Gábrriel Bielig már nem ontológiai és pszichológiai, hanem szövetségi keretek között szóltak a megigazulásról. Véleményük

⁹⁰ A késői görög egyházatyák két művét is kiadták magyarul: „A mennyei hierarchiáról” és „Misztikus teológia”. Vidrányi Katalin szerk.: *Az isteni és az emberi természetéről, Görög egyházatyák*. Atlantisz, Budapest, 1994, 2. köt. 213–265. p.

⁹¹ Bonaventúra e lépéseket egy másik művében írta le: „The Triple Way, or Love Enkindled”. Vinck, José de.: i.m.: 59–94. p.

⁹² McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 1. köt. 48. p.

szerint szövetség (*pactum*) jött létre Isten és az ember között. Ezért a megigazulásról szóló tanításban előtérbe került az a gondolat, hogy Isten bizonyos keretek között „elfogadja” az embert, de nem jelenti azt, hogy a középkori teológia feladta azt az értelmezést, miszerint a megigazulás az emberi természet átalakulása. Isten dönt arról, hogy az embert igaznak fogadja el, de e döntés alapja továbbra is az isteni kegyelem beáramlása, és a Szentlélek szívben lakozása.

Szólni kell még az új ferences iskoláról, amit Duns Scotus képviselt. Duns Scotust tekintik a ferences teológia legnagyobb alakjának, s ő azt állította, hogy nincs közvetlen kapcsolat a kegyelem beáramlása és a bűnbocsánat között. E kettőt csupán az isteni rendelés kapcsolta össze egymásba, azonban egyik megtörténhet a másik nélkül.

Scotus négy érvet hozott fel állításának igazolására: (1) a bűnbocsánat ismétlődik, hiszen Isten egyen-egyenként megbocsát minden bűnös tettet, a kegyelem beáramlása azonban egyszeri esemény. (2) A kegyelem beáramlása bűnbocsánat nélkül is megtörténhet, s ez fordítva is igaz: Isten kiárasztotta kegyelmét Ádámra és a szent angyalokra anélkül, hogy ez esetükben bűnbocsánatot eredményezett volna. (3) A kegyelem és a bűn nem kezelhető antitézis formájában. (4) A bűnt nem lehet egyszerűen a kegyelem hiányának nevezni, pedig éppen ezt tennénk akkor, ha a megigazulást úgy értelmeznénk, hogy az ember a kegyelem hiányának állapotából a kegyelem birtoklásának állapotába jutott. Scotus ezenfelül még azt is állítja, hogy a kegyelem beáramlása reális változást hoz létre az emberben, míg a bűnbocsánat csupán Isten belső magatartásának változását jelenti.

Összevetve a középkori teológia legfőbb iskoláinak álláspontját, az alábbi következtetést vonhatjuk le: vannak eltérések a megigazulás kifejtésében, de minden iskola közös abban, hogy a megigazulás nem csupán az ember Isten előtti helyzetének változását, hanem az emberi természet átalakulását jelenti.

II. A kegyelem fogalma és szerepe

A katolikus teológia álláspontja szerint a megigazulás folyamata azzal veszi kezdetét, hogy Isten kiárasztja kegyelmét az emberre. A megigazulás fogalmának tisztázása

után szólnom kell arról, hogy mit jelent a kegyelem, és milyen szerepe van a római katolikus megigazulásban.

A korai középkorban a teológusok többsége Augustinus nyomdokain haladt a kegyelem értelmezésében, és az isteni képmás helyreállítását, a bűnök bocsánatát, a megújulást és az Istenségnek az emberben való lakozását látta benne. Ebben a fejezetben a kegyelemtan három eleméről szeretnék szólni: (1) a kegyelem természetfeletti gyökereiről, (2) az ingyen kegyelem (*gratia gratis data*) és az embert Isten előtt kedvessé tevő kegyelem (*gratia gratis faciens*) megkülönböztetéséről, valamint (3) a működő (*operative*) és az együttműködő (*cooperative*) kegyelem különbségéről.

1. Tágabb értelemben már a világ teremtése is kegyelem, hiszen Isten azért teremtette a világot, hogy megoszthassa szeretetét teremtményeivel. Még inkább kegyelemnek kell tekintenünk az isteni gondviselés megnyilatkozásait, melyek során Isten úgy irányítja a világban végbemenő eseményeket, hogy azok elősegítsék a teremtmények végső boldogságát. A katolikus teológia kezdetben „a természetes kegyelem” kifejezést használta ezeknek az isteni beavatkozásoknak a megjelölésére – megkülönböztetve azt „a természetfeletti kegyelemtől”. Már a korai középkorban kialakult viszont az a gyakorlat, hogy azokat az eseményeket tekintették a kegyelem megnyilatkozásainak, melyek célja volt, hogy az emberek már itt a földön Isten életének részeseivé legyenek. A skolasztikus teológia azért nevezte természetfelettinak a kegyelem megnyilatkozásait, mert ez az irányzat természetfelettinak nevezett mindent, amit nem tudott levezetni a természet arisztotelészi definíciójából.
2. A skolasztikus teológia bonyolult rendszerbe foglalta, s aszerint, hogy milyen áldások származtak a kegyelem megnyilatkozásaiból, különböző nevekkel látta el a kegyelmet. Beszélt teremtetlen kegyelemről, ami alatt azt értette, hogy Isten a Szentlélek által az emberben lakozik. A teremtetlen kegyelem gyümölcseit a teremtett kegyelem összefoglaló ernyője alá vonták, s további alcsoportokra osztották. A külső kegyelem megnyilatkozásának tartották az írásokat, az egyházat, a szentségeket, stb. belső kegyelem alatt a Szentlélek megvilágosító hatását értették, ami felkészítette az embert arra, hogy be tudja fogadni a külső kegyelem áldásait.

3. A megigazulás szemszögéből ki kell emelnünk „megszentelő kegyelmet”, valamint „a segítő kegyelmet”. Megszentelő kegyelem alatt a katolikus teológia „a megdicsőült Krisztus szentháromságos életének lelkünkbe való áradását” érti.⁹³ A segítő kegyelem ezzel szemben bensőnkben lejátszódó természetfölötti megvilágosodások, és megerősödések által készít fel bennünket a megszentelő kegyelem befogadására, illetve segít abban, hogy meg tudjunk maradni a megszentelő kegyelemben. A segítő kegyelem alkalomszerűen hat az emberre, a megszentelő kegyelem, amit állapotszerű kegyelemnek (*gratia habitualis*) is nevezünk, a megigazult ember kegyelmi állapotára utal. A katolikus teológia azt tanítja ugyanis, hogy akit egyszer megkereszteltek, az a megszentelő kegyelem birtokába jutott, s mindaddig birtokolja azt, amíg „súlyos bűn elkövetése által el nem veszíti”.
4. A katolikus teológia Augustinus és Pelagius vitája óta tisztázta, hogy a megigazuláshoz elengedhetetlen a kegyelem. Ebben az összefüggésben beszélnek „kezdő kegyelemről”, amivel kapcsolatban a már a második Oráni-zsinat is tanította, a Tridenti-zsinat pedig megerősítette, hogy az ember e kegyelmet nem érdemelheti ki, azonban a kezdő kegyelem – szemben azzal, amit Augustinus és később a reformátorok is tanítottak – nem ellenállhatatlanul hat a szabad akaratú emberre, hanem csak akkor, ha közreműködik vele. E kegyelem nem pillanatnyi segítség, hanem az a rendeltetése, hogy felkészítse az embert az Istennel való tartós, sőt végleges közösségre, amit a katolikusok megigazultságnak, vagy a megszentelő kegyelem állapotának neveznek. Aki együttműködik a kezdő kegyelemmel, az olyan cselekedetekre lesz képes, amelyek közvetlenül előkészítik a megigazultság állapotát. A katolikus teológia az ilyen cselekedeteket „az üdvösség szempontjából szóbajöhető cselekedeteknek” (*actus salutaris*) nevezi. Ezek: a hit és a megtérés.
5. Érintenünk kell még egy ellentétpárt a kegyelem fajtáival kapcsolatban: ez a hatékony, illetve az elégséges kegyelem. A hatékony kegyelem (*gratia efficax*) olyan kegyelem, melyet okvetlen követ az akarat hozzájárulása. Ezzel szemben a pusztán elégséges kegyelem (*gratia mere sufficiens*) nem vált ki üdvösséges cselekedeteket, pedig önmagában elegendő volna azok kiváltására. A katolikus teológia a hatékony és a pusztán elégséges, de nem hatékony kegyelem

⁹³ Előd István: *Katolikus dogmatika*. Szent István Társulat, Budapest, 1978, 360–361. p.

megkülönböztetésével a szabad akarat szerepét szeretné kiemelni a megigazulás folyamatában, valamint az eleve elrendelésről szóló tanítást igyekszik ellensúlyozni.

6. A kegyelem eltörli a bűnöket, megújítja és megszenteli az embert. A katolikus teológia tagadja, hogy a meg nem igazult ember érdemeket szerezhessen Isten előtt, állítja viszont, hogy az az ember, aki elnyerte a megszentelő kegyelmet, a kegyelemmel való együttműködés közben érdemeket szerez. Ezek az érdemek nem jog szerintiek (*de condigno*), hanem méltányosságaiak (*de congruo*).

III. A Tridenti-zsinat megigazulástana

A katolikus megigazulástannak éppen úgy voltak irányzatai, mint a reformáció tanításának: négy iskolát említettem, a korai dominikánus, a korai ferences, a késői dominikánus (*via moderna*), valamint a késői ferences iskolákat. Ehhez még egy ötödik irányzat csatlakozott, az augustinianusok irányzata. Ezek az irányzatok jelen voltak a tizenhatodik századi katolikus teológiában is, ezért képviselőiket megtaláljuk a Tridenti-zsinaton, ahol a római katolikus egyház – formálisan – először fogalmazta meg válaszáat a hit általi megigazulás reformatori tanítására.

A katolikus egyház hatékonyabb volt a tizenhatodik század második felében, mint a protestáns egyházak, mert képes volt felülemelkedni a különböző irányzatok közötti belső vitákon. Egyesek szerették volna felhasználni a Tridenti-zsinatot, hogy tisztázzák a különböző iskolák közötti eltéréseket, ezt azonban a zsinaton elnöklők megakadályozták. Inkább nyitva hagytak bizonyos vitás pontokat, csakhogy egységesen és hatékonyan léphessenek fel a reformáció tanaival szemben.

Alister McGrath részletesen szolt könyve második kötetében a zsinati vitákról, a zsinati dokumentumok különböző verzióiról, valamint a zsinatot követő vitákról is.⁹⁴ A zsinaton két dokumentum készült a megigazulásról, egy határozat, melyet 1546. június 22.-én terjesztettek a zsinati atyák elé, és miután háromszor újrafogalmazták, 1547. január 13.-án fogadták el azt. A határozatnak tizenhat fejezete van.⁹⁵ A

⁹⁴ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt. 54–97. p.

⁹⁵ A határozat szövegét Fila Béla és Jug László fordításában használtam: *Az egyházi tanítóhivatal megnyilatkozásai*. Örökmécs Alapítvány, Budapest, 1997, 323–332. p.

másik dokumentum 33 kánont tartalmaz, ezekben ítélték el a zsinat résztvevői azokat a tantételeket, melyek eltérnek a határozatban rögzített tanításoktól.⁹⁶

A határozat bevezetője utal arra a „téves tanításra”, mely elterjedt a megigazulásról, s amelynek következménye sok lélek bukása és az egyház kára. A katolikus egyház képviselői elsősorban a lutheri megigazulást bélyegezték meg a zsinaton, de kitértek a kálvini irány egyes tételeire is, elsősorban az eleve elrendelésről szóló tanításra.

A zsinaton – még mielőtt napirendre tűzték volna a megigazulás kérdését – határozatot hoztak az áteredő bűnről.⁹⁷ E határozat megismételte a Karthágói-zsinat és a II. Orangei-zsinat határozatait, és elítélte a pelágiánizmus tévedéseit. A megigazulásról szóló határozat első pontja az áteredő bűnről szóló határozatra építve kijelenti, hogy Ádám bűne következtében minden ember elvesztette ártatlanságát, az ördög és a halál hatalma alá került, és nem tud kiszabadulni ebből az állapotból annak ellenére, hogy szabad akarata nem szűnt meg, csupán meggyengült és rosszra hajló lett (1. f.).

Isten Krisztusban oldotta meg az elesett ember problémáit, aki egyetemesen minden emberért (zsidókért és pogányokért) feláldozta magát, hogy kiválsa az embert fogságából, és Isten fogadott fiává tegye őt (2. f.). A zsinat tanítása szerint ez az áldozat egyetemes, de csak azok részesülnek áldásaiból, akik Krisztusban újjászülettek (3-4. f.). A zsinat az újjászületést a megigazulás elé helyezte, s szorosan összekötötte azt a keresetséggel. Kijelentette: ahhoz, hogy az ember kiszabaduljon az első Ádám bűnös örökségéből, s átléphessen a második Ádám örökségébe, részesülnie kell az újjászületés fürdőjében, de legalábbis kívánnia kell azt. Mert, „aki nem születik újjá víztől és Szentlélektől, az nem megy be Isten országába” (Jn 3,5).

Arra a kérdésre, hogy milyen erő indítja el az újjászületés és a megigazulás folyamatát az emberben, a zsinat így válaszolt: Isten Jézus Krisztus által munkált megelőző kegyelme (5. fej). A megigazulást Isten hívására kell visszavezetni, az embert azonban nem lehet tehetetlennek tekinteni Isten kezdeményezésével szemben. Ahhoz, hogy az ember megigazuljon, szabadon egyet kell értenie, és együtt kell működni a megelőző kegyelemmel, amit különben el is vethetne. A zsinat a

⁹⁶ Fila-Jug: i.m. 332–336. p.

⁹⁷ Fila-Jug: i.m. 321–323. p.

határozatnak ebben a pontjában igyekszik összhangba hozni azt, amit a megigazulásban a kegyelem elsőbbségéről és az ember közreműködéséről tanít.

A zsinat szerint az embernek fel kell készülnie a megigazulásra, s e felkészülés úgy történik, hogy az ember hallja az ígét (Rm 10,17), hisz benne, szabadon halad Isten felé, s mindazt igaznak hiszi, amit Isten kinyilatkoztatott és megígért; elsősorban azt, hogy a bűnös megigazul Jézus Krisztusban. A hithez járul a bűnbánat, amit a (fel-nőtt) keresztség előtt kell tartani, majd annak az elhatározásnak előterjesztése, hogy az ember felveszi a keresztséget, új életet kezd és megtartja Isten parancsait (6. f.).

A határozat hetedik fejezete a dokumentum egyik leghosszabb szakasza, mely a megigazulás értelméről szól. A zsinat megerősíti azt, amit Augustinus és a skolasztikus teológusok tanítottak, miszerint a megigazulás „nem csupán a bűnök bocsánata, hanem a belső embernek a kegyelem és a kegyelmi adományok akaratlagos befogadása által megvalósuló megszentelődése és megújulása.” A megigazulás célja az örök élet, létesítő oka a könyörülő Isten, kiérdemlő oka Jézus Krisztus szenvedése és halála, eszközlő oka pedig a keresztség. Ha a megigazulás folyamatának eredményeképpen Isten igazságában részesültünk, akkor „szellemünkben újjászületünk, és nemcsak (igaznak) számíttatunk, hanem valóban igazaknak neveztetünk, és azok is vagyunk.”

A határozat azt is kimondja, hogy „a Szentlélek által Isten szeretete (Rm 5,5) mindazok szívébe kiárad, akik megigazulnak, s ezekben ez a szeretet szállást vesz. Ezért az ember magában a megigazulásban, a bűnök bocsánatával együtt, Jézus Krisztus által, akinek tagjává lett, elnyeri együtt belé öntve mindezt: a hitet, a reményt és a szeretetet.” Mivel a zsinat a hitet pusztán intellektuális értelemben veszi, azt is kijelenti, hogy a hit nem egyesíti az embert tökéletesen Jézus Krisztussal akkor, ha nem társul hozzá a remény és a szeretet.

A hittel összefüggésben a zsinat arról is szólt, mit jelent a „hit által” és az „in-nyen” kifejezés a megigazulással összefüggésben. Előbbi azért lehet a megigazulás kezdete, mert hit nélkül az ember nem lehet kedves Isten előtt. Utóbbival azonban azt szeretné hangsúlyozni a zsinat, hogy sem a hit, sem a cselekedetek nem jelentenek olyan érdemeket, melyek arra készítenék Istent, hogy megigazítsa az embert (8. f.).

A zsinat elvetette és „hetvenkedő bizakodásnak” bélyegezte az üdvbizonyosságról szóló protestáns felfogást. Kijelentette, hogy „senkinek sem lehet olyan erős tudása, hogy megingathatatlan hittel, amely nincs kitéve tévedésnek, tudja: elnyerte Isten kegyelmét” (9. f.). Az embernek szüntelenül növekednie kell a megigazulásban (10. f.), s ennek érdekében engedelmeskednie kell Isten parancsolatainak (11. f.).

A zsinat kijelenti, hogy alaptalan az a nézet, miszerint „a megigazult ember számára Istentől előírt dolgokat megtartani lehetetlen” (11. f.). A zsinat Augustinusnak a természetről és a kegyelemről szóló értekezését idézve azt mondja, hogy „Isten nem parancsol lehetetlent, hanem parancsolván arra figyelmeztet, hogy tedd meg, amire képes vagy, és kérd, amire nem vagy képes”. Az ember csupán isteni segítséggel képes megtartani a törvényt, de akik Isten fiai, azok szeretik Krisztust, s akik szeretik Őt, azok megtartják az Ő beszédeit (Jn 14,23). A dokumentumnak ez a fejezete szól még a bocsánatos bűnökről, s azt mondja, bármilyen szent és igaz is legyen valaki, elkövet kevésbé súlyos vétkeket, de ettől még továbbra is igaz, mert akiket Isten megigazított, azokat „nem hagyja el, hacsak ők el nem hagyják Őt előbb”.

„Ennél fogva – olvassuk tovább a tizenegyedik fejezetben – senki se hízlegesen magának a ‘csak hit által’ elvét hangoztatva, hogy egyedül hit által lett örökös és az örökség várományosa, miközben a Krisztussal való szenvedés nélkül akar megdicőülni. Ezért bizonyos, hogy az igazhitű vallási tanításnak ellenségei azok, akik szerint az igaz ember minden jó cselekedetében legalábbis bocsánatos bűnt követ el, vagy (ami még tűrhetlenebb) jó cselekedeteivel örök büntetést érdemel.”

A zsinat fokozott óvatosságra inti a keresztényeket az eleve elrendeléssel kapcsolatban, mert senki nem tudhatja, hogy a kiválasztottak között van-e (12. f.), s arra inti a híveket, hogy ne állítsák magukról, hogy már részesültek az állhatatosság ajándékában (13. f.), „ámbar Isten segítségével mindenki köteles rendíthetetlenül reménykedni”. Az emberek elveszthetik a megigazultság kegyelmét, ha bűnt követnek el, de ismét megigazulhatnak, ha konkrét formában megbánják és elhagyják ezt a bűnt (14–15. f.).

A határozat utolsó, legterjedelmesebb részlete visszatér a megigazult emberek jó cselekedeteire, s az érdem mibenlétére. Tanítja, hogy a megigazultak „akár folyamatosan megőrizték az elnyert kegyelmet, akár visszakapták az elveszítettet”,

bővelkedjenek a jó cselekedetekben, mert ezek nem hiábavalóak, sőt nagy jutalmuk van (1Kor 15,58; Zsid 10,35). Az örök élet egyfelől kegyelem, másfelől viszont olyan „jutalom”, amit „jó cselekedeteikért és érdemeikért magának Istennek ígérete szerint” nyernek el a megigazult keresztények. A jó cselekedetek forrásáról ezt mondja a zsinat: ezeket Jézus Krisztus ereje „megelőzi, kíséri és követi”, e nélkül az erő nélkül a megigazultak nem lennének képesek „érdemszerző tettet” elkövetni, az erő birtokában azonban „amennyire ennek az életnek körülményei között lehetséges, teljesen eleget tesznek az isteni törvényeknek.”

Az igazság, miáltal az ember megigazul Istené, de egyszersmind az emberé is; a jutalom Istentől van, akinek olyan nagy a jósága, hogy „a mi érdemeinknek tudja be azt, ami az Ő ajándéka” (16. f.).

A zsinat kánonai érdemlegesen nem sokat tesznek ahhoz, amit az atyák a határozatban kifejtettek, ellenben kiközösítést mondanak azokra, akik a megigazulásról szóló tanítás egyes pontjaiban eltérnek a katolikus egyház tanításaitól.

A lutheránus reformáció részéről Martin Chemnitz, a református reformáció képviselőjében Kálvin János válaszolt a zsinat határozataira. E válaszok ismertetését azonban itt eltekintek, mert még előttünk van a hit általi megigazulásról szóló reformatori tanítás összegzése. E fejezet lezárásaként a katolikus egyház katekizmusa alapján szeretném összegezni az egyház mai álláspontját:

1. *A megigazulást megelőzi a megtérés:* A Szentlélek kegyelmének első műve a megtérés, mely a megigazuláshoz vezet; ezt hirdeti Jézus az evangélium kezdetén (Mt 4,17). A kegyelem ösztönzésére az ember Isten felé fordul és elfordul a bűntől, így fogadhatja a fentről érkező bocsánatot és igazságot.
2. *A megigazulás bűnbocsánat és megújulás:* A megigazulás a bűnök bocsánatát, a megszentelődést és a belső ember újjáalakulását jelenti. A megigazulás elszakítja az embert a bűntől, mely ellentétben áll Isten szeretetével, és megtisztítja az emberi szívet. A megigazulás Isten könyörületének következménye, ő bocsát meg az embernek. A megigazulás kibékíti az embert Istennel, megszabadítja a bűn szolgaságából és meggyógyítja. A megigazulás egyszersmind Isten igazságosságának elfogadása a Jézus Krisztusba vetett hit által. Az igazság itt az isteni szeretet

Törölt: -

egyenességét jelenti. A meg-igazulás folytán hit, remény és szeretet önti el szívünket, és képessé válunk arra, hogy engedelmeskedjünk az isteni akaratnak.

3. *Belsőleg igazzá válunk:* A megigazulást Krisztus szenvedése révén érdemeltük ki, aki mint élő, szent, Istennek tetsző ostya áldozta fel magát a keresztfán: az ő vére mossa le az emberek bűneit. A megigazulást hitünk szentsége, a keresztség teszi lehetővé számunkra. A megigazulás elfogadtatja velünk Isten igazságosságát, mert könyörületének hatalma révén belsőleg igazzá válunk. A megigazulás célja Isten és Krisztus dicsősége és az örök élet adománya (Rm, 3, 21–26).
4. *A megigazulás következménye Isten és ember együttműködése:* A megigazulás együttműködést teremt Isten kegyelme és az ember szabadsága között. Az ember részéről ez úgy fejeződik ki, hogy hittel elfogadja Isten Igéjét, mely megtérésre ösztönzi, és az őt irányító és őrző Szentlélek hatására részt vesz a szeretet munkájában.

Lutheránus megigazulástan

Alister McGrath vitatja, hogy a hit általi megigazulás lett volna a reformáció vezérelve. Elismeri, hogy a hit általi megigazulás kérdése fontos helyet töltött be Luther Márton személyes tapasztalatában, de magát a reformációt a hit általi megigazulás megértésére irányuló törekvésénél összetettebb kérdésnek tekinti. Függetlenül attól, hogy mekkora szerepet tulajdonítunk a megigazulástanak a reformációban, tényként kell kezelnünk, hogy a reformáció megváltoztatta a hit általi megigazulásról szóló tanítás struktúráját. Különbség van Wittenberg, Genf és Canterbury teológiai felfogása között, de mindhárom irányzat egyetért az alábbi három tételben:

1. A megigazulás forrását és alapját Krisztusnak az embertől „*idegen igazságában*” (*iustitia Christi aliena*) keresik. Ez az „*idegen igazság*” az emberen kívül áll, de Isten hit által az embernek tulajdonítja (*iustitia imputata*) azt.
2. A megigazulás *törvényszéki ítélet* (*iustificatio forensis*), mely kimondja, hogy a hívő ember Krisztusban igaz, ezért Isten előtti helyzete rendeződött. A reformátori megigazulástan nem az emberi természet átalakulásáról (*iustificatio effectiva*), hanem az *ember Isten előtti helyzetének megváltozásáról* szól tehát.
3. A reformátori tanítás tudatosan és szisztematikusan *megkülönbözteti a megigazulást*, mint külső isteni tettet, *valamint a megszentelődést*, mint az emberen belül végrehajtott isteni cselekvést. E két áldás elválaszthatatlan, de meg kell különböztetnünk őket egymástól, fenntartva a megigazulás elsőbbségét a megszenteléssel szemben.

E három tényező, Krisztusnak az embertől „idegen igazsága”, a megigazulás, mint törvényszéki aktus, valamint a megigazulás és a megszentelődés megkülönböztetése és a megigazulás elsőbbségének hangsúlyozása a protestáns megigazulástan legjellemzőbb vonása. Ha el akarjuk dönteni, hogy egy bizonyos megigazulástan protestáns vagy katolikus, ez az a három tényező, melyet meg kell vizsgálnunk.

I. Luther Márton felfedezi Isten igazságát

A fiatal Luther az „Isten igazsága” (*iustitia Dei*) fogalmat 1508-tól 1514-ig a *via moderna* szellemében értelmezte, kb. 1514 és 1519 között azonban változás állt be felfogásában. E változás ideje és természete körül viták vannak a teológiai tudományban.⁹⁸ Mivel a vita középpontjában Luther összes műveinek latin kiadásához írt előszava áll, melyet a reformátor halála előtt egy évvel írt, indokoltnak tűnik a dokumentum hosszabb szakaszainak idézése. A reformátor először kifejti álláspontját saját műveivel kapcsolatban, s elmondja, hogy e műveket nem kellene kiadni, mert az ő írásainál jobb művek készültek, s az olvasók inkább e jobb műveket kutassák. A jobb művek között megemlíti Luther társának, Philip Melanchthonnak „*Loci Communes*” című művét, melyet a lutheránus tanítások rendszeres kifejtésének tart.⁹⁹ A reformátor azért engedett a kérésnek, hogy műveit még életében sajtó alá rendezzék, hogy halála után ne olyanok tegyék ezt meg, akik nem ismerik azokat a belső történéseket, melyek a művek háttérében állnak.

Miután Luther megindokolta, hogy műveit miért adja ki mégis, röviden elmondta: szándékai ellenére került a harcok keresztútjába, amikor lelkiismerete készítésére leveleket írt az egyházi méltóságoknak a bűnbocsátó cédulákkal való visszaélések mi-

⁹⁸ Két megjegyzést szeretnék tenni az itt elmondottakhoz: (1) Lutherről számos romantikus életrajz született, melyekről Gerhard Ebeling azt mondja, hogy e Luther-portrék tehetnek arról, hogy a művelt közönség megfélemezett Lutherről. Igyekeztem kerülni e portrékat, az egyetlen életrajzi mű, melyet használtam, Martin Brecht háromkötetes munkája: Brecht, M.: *Martin Luther*. Fortress Press, Minneapolis, 1–3 köt. 1985–1987. 1. köt.: *Martin Luther, His Road to Reformation*. 1483–1921, 557 p., 2. köt. *Shaping and Defining the Reformation*. 1921–1532. 543 p. 3. köt. *The Preservation of the Church*, 1532–1546, 511 p. (2) Luther teológiájáról több kitűnő összefoglalás készült: a Magyarországi Luther Szövetség 1997-ben kiadta Gerhard Ebeling „*Luther, bevezetés a reformátor gondolkodásába*” (210 p.) című könyvét, mely a német teológus egyetemi előadásait tartalmazza. Sajnos, nem találtam meg a következő kötetet: Althaus, P.: *The Theology of Martin Luther*. Fortress Press, Philadelphia, 1966, 454 p. Haszonnal forgattam viszont a következő műveket: Lohse, Bernhard: *Martin Luther's Theology, Its Historical and Systematic Development*. Fortress Press, Minneapolis, 1999. 393 p., McGrath, A.: *Luther's Theology of the Cross*. Oxford, 1985, 199 p. *The Intellectual Origins of the European Reformation*. Blackwell, 1987, 223 p., *Reformation Thought, An Introduction*. 2. kiad., Blackwell, 1988, 285 p., *Iustitia Dei, A History of the Christian Doctrine of Justification*. 2. köt., *From 1500 to the Present Day*. Cambridge, 1986, 254 p. Lienhard, M.: *Martin Luther, Un temps, une vie, un message*. Genf, Labor et Fides, 1991, 477 p.

⁹⁹ Melanchthon „*Loci Communes*” című könyvének számos átdolgozott kiadása van, melyek nem mindegyike rendelkezik egyforma tekintéllyel a lutheránus egyházakban. Az első kiadások még Luther hatása alatt készültek, azonban Luther halála után a szerző – a lutheránus ortodoxia körében folyó viták miatt – olyan módosításokat hajtott végre a műben, melyekkel kivívta a szinergizmus vádját. Angolul a következő kiadások jelentek meg: (1) 1521-es kiadás, Pauck, W. kiad.: Melanchthon and Bucer. The Library of Christian Classics, Philadelphia, Westminster Press, 1969, 3–152. p., (2) 1543-as latin kiadás, Preus, J. A.O.: *Loci Communes*, Concordia Publishing House, St. Louis, 1992, 259 p. (3) az

att. Az előszó hangsúlyos része Luthernek a kialakult helyzet miatti mentegetőzése. Az egyetlen teológiai probléma, amit az előszó felvet, Isten igazságának értelmezése. E kérdéstről a következőket írja Luther:

„Ebben az évben, 1519-ben ismét magyarázni kezdtem a zsolnárokat. Úgy éreztem, hogy tapasztaltabb lettem ehhez, miután egyetemi előadásokat tartottam Pál Római és Galáciai leveleiről, valamint a Zsidókhoz írt levélről. Égő vágy volt bennem, hogy megértsem Pál Rómaiakhoz írt levelét, de valami utamat állta; nem szívem hidegsége, hanem egyetlen szó, amely az első fejezetben van: *‘Mert Istennek igazsága jelentetik ki abban’* (Rm 1,17). Gyűlöltem ezt a szót: *‘Isten igazsága’*, mert minden tanárom arra tanított szóhasználatával, hogy a filozófiailag értelmeztem, mint úgynevezett formális vagy *aktív igazságot*, amely által maga Isten igaznak bizonyul, és *megbünteti* a bűnösöket és nem igazakat.

Én azonban bármilyen makulátlan szerzetes voltam, Isten előtt rossz lelkiismeretű bűnösnek éreztem magamat. Nem voltam biztos abban, hogy vezeklésem megbékítette-e Istent. Ezért nem szertettem, sőt gyűlöltem az igazságos, büntető Istent. Csendesesen, káromlás nélkül, de folyvást háborogtam Isten ellen, s azt mondtam magamban: nem elég, hogy mi, nyomorult bűnösök, akik örökre elvesztünk az ősbűn miatt, mindenféle csapásokat élünk át a Tízparancsolat törvényével földre sújtva? Miért zúdítja ránk Isten egyik szomorúságot a másik után még az evangélium által is? Miért fenyeget bennünket az evangéliumban is igazságával és haragjával? Így lázadtam háborgó és összezavart lélekkel, mégis állhatatosan kopogtattam Pál levelének ezen a kapuján, és izzó-forró szomjúsággal áhítottam arra, hogy megérthessem, mit akar mondani Pál.

Éjjel és nappal elmélkedtem e szavak felett, míg végül, Isten irgalma folytán, felfigyeltem e szavak összefüggéseire: *‘Isten igazsága jelentetik ki abban..., miképpen meg van írva: az igaz ember pedig a hitből él’*. Kezdtém megérteni, hogy ebben a szakaszban az *‘Isten igazsága’* olyasmi, ami által, mint Isten ajándéka által él az ember a hit által. Kezdtém érteni, hogy ez a szakasz azt mondja: Isten igazsága jelentetik ki az evangéliumban, de ez az igazság *passzív igazság*, miáltal az irgalmas Isten *megigazít bennünket hit által*, ahogy meg van írva: *‘az igaz ember pedig a hitből él’*. Egyszerre úgy éreztem, mintha újjászülettem volna, s beléptem volna a paradicsomba a nyitott ajtón keresztül. Az egész Írást új fényben láttam, emlékezetből végigfutottam az Írásokon, s olyan párhuzamos kifejezéseket találtam, melyek hasonló jelentéssel bírtak: Isten munkája, azaz a munka, amit Isten bennünk végez; Isten hatalma, miáltal erőt kölcsönöz nekünk; Isten bölcsessége, ami bölccsé tesz bennünket; Isten ereje, Isten üdvössége, Isten dicsősége.

Éppen annyi szeretettel magasztaltam ezeket az édes szavakat: Isten igazsága, mint amekkora gyűlölettel gyűlöltem őket azelőtt. Pálnak ezek a szavai a paradicsom kapuját jelentették nekem. Ezután elolvastam Augustinus „A lélek

1555-ös német kiadás, Manschreck, C. L.: Melancthon Philip on Christian Doctrine. Baker Book House, 1965, 355 p.

és a betű” című könyvét, s ott olyasmit találtam, amire gondolni sem mertem. Felfedeztem, hogy ő is hasonló módon értelmezte az Isten igazsága kifejezést, nevezetesen olyan ruha gyanánt, mellyel Isten felöltöztet bennünket, amikor megigazít minket. Bár Augustinus tökéletlenül beszélt erről, s nem magyarázta meg részleteiben, hogyan tulajdonít Isten igazságot nekünk, mégis elégedett voltam, hogy ő is azt tanította, hogy Isten igazsága az, amivel Isten megigazít bennünket.¹⁰⁰

E hosszúra nyúlt idézettel kapcsolatban legalább két kérdést szoktak feltenni: Mennyire hiteles Luther állítása, miszerint a skolasztikusok a páli „Isten igazsága” fogalomban Isten büntető igazságát látták? Mennyire hiteles Luther állítása, hogy 1519-ben következett be az áttörés, melynek során az augustiniánus szerzetes reformátor lett?

A katolikus történész, Heinrich Denifle már 1904-ben azt állította, hogy Luther tájékozatlanságáról és tehetségtelenségéről tett tanúbizonyságot, amikor azt állította, hogy a katolikus teológia Isten büntető igazságát látta a „*iustitia Dei*” fogalmában. Denifle hatvan középkori teológust idézett, akik magyarázatot fűztek Rm 1,16–17 verseihez, majd kijelentette: ezek közül egy sincs, aki így értelmezte volna a szakaszt.¹⁰¹

Félreértette-e, félremagyarázta-e Luther a középkori katolikus megigazulás tant? Ez az első kérdés, ami vita tárgya lett a fent idézett visszaemlékezésből. McGrath azt állítja, hogy Luther nem értette félre a skolasztikusokat, és nem állította, hogy a középkori katolikus teológia Isten büntető igazságát látta a „*iustitia Dei*” fogalmában. Luther csupán azt állította, hogy tanárai szóhasználatából ezt a következtetést vonta le, s megvilágosodása előtt ő maga így értelmezte a fogalmat.

Luther Erfurtban tanult, ezért különös jelentősége van annak a kérdésnek, hogy milyen szellemben tanítottak az erfurti egyetemen a tizenhatodik század fordulóján. Az egyetem történetéről írt művek egyöntetűen igazolják, hogy az erfurti egyetemen a *via moderna* szellemében folyt az oktatás. Ennek az irányzatnak William Ockham volt

¹⁰⁰ A Luthertől vett idézeteket általában a reformátor műveinek úgynevezett „amerikai kiadásából” fordítottam. Ezt a szöveget a közelmúltban, elektronikus formában is kiadták megőrizve a nyomtatott szöveg lapszámozását: Pelikan, J.: szerk.: *Luther's Works on CD*. Fortress, a fent idézett szöveg a 34. kötetben található, 323–336. p.

¹⁰¹ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt. 4. p.

az alapítója, és Gábriel Biel volt egyik leghatásosabb késő-középkori képviselője.¹⁰² Az irányzat képviselői szerint Isten igazsága azt jelenti, hogy Isten kegyelmet ad azoknak, akik megtették azt, amit hatalmunkban volt megtenni (*facere quod in se est*), de megbünteti azokat, akik ezt nem tették meg. Luther ezt az álláspontot összekötötte Gábriel Biel nézeteivel, miszerint az ember soha nem lehet bizonyos abban, hogy valóban megtette-e azt, amit hatalmában állt megcselekedni, s e két kijelentés szintézisére építette azt az elgondolását, miszerint Isten igazságának egyenes következménye, hogy Isten büntet.

Az áttörés időpontja a második vitatéma: McGrath azt állítja, hogy Luther visszaemlékezését úgy kell értenünk, hogy a reformátor 1519-re megoldotta az Isten igazsága fogalom értelmezésének problémáját. Luther nem állította, hogy ez 1519-ben történt, csupán azt, hogy ebben az évben ismét magyarázni kezdte a zsolttárokot, valamint azt, hogy ehhez nagy segítséget adott neki, hogy Pál leveleit magyarázva, korábban alkalma volt arra, hogy tisztázza magában az Isten igazsága kifejezés értelmét. McGrath Luther 1513–15-ben írt zsolttármagyarázatait, a Római levélhez írt 1515/16-os, valamint a Galáciai levélhez írt 1516/17-es magyarázatokat elemezve arra a következtetésre jutott, hogy Luther igazság fogalma 1514/15-ben változott meg.

A változás kezdete a zsolttár magyarázatok idejére tehető, bár Luther ebben az idő-szakban még nem szakadt el teljesen a via moderna álláspontjától. Vallotta, hogy az embernek el kell ismernie erőtlenségét, alázatosan el kell fordulnia öngazoló erőfeszítéseitől, és kérnie kell Isten kegyelmét. Isten a hitnek ezt az alázatát – az emberrel kötött szövetség alapján – úgy kezeli, mint a megigazulás előfeltételét (*facere quod in se est*), és teljesíti a szövetségben vállalt kötelezettségét: kiárasztja kegyelmét az emberre. Luther a 70–71. zsolttár magyarázatában azt állítja, hogy az ember a különös isteni kegyelem beavatkozása nélkül is képes válaszolni Isten kezdeményezésére, s a megigazító hitnek e felelete, a megigazító kegyelem kiáradásának elengedhetetlen feltétele.

¹⁰²Egyebek mellett, két magyar katolikus filozófiatörténész foglalta össze Ockham filozófiáját: Kecskés Pál: *A bölcselet története*. Szent István Társulat, Budapest, (1. kiad. 1943) 1981, 236–243. p. Nyíri Tamás: *A filo-zófiai gondolkodás fejlődése*. Szent István Társulat, 1977, 180–186. p. Biel nézeteiről, s Lutherre gyakorolt hatásáról lásd: Oberman, H. A.: *The Harvest of Medieval Theology. Gabriel Biel and Late Medieval Nominalism*, Durham. 1983, 495 p. A késő-középkori megigazulás tanról a következő katolikus szerző írt egy jelentős művet: Vigneux, P.: *Justification et prédestination au XIV siècle*. Duns Scot, Pierre d'Auriol, Guillaume d'Occam, Greogire de Rimini, Paris, 1934, 195 p.

Luther igazság fogalma a Római levél magyarázatában tisztázódott le 1515/16-ban. A reformátor elismerte, hogy az ember passzív marad saját megigazulásában. Luther nem állította, hogy az embernek egyáltalán nincs saját szerepe a megigazulásban, de azt igen, hogy az ember nem képes kezdeményezni azt a folyamatot, mely megigazuláshoz vezet. Luther kijelenti, hogy az a nézet, miszerint az ember képes „*quod in se est*” cselekedni, tehát megteheti azt, ami hatalmában van, s ezzel mintegy előkészítheti a megigazulást, nem egyéb pelágiánizmusnál, még akkor is, ha ezt korábban ő is így gondolta.

Luthernek az a felismerése, hogy maga Isten teremti meg a megigazulás előfeltételeit az ember számára, szétfeszítette a *via moderna* által képviselt szövetség (*pactum*) teológia kereteit. Luther új felismerései fényében már nem tudott mit kezdeni azzal az elképzeléssel, miszerint Isten méltányosan csupán azt nézi (de ezt határozottan megköveteli), hogy megvannak-e az emberben a megigazulás előfeltételei (megtette-e az ember azt, ami hatalmában állt), s ha úgy találja, hogy igen, akkor mintegy kötelességszerűen kiárasztja az emberre a különleges kegyelmet.

II. Luther, a kereszt teológusa

Luther a zsoltárok és a Római levél magyarázatában tisztázta azt a gondolatot, miszerint Isten igazsága ajándék. Az ember nem képes előkészíteni a megigazulást, Isten az, aki megteremti a megigazulás feltételeit az ember számára. Azt a tételt azonban, hogy a megigazulás forrása Krisztusnak az embertől idegen igazsága, Luther csak később fejtette ki.

A tizenhatodik században az akadémiai munka szerves része volt a *disputa*. Aki úgy gondolta, hogy valamilyen eddig ismeretlen következtetések birtokába jutott, tételekbe szedte állításait, kifüggesztette azt az egyetemi „faliújságra”, s így invitálta vitára azokat, akik érdekesnek találták felvetéseit. Luther 1517-ben két témakört is szeretett volna *disputára* bocsátani: tavasszal 97 tételben a skolasztikusokkal szembeni ellenvetéseit, ősszel 95 tételben a bűcsúval kapcsolatos problémáit fogalmazta meg. Mindkét *disputa* elmaradt, a bűcsúval kapcsolatos tételek azonban forradalmi változásokat hoztak Európában.

Teológiai szempontból azonban sokkal érdekesebb egy másik vita, melyet Heidelbergben tartottak 1518-ban. Heinrich Bornkamm szerint a reformátori teológia szempontjából a Heilderbergi disputáció Luther legnagyobb hatású vitairata; tételei, melyek ott, akkor hat reformátort adtak az egyháznak (a legismertebbek Martin Bucer és Johannes Brenz) mind a mai napig meghatározóak és a figyelem központjában vannak. Luther először e tételekben, és a hozzájuk fűzött magyarázatokban, fogalmazta meg tudományos igénnyel a kereszt teológiáját.¹⁰³

A Heilderbergi disputáció háttere a szászországi domonkosok azon döntése, hogy Rómában eretnokség vádjával feljelentik Luthert. Ezek után az ágostonrendieknek is dönteniük kellett arról, hogy milyen álláspontot fogadjanak el a rendtársuk körüli vitában. Ebben a helyzetben Johann Staupitz rendfőnök elhatározta, hogy a reformátort bízta meg, hogy elnököljön a rend következő ülésén. Staupitz kifejezetten arra kérte Luthert, hogy a heilderbergi ülésen terjessze elő teológiai álláspontját, s ez legyen az ülés disputációjának tárgya. A disputáció április 25-én vagy 26-án kezdődött az ágostonrendiek heidelbergi kolostorának előadótermében.

Luther megkülönböztetett gondossággal fogalmazta meg a vita 28 teológiai és 12 filozófiai tételét, melyek közül bennünket most csupán a teológiai tételek érdekelnek. A reformátor magyarázatot is fűzött az egyes tételekhez, melyek egy részét Luther rendtársa és tanítványa, Leonhard Beyer, egy részét maga a reformátor terjesztette elő. Bornkamm azt állítja, hogy Luther e tételeket szigorú szabályok szerint állította össze úgy, hogy a teológiai tételek egy boltívet alkotnak. A boltív első pillére az első tétel, mely a törvényről szól: „*Istennek törvénye, amely az életről szóló legüdvösebb tanítás, nem tudja az embert igazságra jutásában támogatni, hanem inkább akadályozza őt.*” A boltív második pillére az utolsó teológiai tétel, a huszonnyolcadik, mely Isten szeretetéről szól: „*Isten szeretete nem megtalálja, hanem megteremti azt, ami számára szeretetre méltó, az ember szeretete viszont abból fakad, hogy valamit szeretetre méltónak talált.*”

¹⁰³ A Heidelbergi disputáció szövegét magyarul is olvashatjuk a Magyar Luther Füzetek nyolcadik számában: Luther Márton: *Heidelbergi disputáció*, Magyarországi Luther Szövetség, Budapest, 1999, 60 p. A kereszt teológiájáról pedig egész kis könyvtáryi anyagot találunk a következő művekben: Loewenich, Walter von: *Theologia Crucis. A kereszt teológiája Luthernál*. Magyar Luther Könyvek, 8. Magyarországi Luther Szövetség, Budapest, 2000, 162 p. McGrath, A.: *Luther's Theology of the Cross*. Baker Book House, 1985, 199 p. (A könyv ötödik fejezete „Egyedül a kereszt: ez a mi teológiánk” címmel megjelent a Protestáns Szemle 1993/2-es számában, 81–100. p.) Forde, G. O.: *Ki a kereszt teológusa? Gondolatok Luther heidelbergi disputációjáról*. Magyarországi Luther Szövetség, 2005, 126 p.

E két pilléren, Isten törvényén és Isten szeretetén nyugszik a kereszti teológiája, s ezt a reformátor négy fejezetben foglalta össze: az első és a második fejezet a boltív két ellentétes ága, a harmadik fejezet az ékkő, a negyedik pedig a kereszti a boltív közepén.

1. Az 1–12. tételekben a jó cselekedetéről értekezett, s e cselekedetek és a bűn viszonyát taglalta. A reformátor e tételekben szeretné bemutatni az önelégültség elkerülésének és az igaz reménység megalapozásának útját (11. tétel). Ezért kijelenti, hogy azok *a cselekedetek, melyeket az ember természetes jóindulatánál fogva hajt végre* (2. tétel), nem képesek előre vinni a megigazulás ügyét, mert az ilyen cselekedetek, még ha mutatósak is, valójában *halálos bűnök* (3. tétel). Luther itt fogalmazza meg először azt a tételt, amit később a „cselekedetek megigazításának” neveztek. Eszerint a megigazult ember jó cselekedetei nem azért „érdemesek” Isten előtt, mert nem bűnösök (6. tétel), sőt e cselekedetek éppen olyan halálos bűnök lennének, mint a meg nem igazult ember cselekedetei, ha nem kegyes istenfélelemmel hajtánák végre őket (7. tétel).
2. A következő fejezet (13–18. tétel) az akarat kérdéséről szól, s a reformátor azt mondja el benne, hogy az ember akarata miért nem tudja legyőzni a bűnt: „*A bűnbeesés után a szabad akarat csak külső hatásra képes a jóra, a rosszra azonban magától is mindig kész*” (14. tétel). Ezért „amikor az ember azt gondolja, hogy kegyelemre jutásának szándékát ő maga megvalósíthatja azzal, ha megteszi azt, ami tőle telik (*quod in se est*), akkor a bűnt bűnnel tetézi, úgyhogy kétszeresen bűnössé válik (16. tétel). A reformátor nem azért állítja ezt, hogy kételkedést ébresszen az emberben, hanem azért, mert „*az embernek teljesen el kell vetnie önmagára építő reménységét, hogy alkalmassá legyen Krisztus kegyelmének elfogadására*” (17–18. tétel).
3. A harmadik fejezet (19–24. tétel) szembeállítja a dicsőség teológiáját és a kereszti teológiáját. Ezek a tételek töltik be a boltívet támasztó ékkő szerepét a rendszerben. A reformátor kijelenti, hogy méltatlan a teológus névre az, aki Isten láthatatlan dolgait (az erényt, az istenséget, a bölcsességet, az igazságot) a teremtés látható dolgai mögött keresi (19. tétel). Luther szerint Istent nem a teremtett világ külsőségeiből, hanem abból a kinyilatkoztatásból lehet megismerni, amit a kereszten adott (20. tétel). Luther szembe állítja a (emberi) dicsőség teológusát a

kereszt teológusával (21. tétel). Az egyik a jót (a szenvedést) rossznak, a rosszat (az ember cselekedeteit) pedig jónak mondja; a másik úgy látja a dolgokat, ahogy vannak. *A dicsőség teológiája „teljesen felfuvalkodottá tesz, megvakít és megke-ményít”* (22. tétel), *a kereszt teológiája – értelemszerűen – alázatossá teszi az embert*. A reformátor e szakasz utolsó két tételében a törvény szerepét érinti: a törvény „csak Isten haragját munkálja, megöl, elátkoz, vádol, elítél, mindenkit kárhoztat, aki nincs a Krisztusban” (23. tétel). A felfuvalkodottságról nem a bölcsesség, és nem is a törvény tehet, hanem „*a kereszt teológiája nélküli ember az, aki a legjobb dolgokkal is a leggonoszabbul visszaél*” (24. tétel).

4. Végül a 25–28. tételek a hit általi megigazulást mutatják be: Isten szeretete Krisztusban elvégzi azt, amire mi nem vagyunk képesek: átvisz bennünket a halálból az életre. A törvény ezt mondja, „*tedd ezt*”, a kegyelem viszont ezt: „*higgy ebben*”, mert *Krisztus már mindent megtett* (26. tétel). Krisztus cselekedete a cselekvő alany (*opus operans*), a mi cselekedeteink az Ő cselekedete által mennek végbe (*opus operatum*), „*így az elvégzett cselekedet (nem önmagában, hanem) a cselekvő kedvéért tetszik Istennek*” (27. tétel).

A kereszt teológiája Pál apostol Korinthusiakhoz írt első levelének és a Rómabeliekhez írt levelnek egy-egy szakaszára épült (1Kor 1,18–31, Rm 3,19–26), és a reformátor igehirdetésében is visszatükröződött. Luther 1518 vagy 1519 virágvasárnapján prédikált a kétféle igazságról a Krisztus-himnusz alapján, s ebben az igehirdetésben megfogalmazta mind a Krisztus embertől idegen igazságának, mind a megigazulás és a megszentelődés megkülönböztetésének gondolatát.

1. A megigazulásról

Luther az első igazságról ezt írta: „*Az első idegen igazság, valaki másnak az igazsága, melyet kívülről árasztanak ránk*. Ez Krisztus igazsága, mellyel megigazít bennünket hit által, ahogy 1Kor 1,30-ban olvassuk: ‘Őt tette nekünk Isten bölcsességgé, igazsággá, megszentelődéssé és megváltássá’. Jn 11,25–26-ban maga Krisztus jelentette ki: ‘Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbenem... az nem hal meg soha’. Később hozzáteszi: ‘Én vagyok az út, az igazság és az élet’ (Jn 14,6). Az emberek a keresztségkor kapják ezt az igazságot, valamint akkor, amikor őszintén megbánják bűneiket. Így az ember bizton dicsekedhet Krisztusban, s ezt mondhatja: *enyém Krisz-*

*tus élete, tette, szava, szenvedése és halála úgy, mintha én éltem, cselekedtem, beszéltem, szenvedtem és haltam volna meg úgy, mint Ő*¹⁰⁴

„Ezért minden, ami Krisztusé a mienk is, Isten kegyelmesen ránk, érdemtelen emberekre árasztja azt, ámbár mi inkább haragot, ítéletet és poklot érdemeltünk volna... A Krisztusba vetett hit által Krisztus igazsága a mi igazságunkká lesz, és a mienk lesz minden, amivel Ő rendelkezik, sőt Ő maga lesz a mienk. Ezért az apostol így nevezi: ‘Isten igazsága’, és kijelenti, hogy ‘Isten a maga igazságát nyilatkoztatja ki’ az evangéliumban, amint meg van írva: ‘Az igaz ember pedig hitből fog élni’ (Rm 1,17). Végül ugyanebben a levélben azt írja az Isten igazságáról, miszerint ‘azt tartjuk, hogy hit által igazul meg az ember, a törvény cselekvésétől függetlenül’ (Rm 3,28). Ez egy vég nélküli igazság, mely egyetlen pillanat alatt megemészti minden bűnt, mert lehetetlen dolog, hogy bűn legyen Krisztusban. Ellenkezőleg, aki Krisztusban bíz, az Krisztusban van, az Krisztussal egyé lett, mert ugyanazt az igazságot nyerte el, mely a Krisztusé. Ezért lehetetlen, hogy bűn maradjon benne. *Ez az igazság elsődleges; ez az alapja, az oka és a forrása saját tényleges igazságunknak, mert (Isten) ezt az igazságot adta ahelyett az igazság helyett, mely Ádámban elveszett. (Ez az igazság) ugyanazt teljesíti be, amit az eredeti igazság beteljesített volna; sőt, még annál is többet.*”¹⁰⁵

2. A megszentelődésről

Luther szerint Krisztus tőlünk idegen, de nekünk tulajdonított igazságára épül az, amit ő „*saját tényleges igazságunknak*”¹⁰⁶ nevez, s amit a protestáns megigazulásban később a megszentelődéssel azonosított.

„A második fajta igazság a mi saját igazságunk;¹⁰⁷ nem azért, mert magunk munkálkodtunk érte, hanem azért, mert együttmunkálkodtunk ezzel az első, idegen igazsággal. Ez az igazság olyan élet, melyet hasznosan töltöttek el, jó cselekedetekben, mindenekelőtt megfeszítve a testet, és annak kívánságait, ahogy olvassuk: ‘akik Krisztus Jézuséi, a testet megfeszítették szenvedélyeivel és kívánságaival együtt’ (Gal 5,24). Másodszor ez az igazság felebarátunk szeretetében nyilvánul meg, harmadsorban pedig szelídségben és Isten félelmében... Ez az igazság az első típusú igazság eredménye, gyümölcse és következménye, mert így olvassuk: ‘a Lélek gyümölcse pedig: szeretet, öröm, békesség, türelem, szívésség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás’ (Gal 5,22)... Ez az igazság Krisztus példáját követi, mígnem átalakul (az ember) az Ő képévé.”¹⁰⁸

A reformátor kétféle igazságról szóló prédikációja azt igazolja, hogy Luther lényegében már ebben a korai időszakban kidolgozta megigazulásról szóló tanítását.

¹⁰⁴ Luther, M.: Two Kinds of Righteousness. *Luther's Works*, 31. köt. 293–306. p. 1–2. bekezdés.

¹⁰⁵ Luther, M.: i.m. 3. bekezdés

¹⁰⁶ Az angol szövegben: „our own actual righteousness”

¹⁰⁷ Az angol szövegben: „our own actual righteousness”.

Tovább csiszolta azt a Galáciai levél magyarázatában (1535),¹⁰⁹ az egyetlen olyan disputációban, amit kifejezetten a hit általi megigazolásról tartott (1536),¹¹⁰ és tömören összefoglalta azt a Római levélhez írt előszóban (1522),¹¹¹ valamint a Schmalkaldeni cikkekben (1537).

„Nem tudok semmit változtatni azon, amit erről a kérdésről mindig mondtam, hogy ‘hit által’ – ahogyan Pál mondja (ApCs 15,9). Egészen más, új és tiszta szívet kapunk, és hogy Isten Krisztusért, a mi közbenjárónkért teljesen igazaknak és szenteknek akar tartani bennünket, és tart is. Bár a bűn még nem egészen szűnt meg vagy halt meg testünkben, Isten mégsem akarja felelőni, sem számon tartani.”

„Az ilyen hitből, megújulásból és bűnbocsánatból következnek azután a jó cselekedetek, s ami ezekben még bűnös vagy fogyatékos, azt nem rója fel bűnül vagy fogyatékosául ugyanannak a Krisztusnak az érdeméért, hanem *az ember egészen, személye és cselekedete egyaránt igaznak és szentnek számít és az is*. Mégpedig tisztán kegyelemből és irgalmasságból, amelyet Isten kiöntött és kiterjesztett ránk a Krisztusban. Ezért nem dicsekedhetünk cselekedetünk nagy érdemével, mert akkor nem a kegyelem és irgalmasság felől nézzük azokat. Hiszen meg van írva: ‘aki dicsekszik, az Úrban dicsekedjék’ (1Kor 1,31). Vagyis, kegyelmes az Isten és ezért van rendben minden. Azt is mondjuk ezen kívül, hogy hamis és nem igazi a hit, ha nem fakadnak belőle jó cselekedetek.”¹¹²

III. Luther és Augustinus

Luther augustinianus szerzetes volt, s a hit általi megigazolásról szóló tanításban többször hivatkozott az egyházatya műveire. Elsősorban Augustinus „Lélek és betű” című művét, valamint a pelágiánusok elleni vita során írt könyveit idézte. Luther azonban számos ponton túllépett Augustinus tanításain, s egyes kérdésekben egyenesen szembekerült az egyházatya felfogásával. Alister McGrath összehasonlította Luther és Augustinus megigazolás tanát, s a következő egyezéseket és különbségeket fedezte fel közöttük.

¹⁰⁸ Luther, M.: i.m. 6–8. bekezdés

¹⁰⁹ Megjelent a reformátor műveinek amerikai kiadásában: *Luther's Works*. 26–26. köt.

¹¹⁰ Luther, M.: *The Disputations Concerning Justification*. 1536. *Luther's Works*, 34. köt. 145–196. p.

¹¹¹ Luther M.: *Előszók a Szentírás könyveire*., Magyarországi Luther Szövetség, Budapest, 1995, 128–143. p.

¹¹² Luther, M.: Schmalkaldeni cikkek, *Konkordia könyv, Az Evangélikus Egyház hitvallási iratai*. Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest, 1957, 2. köt. 41–42. p.

1. Luther és Augustinus is úgy értelmezte Isten igazságát, mely által Isten megigazítja a bűnösöket, s nem annyira Isten jellemét és az emberek feletti ítéletét látta benne. Luther e kérdésben közelebb állt Augustinushoz, mint a *via moderna*.
2. Augustinus összeegyeztethetőnek tekintette Isten igazságát (*iustitia Dei*) és az ember igazságát (*iustitia hominum*), Luther azonban éles ellentétet látott közöttük. Luther következetesen hirdette, hogy Isten az ő igazságát egyedül a kereszten nyilatkoztatta ki (*crux sola est nostra theologia*).
3. Luther megigazulás tana a szolga akaratra (*servum arbitrium*) épült, míg Augustinus megigazulás tana a fogságba esett szabad akaratra (*liberum arbitrium captivatum*), amit a kegyelem kiszabadított szabad akarattá formál (*liberum arbitrium liberatum*).¹¹³ Luther nem beszél arról, hogy a megigazult ember akaratára kiszabadul; úgy tűnik, hogy az emberi akarat korlátozottságát az ember teremtményi állapotával, s nem az eredendő bűnnel hozta kapcsolatba.¹¹⁴
4. Luther is és Augustinus is az egész emberi életet átfogó kérdésnek tekintette a megigazulást, melynek eredménye a tökéletes keresztény élet. Luther ebben a kérdésben eltér a későbbi protestáns teológusoktól, s közelebb áll a Tridentinuszinát álláspontjához, mint sokan gondolják.
5. A megigazulás tartalmát illetően azonban lényeges különbség van a két tanító között: Augustinus szerint az ember aktuálisan is egyre igazabbá válik a megigazulás folyamatában, Luther szerint azonban a megigazulás bűnbánatban való növekedés. Az ember naponta tudatára ébred annak, hogy Krisztus idegen igazsága nélkül nem állhat meg Isten előtt. Augustinus megigazulás tana folyamatos tökéletesedést, Lutheré Krisztus nekünk tulajdonított igazságára való mindennapi magatartást feltételez.
6. Luther és Augustinus eltéréseinek oka a két tanító eltérő antropológiája: Augustinus újplatonista lévén, hitt a test elesett, illetve a lélek javítható állapotá-

¹¹³ Luther az akarat szabadság kérdését Erasmus ellen folytatott vitájában fejtette ki. A magyar olvasó mindkét művet megismerheti: Luther Márton: *A Szolga akarat. 1525*, Magyar Luther könyvek 11, Magyarországi Luther Szövetség, Budapest, 2006, 270 p.

¹¹⁴ Sem Augustinus, sem Luther esetében nem szóltam az eleve elrendelés kérdéséről, de egyesek azt állítják, hogy itt is különbség volt a két egyháztanító között. Bár Luther nem beszélt róla, de Kálvinhoz hasonlóan a kettős predestinációt hitte. Mattson, B. G.: *Double or Nothing, Martin Luther's Doctrine of Predestination*. 1997, 21 p., <http://www.apostatearminian.com/predestination.htm>

ban. Luther nem volt dualista, ő az egész embert (totus homo) Isten törvényének ítélete alá állította, s azt mondta, hogy az ember, mint olyan simul iustus et peccator. A megigazult ember *iustus coram Deo*, és peccator *coram hominibus* (igaz Isten előtt, de bűnös az emberek előtt), míg a meg nem igazult ember helyzete ezzel ellentétes: *iustus coram hominibus*, viszont *peccator coram Deo*.

IV. Melanchthon és a korai lutheranizmus vitái

A lutheri reformáció második számú vezetője a humanista nyelvtudósból teológussá vált Philip Melanchthon volt. Melanchthon páratlan érdemeket szerzett, mint rendszeres teológus. Ő írta meg az első protestáns dogmatikát (1521), az ő szövegezésében készült a lutheránus egyház egyik legfontosabb hitvallási irata, az Ágostai Hitvallás (1530), amit az Ágostai Hitvallás Apológiája követett (1531).¹¹⁵ Melanchthonnak azonban szüksége volt Lutherre, mint biztos háttérre és szilárd támaszra. Amikor Luther eltávozott, s a lutheri reformáció vezetése Melanchthon vállaira szakadt, nyilvánvalóvá lettek a reformátortárs emberi hiányosságai.

Két angol nyelven kiadott Melanchthon életrajzot találtam, melyeknek már a címe is jellemző arra az ítéletre, amit az utókor Melanchthon felett hozott: az egyik csendes reformátornak, a másik megbecsülés nélküli reformátornak nevezte őt.¹¹⁶ E szigorú ítélet mögött az a gondolat húzódott meg, hogy Melanchthon ingatagságának és megalkuvásra hajló természetének köszönhetően a tizenhatodik századi lutheránus teológia válságba került.¹¹⁷

Melanchthon röviden összegzi a megigazulás kérdését az Ágostai Hitvallásban: „Tanítják továbbá, hogy az emberek nem igazulhatnak meg Isten színe előtt a saját erejükből, tulajdon érdemeik vagy cselekedeteik alapján, hanem ingyen; Krisztusért, hit által igazulnak meg, ha hiszik, hogy (Isten) kegyelmébe fogadja őket és megbo-

¹¹⁵ *Konkordia Könyv*, 1. köt. 15–326. p.

¹¹⁶ Manschreck, C. L.: *Melanchthon the Quiet Reformer*. Abingdon Press, 1963, 350 p. Rogness, M.: Philip Melanchthon: *Reformer Without Honor*. Augsburg Publishing House, Minneapolis, 1969, 165 p.

¹¹⁷ Különösen az úgynevezett „hitvalló” lutheránusok támadják Melanchthont azzal, hogy amit egyik kezével felépített, azt a másikkal lerombolta. Bente, F.: *Historical Introduction to the Book of Concord*. Concordia Publishing House, Saint Louis, 1921, (reprint, 1963), 128. p.

csátja bűneiket a Krisztusért, ki halálával elégtételt adott bűneinkért. Ezt *a hitet számítja be Isten*, előtte érvényes igazságul. Római levél 3. és 4. Fejezete”.¹¹⁸

Hasonlóan tömören szól a megszentelődésről is: „Tanítják továbbá, hogy ennek a hitnek jó gyümölcsöket *kell teremnie*. Az Isten parancsolatába foglalt jó cselekedeteket azért *kell megtennünk*, mivel ezt Isten kívánja, nem pedig abban bizakodva, hogy ezekkel a cselekedetekkel lehetünk Isten színe előtt érdemessé a megigazulásra. Mert a bűnbocsánatot és megigazulást hittel ragadjuk meg. Ezt Krisztus szava is bizonyítja: ‘Ha mindezeket megcselekedtéték, mondjátok: haszontalan szolgák vagyunk’ (Lk 17,10). Ugyanezt tanítják a régi egyházi írók. Ambrosius így szól: ‘Isten azt végezte, hogy aki Krisztusban hisz, az üdvözül és cselekedet nélkül, egyedül hittel, ingyen nyeri el a bűnök bocsánatát.’”¹¹⁹

E szakaszok azt igazolják, hogy lényeges különbség van Luthernek és reformátortársának megigazulás tana között. Melanchthon nem beszél Krisztus tőlünk idegen igazságáról. Alister McGrath rámutatott: Melanchthon 1530 előtti műveiben azt hangsúlyozta, hogy a megigazulás személyes közösséget teremt Krisztus és a hívő között, tehát elsősorban nem deklaratív, hanem tényszerű eseményként kezelte azt. Álláspontja később megváltozott, de nem abba az irányba haladt, mint Luther, aki mindvégig megőrizte a megigazulástan személyes jellegét, hanem a római jog terminusait vette kölcsön, s így nyilatkozott: az ember hit által igaznak ítéltetett (*pronounced righteous*), igaznak fogadtatott el (*accepted righteous*). Melanchthon kijelenti, a megigazítani ige a római fórumról kölcsönzött kifejezés, majd egy klasszikus analógiát idéz: ahogy a fórumon Róma népe szabaddá nyilvánította Scipiot, úgy Isten is igazzá nyilvánítja a bűnöst a mennyei fórumon.¹²⁰ Az Ágostai Hitvallás fent idézett szakaszában azonban Isten az igazzá nyilvánítás során nem Krisztus idegen igazságát, hanem az ember hitét tulajdonítja be igazságul.

Luther a kétféle igazságról szóló ígehirdetésben azt mondta, hogy az igazság második fajtája az elsőnek természetes gyümölcse. Melanchthon kulcsszava azonban a „kell”; a hitnek gyümölcsöt „kell” teremnie, a jó cselekedeteket meg „kell” tennünk.

¹¹⁸ *Konkordia Könyv*, 1. köt. 23. p.

¹¹⁹ *Konkordia Könyv*, 1. köt. 24. p.

¹²⁰ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt. 23–24. p. McGrath a Loci 1533-as kiadásából idézi a fenti történetet.

Melanchthon természetesen nem tulajdonít érdemeket sem gyümölcseinknek, sem jó cselekedeteinknek, de megfogalmazása nagyobb szerepet kölcsönöz az emberi akaratnak, mint Luther megigazulás tana. Ezért nem szabad csodálkoznunk azon, hogy Melanchthon már az Ágostai Hitvallásban is jelentős teret szentelt néhány olyan kérdésnek, ami később viták forrása lett: a hitvallás tizenharmadik fejezetében a szabad akaratról, a tizenkilencedikben a bűn okáról, a huszadikban pedig a hit és a jó cselekedetek viszonyáról írt.

Melanchthon a szabad akaratról¹²¹ szólva közelebb áll Augustinushoz, akit idéz is, mint Lutherhez:

„A szabad akaratról azt tanítják, hogy az emberi akaratnak van annyi szabadsága, hogy becsületes világi életet tudjon folytatni, és választani tudjon olyan dolgok közül, amelyek az értelem hatáskörébe tartoznak. De arra nincs ereje, hogy a Szentlélek nélkül megvalósítsa az Isten színe előtt érvényes vagy másképpen lelki igazságot. Mert a természetes ember nem érti meg az Isten Lelkének dolgait (1Kor 2,14). Ez az igazság csak akkor valósul meg a szívekben, ha az ige által a Szentlelket vesszük. Ezt ugyanilyen szavakkal fejt ki Augustinus a Hypognosticon III. könyvében: ‘Valljuk, hogy szabad akarat van minden emberben, s ehhez az értelem ítélőképessége is hozzátartozik. Nem mintha ez által valamihez kezdhetne, vagy éppen elérhetne valamit azokban a dolgokban, amik Istenre tartoznak; egyedül csak a jelenvaló élet dolgaiban képes erre, akár jók ezek, akár rosszak. Jónak mondom mindazt, ami az (emberi) természet jó oldaláról származik, mint azt akarni, hogy a mezőn dolgozzunk, együnk és igyunk, legyenek barátaink, legyen ruhánk, házat építsünk, házasságra lépjünk, barmokat tartsunk, különféle hasznos mesterségeket tanuljunk – vagy akarni bármiféle jót, ami a jelenvaló életre tartozik. Mindezek a dolgok sem az isteni világkormányzás nélkül léteznek, hanem éppen tőle, általa vannak és vették kezdetüket. Rossznak pedig az olyat mondom, mint a bálványimádást, emberölést akarni stb.’”¹²²

Melanchthon, a bűn okáról szólva, még nyilvánvalóbbá teszi Augustinus felfogását: „...bár Isten teremti és tartja fenn a természetet, a bűn oka mégis a gonoszok, vagyis az ördög és az istentelenek akarata”.¹²³ McGrath meglepően éles vonalakkal rajzolja meg Augustinus és Luther szabad akaratról szóló tanításának különbségét. Azt mondja, míg az egyházatya (Melanchthonhoz hasonlóan) az embert tekintette a bűn forrásának, addig Luther azt vallotta, hogy a bűn forrása Istenben van (*Deus*

¹²¹ Melanchthon szabad akaratról szóló felfogása összhangban van a Második Hitvallás kilencedik pontjával, mely kijelenti, hogy a bűneset óta kettős értelemben kell beszélni a szabad akaratról: (1) a mindennapi élet dolgaiban mindenki rendelkezik a szabad akarral, (2) az Isten előtt való dolgokban azonban az „ember értelme elhomályosult, akarata pedig szabad akaratból szolgálai akarattá lett.”

¹²² *Konkordia Könyv.* 1. köt. 29–30. p.

¹²³ *Konkordia Könyv.* 1. köt. 30. p.

operatur et mala opera in impiis). Luther az ember rabszolgátságát nem a bűnessel, hanem a teremtéssel hozta kapcsolatba, végül a reformátor hitt a kettős predestinációban, míg Augustinus – és Melanchthon is – vonakodott ettől.¹²⁴

Melanchthon a hit és cselekedetek kérdésében is a nagy nyugati egyházatyák tanításaira épít, s azt bizonygatja, hogy a reformáció tanításai nem térnek el, sem Ambrosius, sem Augustinus felfogásától, miszerint „a jóakaratnak és az igaz cselekvésnek a hit a szülőanyja”, mert „a Krisztus vérén szerzett váltság értéktelenné válnék, s az Isten irgalmassága sem győzedelmeskednék az emberi cselekedetek jogigényén, ha a kegyelemből való megigazulás megelőző érdemekért járna. Így nem az ajándékozó ajándéka volna, hanem a munkálkodó bére.”¹²⁵

Végül Melanchthon a hit fogalmának meghatározásánál is segítségül hívja az egyházatyákat: „Augustinus is így inti az olvasót a hit szóval kapcsolatban, s arra tanít, hogy a hit szót a Szentírásban nem az ismeret szóra kell érteni – ez megvan az istentelenekben is –, hanem arra a bizalomra, amely megvigasztalja és felemeli a megrettent szíveket.”¹²⁶

Nem vádolhatjuk Melanchthont azzal, hogy meghamisította a lutheri megigazulást. Világos azonban, hogy míg Luther megteremtette a maga sajátos, biblikus nyelvezetét, addig Melanchthon inkább az egyházatyákra építette tanítását, és hajlamos volt közös nyelvet beszélni a reformáció ellenfeivel. Apologetikai szempontból bizonyára hasznosabb volt ez, de azt eredményezte, hogy Melanchthon megigazulás tana sivárabb lett, mint Luther megigazulásról szóló tanítása volt.

V. A lutheránus teológia vitái a tizenhatodik században

A lutheránus teológia a reformátor életében sem volt egységes, Luther halála után azonban felszínre törtek a különböző irányzatok közötti, rejtett ellentétek. Alister McGrath három ilyen vitát említ a hit általi megigazulásról szóló könyvében:¹²⁷

¹²⁴ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt. 15–16. p.

¹²⁵ Ambrosius szavai a *Konkordia Könyv*. 1. köt. 32. és 31. p.

¹²⁶ *Konkordia Könyv*. 1. köt. 32. p.

¹²⁷ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt. 26–32. p. Wurga Lajos és Zoványi Jenő: *A keresztyén egyház történelme*. 2. kiad. 2. köt.: *A reformáció utáni korszak*. Református Egyházi Könyvtár, II. Sárospatak, 1906, 138–154. p.

Az első a megigazulás objektív alapjáról szólt. E vita főszereplői Andreas Osiander és Francesco Stancari voltak. Osiander elfogadhatatlannak és pusztá fikciónak tekintette Melanchthon megigazulás tanát, aki az Apológiában így nyilatkozott: „...mivel pedig megigazulni annyit jelent, mint gonoszból igazzá lenni, vagyis újjászületni, ezért azt is jelenti: igaznak nyilváníttatni vagy minősíttetni”.¹²⁸ Osiander azt állította, hogy a megigazulás semmit sem ér a megszentelődés nélkül, ezért az igazság, mely üdvöt szerez az embernek, nem lehet más, mint Krisztus bennünk lakozó igazsága. Ez az igazság nem Jézus emberi, hanem isteni természetéből fakad. Martin Chemnitz azzal vádolta Osiandert, hogy Osiander szerint a megigazulás a megszentelődés függvénye. Valójában azonban nem erről volt szó: Osiander azt érezte, hogy a megigazulásnak, mint nekünk tulajdonított igazságnak esetleges túlzott hangsúlyozása alááshatja a bűntől való szabadulás valóságába vetett hitet. Osiander hangsúlyozta: ha az ember megújulása a cél, akkor a pusztá bűnbocsánat nem elegendő, arra van szükség, hogy Krisztus igazsága lakozzék a megigazult bűnösben. Osiander ezt lehetségesnek tartotta, mert azt mondta (amit a tizenkilencedik században John Henry Newman is), amit Isten kijelent, azt meg is valósítja.

Osianderrel ellentétben, Stancari nem Jézus isteni, hanem emberi természetével hozta kapcsolatba a megigazulást. Ő azt állította, hogy Krisztus isteni természete nem lehet a megigazulás forrása, mert Krisztus, mint Isten, sértett fél a bűn drámájában, s a sértett fél és a közvetítő nem lehet egy és ugyanaz. Azért csupán Jézus emberi természete lehet a megigazulás objektív alapja. Krisztus szenvedéseivel a kereszten szerzett (nem esszenciális) igazsághoz jutott, s Isten ezt az igazságot tulajdonítja a bűnösnek. Ezek a viták elengedhetetlenné tették az Ágostai Hitvallás homályos tételeinek világosabb kifejtését, a megigazulást nyújtó igazság és a Megváltó személyének kérdésében.

A következő vita a cselekedeteknek a megigazulásban játszott szerepéről szólt. E vita szereplői voltak Johann Agricola és Georg Major. Luther azt tanította, hogy a cselekedetek az üdvösség feltételei, de nem kiváltó okai. Luther, aki negatív módon nyilatkozott Jakab leveléről, azt azért elfogadta, hogy ha a hitet nem kísérik cselekedetek, akkor a hit halott. Melanchthon nagyobb jelentőséget tulajdonított a törvénynek és a cselekedeteknek a keresztyén életben, mint Luther. A Loci 1521-es kiadásában

¹²⁸ *Konkordia Könyv. 1. köt. 94. p.*

azt írta, hogy a keresztény szabadság, mint új szabadság, azt eredményezi, hogy a hívő spontán módon megtartja a törvényt. 1527-ben, az egyházlátogatásról szóló művében arra intette a lelkipásztorokat, hogy a törvény prédikálása legyen a keresztény tanítók szívügye, mert törvény nélkül lehetetlen mind a bűnbánat, mind a hit. Agricola e kijelentések ellen lépett fel, s azt mondta: a bűnbánat és a hit nem a törvény, hanem az evangélium hirdetésének következménye, ezért a törvénynek nincs szerepe a keresztény életben.

Georg Major ezzel szemben azt hangoztatta, hogy a hitnek nem szabad kizárólagos szerepet tulajdonítani a megigazulásban, mert valamilyen formában a cselekedetek is szükségesek az üdvösséghez. Flacius azt vetette Major szemére, hogy ezzel a tétellel kirekeszti az üdvösségből mind az újszülötteket, mind azokat, akik halálos ágyukon térnek meg. Major erre részletesen kifejtette álláspontját, miszerint a jó cselekedetek, mint a hit következményei, szoros kapcsolatban állnak a hittel, ezért a „szükséges” kifejezés alatt nem érdem szerinti (*necessitas meriti*), hanem következmény szerinti (*necessitas conjunctionis seu consoquentiae*) szükségszerűséget kell érteni. Major ellenfelei nem vették tekintetbe a prédikátor érveit, sőt Nikolaus von Amsdorf kijelentette, hogy a jó cselekedetek egyenesen károsak az üdvösségre.

A harmadik vita az ember, mint szubjektum szerepéről szólt a megigazulásban. E vita a monergizmus¹²⁹ és a szinergizmus¹³⁰ követői között zajlott. Kezdetben mind Luther, mind Melanchthon azt a hitet képviselte, hogy a megtérés kizárólag a kegyelem hatásának következménye. Melanchthon azonban módosította ezt az álláspontot, s a Loci 1535-ös kiadásában, valamint az Ágostai Hitvallás 1540-es (Variata) kiadásában is azt állította, hogy az ember szabad akarata meggyengült, de nem semmisült meg a bűneset következtében. Ezért az ember akarata közreműködik a megtérésben (szinergizmus). Melanchthon később (1548) még tovább ment, és határozottan kijelentette, hogy az ember előkészülhet a kegyelem befogadására, mert a megigazulásban három tényező működik együtt: (a) Isten kegyelme, (b) Isten Igéje és (3) az ember akarata. Melanchthon anélkül illesztette be ezt a tanítást a Lipcsei Interim (1548) szövegébe, hogy egyszersmind elismerte volna az ember érdemszerzését a megigazulás során.

¹²⁹ Az a felfogás, hogy Isten az ember közreműködése nélkül munkálja üdvösségünket.

¹³⁰ Az emberek az Istennel való együttműködése az üdvösség megszerzésében.

Melanchthon kijelentései kivívták a radikális lutheránusok ellenszenvét, de a szinergizmus feletti vita Johann Pffeffinger „*Propositiones de libero arbitrio*” című, 1555-ben kiadott műve kapcsán tört ki. Pffeffinger azt állította: annak oka, hogy egyesek pozitív, mások pedig negatív módon válaszolnak az evangéliumra, az ember döntésében, s nem valamilyen külső isteni végzésben keresendő. Pffeffinger megőrizte az isteni kezdeményezés abszolút jellegét, de nyitva hagyta az akarat szerepét abban a döntésben, hogy az ember személyes életében mennyiben enged teret a Szentlélek munkájának. Ezt az álláspontot azonban hevesen támadták a monergizmus hívei, akik szerint Isten döntésén múlik, hogy ki milyen választ ad a kegyelemre.

A lutheránusok közül ketten különösen sokat tettek azért, hogy tisztázódjanak a vitatott kérdések: Jakob Andreae 1573-ban hat egyházi beszédben igyekezett válaszolni a felmerült vitapontokra.¹³¹ Andreae a beszédeket tételekbe foglalta. Tételei az 1577-ban készült lutheránus egységnyilatkozat, a *Formula Concordiae* alapjává lettek.¹³² Martin Chemnitz, aki maga is részt vett az egységnyilatkozat szerkesztésében, a Tridenti-zsinat határozataira adott feleleteiben tisztázta a lutheránus megigazulást.¹³³

Chemnitz világos határvonalat húzott az augustinianus és a lutheránus megigazulás fogalom között. Azt írta, egyik a latin, a másik viszont a héber gondolkodást követi. A latin értelmezés magában foglalja azt a gondolatot, miszerint Isten a megigazulás során igazságát az emberbe árasztja (*infusio gratiae*), Chemnitz azonban a

¹³¹ Warga, Lajos: i.m. 151–154. p.

¹³² A Formula Concordiae nem lett egyetemes lutheránus hitvallás, számos lutheránus egyház, így a magyarországi is tartózkodott attól, hogy kötelezővé tegye tagjai és lelkészei számára. A hitvallás egyetlen magyar nyelvű fordítását Masznyik Endre készítette még a huszadik század elején. Mivel ez a szöveg nem állt rendelkezésemre, a következő kétnyelvű (latin-angol) kiadást használtam: Schaff, Philip kiad.: *The Creeds of Christendom, With a History and Critical Notes*. 3. köt. *The Evangelical Protestant Creeds*. Baker Book House, 1983 (az 1931-es kiadás reprintje), 93–180. p. A hitvallás történeti háttéréről a következő mű számol be: Bente, F.: *Historical Introduction to the Book of Concord*. Concordia Publishing House, Saint Louis, 1921, (reprint, 1963), 266 p., mai megítélésről az úgynevezett „hitvalló” lutheránusok között az alábbi tanulmánygyűjteményben olvashatunk: Preus, Robert D. és Rosin, Wilbert H. szerk.: *A Contemporary look at the Formula of Concord*. Concordia Publishing House, Saint Louis, 1978, 320 p.

¹³³ Chemnitz életrajzát a következő műben találjuk meg: Preus, J. A. O.: *The Second Martin, The Life and Theology of Martin Chemnitz*. Concordia Publishing House, 1994, 411 p., Chemnitz művei közül az alábbiaknak van jelentős szerepe a késői lutheránus megigazulástan vizsgálatában: a teológus kommentárt írt Melanchthon *Loci Communes* című könyvének 1543-as kiadásához, *Loci Theologici* címmel, melynek angol fordítását Preus készítette el, s a Concordia Publishing House adta ki két kötetben, 1989-ben. Chemnitz kommentárt írt a Tridenti-zsinat dogmatikai határozataihoz és a zsinati kánonokhoz is, amit Kramer, Fred fordított angolra, s szintén a Concordia Publishing House adott ki négy kötetben, 1971-ben. A hit általi megigazulásról szóló szakaszt az első kötetben találjuk, a 455–544 lapokon.

héber-görög igazságfogalom alapján kirekesztette ezt az értelmezést, s a megigazulást kizárólag Isten külső, objektív ítéletére (*verbum forense*) értette, s egyszersmind megvádolta Augustinust, hogy a hit általi megigazulás kérdésében félremagyarázta Pált.

A Formula Concordiae harmadik pontja a megigazulástannak ezt az értelmezését erősítette meg, és kijelentette: a megigazulás azt jelenti, hogy Isten megbocsátja bűneinket, reánk árasztja, és nekünk tulajdonítja Krisztus igazságát, s így az Ő jóindulatába fogad, valamint igaznak tekint bennünket.¹³⁴ A hitvallási irat elvetette mind Osiander, mind Stancari álláspontját, s kijelentette: Krisztus igazsága a Megváltó isteni és emberi természetén nyugszik.

A negyedik pont Georg Major nézeteivel kapcsolatban kijelentette, hogy a jó cselekedetek szükségszerűen követik a hitet, mint jó fának a gyümölcsei. Ugyanakkor ki kell rekeszteni a jó cselekedeteket akkor, amikor a hit általi megigazulásról és az üdvösség alapjáról szólnak, mert az újjászületett ember nem kötelességből cselekszi a jót, hanem spontán módon. E jó cselekedetek nem hibátlanok, de Isten Krisztus érdemeire való tekintettel azoknak tekinti őket. A Formula Concordiae negyedik pontja még azt is kijelenti, hogy nem saját jó cselekedeteink, hanem Isten Lelke tart meg bennünket az üdvösségre; a jó cselekedeteknek csupán az a céljuk, hogy tanúskodjanak a Szentlélek szívünkben végzett munkája mellett. A hitvallási irat elítélte azt a tanítást, hogy a jó cselekedetek nélkülözhetetlenek az üdvösséghez, és hogy jó cselekedetek nélkül lehetetlen üdvözülni.

A monergizmus és szinergizmus közötti vitában, az egységnyilatkozat elvetette Melancthonnak azt az álláspontját, miszerint az üdvösség munkájában három tényező – az Ige, a Lélek és az emberi akarat – működik együtt, kijelentve, hogy az egyetlen tényező, melynek szerepe van a megigazulásban: a Szentlélek munkája.

„Ami egyes egyházatyák és modern teológusok álláspontját illeti, miszerint Isten az, aki magához vonzza az embert, de olyan embert vonz, akinek akarata van, s az ember akarata nem tehetetlen a megtérésben, hanem valamilyen formában maga is hatékony – mi nem tekintjük megalapozott beszédnek e kijelentést. Ezeket az állításokat azért teszik az emberek, hogy alátámasszák velük azt a hamis nézetet, hogy az emberi akaratnak befolyása van a megtérésben, szemben azzal a tanítással, mely kizárólag a kegyelemnek tulajdonítja a megtérés munkáját. Ezért úgy ítéljük meg, hogy az ember megtéréséről szólva tartózkodnunk kell az ilyen kifejezésektől. Ezzel szemben helyes azt tanítani,

¹³⁴ Schaff, i.m. 115–116. p.

hogy az Úr a megtérés során, a Szentlélek vonzásával, az ellenszegülő embert készségesen engedelmeskedő emberré formálja, és így a megtérés után a kegyesség mindennapi gyakorlatában az emberi akarat nem tétlen, hanem együttműködik a Szentlélekkel mindenben, amit bennünk végez.”¹³⁵

A fentiekből arra következtethetnénk, hogy a Formula Concordiae egyértelműen a monergizmus oldalára állt. A hitvallási irat gondosan megkülönböztette az eleve elrendelést (*praedestinatio*) és az előre tudást (*praescientia*), és azt állította, hogy előbbi csupán Isten gyermekeire terjed ki, utóbbi azonban egyetemes.

„Isten előre tudása kiterjed mind a jó, mind a gonosz emberekre, de nem oka sem a rossznak, sem a bűnnek, s nem készíti az embert arra, hogy vétkezzen. A bűn a gonosztól és az emberek gonosz és romlott akaratából származik. Isten előre tudása annak sem oka, hogy az emberek elkárhoznak: az emberek ezt csupán önmaguknak tulajdoníthatják. Isten előre tudása azonban rendelkezik a gonosz felett, s határt szab annak, hogy milyem messze terjeszkedhet, s meddig maradhat fenn, s úgy irányítja azt, hogy miközben a gonosz megőrzi gonosz voltát, mégis Isten választottainak üdvét mozdítja elő.”

„Isten eleve elrendelése vagy örök kiválasztása azonban csupán Isten jó és szeretetreméltó gyermekeire terjed ki, s ez üdvösségük okozója: megszerzi (*procurat*) üdvösségüket, s kijelöli azokat a dolgokat, melyek összefüggnek vele. Üdvösségünk Istennek ezen az eleve elrendelésén alapszik, s a pokol kapui sem vehetnek diadalmat rajta.”¹³⁶

Nevével ellentétben az „egységnyilatkozat” nem hozta létre a kívánt egységet a tizenhatodik századvégi lutheránus teológiában. Számos német város elutasította a dokumentumot, és azt mondták, a Formula túl szűk határok közé szorítja a lelkiismereti szabadságot, és míg a reformáció egyik hőst (Luthert) majdnem a szentek közé emelte, addig a másik (Melanchthon) iránt méltánytalanságot, sőt kíméletlenséget tanúsított.¹³⁷

Alister McGrath álláspontja eltér ettől. Szerinte az egységnyilatkozat nemcsak lezárta azokat a vitákat, melyek Luther körül keletkeztek, hanem helyre is igazította a lutheri örökség egyes tételeit. A századvégi evangélikus teológusok vagy elvetették, vagy drasztikusan megváltoztatták Luther megigazulás tanának egyes elemeit. Nem a mi dolgunk megítélni – írja McGrath –, hogy ez a korrekció helyénvaló volt-e, de meg kell állapítanunk: megtörtént.¹³⁸

¹³⁵ Schaff, i. m. 112. p.

¹³⁶ Schaff: i.m. 166. p.

¹³⁷ Warga: i.m. 153. p.

¹³⁸ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt. 32. p.

Ötödik fejezet

Református megigazulástan

„Kálvin és a megigazulásról szóló tanítás a kálvinizmusban” címet szerettem volna adni e fejezetnek, de a téma jellege arra késztetett, hogy Alister McGrath sokat idézett művét követve, ne kálvini, kálvinista, hanem inkább református megigazulástanról írjak. A reformáció lutheránus és református irányzatát egyebek mellett az is megkülönbözteti egymástól, hogy utóbbi korántsem köthető oly könnyen egy-két személyiséghez, mint a lutheri irány.

Kálvinnak kiemelkedő, de nem egyedülálló szerepe volt a református reformációban: Zwingli és Bullinger Zürichben, Bucer Strasbourgban, Knox Skóciában hasonlóan „eredeti” teológiát képviselt, mint Kálvin Genfben.¹³⁹ A reformátori személyiségek különbözősége a hitvallási iratokban is tükröződött: míg a lutheránus egyházak egységesen elfogadták hitvallás gyanánt Luther Kis- és Nagy Kátéját, a Schmalkaldeni Cikkeket, valamint a Melanchthon által szerkesztett Ágostai Hitvallást és az Apológiát, addig a reformátusok a Második Helvét Hitvallás és a Heilderbergi Káté mellett számos hitvallási iratot szerkesztettek, melyek egy-egy nemzet körében, vagy egy-egy nyelvterületen szereztek tekintélyt.¹⁴⁰

Alister McGrath feltűnően röviden tárgyalja a református reformáció, s ezen belül Kálvin János megigazulásról szóló tanítását. A kálvini megigazulástan legfőbb értékének tekinti, hogy Kálvin és a református teológia, kimutatta, a megigazulás kérdését nem lehet izoláltan kezelni. Elsősorban Bucer és Kálvin munkássága nyomán megszületett az, amit üdvrendnek (*ordo salutis*) nevezünk, s ami keretbe foglalja azokat a kegyelmi kincseket, melyeket a bűnös ember Jézus Krisztusban kap.

¹³⁹ A reformáció történetéről haszonnal forgattam: Léonard, E. G.: *Histoire Générale du Protestantisme*, Press Universitaires de France. Paris, 1961–1964, 1–3 köt. 402+453+786 p., Chadwick, Owen: *A reformáció*. Osiris, Budapest, 2003, 442 p.

¹⁴⁰ A reformátori hitvallások történetéről a legjelentősebb hitvallási iratok kiadásával együtt a következő művekből tájékozódhatunk: Schaff, Philip: *The Creeds of Christendom*. Baker Book House, 1983 (az 1931-es kiadás reprintje), 1–3. köt., 1. köt. *The History of Creeds*. (a református hitvallásokról, a magyarországi hitvallásokkal együtt) 354–592. p. Leith, J. H.: *Creeds of the Churches, A Reader in Christian Doctrine from the Bible to the Present*. John Knox Press, Louisville, 1973, 736. p.

I. A megigazulás moralista értelmezése

A reformátorok, Luther kivételével, mind humanisták voltak, ezért tanításaikat nem tudták kivonni a humanizmus, közelebbről Rotterdami Erasmus hatása alól. Közismert Erasmus és Luther vitája a szabad akaratról, de a reformáció szempontjából a vitánál fontosabb Erasmus bibliakiadása. Erasmus „*Novum instrumentum omne*” címmel kiadta az Újszövetséget görög-latin nyelven, s magyarázó jegyzeteket fűzött hozzá. McGrath e magyarázó jegyzetek hatását ismeri fel számos reformátornál, amikor a „*megigazulni*” szócsalád különböző tagjait értelmezik. McGrath azért állítja, hogy Zwingli, Bucer és Oecolampadius Erasmus hatása alatt álltak, mert szerinte e szerzők a hit általi megigazulás moralista értelmezését követték.¹⁴¹

1. Zwingli Ulrik

Zwingli teológiájára meghatározó befolyást gyakorolt betegsége, melyen 1519-ben esett át, amikor a pestis járvány lesújtott lakhelyére. E betegség következtében a reformátor istenképe, Luther kegyelmes Istenével szemben, egy szuverén, mindenható Úr lett, aki „előtt semmi sem ismeretlen, tervét, rendelkezését semmi sem zavarhatja, tervétől semmi sem térítheti el.”¹⁴² Zwingli istenképe kihatott megigazulásról vallott tanítására is: a megigazulást alárendelte az újjászületésnek, s az „új ember”-t fontosabbnak tekintette az ember Isten előtti helyzetének megváltozásánál.

Zwingli elismerte, ha az ember a maga munkájával kiérdemelte volna az üdvösséget, akkor Krisztusnak nem kellett volna meghalnia, és azt is fontosnak tekintette, hogy az ember Krisztus halála és feltámadása következtében bűnbocsánatot kap, s ez olyan jó hír, melynél örvedetesebbet soha, semmiféle lélek nem kap. Hitt az eredendő bűnben, amit örökletes betegségnek tartott, és a cselekedeti bűnökben, melyekre a törvény fényében döbben rá az ember, s amelyek ellen harcolnia kell. Mindezeket azonban a legfőbb cél, az új ember, az új teremtmény megszületése alá rendelte:

„Krisztus tehát először is arra tanít, hogy állhatatosnak kell lenni az ő nevében, hogy prédikálni kell a bűnbocsánatot. Az ő erejével az ember megismeri önmagát, s önismerete után bánkódik önmaga fölött... Ennek következtében a második helyen arról kell szólni, hogy mi módon kell megkezdeni a megtérést.

¹⁴¹ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt. 32–35. p.

¹⁴² Zwingli Ulrik: *Commentarius, vagyis az igaz és a hamis vallás magyarázata* (1525). Fordították: Tüdös István és Pruzsinszky Pál, Budapest, 1905, 31. p.

Az Isten az ő üdvtervében az embernek a bűnben való maradását nem engedte meg, mert hiszen akkor nem küldte volna el a Megváltót. Nevetséges is lenne, hogyha az, aki mindent lát, csak azért szabadította volna meg az embert, hogy aztán az bűnben maradjon. Azért azt hirdeti, hogy az életnek, az erkölcsnek meg kell változnia, mert keresztyénnek lenni annyit jelent, mint új embernek, új teremtménynek lenni.”¹⁴³

2. Oecolampadius és Bucer

Johannes Oecolampadius hasonlóan nagyobb jelentőséget tulajdonított az újjászületésnek, mint a megigazulásnak. A Zsidókhoz írt levél magyarázatában azt írta, hogy az embernek szüntelen önvizsgálatot kell tartania, hogy a hit, melyet vall, párosul-e jó cselekedetekkel.¹⁴⁴ Oecolampadius fő kérdése a megigazulás etikai dimenziója volt. Krisztus kereszthalálában elsősorban az isteni szeretet példaértékű megnyilatkozását látta, ami az embert erkölcsi tökéletességre ösztönzi. Zwinglivel együtt új, etikai dimenziót adtak a svájci reformációnak, mely közelebb állt Jakab leveléhez, mint Pál leveleihez, amennyiben azt hangsúlyozta, hogy az ember, akinek hite van, ezt a tényt tisztességével és erkölcsi tisztaságával igazolhatja.

Legmarkánsabban azonban Martin Bucer megigazulástanában láthatjuk a moralizmus szerepét, s amint McGrath rámutat, e moralizmus arról tanúskodik, hogy a reformátor Erasmus hatása alatt állt. Bucer a dogmatikát az etikára redukálta, az írásokban pedig csupán törvényt (*lex*) látott. E szemlélet következtében megváltoztatta a lutheri megigazulást, s kifejlesztette a kettős megigazulás tanát: tanította, hogy az elsődleges megigazulásban (*iustificatio impii*) Isten megbocsátja az ember bűnét, s Krisztus igazságát tulajdonítja neki, ezt azonban egy másodlagos megigazulás (*iustificatio pii*) követi, melynek következtében az ember igazzá válik.¹⁴⁵ Bucer ragaszkodik az elsődleges megigazulás objektív (*forensic*) értelmezéséhez, de kijelenti, hogy ezt az objektív ítéletet szükségszerűen követnie kell a jó cselekedeteknek a másodlagos megigazulásban. Az elsődleges megigazulás „sola fide” történik, a másodlagos azonban a jó cselekedeteken nyugszik.

A kérdés az, hogy Bucer a szó szoros értelmében vette-e a kettős megigazulást. McGrath azt állítja, hogy nem. A reformátorok között Bucer képviselte a pietizmust, s

¹⁴³ Zwingli Ulrik: i. m. 78–79. p.

¹⁴⁴ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt. 33–34. p.

valójában arra törekedett, hogy hidat építsen a megigazulás, mint Isten ingyen kegyelemből nyújtott ajándéka, s a jó cselekedetek, mint a megigazulás gyümölcsei között. Bucer a következő üdvrendet (*ordo salutis*) fogalmazta meg: praedestitatio, electio, vocatio, iustificatio, glorificatio. Ebben az üdvrendben a *iustificatio*-ban két elemet különböztetett meg: egy kezdeti megigazulást, mely hit által van, s egy újabb megigazulást, mely cselekedetektől van.

Bucer tehát az etikát bevonta a megigazulás fogalomkörébe, míg más reformátorok (Melancthon) az újjászületés és a megszentelődés égisze alatt tárgyalták azt. Ha alaposan megfigyeljük Bucer üdvösségről szóló tanításának szerkezetét, megállapíthatjuk, hogy amit ő második vagy újabb megigazulásnak nevezett, az ténylegesen a megszentelődés volt.

II. Az üdvösségről szóló tan Kálvin főművében

A református reformáció megigazulásról szóló tanításának legrészletesebb kidolgozását Kálvin János írásaiban találjuk meg.¹⁴⁶ Számos adatot találunk bibliai kommentárjaiban is, de Kálvin a megigazulástant „*A keresztyén vallás rendszere*” című könyvében összegezte.¹⁴⁷ A reformátor az „*Institutio*” (1559) első könyvében Istenről és a teremtésről, a másodikban az ember bukásáról, a törvényről és Krisztus megváltói szolgálatáról írt, míg a harmadik könyvben azt mutatta be, hogy az ember miként részesülhet Krisztus áldozatának áldásaiból.

¹⁴⁵ McGrath Bucer Római levélhez írott magyarázatára hivatkozik itt, s lábjegyzetben megjegyzi, hogy a mű más részein Bucer egyenesen hármias megigazulásról beszél, melyből a harmadik a megdicsőülést jelenti. *Iustitia Dei*. 2. köt. 34. 203. p.

¹⁴⁶ Kálvin életéről és teológiájáról elsősorban a következő magyar nyelven megjelent könyveket használtam: Pruzsinszky Pál: *Kálvin János*, Református Egyházi Könyvtár. 4, 8. Pápa, 1909–1912., Cadier, Jean: *Kálvin, Egy ember Isten igájában*. Budapest, 1980, 175 p., McGrath, A.: *Kálvin, A nyugati kultúra formálódása*. Osiris, Budapest, 1996, 351 p., Niesel Vilmos: *Kálvin Teológiája*, Debrecen, 1943, 219 p., Van't Spijker, W.: *Kálvin élete és teológiája*. Kálvin Kiadó, Budapest, 2003, 161 p. Bolyki János szerk.: *Válogatás Kálvin János műveiből*. Budapest, 1980, 263 p. Kálvin irodalmi munkásságának összefoglalásai közül használtam: Greef W. de: *The Writings of John Calvin, An Introductory Guide*. Baker Books, Grand Rapids, 1989, 254 p.

¹⁴⁷ Kálvin „*Institutio*” című könyvének első kiadása 1536-ban jelent meg, magyarul: Victor János, ford.: *Kálvin János Institutioja*. 1536, Református Egyházi Könyvtár XIX. Budapest, 1936. 400 p. Kálvin jelentősen átdolgozta a művet 1539-ben, s attól kezdve folyamatosan bővítette: 1543, 1550, 1559-ben jelentek meg új kiadások. Az utolsó kiadás szintén megjelent magyarul: Kálvin János: *A keresztyén vallás rendszere*. 1559, Ford.: Ceglédi Sándor és Rábold Gusztáv, Református Egyházi Könyvtár, V–VI. Pápa, 1909–1910, 696+948 p.

Krisztus az idő teljességében emberré lett, szenvedett és meghalt a kereszten, ezáltal olyan „javakat” szerzett, melyeket az embernek birtokba kell vennie ahhoz, hogy üdvözüljön. E javak azonban oly szoros kapcsolatban állnak Jézus Krisztus személyével, hogy csak akkor vehetjük birtokba őket, ha közösségre lépünk Krisztussal. Ebből az alapfeltevésből kell kiindulnunk ahhoz, hogy helyesen értelmezzük Kálvin megigazulás tanát.

1. Krisztus ott és akkor, illetve itt és most

Kálvin szerint, „mindaz, amit Krisztus az emberi nem üdvösségéért szenvedett és végzett, ránk nézve haszontalan és semmi jelentőséggel sem bír egészen addig, amíg Krisztus rajtunk kívül van, mi pedig ötle el vagyunk választva”.¹⁴⁸ Ezért nem azt kell kérdeznünk, hogyan juthatok a „javakhoz”, hanem azt: hogyan kerülhetek közösségbe Jézus Krisztussal? Kálvin így írt erről: „amikor Isten szabad kegyelmi ajándékairól van szó, én mindig Krisztussal szoktam kezdeni, és méltán, mert amíg Ő nem a miénk, szükségképpen teljesen híjával vagyunk mindazoknak a kegyelmi ajándékoknak, amelyeknek teljességét Ő foglalja magába.”¹⁴⁹

Hogyan lesz a rajtunk kívül élő Jézus Krisztus bennünk lévő Krisztussá? E kérdésre így hangzik a szokásos felelet: hit által. Kálvin azonban nem elégszik meg ezzel a felelettel, s azt mondja: e válasznál feljebb kell emelkednünk, s a Szentlélek titkos hatását kell kutatnunk, mely lehetővé teszi, hogy Krisztust és az Ő összes javait élvezzük.¹⁵⁰ „A Szentlélek az a kötelék, amellyel Krisztus minket hathatósan magához köt”.¹⁵¹

Ezért, „amíg a Szentlélekre nem figyelmeztünk, addig Krisztus valamiképpen tétlenül hever, mert Őt hidegen szemléljük, s rajtunk kívül lévőknek, és így tőlünk távolállónak tekintjük. Tudjuk azonban, hogy ő csak azoknak van hasznára, akiknek ő a feje, akiknél elsőszülött a testvérek között, s akik őt felöltözték. Egyedül ettől az összeköttetéstől függ, hogy minket illetőleg nem haszontalanul jött légyen a Megváltó nevével. Erre vonatkozik az a szent viszony is, amely által testté lettünk az ő testéből és csonttá az ő csontjaiból (Ef. 5,30) és teljesen egyekké ő vele. Ő pedig csakis a

¹⁴⁸ Kálvin, J.: i.m.: III. 1,1.

¹⁴⁹ Idézi: Niesel, V.: i.m.: 104. p.

¹⁵⁰ Kálvin, J.: i.m. III. 1,4.

¹⁵¹ Kálvin, J.: i.m. III. 1,1.

Szentlélek által egyesül velünk. Ugyanazon Szentlélek kegyelméből és ereje által leszünk az ő tagjaivá, hogy bennünket magába foglaljon és viszont, hogy ő is a miénk legyen.”¹⁵²

Miután tisztázta a Szentlélek szerepét a Krisztussal való közösségben, Kálvin rátér a hit problémájára. Azt mondja, emberi oldalról nézve beszélhetünk a hitről, mint a Krisztussal való kapcsolat eszközéről, de előbb tisztáznunk kell, hogy a hit, mely befogadja Krisztust, s azokat a javakat, melyek a vele való közösségből származnak, nem emberi érzés vagy ismeret, hanem „természetfölötti adomány az, hogy hittel fogadják be Krisztust azok, akik egyébként hitetlenségükben megátalkodottak maradnának”¹⁵³

Kálvin azt a kérdést sem mellőzi, hogy „milyennek kell lennie annak a hitnek, amely által a mennyország birtokába jutnak azok, akiket Isten fiaivá fogadott”. Természetesen e hit nem lehet sem pusztán „az evangéliumi történet valódiságának mindennapi értelemben vett elismerése”, sem azoknak a tanuknak pusztá elfogadása, melyeket „az egyház előír”, mintha a vizsgálódást átengedhetnénk az egyház hatáskörébe. Az igaz hit először is Krisztus igaz megismerése úgy, ahogy Isten az evangéliumban felkínálja őt nekünk. „A hitnek az Igéhez való viszonya örök, s éppúgy nem lehet tőle elszakítani, mint a sugarakat a Naptól, amelyből erednek.”

„Töröld hát el az Igét – írja Kálvin – és semmi sem marad a hitből. Maga az Ige, bárhogy is jut hozzánk, tükör gyanánt szolgál, amelyben a hit Istent szemlélheti. Ezért Pál apostol a hitet úgy határozta meg, hogy az az evangélium iránt tanúsított engedelmesség (Rm 1,5). A hitben gyökerező ismeretben nemcsak arról van szó, hogy tudomást szerezzünk Isten létezéséről, hanem arról is, és főleg arról, hogy megértsük, mi az ő akarata velünk szemben. A hit igaz meghatározása akkor áll előttünk, ha kijelentjük, hogy a hit Isten irántunk való jóakarátának erős és biztos ismerete, amely a Krisztusban való ingyenes ígéretek igazságán alapul és a Szentlélek nyilatkoztatja ki elménknek, s pecsételi meg szívünkben.”¹⁵⁴

A Krisztussal való közösség kapcsán szólni kell a misztika, illetve az eszkatológia problémáiról is. Kálvin megigazulás tanával kapcsolatban sokan használják a „Krisz-

¹⁵² Kálvin, J.: i.m. III. 1,3.

¹⁵³ Idézi: Niesel, V.: i.m. 105–106. p.

¹⁵⁴ Kálvin, J. im. III. 2, 5-6.

tussal való titokzatos egyesülés” (*unio mystica cum Christo*) fogalmát. Óvakodnunk kell azonban attól, hogy – akár a keleti ortodox, akár a nyugati szerzetesség szellemében – misztikus értelmet tulajdonítsunk a Krisztussal való közösségnek Kálvin megigazulás tanában. E területen maga Kálvin úgy próbált elhatárolódni a misztikusoktól, hogy a közösség *ekkléziológiai és eszkatológiai* vonásait hangsúlyozta: „ha ezen a világon egyesülsz a mi Urunk Jézus Krisztussal, s az Ő testének tagja vagy, és ha az Ő evangéliuma iránti engedelmességben élsz – amely arra tanít minket, hogy egész üdvösségünket Őbenne keressük –, akkor el fogsz jutni arra az életre, amely a híveknek megígértetett, várván, hogy mindnyájunkat együttesen feltámaszt az Ő dicsőségében.”¹⁵⁵

Igaz, hogy a Jézus Krisztussal való közösség a Szentlélek által már ebben a földi életben elkezdődik, de ott áll előttünk a józan vigyázásra intő igazság: Krisztus eljövele és a végítélet még előttünk van. Ebből az eszkatológikus fenntartásból kiténik, hogy Kálvin (1) nem azt hirdeti, hogy lassú, fokozatos fejlődés útján már itt a földön elérjük a tökéletességet; (2) Kálvin Krisztussal való egyesülésünkről szóló tanítása nem azt jelenti, hogy a kegyes léleknek el kellene mélyülnie az isteni szférában, hogy Urával közösségre lépjen. Kálvin, éppen akkor, amikor a Krisztussal való egyesülésről szól, egyszerre mind a megfeszített és testben feltámadt Krisztus dicsőséges visszatéréséről is bizonyosságot tesz.

2. Megújulás

Miután Kálvin kifejtette a Krisztussal való közösség szerepét, bemutatja azokat az áldásokat, melyek a közösségből származnak. McGrath azt írta, hogy Kálvin mindenekelőtt azzal járult hozzá a hit általi megigazulásról szóló reformátori tanításhoz, hogy kifejtette a megigazulástan szélesebb összefüggéseit. Ezt az összefüggést, melyet üdvrendnek (*ordo salutis*) nevezünk, már Bucer írásaiban is láthattuk. Kálvin sajátossága a következő: míg Bucer az alábbi sémában ábrázolta üdvrendről vallott felfogását: *electio* → *iustificatio impii* → *iustificatio pii* → *glorificatio*, addig Kálvin a kiválasztás után előbb a Krisztussal való közösségről beszélt, s e közösségből kiindulva két egymással párhuzamos síkon futó vonallal ábrázolta a megigazulást és a megszentelődést, melyet megújulásnak, bűnbánatnak és újjászületésnek is nevezett.

¹⁵⁵ Idézi: Niesel, V.: i.m. 107. p.

A kálvini üdvrend következő sajátossága, miszerint Kálvin azon túl, hogy a megigazolást és a megszentelődést nem egymásból, hanem a Krisztussal való közösségből vezette le, és mindkettőt összekapcsolta az etikával és az eszkatológiával is, a megszentelődésről szóló fejtegetéseivel meg is előzte a megigazolásról szóló tanítást. Ebből viszont nem szabad arra következtetnünk, hogy Kálvin a megszentelődést a megigazulás feltételévé tette, ahogy azt egyebek mellett Osiander teológiájában láthatjuk. Kálvin más indokokat hozott fel e különleges „sorrenddel” kapcsolatban:

„Ha ezt (az újjászületést) helyesen megismerjük, jobban ki fog tűnni, miképpen igazul meg az ember egyedül a hit és a pusztá megbocsátás által, de ugyanakkor azt is be fogjuk látni, hogy az életnek úgyszólván valóságos szentsége az igazságnak ingyen kegyelemből való beszámításától el nem választható,” „vagyis – teszi hozzá a francia fordításban – ki fog tűnni, milyen jól összefér egymással az, hogy nem vagyunk jó selekedetek nélkül, s Isten mégis jó selekedetek nélkül nyilvánít minket igazaknak.”¹⁵⁶

Azzal, hogy Kálvin a hitet és az újjászületést a megigazulás előtt tárgyalta, elejét akarta venni a római katolikus támadásoknak, miszerint a reformáció megigazulás tana a lustaság és a tétlenség párnája. Továbbá, e sorrend szemléletes módon kifejezi a kálvini teológia egyik legfőbb sajátosságát is: mind az újjászületés, mind a megigazulás során magával Jézus Krisztussal, az ajándékozóval lépünk közösségre. Így még a lehetősége sem marad meg annak a félreértésnek, hogy a megigazulást az ember Istenhez való viszonyáról szóló kegyes szemléletnek tekintjük, amely életünket végeredményben mégis csak érintetlenül hagyja. Nem vallásos elméletről, hanem magáról az élő Úrral való közösségről van tehát szó.

Krisztus azért egyesül velünk, hogy szakítsunk bűnös életünkkel, hűek legyünk hozzá, engedelmeskedjünk akarátának. A megújulás ajándéka két jótéteményből áll: az ó-ember halálából, s az új-ember megelevenedéséből. Kálvin Pál apostol Római levelét idézi, aki válaszul ellenfelei bírálatára, hogy ő ilyesmit tanít: „Maradjunk a bűnben, hogy megnövekedjék a kegyelem” (Rm 6,1), kijelentette: „a mi ó-emberünk megfeszítettett velem, hogy megsemmisüljön a bűn hatalmában álló test, hogy többé ne szolgáljunk a bűnnek” (Rm 6,6). „Ahogy tehát átadtátok tagjaitokat a tisztátalanságnak és a törvénytelenységnek a törvénytelenység szolgálatára, úgy most adjátok át tagjaitokat az igazság szolgálatára, hogy szentek legyetek” (Rm 6,19).

¹⁵⁶ Idézi: Niesel, V.: i.m. 112. p.

Azzal, hogy Pál fent idézett kijelentéseit alkalmazza, Kálvin azt hangsúlyozza, hogy az ó-ember halála, és az új-ember megelevenedése Krisztusban zajlik le. Kálvin nem tagadja, hogy van lassú, fokozatos növekedés a megszentelődésben. Krisztus valóban uralkodni kezd felettünk, annak a kérdésnek, azonban, hogy látható-e ez a növekedés, s ha igen, miről lehet megállapítani, hogy milyen mértékben haladtunk előre a megszentelődésben, nincs létjogosultsága: „minél inkább kitűnik valaki a megszentelődésben – írja Kálvin –, annál messzebb kell éreznie magát a tökéletes igazságtól, hogy ne bízzék egyébben, mint Isten pusztá irgalmasságában.”¹⁵⁷

Kálvin, a Krisztussal való közösséghez hasonlóan, a megszentelődést is eszkatológikus összefüggésbe helyezi: megújulásunk nem egyik pillanatról a másikra következik be, nem is olyan fejlődési folyamat, melynek végén az ember eljut az erkölcsi tökély csúcsára. Az ember megújulása csak Krisztus visszatérésekor lesz teljessé, amikor mindazt, ami halandó elnyeli az élet, így mind a megújulás kezdete, mind annak vége Krisztusban van: „azt tanítjuk tehát, hogy a szentekben is mindig van bűn, amíg a halandó testet le nem vetkezik: mivel az ő testükben is ott tanyázik a gonosz vágyakozás, amely az igazsággal küzd.”¹⁵⁸

3. Megigazulás

Fentebb láttuk, hogy miután Lélek és hit által egyesültünk Krisztussal, kétféle ajándékot kapunk: megújulunk és megigazulunk. Miután bemutatta a bűnbánat és a megújulás ajándékát, Kálvin áttér a megigazulásra, amit a keresztény hit „legfőbb sarkpontjának” nevez, s „amely nélkül a keresztény vallás nem állhat meg”. A megigazulás azt jelenti, hogy az ember részesül abban az igazságban, melyet Krisztus szerzett meg számára, s Isten ennek következtében többé nem tekint az ember bűneire, hanem Krisztusért igaznak tekinti őt: „Mi a megigazulást egyszerűen úgy értelmezzük, mint befogadást, amellyel Isten bennünket kegyelmébe fogadva igaznak tart. E befogadásról azt állítjuk, hogy az a bűnök bocsánatából és Krisztus igazságának beszámításából áll. A megigazulás tehát nem jelent mást, minthogy akit vádoltak, igazságának bebizonyításával a vád alól felszabadult. Mivel azonban minket Krisztus közbenjárásával igazít meg Isten, nem saját ártatlanságunk bebizonyításával, hanem Krisztus igazságának beszámításával szabadít meg, hogy Krisztusban tartassunk igaz-

¹⁵⁷ Niesel, V.: i.m. 111. p.

¹⁵⁸ Kálvin, J.: im III. 3.,16-18.

nak, mivel önmagunkban nem vagyunk azok. Isten ingyen kegyelemből igazít meg bennünket.”¹⁵⁹

A megigazítás nem igazzá tevés tehát, hanem olyan bírói végzés, melyben Isten kinyilatkoztatja, hogy Lélek és hit által közösségünk van az egyetlen Igazzal. Isten olyan embereket nyilvánít igazaknak, akik valójában nem azok; megigazulásunk oka „rajtunk kívül” van, „mert egyedül Krisztusban vagyunk igazak”. „A megigazulásnak csodálatos módja pedig az, hogy a Krisztus igazságával felöltöztetett bűnösök nem borzadnak az ítélettől, amelyet megérdemelnek, és mivel önmagukat méltán kárhozzatják, önmagukon kívül ítéltetnek igazaknak.”¹⁶⁰

Amikor arról a kérdésről van szó, hogy mi módon állhatunk meg Isten színe előtt, akkor hiába hivatkoznánk Krisztusban megújult életünkre, s a megszentelődés útján elért eredményeinkre, ahogy Osiander tette, mert egyfelől, a megszentelődésben való növekedés bűnbánatban való előmenetelben mutatkozik meg, másfelől jó cselekedeteink sem nem hibátlanok, sem nem elegendőek arra, hogy kompenzálják bűneinket. Ezért a megszentelődés útján járó keresztyén is egyedül Krisztus nekünk tulajdonított igazságában bizakodhat. Lelkiismeretünket nem nyugtatják meg a rész szerint való jó cselekedetek, ezért megtérésünk után is kétségbeejtő helyzetben volnánk Isten előtt, ha Krisztusban nem tekintene „korlátozás nélkül igazaknak” bennünket.

4. A cselekedetek megigazítása

Az igazság rajtunk kívül van, s tőlünk idegen, de nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy Lélek és hit által közösségre léptünk Krisztussal, így az igazság Krisztusban mégis bennünk is van. Kálvin érint itt egy problémát, melyet mi sem hagyhatunk figyelmen kívül: mi a helyzet azokkal a jó cselekedetekkel, amelyeket az új ember követ el? Luther is szólt arról, hogy Isten nem önmagukban tekinti cselekedeteinket jó cselekedeteknek, hanem pusztán azért, mert azok a hit jó cselekedetei. Kálvin más úton oldja meg ezt a problémát, amikor kettős megigazulásról beszél.

A skolasztikusok arra hivatkoztak, hogy Isten Kornéliusz imádságait és alamizsnáit (Apcsel 10) úgy kezelte, mint amivel e pogány katona felkészítette magát a kegyelem fogadására. Kálvin vitába száll a skolasztikusokkal és kijelenti: nem arról

¹⁵⁹ Kálvin, J.: i. m. III. 11. 2-4.

van szó, hogy Istent Kornéliusz jó cselekedetei készítették arra, hogy kegyelmet gyakoroljon, hanem ellenkezőleg. Isten az ő kegyelméből fogadta el Kornéliuszt igaz embernek, mert hitt Krisztusban, s ugyanebből a kegyelemből fogadta el Kornéliusz cselekedeteit, mint jó cselekedeteket.

E gondolatkörből kiindulva szól Kálvin arról, hogy van megigazulás, mely cselekedetek nélkül történik, s van olyan megigazulás, melyben a jó cselekedetek, mint a hit gyümölcsei számításba jönnek.¹⁶¹ Isten e jó cselekedeteket nem tekinti érdemeknek, s nem ezek alapozzák meg bűnbocsátó kegyelmét, de értéket kölcsönöz nekik:

„Miután pedig az Úr az embert, akit a veszedelem örvényéből kimentett a fiúvá fogadás kegyelme által, mivel őt újjászülte és új életre alakította át, a maga számára kiválasztotta, már, mint új teremtményt az ő lelkének ajándékával öleli magához. Ez az elfogadás, amelyről Péter is megemlékezik, s amely által a hívők Isten előtt az ő hívása után, még cselekedeteikre nézve is, kedvesekké lesznek; mert lehetetlen, hogy Isten ne szeresse, és ne becsülje azokat a jókat, amiket az ő lelke eszközöl bennünk. Azt azonban eszünkben kell tartanunk, hogy cselekedeteiket tekintve csak azért kedvesek az Isten előtt, mivel Isten az ő érdekükben és kegyelemből azokat a jó cselekedeteket, amiket rájuk ruházott, hogy a saját bőkezűségét annál nagyobbá tegye, elfogadásra is méltatja. Mert honnan vennék ők a jó cselekedeteket, ha csak onnan nem, hogy Isten, amint a tisztesség edényeivé választotta, azonképpen az igazi tisztasággal is fel akarja ékesíteni őket? Micsoda alapon tartják a cselekedeteket oly jónak, mint ha azoknak semmi fogyatkozásuk nem volna, ha csak azért nem, mert a hozzájuk tapadó foltokat és piszkot a jóságos Atya megbocsátja. Végeredményben, Isten ezzel a mondással csak azt jelzi, hogy előtte kedvesek és szeretetre méltóak az ő fiai, mivel bennük az ő arcának jegyeit és vonásait látja. Azt mondtuk ugyanis egy másik helyen, hogy az újjászületés nem egyéb, mint Isten képének helyreállítása mi bennünk. Mivel tehát Isten a saját képét akárhol látja is, azt méltán szereti és tartja tiszteletben: nem ok nélkül mondjuk azt, hogy neki tetszik a hívők élete, mely a szentségre és igazságra rendeltetett. De mivel az istenfélő emberek halandó testben járván, még bűnösök s az ő jó cselekedeteik csak tökéletlenek, és a test hibája érzik rajtuk, mind velük, mind ezekkel szemben csak úgy lehet kegyes az Isten, ha inkább a Krisztusban, mint önmagukban öleli őket magához. Ilyen értelemben kell felfogni azokat a helyeket, melyek Istennek az igazság követői iránt való kegyességét és könyörületességét tanúsítják.”¹⁶²

5. Eleve elrendelés, kiválasztás és elvettetés

Nem írhatok Kálvin üdvösségről szóló tanításáról úgy, hogy nem beszélnek arról, amit Kálvin az eleve elrendelésről, a kiválasztottakról és az elvetettekről írt. Később

¹⁶⁰ Kálvin, J.: i. m. 11. 4.

¹⁶¹ Kálvin, J.: i. m. III. 17. 4–5.

¹⁶² Kálvin, J.: i. m. III. 17. 5.

látni fogjuk, hogy ez a kérdés a szigorú kálvinizmusban az istenről szóló tanítás alapvető kérdése lett. Kálvin azonban az utolsó helyre tette a harmadik könyvben, ahol arról elmélkedett, hogy mi módon részesülhet az ember Krisztus megváltói szolgáltatásának gyümölcseiből.

Mielőtt a reformátor kifejtené és megvédené az eleve elrendelésről szóló tanítást, két tévedést igyekszik elhárítani: (1) a gondatlanságot és vakmerőséget, (2) valamint az eleve elrendelés tanával kapcsolatos teljes hallgatást. Az elsőről azt írja, hogy akik „az eleve elrendelést fürkészik, az isteni bölcsességnek legbensőbb részébe hatolnak, és ha valaki gondtalanul és vakmerően tör be ide, az nem találja meg azt, amivel kíváncsiságát kielégíthetné, hanem inkább olyan útvesztőkbe bonyolódik, amiből éppen nem találja meg a kivezető utat.”¹⁶³

A gondatlanságtól és vakmerőségtől való félelem azonban nem jogosít fel bennünket arra – írja Kálvin –, hogy elzárjuk a hívőket attól, amit a Szentírás az eleve elrendelésre vonatkozólag előad, „nehogy olyan színben tűnjünk fel, mint akik rosszakaratúak megfosztjuk őket Isten jótéteményétől, vagy a Szentlelket vádoljuk és gúnyoljuk azzal, mintha olyat is tanított volna, amiket üdvös dolog volna valamiképpen eltitkolni.”¹⁶⁴

Kálvin azután meghatározza az eleve elrendelés tanát: „Eleve elrendelésnek pedig az Isten azon örök elhatározását nevezzük, amellyel önmagában elvégezte azt, hogy akarata szerint mi történjék minden egyes emberrel. Isten ugyanis nem egyforma állapotra teremtett mindenkit, hanem némelyeket az örök életre, másokat pedig az örök kárhozatra rendelt már kezdetől fogva.”¹⁶⁵

Kálvin az eleve elrendelésről szóló tanítással szembeni ellenvetésekről szólva rámutat, hogy álokoskodásba esnek azok, akik „Isten előre tudását teszik meg az eleve elrendelés alapjának”, mert ugyan Isten rendelkezik mind a szuverenitással, mind a mindent előre tudással, de „helytelen dolog egyiket a másiknak alárendelni”. Kálvin azt a kijelentést is hamisnak tartja, hogy Isten az ember üdvösségét akarja, kárhozatát viszonyt csupán megengedi. Miért engedne meg a Mindenható Isten valamit – kérdezi –, ha egyébként nem akarná?

¹⁶³ Kálvin, J.: im.: III. 21, 1.

¹⁶⁴ Kálvin, J.: im.: III. 21, 3.

¹⁶⁵ Kálvin, J.: im.: III. 21, 5.

Kálvin az eleve elrendelésről szóló tanítással (negatív) ki akarta zárni a cselekedetekkel való dicsekedés lehetőségét: ezért hangsúlyozta, hogy Isten semmit sem talál a teremtményekben, ami őt arra készítené, hogy kegyelmébe fogadja őket. A kegyelem és az üdvösség alapja nem az emberben, hanem Istenben van. Másfelől (pozitív) meg akarta erősíteni azt az igazságot, amit Pál apostol hangoztatott: „kegyelemből van üdvösségetek a hit által, és ez nem töletek van: Isten ajándéka ez” (Ef 2,8). „Világosan tanúskodik Pál arról – írta –, hogy amikor a maradék-népnek üdvözítését ingyen kegyelemből való elválasztásnak tulajdonítjuk, csak akkor ismerjük meg azt, hogy Isten egyedül az ő jóakaratóból tartja meg azokat, akiket akar, nem pedig jutalmakat osztogat, mert ezzel ő éppen nem tartozhatik.”¹⁶⁶

Az utolsó kérdés, amit fel kell tennünk a kiválasztás tanával kapcsolatban: honnan tudhatjuk, hogy kiválasztottak vagyunk-e? Lehet-e bármilyen bizonyosságunk arról, hogy Isten örök életre rendelt bennünket? Kálvin szerint lehet, „a választottakban az elhívás az elválasztás bizonyítéka. A megigazulás a másik jele az elválasztás megnyilvánulásának, míg el nem jut az ember arra a dicsőségre, amelyben beteljesedik.”¹⁶⁷

III. Kálvin és a kálvinizmus

Kálvin halála után új fejezet kezdődött a református teológiában. Előtérbe került a konfesszionalizmus, ami egyenlőségjelet tett az ortodoxia és a hitvallásokhoz való alkalmazkodás között. Amint a lutheránus, úgy a református ortodoxia is igyekezett világos határvonalat húzni a katolikus és a református, valamint a református és a lutheránus dogmatika között. Mindez kihatott az üdvösségről szóló tanítás értelmezésére is.

E folyamat első nyomait Theodore Béza írásaiban fedezhetjük fel.¹⁶⁸ Béza, mint Kálvin utóda számos területen jó szolgálatot tett a református reformációnak: biblia-

¹⁶⁶ Kálvin, J.: im: III. 21, 1.

¹⁶⁷ Kálvin, J.: III. 21, 7.

¹⁶⁸ Béza, Theodore, Fergusson-Wright szerk.: *New Dictionary of Theology*. Inter-Varsity Press, Leicester, 1988, 91–92. p. Béza elsősorban levelezésével és traktátaival terjesztette nézeteit. Hitvallása több nyelven is megjelent: Theodore de Béza: *La confession de foi du chrétien*. La Revue Réformée, 1955/3–4. 180 p. Traktátjai közül néhányat elektronikus formában is közzétettek: *A Briefe Declaration of the Table of Predestination* http://www.covenant.org/Beza/bezas_table.html

kiadása, zsoltárfordításai éppen úgy előmozdították a református egyház ügyét, mint a hugenották melletti kiállása. Figyelemreméltó szerepet játszott a lutheránusokkal, valamint a katolikusokkal folytatott párbeszédben, és számos politikai művet írt, melyekben a magisztrátus szerepét vizsgálták az igaz hit védelme területén, ugyanakkor megalapozták a gonosz uralkodókkal szembeni ellenállás jogát. A szótériológia terén azonban inkább megosztó, mint előremutató volt Kálvin utódának munkássága. Béza – annak érdekében, hogy teológiai rendszerét egy biztos elvből vezethesse le, és egységes rendszerbe foglalhassa – több ponton is módosította a kálvini örökséget. E változást három ponton érhetjük tetten:

1. Az a krisztusközpontú szemlélet, amit Kálvin képviselt, istenközpontúvá lett. Az induktív módszert, mely a Krisztus eseményen nyugodott, a deduktív módszer váltotta fel, mely az isteni végzésen és kiválasztáson alapult.
2. A református teológia félreérthetetlenül kimondta, hogy Krisztus engesztelő áldozata csupán a kiválasztottakra korlátozódik, az ő életükben azonban hatékony. Mondhatjuk azt, hogy a tétel Kálvin üdvösségről szóló tanításának szükségszerű következménye volt, de nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a reformátor nem ment el ideáig következtetéseivel.
3. Az eleve elrendelés – a mi Kálvinnál az üdvösségről szóló tanítás egyik (nem is a legelső) aspektusa volt, Béza írásaiban az Istenről szóló tanítás egyik alaptétele lett.¹⁶⁹

Béza 1570-ben „*Questionum et Responsum Christianarum Libellus*” című értekezésében látványosan letért arról az útról, amit Kálvin kijelölt az eleve elrendelés értelmezésében, s ezzel olyan folyamatot indított el, amiről G. C. Berkouwer még a huszadik század közepén is azt írta, hogy „szövevényes” és „átlép azokon a határokon, melyeket a kinyilatkoztatás jelölt ki számunkra”.¹⁷⁰ Béza kétségkívül átlépte a kinyilatkoztatás határait, és beleveszett a metafizika világába. Művében, melyre az imént utaltam, azt írta, hogy „a bűneset szükségszerű és csodálatos volt”. Ha Isten nem hozta volna be a bűnt a világba, nem adhatta volna Fiát váltságul az emberekért,

¹⁶⁹ McGrath, A.: im.: 2. köt 40. p.

¹⁷⁰ Berkouwer, G. C.: *Divine Election*. Eerdmans, Grand Rapids, 1960, 254. p. Meg kell jegyeznem, hogy Berkouwer itt konkrétan a supra- és az infralapsanarizmus közötti vitáról beszél, ami Béza pre-

és nem ismerhettük volna meg a megváltás ajándékát. Béza akarva, akaratlanul azt mondta ezzel, hogy a bűneset Isten akarata volt. Ádám Isten kezdeményezésére esett bűnbe, hogy Isten felhasználhassa ezt a tragikus körülményt saját dicsőségének felmutatására.¹⁷¹

Béza öt évvel később kiadta az eleve elrendelésről szóló „rövid deklarációját”, melyben Augustinust idézve arról írt, hogy a bűneset ugyan Ádám kezdeményezésére következett be, de nem Isten akarata nélkül történt, mert ha Isten nem akarta volna, nem is engedte volna meg a bűnt. Béza ez után arról ír, hogy „az üdvösség és az ítélet is Isten dicsőségét szolgálja”, és bemutatja az üdvrendet, amit a kiválasztásból vezet le. Azt írja, hogy Isten először Megváltót jelölt ki, az után a törvényt hirdette, hogy meggyőzze az embert a bűnről, majd az evangéliumot szólaltatta meg. Azok, akiket Isten kiválasztott magának, a bennük munkálkodó Szentlélek által részesülnek a belső hívásban, hogy hinni tudjanak Krisztusban. A hittel együtt azonban az állhatatosságban is részesülnek, hogy ki tudjanak tartani az igaz hitben.

Béza ezután áttér az ítéletre, és azt mutatja be, hogy miként érvényesül Isten dicsősége a kárhozottak sorsában. A kárhozottak közül sokan soha nem hallották Krisztus nevét, sokan azonban meghallják az evangéliumot, és azok, akik Krisztus követői lesznek egy időre, aztán még súlyosabb ítélet alá esnek. A kárhozottak saját gonosz kívánságuk miatt vesznek el, de Isten adja nekik ezt a kívánságot, hogy aztán Ő maga használja fel azt ellenük, mindez pedig egyedül és kizárólag Isten dicsősége végett történik.¹⁷²

1. Az arminianizmus és a kálvinizmus vitája

Arminius, polgári nevén Jakob Hermann (1559/60–1609) Béza tanítványa volt, aki az eleve elrendelés kérdésében összeütközésbe került mesterével. Arminius elismerte, hogy az üdvösség forrása Istennek Krisztusban megnyilatkozó kegyelme, azonban elutasította azt a gondolatot, hogy Isten a kegyelmet csupán az embereknek egy

destinációs tanának egyik következménye volt, és amiről Berkouwer azt kérdezi, hogy talán akkor engedelmessé válnánk az Írásoknak, ha nem foglalunk állást bennük.

¹⁷¹ Theodore Beza: Supralapsarianizm, The Fall of Man Was Both Necessary and Wondrous. From *Questionum et Responsionum Christianarum Libellus*, 1570, 190-194 kérdés, elektronikus formában: <http://www.etsu.edu/cas/history/docs/beza1.htm>

¹⁷² *A Briefe Declaration of the Table of Predestination*
http://www.covenant.org/Beza/bezas_table.html

önkényesen kiválasztott csoportjára terjeszti ki. A kegyelem egyetemes lehetőségét hirdette a kegyelem térben korlátozott, de hatékonyságban abszolút voltával szemben. Az eleve elrendelésről azt vallotta, hogy az Isten előre ismeretén nyugszik.¹⁷³ Az arminianizmus elsősorban a hollandiai reformátusokat osztotta meg, de hatása az angolszász területen is éreződött.¹⁷⁴

Arminius követői öt tételben foglalták össze az arminianizmus lényeges tanítását, ezeket remonstráns tételeknek nevezték:

1. Isten, az Ő örök és változhatatlan szándékából, Fiában, Jézus Krisztusban, még a világ alapítása előtt elhatározta, hogy a bűnös és elveszett emberi nemzetségből Krisztusban és Krisztusért fiává fogadja mindazokat, akik a Szentlélek kegyelme által hisznek az Ő Fiában, Jézusban, és a kegyelem által mindvégig állhatatosak maradnak e hitben és engedelmisségben. Másrészt, hogy kárhozatban hagyja, és mint Krisztustól idegeneket, elítéli mindazokat, akik megromlottak a bűnben, hitetlenek és a harag alatt vannak úgy, ahogy János evangéliumában és a Szentírás más szakaszaiban olvassuk: „Aki hisz a Fiúban, annak örök élete van, aki pedig nem engedelmeskedik a Fiúnak, nem lát majd életet, hanem az Isten haragja marad rajta” (Jn 3, 36).
2. A fentiekkel összhangban Jézus Krisztus, a világ Megváltója, minden egyes emberért meghalt azért, hogy kereszthalála által mindnyájuknak megszerezze a megváltást és a bűnök bocsánatát, azonban valóságosan senki nem élvezi a bűnök bocsánatát, csak a hívő, amint János evangéliumában olvassuk: „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen” (Jn 3,16), valamint János első levelében: „mert ő engesztelő áldozat a mi bűneinkért; de nemcsak a mienkéért, hanem az egész világ bűnéért is” (1Jn 2,2).
3. Az ember önmagában nem rendelkezik a megmentő kegyelemmel, és a szabad akarat, amennyiben a hitehagyás és a bűn állapotában leledzik, nem rendelkezik kellő energiával ahhoz, hogy önerőből képes legyen a valóban jót sem kigondolni, sem akarni, sem cselekedni (úgy, ahogy a megmentő hit rendelkezik mindezekkel). Ezért arra van szüksége, hogy újjászülessen Istentől, Krisztusban, a Szentlélek által, és megújuljon értelmében, törekvésében, akaratában, minden erejében azért, hogy helyesen érthesse, gondolhassa, akarhassa és véghezvihesse mindazt, ami valóban jó, ahogy Krisztus mondta: „nélkülem semmit sem tudtok cselekedni” (Jn 15,5).

¹⁷³ Arminius műveit kiadták angol fordításban, három kötetben, az első kötet tartalmazza Arminius életrajzát is: *The Works of Arminius*. Reprint, Baker Book House, 1991, 1–3 köt. Arminius életét teológiáját részletesen elemezte: Bangs, Carl: *Arminius. A Study in Dutch Reformation*, 2. kiad. Grand Rapids, 1985, 388 p.

¹⁷⁴ Nem áll szándékomban részletesen elemezni a kálvinizmus és az arminianizmus vitáját, csupán néhány olyan műre utalok itt, melyekből megismerhetjük mindkét irányzat főbb tételeit: Whalls, J. L és Dougell, J. R.: *Why I am not a Calvinist*. InterVarsity Press, 2004, 230 p. Williams, M. D. és Peterson, R. A.: *Why I am not an Arminian*. InterVarsity Press, 2004, 224 p. Pinnock, C. H. szerk.: *A Case for Arminianism, The Grace of God, the Will of Man*. Zondervan, 1989, 318 p. Geisler, N.: *Chosen But Free, A Ballanced View of Divine Election*. 2. kiad. Bethany House, Minneapolis, 1999, 285 p.

4. Istennek ez a kegyelme minden jónak kezdete, folytatása és beteljesítése, annyira, hogy megelőző, segítő, ébresztő, valamint követő és együttműködő kegyelem nélkül, maga a megújult ember sem képes arra, hogy jót gondoljon, akarjon és cselekedjen, sem arra, hogy a kísértéseknek ellenálljon. Ezért minden jó tettet vagy helyes lépést, mely megszületik, Isten Krisztusban megnyilatkozó kegyelmének kell tulajdonítani. Azonban, ami a kegyelem munkájának módját illeti, a kegyelem nem ellenállhatatlan, amint sokakról meg van írva, hogy ellenszegültek a Szentléleknek (ApCsel 7. és sok más hely).
5. Azok, akik igaz hit által Krisztusba plántáltattak, és ezáltal életadó lelkének részeivé lettek, teljes hatalmat kapnak arra, hogy szembeszálljanak a Sátánnal, a bűnnel, a világgal, valamint saját testükkel, s győzelmet arassanak. Jól kell azonban érteni, hogy mindez a Szentlélek segítő kegyelméből van, hogy Jézus Krisztus segíti át őket Lelke által minden kísértésen, karját nyújtva nekik, s amennyiben készek küzdeni, vágyakoznak segítségére után, és nem maradnak tétlenek, akkor megóvja őket az elbukástól úgyannyira, hogy Sátán semmilyen formában sem tudja félrevezetni vagy kiszakítani őket Krisztus kezéből, ahogy Krisztus mondta: „senki sem ragadhatja ki őket az én kezemből” (Jn 10,28). Azonban, hogy ezek az emberek képesek-e – közömbösségből vagy hitehagyásból – eldobni Krisztusban kezdett új életüket, hogy vissza tudnak-e térni e gonosz világba, hogy el tudnak-e fordulni a szent tudománytól, melyet kaptak, s ez által hiábavalóvá tudják-e tenni a kegyelmet, ezt még pontosabban meg kell vizsgálni az Írások alapján, még mielőtt teljes bizonyossággal taníthatnánk azt.¹⁷⁵

Arminius ellenfeleit Gomarus vezette, akik 1911-ben megfogalmazták az úgynevezett „ellen-remonstráns” tételeket, miszerint:

1. Ádámban, aki Isten képre és hasonlatosságára teremtett, az egész emberi nemzetség megromlott és elbukott. Minden ember bűnben fogantatott és született, bűnei miatt a halál állapotában van, és önmagától képtelen Istenhez megtérni, és Krisztusban hinni. Isten az Ő változhatatlan elhatározása szerint egy bizonyos számú embert kiragad ebből a romlásból, ezeket Krisztusban üdvözíti, a többiek mellett pedig elmegy, és igazságos ítélete szerint bűneikben hagyja őket.
2. Isten kiválasztott gyermekei közé nemcsak azok a felnőttek tartoznak, akik hisznek, és Krisztushoz méltó életet folytatnak, hanem gyermekeik is mindaddig, amíg ennek az ellentétét nem bizonyítják. Ezért a hívó szülőknek nem kell aggódniuk gyermekeik üdvössége felől.

¹⁷⁵ Az Arminianus tételek itt közölt szövegét Schaff, P. hitvalláskiadásából fordítottam: Schaff, P.: i.m. 3. köt. 545–549. p.

3. A kiválasztottak hite és megtérése, valamint a kapott ajándékok helyes használata nem a kiválasztás előfeltétele, minthogy Isten örökkévaló szándéka éppen az, hogy választottainak a hitet és az üdvösségben való megmaradást megadja.
4. Isten örök szeretetében nekünk ajándékozta egyszülött Fiát, a mi Urunk Jézus Krisztust, akit kereszthalálra adott, hogy választottait üdvözítse. Krisztus szenvedése elegendő ugyan minden ember bűnének megfizetésére, ennek ereje mindazonáltal a kiválasztottakban, a hívőkben mutatkozik meg igazán.
5. E cél érdekében Isten hirdeti az evangéliumot, amely által a kegyelem olyan erővel munkálkodik a hívők szívében, hogy értelmük megvilágosodik, akaratuk megváltozik és megújul, a köszív helyett hússzívet nyernek, megtérnek és hisznek.
6. Akiket Isten kiválasztott az üdvösségre, akiket megvilágosított és újjászült, akik megtérnek és hisznek, azok meg is tartatnak ebben az állapotban, jóllehet bennük is jelen van a test gyengesége, a test és a lélek ellentéte, adott esetben súlyos bűnökbe is esnek, Isten mégsem engedi meg, hogy a hit teljesen kialudjon bennük. Nem veszíthetik el az igaz hitet, az istenfiúságot egészen és örökre.
7. Ez a tanítás az igaz hívőket nem bátoríthatja könnyelműsége és a test gonosz kívánságainak követésére, mert lehetetlen, hogy akik az igaz hit által Krisztusba oltattak, a háládatlanság gyümölcsét teremjék. Ezért minél inkább érzik és megbizonyosodtak afelől, hogy Isten munkálja bennük mind az akarást, mind pedig a jó véghezvitelét az ő jókedvéből, annál inkább félelemmel és rettegéssel fogják véghezvinni üdvösségüket. Tudjuk, hogy Isten az ő igéjében nem azért int és figyelmeztet, hogy kétségbeessünk vagy kételkedjünk, hanem hogy meglássuk testünk gyengeségeit, amelyek miatt el is vesznénk, ha kegyelme által Isten meg nem tartana. Hitben való megmaradásunk egyetlen fundamentuma, hogy miközben vigyázunk és imádkozunk, Isten segítségéért könyörögjünk, amely egyedül képes megtartani. A hit Isten ajándéka. A hitet Isten munkálja bennünk anélkül, hogy valamit is hozzá tudnánk tenni. Az ember semmivel sem rendelkezik, amivel Isten ajándékát kiérdemelné. Isten az

emberben semmi más jót nem talál, mint amit ő maga munkált benne. A hit tehát nem feltétele, hanem gyümölcse a kiválasztásnak.¹⁷⁶

Miután mindkét fél megfogalmazta álláspontját, Gomarus követői egy nemzeti zsinat megtartásában látták a vita rendezésének lehetőségét. Így az arminianizmus kérdése 1619-ben a Dordrehti-zsinat elé került. A zsinat négy tételben válaszolt a remonstráns tételre. Az első fejezet megerősítette az Gomarus követőinek az eleve elrendelésről szóló tételét, és elítélte a remonstráns tételét. A mások fejezet megerősítette azt a nézetet, hogy Krisztus engesztelő áldozata „minden nép, törzs, nemzet és nyelv képviselői közül hathatósan megváltja azokat, akik öröktől fogva az üdvösségre vannak kiválasztva – de csak ezeket.” A hitvallás harmadik és negyedik fejezete az ember megromlott állapotáról és az Istenhez való fordulás lehetőségéről szól, és megerősíti a kiválasztáson alapuló elhívás, megigazulás és megszentelődés kérdését. Végül az ötödik tétel a szentek állhatatosságáról szól.¹⁷⁷

A zsinat határozataiból kirajzolódó szigorú kálvinizmus öt tételbe foglalta össze álláspontját, amit az angol TULIP szóval szoktak rövidíteni.¹⁷⁸ E tételek szerint:

1. Az ember a bűneset következtében teljesen megromlott. E teljes romlás azt jelenti, hogy az ember a maga részéről semmit sem tud, és nem is akar tenni azért, hogy rendeződjön Istennel való kapcsolata.
2. Isten, a maga szuverenitásából adódóan, a nélkül rendelt egyeseket üdvösségre, másokat kárhozatra, hogy erre a teremtményből származó okok indították volna.
3. Krisztus azért halt meg, hogy egy bizonyos számú bűnöst üdvözítsen; azokat, akiket kiválasztott magának „a világ teremtése előtt” (Ef 1, 4).
4. A szigorú kálvinizmus negyedik pontja szerint, amikor a Szentlélek valakit (belső hívás) elhív, e hívás ellenállhatatlan, azaz az elhívott személy nem tudja azt visszautasítani.

¹⁷⁶ Dordrehti Kánonok. Kolozsvár, 2000, 7-9. p.

¹⁷⁷ A zsinati kánonokat Schaff, P. fent idézett művében találjuk meg, latin és angol nyelven: Schaff, P.: i.m. 550–597. p. Magyarul Kolozsvárott adták ki a „Confessiones Reformatorum” sorozatban: Böröczki Tamás (ford.): *Dordrehti Kánonok*. Koinónia, Kolozsvár, 2000, 79 p.

¹⁷⁸ A TULIP angol szó tulipánt jelent, azt a virágot, ami Hollandia egyik jelképe lett, de nem csupán a virágnév, hanem az egyes tételek első betűinek összeolvasása is szerepet játszott abban, hogy e szó lett a szigorú kálvinizmus jelszava: T = total depravity (teljes romlottság), U = unconditional election (feltételek nélküli kiválasztás), L = limited atonement (korlátozott megváltás) I = irresistible grace, (ellenállhatatlan kegyelem), P = perseverance of the elect (a kiválasztott állhatatossága). McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt. 40. p. A szigorú kálvinizmus öt pontjáról magyarul Sheaton, W. J.: „*A kálvinizmus öt pontja*” című füzetében olvashatunk. Kolozsvár, 1997, 30 p. v. ö.: Boettner, Loraine: *The Reformed Doctrine of Predestination*. Presbiterien and Reformed Publishing, Phillipsburg, 1932, 440 p.

5. Az elhívottak nem veszíthetik el a kegyelmi állapotot: akiket Isten egyszer megváltott, azokat mindörökre megtartja.

2. Az angol puritanizmus megigazulástana

Az angol puritanizmus képviselői is jelen voltak a Dordrehti zsinaton, így amikor megszövegezték hitvallási irataikat, a szigorú kálvinizmust követték. A puritanizmus rendkívül összetett jelenség. Kihatásai nem korlátozhatók a hit általi megigazulásról szóló tanításra. A puritanizmus az angol „megtisztítani” szóból származik, és azt az igényt fejezi ki, hogy az angol államegyház tisztuljon meg a katolikus hagyományok maradványaitól.¹⁷⁹ Ez az igény kihatott az egyházszerkezetre, a liturgiára éppen úgy, mint a kegyességi élet különböző területeire.

Nem érinthetem a puritanizmus összes kérdését, azonban a megigazulásról szóló tanításban játszott szerepéről mindenképpen szólnom kell, mert az adventista teológia az észak-amerikai puritán hagyományokkal folytatott vitában kristályosodott ki, és e ténynek a hit általi megigazulás adventista értelmezésére nézve is határozott következményei voltak.¹⁸⁰

McGrath a puritán megigazulástan két fontos elemére hívja fel figyelmünket: a puritánok Arminius követőivel szemben Isten szuverenitását hangsúlyozták, ugyanakkor hangsúlyt tettek a hit tapasztalati vonásaira is.¹⁸¹

A puritán megigazulástan a szövetségi teológia keretei között fogalmazódott meg. A szövetségi teológia – e teológia atyjának – Henry Bullingernek „*Decades*” című prédikációs köteteivel került az angliai protestáns köztudatba, amit 1577-ben fordítottak angol nyelvre. Első határozott képviselője Dudley Fenner volt, de népszerűvé William Perkins 1950-ben kiadott „*Aranylánc*” (Armillá aurea) című írása tette.

¹⁷⁹ A puritanizmusról számos elektronikus dokumentumot volt alkalmam tanulmányozni, melyek a kérdés nyomtatott irodalmát is tartalmazzák: Puritan. <http://en.wikipedia.org/wiki/Puritan>, <http://www.apuritansmind.com/MainPage.htm> A puritánokról szóló könyvek közül az alábbiit forgattam: Beeke, J. and Pederson, R.: *Meet the Puritans: With a Guide to Modern Reprints*. Reformation Heritage Books, Grand Rapids, 2006, 900 p. Magyarul is olvasható Packer, J. I.: *A megújulás teológiája, Bevezetés az angol puritanizmus világába*. Koinónia, Kolozsvár, 2000, 447 p.

¹⁸⁰ Két olyan puritán művet kell megemlítenem, melyek nélkülözhetetlenek a hit általi megigazulásról szóló puritán felfogás összegzésében: az egyik William Ames dogmatikai tankönyve, a másik a Westminsteri Hitvallás, illetve a Westminsteri Kis- és Nagy Káté, Ames, W.: *The Marrow of Theology*. Baker Books, Grand Rapids, 1968, 363 p., *Westminsteri Hitvallás*. Koinónia, Kolozsvár, 1999, 198 p., A Hitvallás és a Kis és Nagy Káté szövegét is megtaláljuk a következő honlapon: <http://www.reformatus.org/hu/confessions.html>

¹⁸¹ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt., 112 p.

Perkins teológiai felfogásában Béza nyomdokain haladt, hangsúlyozva a kiválasztás és Krisztus korlátozott engesztelő szolgálatának tanát.¹⁸² Azt írta, a kiválasztás külső eszköze a szövetség, amit Isten „azért köt az emberrel, hogy az ember bizonyos feltételek mellett elnyerje az örök életet. E szövetség két részből áll: Isten ígéretet tesz az embernek, és az ember ígéretet tesz Istennek. Isten megígéri az embernek, miszerint az ember Istene lesz, ha az ember is teljesíti a feltételeket. Az ember viszont arra kötelezi magát, hogy teljesíti e feltételeket, és így hűséges marad Urához.”¹⁸³

Az első önálló mű, mely a szövetségről szólt: Heinrich Bullinger, 1534-ben írt „*Rövid értekezés Isten egy és örökkévaló szövetségéről*” című dolgozata volt.¹⁸⁴ Bullinger a kegyelmi szövetséget a bibliateológia összefoglaló keretének tekintette. E tannal szerette volna megvédeni a gyermekkeresztiséget az anabaptistákkal szemben, valamint így próbálta bemutatni, hogy Isten egységes eljárást követ az ember üdvözítésének történetében. Felfogását több tizenhetedik századi református teológus is követte: Johannes Cocceius (1609–1669), Herman Witsius (1636–1708), William Ames, Johannes Wollebius, valamint Francis Turretin is a szövetségi teológia keretei között dolgozta ki rendszeres teológiáját.¹⁸⁵ A szövetségi teológia két legmarkánsabb képviselője azonban a Heidelbergi Káté két szerzője, Caspar Olevian (1536–1587) és Zacharias Ursinus (1534–1583) volt.¹⁸⁶

¹⁸² McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt., 113–114 p.

¹⁸³ Perkins szavait idézi McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt., 114. p.

¹⁸⁴ Bullinger értekezését angol fordításban megtaláljuk McCoy és Baker: „*Fountainhead of Federalism, Heinrich Bullinger and the Covenant Tradition*” című könyvében, Westminster/John Knox Press, 1991, 101–138. p. A szövetségi teológia rövid történetét megtaláljuk a Westminster Seminary honlapján, a szerző itt több szövegrészletet is közölt a reformátorok írásaiból: Clark, R. S.: *A Brief History of Covenant Theology*, <http://www.wscal.edu/clark/briefhistorycovtheol.php>

¹⁸⁵ Asselt, Willem J. van: *The Federal Theology of Johannes Cocceius (1603–1669)*. *Studies in the History of Christian Thought*. Leiden, Boston, Koln: Brill, 2001, xiv + 361 p. Cocceius könyvét csak latinul, míg Witsius művét angol fordításban is kiadták: Witsius, Herman: *Economy of the Covenants: A Complete Body of Divinity*. 2. köt., Presbyterian and Reformed Press, 1990, 926 p. E szerzők szövetségi teológiával kapcsolatos nézeteit megismerhetjük a következő dogmatikai szöveg-gyűjteményekből is: Heppe, Heinrich: *Reformed Dogmatics, A Compendium of Reformed Theology*. Wakeman Great Reprints, az 1861-es kiadás angol fordítása 1950-ben készült, reprint, 281–319, 371–409. p. , Beardslee III., J. W.: *Reformed Dogmatics, Seventeenth-century Reformed Theology Through the Writings of Wollebius, Voetius, and Turretin*. Baker Book House, Grand Rapids, 1965, 469 p., Johnson-Leith szerk.: *Reformed Reader, A Sourcebook in Christian Theology*. Westminster/Knox Press, Louisville, 1993, 1. köt. *Classical Beginnings, 1519–1799*, 115–134. p.

¹⁸⁶ Bierma, L. D.: *The Covenant Theology of Caspar Olevianus*. Reformation Heritage, 2005, 203 p. Scott, C. R.: *Caspar Olevian and the Substance of the Covenant*. Rutherford House, 2005, 257 p. Ursinus a szövetségről többek között a Heidelbergi Kátéhoz írt magyarázatában szól, a tizennyolcadik kérdés kapcsán, mely a Megváltóról szól: *The Commentary of Dr. Zacharias Ursinus on the Heidelberg Catechism*. Presbyterian and Reformed, az 1852. évi angol kiadás reprintje, 96–101. p.

Ursinus azt írja, hogy Isten és az ember együttműködése a cselekedeti szövetséggel veszi kezdetét, mert az evangéliumot csupán a törvény hátterén lehet megérteni. Isten a cselekedeti szövetségben feltételeket állított Ádám elé, és az első ember elfogadta e feltételeket. A szövetségi hűség jele az élet fája volt, és ha Ádám engedelmeskedett volna a szövetségi feltételeknek, akkor beléphetett volna az öröklét boldogságába. Ezzel szemben a szövetségi hűtlenség örök kárhozatot eredményezett számára. Krisztus azonban, mint a kiválasztottak feje, szenvedései által eleget tett a cselekedeti szövetség feltételeinek, és megnyitotta az utat egy új, kegyelmi szövetség számára. Isten a kegyelmi szövetséget bűnösökkel köti, akiknek megváltóra van szükségük, aki betöltötte a törvényt, és elszenvedte Istennek a bűnösök feletti haragját.

A szövetségi teológia szerint a törvény a cselekedeti szövetséget, az evangélium viszont a kegyelmi szövetséget szimbolizálja. Előbbi nem ismeri a kegyelmet, viszont megköveteli a tökéletes engedelmességet; utóbbi nem tagadja az engedelmességet, de kijelenti, hogy Krisztus már engedelmeskedett helyettünk. Olevian „*A szövetség lényegéről*” című írásában azt mondja, hogy a szövetséget tágabb és szűkebb értelemben is vehetjük. Isten csupán a választottakkal köt szövetséget a szó szűkebb értelmében, de tágabb értelemben minden megkeresztelt gyermek részesül a szövetség bizonyos áldásaiból. Nem világos, hogy melyek ezek a bizonyos áldások, Olevian azonban határozottan kijelenti, hogy a „szövetség lényegében”, illetve a szövetség „kettős áldásában, a megigazulásban és a megszentelődésben” csupán a választottak részesedhetnek.

A puritánok hit általi megigazulásról szóló tanításának következő jellemzője az úgynevezett „*időleges hitről*” szóló tan volt. Perkins azt kérdezte: honnan tudom azt, hogy kiválasztott vagyok? Láttuk, hogy Kálvin az elhívást és megigazulást tekintette a kiválasztottság bizonyítékának. Béza azonban bevezette az „időleges hit” fogalmát és kijelentette, miszerint időlegesen az elvetettek is tanúsíthatnak hitet, de e hit nem eredményez üdvösséget életükben, sőt kárhozatukat is súlyosabbá teszi. Béza ezzel megfosztotta a keresztényeket az üdvbizonyosságtól. Perkins például úgy hald meg, hogy még halálos ágyán sem volt bizonyos afelől, hogy vajon a kiválasztottak közé tartozik-e?

E nehézség következtében a puritánok az elhívásról és a megigazulásról az újjá születésre és a megszentelődésre helyezték át a kiválasztottság bizonyítékát. Samuel

Clarke azt írta, a királyok megbocsáthatják alattvalóik árulásait, de szívüket megváltoztatni nem tudják, Krisztus nem nézi el az árulást, de új teremtéssé tudja formálni az árulót. A terhes nő példáját alkalmazva azt mondta, amint a nő a magzat megmozdulásából tudja, hogy terhes akkor is, ha állandóan nem érzi magzata mozgását, úgy a hívő ember is láthatja Isten kegyelmét az életében végbement lelki tapasztalatokból akkor is, ha ezek a tapasztalatok nem ismétlődnek unós untalan.¹⁸⁷

E ponton ismét vissza kell térnem a puritánok Arminius követőivel szembeni ellenvetéseire. Ezeket az ellenvetéseket legmarkánsabban a puritán teológia doyenje, John Owen fogalmazta meg. Az arminianizmus bírálatáról szóló könyvében azt írta, hogy amennyiben Krisztus mindenkiért meghalt, miközben nem mindenki üdvözülni, akkor valójában senkiért nem halt meg, csupán egy kosarat tett az emberek elé, melyben elhelyezte halálának gyümölcseit anélkül, hogy a legkisebb mértékben is törődött volna azzal, hogy e gyümölcsöket élvezze-e majd valaki.

Owen a hit általi megigazulás formai okát Krisztus igazságában látta, amit Isten hit által tulajdonít a bűnös embernek. Felfogása korántsem volt egyedülálló: Baxter szerint például Isten nem Krisztus igazságát, hanem a hívő ember hitét számítja be neki igazságul. Hasonló felfogást követett több puritán igehirdető is, így John Goodwin és George Walker is. Előbbi azért tartotta alkalmasnak a hitet arra, hogy az igazság formai oka legyen, mert a hit Krisztusra irányul, utóbbi viszont azt hangoztatta, hogy az ember „teljesen és tökéletesen igaz” lesz hit által, ezért nincs szüksége arra, hogy Isten Krisztus igazságát tulajdonítsa neki.¹⁸⁸

IV. Puritán hagyományok az amerikai teológiában

1633-ban, amikor a Griffin tengerjáró hajó Hollandiából Amerikába tartott, fedélzetén két puritán vezető utazott: Thomas Hooker és John Cotton. Mindkettőnek jelentős szerepe volt abban, hogy Új Anglia hitvallása a kálvinizmus lett. Mindkettőnek jelentős szerepe volt abban is, hogy a puritánok közötti viták az újvilágba is átkerültek.

Mielőtt szólnék e két puritán vezető megigazulásról szóló tanításáról, meg kell említenem, hogy az első amerikai telepesek két csoportot képviseltek: a zarándok-

¹⁸⁷ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt., 114-115 p.

atyák Plymouthban telepedtek le, a puritánok Bostonban vertek sátrat. Előbbiek elvetették a reformáció statikus értelmezését. John Robinson, amikor hajóra szállt, hogy Észak-Amerikába jöjjön, kijelentette: „Luther és Kálvin fénylő csillagok voltak saját korukban, de nem hatoltak be Isten tanácsainak teljességébe. Kérlek benneteket, emlékezzetek erre. Legyen gyülekezeti szövetségetek hittétele, hogy elfogadtok minden igazságot, amit Isten írott Igéjéből megismertek.”¹⁸⁹

A zarándokok magukkal vitték a szeparatizmus és a gyülekezeti autonómia alapelveit Észak-Amerikába. Vallották, hogy a gyülekezetnek csak a „szentek” lehetnek tagjai, a gyülekezeti tagságot pedig nem csupán egy bizonyos tantétel elfogadásának, hanem az Istennel és az ő népével való szövetségnek tekintették. Fontosabb volt nekik az életmód, mint a helyes tantétel, ezért a kálvini hagyományok átalakultak tanításaikban.

A bostoniak nem voltak szeparatisták, őket nem a személyes hit, hanem a bibliai elveken nyugvó társadalom megteremtésének lehetőségei foglalkoztatták. Azonban ők is a szövetség teológiájának szellemében gondolkodtak. Az első bostoni telepések kormányzója, John Winthrop (1588–1649, útban Amerikába, a következő prédikációt tartotta híveinek:

„Így áll a helyzet Isten és közöttünk: *szövetségre* léptünk vele ebben a munkában, s magunkra vettünk egy bizonyos megbízatást... Meglátjuk majd, hogy Izrael Istene köztünk van... Mert arra kell gondolnunk, hogy *hegyen épített város leszünk*, s mindenkinek rajtunk lesz a szeme.”¹⁹⁰

1. Hegyen épített város

Szövetség és hegyen épített város – e két kifejezés jellemezte az első puritán telepések értékrendjét. E telepések – a közhiedelemmel ellentétben – nem azért jöttek, hogy vallás- és lelkiismereti szabadságot találjanak, hanem azért, hogy egy olyan keresztény társadalmat alapítsanak, melynek legfőbb jellemzője a „*tisztaság*”, s amely az Isten törvényei iránti engedelmisségével példát és ihletet nyújt a környező világnak. Szövetséget kötöttek egy szent ügy érdekében: az igazi egyháztagok befolyását

¹⁸⁸ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2 köt., 116. p.

¹⁸⁹ Heick, O.: *A History of Christian Thought*. 2. köt., Fortress Press, Philadelphia, 1966, 405. p.

¹⁹⁰ Placher, William C.: *A History of Christian Theology, An Introduction*. Westminster Press, Philadelphia, 1983, 256. p. A prédikáció megtalálható Placher szöveggyűjteményében is: *Readings in the History of Christian Theology*. 2. köt., *From the Reformation to the Present*. Westminster Press, Philadelphia, 1988, 108–109. p.

felhasználva felépítik Isten országát az új kontinensen. Ezért az egyháznak csak azok lehetnek tagjai, akik szövetséget kötöttek, s elkötelezték magukat, hogy *példamutató keresztények* lesznek, a közéletben pedig csak azok tölthettek be köztisztviselői állást, akik *az egyház példás életet élő tagjai* voltak.

Thomas Hooker (1586–1647) a Massachusetts államokban lévő Cambridge első lelkipásztora kijelentette: „*Isten kötelezte magát, hogy betölti a szövetség ráeső részét; esküt tett arra, hogy meg fogja ezt tenni.*”¹⁹¹ Hooker elismerte Isten szuverenitását, de azt mondta, „*a nagy Isten kedvét leli abban, hogy szerződést, illetve szövetséget kössön velünk, szegény teremtményeivel,*” s amennyiben a magunk részéről eleget teszünk a szövetségből eredő kötelezettségeinknek, Isten kész megjutalmazni bennünket. Hooker a kiválasztás bizonyosságát nem az lelki élményekben, hanem az emberi előkészületekben látta. Azt mondta, az embernek lehet erős hite akkor is, ha éppen semmilyen lelki élményei sincsenek. Dávid megigazult és megszentelt életű ember volt, pedig hiányzott belőle az efelett való örvendezés. Jób megnyugodott Istenben, pedig érzései gyengék voltak. „Ezért szakadj el az érzelmektől és hagyatkozz az ígéretekre” – hangoztatta. Hooker lényegében a *via moderna* felfogását élesztette újjá: ha az ember megteszi azt, amit megtehet, bizton hagyatkozhat Isten ígéreteire és hűségére, mert Isten is meg fogja tenni azt, amit ígért.

Kezdetben John Cotton (1584–1652) bostoni lelkész is úgy gondolkodott, mint Hooker: az ajtó előtt zörgető Krisztusról szóló beszédében (Jel 3,20) azt mondta, az embernek kell megnyitnia az ajtót, hogy Isten a szívbe költözhessen. Azonban mielőtt Cotton Amerikába jött, felfogása megváltozott: kérdések merültek fel benne, hogy mi van akkor, ha az ember annyira megromlott, hogy semmit sem tehet a megigazulásra való felkészülés érdekében. Ezért Cotton a hitet tette meg az üdvbizonyosság alapjának, azt mondta, semmilyen emberi erőfeszítés nem készíthet fel bennünket a kegyelemre, s az emberek jelleme semmit nem árul el arról, vajon a kegyelem állapotában vannak-e.¹⁹²

A két amerikai puritán vezető között éles ellentétek bontakoztak ki. Thomas Hooker azt erősítette, hogy (1) *Isten bizonyos szabályokat követ az üdvösség művében*: először be kell ismernünk, s meg kell bánnunk a bűnt, Isten csak ezután küldi a

¹⁹¹ Miller, Perry: id mű: 380. p.

¹⁹² Placher, William C.: *A History...* 257. p.

kegyelmet. (2) Ha elnyertük Isten kegyelmét, akkor ez *látható változást* idéz elő életünkben. Hooker kijelentette: „*ahol tűz van, ott égés van, s ahol hit van, ott nem lehet ezt titokban tartani... Változás áll be az ember egész életében.*”¹⁹³ A szövetségben és a kegyelemben való részesedés egyik látható jele az erkölcsi törvény iránti engedelmesség volt, s ebben sajátos szerepe volt a *sabbatarianizmusnak*.

A puritánok természetesen különbséget tettek a zsidó és a keresztény szombat között, de azt vallották, hogy amint a zsidó szombat az ószövetség, úgy a keresztény szombat az újszövetség jele. Hitvallási irataikban kiemelték, hogy a törvény különösen a családfőkre és más hatalmasságokra nézve kötelező, akiknek gondoskodniuk kell arról, hogy mindazok, akik hatalmuk alá tartoznak, megtartsák a (keresztény) szombatot.¹⁹⁴ Ennek megfelelően világi törvényeket is hoztak, melyeknek az volt a feladatuk, hogy segítségül hívva a világi hatalmat, további biztosítékokat szerezzenek a (keresztény) szombat megszentelésére.¹⁹⁵

A hegyen épített várost Hooker és Cotton közötti vita után még három támadás érte: az antinómiánus vita, a kolóniában születettek névleges kereszténysége, valamint az első nagy ébredési mozgalom félresiklása. Az antinómiánus vita főszereplője egy Anne Hutchinson (1591–1643) nevű hölgy volt, aki Thomas Hooker nézeteivel szemben John Cotton felfogását támogatta. E hölgy bibliakörököt szervezett Massachusetts államban, ahol rendszeresen megvitatták az elhangzott igehirdetéseket. Hutchinson bírálta a puritánok rigorózus törvényeskedését, és azt hangoztatta, hogy *az üdvösség alapja az ember személyes intuícióiban*, s nem az intézményesen előírt hittételek, és egyházi szabályok betartásában van. Amikor törvény elé idézték és kihallgatták, Anne Hutchinson profetikus látomásaira hivatkozva igyekezett megvédeni magát. Hiába; a bíróság 1637-ben száműzetésbe küldte. Rhode Islandon tűnt fel ismét, mint Roger Williams (1603–1683) fegyvertársa a vallás- és lelkiismereti szabadságért folyó harc-

¹⁹³ Hooker, Thomas: The Activity of Faith, in Sydney E. Ahlstrom (ed): *Theology in America*. Bobbs – Merrill Co. 1967, 126. p.

¹⁹⁴ A Westminsteri Nagykátéban ezt olvassuk:

118. Kérdés: Miért a családfők és más feljebbvalók felé irányul különösen a nyugalomnap megtartásának parancsa?

V: A nyugalomnap megtartásának parancsa azért a családfők és más feljebbvalók felé irányul különösen, mert nemcsak ők maguk kötelesek azt megtartani, hanem gondoskodniuk kell arról is, hogy azok is megtartsák azt, akikért felelősek. Továbbá azért, mert gyakran hajlamosak meggátolni őket abban saját elfoglaltságaik által. 2Mózes 20,10; Józs 24,15; Neh 13,15,17; Jer 17,20–22; 2Móz 23,12

¹⁹⁵ Sunday Laws, in *Seventh-day Adventist Encyclopedia*. Review and Herald, Washington, 1976, 1436–1439. p. Konkrét törvényszövegek: in *Seventh-day Adventist Source Book*. Review and Herald, 1962, 999–1026. p.

ban. Személye megosztja az amerikaiakat: egyesek az amerikai földrész legkiválóbb asszonyai között emlegetik, mások a bibliai Jezábelhez hasonlítják, aki megrontotta a puritánokat.¹⁹⁶

A hegyen épített város következő válságát azok okozták, akik nem tudtak beszámolni arról, hogy milyen személyes megtérési élményben volt részük. Ők nem lehettek az egyház (úrvacsorázó) tagjai, s mivel köztisztviselő csak az lehetett, aki az egyház példás életű tagja volt, kimaradtak a hatalom gyakorlásából is. Ezért egy 1662-ben tartott szinódus megalkotta a „félszövetség” (Half-way Covenant) fogalmát, miszerint azok, akik tiszteletben tartották az egyház tanításait, s tisztességesen éltek, feles gyülekezeti tagságot kaphattak akkor is, ha nem volt konkrét megtérési élményük.¹⁹⁷ Solomon Stoddard (1643–1729) a század végén hátat fordított a szövetségi teológiának, s azt mondta: egyedül Isten ismeri a kiválasztottakat, ezért mindenkit részesíteni kell a gyülekezeti tagság kiváltságaiban, Isten pedig ki fogja választani magának az üdvözülendőket. Ezzel a hegyen épített város elindult a szekularizmus útján.¹⁹⁸

2. Az első nagy ébredés

A hegyen épített város, a tiszta evangéliumi alapokon nyugvó egyház és társadalom puritán álma másfél emberöltő alatt zátonyra futott. Újangliában előretörték a liberális teológiai irányzatok (unitariánizmus, univerzalizmus), valamint egyes brit filozófiai nézetek (deizmus, józanész filozófiája). E folyamat azonban a nagy ébredés következtében egy időre megszakadt. A nagy ébredés átvitt a felekezetek határain, de legtöbb képviselője kálvinista volt.¹⁹⁹

Jonathan Edwards (1703–1758) az amerikai kontinens legkiemelkedőbb teológusa volt, aki egyesítette magában a puritán hagyományokat, a kálvinista ortodoxiát és a brit empirikus filozófia (John Locke, 1632–1704) eredményeit, és mindezt a lelki

¹⁹⁶ Hall, David D.: *The Antinomian Controversy, 1636–1638: A Documentary History*. Wesleyan University Press, 1968, 453 p.

¹⁹⁷ Half-Way Covenant (1662), in *The New International Dictionary of the Christian Church*. Zondervan Publishing House, 1974, 447. p.

¹⁹⁸ Placher, William C.: *A History...* 258. p.

¹⁹⁹ The Great Awakening, in *The New International Dictionary...*, 428–429. p. A magyarországi teológiai irodalomban eddig nem fordítottak komolyabb figyelmet Jonathan Edwards személyének, a közelmúltban azonban több könyve is megjelent: Pásztor Péter fordításában: Edwards, J.: *Értekezés a vallási indulatról*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2007, 328 p., *Az igaz erény természete*. Helikon Kiadó, Budapest, 2007, 123 p.

megújulás szolgálatába állította. 1729-ben, nagyapja, a már említett Solomon Stoddard halála után megörökölte a northhamptomi egyházközséget, ahol 1734-ben sorozatot tartott a hit általi megigazulásról. E sorozat „nagy ébredést” eredményezett a gyülekezetben, ami Jonathan Edwards személyes beszámolóí révén más egyházközségekre is áttért.²⁰⁰

Hat évvel később, George Whitefield (1714–1770) kálvinista-metodista lelkész és utazó evangelizátor bejárta Újangliát, s tízezreknek prédikált a személyes hitélet fontosságáról. Jonathan Edwards a kampányról szóló empirikus beszámolókkal támogatta George Whitefield munkáját, így a nagy megújulás az első olyan észak-amerikai tapasztalat lett, ami valóban „nemzeti” méreteket öltött. Jonathan Edwards beszámolóí egy olyan felfogás magvait vetették el, aminek ismét kiemelkedő szerepe lett a megigazulás tanáról szóló hetednapi adventista vitákban is: ez a tapasztalati kereszténység, más szóval, a *személyes élményeken nyugvó lelki élet* igénye volt.

Sajnos, a nagy ébredés tragikus módon ért véget. Nem mindenki rendelkezett Jonathan Edwards teológiai és filozófiai műveltségével: az ébredés nem tagadta, hogy szükség van képzett lelkészekre, de bátorította a teológiai képzettséggel nem rendelkező gyülekezeti tagok bevonását az evangelizáló szolgálatába. Egy ilyen rajongó igehirdető volt az ifjú James Davenport, aki félmeztelenre vetkőzve nyögött, jajgatott prédikációí közben, míg egy bíróság vérfertőzésért el nem ítélte Bostonban. E jelenség aláásta a nagy ébredés tekintélyét.

1750-ban Jonathan Edwards összeütközésbe került a gyülekezettel, mivel szeretett volna visszatérni a puritán telepesek korában követett gyülekezeti fegyelemhez, de a gyülekezet lemondatta, és száműzte egy kis falusi közösségbe, ahonnan 1758-ban meghívták a Princetoni Egyetem elnöki székébe, de egy hónappal később, Amerika legbefolyásosabb teológusát elvitte a himlő.

Amerika nem lett hegyen épített város, ahogy a puritán telepesek remélték, a tizenhetedik és a tizennyolcadik század azonban hátrahagyott néhány örökséget, amit figyelembe kell vennünk akkor, ha meg karjuk érteni a hetednapi adventistáknak a hit általi megigazulás tanával kapcsolatos problémáit.

²⁰⁰ Placher, W. C.: *A History...* 258–261. p. 111–113. p.

Anglikán és metodista megigazulástan

Az angolszász teológiában négy irányzattal találkozunk, melyek hatottak a megigazulásról szóló adventista tanításra, ezek az anglikán egyház, valamint a puritanizmus a tizenhatodik, tizenhetedik században, a metodizmus a tizennyolcadik században, és a tizenkilencedik századi Oxford-mozgalom vezető egyénisége, John Henry Newman. Alistér McGrath három irányzatot részletesen tárgyalt, a metodizmust azonban titokzatos módon mellőzte könyvében.

Az angol reformáció elsődleges forrása a lollardok antiklerikális mozgalma, de a kezdeti időben nem szabad lebecsülnünk a lutheranizmus hatását sem. A kálvinizmus a tizenhatodik század második felében hatott, Erzsébet királynő idejében, amikor az angliai reformátorok visszatértek száműzetésükből, és átvették az angol egyház vezetését. E reformátorok többsége Zürichben, Strassburgban és Genfben töltötte száműzetésének idejét.

I. Megigazulástan az anglikán egyházban

Alistér McGrath szerint jó okunk van azt hinni, hogy a hit általi megigazulásról szóló tanítás a nélkül terjedt el Angliában, hogy a lutheri reformáció közvetlen hatása alá került volna, és ezáltal magáévá tette volna azt a gondolatot, hogy Isten az embernek tulajdonítja Krisztusnak az embertől idegen igazságát. McGrath számos példát sorolt fel Thomas Bilneytől Thomas Cramnerig, akik a megigazulásban csupán olyan isteni aktust láttak, melynek során Isten megbocsátja az ember bűnét, azaz a nem tulajdonít bűnt az embernek anélkül, hogy pozitív módon neki tulajdonítaná Krisztus igazságát. Ez a nem tulajdonítás az anglikán megigazulástan egyik sarkalatos vonása, amihez az augusztinuszi gondolat társul, hogy Isten a megigazulás során igazzá teszi az embert.²⁰¹

²⁰¹ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt., 98 p.

William Tyndale korai vitairataiban sokat hivatkozott Lutherre, a megigazolást azonban ő is igazzá tevésnek tekintette. Tyndale hangsúlyozta, hogy a Szentlélek átalakítja az embert, s ebben a felfogásában közelebb állt Augustinushoz, mint Lutherhez.

George Joye, 1531-ben ezt írta: „Megigazítani, más szóval igazzá tenni valakit Isten előtt e hit által, semmi más, mint az, hogy Isten felmenti őt a bűntől, megbocsát neki, és nem tulajdonít neki bűnt.”²⁰²

Hasonló szellemben nyilatkoztak 1536-ban az első anglikán hitvallás, a „*Tíz Cikkely*” szerkesztői, és ez azért jelentős, mert McGrath szerint szövegszerű kapcsolat van a hitvallás és Melanchthon Loci Communes című könyvének 1535-ös kiadása között. Azért, hogy Melanchthon kijelentéseit az anglikán megigazolástannak megfelelően átalakítsák, kihagytak egy mondatot, ami a megigazulás forenzikus jellegét hangsúlyozta, és olyan formában kötötték össze a megigazolást a megújulással, hogy a kettőt többé nem lehetett megkülönböztetni: „*A megigazulás bűneink eltörlése, és megbékélésünk, illetve befogadásunk Isten kegyelmébe és jóindulatába, más szóval, tökéletes megújulásunk Krisztusban.*”²⁰³

Ezt a cikkelyt a következő évben felvették a „*Püspökök könyvébe*”, ahol az igazsággal összefüggésben nem a tulajdonítás, hanem a közlés szót olvassuk: „Beplántált és beoltott engem az Ő testébe, s e test tagjává tett, közölte velem (*communicated*) igazságát, és részesévé (*made me participant*) igazságának, erejének, életének, jóindulatának és minden jóságának.”²⁰⁴

A „*Király könyve*” 1543-ban szakított Melanchthon szövegével, és visszatért Augustinus megfogalmazásához: „*a megigazulás azt jelenti, hogy igazakká tétetünk Isten előtt, ahol eddig igazság nélküliek voltunk.*”

A tizenhatodik századi anglikán megigazolástann két legérettebb kifejtését Thomas Cramner és Richard Hooker egy-egy művében találjuk meg. E két műről részletesebben szeretnék beszélni.

²⁰² McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt., 99. p.

²⁰³ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt., 100. p.

²⁰⁴ McGrath, A.: *Iustitia Dei*. 2. köt., 100. p.

1. Homília az emberiség üdvösségéről

A „*Homíliák könyve*” hasonló szerepet tölt be az anglikán egyházban, mint a káté a reformáció lutheránus és református irányzataiban. E könyvben huszonegy dogmatikai prédikációt találunk, melyek közül az első tizenkettőt Thomas Cramnernek tulajdonítják. A harmadik prédikáció az emberiség üdvösségéről, a negyedik az igaz és élő hitről, az ötödik pedig jócselekedetéről szól.²⁰⁵

Az üdvösségről szóló prédikáció jellegzetes összefoglalást tartalmaz az anglikán felfogásról. A „*Harminckilenc Artikulus*” (az anglikán hitvallás) úgy hivatkozik erre a prédikációra, mint ami „teljesebb formában” fejti ki az egyház felfogását a megigazulásról.²⁰⁶ Cramner szerint a megigazulás „a bűnök és vétkek bocsánata”. Krisztus áldozata eltörli azok bűnét, akik megkeresztelkedtek, és Istenhez fordultak, ezért „nem marad egyetlen olyan bűnös folt sem, amit Isten nekik tulajdonítana kárhozatukra”. A megigazulás tehát Cramner felfogásában is egyet jelent a bűnbocsánattal, illetve a bűn nem tulajdonításával anélkül, hogy Isten Krisztus igaz életét betulajdonítaná a hívő, bűnbánó bűnösnek.

Cramner szerint három tényező működik együtt az ember megigazulásában: (1) Isten kegyelme, (2) Krisztus elégtétele, és (3) az ember igaz és élő hite Krisztus érdekében, ez utóbbi azonban nem a mienk, hanem Isten műve bennünk. A hit egyedülálló tényező az ember oldaláról nézve, de „nem zárja ki a bűnbánatot, a reményt, a szeretetet, az istenfélelmet”, ezek együtt járnak a hittel, anélkül, hogy érdemeket szerezni velük Isten előtt.

Az, hogy egyedül hit által igazulunk meg semmiképpen sem jelentheti azt, hogy életünk bármely pontján meglehetünk bűnbánat, remény, szeretet és istenfélelem nélkül, még kevésbé azt, hogy miután megigazultunk, szabadon folytathatjuk bűnös és könnyelmű életünket. Az egyedül hit által azt jelenti, hogy miután az ember mindent megtett azokból, amit Isten kíván tőle, még mindig Krisztus engesztelő áldozatában

²⁰⁵ A „Homíliák könyvének” elektronikus változatát a következő honlapon találjuk meg: <http://www.anglicanlibrary.org/homilies/>. Cramner üdvösségről szóló prédikációját azonban nyomtatásban is kiadták: Hughes, P. E. (ed.): *Faith and Works, Cramner and Hooker on Justification*. Morehouse-Barlow Co., Wilton, 1982, 49-59. p.

²⁰⁶ A Contemporary Version of the 39 Article of Religion, <http://www.episcopalian.org/efac/39articles/39art.htm>.

bízik megigazulását illetően, s nem gondolja azt, hogy jó cselekedetei érdemeket kölcsönöznének neki.

A megigazulás nem Isten és ember együttműködésének következménye, hanem egyedül Isten adománya. Az ember soha nem lehet elég jó, és nem tehet elég jót ahhoz, hogy saját cselekedeteiben bízhasson, sőt még a hitet sem tekintheti Isten előtt elegendő érdemnek: „hitünk azt mondja nekünk, nem én veszem el bűneidet, hanem egyedül Krisztus, ezért csak hozzá küldelek, hogy megtagadd saját jó cselekedeteidet, szavaidat, gondolataidat, erényeidet, és csupán Krisztusba vedd bizalmadat.”

Azok, akik Krisztusba vetették bizalmukat és megigazultak, nem élhetnek vissza Isten kegyelmével, és nem élhetnek hiábavaló életet, hanem állandóan készen állnak arra, hogy Istent és felebarátaikat szolgálják, „mert az igaz hit gyümölcsei, hogy minden emberrel jót teszünk, amennyire hatalmunkban áll, s mindenek előtt, és mindenek felett Isten dicsőségét keressük, aki egyedül szentel meg, igazít meg, üdvözít és vált meg bennünket”.

2. Tudós előadás a megigazulásról

Erzsébet uralkodásáig az anglikán megigazulástan egy sajátos középutat képviselt Augusztinus és Melanchthon felfogása között. Bár a német reformátor hatása kimutatható, szövegeit rendszeresen módosították, hogy nagyobb hangsúlyt tegyenek hit mellett a reményre, a szeretetre, valamint a megváltozott életre. A lutheri megigazulástan mérséklése jól illik abba a képbe, amit anglikán „középutnak” (via media) nevezünk, és ami csupán annyit kívánt megváltoztatni a katolikus egyház tanításaiból, és istentiszteleti rendjéből, amennyi szemlátomást ellenkezett a Bibliával.

Az angol protestantizmus e korai szakaszában elenyésző befolyása volt a református reformációnak. A kép – ahogy az előző részben utaltam rá – akkor változott meg, amikor Erzsébet uralkodása végén megjelentek a puritánok, akik kálvini szellemben igyekeztek megtisztítani az egyházat a katolikus szokások maradványaitól. A puritanizmus az anglikanizmus éles vitába keveredett egymással, és a vita természetesen kiterjedt a hit általi megigazulás tanára is. Ezért meg kell emlékezni az anglikán teológia legmeghatározóbb egyéniségéről, aki éppen a puritánokkal folytatott vitában dolgozta ki a „középutat”, amit egyformán alkalmazott az egyházszerkezetre és a hit általi megigazulásról szóló tanításra.

E teológust Richard Hookernek hívták. Elsősorban egyházszerkezeti írásai tették ismertté, melyekben a puritánokkal szemben védelmébe vette azt a felfogást, hogy az angol király az egyház feje. Bennünket azonban itt „*Tudós előadás a megigazulásról*” című prédikációja érdekel.²⁰⁷

Hooker egyik igehirdetésében kijelentette: „*semmi kétségem a felől, hogy Isten ezeket üdvözített atyáink közül, akik a pápista tévelygésben éltek, és ezzel akaraton kívül vétkeztek*”. Walter Travers puritán prédikátor szembeszállt Hooker kijelentésével, és azt fejtegette, miszerint a pápa hívei nem hisznek a hit általi megigazulásban, ezért nem is igazulhatnak meg hit által, azaz egyáltalán nem igazulhatnak meg, tehát mindannyian elkárhoznak. Travers azt is mondta, hogy Hooker – fent idézett kijelentésével – elárulta Krisztus igaz egyházát.

Hooker erre a prédikációra válaszolt a „*Tudós előadással*”, s azt fejtegette, hogy ő személy szerint hisz a megigazulásról szóló protestáns tanításban, de azok is üdvözülhetnek, akik nem ismerték ezt a tanítást, így a római katolikusok is. A keresztyéneknek pedig – hangoztatta Hooker – arra kell figyelniük, ami összeköti, és nem arra, ami elválasztja őket egymástól. E bevezető után szeretném röviden összefoglalni Hooker prédikációjának üzenetét.

Hooker szerette volna áthidalni azt a szakadékot, ami a katolikus megigazulástan és a kontinens protestáns irányzatai között feszült. Azt mondta, hogy a katolikus álláspont azért hibás, mert azt állítja, hogy az ember a megigazulás pillanatában olyan benne rejlő (*inherent*) igazság birtokába jut, amit a jó cselekedetek által maga fejleszthet tovább. Hooker ugyanakkor attól is óvakodott, hogy a megigazulásban pusztán törvényszéki aktust lásson, ezért kijelentette: *amikor az ember megigazul, Isten megigazító és megszentelő igazságot áraszt reá*. Az ember e kétféle igazságot egyidőben kapja meg, de jelentős különbség van az igazság két formája között: az egyik olyan külső igazság, amit Isten az embernek tulajdonít, a másik azonban a Szentlélek – emberben végzett – munkájának a gyümölcse. Hooker szerint két esemény játszódik le akkor, amikor az ember megigazul: (1) Isten igaznak tekinti őt, (2) kiárasztja rá a Szentlelket, ami az igazság formai okává lesz az emberben.

²⁰⁷ A prédikációt bizonyára átdolgozta Hooker, mert elmondása ebben a formában három órát vett volna igénybe, ami még abban a korban is túl hosszúnak tűnik. A szöveg elektronikus kiadását megtaláljuk a következő honlapon: www.ccel.org/cc/e/hooker/just.txt, nyomtatott kiadása a fent idézett könyvben található: Hughes, P. E.: im.: 61-109. p.

A fentiek szerint az „egyedül hit által” a következő jelentéssel bír: „tanítjuk – írja Hooker –, hogy egyedül a hit igazít meg bennünket. E szavakkal nem akarjuk azonban kirekeszteni a reményt és a szeretetet, ami elszakíthatatlanul jelen van a hittel együtt, amikor megigazul az ember. Nem tagadjuk a cselekedetek szerepét sem, amit minden megigazult embernek tennie kell, csupán azt szeretnénk mondani, hogy a hit az egyetlen kéz, mely megragadja Krisztust, a mi igazságunkat. Krisztus az egyetlen ruha, akit magunkra ölthetünk, és ami eltakarja szennyes természetünket és cselekedeteink hiányosságait. Krisztus őriz meg minket, mint szeplőtleneket Isten előtt, aki már hitünk gyengesége miatt is elítélhetne bennünket.”²⁰⁸

Hooker tehát igyekezett megőrizni a hit páratlan szerepét a megigazulásban, ugyanakkor kiemelte a szeretet, a remény és a cselekedetek jelentőségét is, mint amelyek elválaszthatatlanul összekapcsolódnak a megigazító hittel. Hooker nem tekintette a hitet emberi érdemnek, azt mondta, a hit a Szentlélek munkája az emberben, és mint ilyen egyszerre előfeltétele és következménye az ember megigazulásának.

Alister McGrath úgy értelmezi Richard Hooker megigazulásról szóló tanítását, hogy az Kálvin álláspontjához áll közelebb annyiban, hogy Krisztust és a Szentlélek munkáját állítja a középpontba. Hooker megkülönböztette a megigazulást és a megszelődést, ugyanakkor igyekezett hangsúlyozni azt, hogy a kegyelemnek e két adománya szervesen összetartozik, és elválaszthatatlan egymástól.

Hooker középutas megigazulástana megszilárdult és megmerevedett az ortodox anglikán teológusok (*caroline atyák*)²⁰⁹ munkássága nyomán. A hit általi megigazulásról szóló tanítás szempontjából Jeremy Taylor, és George Bull nevét kell megemlítenünk. Előbbi „*Megszentelt élet*” és „*Megszentelt halál*” című könyveivel, utóbbi Pál és Jakab tanításainak harmonizálásával járult hozzá az anglikán középuta megszilárdulásához a megigazulásról szóló tanításban. Nézeteiket a tizenkilencedik században John Henry Newman bíboros elevenítette fel.

²⁰⁸ Hughes, P. E.: im.: 95. p.

²⁰⁹ Azok az anglikán tanítók tartoztak ebbe a körbe, akik első és második Károly angol királyok idejében tevékenykedtek, és arminianus hatások alatt álltak.

3. John Henry Newman és az Oxford mozgalom

Newman és az Oxford mozgalom két okból bír jelentőséggel az adventista megigazulástan szempontjából:

1. Newman „*Előadások a megigazulásról*” című előadássorozata, valamint a szerző későbbi csatlakozása a katolikus egyházhoz bebizonyította, hogy valójában a középút a katolikus és a reformátori megigazulástan között, melyet az angol egyház keresett, a gyakorlatban nem létezik. Az üdvösséget vagy „sola gratia” és „sola fide” kapjuk, vagy saját érdemeink alapján keressük. Vagy elfogadjuk a megigazulás és megszentelődés szétválasztás nélküli megkülönböztetését, vagy szükségszerűen a Tridenti-zsinat álláspontjára jutunk, és engedjük, hogy a megigazulás feloldódjon a megszentelődésben.²¹⁰
2. Egyes adventista teológusok párhuzamot vélnek felfedezni John Henry Newman és Ellet J. Waggoner, adventista lelkész megigazulással kapcsolatos álláspontjában.²¹¹

Waggoner és Newman megigazulástanának hasonlatosságairól a Waggonerről írt fejezetben szeretnék szólni, Newman szintézisét itt mutatnám be.

Newman szellemi fejlődése három szakaszban következett be: szülei az anglikán egyház evangéliumi irányzatához tartoztak, az ifjú Newman tizenöt éves korában komoly megtérési élményen esett át. Ebben az időben előszeretettel olvasgatta Thomas Scott, metodista megújulási igehirdető írásait, elítélte az antinómiánizmust és vonzódott a gyakorlati kegyesség iránt. Személy szerint így írt erről: „elköteleztem magam az evangéliumi hitvallás iránt, és szigorúbban gyakoroltam hitbeli kötelezettségeimet, mint bármikor azelőtt.”²¹²

Élete következő szakaszában megismerkedett az anglikán egyházi elit (*High Church*) jeles személyiségeivel és zavarni kezdték az evangéliumi hagyományok: antinómiánizmussal, individualizmussal, szubjektívizmussal és teológiai spekulációk-

²¹⁰ Eltérő érvek alapján, de McGrath ugyanerre a következtetésre jutott: a via media nem csupán művi, hanem egyszersmind elfogadhatatlan történeti és teológiai alapokon is nyugszik. *Iustitia Dei*. 2 köt., 134. p.

²¹¹ McMahan, D.: *Ellet J. Waggoner, the Myth and the Man*. Verdict Publications, 1979, 238 p. <http://www.presenttruthmag.com/archive/XLVII/index.htm>

²¹² Idézi: Present Truth, 47. köt., 2. cikk: <http://www.presenttruthmag.com/archive/XLVII/index.htm>

kal vádolta az evangéliumi irányzat képviselőit. Ebben az időben fogalmazta meg a megigazulás és megszentelődés közötti szintézisét, amit Newman szellemi fejlődésének harmadik állomása: a katolikus egyházhoz való csatlakozás követett.²¹³

Newman szintézise Luther megigazulásról szóló tanításának bírálatával kezdődik, amit a megigazító hitről szóló szélsőséges protestáns gondolatnak nevezett. Nem kell azonban hosszan olvasni Newman előadásait ahhoz, hogy belássuk: a későbbi bíboros bírálati nem közvetlenül a reformátornak, hanem a korabeli evangéliumi vezetőknek szólnak. Newman nem Luther megigazulástanát, hanem e tanításnak csupán a karikatúráját kritizálta.

Newman a *via media* nevében a katolikus megigazulást is bírálta, katolikusokkal szembeni bírálati azonban sokkal mérsékeltebbek voltak: amíg az evangéliumi keresztényeket az igazság megrontásával (perversion), addig a katolikusokat csapán az igazság képviselésének bizonyos fokú hiányosságával vádolta. Newman szerint a protestánsok – azáltal, hogy a megigazítást, mint tulajdonítást hangsúlyozták, és ezzel pusztán fikciót tettek – megrontották az evangélium igazságát. A katolikusoknak az a törekvése, hogy a kegyelem átformáló erejének előtérbe helyezésével valós tartalmat adjanak a megigazulásnak pozitív volt Newman szemében, de nehezményezte azt, hogy a katolikus megigazulástanban háttérbe szorult a megigazulás forenzikus jellege.

Négy terület van, ahol Newman megpróbálta következetesen érinteni a középutat, és harmóniát teremteni a protestáns és a katolikus megigazulástan között:

1. Newman összeolvastotta a megigazulást és a megszentelődést. Kijelentette, hogy az ember a megújulás által nyer bűnbocsánatot, ezért a bűnbocsánat nem csak a múlt, hanem a jelenre is vonatkozik. Az evangéliumi igazság – Newman szerint – azt jelenti, hogy „a Szentlélek szívünkbe írja a törvény iránti engedelmisséget”, ezáltal „lelkileg megújít és megigazít.”²¹⁴ Ilyen kijelentéseket olvasunk Newman előadásaiban: „a megigazulás és megszentelődés lényegében egy és ugyanaz”, a megigazulás „több mint tulajdonított igazság, a megújulást is magába foglalja”. „A megigazulás megújít, ezért szerintem he-

²¹³ Newman megigazulásról szóló előadásait, valamint azok katolikus értékelését a következő kötetekben találjuk meg: Newman, J. H.: *Lectures on the Doctrine of Justification* (1838), reprint Wipf and Stock Publishers, 2001, 404 p. Sheridan, T. L.: *Newman on Justification*. Alba House, 1967, 265 p.

lyesen nevezhetjük megújulásnak”, valójában e két kijelentés egyenértékű: „megigazulás egyenlő megújulás és megújulás annyi, mint megigazulás.”

2. Newman szintézisének legeredetibb eleme az Isten szavának teremtő erejére való hivatkozás. Miközben a későbbi bíboros elismerte, hogy a megigazítás azt jelenti, hogy Isten igazságot tulajdonít az embernek (és nem azt, hogy igazságot áraszt az emberbe, ahogy a Tridenti-zsinaton tanították), szerette volna azt a gondolatot is érvényesíteni, hogy a megigazulás valódi változást idéz elő az ember szívében. Ezért azt mondta: Isten szavának teremtő ereje van, és amit Ő kijelent, az meg is valósul. Ha tehát Isten – az Ő szavával – igazzá nyilvánítja az embert, akkor ugyanennek a szónak az ereje folytán igazzá is teszi őt.²¹⁵
3. Newman szintézisének harmadik eleme Krisztus és a Szentlélek munkájának összeolvasztása a megigazulásban. A reformátorok is tanították, hogy a Szentléleknek döntő szerepe van az üdvösségben, de e szerepet az újjászületésre, a fiúvá fogadásra és a megszentelődésre vonatkoztatták, a megigazulást azonban úgy értelmezték, melynek során az Atya a Fiú tőlünk idegen igazságát tulajdonítja nekünk kegyelemből, hit által. Ebben az összefüggésben nem beszéltek a Szentlélek munkájáról. Newman azonban azt mondta: „a Szentleket a megújítás és a megigazítás végett kapjuk” tehát, „a megigazulást a Szentlélek ereje, még inkább az Ő személyes jelenléte idézi elő”. Ezért „az igazság, mely által megigazulunk a Szentlélek eljövételéből és bennünk lakozásából áll”. A „megigazulás a keresztfelállítás bennünk”, „az isteni jelenlét által igazulunk meg”.²¹⁶
4. Végül Newman kijelentette, hogy a megigazulás eszköze a keresztség, aminek a hit áll a háttérében. Ezzel Newman a keresztség sákramentumát a hit alá helyezte a megigazulásban, ami egyértelmű katolikus vonás nála.

²¹⁴ Az utalások jelentős része Newman második előadásából származik, melynek címe: A szeretet, mint a megigazulás formái oka” (Lectures, 30-61. p).

²¹⁵ Az erre vonatkozó idézetet összehasonlítás végett az Ellet J. Waggoner megigazulás tanáról szóló fejezetben közöltem.

²¹⁶ Az idézetek Newman hatodik és a hetedik előadásaiból vannak, melyek címe: „Az igazság ajándéka” és „Az igazság ajándékának jellegzetességeit” (Lectures, 130-178. P).

Összegezve, Newman a katolikus és a protestáns megigazulástan szintézisét keresve megszüntetett minden különbséget hit és engedelmesség, megigazulás és megszentelődés, törvény és evangélium, Krisztus és a Szentlélek munkája között. Newman azt mondta, a hit megigazít, a cselekedet is megigazít, a kegyelem megigazít, a szentségek is megigazítanak, a protestánsoknak igaza van, és a katolikusoknak is igaza van: mindkét oldalon jelen van az igazság dicsőségének egy-egy része. Newman célja hasonló volt, mint a huszadik századi ökumenikus mozgalom célja, megoldásai nem álltak messze attól, amit a huszadik század végén aláírt katolikus és lutheránus egyezmény követett.

Newman szellemi zarándoklata arra is felhívja figyelmünket, hogy ha összemossuk a bibliai alapokon nyugvó, protestáns megigazulást a katolikus kegyelemtannal, abból nem reformátori megigazulást, hanem misztikán nyugvó katolikus tanítás – esetleg panteizmus, pünkösddizmus, vagy New Ages felfogás lesz.

II. Megigazulás a metodista teológiában

A metodizmus gyakorlatilag ugyanazt a szerepet töltötte be az anglikán egyházban, mint a pietizmus a lutheranizmusban, vagy a puritanizmus a református reformációban. E mozgalmak kölcsönösen hatottak egymásra. A metodizmussal azért kell foglalkoznom, mert ennek az irányzatnak szintén jelentős szerepe volt az észak-amerikai vallási kép, valamint a hetednapi adventista megigazulástan alakulásában. Ellen G. White (1827–1915) családja, a Harmon család a püspöki metodista egyházhoz tartozott. Ellen itt tért meg, s a metodista gyülekezetben szerzett tapasztalatai későbbi szolgálatában is megmutatkoztak.

Mint annyiszor, itt is mellőznöm kell mind a metodista egyháztörténet, mint a metodista rendszeres teológia elemzését, vizsgálódásomat szigorúan a szótériológia és a megigazulástan területére korlátozom. A metodizmus nem úgy indult, hogy önálló felekezet lesz belőle.²¹⁷ Alapítói, John Wesley (1703–1791) és Charles Wesley (1707–

²¹⁷ A nagy britaniai metodizmus történetéről újabban Rupert Davis és Gordon Rupp szerkesztésében indult egy sorozat, melynek eddig négy kötete jelent meg: *A History of the Methodist Church in Great Britain*. London, Epworth Press, 1965-1983, 1-4. köt. Témám szempontjából két tanulmány van nagyobb jelentősége: Davis, R.: *The People called Methodists*, 1. Our Doctrines. 1. köt., 145-179. p., valamint Strawson, W.: *Methodist Theology, 1850-1950*. 3. köt., 182-231. p. Az amerikai metodistákról: Sweet, W.W.: *Methodist in American History*. Abingdon Press, New York, 1961, 472 p. A

1788) az anglikán egyház keretei között szerettek volna létrehozni olyan társaságokat, melyek célja a gyakorlati keresztyén életet kereső emberek összefogása. E társaságok hálózattá, a hálózatok szervezett egyházzá lettek.

A metodisták többségének teológiai felfogása a holland Jacobus Arminius (1560–1609) irányzatát követte. John Wesley igyekezett elhatárolni magát az angliai arminianusok unitárius és pellágiánus nézeteitől. Az általa követett irányzatot „evangéliumi arminianizmusnak” szokták nevezni, amit Wesley a Szentlélekről szóló tanítással is összekötött.

1. Wesley megigazulástanának elemei

Wesley megigazulásról szóló tanításának négy fő elemét szokták megkülönböztetni: a megelőző, a megigazító és a megszentelő kegyelmet, valamint a tökéletességet.

Különösen ez utóbbi fogalomnak van kiemelkedő jelentősége, mert John Wesley mindig hangsúlyozta: az üdvőség azt jelenti, „megszabadultatok a bűntől”, a büntethe-tőségtől, a büntetéstől való félelemtől, valamint „a bűnnek hatalmából”. Ezért, aki üdvözült – olvassuk az első prédikációban – azaz „aki hit által Istentől született, nem vétkezik, nem követ el (1) megrögzött bűnt, hiszen a megrögzött bűn nem más, mint a bűn uralma, márpedig a bűn nem uralkodhat a hívőben. Nem követ el (2) szándékos bűnt sem, hiszen ha hitben él, akarata teljesen a bűn ellen irányul, és mint halálos mérregtől iszonyodik tőle. Nincsen (3) bűnös vágya sem, hiszen szakadatlanul Isten szent és tökéletes akaratát óhajtja, és a szentségtelen vágyra való hajlamot Isten kegyelme által már csírájában elfojtja. Ugyancsak nem vétkezik (4) gyengeség által, sem tettben, sem szóban vagy gondolatban, mert akarata nem ismeri el gyengeségeit, és azok e nélkül nem tekinthetők valóságos bűnnek. Ezért, „aki Istentől született, nem vétkezik”, bár nem mondhatja, hogy nem vétkezett, most „nem vétkezik”.²¹⁸

1. *Megelőző kegyelem*: A bűn oly mértékben megrontotta az embert, hogy senki nem tud pozitív választ adni az Istentől jövő hívásra addig, míg maga Isten meg nem ajándékozza őt a hittel. A hitre való képesség ajándékát a metodisták „megelőző

metodista teológiáról: Oden, Th. C.: *John Wesley's Scriptural Christianity, A Plain Exposition of His Teaching on Christian Doctrine*. Zondervan, 1994, 376 p., Outler, A.C.: *John Wesley*. Oxford University Press, Oxford, 1964, 511. p. (szöveggyűjtemény), Outler, A. C.: *The Wesleyan Theological Heritage*. Zondervan, 1991, 267 p. (tanulmánygyűjtemény).

²¹⁸ Wesley, J.: *Prédikációk I.*, Názáreti Egyház Alapítvány, Budapest, 2001, 19. p.

kegyelemnek” (*prevenient grace*) nevezik. A megelőző kegyelem nem üdvözít bennünket, de akkor közelít hozzánk, amikor még semmit sem tettünk, hogy *munkálja bennünk az akarást*, s képesítsen bennünket az Istenbe vetett hitre. A megelőző kegyelem egyetemes, s abban a mély vágyakozásban mutatkozik meg, amit az emberek többsége érez Isten megismerésére.

2. *Megigazító kegyelem*: Miután a megelőző kegyelem Istenhez vonzott bennünket, s miután hit által igent mondtunk, és elfogadtuk Jézus Krisztust, mint Urat és Megváltót, elnyerjük a megigazító kegyelmet. E kegyelem eltörli bűneinket, és beolt bennünket Krisztus testébe. E ponton következik be életünkben a „teljes újjászületés”, s így visszatérünk abba a lelki állapotba, melyben Ádám és Éva volt a Paradicsomban. Egyesek e tapasztalatra vonatkoztatva mondják, hogy „meg vagyunk mentve”. Isten a megigazító kegyelem által igaznak ítél bennünket, bár még nem vagyunk igazak, s még követünk el bűnöket. Jézus azonban megbocsátja bűneinket, s kegyelme által Isten úgy tekint ránk, mintha éppen olyan igazak lennénk, mint Krisztus.
3. *Megszentelő kegyelem*: A megigazító kegyelem nem jelenti a kegyelemben való járás végállomását. Senki nem „érkezett meg” akkor, amikor Isten megmentette őt. A meg-igazítás pillanatában Isten úgy tekint ránk, mintha Krisztusok lennénk, azonban az igazságban és a tökéletességben még nem részesedtünk, még csak nekünk tulajdonította azt az Úr. A megszentelő kegyelem célja, hogy elősegítse abban az igazságban való részesedésünket, amit már a megigazulásban nekünk tulajdonítottak. Krisztus igazsága, a Szentlélek közreműködése által, fokról fokra lényünk részévé lesz, mi pedig egyre jobban hasonlítani kezdünk Jézus Krisztusra. Egyszóval, Jézus jellemvonásai fokozatosan a mi jellemvonásaink lesznek.
4. *Tökéletesség*: Saját adottságaink folytán nem válhatunk tökéletesekké, azonban a megszentelő kegyelem kialakítja bennünk Krisztus képmását. Ahogy növekszünk a megszentelő kegyelemben, bízhatunk abban, hogy egyszer teljes mértékben összhangba kerülünk Isten akaratával. Keresztény életünk „vándorlás a tökéletesség felé”.²¹⁹

²¹⁹ Dunning, H. R.: *Grace, Faith and Holiness, A Wesleyan Systematic Theology*. Beacon Hill Press, Kansas City, 1988, 397-504. p.

John Wesley sokat írt arról a folyamatról, melynek során az ember eljut a második áldáshoz (*second blessing*), amit Wesley teljes megszentelődésnek, vagy megszentelt életnek nevezett. A megszentelt életet pedig „*a tiszta, önzetlen szeretettel*” azonosította:

„A teljes megszentelődés a tökéletes szeretet állapota, igazság és tökéletes szentség, amit minden újjászületett hívő elnyerhet azáltal, hogy megszabadul a bűn hatalmától, és szereti Istent teljes szívéből, lelkéből és minden erejéből, és szereti felebarátját, mint önmagát. Ezt az ajándékot már ebben az életben elnyerhetjük a Jézus Krisztusba vetett hit által akár fokozatosan, akár egyetlen pillanat alatt, ezért Isten minden gyermekének buzgón kell keresnie.”²²⁰

Wesley hitt abban, hogy az ember addig növekszik a szeretetben, míg a szeretet lényének alapvető adottságává lesz, s ezt az állapotot a megszentelt élet teljességének (*entire sanctification*) nevezte. Azt vallotta: az ember nemcsak a megigazulást, de a megszentelődést is hit által nyeri el, mint a Szentlélek munkáját:

„Folyamatosan bizonyoságot tettem róla – mind személyes beszélgetésekben, mint nyilvános előadásaim során –, hogy hit által szentelődünk meg, mint ahogy hit által is igazulunk meg. És e két nagy igazság egyike tökéletesen illusztrálja a másikat. Éppen úgy, ahogy hit által igazulunk meg, hit által szentelődünk meg. A hit a feltétel, a hit az egyetlen feltétel a megszentelődés esetében éppen úgy, mint a megigazulásnál. Ez a feltétel, mert hit nélkül senki sem szentelte meg. Ez az egyetlen feltétel, mert ez egyedül elegendő ahhoz, hogy Isten megszentelje az embert. Mindenki megszentelődik, aki hisz, függetlenül attól, hogy van, van nincs egyebe a hiten kívül. Más szóval, senki nem lesz szent addig, míg nem hisz, de minden ember megszentelődik akkor, amikor hinni kezd.”²²¹

Érdekes módon, Wesley ezt nem tekintette új tantételnek, de azt vallotta, hogy Isten éppen azért hívta el a metodistákat, hogy a második áldást és a teljes megszentelődést hirdessék a keresztényeknek. Wesley ezt a tantételt tekintette a metodizmus legfőbb hozzájárulásának a keresztény hagyományokhoz.

2. Megszentelődési mozgalmak a tizenkilencedik században

A megszentelődés és a tökéletesség keresése olyan mozgalmak forrása lett, melyek szintén hatottak a hetednapos adventistákra.²²² E mozgalmak négy alapvető koncepció

²²⁰ John Wesley on Entire Sanctification, <http://www.ucmepage.org/sgca/wesley01.htm>

²²¹ Wesley, J.: 43. prédikációja az üdvösség bibliai útjáról.
<http://www.ucmepage.org/sgca/wesley01.htm>

²²² Raser, H. E.: Holiness Movement. In Reid, G. D. (ed): *Dictionary of Christianity in America*. InterVarsity Press, Downers Grive, 1990, 543-547. p. Ellen G. White üdvösségről szóló tanítását vizs-

köré épültek: (1) megújulás kegyelemből hit által, (2) teljes megszentelődés, mint második áldás, kegyelemből hit, valamint a Szentlélek erejével és szolgálatával való beteljesedés által, (3) üdvbizonyosság a Szentlélek belső bizonyágtevése által, (4) szent élet.

A megszentelődési mozgalomnak a tizenkilencedik században több hulláma is volt: a mozgalmat Phoebe Palmer indította útjára az 1830-as években, a második hullám az amerikai polgárháborút követő erkölcsi válságból kereste a kiutat, míg a harmadik a század végén a pünkösdi mozgalom születéséhez vezetett.²²³

Phoebe Palmer asszony „*A szentség útja*” című könyvében fejtette ki megszentelődésről szóló felfogását. Ezt a könyvet sokan a megszentelődési mozgalom alapvető dokumentumának tartják.²²⁴ Eszerint a szentségnek van rövidebb útja is, mint az, amit a metodisták eredetileg képviseltek. E rövidebb út – Palmer szerint – Jézus Krisztus szavaira épül, aki kijelentette: „az oltár megszenteli az ajándékot” (Mt 23, 19). Ha az oltár megszenteli az ajándékot, akkor elegendő – Pál apostol tanácsát követve – odaszánni testünket élő áldozatul (Rm 12,1-2) és Isten meg fogja azt szentelni. Palmer „oltár teológiája” három egyszerű lépésre redukálta le a teljes megszentelődést: (1) az ember teljesen odaszenteli magát, (2) hisz abban, hogy Isten be fogja tartani ígérését és megszenteli azt, amit odaszenteltek neki, (3) bizonyóságot tenni arról, amit Isten tett életünkben.

Palmer teljes megszentelődésről szóló tanát a megszentelődési mozgalmak későbbi irányzatai is magukévá tették. Hatását nem csupán a methodista evangelizációs táborokban lehet felismerni, hanem olyan tizenkilencedik századi megújulási igehirdetőknél is, mint Asa Mahan, az Oberlin College igazgatója és Charles Grandison Finney munkatársa, vagy Dwight L. Moody, aki nem csatlakozott ugyan a megszentelődési mozgalomhoz, de elismerte, hogy miután két methodista asszony imádkozott

gálva Woodrow W. Whidden rámutatott, hogy az a tapasztalat, amit a még methodista Ellen Harmon keresett, s aminek hiánya miatt csaknem kétségbeesett, a második áldás volt (a részleteket az El G. Whiteről szóló fejezetben közöltem).

²²³ Palmer 1835-től kezdve vezette az úgynevezett „keddi összejöveteleket a szentség előmozdítására”, és itt dolgozta ki módosított felfogását a teljes megszentelődésről. Dieter, M. E.: *The Holiness Revival of the Nineteen Century*, Beacon Hill Press, 1988, 416 p., Kostlevy, W. C.: *Historical Dictionary of the Holiness Movement*. The Scarecrow Press, Inc., 2001, 312 p.

²²⁴ Phoebe Palmer könyvének elektronikus kiadását megtaláljuk az alábbi honlapon: <http://jefferson.village.virginia.edu/utc/christn/palmerhp.html>, White, C. E.: Palmer Phoebe Worrall (1807-1874). In Reid, G. D. (ed): i. m.: 860-861. p., White, C. E.: *The Beauty of Holiness, Phoebe Palmer as Theologian, Revivalist, Feminist, and Humanitarian*. Zondervan, 1986, 330 p.

érte, részesült abban az élményben, amit mennyei „erővel való betöltekezésnek” nevezett.

A holiness mozgalom tagjai olyan reformokat hirdettek az öltözködés, az életmód, az anyagikkal való sáfarkodás területén, ami a hetednapos adventista egyház gyakorlatába is bekerült. A hit általi megigazulásról szóló tanítás szempontjából azonban elsősorban a mozgalom egy késői, brit vonulatáról kell szót ejtenem, amit időnként a „magasabb rendű élet”, máskor „a győzelmes élet” mozgalma, máskor egészen egyszerűen Keswick Convention néven szoktak emlegetni. E mozgalom érdekessége, hogy alapítói nem metodisták voltak, hanem presbiteriánusok és quakerek voltak.²²⁵

A magasabb rendű életről szóló tant a presbiteriánus William Boardman népszerűsítette, aki ezzel a címmel könyvet is írt. Egy másik jelentős mű a quakerekhez tartozó Hannah Whitall Smith „*A boldog élet keresztény titka*” című könyve volt, végül Frederick Brotherton Meyer (1847 – 1929) baptista lelkész volt, akinek elsősorban a Zsidókhoz írt levélhez írt gyakorlati magyarázatai – „*A legszentebb helyre vezető út*” – hatottak Alonzo T. Jones adventista igehirdető felfogására. Az adventista lapok népszerűsítették a könyveket, az egyház iratterjesztők árusították őket, és számos adventista igehirdető – köztük Alonzo T. Jones – a Biblia mellett e könyvekből merítette üzenetét.²²⁶

E művek alapvető üzenete a következő volt: a hit általi megigazulás megtisztítja az embert a bűntudattól, azonban ez nem elegendő. Arra van szükség, hogy a hit általi megszentelődés (!) következtében megtisztuljon az ember erejétől is, és így eljusson a boldogabb és magasabb rendű keresztény életre. Egyesek azt hangsúlyozták, hogy a megszentelődés egy második válság következtében valósul meg az emberben – az első válság a megigazulást megelőző bűnbánat és megtérés volt – , mások e második válságot nem tekintették szükségszerűnek, de azt elismerték, hogy a megszentelődés olyan második élmény, mely kiemeli a hívő embert a vétkezés és megbánás állandó

²²⁵ Higher Life Movement. http://en.wikipedia.org/wiki/Higher_Life_movement , a további irodalmat lásd ott.

²²⁶ Boardman könyvét a közelmúltban kiadta a University of Michigan: *The Higher Christian Life (1859)*. The Michigan Historical Reprint Series. The Scholarly Publishing Office, The University of Michigan, University Library, é.n., 330 p. Smith asszony könyvét elektronikus formában olvashatjuk, többek között: http://www.ccel.org/s/smith_hw/secret/secret.htm , F. B. Meyernek pedig önálló honlapja van: <http://www.gotobible.com/HTML/MeyerFB.html> .

körforgásából. E szerzők a tökéletességet, ami eddig csupán a metodisták tanítása volt, a reformáció többi örökösének gondolkodásában is elültették.

A Keswick Convention teológiai felfogásáról számos kritika született a mozgalom kezdete óta. A magasabb rendű életről szóló tan egyik legátfogóbb bírálatát a Princetoni Egyetem tanára B. B. Warfield írta, aki a perfekcionizmus egyik formájának tekintette a mozgalom megszentelődésről szóló tanítását.²²⁷ Hasonlóan nyilatkoztak a mozgalom mai bírálói is.²²⁸

Wegter azt írja, hogy a Keswick Convention hívei nagyobb hangsúlyt tesznek a Római levél hatodik fejezetére, mint a levél egyéb részleteire, és kijelenti, hogy (1) a megigazult keresztény a bűn hatalmában maradhat, sorozatosan visszaeshet a bűnbe akkor, ha nem részesül a „második megtérésben”. Azonban (2) ha a keresztény átérzi, hogy a megigazuláson kívül szüksége van a megszentelődésre is, akkor „alárendeli magát” (*surrender*), vagy „odaszenteli magát” (*consecrate*) Istennek, hiszi, hogy meghalt a bűnnek és Istennek él, és akkor Isten olyan „új személyiséget ad neki Krisztusban, mely képes helyesen dönteni, és következetesen azt teszi, ami Istennek kedves”. (3) A folyamatos győzelem a hit folyamatos gyakorlásán múlik. „Hidd, hogy Jézus megteszi, és Ő meg fogja tenni” (Trumbull).

A mozgalomnak kétség kívül voltak erősségei, amennyiben rámutatott a megszentelt élet jelentőségére. Azonban a Keswick Convention tanítói számos teológiai tévedést is képviseltek, és ezek egyike-másika visszatükröződik egyes adventista igehirdetők tanításaiban is.

1. A mozgalom alábecsülte a megtérés és az újjászületés jelentőségét, és úgy tüntette fel a dolgot, mintha Szentlélek fél munkát végezne a keresztény élet-tapasztalat kezdetén, amit később kénytelen korrigálni.
2. A mozgalom nem csupán megkülönböztette, de el is szakította egymástól a megigazulást és a megszentelődést.

²²⁷ Warfield, B. B.: *Perfectionism*. 2 kötet., Baker Book House, Grand Rapids, 1932, 463-611 p.

²²⁸ Wegter, J.: A Critique of the Higher Life Movement. <http://www.frontlinemin.org/higherlife.asp>, további irodalom itt.

3. A mozgalom a Quietizmus törébe esett, és a megszelődést úgy tüntette fel, mint ami teljesen Isten munkája, az embernek csupán passzív módon „tűnie” kell, hogy a Isten megszentelje őt.
4. A Keswick Convention emberei lebecsülték az emberben lakozó bűnt, és úgy tüntették fel a dolgot, hogy a bűn csak akkor probléma, ha tudunk róla, de ha nem veszünk róla tudomást, akkor Isten sem rója fel azt nekünk, mi pedig kijelenthetjük: győztünk, többé nem vétkezünk. Ezért a Keswick teológia lényegében vallási rajongás.
5. A Keswick teológia lényegében a misztika egyik formája: a lélek közvetlen egyesülése az isteni lélekkel.

Az adventista megigazulástan vizsgálatánál vissza kell térnem e tételekre, a megigazulásról szóló egyetemes keresztény tanítás áttekintéséből azonban kitűnik, hogy abban a közegben, ahol a hetednapos adventista egyház született erőteljesen keveredett és versengett egymással a kálvinista puritanizmus, az arminianus metodizmus, s ezek rajongó irányzatai, de jelen volt az anglikán, a lutheránus és a katolikus megigazulástan is. Mivel az adventmozgalom felekezeti mozgalom volt, igehirdetői között megtaláljuk minden keresztény irányzat képviselőjét, akik – egyesek voltak az eszkatológia fő tételeiben – azonban legalábbis a kezdeti időben megőrizték sajátos felfogásukat a szótériológia területén.

MÁSODIK FŐRÉS:

A

KEGYELEMŐL HIT ÁLTALI

MEGIGAZULÁS TANA

ÉS AZ

ADVENTISTA IDENTITÁS

Az adventista identitás keresése

A hetednapos adventista egyház nem légtüres térben keletkezett, de nem is egy már meglévő egyház szakadásából állt elő. Szigeti Jenő a tradíció és a szekta viszonyáról szólva megjegyzi, hogy azok az új vallási közösségek, melyek gazdagítják a közös keresztény tradíciót, mindig olyan új felismerésből születnek, ami kiváltja a már meglévő egyházak ellenállását, és arra készíti az új felekezetet, hogy markánsan megfogalmazza és megalapozza specifikus felismeréseit. E folyamatban háttérbe szorulnak a közös keresztény hagyományok, és azok a „*megkülönböztető igazságok*” állnak előtérben, melyek megalapozzák az új felekezet identitását. A folyamat azonban itt nem áll meg, az új felekezet is létrehozza a maga rendszeres teológiáját, azaz új felismerését elhelyezi a keresztény tradíció egészében.²²⁹

Lényegében ez a folyamat zajlott le a hetednapos adventista egyház születésénél, és e folyamatnak kihatásai vannak az adventista megigazulástanra is. A hetednapos adventista eszkatológia jelentős részben a nagy advent mozgalomból származik, amit az adventisták történelmük első negyven évében tovább csiszoltak, majd amikor elérkezett az adventista rendszeres teológia megalkotásának ideje, beillesztették azt a tizenkilencedik és huszadik századi, evangéliumi protestáns hagyományok rendszerébe.

Félreértenénk azonban mind az adventista teológia egészét, mind a hit általi megigazulásról szóló adventista tanítást, ha azt gondolnánk, hogy ezek nem állnak másból, mint azoknak az elemeknek a pusztán ismételtetéséből, melyeket az adventisták készen találtak itt-ott a keresztény hagyományok mezején. Erről azonban nincs szó: amikor megpróbálom elhelyezni az adventista megigazulást a megigazulásról szóló egyetemes keresztény tanítások palettáján, akkor arról is szólnom kell, hogy e tanak megvannak a maga eredeti, bibliai alapokon nyugvó felismerései, melyek kizárólag a hetednapos adventista teológia összefüggéseiben nyernek értelmet. Azok az adventista szerzők, akikről a következő fejezetekben szó lesz, nem epigonok, akik innen-onnan összeollózott eszméket képviseltek, hanem olyan komoly, bibliakutató,

igazság után szomjazó keresztények, lelkipásztorok és teológusok, akik arra törekedtek, hogy megértsék és megragadják Isten üzenetét, eközben azonban – tudva, vagy tudtukon kívül – olyan értékeket fedeztek fel újra, és adtak tovább, melyeket előttük már mások is megtaláltak.

I. Az adventisták és a reformátori örökség

Geoffrey Paxton, anglikán lelkész disszertációt írt az adventista megigazulásánról.²³⁰ Értekezésében abból indult ki, hogy a hetednapi adventisták a reformáció örökösei, ezért megpróbálta összevetni a hetednapi adventista teológiát a reformáció lutheri ágával. Paxton megfigyelése nem volt alaptalan. Számos olyan kijelentést olvashatunk az adventista irodalomban, melyek az egyház reformátori örökségéről szólnak. Haynes, Carlyle a huszadik század első felének egyik legjelentősebb adventista evangelizátora az Isten ítéletéről szóló könyvében külön fejezetet szentelt az adventisták reformátori örökségének. A hetednapi adventista fáklyavivőkről szólva ezt írta:

„1844-ben eljött az idő, amikor napvilágra került az evangélium teljes igazsága. Ha beteljesedett, s biztosan beteljesedett Dániel könyve nyolcadik fejezetének minden jövendölése, akkor teljes bizonyosságunk lehet afelől, hogy 1844-ben egy olyan mozgalom és egy olyan üzenet kezdődött el, mely nemcsak befejezi a *félbe maradt reformációt*, hanem ismét az emberiség elé tárja azoknak az igazságoknak az ismeretét, melyeket *a középkor folyamán meghamisítottak*. Hogy eljutassa ezt az üzenetet a világhoz, Istennek egy új mozgalmat, egy új népet kellett elhívnia azok mellett a meglévő egyházak mellett, melyek *megtagadták a világosságban való előrelépést*.”²³¹

Le Roy Edwin Froom, adventista történetíró 1952-ben előadást tartott az adventista világszervezet által tartott bibliai konferencián. Előadásának címe ez volt, „*Az adventiüzenet emberöltők alapjaira épült*”, és többek között ezt mondta:

„Mint Isten maradéka, ez utolsó napokban nemcsak azt a feladatot kaptuk, hogy építsük újjá a reformáció épületét, hanem azt is, hogy *állítsuk helyre az ősegyház struktúráit is*, s így mindent hozzunk összhangba a mennyei mércével. Olyan dolgokat is helyre kell állítanunk, melyek *elkerülték a reformátorok figyelmét*. Hasonlóképpen újjá kell építenünk azokat az épületrészeket is, melyeket *a reformáció kora után romboltak le* és károsítottak meg a reformátorok álláspontjából. Sőt, nemcsak ezt a kettős feladatot kaptuk, hanem azt is, hogy

²²⁹ Szigeti Jenő: „És megemlékezzél az útról...”, Tanulmányok a magyarországi szabadegyházak történetéből. Szabadegyházak Tanácsa, Budapest, 1981, 241-246. p.

²³⁰ Paxton, Geoffrey: *The Shaking of Adventis*. Zenith Publishers, Willmington, 1977, 172 p.

²³¹ Haynes, C. B.: *The Hour of God's Judgment*. 78. p.

befejezzük a félkész épületet, s feltegyük rá a jelenvaló igazság zárókövét, hogy így elkészüljön a teljes épület.”²³²

Paxton azonban figyelmen kívül hagyta, hogy a hetednapos adventista egyház nem Németországban, nem Svájcban, hanem Újangliában keletkezett, így a reformatori örökség is újangliai közvetítéssel került a hetednapos adventista tanítások szövegébe. *Félbe maradt reformáció, protestáns egyházak, melyek megtagadták a világosságban való előrelépést, az ősegyház struktúráinak helyreállítása* – ezek a kifejezések nem a lutheri reformációból kerültek az adventista gondolkodásba. Elsősorban a zarándok atyák hatását ismerhetjük fel a fogalmak mögött, akik nem tekintették lezárt folyamatnak a tizenhatodik századi reformációt, ezért annak folytatásában és bevezetésében voltak érdekeltek. Másodsorban a reformáció radikális szárnyának, az anabaptistáknak – különösen azok szombatünneplő ágának – hatása köszön vissza a reformáció folytatásáról és bevezetéséről szóló adventista kijelentésekben, akik szintén jelentős hatást gyakoroltak az adventista úttörőkre.²³³

Paxton könyvének adventista bírálói arra is felhívták a figyelmet, hogy az adventisták elsősorban a „*sola scriptura*” elv jegyében kötődnek a reformációhoz, és „minden tanítás normájának és minden reform alapjának a Bibliát, csakis a Bibliát tartják”.²³⁴ Így az a kijelentés, hogy a hetednapos adventisták a reformáció örökösei és beteljesítői elsősorban azt jelenti, hogy az adventisták a reformátorok bibliaelvének megőrzésére törekcsenek.

A megigazulásról szóló adventista tanítás kezdetben a metodizmus hatásai alatt bontakozott ki. Ellen G. White (1827–1915) családja, a Harmon család a püspöki metodista egyházhoz tartozott. Ellen itt tért meg, a metodista gyülekezetben szerzett tapasztalatai későbbi szolgálatában is megmutatkoztak. Ellen G. White üdvösségről szóló tanítását vizsgálva Woodrow W. Whidden rámutatott, hogy az a tapasztalat, amit a még metodista Ellen Harmon keresett, s aminek hiánya miatt csaknem kétségbeesett, a második áldás volt.²³⁵ Ellen ekkor a metodista „*holiness revival*” egyik

²³² Froom, L. R. E.: *The Advent Message Built upon the Foundation of Many Generation*, in *Our Firm Foundation*. 2. kötet. 81. p.

²³³ Thomsen, R. J.: *Seventh-day Baptists – Their Legacy to Adventists*. Pacific Press, Mountain View, 1971, 95 p., a hetednapos baptisták történetének legjobb hozzáférhető összefoglalója; Stanford, D. A.: *A Choosing People, The History of Seventh-day Baptists*. Broadman Press, Nashville, 1992, 447 p.

²³⁴ White, E.G.: *A nagy küzdelem*. Budapest, 1985, 528-529. p.

²³⁵ Woodrow W. Whidden II.: *Ellen White on Salvation*. Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, 1995, 160 p.

alapítójának, a profétikus adottságokkal megáldott Phoebe Palmer (1807–1874) aszszonyának a befolyása alatt volt szóltam.

Törölt: , akiről fentebb

A megszentelődési mozgalom számos szélsőséges irányzatnak adott otthont, ezért Ellen G. White – már korai negatív tapasztalatai miatt is – kritikusan viszonyult hozzá, ennek ellenére a megszentelődést és a tökéletességet szorgalmazó irányzatok (nem csak a kiegyensúlyozottak, hanem a rajongók is) kihatottak egyes hetednapi adventista prédikátorok tevékenységére. A metodizmusnak az adventizmusra gyakorolt hatásait vizsgálva azt látjuk, hogy az arminianizmus, valamint a megszentelt életre és a tökéletességre való törekvés a metodisták közvetítésével került az adventista teológiába.²³⁶

A következő olyan evangéliumi mozgalom, melynek hatásaira tekintettel kell lennünk az adventista megigazulástan kutatásában, egy viszonylag kis lélekszámú (világszerte mintegy négy millió lelket számláló) mozgalom (Restoration Movement) volt.²³⁷ E mozgalom számos, egymással csak laza kapcsolatban álló gyülekezetet fogott össze, melyek közül az adventistákra különösen a „Christian Connection” volt hatással. E közösség egyik vezetője volt a nagy adventmozgalom második számú igehirdetője és publicistája Joshua Himes (1805–1895), valamint a hetednapi adventisták alapítói közül Joseph Bates (1792–1872) és James White (1821–1881).

A „keresztény közösség” nevű gyülekezetet egy bizonyos James O’Kelley (1735–1826) alapította, aki a püspöki methodista egyházból vált ki. O’Kelley kijelentette, hogy „*hitének és gyakorlatának egyetlen mértéke*” a Biblia, ezért elvetette a különböző keresztény hitvallásokat és egyházszervezeti szabályokat. Ezeket emberi alkotásoknak tekintette, s a kereszténység megosztottságának forrását látta bennük. A szervezett egyházakkal szembeni ellenérzése oly mértékű volt, hogy mozgalmának nem adott nevet, csupán keresztényeknek, keresztény közösségnek nevezték magukat.

Az egyházi tradícióval és a szervezettel szembeni előítélet a mozgalom minden irányzatában jelen volt: vissza a Bibliához, vissza az ősegyház apostoli egységéhez, ez volt közös jelszavuk. Az egyházi hitvallásokat emberi alkotásoknak nevezték, melyek nagymértékben felelősek a keresztények közötti megosztásért. Ezért elvetettek min-

²³⁶ E hatásokat vizsgálta Woodrow W. Whidden II., - egyebek mellett – az adventista teológia wesleyanus kapcsolatairól szóló írásában. A tanulmányt megtaláljuk az adventista bibliai intézet honlapján: <http://www.adventistbiblicalresearch.org/documents/wesleyanconnectionSDA.htm>

den olyan tantételt és gyakorlatot, amit nem tudtak a Bibliából közvetlenül levezetni. „Nincs más hitvallásunk, csak Krisztus, nincs más könyvünk, csak a Biblia, és nincs más nevünk, csak a Keresztény” – hangoztatták.

A helyreállítási mozgalom értelemszerűen elvetette az ógyházi egyetemes zsinatok által elfogadott hitvallásokat, s ezzel együtt a Szentháromságról, valamint a Krisztus isteni természetéről, és a Szentlélek önálló isteni személy voltáról való tanítást is. E nézetek a hetednapos adventisták első generációjának egyes tagjai között is fellelhetők voltak, s tisztázásukat megnehezítette a kötelező hitvallásoktól és a kötött egyházszerkezeti formától való félelem.

A helyreállítási mozgalom befolyása azonban nem annyira a történelmi keresztény hitvallások elutasításában, hanem a helyreállítás igényének hangoztatásában érhető tetten a hetednapos adventisták között. Éppen itt figyelhető meg az, amit Geoffrey Paxton helyesen vett észre, de felszínesen értett meg: az adventisták a folyamatos reformáció elkötelezett hívei, ezért nem kötik meg lelkeszeik és gyülekezeti tagjaik kezét abban, hogy kutassák az Írásokat, s folyamatosan „újat és ót hozzanak elő” az éléskamrából (Mt 13,52).

A hetednapos adventisták szimpatizáltak a puritánok szombatáról szóló teológiájának egyes elemeivel, azonban a puritán hagyományok inkább taszították, mint vonzották őket, és ez egy évszázadra meghatározta az adventista és a református teológia viszonyát.²³⁸ A presbiteriánusok és az adventisták közötti dialógus résztvevői még 2001-ben is így nyilatkoztak a két közösség viszonyáról: „*Annak ellenére, hogy a reformátusok és az adventisták jelentős mérvű közös alappal rendelkeznek, gyakran félreértették, és gyanakvással nézték egymást.*”²³⁹

Az adventistákat három tényező készítette gyanakvásra: (1) az antinómiánizmus, (2) a kettős predestináció, és Krisztus korlátozott elégtételének tana, valamint az ezzel összefüggő „*egyszer megváltva, mindörökre megváltva*” tétel olcsó kegyelemre em-

²³⁷ North, I. B.: Restoration Movement. In Reid, G. D. (ed): *Dictionary of Christianity in America*. IVP, Downers Grove, 1990, 1005-1008. p., http://en.wikipedia.org/wiki/Restoration_Movement

²³⁸ A hetednapos adventista teológia puritán gyökereit kutatta a kiváló brit adventista egyháztörténész: Ball, B. W.: *The English Connection, The Puritan Roots of Seventh-day Adventist Belief*. James Clarke, Cambridge, 1981, 252 p.

²³⁹ Report of the international theological dialogue between the Seventh-day Adventist Church and the World Alliance of Reformed Churches, Jongny sur Vevey, 2001, ápr. 1-7., <http://www.warc.ch/dt/er1/22.html>

lékeztető vonásai, végül (3) a vasárnap törvények puritán hagyományai, melyek egyfelől a hegyen épített város – adventisták által elutasított – álmával álltak kapcsolatban, másfelől számos adventista bebörtönzéséhez vezettek. Sajnos, e három tényező hosszú ideig megakadályozta a hetednapi adventistákat abban, hogy komolyan megvizsgálják az üdvrendről szóló kálvini tanítást, ami kellően ellensúlyozhatta volna a methodista megszentelődési mozgalmak egyoldalú hatásait.

II. A hetednapi adventisták és a nagy adventmozgalom

A hetednapi adventista egyház a tizenkilencedik századi nagy adventmozgalom egyik ágából született.²⁴⁰ Azok a tanítások, melyeket egyesek „megkülönböztető tanításoknak”, mások „pilléreknek” vagy „mérőköveknek”, megint mások – bibliai kifejezéssel élve – „jelenvaló igazságnak” (2Pt 1,12) neveztek, a nagy adventmozgalom közvetítésével kerültek a hetednapi adventista teológiába. E tanítások időben és a kezdeti jelentőségben is megelőzték a hit általi megigazulásról szóló tanítást.

Amikor a hetednapi adventista igehirdetők második nemzedéke kezdte előtérbe helyezni a hit általi megigazulás kérdését, a mozgalom úttörői éppen azért helyezkedtek szembe velük, mert attól féltek, hogy az adventisták elvesztik megkülönböztető jegyeiket, s feloldódnak a különböző evangéliumi mozgalmakban. Ők nem csupán egy „felekezet akartak lenni annyi más között”, hanem egy olyan mozgalom, melynek határozott jellege van.

Ezért mielőtt válaszolnánk arra a kérdésre, hogy miként tört magának utat a hit általi megigazulás a hetednapi adventista teológiában, s az úttörés folyamán milyen pozitív és negatív hatások érték, össze kell foglalnunk azokat a „jelenvaló igazságokat”, melyek úgy mond „azzá tettek bennünket, akik vagyunk”.

²⁴⁰ A nagy advent mozgalomról és a hetednapi adventista teológiai gondolkodás születéséről szóló részt korábbi dolgozataimból foglaltam össze, ott az irodalmat is közöltem: Szilvási József: *A nagy adventmozgalom. Az adventista teológiatörténet kiskönyvtára. 1.*, Kiadja: Az Adventista Teológiai Főiskola, Pécel, 1997, 32 p., *A hetednapi adventizmus eredete és fejlődése, Az adventista teológiatörténet kiskönyvtára. 2.*, Kiadja: Az Adventista Teológiai Főiskola, Pécel, 1997, 68 p.,

1. A nagy adventmozgalom

A hetednapi adventistákról írt művek egyik közös hiányossága, hogy nem szólnak kellő körültekintéssel a nagy adventmozgalom és a hetednapi adventizmus viszonyáról. A nagy adventmozgalom nem volt egységes felekezet, képviselői nem törekedtek arra, hogy új egyházat alapítsanak. A mozgalom legbefolyásosabb igehirdetői között volt tizenegy methodista, kilenc baptista, öten a „keresztény közösséghez” tartoztak, hárman kongregacionalisták, ketten pedig presbiteriánusok voltak.

A nagy adventmozgalom éppen úgy átvált a felekezeti határokon, mint a nagy ébredés. Sőt, a nagy adventmozgalom egy sokkal nagyobb mozgalomnak volt egy szelete, amit második ébredésnek nevezünk. A második ébredés jellegében eltért a nagy ébredéstől: Jonathan Edwards abban hitt, hogy az ébredés akkor következik be, amikor Isten rendelése szerint be kell következnie. A második ébredést, mely nem a városokban, hanem vidéken rendelkezett nagyszámú követővel, két teológus indította el a Yale Egyetemről 1820-ban – Nathaniel W. Taylor (1786–1858) és Lyman Beecher (1775–1863) –, akik kijelentették: „ha elhanyagoljuk a megfelelő eszközök használatát, akkor nem bízhatunk a gondviselésben, és nem várhatjuk, hogy Isten igazolja ügyét”. Hatékonyan kell prédikálni, meg kell mondani az embereknek, hogy az ő személyes döntésükön múlik, hogy a kárhozatot vagy az üdvösséget választják. „Az embereknek nem magasröptű kálvinizmusra van szükségük, hogy függőségbe essenek, hanem arra, hogy hosszan és hatásosan szóljunk nekik a szabadságról” – hangoztatták.

A második ébredés eltávolodott a kálvinizmustól. Legmarkánsabb képviselője a presbiteriánus alapokról induló, de felekezeti hovatartozását tekintve meghatározhatatlan beállítottságú, Charles Grandison Finney (1792–1875) a megújulás kérdését meghatározott technikák alkalmazásához kötötte. „Izgalmas, hatásos prédikációkat kell tartanunk, különben az ördög elviszi az embereket, kivéve azokat, akiket a metodisták meg tudnak menteni” – állította. Azt is mondta, hogy „a megújulás nem csoda, s nem is függ a csodáktól semmilyen formában. Mindenestől filozófiai (mondhatnánk

tudományos alapokon nyugvó) következménye a megfelelő eszközök használatának.”²⁴¹

A nagy ébredés prédikátorai (néhány utazó evangélistától eltekintve) éveken át egy gyülekezetben szolgáltak, s lassan építették fel azt, amit ébredésnek és lelki megújulásnak neveztek. A második ébredés prédikátorai azonban azonnali eredményeket akartak látni, ezért egy-két megrázó előadás után „döntésre hívták” az embereket, s aztán lebontották a sátrat, és más helyre költöztek. A második ébredés legfőbb jellemzője a látványosság és az izgalom volt. Ebbe az izgalommal teli légkörbe lépett be – számos más mozgalom mellett – a nagy adventmozgalom.

A nagy adventmozgalom és a második ébredés kapcsolata mégsem volt egyszerű: a megújulás, a remény és a várakozás közös volt, Charles Grandison Finney és William Miller (1782–1849) eszkatológiája azonban szöges ellentétben állt egymással. Finney postmillenarista volt, és abban bízott, hogy ha jól halad a megújulás ügye, akkor hamarosan beköszönt a várva várt békekor. Miller azonban a történelmi premillenarizmust képviselte, s Krisztus eljövételétől nem az aranykort, hanem a jelenlegi világnak tűz általi pusztulását, s egy új világnak a születését várta. Így a nagy adventmozgalom „az amerikai álom” antitézise volt: hegyen épített város vagy földből feljövő fenevad (Jel 13,11–18). Ez volt az a kérdés, amiről dönteni kellett azoknak, akik egyik vagy a másik mozgalomhoz csatlakoztak.

A mozgalom alapítója, William Miller (1782–1849) hívő, baptista családban született és alapos bibliai nevelést kapott. Mivel megbotránkoztatta a keresztények élete és hitvallása közötti ellentét, előbb elfordult az egyháztól és a deista filozófiában keresett választ az élet kérdéseire. A plattsburgi háborúban kezdett ismét visszatérni a személyes, gondviselő Istenbe vetett hithez. Miután a baptista gyülekezetben átesett a megtérés élményén, eldöntötte, hogy személyesen kutatja át a Bibliát. A személyes bibliakutatás eredményét saját szavaival így foglalta össze:

„Úgy találtam, hogy az Írás világosan tanítja, hogy Jézus Krisztus ismét leszáll a földre, az ég felhőiben és az Atya minden dicsőségében. Eljövetelekor minden ország és hatalom, mely az ég alatt van, neki adatik, és a Magasságos szentjeinek, akik örökkön örökké birtokolni fogják azt. A régi földet elpusztí-

²⁴¹ Finney, Ch. G.: Systematic Theology. Bethany House, Minneapolis, 1976, 435. p., The Memoirs of Charles Finney, The Complete Restored Text. Zondervan, 1989, 736 p. Hardman, K. J.: Charles Grandison Finney (1792-1875), Revivalist and Reformer. Evangelical Press, 1987, 521 p.

totta a víz, de a jelenlegi föld tűznek tartatott fenn, Krisztus eljövételére. A föld ezután új földdé lesz, az Ő ígérete szerint, és az igazak örökké laknak rajta. Krisztus eljövetelének feltámad az igazak teste, és minden élő igaz átváltozik romlandóságból romolhatatlanságba, halandóságból halhatatlanságba, és minden igaz elragadtatik az Úrhoz a levegőbe, és vele együtt uralkodik mindörökké a megújított földön... A gonoszok teste megsemmisül, lelkük pedig fogságban marad a feltámadásig és a kárhozatig. És amikor a föld így megújul, az igazak feltámadnak, és a gonoszok megsemmisülnek, akkor eljön Isten országa, és teljesül akarata úgy a földön, mint a mennyben. Akkor a szelídek öröklék a földet, és az ország a szenteké lesz”.

„Úgy találtam, hogy Isten szava csak egy millenniumról tanít, arról az ezer évről, ami az első és a második feltámadás között van, ahogy a Jelenések könyve huszadik fejezetében olvassuk. Ez a millennium szükségszerűen követi Krisztus személyes megjelenését a földön, ezért Krisztus eljöveteleig és a világ végéig, igazak és gonoszok együtt laknak a földön... Azt is találtam, hogy az Izrael helyreállításáról szóló ígéreteket az apostol mindazokra vonatkoztatja, akik a Krisztuséi. Ezért Krisztusban leszünk Ábrahám magvai és az ígélet örökösei.”

„Egy másik bizonyosság hatott gondolkodásomra, ez pedig a bibliai kronológia – írta. Több időszakot találtam a Bibliában, melyek – ahogy én értelmeztem őket – az Úr eljöveteleig terjednek. Azt tapasztaltam, hogy azok a megjövendölt események, melyek a múltban beteljesedtek, gyakran meghatározott időben teljesültek be. Ilyenek voltak az özönvíz előtti 120 év (1Móz 6,3)..., a hetven éves fogság (Jer 25,11), Nabukodonozor hét ideje (Dán 4,13–14) és a hét hét és hatvankét hét, az az a hetven hét, mely a zsidóknak adatott (Dán 9,24–27). Ezek az események egykor csupán jövendölések voltak, de a megjövendölt időben beteljesedtek”.

„Láttam, hogy azok az események, melyek beteljesedésének idejét a próféciák napokban adják meg, a napok száma szerinti évig tartanak. Isten ugyanis azt mondta 4Móz 14,34-ben és Ez 4,4–6-ban, hogy minden napot egy esztendőnek kell venni. Mivel a Messiásról szóló hetven hét 490 év alatt teljeseedett, és a pápaság uralmáról szól, 1260 nap 1260 év alatt teljesült, és mivel a második advent idejére vonatkozó kijelentés ezek között a próféta számok között szerepel, csak úgy értelmezhettem ezt az időt, mint szimbolikus időmeghatározást: egy napot egy esztendőnek számítván, minden számottevő protestáns írásmagyarázóval egyetértésben. Ezért úgy gondoltam, hogy amennyiben megtaláljuk a prófécia kiinduló pontját, akkor megtalálhatjuk annak lehetséges befejeződését is, és mivel Isten nem ad nekünk értelmetlen kinyilatkoztatást, ezért úgy értelmeztem, hogy bizalommal tekinthetünk a jövendölés teljeseedésére, amikor eljön az, aki tízezer közül is kítűnik, aki mindenestől szeretetre méltó”.

„Az Írások további tanulmányozásából arra következtettem, hogy a pogányok uralmának hét ideje akkor kezdődik, amikor a zsidó nemzet elveszíti függetlenségét Manasse fogságba vitelekora, amit a legjobb kronológusok Kr. e. 677-re tettek. A 2300 nap akkor kezdődik, amikor a hetven hét, amit a legjobb kronológusok Kr. e. 457-re tettek, és az 1335 nap, ami a mindennapi elvételeivel egy időben és a pusztító utálatosság felállításával kezdődik (Dán 12,11), a

pápai uralommal együtt veszi kezdetét, a pogány utálatosság megszüntetésével. Ez a legjobb kronológusok szerint, akiket én olvastam, Kr. u. 508-ban volt. Ha kiszámítjuk ezeket a prófétai időszakokat, azokból az időpontokból kiindulva, melyeket a legjobb kronológusok megadtak, akkor azt tapasztaljuk, hogy mindegyik nagyjából egy időben, 1843-ban ér véget”.²⁴²

Miller e számításokból arra következtetett, hogy Krisztus 1843-ban visszatér a földre, és tűz által megtisztítja azt. William Miller huszonöt évig csupán barátai között beszélt prófétai számításairól. Első nyilvános igehirdetését 1831-ben tartotta egy újangliai faluban, Dresdenben. Az adventmozgalom akkor jutott el a városokba, és akkor vált az észak-amerikai egyházakat felrázó eseménnyé, amikor egy bostoni lelképásztor, Joshua V. Himes (1805–1895) is csatlakozott Millerhez. Himes dinamikus, fiatal lelkész volt, aki hamar a mozgalom publicistájává vált.

A mozgalom vezetői 1840-ben elhatározták, hogy Joshua V. Himes szolgálati helyén, Bostonban „generál konferenciát” tartanak, ahol összehangolják igehirdetésüket. 1840–1842-ig tizenhat generál konferenciát tartottak, ahol kirajzolódott a mozgalom arculata. Miller ekkor már sokat betegeskedett, ezért számos generál konferencián nem lehetett jelen. Bostonban, az első generál konferencián megfogalmazták a mozgalom célját, és a közös hitvallási alapot is:

*„Összejövetelünk célja megújítani, helyreállítani azt a régi hitet, hogy elközelített a mennyek országa... Nincs olyan szándékunk, hogy megosszuk az egyházat új elméletekkel, vagy hogy nevet szerezzünk magunknak azzal, hogy új szektát alapítunk a Bárány követői között. Nem ítéljük el, és nem támadjuk azokat, akiknek a hite eltér a mienktől, és nem uralkodunk testvéreink felett a lelkiismereti kérdésekben. Nem akarjuk lerombolni egyházszervezetüket, és nem akarunk új, saját szervezetet létrehozni. Nem teszünk mást, csupán, mint keresztények elmondjuk, és értelmesen megindokoljuk a mi Urunk szaváról és ígéreteiről, jövendöléseiről és evangéliumáról vallott meggyőződésünket úgy, ahogy azt az első keresztények és a tanult és értelmes reformátorok egységesen megtették... Bár ennek a hatalmas témának számos, kevésbé fontos részletében nem vagyunk teljesen egyek, különösen Krisztus eljövetele idejének a meghatározásában, de tökéletesen egyetértünk, és megalapozottak vagyunk ebben a mindennél fontosabb pontban: a mi Urunk eljövetele – hogy megítélje a világot – most különösen közel van.”*²⁴³

E célmeghatározásból kitűnik, hogy a konferencia a történelmi, premillenarista álláspontot volt hivatva megerősíteni. A nagy adventmozgalom képviselői, miután egységre jutottak a fő kérdésekben, a második nagy ébredés módszereit követve, ag-

²⁴² Az idézeteket lásd: Szilvási József: *A nagy advent mozgalom. Az adventista teológiatörténet kis-könyvtára, I.* Kiadja, az Adventista Teológiai Főiskola, Budapest, 1997, 6-10. p.

resszív kampányba kezdtek hitük terjesztése érdekében: (1) könyvek és folyóiratok százeit adták ki, (2) diplomákat és imaházakat kerestek fel üzenetükkel, de a kampány leghatékonyabb eszköze sátorkonferenciák tartása volt szerte az országban. 1840–43-ig százhusz ilyen sátorkonferenciát tartottak, ahol százezreket szólítottak meg.

Sajnos, egyes egyháztörténet-írók sok olyan dolgot tulajdonítanak William Millernek, amiben legfeljebb közvetve volt része. Ilyen az a váradalom, hogy Krisztus 1844. október 22-én visszatér a földre. William Miller az 1843-ral egybeeső zsidó évben, azaz 1843. március 21.-e és 1844. március 21.-e között várta Krisztus visszatérését. Amikor elmúlt 1844. március 21.-e, Miller tovább reménykedett anélkül, hogy újabb időpontot keresett volna. 1844. március 25-én ezt írta Joshua V. Himesnek:

„Az idő, amit kiszámítottam, elmúlt. Minden percben várom, hogy az Úr leszáll az égből. Semmi másra nem gondolok, csak erre a dicső reménységre. Bizonyos vagyok benne, hogy a Jelenések huszadik fejezetében található ezer év kivételével, minden próféta idő beteljesedett. Nem tudom, Isten akarja-e, hogy ezután is figyelmeztessem az embereket, de úgy érzem, ha az idő hosszabbra is nyúlik, mint vártam, annak szava és gondviselése fog vezetni, Aki soha nem téved; Akiben bízom, és Aki tizenkét évi kemény munkámban segített, hogy felébreszthessem az egyházakat és a keresztény gyülekezeteket, és emlékeztessem embertársaimat arra, hogy milyen fontos azonnal felkészülni a mi Bíránk megjelenésének napjára...”²⁴⁴

William Miller, s vele együtt a mozgalom vezetőinek első generációja is, elbizonytalanodott, s várakozó álláspontra helyezkedett. 1844. május 31.-ére Bostonba konferenciát hívtak össze, ahol William Miller, Elon Galusha, Nathan Whiting és Josiah Litch vezetése mellett megerősítették a már korábban elfogadott premillenarista elveket és kijelentették:

„A világtörténelmi események és az idők jelei mind arra emlékeztetnek bennünket, hogy a vég közel van. Bár úgy tűnik, hogy a vég idejére várt események késnek, bizonyosak vagyunk abban, hogy az idővel kapcsolatos látásunk olyan tényeken és magyarázatokon alapszik, amit senki sem tudott megcáfolni. Igaz, hogy várakozásunk meghaladja azt az időt, amiről okkal feltételeztük, hogy a világ végének idejét jelenti majd, de ugyanúgy hisszük, mint eddig, hogy a maga idejében eljön a vég, és ez már nincs messze.”²⁴⁵

²⁴³ Szilvási Józse: im.: 11-12. p.

²⁴⁴ Szilvási József: im.: 15. p.

²⁴⁵ Szilvási József: im.: 15. p.

A nagy adventmozgalomnak ebben a szakaszában két igehirdető állt a bizonytalanok élére: Samuel S. Snow (1806–1870) és George Storrs (1796–1879). Ők azt hangoztatták, hogy a zsidó időszámítás és a keresztény időszámítás gondos összehasonlításából az következik, miszerint 1844-ben a nagy engesztelési nap október 22-re fog esni. Ezért az, amit a nagy adventmozgalom többi igehirdetője a völegény késének tekintett, egy hibás számítás következménye volt.

„Keresztelő János szolgálata 26 második felében kezdődött és 27 őszen fejeződött be. Ekkor kezdődött a szövetség megerősítésének a hete, azaz az evangéliumi rend megalapításának ideje Jézus Krisztus által (Dán 9, 27). A három és fél év (a hét első fele) 31 tavaszára esik, amikor a hét felén megfeszítették az Urat. A hét második fele, amikor azok, akik hallgatták az Urat, megerősítették a szövetséget, 34 őszen jár le... Hiszem, hogy ez az érvelés megalapozott és megbízható. Mi következik ebből? A hetven hét 34 őszen járt le, ezért a 2300 nap maradéka, az 1810 nap is ősszel, 1844 őszen ér majd véget. A világosság alapján, amit Isten áldott igéjéből nyertem, meggyőződtem róla, hogy ezeket a dicső jelképeket Isten kegyelmeből adta, hogy követői megértsék: Királyunk és Megváltónk a zsidó szentév hetedik hónapjában fog megjelenni.”²⁴⁶

Az új időpont meghatározása kezdetben megosztotta a nagy adventmozgalmat. Nagyobb csoportok csak 1844 augusztusától fogva csatlakoztak Samuel Snow és George Storrs kezdeményezéséhez, s az adventista folyóiratok is csak ősszel kezdték közölni a két igehirdető írásait. William Miller csupán októberben volt hajlandó reagálni a történetekre: egy rövid személyes beszámolóban elismerte, hogy Snow és Storrs nézetei ismét egyesítették a mozgalmat, de személyesen ekkor sem foglalt állást a kérdésben.

Krisztus nem jött el október 22.-én, s „az édes várakozás ideje a keserű csalódás napjává lett”. A csalódás az adventmozgalom felbomlásához vezetett. Sylvester Bliss (1814–1863), az Advent Herald szerkesztője három irányzatot nevez meg a mozgalom örökösei közül:

- (1) A legnépesebb csoport, melyhez 1845-ig William Miller is tartozott, azt vallotta, hogy helyesen jártak el, amikor a 2300 napot és a tíz szűz példázatát összekapcsolták a második adventtel, de mivel nem jött el az Úr, bizonyára tévedtek a számításban. Ezért azt mondták, hogy semmilyen prófécia nem teljesedett 1844-ben, a „meghatározott idő” hívei tévedtek.

²⁴⁶ Szilvási József: im.: 15-16. p.

- (2) Egy kisebb csoport, akiket „spiritualistáknak” neveztek, azt mondta, hogy helyes volt mind a számítás, mind a várható esemény meghatározása, de Krisztus nem testben, hanem lélekben jött el. Ez a csoport szélsőségekbe esett, majd sokan áttértek közülük a shakerekhez.
- (3) A harmadik szintén kis csoport az előző kettő között közvetítve azt mondta, hogy a prófétai számítás helyes volt, de a nagy adventmozgalom vezetői tévedtek a várható esemény megítélésében. Szerintük voltak olyan próféciaák, melyek 1844-ben beteljesedtek, de e próféciaák nem Krisztus második eljövételére vonatkoztak.

2. A hetednap Adventisták eredete

A hetednap Adventista mozgalom úttörői meg voltak győződve arról, hogy a nagy Adventmozgalom helyes és téves írásmagyarázati elvek keveredésére épült, e tévedések azonban szerepeltek Isten tervében. Amint azok, akik részt vettek Jézus Jeruzsálemi bevonulásában, azzal a hittel tették ezt, hogy Jézus elfoglalja a trónt és felállítja a messiási birodalmat, úgy azok is, akik (tévesen) kiszámították Krisztus második eljövételének idejét, helytelenül cselekedtek, de egy meghatározott küldetést teljesítettek: ráébresztették az egyházakat az eszkatológiai kérdések fontosságára. Isten elnézte tévedésüket, de természetesen nem mentesítette őket az alól a kötelezettség alól, hogy kijavítsák a tévedéseket.

A hetednap Adventista mozgalom tagjai elsősorban azoknak a tévedéseknek a kiigazítását tekintették feladatuknak, melyek a nagy Adventmozgalom széthullásához vezettek. Ezután megfogalmazták a „*jelenvaló igazságot*”, ami kialakította a hetednap Adventisták arculatát. Ez az igazság a szentély tanát, a szombatot, valamint a hetednap Adventisták missziójának alapokmányát, a hármas angyali üzenetet (Jel 14,6-12) foglalta magában.

A szentélyről szóló tanítás a hetednap Adventisták legpartikulárisabb tantétele. Nincs egyetlen olyan keresztény felekezet sem, mely e tanítást a hetednap Adventistákhoz hasonló módon tanítaná. A tantétel a hetednap Adventisták között is számos vita tárgya volt: első szisztematikus képviselője egy bizonyos Owen R. L. Crosier volt, aki maga később szakított e tanítással. Különös módon szembekerültek vele azok is, akik a hit általi megigazulás tanának legbefolyásosabb képviselői voltak az egy-

házban, Ellen G. White azonban kijelentette: „a szentély tana volt az a kulcs, amely megadta az 1844-es csalódás nyitját. Egy kerek, összefüggő és harmonikus igazság-rendszerre derített fényt, melynek ismeretében világossá vált, hogy Isten irányította a nagy adventmozgalmat.”²⁴⁷

A hetednap Adventista teológia külső elemzői gyakran gúnyt űztek a szentély tanából, s még azok is, akik szimpátiával szóltak az adventistákról, e tanítás kapcsán kijelentették, hogy mindez nem más, mint olyan „emberi ötlet, amivel a mozgalom első képviselői meg akarták menteni presztízstüket”. Tévelygés, presztízsmentés vagy a bibliai igazságok rendezőelve – ez az a kérdés, amire választ kellene adnunk a szentélyről szóló tanítás kapcsán. E tanítás egyik eleme valóban kapcsolatban áll a Biblia apokaliptikus próféciainak William Miller által is képviselt történelmi értelmezésével, míg második eleme felveti a Biblia tipológikus értelmezésének problémáit. Harmadik eleme azonban az üdvösség egyik sarkalatos kérdésével, Krisztus kereszthalálával és főpapi szolgálatával áll kapcsolatban, s végül a negyedik eleme a hit általi megigazulás és a cselekedetek általi ítélet sajátos kérdéseit veti fel. Ezért e tantétel megkerülhetetlen a hit általi megigazulásról szóló tanítás hetednap Adventista értelmezésében.²⁴⁸

A szombatünnepelés nem kizárólagosan hetednap Adventista gyakorlat. Láttuk, hogy a puritánok az ószövetségi szombatra vonatkozó előírásokat szinte szó szerint alkalmazták a (keresztény) szombatra. A szombatünnepelés a hetednap Baptisták kis közösségétől került a hetednap Adventistákhoz. Egy Rachel Preston (1809–1868) nevű anabaptista hölgy győzte meg Frederik Wheelert (1811–1910), a metodista Adventista lelkészt, hogy a szombat újszövetségi nyugalomnap. Wheeler 1844 márciusától fogva ünnepelt szombatot, tehát előbb, mint ahogy a hetednap Adventista mozgalom kibontakozott volna.

Az első szerző, aki könyvet írt a szombatünnepelés helyreállításáról, a szabad akarat Baptistáihoz tartozó Thomas M. Preble volt. Könyve 1845-ben jelent meg, előbb, mint ahogy Ellen G. White szombatot kezdett volna ünnepelni. Thomas M. Preble írása, valamint Frederik Wheeler gyakorlata felkeltette Joseph Bates érdeklődését, aki

²⁴⁷ White, E.G.: *A nagy küzdelem*. Budapest, 1986, 378. p.

²⁴⁸ Szilvási József: *A hetednap Adventizmus eredete és fejlődése*, *Az adventista teológiatörténet* kis-könyvtára, 2. Kiadja: az Adventista Teológiai Főiskola, Budapest, 1997, 6-12 p.,

nemcsak szombatot kezdett ünnepelni 1846-tól, hanem írt egy kis könyvet is „*A szombat örök jel*” címmel. Bates e könyvben összekapcsolt két olyan örökséget, amiről fentebb már szóltam: (1) azt a puritán meggyőződést, hogy a szombat szövetségi jel, (2) s azt a helyreállítási mozgalomból való hittételt – Joseph Bates eredetileg ehhez a felekezethez tartozott –, hogy helyre kell állítani az apostoli egyház tanításait és gyakorlatát. Joseph Bates kijelentette, hogy a szombatünnepelés része annak a reformnak, amit Ézsaiás próféta megjövendölt (Ézs 58,12).

„A hetedik napi szombat megtartását érvénytelenítette Sátán tevékenysége, ezért mielőtt Jézus eljönne, helyre kell azt állítani. 'Fölepítik fiaid az ősi romokat, falakat emelsz a régiek által lerakott alapokra, a rések befalazójának neveznek, aki romokat tesz újra lakhatóvá' (Ézs 58,12). A következő két vers (58,13–14) arról tanúskodik, hogy a szombat helyreállítása és megtartása a próféta által emlegetett helyreállítás része. Jézus mondta: 'ha valaki ezeket megtartja és tanítja, nagy lesz a mennyek országában' (Mt 5,19). Nagy küzdelem lesz a szombat helyreállítása és megtartása körül, hiszen az ördög 'elment, hogy hadat indítson' azok ellen, 'akik megtartják Isten parancsolatait' (Jel 12,17)”.²⁴⁹

A szombat az Isten és az ember közötti szövetség örök jele, de a szombatünnepelés önmagában nem teszi érdemessé az embert Isten előtt.

Sem a szentélyről szóló tanítás, sem a szombat nem fejtett volna ki ekkora hatást, ha James White, a mozgalom dinamikus vezetői egyénisége nem ismerte volna fel a hetednapi adventisták missziós küldetésének leiratát a Jelenések könyvében (Jel 14.6-12). James White először 1847-ben fejtegette e szakasz értelmét, majd 1851-ben megírta „*A Jelenések tizennégyben található három angyal üzenete*” című füzetét. Ezek az írások bibliai alapokon nyugvó küldetéstudattal ajándékozták meg az adventistákat, bár látni fogjuk, hogy ekkor még nem tettek akkora hangsúlyt a szakasz utolsó szavaira – „*Jézus hite*” –, mint amekkorát a hit általi megigazulás üzenetének előtérbe állítása után tettek. J. White fejtegetése szerint e három angyal az advent mozgalom három fázisát jelképezi: (1) az első angyal az ítélet óráját hirdette, s ez az angyal a nagy adventmozgalom első szakaszát jelképezte. (2) Az egyházak elvetették az advent közelségéről szóló felhívást, ezért a nagy adventmozgalom meghirdette a második angyal üzenetét, s felhívta a híveket, hogy szakadjanak el azoktól, akik elutasítják Krisztus közeli eljövételének üzenetét. (3) Most viszont, folytatta James White, a

²⁴⁹ Szilvási József: im.:12-16. p.

harmadik angyal üzenetének idejében élünk, s állhatatosságra kell tanítanunk az adventvárókat.

James White különösen a harmadik angyal üzenetével foglalkozott, s kilenc szimbólumot emelt ki ezzel az üzenettel kapcsolatban: (1) Mi a fenevad? (2) Mi a fenevad képe? (3) Mi a fenevad bélyege? (4) Mit jelent a fenevadat és annak képét imádni? (5) Mi Isten haragja? (6) Mit jelent e kifejezés: kínoztatnak a Bárány előtt és annak angyalai előtt? (7) Mi a szentek békességes tűrése? (8) Mi Isten parancsolata? (9) Mi a Jézus hite?

A mozgalom önértelmezése szempontjából különös jelentősége van annak, amit J. White az utolsó három kérdéstről ír:

„Itt van a szentek békességes tűrése. Hol? – kérdezi a szerző. Miután a második angyal üzenete elhangzott, és az a nagy mű, amit ez az angyal végzett, befejeződött. Aki részt vett az advent mozgalomban, mindenki jól tudja, hogy ez 1844 őszén történt, a mi nagy csalódásunk idején. Azt az időt, ami ettől a csalódástól fogva eltelt, a szentek türelme idejének nevezhetjük. Csalódásunkkal és a bizakodó várakozástól fogva eltelt idővel kapcsolatban ezt mondja az apostol: 'Ne dobjátok el hát bizodalmatokat, melynek nagy jutalma van. Mert békességes tűrésre van szükségetek, hogy az Isten akaratát cselekedvén, elnyerjétek az örök életet. Mert még vajmi kevés idő, és aki eljövendő, eljő és nem késik. Az igaz pedig hitből és. És aki meghátrál, abban nem gyönyörködik a lelkem. De mi nem vagyunk meghátrálás emberei, hogy elveszünk, hanem hitéi, hogy életet nyerjünk' (Zsid 10,35–39).

Az apostol bizonyágtétele először azt igazolja, hogy az embereknek nagy bizalomra van szükségük ahhoz, hogy kedvesek legyenek Istennek, másodsor, hogy Isten akaratának cselekvése közben csalódnai fognak, de nagy türelemre van szükségük ahhoz, hogy kiállják a próbát, s végül, hogy hitből kell élniük. Az apostolnak ez a bizonyágtétele csak azokra vonatkozhat, akik hasonló tapasztalatot szereztek. És mi teljes szívből hisszük, hogy ezek azok az emberek, akik a meghatározott időben nagy bizalommal tekintettek Krisztus eljövételére, s akik csalódtak és nagy próbákon mentek és mennek keresztül várakozó állapotukból adódóan. Az a kijelentés, hogy „még vajmi kevés idő, és aki eljövendő, eljő és nem késik”, azt igazolja: ez a kijelentés nem vonatkozhat az egyház történelmének egyetlen periódusára sem, csupán a második advent előtti időre.²⁵⁰

James White ezután megkísérli megfogalmazni, mit jelent „az Isten parancsolatai és a Jézus hite” (Jel 14: 12):

„Az Atya parancsolatai és a Fiú, Jézus Krisztus hite közötti különbségtétel túl világos ahhoz, hogy figyelmen kívül hagyjuk. Az asszony magvának maradéka (Jel

²⁵⁰ Szilvási József: im.: 19-23. p.

12,17), aki a harmadik angyal üzenetét kapta, nemcsak az Atya parancsolatait tartja meg, hanem a Fiú hitét, illetve a Fiú bizonyágtételét is. Mivel Jézus hite, illetve bizonyágtétele magában foglal mindent, amit Jézus és apostolai tanítottak az újszövetség idején, az 'Isten parancsolatai' kifejezés csak olyasmire vonatkozhat, ami mind az ószövetség, mind az újszövetség idején kötelező. Ezért azt mondjuk, hogy az 'Isten parancsolatai' a tízparancsolatot jelölik, amit az Atya hallhatóan kihirdetett, és saját ujjával kőtáblába vésett. Itt van tehát egy nép, aki az egész Bibliát szereti, akik mind az Atyát, mind a Fiút tisztelik azzal, hogy megtartják Isten parancsolatait és Jézus hitét. Mert Jézus bizonyágtétele nem áll szemben Isten parancsolataival és nem foglalja el azok helyét.”

„A próbatétel idején, amikor a harmadik angyal ezt a fontos üzenetet hirdeti, csak két osztály lesz: az egyik imádja a fenevadat és annak képét, és felveszi a fenevad bélyegét. A másik ragaszkodik a harmadik angyal üzenetéhez, és megtartja Isten parancsolatait és a Jézus hitét. Ezek elpecsételtetnek az élő Isten pecsétjével, s ott fognak állni a Báránnyal a Sion hegyén (Jel 14,1–5). De mi lesz a fenevad bélyege akkor, amikor az embereknek el kell dönteniük, hogy Istent imádják-e vagy a fenevadat és annak képét? Úgy gondoljuk, hogy ez a hét első napjának megtartása lesz a negyedik parancsolat szombatja helyett.”²⁵¹

A hármas angyali üzenetet később John N. Andrews és Uriah Smith részletesen kidolgozta, s így ez a bibliai szakasz a hetednapos adventizmus egyetemes missziós küldetésének bibliai mandátumává lett:

„Ennek az üzenetnek az a célja, hogy figyelmeztesse az embereket a közelgő ítéletre, megvilágítsa a szentek útját, éberségre nevelje Isten népét; összegyűjtse a szenteket egy testté, és helyreállítsa Isten törvényét az Ő népe életében, s így felkészítse őket Isten eljövendő országára.”²⁵²

III. A hetednapos adventista tanítások első szintézisei

Amint az elmondottakból is látható, a hetednapos adventisták ebben az időben elsősorban a végidőkre vonatkozó próféciákban és a szombatról, mint az Isten és az ember közötti jelekről szóló tanításban látták felekezeti identitásuk garanciáit. A hetednapos adventisták úttörői abban a meggyőződésben éltek, hogy „a jelenvaló igazság harmonikus minden részletében, részei úgy hatnak egymásra, mint az óra kerekai”. Az olvasó, aki átrágja magát azokon a tekintélyes cikkeken és könyveken, melyeket az adventisták ebben az időben írtak, arra a következtetésre juthat, hogy (1) a hetednapos

²⁵¹ Szilvási József: im.: 19-23. p.

²⁵² Andrews, J. N.: Three Messages of Revelation 14 (1892). Reprint: Heritage Library, Southern Publishing Association, 1970, IV. p.

adventisták szektás emberek voltak, és (2) csupán a törvényt hirdették. Az evangéliumban vagy nem hittek, vagy ha hittek, akkor e hitet nem tekintették lényegesnek.

Mivel e kérdések igen jelentősek a hit általi megigazulásról szóló tanítás szempontjából, megpróbálok válaszolni rájuk. A hetednapi adventista tanítások első szintézisét 1848-ban állították össze egy olyan konferenciasorozat eredményeképpen, melynek jellemző módon a „szombatkonferenciák” nevet adták. E konferenciákon nem születtek hitvallási iratok, de részben Le Roy Edwin Froom kutatásaiból, részben Ellen G. White visszaemlékezéseiből tudjuk, milyen tételekben jutottak egységre. Froom a következő tételeket sorolja fel:

1. Hitték, hogy Krisztus személyesen, láthatóan és hamar jön el, s hogy eljövetele megelőzi a millenniumot.
2. Hitték, hogy Krisztus két szakaszból álló szolgálatot végez a mennyei szentélyben, és hogy a második szakasz, amit vizsgálati ítéletnek nevezünk, 1844-ben kezdődött.
3. Hittek a hetedik napi szombat megünneplésének időszerűségében és kötelező érvényében.
4. Hittek abban, hogy Isten Ellen G. White-ot felruházta a prófétaág kegyelmi ajándékával (Jel 12,17; 19,10).
5. Hittek abban, hogy az adventmozgalom küldetését a Jel 14,6–12. verseiben szereplő három angyal szimbolizálja.
6. Hitték, hogy az ember természeténél fogva nem halhatatlan, ezért a halhatatlanságot csak Krisztus által nyerik el azok, akik Isten országának polgárai lesznek.
7. Hitték, hogy a hét utolsó csapás a kegyelmi idő lejáta után lesz, és közvetlenül megelőzi Krisztus megjelenését.
8. Hitték, hogy a kárhozottak a millennium letelte után, teljesen és véglegesen megsemmisülnek.²⁵³

„Egyesek sokat beszéltek a régi határvövekről, de nem ismerték a régi határvöveket és hamis fogalmaik voltak róluk. Az 1844-es idök nagy események idöszakai voltak: feltárult csodálkozó szemünk előtt a mennyei szentély megtisztítása, mint ami közvetlen kapcsolatban van Isten földi népével; továbbá az első, a második és a harmadik angyal üzenete. Ez utóbbi kibontotta előttünk a zászlót, melyen ez a felirat látható: 'Isten parancsolatai és Jézus hite'. Ennek az üzenetnek egyik határvöve Isten temploma, ami megnyílt az igazságot szerető nép előtt, és a szövetség ládája, mely Isten törvényét tartalmazza. A negyedik parancsolat szombatjának erős fénye megvilágította az Isten törvénye áthágóinak ösvényét. Régi határvö az

²⁵³ Szilvási József: im.: 30-31. p.

is, hogy a gonoszok nem halhatatlanok. Tehát ezek azok a pontok, melyek a 'régí határvövek' közé tartoznak."²⁵⁴

E felsorolásban hiába keressük a hit általi megigazulás kérdését.

A következő dokumentum, melyet meg kell említeni, az első hetednapí adventista dogmatikai kézikönyv. E könyvet James White és Uriah Smith 1877-ben tartott előadásából állították össze. Első kiadása 1878-ban, a második 1884-ben jelent meg. A könyvben egyetlen egy fejezet van, mely futólag érinti a hit általi megigazulás kérdését. E fejezet a keresztségről, Isten törvényéről és a megtérésről szól, s a következő kijelentést tartalmazza az üdvösség útjáról:

„Krisztus első eljövételének három eseménye képviseli azt a három lépést, amely a bűn életrendjéből az engedelmesség életrendjébe vezet: ezek a megfeszítés, az eltemetés és a feltámadás. (1) A bűnös először megfeszítetik Krisztussal (Róma 6, 6). Ez a megfeszítés a bűnről való valódi meggyőződést jelenti”. Pál a Római levélben (7,7–9) elmondja, hogy az ember az erkölcsi törvény megismerése és megelevenedése által jut el erre az ismeretre. (2) „A megtérés második lépcsőfoka a Krisztussal való eltemetés.” Ez magában foglalja a keresztség bibliai formájára való utalást, valamint a múlt bűneivel való teljes szakítást. (3) „A megtérés harmadik lépése, feltámadni Krisztussal a hullámsírba”, ami azt jelenti, hogy a keresztség élete összhangba kerül Isten törvényének alapelveivel. „Láthatjuk tehát, hogy a keresztség szoros kapcsolatban van a megtéréssel, sőt a megtérés része: olyan külső cselekmény, amivel a hívő kinyilvánítja Krisztusba vetett hitét.”

A könyv következő fejezete *„Krisztus az Ószövetségben”* címet viseli: A szerzők ebben a szakaszban azt akarják megvilágítani, hogy

„...amikor Ádámban mindnyájan elvesztünk, Jézus Krisztusban már ott volt a megváltás terve (Jel 13,8). Ezért a Szentírásban csak egyféle út van az üdvösségre. Bár az üdvösség terve fokozatosan bontakozott ki, nem volt háromféle út: egy a pátriárkáknak, egy a zsidóknak és egy a keresztyéneknek. Jézus Krisztus a bűnösök Megmentője az emberiségnek adott kegyelem minden szakaszában (ApCsel 4,12). Mind a józanész, mind a kinyilatkoztatás nevében elítéljük azt a tévtant, amely szembeállítja az Atya törvényét és a Fiú evangéliumát, mintha az Ószövetség idején az emberek a törvény által üdvözültek volna az evangélium nélkül, most pedig az evangélium által üdvözülnek az erkölcsi törvény figyelmen kívül hagyása mellett. Az erkölcsi törvény a helyes cselekedetek szabályait tartalmazza:

²⁵⁴ Szilvási József: im.: 36. p.

megítéli és kárhoztatás alatt tartja mindazokat, akik áthágják. Isten törvénye nem tehet ennél többet a bűnösért, egyedül az evangélium tudja neki felkínálni a bűnbocsánatot és az üdvösséget. Ezért az Isten Fiának evangéliuma nélkül sem a pátriárkák, sem a zsidók nem üdvözülhettek”²⁵⁵

Az elmondottakból láthatjuk, hogy a hetednapos adventisták 1844 és 1884 között sem tagadták az evangélium alapigazságait, de nem is érezték küldetésük részének, hogy hirdessék az evangéliumot. Az „örökkévaló evangélium” és a „Jézus hite” kifejezések nem motiválták őket, csupán az ítélet óráját, Babilon leomlását, valamint Isten pecsétjét és a fenevad bélyegét tekintették üzenetüknek. Mindez jól illik abba a képbe, amire a fejezet elején utaltam: az adventisták sajátos felismeréseiket hangsúlyozták, de még nem ért meg az idő arra, hogy elhelyezzék azt a rendszeres teológia egészében.²⁵⁶

IV. Hangsúlyváltás az adventista teológiában

Ez nem jelenti azt, hogy az adventista úttörők nem hittek az evangéliumban. Mielőtt az adventisták – mind a nagy adventmozgalom hívei, mind a hetednapos adventisták – az adventizmushoz csatlakoztak volna, olyan egyházak tagjai voltak, melyek magasra emelték a képviselt keresztény erényeket, ápolták az ébredés, a megújulás, a megszentelődés és a keresztény tökéletesség értékeit. A helyreállítási mozgalom hatására fontos szerepet tulajdonítottak az apostoli kereszténységhez való visszatérésnek, s igyekeztek elvetni minden olyan egyházi hagyományt, amiben az újszövetségi kereszténység torzulását látták.

Az adventisták a fenti értékeket annyira maguktól értetődőnek vették, hogy a végidő közelségének tudatában egyenesen hiábavaló időöltésnek tartották hirdetésüket.

²⁵⁵ Szilvási József: im.: 32. p.

²⁵⁶ Szeretnék itt hivatkozni két hetednapos adventista egyháztörténész megállapítására: Froom, Le Roy Edwin „*Movement of Destiny*” című könyvében (73–76. p.) azt írja, hogy a hetednapos adventisták történelmük első negyven évében az úgynevezett „megkülönböztető igazságokat” tanulmányozták: ezeket „jelenvaló igazság”-nak is nevezték. Az úgynevezett „örök igazságokat” azonban, amiben más keresztényekkel közös állásponton voltak, egyszerűen ismertnek tekintették, ezért ezek kutatását mellőzték. Knight, George viszont azt írja, hogy a hetednapos adventista teológia történetét négy szakaszra oszthatjuk: 1844–1885-ig az volt a kérdés: mi az adventista a hetednapos adventizmusban; 1885–1919-ig azt vizsgálták, mi a keresztény a hetednapos adventizmusban, majd 1919-től 1950-ig azt kérdezték, mi a fundamentalista a hetednapos adventizmusban; végül 1950-től arra keressük a választ, hogy a hetednapos adventista egyház miként tud megfelelni a posztmodern világ kihívásainak, s ez különböző teológiai irányzatok együttélését feltételezi az egyházban. Knight, G.: *A Search for Identity, The Development of Seventh-day Adventist Beliefs*. Review and Herald, 2000, 223 p.

Azt mondták: nem az a küldetésünk, hogy azt hirdessük, amit mások már hirdetnek, a jelenvaló igazságot kell képviselnünk. Ezért helyezték üzenetük középpontjába a próféciákat, a szentélyről, a szombatról és a Krisztus második eljövételéről szóló tanítást.

Ellen G. White egyik korai kijelentése jól érzékelteti e gondolkodást. A hírnökök küldetéséről szólva azt írta, sok komoly keresztény van, akikben előítélet van a jelenvaló igazsággal szemben. Ezért a hírnököknek fel kell keresniük ezeket a keresztényeket, s munkálkodniuk kell azért, hogy ledöntsék az előítéletet. Szólt arról is, hogy a nagy csalódás következtében sok fanatikus irányzat van, ezért a hetednap adventista hírnököknek óvakodniuk kell az olyan kérdések tárgyalásától, melyek nem tartoznak a hetednap adventizmus mérföldkövei közé. Ebben az összefüggésben írta a következő sorokat:

„Isten Szava sok drága igazságot tartalmaz, de a nyájnak most a jelenvaló igazságra van szüksége. Úgy látom, fennáll a veszély, hogy a hírnökök figyelmen kívül hagyják a jelenvaló igazság fontos pontjait, s olyan témákkal foglalkoznak, melyek nem egyesítik a nyájat, és nem szentelik meg a lelket. Sátán minden lehetőséget megragad, hogy ártsa a műnek, azonban az olyan témakörök, mint a szentély és a 2300 nap, Isten parancsolatai és Jézus hite, tökéletesen megvilágítják az elmúlt adventmozgalmat; megmutatják helyzetünket a jelenben, megerősítik azok hitét, akik kételkednek, s megajándékoznak bennünket azzal a reménnyel, hogy jövőnk dicsőséges lesz. Ahogy gyakran láttam, ezek azok a fő témák, melyeknél a hírnököknek időzniük kell.”²⁵⁷

Ezért volt az, hogy a hetednap adventisták hittek ugyan az evangéliumi keresztény értékekben (megtérés, újjászületés, megigazulás, ima és megszentelődés), de előadásaikban nem foglalkoztak e kérdésekkel. Ez a helyzet azonban gyökeresen megváltozott az 1880-as években, amikor irányváltás következett be a hetednap adventista teológiai gondolkodásban.

1. Generál Konferenciai ülés Minneapolis, 1888.

A hetednap adventista teológia irányváltása az egyház 1888-ban, az észak-amerikai Minneapolisban tartott világszervezeti ülésén következett be. A hetednap adventisták a metodistáktól vették át a generál konferenciai ülés intézményét, amit saját szükségleteiknek megfelelően alakítottak át.²⁵⁸ E konferenciák, melyeket kezdetben évente,

²⁵⁷ White, Ellen G.: *Early Writings*. 1882, 63. p.

²⁵⁸ General Conference Session, *Seventh-day Adventist Encyclopedia*. Review and Herald, 1976, 500–502. p.

1880-tól kétévente, 1905-től négyévente, 1970-től pedig ötévente tartanak, hasonló szerepet töltenek be a hetednapos adventista egyházban, mint a zsinatok más egyházakban. Küldetésük az egyházi szabályok módosítása, az egyház missziós terveinek jóváhagyása, valamint a világszervezet tisztviselőinek megválasztása. Ma a generál konferenciái ülések egyszersmind olyan fesztiválok is, ahol sok tízezer adventista találkozik.

A tizenkilencedik században a fesztiváli hangulatnál fontosabb volt a konferenciák hitmélyítő szerepe, ezért a generál konferenciái ülést bibliai szeminárium előzte meg, és a hivatalos ülések kíséretében is számos bibliai előadást tartottak azokról a kérdésekről, melyek a hetednapos adventista egyház tagjait foglalkoztatták. A generál konferenciái ülések többsége egyszerű rutin volt, és évek multával feledésbe merült, egy-kettő azonban kiemelkedik e konferenciák közül, mint olyan rendezvény, mely fordulatot hozott a hetednapos adventisták életében. Ilyen volt az 1888-as konferencia is, ahol mindössze nyolcvan küldött volt jelen, mégis akkora befolyást gyakorolt az egyház történelmére, amit a hetednapos adventisták még ma sem tudtak minden részleteiben feldolgozni.²⁵⁹

A Minneapolisban tartott generál konferenciái ülésnek van egy sajátos vonása: nem a konferencia döntései, hanem a prédikációk hoztak fordulatot ez egyház életében. E prédikációkat azonban senki sem örökítette meg. Csupán néhány rövid beszámolót olvassunk arról, miszerint 1888. október 17-én „délután fél háromkor E. J. Waggoner lelkész Isten törvényének kérdéséről, valamint a törvény és Krisztus evangéliumának viszonyáról beszélt. A beszéd alapvetően a Római levélre épült.”²⁶⁰

Törölt: ¶

²⁵⁹ A Minneapolisban tartott generál konferenciái ülés történetéről szóló irodalomból csak azokat a tudományos igényű műveket emeltem itt ki, melyeket felhasználtam a dolgozatban, s mellőztem azokat a kegyességi iratokat, melyek a konferencia lelki hagyatékát igyekeztek megragadni. Nem is szólva a különböző „eretnek” tanítók által írt tengernyi nyomtatott és elektronikus dokumentumról. Daniells, Arthur, G.: *Christ Our Righteousness*. Ministerial Association of Seventh-day Adventists, Washington, 1926, 165 p., Pease, Norval E.: *By Faith Alone*. Pacific Press, 1962, 248 p., Olson, A. V.: *Thirteen Crisis Years. 1888–1901*, Review and Herald, (1962), 2. kiad, 1981, 335 p. Froom, E. L. R.: *Movement of Destiny*, Review and Herald, 1971, George R. Knight: *From 1888 to Apostasy, The Case of A. T. Jones*. Review and Herald, 1987, 288 p. *Angry Saints, The Frightening Possibility of Being Adventist Without Being Christian!* Review and Herald, 1989, 158 p. *A User-Friendly Guide to the 1888 Message*. Review and Herald, 1998, 183 p., valamint a hetednapos adventista világközpont levéltárosának, Bert Holoviak történésznek kiadatlan tanulmányai: *Three Paths to Minneapolis, The Adventist Struggle for Righteousness. 1888, From Righteousness to Holy Flesh: Desunity and Perversion of the 1888 Message. 1983, Ellen White and the Pharisees. A Documentary Study of Issues Surrounding the 1888 General Conference Session*, 1986.

²⁶⁰ Smith, Urian: *First Day's Proceedings*. General Conference Daily Bulletin, 2, no. 1. 1888, okt. 19.

E. J. Waggoner lelkész 1888. október 18-án „délelőtt kilenc órakor újabb előadást tartott a törvényről és az evangéliumról. Összevetette a Galatákhoz írt levél első fejezetét az Apostolok Cselekedetei 15. fejezetével, s rámutatott, hogy itt éppen olyan összhang van, mint más (bibliai) helyeken, valamint arra is, miszerint a könyv megértésének kulcsa: 'megigazulás a Krisztusba vetett hit által'. Az utóbbi kifejezést hangsúlyozva kijelentette: a szabadság Krisztusban mindig büntől való szabadságot jelent, a Krisztustól való elszakadás ellenben, s a megigazulás más eszközeinek keresése mindig szolgásgot eredményez. Szólt arról, hogy „Mózes törvénye” és „Krisztus törvénye” nem két eltérő kifejezés, melyek egyike a ceremoniális, másika pedig az erkölcsi törvényre vonatkozik... Waggoner testvér és White nővér arra kérte a testvéreket – időseket és ifjakat –, hogy keressék Istent, tegyék félre az előítéletet és a szembenálló lelkületet, s törekedjenek eggyé lenni a hitben és a testvéri szeretet kötelékében.”²⁶¹

1888. október 19-én „reggel kilenckor folytatta Waggoner a törvényről és az evangéliumról szóló előadásait. Elsősorban az Apostolok Cselekedetei tizenötödik fejezetét, a Galatákhoz írt levél második és harmadik fejezetét, a Római levél negyedik fejezetét, valamint a Római levél egyéb szakaszait vetette egybe. Az volt a célja, hogy kimutassa: a vita igazi tárgya a megigazulás volt a Krisztusba vetett hit által. E hit, mint egykor Ábrahámnak, nekünk is igazságul tulajdoníttatik. A szövetség és az ígéretek, melyek Ábrahámnak adattak, az a szövetség és azok az ígéretek, melyek nekünk is adatnak.”²⁶²

A sorozat 1888. október 25-én fejeződött be, s Uriah Smith így összegezte annak eredményét:

„Ellet J. Waggoner tanulságos előadásorozatot tartott a hit általi megigazulásról. Ma reggel tartotta az utolsó előadást. Mindenki egyetértett az alapvető kérdésekben, de számos igeszakasz értelmezésében eltérések vannak. Az előadásoknak az volt a szándéka, hogy az igazság alaposabb kutatására ösztönözzenek bennünket, s reméljük, hogy e fontos kérdésben el fogunk jutni a hit egységére.”²⁶³

E beszámolókból megismerjük az előadót, s tudjuk, hogy előadásai a hit általi megigazulás valamilyen értelmezését tartalmazták; tudjuk, hogy az előadásokat sokan vitatták, de nem ismerjük azt az üzenetet, ami megváltoztatta a hetednapú adventisták teológiai gondolkodását. A legrészletesebb beszámolót Ellen G. White készítette a konferenciáról, ezért mielőtt a hetednapú adventista teológiában tapasztalt hangsúlyváltásról szólnék, szeretném felidézni Ellen G. White beszámolóját:

„Az Úr végtelen kegyelméből nagyon értékes üzenetet küldött népének (Ellet J.) Waggoner és (Alonzo T.) Jones lelkészekén keresztül. Ennek az üzenetnek

²⁶¹ Smith, Uriah: First Day's Proceedings. General Conference Daily Bulletin, 2, no. 1. 1888, okt. 19.

²⁶² Smith, Uriah: Third Day's Proceedings. General Conference Daily Bulletin, 2, no. 2. 1888, okt. 21.

²⁶³ Smith, Uriah: Eighth Day's Proceedings. General Conference Daily Bulletin, 2, no. 7. 1888, okt. 26.

az volt a célja, hogy a felmagasztalt Megváltót, valamint az egész világért bemutatott áldozatát erőteljesebben tárja a világ elé. Az üzenet bemutatta a megigazolást, amit Kezesünkbe vetett hit által nyerhetünk el, s meghívta az embereket, hogy fogadják el Krisztus igazságát, mely az Isten parancsolatai iránti engedelmségben nyilvánult meg. Sokan szemük elől tévesztették Jézust. Ezeknek arra volt szükségük, hogy valaki az Ő isteni személyére irányítsa figyelmüket; az Ő érdemeire, valamint az emberi nem iránt táplált változhatatlan szeretetére. Neki adatott minden hatalom, hogy gazdag ajándékokat adhasson az embereknek azáltal, hogy az elesett emberiséget részesíti saját igazságának felmérhetetlenül drága adományában. Ez az az üzenet, amit Isten parancsára meg kell osztanunk a világgal. Ez a harmadik angyal üzenete, amit erős hangon kell hirdetnünk, s amit a Szentlélek nagymérvű kiadásának kell kísérmie.

[Előadásaink nyomán] a felmagasztalt Üdvözítőnek úgy kell megjelennie [az emberek előtt], mint megöletett Báránynak, aki hatékonyan munkálkodik, aki a trónon ül, s kiosztja a szövetség felbecsülhetetlen kincseit; azokat a kiváltságokat, melyeket halála által szerzett meg minden léleknek, aki hisz Őbenne. János nem talált szavakat, hogy méltóképpen kifejezze ezt a szeretetet, mely olyan széles és olyan mély, hogy az apostol csupán egyet tehetett: felhívta az emberi családot, hogy lássa meg e szeretetet (1Jn3,1). Krisztus fent a mennyei udvarban könyörög az egyházért, s azokért is, akik megváltásáért saját életét és véréát áldozta. Századok, egész korszakok múlhatnak el anélkül, hogy kisebbitenék Krisztus engesztelő áldozatának hatékonyságát. Az Ő kegyelmének evangéliumi üzenetét a hetednap adventisták elé kellett tární azért, hogy többé senki ne mondhasa: a hetednap adventisták folyton a törvényről beszélnek, de sem nem tanítják Krisztust, sem nem hisznek benne.

Krisztus vérenek hatékonyságát frissen és erőteljesen kellett az emberek elé tární, hogy hitük az Ő érdemein nyugodjék. A főpap a friss vért a kegyelem trónjára hintette, miközben a tömjén illata felszállt Isten elé; hasonlóképpen, amikor megvalljuk bűneinket, s Krisztus vérenek erejére hagyatkozunk, imáink felszállnak a mennybe a Megváltó jellemének illatával együtt. Méltatlanságunk ellenére szüntelenül emlékezetünkben kell tartanunk, hogy van valaki, aki el tudja venni a bűnt, és meg tudja menteni a bűnöst. Eltávolít minden bűnt, amit megtört szívvel megvallottunk Isten előtt. Ez a hit élteti az egyházat, s ahogy Mózes felemelte a kígyót a pusztában, s mindazoknak, akiket megmártak a mérges kígyók, fel kellett tekinteniük reá, hogy életben maradjanak, úgy kell felemelni az Emberfiát, hogy „aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen”.

A bűnösnek, ha nem teszi élete legfőbb ügyévé, hogy a felemelt Megváltóra tekintsen, s hit által elfogadja érdemeit, amit kiváltsága megtenni, nem marad több esélye az üdvösségre, mint amennyi Péternek volt, hogy a vízen járjon, miközben szemét levette Jézusról. Sátán elhatározott szándéka volt, hogy elhomályosítsa Jézus látványát, s rávegye az embert, hogy emberekre nézzen, emberekben bízzon, s emberektől várjon segítséget. A hetednap adventista egyház évekig emberekre nézett; sokat várt az emberektől, de nem nézett Jézusra, akire összpontosul minden reményünk és örök életünk. Isten ezért szolgálainak (Jonesnak és Waggonernek) egy bizonyoságtételt adott, hogy bemu-

tassák az igazságot úgy, ahogy Jézusban van, ami nem más, mint a hármassági üzenet világos, tiszta kifejtése.”²⁶⁴

Ellen G. White sorainak súlyát akkor értjük meg, ha körülírjuk azokat a specifikus kifejezéseket, melyeket a fenti idézetben találunk: „*a harmadik angyal üzenete*” a Jelenések könyvéből származik (Jel 14,6–12), s arra a világméretű evangelizáló szolgálatra utal, melyet hitük szerint a hetednapos adventistáknak Krisztus dicsőséges második eljövetele előtt el kell végezniük (Mát 24,14). A Szentlélek nagymérvű kiáradására való utalás pedig a Jelenések könyvének egy másik szakaszára utal (Jel 18,1–8), miszerint e világméretű evangelizáló szolgálat utolsó pillanatait a Szentlélek olyan csodás megnyilatkozásai kísérik majd, amit csak az apostolok pünkösdi napján szerzett tapasztalataival lehet összemérni.

Az idézet erőteljes eszkatológikus töltetű üzenete tehát a következő: Krisztus második eljövetelének előkészítése, s a világ evangelizálásának befejezése azon múlik, hogy a hetednapos adventisták miként fogadják a hit általi megigazulás üzenetét. A harmadik angyal üzenetére való hivatkozás nem volt önkényes, mert ez az apokaliptikus szóhasználat az egyház szolgálatának két sarkalatos vonására irányítja figyelmünket:

1. A hetednapos adventista egyháznak, amennyiben a reformáció örökösének és beteljesítőjének tekinti magát, s felvállalja azt a világszéles küldetést, hogy egy utolsó evangéliumi felhívással fordul az egész emberi családhoz, ahogy azt az ég közepén repülő angyalok helyzete indikálja, szembe kellett néznie egy súlyos kérdéssel. A hetednapos adventisták árnyékban maradtak, elenyésző befolyást gyakoroltak a kereszténység fő ágaira, evangelizáló szolgálatuk alig érintette a különböző világvallások hívőinek milliárdjait, de Európa, Amerika, Ausztrália szekularizált tömegeit sem. Ha ez így volt 1888-ban (s részben így van még ma is), akkor a hetednapos adventista egyháznak fel kellett tennie a kérdést: mi az az üzenet, s mi az az erő, mely a közösséget az egész emberi család figyelmének a központjába emelheti?
2. Ha elfogadjuk azt a feltételezést, miszerint a nép, mely magáévá teszi az örökkévaló evangéliumot, amit e három angyal hirdet, megtartja Isten parancsolatait és a Jézus hitét (Jel 14,6 és 12), érthető választ kell adnunk a törvény és az evangéli-

²⁶⁴ White, E. G.: *Testimonies to Ministers*. 1923, 91–93. p.

um, a hit általi megigazulás, a megszentelődés, a megdicsőülés és az üdvösség kérdéseire.

E hosszú idézet arról szól tehát, hogy 1888-ban a hetednapos adventisták előtt megnyílt a lehetőség, hogy felfedezzék evangéliumi keresztény küldetésüket, s rádöbbenjenek, miszerint nem elég, ha mintegy függelékként, a mások által hirdetett evangéliumot kiegészítik a próféciaikkal: ehelyett a teljes evangéliumot kell hirdetniük minden embernek.

Több mint száz év távlatából ki kell mondani: a váradalmakból, melyeket Ellen G. White a minneapolis-i generál konferenciával kapcsolatban megfogalmazott, szinte semmi nem teljesült. A hetednapos adventisták jelentős missziós eredményeik ellenére sem kerültek a keresztény misszió élvonalába, és az egyház evangelizáló szolgálatát nem kísérték a Szentlélek olyan látványos megnyilatkozásai, mint az apostolok szolgálatát. *Miért?* Ez a kérdés a hetednapos adventista teológia nagy keresztjévé teszi mind a minneapolis-i generál konferenciai ülést, mind azt a hangsúlyváltást, amit Ellet J. Waggoner, Alonzo T. Jones és Ellen G. White el akart érni e konferencián. A problémát markánsan kifejezi az a nyilatkozat, amit adventista teológusok egy csoportja fogalmazott meg 1976-ban:

„Az 1888-as időszakot áttekintve arra a következtetésre jutottunk, hogy ez az időszak páratlan lehetőségeket rejtegetett a hetednapos adventisták számára. Az Úr valójában a késői eső és a hangos kiáltás kezdetét adta népének azáltal, hogy kinyilatkoztatta Krisztusnak, a bűnököt hordozó Megváltónak az igazságát. Az a lelkület, s az a magatartás, mely sokakban megnyilvánult ebben az időben, elkerülhetetlenné tette Isten számára e rendkívüli áldás visszavonását.

Miközben semmi hasznát sem látjuk annak, hogy vitázzunk azok számarányáról, akik elfogadták, illetve elvetették ezt az áldást 1888-ban, elismerjük, hogy azok, akik akkor hallották ezt az üzenetet, megosztottak voltak. Nyilvánvaló, hogy azoknak az áldásoknak teljességét, melyeket Isten ki akart árasztani népére, nem kaptuk meg sem akkor, sem később. A történelem eme tényeinek fényében az legyen a célunk, hogy eltávolítsunk minden akadályt, mely a megígért erőt visszatartja, és bűnbánat, hit, megújulás és reformáció által megtisztítsuk az utat, hogy az Úr elvégezhesse különös munkáját bennünk és általunk. Elismerjük, hogy e tekintetben az elsődleges felelősség az egyház vezetőin nyugszik.”²⁶⁵

Miért szerepel minden olyan beszámolóban, melyet a Minneapolisban tartott ülésről készítettek számos utalás az üzenet feletti vitára, és miért csak óhajként

fogalmazódik meg a hitbeli egység e fontos kérdésben? Ahhoz, hogy választ kapjunk e kérdésre, meg kell vizsgálnunk azt a történelmi keretet, melyben e konferenciát megrendezték.

2. Profetikus idők

Az adventisták először 1843-ban szembesültek a kérdéssel: vajon Észak-Amerika „hegyen épített város” vagy „földből feljövő fenevad”? Akkor ezt mondták: Amerika, mely egykor menedéket adott a hitükért üldözött protestánsoknak, egy nap maga is üldözni fogja a vallási kisebbségeket. Az 1880-as években úgy tűnt, hogy e váradalom hamarosan beteljesedik.

A polgárháború mélypontra juttatta Észak-Amerika erkölcsi állapotát. Hogy a további romlás elejét vegyék, a konzervatív politikusok azt hangoztatták, hogy Amerikának vissza kell térnie puritán hagyományaihoz. Amerika legyen keresztény nemzet, és az ország törvényei védjék meg a keresztény erkölcsöket. E nemesnek tűnő törekvés hamarosan nemtelen üldözést és megpróbáltatást hozott a fiatal egyházra.

Az üldözés Kaliforniában kezdődött: 1882-ben Ellen G. White legkisebbik fiát bebörtönözték, mert a Pacific Press, melynek igazgatója volt, vasárnap is dolgozott. Kaliforniában visszavonták a törvényt, 1883-ban azonban Arkansas államban fogadtak el egy vasárnap törvényt, s 1885 és 1887 között huszonegy ítéletet hoztak a vasárnap megrontásáért. Az volt a különös, hogy a huszonegy esetből kettőben felmentő ítélet született, s ezek a felmentések olyan kocsmák tulajdonosairól szóltak, akik vasárnap is nyitva tartottak, a tizenkilenc elítélt azonban mind hetednap adventista volt. Alonzo T. Jones, aki az egyházat képviselte ezekben az ügyekben, okkal jegyezte meg: *„nincs ennél ékeőbb bizonyítéka, hogy ezt a törvényt csupán arra használják, hogy megfelelő kereteket adjanak a vallási gyűlöletnek, mely az állampolgárok olyan csoportja ellen irányul, akik semmilyen bűncselekményt sem követtek el, csupán a többség hitétől eltérő hitet vallanak.”*²⁶⁶

A következő állam, ahol üldözni kezdték a hetednap adventistákat, Tennessee volt. Az igazi sokkot azonban az okozta az adventistáknak, amikor 1888-ban James Gibbons bíboros felajánlotta támogatását a protestánsoknak, hogy együtt egy olyan

²⁶⁵ Christ Our Righteousness. Review and Herald, 1976, május 27.

törvénytervezetet vigyének a kongresszus elé, mely az egész országban kötelezővé tenné a vasárnap megünneplését. A protestánsok örömmel ragadták meg a bíboros kinyújtott kezét, s 1888. május 21.-én, H. W. Blair szenátor be is terjesztette törvényjavaslatát, melynek az volt a célja, hogy biztosítsa az „Úr napjának megszentelését”. H. W. Blair az alkotmányt is módosítani akarta. Az volt a szándéka, hogy Amerika keresztény állam legyen, ahol az állami iskolákban kötelezik a keresztény vallás oktatását.

A sorozatos bebörtönzések, és az amerikai törvények módosítására irányuló kezdeményezés megerősítette a hetednapí adventistákat abban a hitükben, hogy profetikus időben élnek, s talán csak hetek és hónapok kérdése, hogy minden amerikai polgárnak el kell döntenie: a fenevad bélyegét vagy az Isten pecsétjét veszi-e magára. Ez az eszkatológikus légkör rányomta bélyegét a hit általi megigazulásról szóló vitára a generál konferencia Minneapolisban tartott ülésén: minden olyan kísérletet, ami nagyobb hangsúlyt tett a hit általi megigazulásra, mint a törvény és a szombat igazságára, az áruulás gyanúja kísért. Hogyan árulhatná el a hetednapí adventista egyház profetikus küldetését, s hogyan hódolhatna meg a protestánsok előtt éppen most, amikor a harmadik angyali üzenet beteljesedésének küszöbéhez értek – kérdezték az egyház vezetői?

3. A törvény, nevelőnk volt Krisztusig

Nem csupán az apokaliptikus légkör okozott feszültséget 1888-ban, hanem az a változás is, amit két fiatal adventista lelkész szorgalmazott Pál Galatákhöz írt levelének értelmezésében. Az egyetemes egyház története arról tanúskodik, hogy Pál apostol Rómabeliekhez írt levele volt a hit általi megigazulással kapcsolatos felismerések legfőbb ösztönzője: Augustinus, Luther, Wesley és Barth e levelet olvasva és magyarázva hozott változást az egyház életébe. A hetednapí adventisták azonban nem a Rómabeliekhez, hanem a Galatákhöz írt levél kapcsán élték meg ugyanezt.

Ellett J. Waggoner 1883-ban „*Az Idők jelei*” című adventista folyóirat társszerkesztője lett. 1886-ban kilenc cikket közölt a lapban a Galatákhöz írt levél harmadik fejezetéről. Alonzo T. Jones, aki a szerkesztőségben hamarosan csatlakozott hozzá, a Healdsburg College-ban tanított, és szintén jelentős teret szentelt e fejezetnek. Az a

²⁶⁶ Jones, A.T.: Civil Government and Religion. 117-156. p.

kérdés állt mindkettőjük érdeklődésének középpontjában, hogy Pál apostol melyik törvényről írta e sorokat: „*Tehát a törvény, nevelőnk volt Krisztusig, hogy hit által igazuljunk meg. De miután eljött a hit, többé nem vagyunk alávetve a nevelőnek*” (Gal 3,24–25)?

Ahhoz, hogy e problémát megértsük, szólnom kell az úgynevezett „*két törvény*” elméletéről. E tanítást, amit a reformátorok is vallottak, először Dudley M. Canright (1840–1919) fejtette ki, de megtaláljuk más hetednapi adventista szerzőknél is.²⁶⁷ Canright azt fejtegette, hogy az Ószövetségben két törvényről olvasunk:

(1) A Tízparancsolat Isten örök érvényű erkölcsi elveit tartalmazza, s ezt a törvényt Isten saját ujjával véste kőtáblába, majd Mózes a szövetség ládjába helyezte azt. A Tízparancsolat természetesen az újszövetség idején is érvényben van, megtartása az újjászületett ember számára az újjászületés és a megszentelődés útján való járás jele.

(2) Volt azonban egy másik törvény is, amit Mózes jegyzett le, s amit a szövetség ládaja mellett helyeztek el: ez a törvény szertartási, polgári és büntetőjogi elemeket tartalmazott, s csupán az ószövetség idején volt érvényben. Amit az Újszövetség a törvény hatályon kívül helyezéséről írt, azt mind a ceremonális törvényre kell vonatkoztatnunk.

A kérdés különösen fontos volt a szombat miatt, de Kaliforniában nem csupán a szombattal összefüggésben, hanem a törvény újszövetségi érvényének szélesebb keretei között vetődött fel. Vajon Pál apostol az erkölcsi törvényre vagy a ceremonális törvényre gondolt, amikor azt mondta: a törvény nevelőnk volt Krisztusig, de miután eljött a hit, már nem állunk a nevelő felügyelete alatt?

Waggoner a Galatákhöz írt levél harmadik fejezetéről szóló sorozatában kijelentette, hogy a törvény, mely Krisztushoz vezérlő mesterünk lett, az erkölcsi törvény. A Tízparancsolat győz meg bennünket bűneinkről, s arról, hogy megigazulásunkat csak Krisztusban remélhetjük.

²⁶⁷ Canright, D. M.: *Two Laws as set Forth in the Scriptures of the Old and New Testaments*. 2. kiad. 1886, A történet érdekessége, hogy Canright, D. M. szakított a hetednapi adventistákkal, s a baptista egyházhoz csatlakozott. „*Seventh-day Adventism Renounced*” című könyvében később maga cáfolta meg korábbi állításait. A két törvényről lásd még: Smith, Uriah: *Synopsis of the Present Truth. A Brief Exposition of the Views of Seventh-day Adventists*. Battle Creek, 1884, 255–271. p.

A törvény a fégyőr, és a javító-nevelő intézeti felügyelő szerepét tölti be az ember életében: „bezár bennünket egy erődítménybe, ahonnan nem tudunk kiszabadulni. Minél elviselhetlenebb a fogság, annál jobban vágyik az ember a szabadulásra, s mivel a szabadulásra csak egyetlen út létezik, a Krisztus Jézusba vetett hit, minél jobban érezzük a törvény szorítását, annál nagyobb készletést érzünk arra, hogy egyetlen reményünkhöz meneküljünk. Ez a törvény szerepe, semmi más: a törvény nem tud megbocsátani, csupán bűnünket tudja megmutatni. A törvény a Szentlélek által meggyőz bennünket a bűnről. Felébreszti a bűnös lelkiismeretét, aki a lelkiismeret mardosása elől menekülve békét és nyugalmat keres, a törvény azonban fáradhatatlanul vádolja az embert a bűnnel. Elmélyíti büntudatát, s végül a bűnös teljesen elveszti önmagába vetett bizalmát, Krisztus lába elé veti magát, és felkiált: Óh én nyomorult ember! Uram, légy irgalmas nekem, bűnösnek! Ez az egyetlen út a menekülésre, s ez az út soha nem hagyja cserben a bűnöst. Így a törvény a szó szoros értelmében Krisztushoz viszi az embert azáltal, hogy minden egyéb utat elzár előle.”²⁶⁸

Waggoner ez után négy érvet sorakoztat fel annak bizonyítására, hogy Pál az erkölcsi törvényről szól a Galatákhoz írt levél harmadik fejezetében. (1) Krisztus a törvény átkától váltott meg bennünket, a ceremonális törvény pedig nem volt átok az ember számára. Ellenkezőleg: a megváltás útját mutatta be az eljövendő Megváltóban. (2) A törvény bűn alá rekesztett bennünket, s ez szintén az erkölcsi törvény tiszte. (3) Mielőtt eljött a hit, a törvény alá voltunk rekesztve. Ez is az erkölcsi törvényre vonatkozik, mint azt a fenti érvelésből is láthattuk. Végül, (4) csak az erkölcsi törvényre vonatkozhat az a kijelentés is, hogy nevelőnk volt Krisztus Jézusig. Így a Galatákhoz írt levél harmadik fejezetében a Tízparancsolatnak a megigazulás elnyerésében játszott szerepéről van szó – fejezte be érvelését Waggoner.²⁶⁹

A kérdés felett elkeseredett irodalmi harc bontakozott ki, ami megosztotta az egyházat.²⁷⁰ George Butler „*A törvény a Galatákhoz írt levélben, Erkölcsi törvény vagy a zsidó ceremóniák rendszere*” című könyvében azt hangoztatta, hogy mindazok, akik megkérdőjelezzik a hagyományos hetednapos adventista álláspontot, miszerint a törvény a Galatákhoz írt levélben a zsidó ceremóniákat jelenti, súlyos bünt követnek el az egység ellen.

²⁶⁸ Waggoner, E. J. Comments on Galatians 3. Signs of the Times, 1886, augusztus 26.

²⁶⁹ Ellet J. Waggoner. Comments on Galatians 3. – Signs of the Times, 1886, szeptember 2.

²⁷⁰ A vita nem először robbant ki a kérdéstről a hetednapos adventisták között: Ellet J. Waggoner apja, Joseph Harvey Waggoner (1820–1889) 1854-ben könyvet írt „*The Law of God, Testimony of Both Testament*” címmel, s ebben azt írta, hogy a Galatákhoz írt levélben a törvény szó az erkölcsi törvényre vonatkozik. Stephen Pierce 1856-ban vitába szállt J. H. Waggoner érveivel. A hetednapos adventista vezetők nem jutottak egyetértésre a dologban, ezért James White kivonta a könyvet a forgalomból. Egyes vezetők, így Smith Uriah és George Butler is arra emlékeztek, hogy Ellen G. White látomást

Mit jelent a hit bejövetele, s mit jelent a törvény nevelői szerepe? – e kérdések állnak Butler vizsgálódásának homlokterében? A hit bejövetele Butler szerint nem az ember Krisztusba vetett személyes hitére vonatkozik, hanem az újszövetségi hit kinyilatkoztatására. A szakasz tehát azt jelenti, hogy amíg el nem jött az evangélium ideje, a ceremoniális törvények tartották össze a választott népet. Most azonban, hogy eljött az evangélium, e ceremoniális törvények elvesztették jelentőségüket. Ebből következik, hogy a nevelő, akiről Pál apostol írt, szintén a ceremoniális törvényre vonatkozik:

„Pál levonja a következtetést azokból a versekből, melyeket az imént vizsgáltunk. Az erkölcsi törvény soha nem vezette az embert Krisztushoz, s nem hagyta ott. Az erkölcsi törvény szüntelenül az ember mellett marad. Megszabadulhatunk kárhóztató ítéletétől, de mindenek felett való tekintélye ugyanúgy érvényben marad, mint azelőtt. Semmi nincs ebben a törvényben Krisztusról, egyetlen célzás sem. A törvény csupán egyet tesz: elítéli azokat, akik áthágják, s megigazítja azokat, akik megtartják. Az embert nem az erkölcsi törvény vezeti Krisztushoz, hanem a büntudat, amit a Szentlélek ébreszt fel benne. E „hozzáadott” törvény azonban Krisztushoz vezette az embereket. Minden szimbólum, minden áldozat, minden ünnep és szent nap, újhold és évenkénti nyugalomnap, a papi szolgálat minden részlete Krisztus szolgálatára mutatott. A választott nép felett e rendszer örködött, mint szigorú nevelő mindaddig, míg a hit általi megigazulás nagy rendszere el nem jött Krisztus keresztyénjén.”²⁷¹

George I. Butler apologetikus szemlélete világosan kitapintható; írásában nem találunk egyetlen evangéliumi vonást sem, csupán érveket és vitapontokat. Butlert egyetlen cél vezetett: meg akarta erősíteni a bástyákat az antinómianusok elleni harchoz, s mindenkit ellenségnek tekintett, aki nem állt mellette ebben a törekvésben. Ellet J. Waggoner álláspontja a törvény kérdéséről komoly veszélyt jelentett a szombatünnepelés újszövetségi érvénye szempontjából.²⁷² Mivel e vita éppen akkor robbant ki, amikor a hetednapos adventisták – hitük szerint – a végső nagy próbatétel előtt álltak, sok adventista vezető veszélyesnek ítélte Ellet J. Waggoner és Alonzo T. Jones tanításait. Waggoner „*Az evangélium a Galatákhöz írt levélben*” című dolgozatában válaszolt a vádakra, de válaszát csak az 1888-as generál konferencia ülés után tette közzé.²⁷³

kapott a kérdésről, s ez döntötte el a vitát. Így a kérdés ismételt felvetését úgy kezelték, mint a tanítói tekintély megkérdőjelezését az egyházban.

²⁷¹ Butler, G.: *The Law in the Book of Galatians: Is it the Moral Law, or Does It Refer to that System of Laws Peculiarly Jewish?* Battle Creek, 1886, 53. p.

²⁷² Knight, G. R.: *From 1888 to Apostasy, The Case of A. T. Jones*. Review and Herald, 1987, 23–27.

²⁷³ Waggoner, E. J.: *The Gospel in Galatians*. Oakland, 1888,

Ellet J. Waggoner megigazulástana

Ellet J. Waggoner teológiai életrajzát eddig csupán egy szerző dolgozta fel: David P. McMahon, aki *Ellet Joseph Waggoner: „A mítosz és az ember”* című könyvében közölte műveinek teljes bibliográfiáját, s számos terjedelmes idézetet közölt Waggoner cikkeiből, és megpróbált válaszolni a kérdésre: miért lett Waggoner profetikus tekintély egyesek szemében, miközben élete utolsó éveiben mind teológiailag, mind morálisan elszakadt a hetednap Adventistáktól?

McMahon tézise a következő: Ellet J. Waggoner teológiája 1884-től 1888-ig elsősorban Martin Luther és John Wesley hatása alatt állt, 1889-től azonban az oxfordi mozgalom hatása alá került, s John Henry Newman megigazulás tanát követte, ami fokozatos hanyatlást idézett elő teológiai gondolkodásában. Waggoner előbb misztikus lett, majd 1897-től John H. Kellogg, hetednap Adventista orvos és természetgyógyász hatására panteista nézeteket kezdett hirdetni. E nézetei megromlott házasságával együtt oda vezettek, hogy Waggoner kapcsolata 1903-ban megszakadt a hetednap Adventista egyházzal.²⁷⁴

McMahon számos tényt sorakoztatott fel könyvében, s e tényekkel azt szeretné igazolni, hogy Waggoner bukása mögött a hit általi megigazulásról szóló tanításban bekövetkezett változás állt. Sajnos, McMahon egy ausztráliai szakadár Adventista igehirdető, Robert D. Brinsmead hatása alatt áll.²⁷⁵ Brinsmead 1970 előtt perfekcionista nézeteket vallott, de két Adventista teológus, Edward Heppenstall és Desmond Ford meggyőzte őt nézeteinek helytelen voltáról. Brinsmead azonban ekkor az ellenkező végletbe esett, s antinómiánus nézeteket kezdett képviselni. Írásaiban csakúgy, mint az általa szerkesztett elektronikus lapban, elsikkadt a megszentelődés igénye, s a megigazulás, mint tulajdonított igazság, egyeduralgódóvá lett.²⁷⁶ McMahon, aki maga is hasonlóképpen gondolkodik, kritikusan viszonyul azokhoz a kijelentésekhez, melyek-

²⁷⁴ McMahon, David P.: *Ellet J. Waggoner, The Myth and the Man*. Verdict Publications, Fallbrook, 1979, 238 p.

²⁷⁵ Brinsmead teológiai pálfordulásáról részletes beszámolót olvashatunk Geoffrey Paxton értekezésében, aki egyébként hajlamos túlértékelni Brinsmead szerepét a hetednap Adventista megigazulástanaiban. Paxton, G.: *The Shaking of Adventism*, 85–135. p.

²⁷⁶ Present Truth Magazine, volume 32/5. Special Issue, www.PresentTruthMag.com

ben Ellet J. Waggoner a megigazulás tapasztalati jellegéről beszél, s ez megkérdőjelezhetővé teszi könyvének számos kitételét.

Amíg McMahon azt veti Waggoner szemére, hogy a tapasztalati elemek érdekében feladta a hit általi megigazulás külső, deklaratív jellegét, addig R. J. Wieland és D. K. Short éppen ezt tekintette Waggoner legfőbb érdemének. E két misszionárius 1950-ben azt állította, hogy a hetednapos adventista egyház 1888-ban testületileg elvetette az üzenetet, amit Isten Ellet J. Waggoner által küldött, ezért a hetednapos adventista egyház csak akkor részesülhet Isten áldásaiban, ha kollektív bűnbánatot tart, és kijavítja az elkövetett hibákat.²⁷⁷ Amikor e két misszionárius visszatért Amerikába, független adventista lapot és kiadót alapított. E kiadó számos gyűjteményt készített Ellet J. Waggoner (és Alonzo T. Jones) írásaiból. Elsősorban azokat a késői cikkeket és előadásokat adták ki, melyek Waggoner tapasztalati alapokon nyugvó megigazulás tanát tartalmazzák.²⁷⁸ Ennek a helyzetnek azonban szintén óvatosságra kell intenie bennünket gyűjteményeik megbízhatósága tekintetében.

Mindenek előtt tisztáznunk kell, hogy mit tudunk Waggoner forrásairól, majd be kell mutatnunk e teológia fő elemeit, s azokat a problémákat, melyek Waggoner teológiai nézeteiből következnek.

I. Ellet J. Waggoner látomása

Ellet J. Waggoner 1855-ben született Joseph Harvey és Maryetta Hall Waggoner hatodik gyermekeként. Apja 1852-ben csatlakozott a hetednapos adventisták közösségéhez, s 1889-ben bekövetkezett haláláig az egyház megbecsült lelkipásztora maradt, de nemcsak mint lelkész, hanem mint író és szerkesztő is jelentős szolgálatot tett egyházának. Fia orvosnak tanult, de néhány évi orvosi gyakorlat után maga is az evangélium szolgálatát választotta. 1882-ben olyan tapasztalaton esett át, mely meg-

²⁷⁷ Wieland, Robert J. and Short, Donald K.: *1888 Reexamined, Revised and Updated by the Original Authors*, the 1888 Message Study Committee. Uniontown, 1987, 243 p.

²⁷⁸ Waggoner, E. J.: *Christ and His Righteousness, Enlarged With 14 More Chapters*. Glad Tidings Publisher, 1999, 201 p. *The Everlasting Covenant, God's Promises to us*. Glad Tidings Publisher, 2002, 374 p., *The Glad Tidings, Galatians Made Clear*. 144 p. *Waggoner on Romans*. 226 p., *Waggoner on the Gospel of John*. Teach Services, 2004, 169 p. *Treasures in Isaiah*. Teach Services, 2004, 537 p., (Johns, A. T. társszerzővel): *Lessons on Faith*. Teach Services, 1999, 151 p. Waggoner és Jones könyveit megtaláljuk „az Adventist Pioneers Library” CD-romján, cikkeiket pedig Paul Penno

határozta későbbi teológiai gondolkodását. Az örök szövetségről szóló könyvében így idézte fel tapasztalatát:

„A szerző sok évvel ezelőtt egy esős, borongós délután a sátorban ült, ahol az Úr egyik szolgálója Isten kegyelmének evangéliumáról beszélt. Egyetlen bibliai szövegre, s egyetlen elhangzott szóra sem emlékszem már vissza, csupán arra, hogy beszéd közben olyasmit tapasztaltam, ami fordulópontot jelentett életemben. Egy fényt láttam, mely betöltötte a sátrat, mintha hirtelen kisütött volna a nap. Láttam az értem megfeszített Krisztust, s életemben most először hallottam azt a kijelentést, hogy Isten szeret engem, s Krisztus önmagát adta értem... Tudtam, hogy e világosság, mely egy pillanatra körülvett, a menny közvetlen kinyilatkoztatása volt számomra, ezért annak is tudatára ébredtem, hogy a Bibliában meg kell találnom Istennek a bűnösök iránti szeretetéről szóló üzenetét, s meg kell azt értetnem másokkal is. Az a fény, mely e napon Krisztus keresztről reám áradt, vezetőm volt a Biblia kutatásában. Valahányszor kinyitottam a Szent Könyvet, mindig Krisztust találtam benne, mint Isten hatalmát az egyének üdvösségére; soha nem találtam benne egyebet. A Bibliának nincs más célja, mint hogy bemutassa az élet útját... Egyetlen sorát sem írták más céllal, mint hogy kinyilatkoztassa Krisztust, s mindenki hiábavaló módon olvassa, aki bármilyen más célt követ, minthogy megtalálja benne az élet útját.”²⁷⁹

Waggoner teológiai gondolkodását meghatározta ez az élmény. Augustinus, Martin Luther és John Wesley nyomdokaiba lépve, Ellet J. Waggoner is egy pontosan körülírható személyes tapasztalatból indult ki a hit általi megigazulásról szóló tanításában, s e „*reformátori*” felismerésből kiindulva megpróbálta korrigálni azokat az egyoldalúságokat, melyeket a korabeli adventista egyház teológiai gondolkodásában tapasztalt. Mint adventista teológus, feltűnően keveset írt azokról a sarkalatos tantételekről, melyek megkülönböztették a hetednapi adventistákat más keresztényektől. Élménye a hetednapi adventista úttörőkkel ellentétes oldalra állította: míg az úttörők az evangéliumi protestánsok által hirdetett igazságokról mondták azt, hogy bár hisznek benne, de sürgősen tartják hirdetésüket, addig Ellet J. Waggoner a hetednapi adventista pilléreként vallotta ugyanezt.

Azt hiszem, már ezen a ponton szembesülnünk kell egy kényes kérdéssel: valóban hitt-e Ellet J. Waggoner a hetednapi adventista pillérekben, vagy kezdettől fogva kételkedett bennük, de gondosan leplezte kételyeit? Abban a személyes hitvallásban, amit halála után közöltek barátai, maga adott választ e kérdésre. Eszerint valamikor

gyűjtötte össze. Az általa készített CD-rom állt rendelkezésemre, és sokat segített abban, hogy megfelelő összefüggésekbe tudjam tenni mindazt, amit mások írtak e kérdéstről.

²⁷⁹ Waggoner, E. J.: *The Everlasting Covenant*. Glad Tidings Publisher, 2002, 9. p.

1891 körül kételyek merültek fel benne a hetednapi adventistáknak a szentélyről, valamint Krisztus engesztelő szolgálatáról szóló tanításai körül. Arra a következtetésre jutott, hogy a bűn nem önálló szubsztancia, hanem az emberi lélek egy bizonyos állapota. Ezért a bűnt nem lehet átruházni se a szentélyre, se Jézus Krisztusra.

„Huszonöt évvel ezelőtt világos lett számomra az az igazság, hogy a bűn nem önálló valóság, hanem olyan állapot, mely csak a személyben létezhet. Ebből megértettem, hogy a bűnnek a szentélyre való áthelyezése, s a szentély ilyen módon történő beszennyezése lehetetlen. Ezért nincs olyan, hogy a mennyei szentély megtisztítása, sem 1844-ben, sem bármely más időpontban.”²⁸⁰

Ezért Waggoner kételkedett mind a szentélyről szóló tanítás hetednapi adventista tanításában, mind a Krisztus helyettesítő haláláról szóló egyetemes keresztény tanításban. Hogy e kételkedés valóban 1891-ben, tehát alig néhány évvel a minneapolis-i generál konferenciai ülés után kezdődött-e, ahogy Waggoner állítja, vagy később következett be, nem tudjuk. Az viszont tény, hogy E. J. Waggoner 1897-ben a generál konferenciai ülésen tizenhét előadást tartott a Zsidókhoz írott levélről anélkül, hogy egyetlen szót szolt volna a szentély tanáról.²⁸¹

II. Waggoner megigazulás tanának forrásai

Szólnom kell Waggoner teológiai gondolkodásának forrásairól is. Mivel az adventista szerzők ritkán jelölték meg forrásaikat, sajnos, ez nem könnyű feladat. Waggoner sem volt kivétel. Több esetben csupán gondolati párhuzamokat tudok kimutatni Waggoner, s egy-egy korabeli teológus között. Waggoner műveinek fent említett kiadói azt állítják, hogy Ellet J. Waggoner teológiája minden tekintetben eredeti volt, és nem szabad forrásokat keresnünk mögötte. Ez azonban koránt sem felel meg Waggoner állításainak. Ő maga soha nem állított mást, mint hogy azt az üzenetet hirdeti, amit Martin Luther és John Wesley is hirdetett. Mi lehet az igazság?

Ellet. J. Waggoner első szerkesztői tevékenysége egy presbiteriánus lelkész cikkének újraközlése volt. Mind McMahan, mind Holoviak azt állítja, hogy e cikk meghatározta Ellet J. Waggoner további tanítását a hit általi megigazulás kérdésé-

²⁸⁰ Waggoner, E. J.: *Confession of Faith*, 1916, 14–15. p.

²⁸¹ A Hetednapi Adventista Egyház honlapján közzétették az összes generál konferenciai ülés sajtójelentését. Az 1897-es kiadásban megtaláljuk Ellet J. Waggoner előadásait, amit a már többször említett független kiadó könyv formájában is kiadott.

ben.²⁸² Philip S. Moxomnak, a „*New York Independent*” című folyóiratban publikált, s a hetednap Adventista „*Signs of the Times*”-ban újraközölt cikkében a következőket olvassuk:

„Az igazság (righteousness) nem aggályoskodó aszketikus tevékenységekben, sajátos erkölcsi tornagyakorlatokban keresendő, hanem a Krisztushoz való hasonlóságban. Ahogy folyamatosan elérjük ezt a helyzetet, a törvény fokozatosan beteljesedik bennünk. Krisztus így a törvény vége a megigazulásra; nem a törvény eltörlése, hanem a törvény megismételt végrehajtása az egyén lelkében... Ha az ember valaha is üdvözülni akar, azaz ha valaha is igazzá akar válni, a törvénynek át kell költöznie bele, s szabad, belső impulzussá kell válnia benne. Az engedelmisségnek szívének spontán választásából kell fakadnia.

Hogyan teljesezhet be mindez? Nem kényszerből, nem is a tulajdonított igazság fikciójából, s nem is kemény munka és aszketikus önfegyelem árán, hanem HIT által. Azáltal, hogy a lélek Krisztusban rendezett viszonyba kerül Istennel, Krisztus szeretetének és szépségének kinyilatkoztatása folytán a bűnös szeretet kapcsolatba kerül Krisztussal. Végül az által a szolgálat által, amit a Lélek végez, akit Krisztus szünet nélkül kiíraszt.”²⁸³

Moxom cikkének sajátos vonása, hogy nem tesz különbséget a megigazulás és a megszentelődés között. Kijelenti: a megigazulás azt jelenti, hogy „*a törvény átköltözik az emberbe, és szabad impulzussá*” lesz benne; a hívő ember életében nincs helye „*a tulajdonított igazság fikciójának*”, ehelyett a bűnösnek rendezett viszonyba kell kerülnie Krisztussal, s a szüntelenül kiáradó Szentlélek vezetése alatt kell állnia. Ellet J. Waggoner átvette ezt az elmosódó megfogalmazást a megigazulásban nekünk tulajdonított, s a megszentelődésben nekünk ajándékozott igazság kérdésében.

Ellet J. Waggoner 1888-ban cikket írt „*Különbféle igazságok*” címmel. A cikket Martin Luther egy korai prédikációjára építette. Martin Luther „*Kétféle igazság*” című prédikációjában (1519-ben) különbséget tett egy „*idegen*” igazság, s egy „*bennünk lévő*” igazság között. Ellet J. Waggoner átvette Martin Luther egyik kulcs-gondolatát, s azt írta, hogy az ember nem a tökéletesebb engedelmisség, hanem a hit által igazul meg, s itt ismét utalt Moxom alapszövegére: Krisztus a törvény vége mindazoknak, akik hisznek, s így az fog a legkételetesebb életet élni, akinek a legnagyobb a hite.²⁸⁴

²⁸² Holoviac, B.: *The Adventist Struggle for Righteousness*. Kézirat, 1998, ötödik fejezet: Jones-Waggoner and Adventist's Emerging World. Machon, D. P.: Ellet Joseph Waggoner..., 28–29. p.

²⁸³ Moxom, Ph. S.: *Christ the End of the Law*. *Signs of the Times*, 1884. jún. 5.

²⁸⁴ Waggoner, E. J.: *Different Kinds of Righteousness*. *Signs of the Times*, 1888, febr. 24.

Ellet J. Waggoner 1888-ban írt még két cikket a törvény szerepéről. E cikkekben a szerző különböző szemelvényeket tett közzé Martin Luthernek a Galatákhöz címzett levélhez írt kommentárjából, s a törvény második hasznára hívta fel az olvasók figyelmét: a törvény bűnbánatra vezet, s ezáltal arra ösztönöz bennünket, hogy Krisztushoz jöjjünk szabadulásért.²⁸⁵ Ezek a cikkek azt igazolják, hogy Waggoner a minneapolis-i generál konferenciai ülés előtt Martin Luther nyomdokain haladt, bár kifejezőmódja nem volt kellően világos a megigazulás és a megszentelődés viszonyának kérdésében.

Waggoner forrásai között Moxom és Martin Luther írásain kívül szinte csak metodista, valamint anglikán szerzők szerepelnek. Matthew Simpsont 1839-ben megválasztották, az Indiana Asbury University elnökének, később metodista püspök lett; tudományos munkáival és prédikációival egyaránt nagy hatást gyakorolt az amerikai protestánsokra.²⁸⁶ Ellet J. Waggoner 1886-ban írt cikkeiben hivatkozott rá. Waggoner ebben az évben foglalkozott még John Wesley 34–36. számú prédikációjával, melyek a törvény szerepéről szólnak. 1890-ben cikket írt arról, hogy „Miként nyerhetjük el az igazságot?”. E cikkben James R. Boise (1815–1895) professzorra hivatkozott,²⁸⁷ s a megigazulást a megszentelődéssel azonosította. A Római levél egyik szakaszát (Rm 3,22)²⁸⁸ magyarázva így érvelt: Krisztus igazsága nem valamilyen külső ruha, melyet ráadnak azokra, akik hisznek Krisztusban, hanem olyan igazság, mely azokba, azaz azok szívébe költözik, akik elfogadják Jézus Krisztust. Ez pedig tökéletes összhangban van azzal az ígérettel, amit Isten Jeremiás próféta által adott: „Törvényemet a belsejükhöz helyezem, szívébe írom be” (Jer 31,33). Az igazság – érvel Waggoner –, mely a hit által jön, nem csupán látszólagos (superficial), hanem valóságos (actual), s az emberi lény részévé lesz.”²⁸⁹ Waggoner három héttel később újabb cikket írt Ábrahám áldásáról, melyben kijelentette: Isten az igazságot „a bűnös emberbe és emberre helyezi, s ez azt jelenti, hogy igazzá teszi őt mind kívülről, mind

²⁸⁵ Waggoner, E. J.: *Lawful Use of the Law*. Signs of the Times, 1888, júl. 13., *Luther on the Use of the Law*. Signs of the Times, 1888, szept. 7, 14.

²⁸⁶ Matthew Simpson, From Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Matthew_Simpson

²⁸⁷ James R. Boise, in *Encyclopedia Brunoniana*. 1993, elektronikus kiadás. Price, Maurice: *James Robinson Boise. The Teacher, the Scholar, the Educator, the Man, the Christian. The Biblical World*, Vol. 5, No. 6 (jun., 1895), pp. 410–416.

²⁸⁸ A szakasz az angol szöveg ismeretében válik érthetővé: „*Even the righteousness of God which is by faith of Jesus Christ unto all and upon all them that believe...*” (Rm 3,22).

²⁸⁹ Waggoner, E. J.: *How Righteousness Is Obtained?*. Signs of the Times, 1890. szept. 8.

belülről”.²⁹⁰ E hatásokat felismerjük Waggonernek az 1891-es generál konferenciai ülésen tartott előadásában is.

A következő személyiség, akivel egyes elemzők kapcsolatba hozzák Waggoner megigazulás tanát, John Henry Newman (1801–1890), az Oxford Mozgalom kiemelkedő személyisége, aki anglikán hitről katolikus hitre tért. Newman 1838-ban (ekkor még anglikán volt) előadásokat tartott a hit általi megigazulásról. Első előadásában elmarasztalta Martin Luthert, s elismerőleg szólt a római katolikus megigazulástannak arról a törekvéséről, hogy az igazságot nem csupán fikciónak tekinti, hanem valóságos átalakulást keres mögötte. John Henry Newman azonban nem tudott eltekinteni attól a tényről, hogy a megigazulás szónak külső, tulajdonító jellege van. Hogy a két tény közötti feszültséget feloldja, negyedik előadásában kifejtette, hogy a megigazulás valóban tulajdonítást jelent, de mivel Isten szava teremtő erővel rendelkezik, amikor Isten igazságot tulajdonít az embernek, szavának teremtői hatalma folytán, ez azt jelenti, hogy Isten igazságot teremt az emberben.

„Merjünk hinni abban a biztos igazságban, hogy Isten megigazító kegyelme végrehajtja azt, amit kijelent. Az Úr Szava hatalmasan Cselekvő, az Úr Szava dicsőséges szó. Nem olyan, mint egy üres hang, vagy mint egy megfoghatatlan szóbeszéd..., hanem olyan szó, mely, ha kimegy az Ő szájából, szentségi (sacramental) ereje lesz, mint ami az Ő akaratának a jele és az eszköze is. Soha nem térhet vissza hozzá üresen, hanem végrehajtja, ami neki tetszik, s gyümölcsöt terem mindenütt, ahova kimegy. A tulajdonított (imputed) igazság egyszer s mind belénk költöző valódi (actual) igazság. Azok, akiket Isten szuverén szava igaznak jelent ki, ezáltal valóban igazak lesznek: Isten nem csak egy nevet, hanem egy valóságos szót tulajdonít nekünk, ami miután bevésődik a szívünkbe, képes megmenteni a lelkünket.”²⁹¹

Ellet J. Waggoner nem idézte Newmant, de 1893-ben „*Az evangélium a teremtésben*” című könyvében olyan kijelentéseket tett, melyek tartalmilag megegyeznek John Henry Newman tanításaival:

„Isten igazságát helyezi – szó szerint – mindazokba, illetve mindazokra, akik hisznek. Azaz, a Szentírás szavaival élve, az igazság ruhájába öltözteti őket, s betölti őket az igazsággal... És hogyan teljesíti ezt be? Isten kijelenti (deklarálja) az Ő igazságát a felett, aki hisz. Kijelenteni azt jelenti: szólani. Így Isten szól a bűnöshöz, aki semmi, s akinek nincs semmije, és azt mondja: igaz vagy, s a hívő bűnös azonnal megszűnik bűnösnek lenni, s azonnal Isten igazságává változik. Isten Szava, mely igazságot hirdet, egyszersmind magában hordozza ezt

²⁹⁰ Waggoner, E. J.: *The Blessing of Abraham*. Signs of the Times, 1890. szept. 29.

²⁹¹ Newman, J.H.: *Lectures on the Doctrine of Justificatio*. 1838, 79–80. p

az igazságot, s abban a pillanatban, amikor a bűnös hinni kezd, s hit által szívébe fogadja ezt a szót, Isten igazsága is a szívébe költözik. Mivel az élet tevékenységei a szívből indulnak ki, új élet kezdődik benne, s ez az élet az Isten parancsolatai iránti engedelmisség élete. Így a hit valóban a reménylett dolgoknak a valósága, mert a hit magáévá teszi Isten szavát, Isten szava pedig valóság.²⁹²

Hogyan értelmezzük ezt az egyezést? Hatással lehetett-e Newman E. J. Waggoner tanításaira? Nehéz egyszerű igennel vagy nemmel felelni a kérdésre, viszont tény, hogy Waggoner nem nevezte meg Newman bíborost forrásai között. Ez azonban részben érthető: a hetednapú adventisták katolikusellenessége nem igen engedte meg, hogy Waggoner (aki akkor már kételkedett egyes adventista tantételekben) nyíltan vállalja ezt a szellemi rokonságot. Az is lehet, hogy véletlen egybeesés van a két gondolkodó nézetei között, azt sem hagyhatjuk azonban figyelmen kívül, hogy Ellet J. Waggoner 1892-től Angliában dolgozott, mint a „*Jelenvaló Igazság*” című hetednapú adventista lap szerkesztője. Itt lehetett alkalma megismerkedni a bíboros előadásaival.

III. Az ifjú Waggoner megigazulás tana

Az elmondottakból világossá vált, hogy 1888 előtt Waggoner érdeklődésének központjában elsősorban a törvény második haszna állt. Teológiai gondolkodására mély benyomást gyakorolt személyes megtérési élménye; cikkeinek legfőbb forrásai olyan lelkészek, teológusok prédikációi, cikkei és kegyességi írásai voltak, akik nem tartoztak a korabeli teológia élvonalába. Waggoner ismerte Martin Luther egyik legértettebb művét, a Galatákhöz írt levélről szóló kommentárt (1535), valamint John Wesley prédikációinak Thomas Jackson által készített, 1872-es kiadását, s feltételezhetően John Henry Newman 1838-ban tartott előadásait is.

Az ifjú E. J. Waggoner megigazulástanát a szerző 1886-ban és 1887-ben írt cikkeinek elemzésével szeretném bemutatni. A cikkek arról tanúskodnak, hogy Ellet J. Waggoner helyes irányba indult el, de gondolkodását behatárolta néhány tényező: (1) Elfogadta a megigazulás objektív, igazságot nyilvánító (forensic) jellegét, de az angol Biblia egyik szakasza, valamint a korabeli metodista teológiai gondolkodás hatására a megigazulást elsősorban a múlt bűneire vonatkoztatta, s nem látta a megigazulás eszkatológiai jellegét. (2) Feltételezte, hogy a megigazult ember képes engedelmes-

²⁹² Waggoner, E. J.: *The Gospel in Creation*. International Tract Society, 1893, 28. p.

kedni Isten erkölcsi törvényének, képes megszentelt életre jutni, s Waggoner az üdvösséget e megszentelt élethez kötötte.

A megigazulás fogalmáról szólva ezt írta: „a megigazulás igaznak, a törvénnyel, a helyes életelvekkel összhangban lévőnek nyilvánítás”, míg a kárhóztatás olyan „bírói döntés, mely bűnösnek, ítéletre méltónak nyilvánít valakit”. E két fogalom egymással ellentétes értelmet hordoz.²⁹³ Waggoner ilyen kifejezéseket használt, mint „beszámítás”, „beszámítani valakinek valamit”, s a megigazulást úgy mutatta be, mint a múlt bűneinek eltörlését:

„E folyamat eredményeként a bűnök elvétetnek az embertől, hogy úgy tekinthes-sünk rá, mintha soha nem követte volna el azokat... Krisztus magára veszi a múlt-ban elkövetett összes bűnünket, s cserében megengedi, hogy beszámítsák nekünk az ő igazságát. Amikor ez történik az emberrel, a törvény nem tehet egyebet, mint hogy megigazítja őt. A törvény tökéletes engedelmes-séget követel, s meg is találja azt. A törvényt nem érdekli, hogy az igazság, amit az emberben talál, nem a sajátja, csupán úgy számították be neki, mintha a sajátja lenne, s mivel az engedelmisség tökéletes, a törvény nem ítélné el az embert. Krisztus elszenvedte a büntetést azokért a bűnökért, melyeket valójá-ban az ember követett el (Ézs 53,6, 10; 2Kor 5,21; 1Pt 2,24), ezért Isten tökéletesen igaz lehet, miközben megigazítja azt az embert, aki vétkezett. Ezt azonban csak azokért teheti meg, akik hisznek Krisztus *vérében*.²⁹⁴

Waggonernek e cikke összhangban van mind a reformátori teológiával, mind a későbbi hetednap-i adventista teológia megigazulás tanával. Egyetlen pontra azonban rá kell mutatni: Waggoner az angol Bibliát, a King James Version-t használta, s ebben a Római levél harmadik fejezetének huszonötödik versében – a Károli fordításhoz ha-sonlóan – ezt olvassuk: „*hogymegmutassa az ő igazságát az előbb elkövetett bűnöknek elnézése miatt*” (Rm 3,25). A hangsúly az előbb elkövetett bűnökre esik, így a megigazulás nem előre, az üdvösségre, hanem visszafelé, a múltba tekint. Ezáltal nyitva marad a kérdés: ha a megigazulás csupán az ember múltját rendezi, mi lesz a jelenben és a jövővel?

Waggoner következő cikkében megpróbált válaszolni e kérdésre. Előbb összefog-lalta, amit a megigazulásról mondott:

„A törvény tökéletes, hibátlan engedelmisséget követel, s az egész világhoz szólva ezt mondja: nem találtam egyetlen egy igazat sem. A törvényt mindenki áthágtá, ezért a törvény mindenkit kárhóztat (Rm 3, 9–19). Sem a jelenben,

²⁹³ Waggoner, E. J.: *Justified by Faith*. Signs of the Times, 1886. márc. 25.

²⁹⁴ Waggoner, E. J.: *Justified by Faith*. Signs of the Times, 1886. márc. 25.

sem a jövőben gyakorolt engedelmesség nem szünteti meg a múltban elkövetett törvényteleniséget, ezért a törvény nem segíthet rajtunk. Krisztus azonban tökéletes igazság, mert benne lakik az istenség egész teljessége testileg. Isten pedig azt mondja, Krisztus igazságát tulajdonítja (impute) mindazoknak, akik tökéletesen hisznek benne. Tulajdonítani azt jelenti: valakinek a számlájára írni. Ezért meg kell értenünk, hogy amikor elfogadjuk Krisztust, számlánkra írják az Ő igazságát. Így „Isten igazsága” megnyilvánul a múltunkban annak ellenére, hogy mi magunk egyetlen igaz tettet sem követtünk el... Isten igazsága a törvénytől függetlenül – Krisztus igazsága tulajdonítatik nekünk... A megigazulás egyszerűen azt jelentette, hogy igaznak mutattak bennünket, mint akik összhangban vagyunk a törvénnyel. Az ember igazsága így egyszerű bűnbocsánat, ami a múltbeli törvény-áthágásokra vonatkozik; olyan aktus, melynek során valaki másnak az igazságát helyezi az ember igazságtalanságának a helyébe.”²⁹⁵

Waggoner ezután a megszentelődésről szólt, s olyan kifejezésekkel írta le e fogalmat, mint „*folyamatos engedelmesség*”, ami „*nem egy pillanat műve, hanem progresszív munka*”. A cikknek van egy érdekes vonása: feltűnik benne egy gondolat, amit később hiába keresünk ebben a formában Waggoner írásaiban: Krisztus igazságának a jelenre és a jövőre való vonatkoztatása. Waggonernek ez az egyetlen írása, ahol a megigazulást közvetlenül összekapcsolta az üdvösséggel. Más korai írásában a megigazulás csupán a múltra vonatkozik. Annak érzékeltetésére, hogy milyen bizonytalan volt Waggoner a megigazulás, megszentelődés és üdvösség viszonyában, szeretném egymás után idézni a fentebb idézett cikk, valamint Waggoner egy héttel később írt cikkét:

„Oly tökéletlenség van legjobb erőfeszítéseinkben is, hogy ha Krisztus igazságát nem tulajdonítanánk nekünk folyamatosan, hogy kiegészítse hiányosságainkat, akkor elvesznénk. A legjobb, amit képesek vagyunk egyedül megtenni, az is rossz... A megváltott szenteknek nem lesz arra oka, hogy dicsekedjenek az elvesztett bűnösökkel szemben. Igaz, hogy a törvény, amikor életükre vonatkoztatják, egyik esetben tökéletességet, a másik esetben viszont csupán bűnt mutat, a szentek mégsem dicsekedhetnek, mert Krisztus nélkül senkik sem volnának. Ha Krisztus nem helyezné saját igazságát rájuk, akkor éppen olyan reménytelen helyzetben lennének, mint a bűnösök.”²⁹⁶

„Az engedelmesek kapták az élet ígérését, Krisztus azonban képessé teszi népét a törvény iránti engedelmségre, s ezáltal biztosítja számukra az örök életet... Összefoglalva: Láthatjuk, hogy a törvény eredeti rendeltetése az volt, hogy életet adjon azáltal, hogy az ember engedelmeskedik neki. Azonban minden ember vétkezett, ezért halálra lett ítélve, de Krisztus magára vette az ember természetét, s igazságában részesíti (impart) azokat, akik elfogadják áldozatát, s végül, amikor megállnak Őáltala, mint a törvény megtartói, akkor betölti bennük végső szándé-

²⁹⁵ Waggoner, E. J.: Justification and Sanctification. Signs of the Times, 1886. ápr. 1.

²⁹⁶ Waggoner, E. J.: 1886, ápr. 1.

kát: megajándékozza őket az örök élet koronájával. Ismételjük meg tehát, amit nem tudunk teljes mértékben megragadni: Krisztus bölcsességül, igazságul, szentségül és megváltásul adatott nekünk.²⁹⁷

A fent idézett két szakaszban aláhúztam egy-egy mondatrészt, melyek szerintem bizonyos mértékig ellentmondanak egymásnak, s jól tükrözik Waggoner bizonytalanságát a hit általi megigazulás kérdésében: előbb azt írta, hogy Krisztus azáltal óv meg bennünket a kárhozattól, hogy folyamatosan nekünk tulajdonítja igazságát, utóbb viszont kijelentette, hogy Krisztus azáltal biztosítja üdvösségünket, hogy képessé tesz bennünket a törvény iránti engedelmességre.

IV. Az ifjú Waggoner krisztológiája

Waggoner krisztológiája nem vonatkoztatható el a hit általi megigazulásról szóló felfogásától. Claude Webster „*Crosscurrents in Adventist Christology*” című értekezésében részletesen foglalkozott Ellet J. Waggoner krisztológiájával, s arra a következtetésre jutott, miszerint a megigazulásról szóló tanítással együtt, Waggoner Krisztusról szóló tanítása is jelentős változáson ment át.²⁹⁸ Az ifjú Waggoner érdeklődésének központjában a történelmi Jézus Krisztus állt: hit Krisztus isteni természetében, büntelenségében, helyettes engesztelő áldozatában. Az üdvösségről szóló tanítást krisztusközpontú teológiájából vezette le. E gondolkozása 1888 után megváltozott: Waggoner történelmi Jézus Krisztus helyett egy egzisztencialista, immanens Krisztust kezdett hirdetni, aki egy bizonyos ponton teljesen feloldódott az anyagban. Webster értékelése összhangban van azzal a képpel, amit Ellet J. Waggoner írásaiból kiolvashatunk.

„Krisztus büntelen volt, a törvény a szívébe volt írva. Mint Isten Fiaának, élete többet ért, mint az összes teremtett lény élete együttvéve, akár a mennyben, akár a földön. Láta a világ reménytelen helyzetét, s ‘eljött, hogy megkeresse és megtartsa azt, ami elveszet’ (Lk 19,10). Hogy ezt megtegye, magára vette természetünket (Zsid 2,16-17), Isten mindnyájunk vétékét reá vetette (Ézs 53,6). Megmentésünk érdekében, oda kellett jönnie, ahol mi voltunk, más szóval, az elveszett bűnös helyébe kellett lépnie. Ezért mondja az apostol: ‘Mert azt, aki bűnt nem ismert, bűnné tette érettünk’ (2Kor 5,21). Ez volt az, ami akkora gyötrelmet okozott neki a kertben: érezte, hogy a bűnök, melyek rá nehezdednek, elszakítják őt Istentől. Amikor a kereszten függött ez adta ajkaira e

²⁹⁷ Waggoner, E. J.: Christ the End of the Law. Signs of the Times, 1886. ápr. 8.

²⁹⁸ Webster, Claude: *Crosscurrents in Adventist Christology*. Andrews University Press, 1984, 158–247. p.

kétségbeesett kiáltást: 'Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?' Nem a fizikai fájdalom okozta Üdvözítőnk halálát, hanem annak a bűnnek a súlya, melyet hordozott. 'A bűn zsoldja a halál' (Róm 6,23). A bűn mindenkinek a halálát okozza, aki nem szabadul meg tőle, mert 'a bűn kiteljesedve halált nemz' (Jak 1,15). S mivel Krisztust a bűnösök között végezték ki, szenvednie kellett a bűnöket.

Krisztus szenvedése azonban nem saját számlájára írandó: 'Ő nem tett bűnt, álnokság sem hagyta el a száját' (1Pt 2,22). Ő volt az, aki bátran hivatkozhatott volna a törvényre, hiszen a törvény megigazította volna, mert soha nem hágtá át a törvényt. A törvénynek egyetlen szava sem volt ellene, 'a mi vétkeink miatt kapott sebeket, bűneink miatt törték össze' (Ézs 53:5). Ő volt az egyetlen, aki többet tett, mint ami a kötelessége volt, többet, mint amit elvártak tőle; ennek következtében neki vannak olyan érdemei, amit átadhat másoknak. Ezt a kegyelmet ingyen adja mindazoknak, akik hisznek. Így elmúlt életünk nem volt egyéb, mint bűnök halmaza, bármi jót akartunk tenni, messze elmaradtunk vele a tökéletességtől. De fenntartás nélkül hiszünk Krisztusban, valamint áldozatának hatékonyságában, s e miatt az egyszerű hit miatt, Krisztus magára veszi bűneink terhét, s ránk úgy tekintenek, mintha soha nem követtük volna el azokat. Magára veheti azokat anélkül, hogy bármilyen negatív hatást gyakorolnának rá, mivel már a legmesszebbmennyiségig elszenvetted a törvény büntetését miattuk. És mivel bűneinket elvették tőlünk, olyanok vagyunk, mintha soha nem hágtuk volna át a törvényt, így a törvény már nem szólhat ellenünk, és nem ítélt el bennünket. Így megigazulva állunk az ítélőszék előtt. Megigazulva, mi alapján? Cselekedeteink alapján? Nem, a Krisztusba vetett hit alapján. Cselekedeteink elítéltek bennünket, Krisztus azonban megigazított bennünket. Így igaz Pál végkövetkeztetése: „az ember hit által igazul meg a törvény cselekedetei nélkül” (Róma 3:28).”²⁹⁹

„Törvény alatt” című cikksorozatában szintén Krisztus büntelen életére és helyettes engesztelő áldozatára építette a hit általi megigazulásról szóló tanítást:

„Ezért – írja az apostol – mindenben hasonlónak kellett lennie a testvéreihez, hogy irgalmas és hű főpap legyen az Isten előtti szolgálatban, hogy engesztelést szerezzen a nép bűneiért” (Zsid 2,17). Mindenben hasonló lett azokhoz, akik megváltására jött. Egyesek hallva e szót, felkiálthatnak: Micsoda? Úgy gondold, hogy Krisztus bűnös volt? Szó sincs róla, megkísértetett mindenben, hozzánk hasonlóan, mégis büntelen volt (Zsid 4,15), mindenestől jó volt; Ő volt a megtestesült jóság, mégis úgy tekintett rá Isten, mint bűnösre. Másképpen nem tétetett volna mindenben hasonlónak testvéreihez, mert testvérei bűnösök voltak. Ennek igazolására idézzük Pál apostol szavait: „Mert azt, aki nem ismert bűnt, bűnné tette értünk, hogy mi Isten igazsága legyünk őbenne” (2Kor 5,21). E szöveggel áll párhuzamban a következő kijelentés: „Mindnyájan tévelyegtünk, mint a juhok, mindenki a maga útját járta. De az Úr őt sújtotta mindnyájunk bűnéért” (Ézs 53,6). Úgy hordozta a világ bűneit, mintha azok saját bűnei lettek volna. Ha nem így lett volna, nem halt volna meg: mert a halál a bűn zsoldja. Senki nem halhat meg, csak azok, akikben bűnt találtak, a mi bűneink helyeződtek Krisztusra, s azokat számították be neki, ezért bár

²⁹⁹ Waggoner, E. J.: *Condemned and Justified*. Signs of the Times, 1884. júl. 3.

személyesen nem ismert bünt, mégis úgy kellett szenvednie, mintha áthágta volna a törvényt. Ez Krisztus kibeszélhetetlen szeretete: az ártatlannak kell magára vennie a bűnös bűneit, s meghalni helyette. Mivel Krisztus szolgai formát vett fel, ezért lett engedelmes mindhalálig...³⁰⁰

V. Fordulat Waggoner krisztológiájában

A minneapolis-i generál konferencia után Waggoner érdeklődése egyre inkább a miszticizmus felé fordult. E szemlélete kihatott a Krisztusról és az engesztelésről szóló tanítására is. „*Krisztus és az Ő igazsága*” című könyvében megvallotta Krisztus istenségét, elfogadta, hogy Krisztus az, aki hatalma szavával teremtette a mindenséget.³⁰¹ Összetettebb viszont az, amit Krisztus emberi természetéről vallott: azt állította, hogy Krisztus bűnös emberi természetet vett magára.³⁰² Ez nem csak azt jelenti, hogy testben hordozta a bűn fizikai következményeit, hanem azt is, hogy emberi természetében ugyanolyan bűnös hajlamokkal bírt, mint közölünk bárki.

„Kis gondolkodás elegendő ahhoz, hogy meglássuk: ha Krisztus magára vette az emberekhez hasonló formát, hogy megváltsa az embert, akkor a bűnös emberhez hasonló formát kellett felvennie, mert a bűnös embert jött megváltani... Ha Ő mindenben hasonlatos lett testvéreihez, akkor el kellett szenvednie mindazokat az akaratbeli fogyatékoságokat, és ki kellett, hogy legyen téve mindazoknak a kísértéseknek, aminek testvérei ki vannak téve.”³⁰³

Ha Krisztus emberi természete hozzánk hasonlóan bűnre hajló volt, hogy történhetett meg, hogy Ő soha nem vétkezett? Waggoner azt felelte e kérdésre, hogy Krisztus emberi természete csupán elfátyolozta isteni természetét: Jézus Krisztusban az igazi cselekvő alany, nem az emberi, hanem az isteni természet volt. Az isteni természet összekapcsolta Őt az Atyával, ezért Krisztus nem tudott vétkezni.

„A test, a minden igazság ellenségétől ösztönözve, a bűn felé vonzotta, isteni természete azonban egy pillanatra sem időzött a gonosz vágyaknál, sem isteni ereje nem ingott meg. Elszenvedte testben mindazt, amit ember elszenvedhetett. Amikor visszatért az Atya trónjára, ugyanolyan szeplőtlen volt, mint amikor alászállt.”³⁰⁴

³⁰⁰ Waggoner, E. J.: Under the Law, Signs of the Times. 1884. szept. 18.

³⁰¹ Waggoner „Krisztus és az Ő Igazsága” című könyve egy olyan cikksorozatból születet, amit a szerző 1889 és 1890 között tett közre a Signs of the Times című lapban. A könyvbe nem került be egy cikk, melyben Waggoner azt állította, hogy Krisztus isteni természete az Atya ajándéka, s Krisztus ezt az ajándékot időtlen időknek előtte kapta, de nem öröktől fogva birtokolta.

³⁰² Szilvási József: Jézus Krisztusban nem volt bűn. Lelkésztájékoztató, 1988, 56–64. p.

³⁰³ Waggner, E.J.: *Krisztus és az Ő Igazsága*. (1891), Budapest, 1994, 16. p.

³⁰⁴ Waggoner, E.J.: *Krisztus és az Ő Igazsága*. (1891), Budapest, 1994, 17. p.

Waggoner szerint a Krisztusban lévő isteni természet legyőzte az emberi természetből fakadó kísértéseket, de mit használ ez nekünk, akik nem rendelkezünk Krisztus isteni természetével? Waggoner az inkarnáció sajátos értelmezésével felel erre a kérdésre.

„A betlehemi jászolból kisugárzó fény betölti az egész földet az Úr dicsőségével. E jászol megsokasodik azáltal, hogy Krisztus születésének csodája mindenkiben megismétlődik, aki befogadja Őt. A dicsőség pedig kiterelődik.”³⁰⁵

„Amikor szívből megvalljuk azt, amit az Írás is mond, hogy Jézus Krisztus eljön testben még most is, és még bennünk is, mivel testben vagyunk, e hitvallás egy másik tény is magával hoz: benne nem volt bűn, amíg testben volt, ezért mindaddig, míg megvalljuk Őt, élete megtisztít bennünket minden hamisságtól. ‘Krisztus is szenvedett egyszer a bűnökért, az Igaz a nem igazakért, hogy Istenhez vezessen minket, miután halálra adatott test szerint, de meglevenített Lélek szerint’ (1Pt 3,18). Mindez azért volt, hogy mi benne maradhassunk, s az Ő élete tökéletesen megnyilatkozhasson bennünk. Krisztus a dolognak ezt a részét betöltötte: „én őbennük”, igen a bűnös testben, most azt akarja, hogy mi állandóan elismerjük ezt a tényt, s hogy így Őbenne maradhassunk.”³⁰⁶

Majd Jánosnak az Antikrisztusról mondott szavait idézve kijelenti: nem azokban van az Antikrisztus, akik nem ismerik el a testté lét történelmi tényt, hanem azokban,

„akik nem vallják, hogy Jézus eljön – nem eljött a múltban, hanem eljön a jelenben – ezek nincsenek Istentől. Mindig most van tehát, s amikor valljuk, hogy Jézus azonosítja magát velünk bűnösségünkben, akkor ő is megvall bennünket az Atya előtt az Ő igazságában.”³⁰⁷

Nemcsak az inkarnációt misztifikálta Waggoner, hanem Krisztus engesztelő szolgálatát is. „*Miért halt meg Krisztus?*” című cikkében nyílt támadást intézett a Krisztus helyettes elégtételéről szóló klasszikus keresztény tanítás ellen. Azt mondta, Istennek nincs szüksége arra, hogy megbékéljen az emberrel, s nem olyan kegyetlen, hogy vért kell látnia ahhoz, hogy megbocsásson. Ez a tantétel, Waggoner szerint, a pogányságból került a kereszténységbe, s a katolikus egyház romlott tanításai közül való.

Hogyan értelmezzük tehát Krisztus engesztelő szolgálatát? Misztikusan. Waggoner B. F. Westcott anglikán püspöknek az engesztelésről szóló misztikus tanítását tette magáévá. Westcott 1888-ban, a nagyhéten tartott prédikáció sorozatában

³⁰⁵ Waggoner, E.J.: The Manger and the Cross. Review and Herald, 1903, Január 6.

³⁰⁶ Waggoner, E.J.: Confessing Christ in the Flesh. The Present Truth, 1894, márc. 8.

³⁰⁷ Waggoner, E. J.: The Present Truth. 1894, márc. 8.

fejtette ki ezt a tanítást, amit könyv formájában is kiadott.³⁰⁸ Azt állította, hogy a vér életet jelent, ezért nem Krisztus halála, hanem vérében lévő élete által engesztelődünk ki. Waggoner átvette ezt a gondolatot, s az alábbi formában értelmezte azt:

„Hogyan tudja a vérontás, Krisztus vérenek kiontása elvenni a bűnöket? Egyszerűen azért, mert a vér életet jelent (3Móz 17,11). Egyetlen bűnt sem lehet elvenni másként, csupán Krisztus élete által. Őbenne nem volt bűn, ezért, amikor részesíti életében a lelket, a lélek azonnal megtisztul bűneitől. Krisztus azért jött, hogy az embert Isten életében részesítse, mert az az, ami hiányzott az embernek. De miért nem adhatta nekünk életét anélkül, hogy meghalt volna? Életre volt szükségünk, s egyedül Krisztus tudott életet adni nekünk, de az életadás halállal jár. Halála megbékéltet bennünket Istennel, feltéve, hogy hit által magunkévá tesszük azt. Krisztus halála által megbékélünk Istennel, mivel meghalva feladta életét, s nekünk adta azt. Az Isten életéből részesülve a Krisztus halálába vetett hit által, mi békességben vagyunk vele, mert ugyanaz az élet van mind a kettőnkben. Így megmentettünk az Ő élete által. Krisztus meghalt, de még mindig él, s bennünk továbbélő élete egyé tesz bennünket Istennel. Amikor részesít bennünket életéből, megszabadít bennünket a bűntől, s amint e részesítést folytatja, megőriz bennünket a bűnöktől.”³⁰⁹

Waggoner a végletekig vitte a megigazulás és az újjászületés azonosítást, valamint az inkarnáció és a golgotai kereszt misztikus értelmezését. „*A kereszt és keresztetek*” című cikkében kijelentette: sok ember abban téved, hogy megkülönbözteti egymástól Krisztus keresztjét és saját keresztjét. Waggoner szemében e két dolog ugyanazt jelentette.

„Krisztus minden ember jelenvaló Megváltója. Ő a világ alapítása óta megölelt Barány. János ezt írja: „ha vétkezik valaki, van pártfogónk az Atyánál, az Igaz Jézus Krisztus, mert Ő engesztelő áldozat a mi bűneinkért” (1Jn 2,1–2). „Az Isten Őt rendelte engesztelő áldozatul azoknak, akik az Ő vérében hisznek” (Róm 3,24). Vére most ontatik ki értünk, Ő maga most emeltetik fel értünk. Az ismeret, hogy a keresztet minden szívben felállítja, hogy megfeszítetik értünk, gyönyörűséggé teszi a mi keresztjeinket, összes terhünket... Az ismeret, hogy Krisztus most feszítetett meg értünk, s mi megfeszítettünk vele, nem elméletben, hanem ténylegesen, örömmé teszi a kereszt jelenlétét számunkra, mert megtaláljuk Krisztust, s közösségbe kerülünk halálával, s így együtt élünk vele. Vére által megbékélve, tudjuk, hogy megmentetünk élete által. Felvenni a keresztet azt jelenti, hogy felvesszük Őt. Megtagadni magunkat azt jelenti, hogy birtokoljuk őt. Megfeszítettetni azt jelenti, hogy magunkra vesszük az Ő életét...”³¹⁰

³⁰⁸ Westcott, B. F.: *The Victory of the Cross*. London, 1888, 124 p.

³⁰⁹ Waggoner, E. J.: *Why Did Christ Die? The Present Truth*, 1893, szept. 21.

³¹⁰ Waggoner, E. J.: *The Cross and Crosses. The Present Truth*, 1894, Febr., 22.

VI. Fordulat Waggoner megigazulástanában

Az a változás, ami Waggoner Krisztusról és engesztelő áldozatáról szóló tanításában végbement, természetesen átalakította a megigazulásról szóló tanítását is. A történelmi Krisztus helyébe egy egzisztencialista Krisztus lépett, a golgotai keresztet felváltotta a hívő emberek szívében felállított kereszt, ennek következtében az objektív és deklaratív megigazulás átadta helyét a misztikus átalakulásnak, a megigazulás feloldódott a megszentelődésben, sőt a megszentelődés sem volt többé együttjárás Krisztussal, hanem Krisztus misztikus élete bennünk.

Waggoner 1892-ben írt „*Megigazulva*” című cikkében kijelentette: „a megigazulás kifejezés azt jelenti, valakit igazzá tenni.” Az az igaz ember, aki „megtartja a törvényt”, ezért az ember megigazítása, igazzá tétele azt jelenti, hogy Isten az embert „a törvény megtartójává teszi.”

„Ez nem azt jelenti, hogy Krisztus igazsága, amit ezernyolcszáz évvel ezelőtt tett, a bűnös rendelkezésére áll, hogy egyszerűen a számlájára írják azt, hanem azt, hogy Krisztus mai, aktív igazsága adatik az embernek. Krisztus eljön, s abban az emberben kezd élni, aki hisz benne, szívében lakozik a hit által. Így azt az embert, aki bűnös volt, Krisztus új emberré formálja át; olyan emberré, aki rendelkezik Isten igazságával.”³¹¹

Ez az első olyan cikk, melyben Waggoner nyíltan elhatárolódott a megigazulásról szóló korábbi tanításától: a megigazulás nem igazzá nyilvánítás, nem Krisztus hit által nekünk tulajdonított igazsága, hanem emberi lényünk átalakulása. Waggoner John Henry Newman érveire építi megváltozott megigazulás tanát:

„Igazzá nyilvánítani azt jelenti, igazságot beszélni valaki felett: Isten igazságot szól az ember felett, s az ember igazzá lesz... A bűnöst azért lehet igazzá nyilvánítani, mert valóban igazzá lesz. Bármit jelent ki Isten, az mindig megvalósul. Így, amikor (Isten igazzá nyilvánítja az embert), az ember igazzá válik az Isten élete által, amit Krisztusban nyer el. A bűn Isten ellen irányul, s ha Ő úgy dönt, hogy megbocsátja, jogszerűen teszi ezt. Egyetlen hívő sincs, aki megkérdőjelezné az embernek azt a jogát, hogy elnézze az ellene elkövetett bűnöket. Isten azonban nem egyszerűen elnézi a bűnt, saját életét adja zálogul. Így felemeli a törvény dicsőségét, s igazságosan jár el, amikor igazzá nyilvánítja az embert, aki korábban bűnös volt. A bűnt eltávolították a bűnös-ről, mivel a bűn és az igazság nem élhet együtt, s Isten saját igaz életét helyezi

³¹¹ Waggoner, E. J.: Being Justified. The Present Truth, 1892, okt. 20.

a hívőbe. Isten tehát kegyelmes az igazságban, és igazságos a kegyelemben.”³¹²

Ellet J. Waggoner olyan fogalmakat használ itt a megigazulással kapcsolatban, amit a megszentelődéssel kapcsolatban kellene. Nincs igazi kereszténység jellemfejlődés nélkül, az olcsó kegyelem az egyház halálos ellensége. A megigazulást és a megszentelődést azonban gondosan meg kell különböztetnünk egymástól. John Charles Ryle (1816–1900) liverpooli anglikán püspök helyesen írta:

„Sehol nem találok ezt a kifejezést az Újszövetségben: hit általi megszentelődés. Vitán felül áll az a tény, hogy az Isten előtti megigazulásunkhoz elengedhetetlen a Krisztusba vetett hit. Aki hisz, megigazul. Isten igazságot tulajdonít annak, aki „nem munkálkodik, hanem hisz” (Rm 4,5). Mélyen biblikus és igaz dolog azt mondani: egyedül hit által igazulunk meg, de nem biblikus és nem helyes ezt mondani: egyedül hit által szentelődünk meg... Gyakran halljuk „megigazulunk hit által a törvény cselekedetei nélkül”, de egyetlen egyszer sem olvassuk, hogy megszentelődünk hit által a törvény cselekedetei nélkül. Ellenkezőleg; Jakab apostol azt mondja, hogy a hit, mely láthatóan is igazzá teszi az embert, szeretet által munkálkodik, mert „az a hit, melynek nincsenek cselekedetei, meghalt önmagában” (Jak 2,17). Egyesek azt mondhatják erre, hogy senki nem tagadja, hogy a cselekedetek a megszentelt élet elengedhetetlen elemei, mégis azt mondom: jó lenne ezt sokkal világosabbá tenni, mint ahogy azt egyesek napjainkban teszik.”³¹³

Ellet J. Waggoner 1892-től már csak úgy beszél a megszentelődésről, mint ami teljes egészében Krisztus munkája bennünk. Quietista beállítottságának eredményeképpen Krisztus lesz a megszentelődés alanya, s az ember szerepe csupán arra korlátozódik, hogy a hit passzív gyakorlásával lehetővé tegye Krisztus számára az aktív cselekvést. Waggoner nemcsak az embernek a megszentelődésben játszott szerepét szünteti meg, hanem anélkül, hogy észrevenné, ki is húzza a talajt a keresztény etika alól: ha Krisztus végez mindent, eltűnik az ember erkölcsi felelőssége, s értelmetlenné válik az ítélet is. Nem is csodálkozhatunk azon, hogy Ellet J. Waggoner késői írásai-ban nem találunk világos utalásokat az ítéletre.

„Mivel az egyetlen igaz élet Isten élete Krisztusban, világos, hogy a bűnösnek el kell nyernie Krisztus életét. Ez nem több, és nem kevesebb, mint maga a keresztény élet. A keresztény élet Krisztus élete... Nincs lehetőségünk arra, hogy keresztény életet éljünk? De van, azonban engednünk kell, hogy Krisztus élje azt. Az embernek meg kell elégednie azzal, hogy feladja bűnös, értéktelen életét, s halottnak, azaz senkinek tekinti magát. S ha az ember valóban meghalt Krisztussal, akkor vele fog élni. Az történik vele, ami Pállal történt (Gal 2,19–

³¹² Waggoner, E. J.: *Studies in Romans, The Justice of Mercy. The Present Truth*, 1894, Aug. 30.

³¹³ Ryle, J. C.: *Holiness*. év nélk. IX. p.

20). Amikor lehetővé tesszük, hogy Krisztus a maga életét élje bennünk, akkor életünk összhangba kerül Isten törvényével. Igazak leszünk, mert rendelkezni fogunk az egyetlen élettel (Krisztus életével), melyben igazság van.”³¹⁴

VII. Ellet J. Waggoner panteizmusa

Ellet J. Waggoner élete utolsó húsz évében panteista volt. A generál konferencia 1897–es, 1899–es és 1901–es ülésén tartott prédikációi, valamint 1900–ban kiadott két könyve, a Galatákhoz írt levélről szóló kommentár, és az örök szövetségről írt könyv leplezetlenül képviseli Waggoner panteista nézeteit.³¹⁵ Krisztus a kenyér és a víz, amit megeszünk és megiszunk, a Szentlélek pedig a levegő, amit belélegzünk. A fű és a fák Isten igazságától növekszenek, az egész teremtett világban Isten jön el hozzánk.

Waggoner először 1894-ben adott jelt panteista nézeteiről, de a nagy nyilvánosság előtt csak 1897-ben, a generál konferencia ülésén beszélt róla. Meglepő, hogy amíg 1888-ban Waggoner biblikus megigazulás tana küldöttek ellenállásába ütközött, addig 1897-ben senkinek nem tűnt fel, hogy Waggoner már nem a biblikus, reformátori üzenetet képviseli, s nem a golgotai kereszten megfeszített Krisztusra, hanem a fűben-fában közöttünk élő Krisztusra irányította az emberek figyelmét. Még ennél is meglepőbb, hogy sok „történelmi adventista” mellőzi Waggoner korai írásait, míg a független adventista kiadók terjesztik Waggoner panteista műveit.

Waggoner az 1897-es generál konferenciai ülésén előadásokat tartott a Zsidókhoz írt levélről. Kerülte azokat a szakaszokat, melyek mennyei főpapokra irányítják az emberek figyelmét, hosszan értekezett viszont Istenről, aki sok rendben és sokféleképpen szólt hajdan az atyákhoz, most pedig Fia által szól hozzánk. Kijelentette: minden Isten Szavának megtartó ereje által áll fenn. Isten szólt, s a világ előállott, ezért ha kimegyünk a mezőre, Isten Szavát látjuk fű formájában, s amikor az emberre tekintünk: Isten Szavát látjuk testben.

³¹⁴ Waggoner, E. J.: *Righteousness and Life*. The Present Truth, 1882, Okt. 6.

³¹⁵ Waggoner, E. J.: *Studies in the Book of Hebrews*. Given at the 32nd Session of the General Conference in 1897, Teach Services, 1898, 148 p., *The Glad Tidings, The Inspiring Message of Galatians*. Teach Service, 1997, 154 p., *The Everlasting Covenant, God's Promises to Us*. Glade Tidings Publishers, 2002, 374 p.

„Ahogy Isten megteremtette az embert, s dicsőséggel és tisztességgel koronázta meg őt, úgy látjuk most az ember Jézust; ezt az Embert, aki ott van minden emberben megkoronázva dicsőséggel és tisztességgel. Isten minden dolgot neki adott.”³¹⁶

Waggoner néhány nappal később Krisztus testet öltésére is kiterjesztette a panteizmust, s azt kérdezte: „Hol találom meg az Urat?” Krisztus az Ige, s az Ige bennünk van.

„Krisztus testben megfeszítettett és feltámadt, Krisztus testben megfeszítettett énbennem, mert ha Krisztus rajtam kívül feszítettett meg, még ha mindez mellett történt is, nagyon messze van tőlem. Nem tudok kapcsolatot teremteni vele, de ha tudom, hogy az élet, melyet feláldoztak, s mely elég hatalmas volt arra, hogy legyőzze a bűnt és a halált, igen pontosan ez az élet bennem van, s ezt hiszem is és meg is vallom, akkor minden az enyém, amit ez az élet megtehet.”³¹⁷

Waggoner a Szentlékre is kiterjesztette a panteizmust: a levegő Isten Lelke, s ha nemcsak fizikailag, hanem lelkileg is tudatában lennénk ennek, akkor sokkal előbbek lennénk, mint most vagyunk. „*Az élet, amit Isten az emberbe lehelt, Isten volt, s mindaddig, amíg az ember elismerte, hogy élete, lehelete Istentől jött, addig az ember jó volt.*”³¹⁸

Waggoner ezután a megszentelődésről szóló tanításra terjesztette ki panteizmusát, s a következőket mondta:

„Mi az igazság? Igaz cselekedet. És sokan helyesen cselekszenek igazán, ez teljesen világos. Hogyan cselekszenek sokan igazán? Egynek engedelmissége által. Nos, ha én az Ő engedelmissége által leszek igazza, s én az engedelmissége által cselekszek igazságot, akkor hol engedelmeskedik Krisztus? Énbennem. És mit teszek én? Engedem, hogy Ő alávesse magát Isten igazságának... Így, amikor Krisztus engedelmeskedik bennünk – figyeljük meg ezt, mennyi ereje marad a gonosznak velünk szemben? Semmi! Amikor megengedjük, hogy Krisztus betöltsön bennünket a Lélekkel úgy, hogy beteltünk az istenség egész teljességéig, akkor van erőnk az ellenség minden erejével szemben. Mi részünk van nekünk ebben? Alávetettség (submission). Ugyanez az alávetettség életünk hátralévő részének minden napjára elegendő neked és nekem. Alávetni és feladni magunkat minden alkalommal, amikor új tapasztalatot nyerünk, ez az egyetlen dolog, amit tennünk kell, s ez az egy dolog, ami kitölti minden időnket. Éppen elég dolgunk: csendben lenni, engedni azt, hogy az Úr betöltsön bennünket Lelkével, s munkálkodjon bennünk. Ez nem jelent lustaságot, hanem passzív aktivitást jelent. Ha úgy gondoljuk, azt jelenti, hogy

³¹⁶ Waggoner, E. J.: *Studies in the Book of Hebrews*. 19. p.

³¹⁷ Waggoner, E. J.: *Studies in the Book of Hebrews*. 48. p.

³¹⁸ Waggoner, E. J.: *Studies in the Book of Hebrews*. 66. p.

éppen olyan tevékenyek vagyunk, mint az Úr volt, mert amikor Krisztus bennünk él, éppen úgy él, mint akkor élt, amikor a földön járt... Így Isten fog bennünk élni, s éppen úgy fog dönteni érdekünkben, mint ahogy a fák érdekében dönt: mi semmit sem tudunk, de Ő gondolkodik helyettünk... kigondol bennünk mindent, amiről azt akarja, hogy gondoljuk, s tökéletesen fog munkálkodni bennünk, hogy akarjuk, és kivitelezük az Ő jótetszését.”³¹⁹

E. J. Waggoner szellemi zárandoklata itt véget ért. E zárandoklat a törvény második hasznának felismerésével kezdődött, s a szerző eljutott Krisztushoz, megtalálta benne a megigazulás és a szent élet lehetőségét. Waggoner azonban mindvégig antropocentrikusan gondolkodott: sem Isten dicsősége, se Krisztus üdvözítő műve nem találta meg az utat Waggoner teológiai reflexiójának középpontjába. Az ember tapasztalata, az istenélmény maradt számára a legfontosabb annyira, hogy végül ez az élmény elnyomta benne az isteni és az emberi, a történelmi és az egzisztenciális, a valóságos és a szimbolikus, most és az eljövendő közötti helyes egyensúlyt. Egyebek mellett ez idézte elő azt, hogy teológiai fejlődésének végpontján egyesült benne a panteizmus, a quietizmus és a perfekcionizmus.

³¹⁹ Waggoner, E.J.: *Studies in the Book of Hebrews*. 64. p.

Alonzo T. Jones megigazulástana

„Meghaltam a világnak, de élek neked, Ó Uram” – e szavakkal, s feltartott kézzel lépett ki a keresztelő medencéből Alonzo T. Jones őrmester 1874. augusztus 8-án. Már hetek óta kereste az Urat, s néhány nappal előbb bizonyosságot nyert arról, hogy Isten megbocsátotta bűneit. Alonzo T. Jones karizmatikus és szélsőséges ember volt, aki a tizenkilencedik század utolsó évtizedében még a hetednapos adventista egyház egyik legkiemelkedőbb szellemi vezetője volt, a huszadik század elején azonban már az egyház legelkeseredettebb ellenségei között emlegették a nevét. Jones rövid időre a „reformadventisták” (őrállók) csoportjához csatlakozott, majd tőlük is elszakadt, s 1923. május 12-én bekövetkezett haláláig egy szombatünneplő pünkösdisták csoportot látogatott.³²⁰

Alonzo T. Jones Ellet J. Waggoner „vértestvére volt az örök szövetség vérében”. Nevük összefonódott a minneapolis-i generál konferenciával, s mind Ellen G. White, mind a hetednapos adventista egyháztörténet írói csak így hivatkoznak rájuk: *Waggoner és Jones*. E hivatkozás azonban megtévesztő: azt a látszatot kelti, hogy e két adventista lelkésznek azonos szerepe volt a hit általi megigazulás üzenetének képviselésében. Ez azonban nem felel meg a tényeknek: Alonzo T. Jones 1888-ban, Minneapolisban nem beszélt a hit általi megigazulásról. Dániel könyvének második és hetedik fejezetéről beszélt, s a könyvben foglalt jövődölések történelmi beteljesedése felett keveredett vitába az adventista egyház egyik legnagyobb „szaktekintélyével” Uriah Smithel. E vita kétségkívül hozzájárul a „minneapolis-i lelkület” (így nevezte Ellen G. White a konferencián tapasztalt gyanakvást és ellenségeskedést) kialakulásához, de ez nem azt jelenti, hogy Alonzo T. Jones a hit általi megigazulás üzenetét hirdette a konferencián.³²¹

Alonzo T. Jones hitt abban, hogy a hetednapos adventistáknak érdeklődésük központjába kell állítani a hit általi megigazulás üzenetét, az ő hivatása azonban elsősorban a fiatal közösség vallásszabadságért vívott küzdelem volt. Írásainak döntő

³²⁰ Jones életrajzát az Andrews University egyháztörténelem tanára írta meg: Knight, G. R.: *From 1888 to Apostasy, The Case of A. T. Jones*. Review and Herald, 1987, 288 p.

³²¹ Pease, Norval: *By Faith Alone*. Pacific Press, 1962, 129–130. p.

többsége a hit és lelkiismereti szabadság, valamint a bibliai próféciaik beteljesedésének kérdéseivel foglalkozik.³²² Ez nem jelenti azt, hogy Alonzo T. Jones egyáltalán nem beszélt a hit általi megigazulásról vagy hogy le kellene becsülnünk e területen tett hozzájárulását. Jones három alkalommal vállalt kiemelkedő szerepet a hit általi megigazulás hirdetésében:

1. 1889-ban a hetednapos adventisták hitmélyítő táborát tartották Ottawában. E táborban, ahol Ellen G. White is jelent volt, Alonzo T. Jones sorozatot tartott a megigazulásról. Ez az első olyan sorozat, mely felkeltette a hetednapos adventista kutatók érdeklődését Jones megigazulás tanával kapcsolatban.³²³
2. 1893-ban volt a generál konferencia harmincadik ülése Battle Creekben, ahol A. T. Jones huszonnégy prédikációt tartott a harmadik angyal üzenetéről. E prédikációktól áttörést várt a reformáció és a lelki megújulás területén az egyházban. Azt remélte, hogy e konferencián „*kitörtetik a késői eső*” és „*elkezdődik a harmadik angyal hangos kiáltása*”, azaz a hetednapos adventisták a keresztyén világmiszió élvonalába kerülnek.³²⁴ Ezek az előadások különösen azért érdekesek, mert rámutatnak A. T. Jones és a megszentelődési mozgalmak kapcsolatára.

³²² Jones, A. T.: *Christian Patriotism or Religion and State*. Pacific Press, 1900, 103 p., *Civil Government and Religion, or Christianity and the American Constitution*. Pacific Press, 1889, 129 p. *Ecclesiastical Empire*, Review and Herald, 1901, 874 p. *Empires of the Bible From the Confusion of Tongues to the Babylonian Captivity*. Review and Herald, 1897, 410 p., *The Great Empires of Prophecy from Babylon to the Fall of Rome*. Review and Herald, 1898, 696 p., *The Great Nations of Today*. Review and Herald, 1901, 258 p., *Lessons from the Reformation*. Forum Publishing Company, 1909, 570 p. *The National Sunday Law, Arguments of Alonzo T. Jones Before the United States Senate Committee on Education and Labor; at Washington, D. C. Dec 13, 1888*, American Sentinel, 1889, 192 p. *The Two Republics, or Rome and the United States of America*, Review and Herald, 1891, 895 p. Paul Penno összegyűjtötte, és rendelkezésemre bocsátotta Jones összes cikkét elektronikus formában. E cikkek is azt igazolják, hogy Alonzo T. Jones elsősorban vallásszabadsági kérdésekről és az apokaliptikus próféciaikról írt.

³²³ A prédikációkat Bert Holoviak, a hetednapos adventisták világszövetsége központi levéltárának vezetője bocsátotta rendelkezésemre. A prédikációk elektronikus formában felkerültek a „Words of the Pioneers of the Seventh-day Adventist Church” című CD-re is. Holoviak fel is dolgozta ezeket a prédikációkat, kéziratban lévő dolgozatait az adventista világszervezet levéltárának honlapjáról letölthetjük: Holoviak, B.: *Ellen G. White and A. T. Jones at Ottawa, 1889, Diverging Path from Minneapolis*. 1881, 45 p., *From Righteousness to Holy Flesh. Disunity and Perversion of the 1888 Message, A Documentary Study of the Transition from Righteousness by Faith to Holy Flesh Theology*. 1883, 46 p. *After Minneapolis, 1889–1899, Three Views of Salvation*. 1988, 37 p.

³²⁴ A prédikációk szövege elektronikus formában megtalálható a fent említett CD-n, az adventista világszervezet levéltárának honlapján, de nyomtatásban is kiadták: *The Third Angel's Message*. Reprints of 24 sermons given by A. T. Jones at the General Conference of 1893, as recorded in the *General Conference Bulletin*. Published by Paradise View, Barrinett, WI, 1993, 173 p. A. T. Jones váradalmának elemzését megtaláljuk George R. Knight professzor „*From 1888 to Apostasy*” című könyvében, 89–103. p.

3. 1895-ben Battle Creekben volt a generál konferencia harmincegyedik ülése, ahol ismét A. T. Jones volt a legfőbb igehirdető. Huszonhat prédikációt tartott, s a prédikációknak ismét a harmadik angyali üzenet címet adta. Ezen a sorozaton azonban nem a megújulás, hanem a krisztológia állt a központban. A. T. Jones itt fejtette ki legrészletesebben azt a tanítást, miszerint Jézus Krisztus az ember bűnös természetét vette magára a testetöltés idején.³²⁵

Alonzo T. Jones 1899-ben a hetednapos adventisták legtekintélyesebb lapjának a *Review and Herald*-nak a szerkesztője lett, s vezércikkeiben áttekintette a Galatákhoz írt levelet. Cikkeit könyv formájában is kiadták.³²⁶ Jones ezen kívül írt még egy könyvet a keresztény tökéletesség útjáról.³²⁷

E dokumentumok segítségével szeretném röviden összefoglalni Alonzo T. Jones megigazulásról szóló tanításainak problémáit, előbb azonban szólnom kell stílusáról. A.T. Jones katona volt, politikus és népszerű. E jellemvonások megnyilatkoztak a hit általi megigazulásról szóló felfogásában is. A próféciákról és a vallásszabadság kérdéseiről könyveket írt, ezekben rendszeresen és módszeresen fejtette ki nézeteit, a megigazulásról viszont prédikált, s jó okunk van feltételezni, hogy prédikációit nem írta meg, a helyszínen fogalmazta meg azokat folyamatosan figyelemmel kísérve a hallgatók reakcióit. Ezért előadásai rendezetlenek, nyelvezete csapongó, sok bennük a hangulatkeltő elem, amit nehéz teológiai alapossggal elemezni. Nem tudjuk, mit gondolt komolyan, s mit használt csupán hatáskeltő elemként.

Annak alátámasztására, hogy Alonzo T. Jones stílusával kapcsolatos fenntartásaim nem csupán személyes óvatosságból erednek, szeretnék idézni két kortársat, akik jól ismerték stílusát. Francis McLellan Wilcox (1866–1951) élete nagy részét szerkesztői munkával töltötte, így módja volt arra, hogy Alonzo T. Jones beszédeit és írásait elemezze. Ő ezt írta: „Jones lelkes fog egy kifejezést, s *olyan erőteljesen hangsúlyozza azt, ahogy csak bírja*, aztán jönnek a tanítványai, fogják ezt a kifejezést, s tízszer akkora hangsúlyt tesznek rá.”³²⁸

³²⁵ A. T. Jones prédikációi elektronikus formában a fent megnevezett helyeken érhetők el, nyomtatásban a kiadás helyének megjelölése nélkül a 4th Angel kiadó jelentette meg őket 2004-ben, Jones, A.T.: *The Third Angel's Message. 1895*, 253 p. George R. Knight professzor könyvének tizedik fejezetében foglalkozik A. T. Jones krisztológiájával, 132–150. p.

³²⁶ Jones, A.T.: *Studies in the Book of Galatians*. Teach Services, 2002, 196 p.,

³²⁷ Jones, A. T.: *The Consecrated Way to Christian Perfection*. The Upward Way Publ. 1988, 92 p.

³²⁸ Idézi: Knight, G. R.: *From 1888...*, 3. p.

Ellen G. White pedig ezt írta Jonesnak: „Munkád képekben vonult el előttem. Láttam, hogy egy közösségben voltál, s szép gyümölcsökkel tele tálat vittél körül az emberek között. Azonban, amikor megkínáltad őket e gyümölcsökkel, olyan durva szavakat használtál, s olyan visszatetszően viselkedtél, hogy senki nem akart venni a gyümölcsből. Aztán jött valaki más, s megkínálta az embereket ugyanezzel a gyümölcscsel. Szavai olyan udvariasak voltak, s úgy beszélt a gyümölcsök kívánatos voltáról, hogy a tál hamar üres lett.”³²⁹

E tényezők figyelembevételével igyekeztem kihámozni Alonzo T. Jones előadásából azt, amit lényegi elemnek tartok teológiai felfogásában, s igyekeztem azt is figyelembe venni, hogy milyen következményei voltak Jones kijelentéseinek, függetlenül attól, hogy ő maga komolyan vette, vagy csupán hangulati elemnek tekintette azokat.

I. Krisztus bűnünk helyébe lép

Jones több prédikációt tartott 1889-ben, az Ottawában tartott adventista hitmélyítő táborban. E prédikációk közül öt a hit általi megigazulásról szól. A „*Topeka Daily Capital*” című lap közölte Alonzo T. Jones prédikációit, így módunk van megismerkedni azok tartalmával.

Jones első prédikációját Jézus Hegyi beszédének egyik kijelentésére építette: „*keressétek... az Ő országát és igazságát*” (Mt 6,33), s először arról szólt, hogy Isten igazságát nem találjuk meg a törvényben. A törvényben jelen van Isten igazsága, de mi nem vagyunk képesek meglátni azt, mert értelmünket annyira elhomályosította a bűn, hogy a törvényben csupán saját igazságunkat tudjuk meglátni. Ahhoz hogy megtaláljuk Isten igazságát, többre van szükségünk, mint a törvényre. E több pedig az evangélium: „*Isten a maga igazságát nyilatkoztatta ki benne hitből hitbe*” (Rm 1,16).

A törvény küldetése az lett volna, hogy „életet, igazságot, szentséget és megigazulást adjon az embernek”, de a bűn miatt a törvény nem tudta megadni mindezt. Mivel a törvény testünk erőtlensége miatt képtelen volt üdvözíteni bennünket, Isten tulajdon Fiát küldte el a bűnös testhez hasonló formában, hogy a törvény követeléseit

³²⁹ Idézi: Knight, G. R.: *From 1888...*, 3. p.

beteljesülhessenek bennünk (Rm 8, 3–4). Ezért Krisztus a törvény végcélja minden hívő megigazulására (Rm, 10,4).

Jones világosan látta, hogy a megigazulás nem a törvényből, hanem az evangéliumból ered, s olyan ajándéknak kell tekintenünk azt, amit az élet forrása, Jézus Krisztus ad az embernek. Jonest azonban már ekkor foglalkoztatta egy kérdés: a hetednapos adventista eszkatológia egyik tantétele az, hogy Krisztus még mielőtt másodszor eljönne a földre, egy előttünk ismeretlen időpontban, befejezi közbenjáró szolgálatát, s ezzel bezárja az emberek előtt a kegyelem ajtaját. A szentély megtelik füsttel, s a hét angyal kitölti csapásokkal telt poharát a földre (Jel 15, 8).

Ekkor elhangzik egy szózat a mennyben: *„aki gonosz, legyen gonosz ezután is, aki bűntől szennyes, legyen szennyes ezután is, aki pedig igaz, cselekedjék igazságot ezután is, és aki szent legyen szent ezután is”* (Jel 22,11). Mivel Krisztus, a második eljövételt megelőző hét csapás idején nem jár már közben az emberekért, azoknak, akik a második adventet megelőző utolsó generációhoz tartoznak „közbenjáró nélkül kell megállni Isten előtt”. E kifejezés, mely Ellen G. White korai írásaiban is fellelhető, gondolkodóba ejtette Alonzo T. Jonest. Arra a következtetésre jutott, hogy ha az utolsó nemzedék tagjainak Krisztus közbenjáró szolgálata nélkül kell megállni a hét csapás idején, akkor többre van szükségük, mint Krisztus nekik tulajdonított igazságára. Ezen az úton haladva jutott el Jones már itt, Ottawában arra a következtetésre (s ezt 1893-ban nyíltan hirdette), hogy Krisztus igazsága nem csupán nekünk tulajdonított, hanem egyszerre mind belénk oltott igazságot jelent.

„Amikor hiszünk – mondta Jones – Krisztus bűneink helyébe lép, Sátán pedig nem velünk, hanem Krisztussal találja magát szemben, s mi így képesek leszünk legyőzni a Sátánt. Krisztus nem visz minket a kísértésbe, hanem erőt ad nekünk, hogy legyőzzük a kísértéseket, s e győzelem következtében a szóban forgó kísértés többé soha nem jön vissza. Mindörökké legyőztük azt.” Ha az ember így egyik kísértést a másik után legyőzi, *„akkor végül olyan sok krisztusi természet lesz benne”,* hogy *„képes lesz megtartani Isten parancsolatait”*. Jones nem tekintette ezt saját cselekedeteinkből való megigazulásnak, mert azt állította, hogy a parancsolatok megtartásához szükséges erő kezdettől fogva Krisztustól származik, így nem mi magunk engedelmessé válunk a törvénynek, hanem Isten bennünk lakozó ereje teszi ezt.

Alonzo T. Jones a krisztusi természet és a törvény iránti engedelmesség gondolatát a végsőkig fejlesztve, kijelentette:

„Egyedül azáltal tartjuk meg a parancsolatokat, hogy Krisztus bennünk van, mi pedig Krisztusban vagyunk hit által. Amikor eljön a nap, hogy valóban megtartjuk Isten parancsolatait, többé nem fogunk meghalni, mert Isten parancsolatának megtartása igazság, az igazság pedig elszakíthatatlan az élettől. Tehát ‘itt vannak azok, akik megtartják Isten parancsolatait és a Jézus hitét’ (Jel 14,12), s mi az eredmény? Ezek az emberek átváltoznak, halhatatlanok lesznek: az élet és a törvények megtartása együtt halad tehát. Ha most meghalunk, Krisztus igazságát tulajdonítják nekünk, és fel fogunk támadni, de azok, akik életben maradnak a végső időkhöz, büntelenné lesznek még mielőtt Ő eljönne, mert Krisztus olyan mértékig betölti őket, hogy minden helyzetben megütik a mértéket, s szeplőtlenül állnak, közbenjáró nélkül, mivel Krisztus elhagyja a szentélyt, valamivel azelőtt, hogy visszatérne a földre.”³³⁰

Jones nemcsak öt prédikációt tartott a táborban, s nemcsak a hit általi megigazulásról beszélt: tizenhárom prédikációt tartott az egyházkormányzásról, de prédikált vallásszabadsági kérdésekről is. Egyházszervezeti kérdésekkel foglalkozó prédikációiban az Efezusiakhoz írt levél negyedik fejezete alapján a gyülekezetre is kiterjesztette perfekcionista elképzeléseit: Krisztus teljessége megmutatkozik a gyülekezet egységében, s akkor a világ a gyülekezetre tekint, s Krisztust látja. Az evangélium Isten üdvözítő hatalma a legnagyobb hatalom, mely létezik a földön, s ezt a hatalmat mind egyénileg, mind testületileg elnyerhetjük a hit által – állította Alonzo T. Jones.

II. Megújulás 1893-ban

Krisztus nemcsak az egyén bűneinek helyébe lép, hogy engedelmeskedjen Isten törvényének, s ezáltal előkészítse őt a halhatatlanságra, Krisztus teljessége testületileg is megmutatkozik a gyülekezetben; amikor ez bekövetkezik, „*kitöltetik a késői eső*”, elkezdődik „*a hangos kiáltás*”, és a hetednapos adventisták – nem a puritánok gyülekezete – hegyen épített város lesz, a keresztyén misszió befejeződik, Krisztus pedig eljön dicsőségben. Ezek voltak Alonzo T. Jones legfőbb váradalmi, s komolyan hitt abban, hogy Isten különleges szerepet adott neki ebben a hatalmas átalakulásban. Ellen G. White 1891-ben Ausztráliába költözött, Ellet J. Waggonert 1892-ben Angliába küldték, már csak Jones volt Észak-Amerikában.

³³⁰ Jones, A. T.: Ötödik prédikáció befejező gondolatai. 1889, máj. (a pontos dátum ismeretlen).

Jones messianisztikus küldetéstudatát és az amerikai adventista egyházközpontra gyakorolt hatását jellemzi egy Anna Rice nevű adventista hölgy esete. Rice kisaszszony úgy érezte, hogy Isten elhívta őt a profetikus szolgálatra. Arra gondolt, hogy kiadná látomásait, de előbb szeretett volna meggyőződni azok autentikus voltáról. Mivel Ellen G. White Ausztráliában volt, Rice a második legnagyobb tekintélyt, Alonzo T. Jonest kérte meg, hogy véleményezze profetikus kijelentéseit.

Jones örömmel tett eleget a kérésnek, s egy alkalommal a következő a lépésre szánta el magát: előbb E. G. White egyik bizonyágtételét olvasta fel nyilvánosan, majd név nélkül elolvasta Anna Rice látomását is, és ezt mondta: Krisztus juhái hallják az ő hangját, felismerjük-e a Krisztus hangját a névtelen próféta szavaiban? A gyülekezet felismerte: az emberek hazasiettek, elhozták értéktárgyaikat, s átadták A. T. Jonesnak, hogy fordítsa azokat a misszióra.

A történetnek szomorú vége lett, mert amikor Ellen G. White megtudta, hogy távollétében új prófétát avattak, levelet írt az egyház vezetőinek, s kifejtette: ő a legkisebb mértékben sem bízik Anna Rice profetikus hivatásának hitelességében. Ennek következtében sokan, akik néhány héttel azelőtt Krisztus hangját hallották a névtelen próféta szavaiban, visszakövetelték adományait, a felbízott lányt pedig annyira megvetették, hogy kénytelen volt levelet írni Ellen G. White-nak, s megkérni, hogy tanítsa már a gyülekezet tagjait, hogy több szeretetet tanúsítsanak iránta. Végül Anna Rice diakonissza lett az egyházban, további története azonban tárgyunk szempontjából érdektelen.

E történetet, melynek George R. Knight egy egész fejezetet szentelt Jonesról szóló életrajzában, nem azzal a szándékkal írtam le, hogy negatív színben tüntessem fel a hit általi megigazulás üzenetének egyik adventista prédikátorát.³³¹ Csupán azt szerettem volna érzékeltetni, milyen is volt a légkör a hetednapos adventista egyház világszerte a tizenkilencedik század utolsó évtizedében. E légkör egy olyan mozgalom hatására jött létre, melynek hatásait már a kezdet-kezdetén érezni lehetett az adventista egyházban. Az előző fejezetben szóltam a megszentelődési mozgalom „szülőanyjának”, Phoebe Palmernek a fiatal Ellen G. White-ra gyakorolt hatásáról, s említettem, hogy e mozgalomnak több hulláma is volt, melyek közül a harmadik a pünkösdi mozgalom kialakulásához vezetett. E harmadik áramlatnak szín-

tén volt egy hölgszereplője, akit Hanna Whitall Smithnek (1832–19119 hívtak, s aki nemcsak a quakerok egyik legbefolyásosabb személyisége volt, hanem 1874-ben az angliai Keswick Connection alapítója lett. Hanna Whitall Smith egyik legismertebb könyve „*A boldog élet keresztény titka*”. Alonzo T. Jones ezt a könyvet többször is idézte az 1893-ban tartott generál konferenciai ülésen, s a Review and Herald című adventista lap egészen 1896-ig folyamatosan hirdette és terjesztette a kötetet. Ebben az időben, amikor Jones egyre nagyobb hatással volt a lapra, mígnem 1898-ban a lap szerkesztőjévé választották, a Review and Herald folyamatosan idézte a megszentelődési mozgalom egyik legfőbb orgánumának, a King’s Messengernek a cikkeit, valamint egy baptista lelkész írásait, aki szintén kapcsolatban állt a mozgalommal. Őt Frederik B. Meyernek hívták. E források arról tanúskodnak, hogy Jones, és vele együtt egy időre a hetednapis adventisták világközpontjának számos vezetője is, a tizenkilencedik század végi megszentelődési mozgalom hatása alatt állt.³³²

Ebben az összefüggésben kell szólnom arról a generál konferenciai ülésről, melytől sokan a „*késői eső*”³³³ kitöltését és a „*hangos kiáltást*”³³⁴ várták. A késői eső kitöltésének első jeleit 1892-ben érzékelték az egyház vezetői: ez az év ismét profetikai idő volt a hetednapis adventisták számára. Augusztus 5-én megszavazták az első országos vasárnapotörvényt, és ennek nyomán várható volt, hogy azok a megszorítá-

³³¹ Knight, G. R.: *From 1888...*, 104–116. p.

³³² Knight, G. R.: *From 1888...*, 167–171. p.

³³³ E ponton röviden össze kell foglalnom azt, amit a „késői eső” fogalmáról tanítanak a hetednapis adventista teológiában. E fogalom a palesztinai időjárásból került a teológiába, melyben két esős évszakot ismerünk: az őszi esőt, amit „korai esőnek” neveznek, s ami a szántás és a vetés idején esik, valamint a tavaszi esőt, amit „késői esőnek” neveznek, s ami közvetlenül az aratás előtt esik, s biztosítja a bőséges aratást. E fogalmat egyes bibliai párhuzamok alapján (Jóel 2,23, Jer 5, 24), melyek kapcsolatot teremtenek az eső és az isteni áldások között, a hetednapis adventisták a Szentléleknek a keresztény misszióban betöltött szerepére vonatkoztatják. Azt tanítják, hogy a korai eső a pünkösd történetre vonatkozik, amikor az apostolok erőt kaptak, s Jeruzsálemről fogva a föld végső határáig vitték a jó hírt (ApCsel 1, 8), a késői eső viszont a Szentléleknek az utolsó időkben betöltött szerepére vonatkozik: a késői eső „megújítja és megerősíti Isten népét”, hogy „felkészüljenek a nyomorúság idejére” és az átváltozásra (White, E. G.: *Testimonies*. 2. köt. 353. p.). Latter Rain, *Seventh-day Adventist Encyclopedia*. 2. kiad., 1976, 766. p.

³³⁴ Szólnom kell továbbá a hangos kiáltás fogalmáról is: E kifejezés a Jelenések könyvéből származik. A könyv tizennyolcadik fejezete beszámol arról, hogy a misztikus Babilon leomlásával egy időben „egy másik angyal szállt le a mennyből”, akinek nagy hatalma volt, s akinek dicsősége beragyogta a földet. Miközben ez az angyal megismétli a „második angyal” (Jel 14,8) üzenetét, egy hang hallatszik a mennyből: „Menjete ki belőle, én népem, hogy ne legyetek részesek bűneiben, és hogy a rámért csapások ne érjenek titeket” (Jel 18, 1–4). A hetednapis adventista felfogás szerint az angyal, mint egy „negyedik angyal” csatlakozik a tizennegyedik fejezetben szereplő három angyalhoz (Jel 14, 6–12), hogy Krisztus második eljövetele előtt egy utolsó felhívást tolmácsoljon az emberiséghez. E felhívás kísérő jelenségei: a megújulás, a Szentlélek pünkösd idejétől fogva még nem tapasztalt kiáradása, nagy tömegek megtérése, valamint fokozódó ellenállás a gonoszok részéről. Amikor ez az utolsó felhívás elhangzik, lejár a kegyelem ideje, s kezdetüket veszik a csapások, melyek megelőzik Krisztus második eljövetelét. Loud Cry. *Seventh-day Adventist Encyclopedia*, 2. kiad., 1976, 814–815. p.

sok, melyek az előző évtizedben egyes államokban elkezdődtek, országos méreteket fognak ölteni. O. A. Olsen, a generál konferencia elnöke a törvény kibocsátását követően ezt írta: „*úgy tűnik, minden a gyors beteljesedés felé siet. Megrendítő az a gyorsaság, ahogy egyik esemény követi a másikat a próféciák beteljesedésében.*”³³⁵

A hírek Ellen G. White-ot sem hagyták hidegen, egyik kéziratában ezt írta: „*most a protestantizmus átnyújtja kezét a szakadék fölött, hogy kezet fogjon a pápasággal, szövetséget kötnek, hogy eltapossák a negyedik parancsolat szombatját.*” Minden készen állt tehát arra, hogy bekövetkezzen a késői eső és a hangos kiáltás. Ezért nem csodálkozhatunk azon, hogy O. A. Olsen generál konferenciai elnök, és W. A. Colcord generál konferenciai titkár is elérkezettnek találta az időt az utolsó nagy küzdelemre: Olsen az 1892-ben Michigan államban tartott hitmélyítő táborról szóló beszámolójában (ismét Jones volt az előadó) ezt írta Ellen. G. White-nak: „*részünk volt a késői eső néhány cseppjében... délután nem kevesebben, mint ötvenen álltak fel beszélni, s húszan, harmincan beszéltek egyszerre... Azt gondolhatnánk, hogy nagy volt a zűrzavar, de ez nem igaz: bár sokan beszéltek, úgy tűnt, mintha egy hangon dicsérték volna az Urat csodálatos szeretetéért, és az üdvösségért Jézus Krisztusban.*”³³⁶

Ellen G. White Ausztráliában nem igen érzékelte azt, hogy a minneapolis-i generál konferencián kezdődött megújulás, mely a hit általi megigazulás tanára összpontosított, időközben karizmatikus jelleget öltött, ezért november 22.-én, a Review and Heraldban ezt írta: „*eljött a próbatétel ideje; a harmadik angyal hangos kiáltása elkezdődött azáltal, hogy hirdetni kezdték Krisztusnak, a bűntörölő Megváltónak igazságát. Ez már a kezdete annak a világosságnak, mely attól az angyaltól jön, akinek dicsősége be fogja tölteni az egész földet.*”

Alonzo T. Jones belekapaszkodott az idézetbe, s egyetlen alkalmat sem mulasztott el, hogy ne hangsúlyozta volna: a Krisztus igazságáról szóló üzenet, amit ő hirdet, az utolsó evangéliumi felhívás, amit Isten az emberiséghez intéz, s ezt a felhívást hamarosan a késői eső fogja kísélni. A hitmélyítő tábor után, Jones a Battle Creek-i gyülekezetben tartott sorozatot, ahol ötven és száz között volt a megtértek száma. Egy másik jelenség is kísérte a hetednapos adventista karizmatikus mozgalmat: ötszáz ad-

³³⁵ Olsen, O. A. magánlevele, idézi: Knight, G. R.: *From 1888...*, 89. p.

³³⁶ Olsen, O. A. levelét idézi: Knight, G. R.: *From 1888...*, 90. p.

ventista család adta el birtokát Michigan államban, akik olyan területekre költöztek, ahol nem éltek adventisták azért, hogy mielőbb befejezhessék az evangelizálás szent művét, s Jézus Krisztus eljöhesse.

Ebben a légkörben kezdődött 1893. február 17-én a generál konferencia ülése. Jones huszonnégy prédikációt tartott, s a beszédek azonnal kinyomtatták, s az egész országban terjesztették, hogy ha a késői eső kitöltetik, akkor egyetlen egy gyülekezet se maradjon ki belőle. Jones, mint Ottawában tette, más sorozatokban is összekötötte a hit általi megigazulás üzenetét a vallásszabadsági, illetve az egyházszervezeti kérdésekkel. Úgy gondolta, az üzenet sokkal nagyobb hatást fejt ki a hallgatókra, profetikus keretbe helyezve. E konferencián azonban nem a profetikus kérdésekkel, hanem a Szentlélekről szóló ígérettel kezdte sorozatát: *„kérni fogom az Atyát, és másik Pártfogót ad nektek, hogy veletek legyen mindörökké; az igazság Lelekét, akit a világ nem kaphat meg, mert nem látja őt, nem is ismeri; ti azonban ismeritek őt, mert nálatok lakik, sőt bennetek lesz”* (Jn 14,16–17).

A Szentléleknek, mint igazságra vezérlő Léleknek a bemutatása után tért rá Jones a vasárnaptörvény kérdésére. Előadásaiban drámai módon vázolta fel az egyház előtt álló kihívást: a bibliai jövendölések a küldöttek szemei előtt teljeseznek, senki sem tudja bezárni szemét előttük.³³⁷

A negyedik előadás még mindig a vasárnaptörvény kérdéséről szólt, de már így fejeződött be: *„Hol állunk? A harmadik angyal hangos kiáltásának idejében vagyunk. Ennek az üzenetnek hangoznia kell, s ki kell hívnia Isten népét Babilonból. Ez az angyal azonban hatalommal száll le, s ha ez így van, akkor szembesülnünk kell a ténnyel, hogy kérnünk kell ezt a hatalmat a magasságból. A hatalmat, amit Isten Szentlelke közvetít számunkra. Vagy még nem vagyunk ott? – A hallgatóság válasza: Igen, ott vagyunk! – Nos, akkor maradjunk is ott testvéreim! Maradjunk ott, kérjük ezt a hatalmat, s amikor eljön, hagyatkozzunk rá teljes mértékben.”*³³⁸

Jones következő előadásaiban három kulcsfogalmat találunk, de egyik sem a megigazulás klasszikus, protestáns tanításából származik: *hatalom, jellem és élet*. Hetedik előadásában kijelentette, azt tekinti feladatának, hogy ráébressze az embereket „az

³³⁷ Jones, A. T.: The Third Angel's Message. no. 3. General Conference Daily Bulletin, 1893, 74. p.

³³⁸ Jones, A. T.: The Third Angel's Message. no. 4. General Conference Daily Bulletin, 1893, 93–94. p.

Isten hatalma iránti szükségletükre”, mert ezekben a profetikus időkben „*semmi sem tudja megtartani őket úgy, mint Isten hatalma*”. Az utolsó idők nehézségei között semmi nem olyan fontos a hívőknek, mint az, hogy részesedjenek „*Isten jelleméből*”, és ha a hívek Isten hatalmának és jellemének a birtokosai lesznek, akkor akár az életüket is elvehetik, mert az esendő földi élet helyett ott van nekik Isten élete.

Következő előadásaiban Jones igyekezett bemutatni azokat a feltételeket, melyek között részesülhetünk Isten hatalmából, jelleméből és életéből. Ezek a pünkösdi áldásra való felkészülés klasszikus feltételei: ima, odaszentelődés, egység. Ez utóbbi gondolat kapcsán tért vissza Alonzo T. Jones a minneapolis-i generál konferenciái ülésre, s összekötötte azt Ellen G. White egy fentebb idézett kijelentésével: a késői eső és a hangos kiáltás Minneapolisban elkezdődhetett volna, de mivel a küldöttek elutasították a hit általi megigazulás üzenetét, az áldások elmaradtak.

Alonzo T. Jones értelmezésében a minneapolis-i üzenet mást jelentett, mint a hit általi megigazulás klasszikus, protestáns üzenete. Mondanivalóját a megigazulás szó átértelmezésére, valamint Jóel próféta egyik kijelentésének sajátos értelmezésére építette. Jones többször is kijelentette: *az igazság igaz cselekedetet jelent* (righteousness is right doing), mivel mi nem vagyunk képesek az igazság cselekvésére, Isten igaz cselekedeteire van szükségünk, s ez úgy valósulhat meg, ha *Krisztus cselekszik bennünk*.

A második gondolat Jóel könyve egyik kijelentéséből származik: a könyvben a próféta egy természeti csapás kapcsán bűnbánatra hívja Izrael népét, majd, kijelenti, hogy Isten a bűnbánathoz és a megtéréshez különös áldást kötött: ismét bő termés lesz, s ez örömmel és vigadalommal tölti majd el a népet. Az új protestáns fordításban így szól az a szakasz, mely tárgyunk szempontjából központi jelentőséggel bír: „Sion fiai, vigadjatok és örüljétek, mert Istenetek az ÚR megadta nektek a szükséges esőt, záport hullat rátok ősszel és tavasszal, mint régen” (Jóel 2,23). A Károli fordításban van itt egy kifejezés, melyet az új protestáns fordítás egyszerűen „szükséges esőnek” fordít, de ami a Jones által használt angol fordításban is így hangzott: Isten „megadja nektek az esőt *igazság szerint*” (Jóel 2,23). Az *ät-hammóreh licedáqáh* szöveg így is fordítható: *az igazságra tanítót*.³³⁹ Jones összekötötte ezt a kifejezést Pál apostol szavaival: „*a dolgot bevégezi, és rövidre metszi igazságban*” (Róm 9,28). Pál apostol

Izrael maradékáról írt itt, Ézsaiás prófétát idézve, Jones azonban a megváltás tervének befejezésére vonatkoztatta az apostol szavait: elérkezett az idő, amikor Isten befejezi művét a földön – mondta. A megigazulásról szóló üzenet hirdetésével a késői eső és a hangos kiáltás 1888-ban elkezdődött. Ha a gyülekezet legalább most, 1893-ban úgy fogadja, és úgy adja tovább az üzenetet, ahogy kell, akkor Isten rövidre fogja és befejezi a megváltás tervét.³⁴⁰

Ezért – hangoztatta Jones –, „ezen az ülésen” (1893-ban) minden küldöttnek meg kell hoznia a döntést: késlelteti vagy siettetni a megváltás tervének befejezését. Ha a küldöttek elfogadják a hit általi megigazulás üzenetét úgy, ahogy 1888-ban elhangzott, megkapják a késői esőt, elkezdődhet a hangos kiáltás, s akkor Isten műve gyorsan befejeződik.

Alonzo T. Jones azzal adott még nagyobb hangsúlyt sürgető felhívásának, hogy szólt a Jelenések könyvében szereplő 144 000 elpecsételéséről is. Elkezdődött az elpecsételés³⁴¹ – mondta –, s ezt így értette: a szombat (Isten pecsétje) és a vasárnap (a fenevad bélyege) az igazság és a tévelygés közötti nagy küzdelem központi kérdése lett azáltal, hogy az amerikai kongresszus napirendre tűzte a nemzeti vasárnap törvényt, és hamarosan módosítják az alkotmányt is. Ha az Amerikai Egyesült Államok meghozza ezeket az „elkerülhetetlen” döntéseket, világszéles politikai befolyása következtében, a többi nép is követni fogja őt ebben, s akkor a szombat és a vasárnap kérdése az egész világ érdeklődésének homlokterébe kerül. A föld összes lakójának el kell döntenie, hogy Isten pecsétjét (a szombatot), vagy a fenevad bélyegét (a vasárnapot) veszi magára.

Jones ezzel az érveléssel összekötötte a harmadik angyali üzenetben található két fogalmat: „megtartják az Isten parancsolatait és a Jézus hitét” (Jel 14,12). Az első kifejezést a szombatra, a másodikat a hit általi megigazulás üzenetére vonatkoztatta. Jones értelmezésében a szombat nem csupán külső jel volt, hanem az Isten iránti engedelmesség bensőséges bizonyossága. Prédikációiban három csoportba osztotta az embereket: egyesek a szombatot, mások a vasárnapot, megint mások viszont a

³³⁹ Domján János: Jóel könyvének magyarázata. Jubileumi kommentár, Budapest, 1995, 2. köt. 868. p.

³⁴⁰ Jones, A. T.: The Third Angel's Message. No. 11. General Conference Daily Bulletin. 1893, 243. p.

³⁴¹ Seal of God. *Seventh-day Adventist Encyclopedia*. 2. Kiad. Washington, 1976, 1305–1306. p.

sabbath-ot tartják meg (*Saturdaykeepers, Sundaykeepers and Sabbathkeepers*).³⁴² Azt mondta, szombatot és vasárnapot bárki ünneplhet, a bibliai Sabbatot azonban csak azok tudják megtartani, akikben Krisztus él. Így a sabbath-ünneplés, szemben az egyszerű szombatünnepléssel, azonos a megszentelődéssel, mert Krisztus a mi megszentelődésünk: „*a megszentelődés és annak a végső beteljesült célja, Krisztus munkájának teljessé tétele az egyén életében. Krisztus képmása tökéletesen kialakul a hívőben annyira, hogy amikor Krisztus ránéz, önmagát látja benne. Ez a megszentelődés.*”³⁴³ A sabbath-ünneplés a teljes megszentelődés jele, annak bizonyosága, hogy már nem a hívő ember él, hanem Krisztus él benne. Így a sabbath-ünneplés egy életmód, nem pusztán egy részvétel az istentiszteleten a hét egy bizonyos napján.

Jones összekapcsolta a szombatünneplést a perfekcionizmus eszméjével. Azt mondta: az idő rövid, az elpecsételés elkezdődött, „a hetednapos adventista egyházban nincs hely a képmutatók számára. Azok, akik nem akarnak együtt haladni a művel, jobban teszik, ha gyorsan elhagyják az egyházat”. Az utolsó prédikáció egy kettős felhívással végződött: (1) a küldöttek ne menjenek el anélkül, hogy ne kapnák meg a késői esőt, (2) legyenek készen a paruziára, a dicsőségesen visszatérő Jézus Krisztus fogadására.

E sorozat később több kérdést vetett fel a hetednapos adventisták számára. Az első kérdés Jones eszkatológiájával kapcsolatos, és kívül esik vizsgálódásom körén.

A második azonban összefügg a hit általi megigazulással. Jones szem elől tévesztette azt, hogy a megigazulás Krisztus nekünk tulajdonított igazsága, bűneink teljes bocsánata. A megigazult ember, nem tökéletes, nem büntelen, hanem ahogy Martin Luther tanította: „*simul iustus et peccator*” – egyszerre igaz és bűnös. Jézus Krisztusban igaz, de ontológiai értelemben bűnös, s e tekintetben a Krisztus eljövételét megelőző utolsó generáció sem különbözik az előzőektől.

A harmadik kérdés Jones megszentelődésről szóló tanításával függ össze: más módon, mint Waggoner, de Jones is elfogadta azt a gondolatot, hogy a megszentelődés teljes mértékben Krisztus munkája bennünk. Jones elfogadta a megszentelődés progresszív jellegét, de e folyamatban nem hagyott helyet az embernek, mint a meg-

³⁴² Jones, A. T.: *The Third Angel's Message*. No. 19. General Conference Daily Bulletin, 1893, 437–441. p.

³⁴³ Jones, A. T.: *The Third Angel's Message*. No. 19. General Conferencia Daily Bulletin, 1893, 439. p.

szentelődés alanyának. Teljes mértékben Krisztusra helyezte megszentelődésünk felelősségét: ezáltal logikusan lehetővé tette a tökéletességet (Jézus Krisztus bizonyosan bennünk is képes a tökéletes engedelmességre úgy, ahogy földi pályafutása során is képes volt rá), de kihúzta az alapot a keresztény etika alól, s értelmetlenné tette azt a bibliai tanítást is, hogy az ember hit által igazul meg, cselekedetek nélkül, viszont az ítéletben cselekedetei által döntenek felette.

A negyedik probléma a hit általi megigazulás és a lelki megújulás tanításának értelmezése. A. T. Jones összemosta az üdvösségről szóló tanítás krisztológiai és pneumatológiai problémáit. Míg a megigazulás Krisztus nekünk tulajdonított igazsága, addig az újjászületés a Szentlélek bennünk végzett munkája.

III. Alonzo T. Jones krisztológiája

Jones – csakúgy, mint Waggoner – az inkarnációhoz, s nem a golgotai kereszthez kötötte a hit általi megigazulásról szóló tanítást. Ez a döntő különbség köztük, és Pál apostol között. Az apostol azt mondta, „*úgy határoztam, hogy nem tudok közöttetek másról, csak Jézus Krisztusról, róla is, mint a megfeszítettéről*” (1Kor 2,2), ők viszont ezt mondták: nem tudok köztetek másról, mint Krisztusról, mint testetöltöttről. Sőt, a testetöltésben sem a történelmi tény volt számukra a döntő, hanem Krisztus testetöltése bennünk. Jones 1895-ben, a generál konferencia harmincegyedik ülésén, Battle Creekben hat prédikációt szentelt a testetöltés kérdésének. Amit ott sajátos igehirdetői stílusában elmondott, azt később a tökéletesség útjáról szóló könyvében írott formában is kifejtette.

Jones Jézus Krisztus hármasságának bemutatásával kezdte könyvét, hangsúlyozva, hogy a hármasság időben elkülönül egymástól. Jézus földi szolgálata prófétai volt, jelenlegi, mennyei szolgálata főpapi szolgálat, míg eljövendő hivatása királyi hivatás lesz. Jézus Krisztus a mennyben isteni természettel bírt, s ezt a természetet az Atyától örökölte. Jones kijelentése ebben a kérdésben visszafogottabb, mint Ellet J. Waggoner tanítása, aki szerint Krisztus ezt az örökséget a végtelenbe nyúló időben kapta az Atyától, ezért volt idő, amikor Krisztus még nem létezett. Ezt a szem-ariánus szemléletet nem találtam meg Jones könyvében.

Jones könyvének harmadik fejezete azonban már szoros rokonságot mutat a késői Waggoner nézeteivel: amint Jézus Krisztus a mennyben egylényegű volt az Atyával, úgy a földön egylényegű lett az emberrel, akinek megváltása érdekében jött.

Jones írott formában is szélsőségesen fogalmazott: azt mondta, Jézus „törvény alatt lett”, s ez azt jelenti, hogy „bűnös, elítélt és átkozott volt” (*guilty, condemned, and subject to the curse*).³⁴⁴ Aztán igyekezett kiegyensúlyozni túlzó kifejezéseit, s azt mondta: „vegyük figyelembe, hogy ilyenné tétetett, nem magától volt ilyen, születése hiányosságai folytán, hanem ilyenné tették őt, s mindez miértünk történt így”.³⁴⁵

Jézus asszonytól lett, s ez azért fontos, mert a bűnt egy asszony, Éva hozta be a világba, ezért ha Jézus férfitől lett volna – érvelt Jones –, akkor nem ereszkedett volna elég mélyre ahhoz, hogy fel tudja emelni a bűnösöket.³⁴⁶ Ezután Jones Jézus testére irányítja figyelmünket: itt is szélsőségesebben fogalmaz, mint az apostol, aki azt írta: „Isten... a bűn miatt tulajdon Fiát küldte el a bűnös testhez hasonló formában” (Rm 8,3). Jones azt hangsúlyozta, hogy Jézus Krisztus a bűn által megrontott testben, bűnös kívánságoktól megterhelten jött el a földre:

„Reá helyezték, és néki tulajdonították minden elkövetett bűnünket, hogy reánk helyezhessék, és nekünk tulajdoníthassák az ő igazságát. Rá helyezték bűnös felelősségünket is (*liability to sin*) azáltal, hogy testté (Jones következetesen a „*fless*”, hús szót használja a „*body*”, test szó helyett, hogy érzékeltesse a háttérben a „*sarks*” görög szó jelenlétét) lett, hogy asszonytól született, hogy ugyanabból a testből és vérből lett, melyből mi is lettünk, hogy az ő igazsága megnyilvánulhasson bennünk a mi mindennapi életünkben. Krisztus így szembesült a bűnnel a testben, amit magára vett, s amit legyőzött”³⁴⁷

Jones azt mondta, hogy Jézus a bűn által megrontott testben jött el, de azt nem állította, hogy Jézus bűnös volt. Hogyan lehetett Ő bűnös testben büntelen? Jones válasza itt némiképpen eltér Waggoner választától: utóbbi azt mondta, Jézusban az isteni természet megakadályozta az emberi természetet abban, hogy bűnt kövessen el, így Jézus – bár bűnös testben volt – nem tudott vétkezni. Jones a Filippiekhez írt levél krisztushimnuszával felelt a kérdésre: Krisztusban az emberi test az isteni értelemmel párosult (Fil 2,5). Ez az isteni értelem pedig abban mutatkozott meg, hogy Krisztus

³⁴⁴ Jones, A. T.: *The Consecrated Way...*, 22. p.

³⁴⁵ Jones, A. T.: *The Consecrated way...*, 23–24. p.

³⁴⁶ Érdekes, hogy Jones Krisztus leereszkedésének vizsgálatánál megállt a születés szintjén, s nem foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy mit jelent Krisztus poklokra való alászállása, pedig a keresztény hit szerint ez volt Krisztus leereszkedésének végső állomása.

³⁴⁷ Jones, A. T.: *The Consecrated Way...*, 33. p.

teljes mértékben Istenre hagyatkozott. Ez az Istenre hagyatkozás és az Istenbe vetett teljes bizalom az, amit Jones „Jézus hitének” nevezett.

„Ez a Jézus hite, ez az a pont, ahol Jézus hite eléri az elveszett, bűnös embert, hogy segítsen rajta. Mert teljesen és tökéletesen bebizonyítottuk, hogy széles e földön nincs egyetlen ember sem, akinek ne volna reménye Istenben; senki sem olyan elveszett, hogy ne üdvözülhetne, ha Jézus hitével bízunk Istenben. S Jézusnak ez a hite, mellyel az elveszettek helyett reménykedett és bízott Istenben a bűntől való szabadulás érdekében, valamint azért, hogy az ember távol tudja tartani magát a bűntől; ez a győzelem, mely az Ő győzelme, az, ami minden embernek isteni hitet ad, miáltal minden ember reménykedhet és bízhat Istenben, részesülhet Isten hatalmából, s e hatalom megmenti és távol tartja őt a bűntől. Ez a hit, melyet Jézus gyakorolt, s mely által győzelmet aratott a világ, a test és a gonosz felett, ez a hit az ő ingyenes ajándéka a világ összes elveszett embere számára. És „az a győzelem, amely legyőzte a világot, a mi hitünk” (1Jn 5,4); s ez az a hit, melynek Krisztus a „szerzője és beteljesítője” (Zsid 12,2). Ez a Jézus hite, mely az embereknek adatik, s ez a Jézus hite, amit minden embernek magáévá kell tennie ahhoz, hogy üdvözüljön. Ez a Jézus hite, amit most a harmadik angyal üzenetének idejében meg kell kapni, s meg kell tartani mindazoknak, akik meg akarnak menekülni a fenevad képének imádatától, s képesek akarnak lenni arra, hogy megtartsák Isten parancsolatait. Ez a Jézus hite, amire a harmadik angyal üzenetének befejező szavaiban utal az Ige: „Itt van helye a szentek állhatatosságának, akik megtartják az Isten parancsait és a Jézus hitét” (Jel 14,12).”³⁴⁸

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy Jones nem a hit általi megigazulás, hanem a keresztyén tökéletesség útjáról szolt itt, s lényegében azt mondta: Krisztus élete megismétlődik bennünk, így leszünk szentek és tökéletesek. Jones – Waggonerrel ellentétben – igyekezett összekötni az örökkévaló evangéliumot a hetednapos adventista tanítások pilléreivel. Ezért, amikor megigazulásról, megszentelődésről és tökéletességről beszélt, mindig összekötötte ezeket az adventista eszkatológia kérdéseivel

Így tett ebben a könyvében is: a Zsidókhöz írt levél alapján összekötötte a keresztyén tökéletességet és Jézus Krisztus mennyei főpapi szolgálatát. Könyvének utolsó két fejezete igen tanulságos ebből a szempontból: Jones összekötött egy szakaszt a Jelenések könyvéből a Dániel könyvének egy versével: „azokban a napokban, amikor megszólal a hetedik angyal trombitájának hangja, beteljesedik az Isten titka, ahogyan hírül adta azt szolgálóknak, a prófétáknak” (Jel 10, 7). „Kétezer és háromszáz estvéig és reggelig, azután kiderül a szenthely igazsága” (Dán 8, 14). Ez utóbbi szakaszt, amit az új protestáns fordítás így adott vissza: „a szenthely visszanyeri rendeltetését”, egyes

régi fordítások – így a Jones által használt angol fordítás is – úgy adja vissza, hogy „megtisztítatik a szenthely”. Jones szerint a szenthely megtisztítása és Isten titkának beteljesedése egy és ugyanaz a dolog, Krisztus mennyei főpapi szolgálatának a befejezése.

Ebből a feltevésből indult ki Jones, amikor az ószövetségi nagy engesztelési nap történetét felidézve (3Móz 16) szólt a mennyei szentély megtisztításáról, ami 1844-ben vette kezdetét. Érvelésének azonban nem a kétezer háromszáz estéről és reggelről szóló dánieli jövendölés adventista értelmezésében van a lényege, hanem egy olyan vonás hangsúlyozásában, amit – azért, hogy az egyház elhatárolja magát egyes szakadár csoportoktól – ma már egyáltalán nem emlegetnek az adventista teológusok.

E felfogás szerint a szentély megtisztítása a nagy engesztelés napján azáltal lett teljessé, hogy eltávolították a bűnt a nép közül. Ez kétféleképpen történt: azok bűnét, akik megbánták és megvallották bűneiket, a bak elvitte a pusztába, azokat viszont, akik közömbösek maradtak személyes bűneikkel szemben, kiirtották a nép közül. Nem tudjuk, hogy ez valóban így történt-e, vagy csupán egy ceremoniális törvény leírataról van szó, de Jones mindenesetre egyik oldalon a gonoszok megsemmisülését, a másik oldalon viszont Isten népének büntelenségét látta a szimbólumban.

Jézus főpapi szolgálatának célja, hogy „vége szakadjon a gonoszságnak és bepecsételtesék a bűn, és hogy eltöröltessék a hamisság és elhozassék az örök igazság” (Dán 9,24). Ez pedig csak akkor következhet be, ha a szentélybe nem kerül több bűn, ami azt feltételezi, hogy Isten gyermekei nem követnek el (ezért nem bánnak meg és nem is vallanak meg) több bűnt. Jones ezzel azt akarta mondani, hogy Isten titka és a szenthely megtisztítása is csak akkor következhet be, amikor a hetednapi adventisták maradéka büntelenné válik.

Isten népének büntelensége, a bűn teljes megsemmisítése a megváltási terv egyetlen célja, de az a kérdés, hogy ez az eszkatonban, tehát akkor következik-e be, amikor Isten gyermekei átváltoznak és halhatatlanságba öltöznek, vagy akkor valósul meg, amikor a választottak még ebben a testben vannak. Jones – könyvének utolsó fejezetében – a második választ adta kérdésünkre. Úgy érvelt, hogy a késői eső áldásai nem hullanak egyetlen olyan emberre sem, akiben bűn van, tehát az egyháznak még a ké-

³⁴⁸ Jones, A. T.: *The Consacrated way...*, 39. p.

sői eső kitöltetése, és a hangos kiáltás kezdete előtt büntelenné kell válnia. Ezt Jones nemcsak szükségszerűnek, de elérhetőnek is tartotta, a Krisztus bennünk lakozásáról szóló tanítása alapján.

IV. Jones szakítása a hetednap Adventistákkal

Az Alonzo T. Jones teológiai gondolkodásáról szóló fejezet elején azt írtam, hogy Jones, ahogy Waggoner is, szakított a hetednap Adventistákkal. Az ő szakítása azonban némiképpen eltér Ellet J. Waggoner szakításától. Egy ideig Jones is követte Kellogg doktort, útjaik azonban hamar elváltak. Jones nem a panteizmus, hanem a perfekcionizmus miatt nem tudta megtartani közösségét egyetlen egyházzal sem (egy szombatünneplő pünkösdi közösségbe járt, de itt sem akart hivatalosan taggá lenni). Témám szempontjából mellékes, hogy Jones egyházkormányzati kérdésekben sem értett egyet a hetednap Adventisták többségével; ő a kongregacionalista módszert tartotta bibliainak, s ellenezte azt, hogy az Adventisták egységes világszervezetet hoztak létre.

Jones hatásáról is szólnom kell. A hitmélyítő táborokban, s a generál konferenciai üléseken tartott prédikációinak különös lecsapódása lett: az amerikai megszentelődési mozgalmak hatására kialakult egy hetednap Adventista Karizmatikus irányzat, melyet „Megszentelt Test” mozgalomnak nevezték.³⁴⁹ Jones személy szerint igyekezett elhárítani magát e jelenségtől, a szereplők azonban következetesen azt a tanítást nevezték meg forrás gyanánt, amit Jones Ottawában képviselt.

Ellen G. White akkor döbbsent rá Alonzo T. Jones tevékenységének igazi hatásaira, amikor tízévi ausztráliai szolgálat után visszatért Amerikába. Egyik megnyilvánulása éppen a karizmatikus jelenségekkel szembeni erőteljes fellépés volt.

³⁴⁹ Grotheer, W. H.: *The Holy Flesh Movement. 1899–1901*, Published by Adventist Laymen's Foundation of Mississippi, Florence, Mississippi, 1973, 64 p.

Ellen G. White megigazulástana

Ellen G. Whitenak a maga nemében páratlan szerepe volt a hetednapos adventista egyház tanításainak és gyakorlatának fejlődésében. Életéről és szolgálatáról számos könyv jelent meg. E könyvek vagy védik, vagy támadják E. G. White személyét és szolgálatát, vagy egyszerűen azért írták őket, hogy tankönyvként szolgáljanak a leendő adventista lelkipásztorok számára.³⁵⁰

Nem szólhatok E. G. White tekintélyének és szolgálatának általános kérdéseiről, de szeretném röviden összefoglalni saját állásponthoz a kérdésben. Három gyakorlatot figyeltem meg a hetednapos adventisták között: (1) Ellen G. White írásai egyesek számára fontosabbak, mint a Biblia, (2) mások csupán lelkipásztori tekintélyt tulajdonítanak nekik, de kétségbe vonják szerepüket a teológiai munkában. (3) Az adventista teológusok többsége azonban úgy kezeli Ellen G. White írásait, mint a protestáns egyházak saját hitvallási irataikat: elfogadják tanítói tekintélyét, figyelembe veszik hermeneutikai iránymutatásait, de nem engedik, hogy Ellen G. White írásai megakadályozzák őket abban, hogy személyesen kutassák a Szentírást. Személy szerint e harmadik csoporthoz tartozónak tekintem magam.³⁵¹

Ellen G. White hit általi megigazulásról szóló tanításával kapcsolatban három kérdést kell feltennünk: (1) Milyen jelentőséget tulajdonított Ellen G. White a minneapolis-i generál konferencia ülésnek? (2) Mit tanított a hit általi megigazulásról személy szerint? (3) Hogyan viszonyult az üzenet másik két képviselőjéhez, Ellet J.

³⁵⁰ A szóba jöhető művek közül csupán néhányat tudok itt felsorolni. A közelmúltban magyarul is kiadták Knight, George R. professzor három könyvét, melyek kiegyensúlyozott képet adnak E. G. White szolgálatának adventista értelmezéséről: *Ellen White mindennapjai*. Budapest, Advent Kiadó, 2001, 148 p. *Ellen G. White kora*. Budapest, Advent Kiadó, 2002, 140 p. *Hogyan olvassuk Ellen White műveit?* Budapest, Advent Kiadó, 2001, 129 p. A további irodalmat megtalálja az olvasó Douglass, H.: „*Messenger of the Lord. The Prophetic Ministry of Ellen G. White*” című könyvében: Pacific Press, 1998. 576–579. p.

³⁵¹ Ellen G. White ezt írta a Biblia és a lelki ajándékok viszonyáról: „...a Szentlélek munkájára nagyon rossz fényt vet azoknak a tévelygése, akik azzal az indokkal, hogy megkapták a lélek világosságát, szükségtelennek tartják Isten Igéjének eligazításait.” (*A nagy küzdelem*. Budapest, 1986. 11. p. Szilvási József: Ellen G. White szerepe az adventista tanítások fejlődésében. *Az adventista teológiatörténet kis-könyvtára* negyedik kötetében, Kiadja: Adventista Teológiai Főiskola, Pécel, 1997,

Waggonerhez és Alonzo T. Joneshoz?³⁵² Elsősorban Ellen G. White tanítását szeretném összegezni, de természetesen kitérek majd a másik két kérdésre is.

I. Krisztus az élet útja

Vizsgálódásomat Ellen G. White egyik prédikációjával szeretném kezdeni, amit 1889. június 19.-én Krisztusról és a törvényről tartott. Elmondta, sokan megkérdezték tőle, mi a véleménye arról az üzenetről, amit Ellet J. Waggoner és Alonzo T. Jones hirdet? Ellen G. White így válaszolt a kérdésre:

„Miért? Ezt az üzenetet hirdetem nektek az elmúlt negyvenöt évben: *Krisztus szeplőtlen szeretetét*. Ez volt az, amit folyamatosan szemetek előtt szerettem volna tartani. Amikor Minneapolisban Waggoner testvér előadta ezt a gondolatot, úgy láttam, hogy ez volt az első világos tanítás a témáról, amit emberi szájából hallottam, eltekintve azoktól a beszélgetésektől, melyeket férjemmel folytattunk. Azt mondtam magamban, azért van ez, mert az Úr látomásban bemutatta nekem ezt az üzenetet, a többiek viszont azért nem látják, mert az Úr soha nem mutatta meg nekik úgy, ahogy nekem. Amikor aztán valaki más is hirdetni kezdte, szívem minden idegszálával azt mondtam: Ámen.”³⁵³

Ellen G. White két dolgot állított itt: (1) a hit általi megigazulás üzenete nem volt új számára, negyvenöt éve hirdette már, amikor Waggoner először prédikált róla; (2) öröme arra a tényre korlátozódott, hogy mások is hirdetni kezdték *Krisztus szeplőtlen szeretetét*. E. G. White e kijelentéssel ki is jelölte azt a határt, ameddig hajlandó volt elmenni Waggoner és Jones támogatásában. Már Minneapolisban azt mondta, hogy nem tekinti mindenben helytállónak Waggoner írásértelmezését, de azt is kijelentette,

³⁵² Ellen G. White üdvösségről szóló tanítását a legátfogóbban az Andrews Egyetem egyik tanára dolgozta fel: Woodrow W. Whidden II.: *Ellen White on Salvation*. Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, 1995, 160 p. Ő írt egy könyvet Ellen G. White krisztológiájáról is: *Ellen White on the Humanity of Christ*. Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, Knight, G. R.: professzor egy fejezetet szentelt Ellen G. White, Ellet J. Waggoner és Alonzo T. Jones viszonyának „*A User Friendly Guide to the 1888 Message*” című könyvében, Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, 1998, 67–80. p. Holoiviak, Bert két dolgozatában foglalkozott Ellen G. White és a hit általi megigazulás kérdésével: „Three Paths to Minneapolis. The Adventist Struggle for Righteousness”, 1988, a hatodik fejezet Ellen G. White megigazulásról szóló tanításáról a hetedik a korabeli egyházi vezetők reakciójáról szól. „Ellen White and the Pharisees. A Documentary Study of Issues Surrounding the 1888 General Conference Session”. 1982, mindkét kéziratot megtaláljuk az adventista világszervezet levéltárának honlapján.

³⁵³ White, E. G.: *Sermons and Talks*. 1. köt, 1990, 116–117. p. Ellen G. White műveinek idézésével kapcsolatban szeretném megjegyezni, hogy e dolgozatban elsősorban az „Ellen G. White Estate” elektronikus szövegkiadását használtam, „*The Complete Published Ellen G. White Writings Version 3.0*”, mely magában foglalja Ellen G. White életrajzának hatkötetes kiadását is. Mivel a CD-Rom közli a nyomtatott kiadás lapszámait, valamint a kiadás évét, ezeket az információkat feltüntettem, de termé-

hogy sem egyes bibliai szakaszok értelmezésének hiányosságai, sem Waggoner és Jones esetleges későbbi hitehagyása nem teszi semmissé azt a tény, hogy e két ember páratlan szolgálatot végzett az egyházban azáltal, hogy Krisztus személyét állította a hetednapi adventista gondolkodás középpontjába.³⁵⁴

Ellen G. White-ot elsősorban az érdekelte, hogy Krisztus személye a hetednapi adventista teológiai gondolkodás középpontjába kerüljön. Semmivel sem akarta csökkenteni ennek esélyét, még azzal sem, hogy lépten-nyomon kiigazítsa lelkész- és vezetőtársainak esetleges teológiai tévedését. Ez nem jelentette azt, hogy E. G. White osztozott e tévedésekben, csupán azt, hogy igyekezett kiegyensúlyozott értékrendet tartani az üzenet egyes részleteinek teológiai tisztasága, s az üzenet várható pozitív hatása között. Fontosabbnak tartotta, hogy Krisztusra és a hit általi megigazulásra terelődjön a figyelem, mint azt, hogy minden részletében korrekt legyen az, ami e kérdésről elhangzik az egyházi rendezvényeken.³⁵⁵

Ellen G. White egy szemléletes példával is alátámasztotta törekvését: Már a nagy adventmozgalomban úgy értették Habakkuk próféta felhívását, „Írd fel e látomást, és vésd táblákra, hogy könnyen olvasható legyen” (Hab 2, 2), hogy táblázatokat kell készíteni, amivel érthetőbbé lehet tenni az üzenetet. James White is készítettett egy táblázatot, és ezt a címet adta neki: „*Az élet útja, az elveszett Paradicsomtól a megtalált Paradicsomig.*” A kép bemutatta az ember kiűzetését Édenből, az ószövetségi áldozati szertartásokat, az erkölcsi törvényt, Krisztus keresztségét, a keresztséget és az úrvacsorát, valamint az Új Jeruzsálemet. A metszet 1876-ban készült, s középen egy hatalmas fa áll rajta, melynek két alsó ágára felakasztották a két kőtáblát. A képet a fa látványa uralja, és teljesen elnyomja Krisztus keresztségét.

James White az 1880-as évek elején szerette volna megváltoztatni ezt a metszetet, de hirtelen jött halála megakadályozta ebben. Ezért a munkát felesége, Ellen G. White fejezte be, aki 1883-ban adta ki az új metszetet. Eltűnt a fa, és eltűntek a törvénytáb-

szetesen nem hivatkozhattam a könyvek kiadási helyére, s egyéb olyan adatokra, melyek nem szerepelnek az elektronikus kiadásban.

³⁵⁴ Knight, G. R.: *A User Friendly...*, 73–74. p.

³⁵⁵ Nem ez volt az egyetlen eset, amikor E. G. White ezt a módszert követte: egyes adventista vezetők fél-ariánus álláspontot képviseltek a krisztológia és értelemszerűen a pneumatológia területén is. Ilyen tanító volt Uriah Smith, aki 1898-ban adta ki „*Looking Unto Jesus*” című könyvét, melyben fél-ariánus elveket hirdetett. E. G. White ugyanabban az évben, ugyanannál az adventista kiadónál adatta ki „*Desire of Ages*” (magyarul: *Jézus élete*) című könyvét, melyben a történelmi keresztény szentháromságot és krisztológiát képviselte anélkül, hogy vitába szállt volna Uriah Smith kijelentéseivel.

lák is. A törvényadásra a háttérben füstölgő Sínai-hegy emlékezteti a nézőt. A többi alak megmaradt, de sokkal kisebb lett. Az egész képet Krisztus keresztyje uralja. Ellen G. White megváltoztatta a képaláírást is: „*Krisztus, az élet útja*”. Így akarta világossá tenni azt a hangsúlyváltást, amit szeretett volna tapasztalni az egyházban.³⁵⁶

Abban az évben, amikor e kiadvány megjelent, Battle Creekben generál konferenciái ülést tartottak a hetednapi adventisták. Ez volt sorrendben a huszonkettedik, de az első, ahol bevezették azt a rendet, hogy a szoros értelemben vett konferenciát bibliái tanfolyam előzze meg. Ellen G. White volt a főelőadó, előadásait 1884-ben közzétették a Review and Herald folyóiratban. Ellen G. White előadásai rámutattak azokra a lelki hiányosságokra, melyek csaknem megbénították a közösség evangelizáló szolgálatát.

Az első hiányosság a személyes igatanulmányozás elhanyagolása volt. Az emberek annyira alávetették magukat egyes vezetők lelki és szellemi tekintélyének, s oly mértékben megelégedtek e vezetők nézeteinek folyamatos ismételtetésével, hogy teljesen elhanyagolták a személyes bibliaolvasást.³⁵⁷

A második hiányosság a lelkigondozói szolgálat elhanyagolása volt: az emberek azt hitték, elegendő, ha hosszú vitákat folytatnak bizonyos sarkalatosnak vélt hittételekről. Ellen G. White ezzel szemben azt mondta: „nemcsak az a kötelességünk, hogy prédikáljunk, hanem az is, hogy szolgáljunk.”³⁵⁸

Ellen G. White azonban a személyes bibliakutatásnál és a lelkigondozói szolgálatnál és nagyobb hiányosságnak tekintette a hit általi megigazulás kérdésének mellőzését. Különböző kifejezéseket használt, de több előadásában is rámutatott e probléma komolyságára. Kijelentette, nem nyerhetjük el az igazságot a pusztá engedelmesség által: „*semmi más, csupán Krisztus igazsága jogosít fel bennünket arra, hogy részesüljünk a kegyelmi szövetség áldásaiból*”, egyedül „*Krisztusban van megigazulásunk és igazságunk reménye*”.³⁵⁹

³⁵⁶ A képet közöltem az adventista teológiai kiskönyvtár második kötetében. Szilvási József: A hetednapi adventizmus eredete és fejlődése. Az adventista teológiatörténet kiskönyvtára. 2. Kiadja: az Adventista Teológiai Főiskola, Pécel, 1997,

³⁵⁷ White, E. G.: Unity in Christ. 1883., nov. 7-i előadás, Review and Herald, 1884, márc. 4.

³⁵⁸ White, E. G.: The Christian's Refuge. 1883. nov. 9-i előadás, Review and Herald, 1884, ápr. 15.

³⁵⁹ White, E. G.: The Christian's Refuge. 1883. nov. 9-i előadás, Review and Herald, 1884, ápr. 15.

Ha Krisztus az élet útja, s csupán benne részesülhetünk a kegyelmi szövetség áldásaiban, ha egyedül benne van igazságunk reménysége, akkor mindenképp arra van szükségünk, hogy világos fogalmakat alkossunk magunknak Krisztus személyéről és szolgálatáról.

II. Krisztus keresztje a nagy küzdelem centrumában

E. G. White világszemléletét „*nagy küzdelem szemléletnek*” nevezzük. E világszemlélet minden művét áthatja, de különösen fontos szerepe van az úgynevezett „*Korszakok küzdelme*” sorozatban.³⁶⁰ A szerző kisebb-nagyobb változtatásokkal szinte refrénszerűen közölt egyes fejezeteket a sorozat különböző köteteiben. A „Miért engedte meg Isten a bűnt?” és „A megváltás terve” című fejezetek anyagát a „*Pátriárkák és próféták*” című könyvből szinte szó szerint megtaláljuk „Velünk az Isten” és „Elvégeztetett” címmel a „*Jézus életében*”, valamint „A bűn eredete” és „A küzdelem véget ér” címmel „*A nagy küzdelemben*”. Ellen G. White ezt az anyagot tekintette a megváltási tervről szóló értekezés vezérelvének:

Lehetetlen átfogó magyarázatot adni a bűn eredetére – állította –, mert ha meg tudnánk magyarázni a bűnt, akkor a bűn megszűnne bűn lenni. Néhány alapvető megállapítást mégis tehetünk a bűnnel kapcsolatban:

- (1) Isten nem felelős a bűnért, a bűn *betolakodott* Isten tökéletes világába. A bűn nem csupán a földi emberek ügye, hanem az egész világmindenség problémája. Mielőtt a bűn betolakodott volna a mindenségbe, a teremtett lények és Isten között tökéletes összhang uralkodott.
- (2) Ennek az összhangnak az alapja Isten törvénye volt, mely lényének kifejeződése: „*Isten szeretet*” (1Jn 4,16). Isten törvénye a szeretet erkölcsi elvekben és parancsolatokban való kifejezése.

³⁶⁰ Ellen G. White „Korszakok küzdelme” című sorozata öt kötetből áll, s magyar nyelven is olvasható. A szerző e kötetekben áttekintette a megváltás történetét a teremtéstől fogva egészen az újjáteremtésig: (1) Pátriárkák és próféták. Budapest, 1993, 760 p. (2) Próféták és királyok. Budapest, 1995. 491 p. (3) Jézus élete. Budapest, 1993, 804 p. (4) Az apostolok története. Budapest, 1978, 418 p. (5) A nagy küzdelem. Budapest, 1986, 674 p.

- (3) Mivel Isten törvénye a szeretet törvénye, Isten nem leli kedvét kikényszerített engedelmségben, ezért minden teremtményének szabad akaratot adott. A teremtmények boldogsága attól függött, hogy helyesen élnek-e ezzel az Istentől adott ajándékkal.
- (4) Az angyalok legfőbb parancsnoka, Lucifer azonban visszaélt az Istentől kapott szabadsággal, fellázadt a szeretet törvénye ellen, s az önfelmagasztalás törvényét állította vele szembe. A bűn egyetlen pontos meghatározása a Bibliából ered: „*a bűn törvénytelenég*” (1Jn 3,4); olyan elv, mely szemben áll a szeretettel, az isteni kormányzás alapelveivel.
- (5) Isten már a lázadás pillanatában megsemmisíthette volna Lucifert, de megtartotta életét, hogy lehetőséget adjon neki tevékenységének teljes kibontakoztatására. Erre azért volt szükség, hogy a világmindenség lakói (emberek és angyalok) számára *örök tanulsággul szolgáljon* Lucifer lázadása, hogy a bűn az örökkévalóság folyamán *többé soha ne ismétlődhessen meg*.
- (6) Mivel az ember elbukott, a föld lett a jó és a rossz közötti küzdelem színtere. Krisztusnak itt a földön kellett megívnia döntő küzdelmét Luciferrel, s e küzdelem akkor fejeződött be, amikor Krisztus felkiáltott a kereszten: „*Elvégeztetett*” (Jn 19,30).
- (7) Krisztus testetöltése és büntelen élete hatásos bizonyíték volt arról, hogy ha a teremtetett lények (büntelen állapotukban) Istenre hagyatkoztak volna, képesek lettek volna engedelmeskedni a szeretet törvényének. Ezzel megdőlt Lucifernek az az állítása, hogy Isten törvényét nem lehet megtartani.
- (8) Krisztus szenvedése és kereszthalála három üzenetet hordozott: (a) teljes elégtétel volt, ezért Isten igaz maradhat, miközben megigazítja a bűnöst, (b) kijelentette Isten törvényének változhatatlan voltát, (c) meggyőzte a világmindenség lakóit arról, hogy a lázadás és a bűn útja halálba vezető út.
- (9) Krisztus szenvedése és kereszthalála megalapozza Isten ítéletének igazságát és méltányosságát: a keresztfényében az egész világegyetem látja a bűn jellegét, ezért a bűn „*végleges megsemmisítése, ami kezdetben az angyalokat megfélemlítette, Istent pedig meggyalázta volna, most bizonyítja Isten szeretetét, és*

megalapozza dicsőségét a világegyetem lényei előtt”. Ezért „a próbára tett és a próbából győztesen kikerült teremtettség soha *többé nem lesz hűtlen* azzal szemben, aki tökéletesen bemutatta mérhetetlen szeretetét és végtelen bölcsességét.”³⁶¹

Ellen G. White szélesebb összefüggésbe állította mind a krisztológiát, mind a hit általi megigazulást, mint Waggoner és Jones. Szerinte a megváltás terve nem csak az ember megigazulását, hanem Isten uralmának igazzá nyilvánítását is jelenti: Krisztusban Isten és az ember együtt állt a világmindenség ítélőszéke előtt. E kozmikus krisztológia egyfelől Pál apostol, másfelől a Jelenések könyve kijelentésein nyugszik.

Pál ezt írta: a mennyi fejedelemségek és hatalmasságok a megváltás munkájában ismerik meg Isten sokféle bölcsességét (Ef 3, 10), aki az önmagát megüresítő Krisztust azért magasztalta fel, hogy a mennyeiek, a földiek és a földalattiak is elismerjék Úr voltát (Fil 2:9–11). Jézusban lakott az isteni teljesség, mert Isten általa békéltetett meg magával mindent, nemcsak a földieket, hanem a mennyeieket is (Kol 1,20).

A Jelenések könyve pedig különösen azokban a himnuszokban fogalmazza meg Krisztus keresztségének kozmikus üzenetét, melyek a trónon ülőhöz és a megöletett Bárányhoz szólnak (Jel 4, 8–11; 5, 9–10,12–14; 7, 10–12; 15, 3–4; 19, 1–8).

III. Krisztus emberi természetete

A krisztológia minden területén döntő különbség van E. G. White, illetve Waggoner és Jones tanítása között. Ellen G. White kezdettől fogva elvetette a fél-ariánus tanítások minden formáját, Ami a Krisztus isteni természetéről szóló tanítást illeti, E. G. White határozottan képviselte a történelmi keresztény hitvallások álláspontját: „*az Úr Jézus Krisztus öröktől fogva egy az Atyával*” – olvassuk a Jézus életéről szóló könyvben.³⁶² Hasonlóan eltér e három szerző felfogása Jézus emberi természetének megítélésében. Egyesek igyekeznek elmosni ezt a különbséget, ezért szívesen hivatkoznak E. G. White egy-egy olyan kijelentésére, melyben a szerző azt hangsúlyozza, hogy Jézus Krisztus az ember bűn által megrontott emberi természetét vette magára.

³⁶¹ White, E. G.: *A nagy küzdelem*. 447–448. p.

³⁶² White, E. G.: *Jézus élete*. 11. p.

Minden részletében nem tekinthetem itt át a kérdés kiterjedt irodalmát, de röviden szeretném összefoglalni a legfőbb megállapításokat.³⁶³

Ellen G. White egyik kritikus azzal próbálta nevetségessé tenni a szerzőt, hogy hon-lapján idézett tőle hat olyan kijelentést, mely szerinte szöges ellentétben van egymással. Három azt állítja, hogy Krisztus tökéletesen büntelen volt, s nem volt része bukott természetünkben (*our fallen nature*), három viszont azt állítja, hogy Krisztus az elbukott emberi formát és természetet (*fallen nature*) vette magára. A hon-lap készítője értelemszerűen azt akarta bizonyítani, hogy Ellen G. White nem tudja, mit beszél. Látnunk kell azonban, hogy E. G. White nem a most folyó viták keresztü-zében írta, amit írt, ezért amennyiben kijelentéseit azok legkézenfekvőbb értelmében vesszük, semmit sem mondanak a mai vitáról.

Ellen G. White határozottan tanította, hogy Jézus Krisztus úgy élt, mint bármelyik első századi kortársa. Sem gyermekkorában, sem felnőttkorában nem élvezett olyan kiváltságokat, melyek elválasztották volna azoktól, akik között élt. *„Ember volta az emberi család közösségébe vonta Krisztust, isteni lénye pedig Isten trónjához kapcsol-*

³⁶³ A hetednapi adventista egyházban folyó vitákban a krisztológia nem önálló kérdés, mindig a megszen-telődés és a keresztény tökéletességről szóló tanítás „melléklete”-ként találkozunk vele. A vita során sokan sematikusan teszik fel a kérdést: vajon Krisztus Ádámnak a bűneset előtti vagy a bűn-eset utáni természetét vette magára? Érdekes, eddig nem talákoztam olyan adventista íróval, aki határozottan kijelentette volna, hogy Krisztus Ádám bűneset előtti természetét vette magára, csupán azt hangoztatják azok, akiket ellenfeleik ebbe a táborba sorolnak, hogy Krisztus mindenben hasonló volt hozzánk, kivéve a bűnt (s büntelensége nem csupán azt jelenti, hogy nem követett el bűnt, hanem azt is, hogy nem adott helyet életében a bűnös vágyaknak). Azok, akik a másik oldalon állnak, s azt hangoz-tatják, hogy Jézus Krisztus az Ádám bűneset utáni természetét vette magára, nem állítják azt, hogy Jézus bűnös volt, bár érveik különbözőek (egyesek szerint Krisztus isteni természete, mások szerint isteni értelme, mások szerint a benne lévő magasabb rendű emberi természet megakadályozta őt abban, hogy vétkezzen), mindnyájan egyetértenek abban, hogy Jézus büntelen volt. A különbség nem a krisztológiában, hanem az üdvösségről szóló tanításban van: akik inkább a Krisztus és az elbukott em-ber közötti különbséget hangsúlyozzák, azok a megigazulásra teszik a hangsúlyt, s óvakodva szólnak a tökéletességről, azok viszont, akik a Krisztus és az elbukott ember közötti azonosságra teszik a hang-súlyt, ezt azért teszik, hogy kihangsúlyozzák, ha Krisztus bűn által megrontott emberi természetben is képes volt büntelenül élni, akkor – természetesen csak Krisztus erejével – mi is képesek vagyunk erre, s Isten el is várja tőlünk, hogy büntelenül éljünk. A két irányzat közötti végső kérdés tehát ez: a megiga-zulás vagy a tökéletesség üdvösségünk jogalapja? A különböző álláspontok képviselői személyesen is megszólalnak. Martin Weber: *Who's Got the Truth, Making Sense out of Five Diferent Adventist Gospels*. Home Study Internationel Press, Silver Springs, 1994. 272 p. A kérdés legalaposabb feldolgo-zása Webster, Eric C.: *Crosscurrents in Adventist Christology*. Peter Lang Publishing, Inc. New York 1984. 452 p. Lásd még: Heppenstall, E.: *The Man Who is God, A Study of the Person and Nature of Jesus, Son of God and Son of Man*. Review and Herald Publishing, Washington D. C. 1977, Woodrow W. Whidden II: *Ellen White on the Humanity of Christ, A Chronological Study*. Review and Herald Publishing, Hagerstown, 2002, 159 p.

ta. Mint emberfia, példát adott az engedelmességre, mint Isten Fia, erőt ad, hogy engedelmességedni tudjunk.”³⁶⁴

Ellen G. White szembeállítja Krisztus alázatát és az emberi büszkeséget, s kijelenti: „Már az is határtalan leereszkedés lett volna Isten Fia részéről, ha azt az emberi természetet ölti magára, amellyel az Édenben élő Ádám a bűnbeesés előtt bírt. Ám Jézus *akkor vállalta az emberi természetet, amikor azt a bűn már négyezer éve gyengítette.* Ádám bármelyik leszármazottjához hasonlóan alávetette magát mindannak, amit az átöröklés hatalmas törvénye létrehozott.”³⁶⁵

Végül E. G. White határozottan tanította, hogy Jézusnak a kísértésekkel szemben vívott harca valóságos volt: nem osztotta Waggoner álláspontját, hogy Jézus Krisztus az isteni természet miatt nem tudott vétkezni. Krisztus „nemcsak a mennyei udvar száműzöttje lett, de *vállalta a bukás és az örök elveszés kockázatát is*”.³⁶⁶

Krisztus megaláztatása, valóságos küzdelme a kísértések ellen, együttérzésének jelei, melyek bizalmat és bátorítást keltenek bennünk:

„Mivel pedig a gyermekek test és vér részesei, ő is hozzájuk hasonlóan részese lett ezeknek, hogy halála által megsemmisítse azt, akinek hatalma van a halálon, vagyis az ördögöt; és megszabadítsa azokat, akik a haláltól való félelem miatt egész életükben rabok voltak. Mert nyilván nem angyalokat karol fel, hanem Ábrahám leszármazottait karolja fel. Ezért mindenben hasonlóvá kellett lennie a testvéreihez, hogy irgalmas és hű főpap legyen az Isten előtti szolgálatban, hogy engesztelést szerezzen a nép bűneiért. Mivel maga is kísértést szenvedett, segíteni tud azokon, akik kísértésbe esnek” (Zsid 2,14–18).

„Mivel tehát nagy főpapunk van, aki áthatolt az egeken, Jézus, az Isten Fia, ragaszkodjunk hitvallásunkhoz. Mert nem olyan főpapunk van, aki ne tudna megindulni erőtlenségeinken, hanem olyan, aki *hozzánk hasonlóan kísértést szenvedett mindenben, kivéve a bűnt.* Járuljunk tehát bizalommal a kegyelem trónusához, hogy irgalmat nyerjünk, és kegyelmet találjunk, amikor segítségre van szükségünk.” (Zsid 4, 14–16)

E bibliai szakaszok, melyek számos helyen szerepelnek Ellen G. White írásaiban, ami-kor Krisztus megaláztatásáról, kísértéseiről és győzelméről beszél, tartalmaznak egy fontos kifejezést: „*hasonló*”, „*hasonlóan*”. E szót megtaláljuk a Római levélben is, egyszer Krisztus testetöltésével egyszer pedig a keresztséggel kapcsolatban:

³⁶⁴ White, E. G.: *Jézus élete.* 16. p.

³⁶⁵ White, E. G.: *I.m.* 32. p.

³⁶⁶ White, E. G.: *I.m.* 101. p.

„Amire ugyanis képtelen volt a törvény, mert erőtlén volt a test miatt, azt tette meg Isten, amikor a bűn miatt tulajdon Fiát küldte el *a bűnös testhez hasonló formában*, és kárhozatra ítélte a bűnt a testben, hogy a törvény követelése teljesüljön bennünk, akik nem test szerint járunk, hanem Lélek szerint” (Rm 8,3–4).

„Ha ugyanis eggyé lettünk vele *halálának hasonlóságában*, még inkább eggyé leszünk vele a *feltámadásának hasonlóságában is*” (Rm 6,5).

Ellen G. White fent idézet kijelentéseinek értelmezése azon múlik, hogy milyen értelmet tulajdonítunk a „*hasonló*”, „*hasonlóan*”, „*hasonlóság*”³⁶⁷ szavaknak. Waggoner, Jones és huszadik századi adventista követőik így értették a szót: a hasonló azt jelenti, *mindenben ugyanolyan*. Különösen Jones 1895-ös generál konferenciai előadásában és a tökéletesség útjáról szóló könyvében találjuk meg ezt az értelmezést. Ellen G. White Ausztráliában volt az 1895-ös generál konferenciai ülés idején, s csupán a konferenciai sajtóból értesült arról, hogy Jones mit tanított a konferencián. Egy W. L. H. Baker nevű amerikai misszionárius 1895-ben, Ausztráliában lelkesen hirdette azt a nézetet, hogy Krisztus emberi természetét tekintve éppen úgy meg volt fertőzve a bűnnel, mint közülünk bárki. Amikor Ellen G. White meghallotta ezt a tanítást, levelet írt Baker részére. Akkor e levélnek nem tulajdonítottak különös jelentőséget, az 1950-es évektől fogva azonban a Krisztus emberi természetéről szóló viták keresztüztüzébe került. George R. Knight professzor azt állítja, hogy a levél burkolt helyreigazítás volt Alonzo T. Jones részére. Ezt nem tudjuk pontosan, de a Baker levél határozottan jelzi azt az értelmezésbeli különbséget, ami elválasztotta Ellen G. White-ot a hit általi megigazulás üzenetének másik két képviselőjétől.³⁶⁸

A Baker levél nem dogmatikai állásfoglalás, pásztori tanácsokat tartalmaz egy fiatal misszionárius házaspár számára. Néhány részletét közzétették a „*Seventh-day*

³⁶⁷ Vannak eltérések a görög „*homoióma*” szó értelmezésében, de a Római levél magyarázóí: Douglas Moo, Thomas R. Schreiner és James D. G. Dunn is egyetértenek abban, hogy a szó bibliai jelentését LXX-ban nyerte el, ahol negyven esetben találkozunk vele, s mindig „képmást”, „hasonlóságot”, „formát” jelent. Egyik legjellegzetesebb használata a Tízparancsolatban van, ahol a bálványokra, mint az istenek képmására vonatkozik (2Móz 20,4). Ebben az értelemben a homoióma egyszerre két valóságot fejez ki: egy szoros azonos-ságát, s egy ugyanilyen világos különbséget is. Aki megkeresztelkedik, részesül Krisztus halálából és feltámadásából, de nem állíthatjuk azt, hogy halála és feltámadása mindenben azonos Krisztus halálával és feltámadásával. Pál a Római levél nyolcadik fejezetében írhatta volna ezt is: Krisztus bűnös testben jött el, ez azonban azt jelentette volna, hogy Jézus Krisztus osztozott az ember bűnös felelősségében (guilt) is. Erről azonban nincs szó; amennyire el kell kerülnünk a doketizmust, miszerint Jézus Krisztus csupán látszólag volt olyan, mint más emberek, annyira óvakodnunk kell az ellenkező végtől, a Jézus Krisztus emberi természete és az elbukott ember emberi természet közötti teljes azonosság hangoztatásától. Ezt a finom árnyalatnyi különbséget fejezi ki az apostol a homoióma szóval.

³⁶⁸ Knight, G. R.: *From 1888...*, 144-150. p.

Adventists Answer Questions on Doctrine” című könyvben, valamint a „*Seventh-day Adventist Bible Commentary*” ötödik kötetében. Amikor e szemelvények véget nem érő viták forrásává lettek, az Ellen White Estate közzétette a levél teljes szövegét. Ezt a szöveget használtam itt, mert helyesebb megvilágításba helyezi a szerző szándékát.³⁶⁹

Ellen G. White arról értesült, hogy W. L. H. Baker úgy érzi, kudarcot vallott a lelkipásztori szolgálatban, ezért üzenetét bátorító szavakkal kezdte. Arra kérte a miszcionáriust, hogy üzenetét pozitív hangon, meggyőző erővel és határozottsággal adja elő. E bátorító sorokat követik azok a dogmatikai tanácsok, melyek a vita középpontjába kerültek:

„Légy óvatos, nagyon óvatos, amikor Krisztus emberi természetéről beszélsz. Nehogy úgy tárd őt az emberek elé, mint akiben bűnös hajlamok (propensities of sin)³⁷⁰ vannak. Ő a második Ádám. Az első Ádám tiszta, büntelen teremtmény volt, akin a bűn leghalványabb foltja sem volt látható: Isten képmása volt. Elbukhatott, és el is bukott: áthágta a törvényt. Leszármazottai a bűn miatt eredendő engedetlenségre való hajlamokkal (with inherent propensities of disobedience) születtek. Jézus Krisztus azonban Isten egyszülött Fia volt. Magára vette az emberi természetet, s megkísértetett mindenben, amiben az emberi természet megkísérthető. Vétkezhetett volna. Elbukhatott volna, de egyetlen pillanatig sem volt benne gonosz hajlam (an evil propensity). Kísértések érték a pusztában, mint ahogy Ádám is megkísértetett az Édenben.

Baker Testvér! Krisztus emberi természetével kapcsolatban kerülj minden olyan kérdést, amit félre lehet érteni. Nagyon közel van itt az igazság és a tévedés. Amikor Krisztus emberi természetéről beszélsz, határozottan őrizkedj minden olyan kijelentéstől, melynek következtében szavaidnak több jelentést tulajdonítanak az emberek, mint amennyit szántál nekik, s ennek következtében elvész vagy elhomályosodik az Ő emberi és isteni természetének világos látása. Krisztus születése Isten csodatétele volt.

Az angyal ezt mondta: „Íme, fogansz méhedben, és fiút szülsz, akit nevez Jézusnak. Nagy lesz ő, és a Magasságos Fiának mondják majd; az Úr Isten neki

³⁶⁹ White, E. G.: MR No. 1002. The Baker Letter, *Manuscript Releases*. 13. köt. 1990, 13–30. p.

³⁷⁰ Számos angolszász adventista teológus különbséget tesz a „propensity” és az „inclination” szavak között. Azt mondják, az utóbbi kifejezés természetes emberi hajlandóságot, vágyat, kívánságot jelent, míg az előbbi a romlott, bűnre hajló, gonosz kívánságra utaló technikai kifejezés. Állításuk szerint Jézusban, mint bármely földi emberben jelen voltak az emberi vágyak, örömök, félelmek, szorongások, de hiányzott belőle a bűnre való hajlam és a bűnös kívánság. Más teológusok viszont azt állítják, hogy testileg ezek a bűnös hajlamok is jelen voltak Jézusban, de csak az alacsonyabb rendű természetében, a felsőbbrendű természetben azonban Jézus legyőzte ezeket, és ezért mi is legyőzhetjük őket. Ld.: Paulson, Kevin D.: *The Lower and Higher Natures, The Key to Resolving the Adventist Christology Debate*. 2003. ápr. 10. elektronikus formában terjesztett tanulmány, hozzáférhető a GreatControversy.org című honlapon. Paulson D. Kevin érveire Woodrow W. Whidden II: „*Ellen White on the Humanity of Christ, A Chronological Study*” című könyvének függelékében válaszolt.

adja atyjának, Dávidnak a trónját, ő pedig uralkodik a Jákob házában örökké, és uralkodásának nem lesz vége.’ Mária megkérdezte az angyalt: ‘Hogyan lehetséges ez, mikor én férfit nem ismerek?’ Az angyal így válaszolt neki: ‘a Szentlélek száll reád, és a Magasságos ereje árnyékoz be téged, ezért a születendőt is Szentnek nevezik majd, Isten Fiának’” (Lk 1,35)

E szavakat egyetlen emberi lényhez sem intézték a végtelen Isten Fián kívül. Soha, semmilyen formában se hagyd a leghalványabb benyomást sem az emberek elméjében, hogy Krisztusban halvány folt vagy romlásra való hajlam (*inclination to corruption*) lett volna, vagy hogy bármilyen formában is megadta volna magát a romlottság számára. Mindenben megkísértetett, ahogy minden ember megkísértetik, mégis szentnek nevezték. Felfoghatatlan titok a halandók számára, hogy mi módon lehetett Krisztust hozzánk hasonlóan megkísértetni anélkül, hogy bűn találtatott volna benne.

Krisztus testetöltése titok volt, s mindörökké titok marad. A kinyilatkoztatott dolgok a mieink és a mi gyermekeinkké, de mindenki óvakodjon attól, hogy Krisztust éppen olyan embernek tüntesse fel, mint amilyenek mi vagyunk, mert ez nem felel meg a valóságnak. Nem fontos tudnunk, az isteni és az emberi természet egyesülésének pontos idejét. Tartsuk lábunkat a sziklán: Krisztus Jézuson, akiben Isten emberi formában jelent meg. Úgy látom, veszélyes dolog olyan témakörökkel foglalkozni, melyek a végtelen Isten Fiának emberi természetével foglalkoznak. Megalázta magát, amikor embernek formájában volt, hogy képes legyen megérteni a kísértések erejét, amivel az embernek szembe kell néznie.

Az első Ádám elbukott, a második Ádám azonban hűségesen ragaszkodott Istenhez és az Ő Szavához a legnehezebb próbatételek között is, s hite Atyjának jóságában, irgalmában és szeretetében egyetlen pillanatra sem ingott meg. ‘Meg van írva’ – ez volt a fegyvere, mellyel ellenállt, s ez a Lélek kardja, amit minden embernek használnia kell. ‘Már nem sokat beszélek veletek – mondta –, mert jön a világ fejedelme, de bennem nincs semmije’ – semmi, ami reználna a kísértésre. Jézus egyetlen egyszer sem engedett (a gonosznak) sok-sok kísértése között.”³⁷¹

Ellen G. White arra inti munkatársát, hogy ne foglalkozzon olyan kérdésekkel, melyek nem mozdítják elő az emberek üdvét, inkább összpontosítsa figyelmét a Szentírás világos, gyakorlatias kérdéseire. Ezután a gazdag ifjú kérdésével, valamint az irgalmas samaritánus példázatával vezeti be mondanivalójának következő szakaszát: mit kell tenni azért, hogy az ember üdvözljön. Név nélkül, de Ellen G. White világosan utal Alonzo T. Jones egyik kijelentésére, amivel a hit általi megigazulás üzenetének e hirdetője kiváltotta E. G. White bírálatát: azt mondta, az üdvösségnek nincsenek feltételei, s a cselekedetek semmit sem érnek. Az a levél, amit Ellen G.

³⁷¹ White, E. G.: Manuscript Releases. 13.köt. 18–19. p.

White 1883. április 9.-én írt Jonesnak, szó szerint egyezik a Baker levél következő szakaszával. Még a bevezetés is Jézusnak a gazdag ifjú kérdésére adott válasza.³⁷²

„Senki ne állítsa, hogy az üdvösségnek nincsenek feltételei. Határozott feltételei vannak, s mindenkinek az a feladata, hogy kitartóan keresse az igazságot Isten Szavában. Lelkünk sorsa függ attól, hogy megismertük-e annak feltételeit, aki saját életét adta oda, hogy megmentsen bennünket a romlástól. Egészen biztosan el fogunk veszni, ha együtt úszunk azzal az árral, mellyel a világ együtt úszik, s az emberek szavaira hallgatunk. Könnyelműségünkkel és önmagunk önző szeretetével veszélybe sodorjuk saját lelkünket, és mások lelkét is. Buzgón kell kutatnunk, hogy mit szól az Úr. Az emberek nézetei, a papoké és az uralkodóké sem segítenek ügyemben. Azt kell tudnom, milyen feltételeknek kell eleget tennem, hogy együtt tudjak működni Istennel saját üdvöm érdekében. Nem elégedhetek meg azzal, amit egyes emberi eszközök állítanak, még a hittételek tanítóinak véleményével sem, ha az nem áll összhangban Isten Szavával. ‘Mi van a törvényben? Hogy olvasod?’ – ez az a kérdés, amit a tanítók legnagyobbika tett fel.”³⁷³

Ellen G. White ezután röviden szól a szombat és a vasárnap kérdéséről, mint az emberi vélemények és az isteni kinyilatkoztatás közötti különbség egyik legidősebb bizonyítékáról, majd ismét visszatér a pásztori tanácsokhoz: határozottságra és meggyőződésre inti kollégáját.

A levél összefüggéseinek vizsgálatából megállapíthatjuk tehát: (1) Ellen G. White nem értett egyet azokkal, akik szélsőséges nézeteket képviseltek Krisztus emberi természetének bűnös hajlamaival kapcsolatban, (2) olyan titoknak tekintette a testetöltés kérdését, ami egy bizonyos ponton túl, nem tartozik a kinyilatkoztatott dolgok körébe, (3) ezért inkább a gyakorlati kegyességre, mint spekulatív elméletek hirdetésére buzdította munkatársát.

IV. A törvény és a szövetségek

Ellen G. White a törvény szerepének értelmezésében az ifjú Waggoner álláspontjához hasonló álláspontot képviselt, de korántsem tulajdonított akkora jelentőséget a Galatákhöz írt levélben található törvény mibenlétének, mint Ellet J. Waggoner, illetve George Butler. „Többen kérdezik a Galatákhöz írt levél törvényértelmezése

³⁷² White, E. G.: A hit és a cselekedetek viszonya. 1883, 44. levél, közli: Szemelvények Ellen G. White írásaiból, Budapest, 1999. 1 kötet. 346–348. p.

³⁷³ White, E. G.: Manuscript Releases. 13. kötet. 22. p.

kapcsán, ‘Melyik törvény a Krisztusra vezérlő Mester?’ – ‘*Mind a ceremoniális, mind pedig az erkölcsi törvény, azaz a Tízparancsolat*’ – válaszolom.”³⁷⁴

Négy évvel korábban egy levélben ezt írta: „Ekként a törvény Krisztusra vezérlő mesterünké lett, hogy hitből igazuljunk meg’ (Gal, 3,24). Ebben az igeversben *első-sorban az erkölcsi törvényről* beszél a Szentlélek az apostolon keresztül. A törvény rámutat bűneinkre és Krisztusra szoruló állapotunkra. Arra indít, hogy – az Isten felé tanúsított bűnbánat és az Úr Jézus Krisztusban való hit által – Jézushoz meneküljünk bűnbocsánatért és lelki békéért.”³⁷⁵

Ellen G. White különbséget tett a két törvény és a két szövetség között, elvetette azonban a dispensationalizmust.³⁷⁶ Azt mondta: „Isten műve *minden időben egy és ugyanaz*, ámbar vannak fejlődésének különböző fokozatai és hatalmának különböző kinyilatkoztatásai, hogy megfeleljenek az emberek szükségleteinek az egymást követő korszakokban. Az első evangéliumi ígérettől a patriarkális és zsidó korszakon át a jelenkorig, Isten szándékai fokozatosan bontakoztak ki a megváltás tervében.”³⁷⁷

A törvényről szólva, E. G. White azt írta, hogy Ádám és Éva már a bűneset előtt ismerte az erkölcsi törvényt, s amennyiben töretlenül engedelmeskedtek volna az erkölcsi törvény előírásainak, soha nem lett volna szükség sem áldozatokra, sem ceremoniális törvényre. Isten személyesen jelentette ki a ceremoniális törvényt Ádámnak a bűneset után, s amint azt Káin és Ábel áldozata mutatja, az áldozatokra vonatkozó előírások már közvetlenül a bűneset után ismertek voltak. Ádámtól Mózesig mind az erkölcsi, mind a ceremoniális törvény apáról fiúra szállt, s szájhagyomány útján terjedt.

A Sínai-hegyen adott törvény nem tartalmazott új elveket, csupán az történt, hogy Isten az erkölcsi törvényt saját ujjával kőbe véste, a ceremoniális törvényeket pedig

³⁷⁴ White, E. G.: 1990, 87-es kézirat. idézi: *Szemelvények...* 1. köt. 221–222. p.

³⁷⁵ White, E. G.: *i.m.* 1. köt. 222. p.

³⁷⁶ A dispensationalizmus kifejezés az angol bibliából származik, ahol a görög „oikonomia” szó fordítása (1Kor, 9,17; Ef 1,10; 3,2; Kol 1,25). E nézet szerint Isten a különböző korszakokban különböző elvek szerint munkálkodott az emberek üdvösségéért. Scofield, C. I. aki magyarázatos bibliafordításában népszerűsítette ezt a nézetet, azt mondta, hogy a megváltás történetében hét korszak van, s e korszakok mindegyikében van egy-egy isteni kinyilatkoztatás (az adventisták azt mondanák erre, hogy van egy-egy jelenvaló igazság), melynek engedelmeskedve adhatja az ember tanújelét az Isten iránti hűségének. Ld: Grogan, G. W.: *Dispensationalism*, in *The New International Dictionary of the Christian Church*. Zondervan, 1974, 303. p.

³⁷⁷ White, E. G.: *Patriárkák és próféták*. 333. p.

szóban közölte Mózesrel, aki leírta azokat. Isten törvénye és Mózes törvénye nem két egymással szembeállítható törvény: amit Mózes – Isten parancsára – leírt, azok „*a Tízparancsolat alapelveinek részletes magyarázatai voltak*, mégpedig oly világosan, hogy senki sem érthette félre. Az volt a feladatuk, hogy a két kőtáblára vésett tíz parancsolat szentségén öröködjenek.”³⁷⁸

Sokan összekeverik ezt a két törvényrendszert: árnyat vetnek az erkölcsi törvényre, s ezt megpróbálják Pál kijelentéseivel igazolni. Azonban „Pál sem az erkölcsi, sem a ceremonális törvényt nem úgy mutatta be, mint ahogy azt napjaink (egyres) prédikátorai teszik. Némelyek olyan *ellenszenvet tanúsítanak Isten törvényével szemben*, hogy elmennek egészen annak elvetéséig, sőt megbélyegzéséig is.”³⁷⁹ Krisztus halála beteljesítette a szertartási törvényeket, így azokat már nem kell gyakorolnunk, az erkölcsi törvény azonban változatlanul érvényben maradt. Sőt, az a tény, hogy Krisztusnak azért kellett meghalnia a kereszten, mert az ember áthágta az erkölcsi törvényt, még erősebb bizonyíték e törvény változhatatlan volta mellett.

A szertartási törvényt is Krisztus adta, bár Mózes volt a közvetítője. Miután már nem kellett megtartani e törvényeket, Pál igyekezett helyes megvilágításba helyezni azok szerepét a megváltás tervében.

„A szentély ünnepélyes istentisztelete azokat a nagyszerű igazságokat ábrázolta, amelyeket ki kellett nyilatkozattani az egymást követő nemzedékeknek. A tömjén füstje, amely Izrael imádságaival szállt fel, Isten igazságosságát képviseli, ami egyedül teheti Isten számára elfogadhatóvá a bűnös imádságát. A vérvő állat az oltáron a Megváltó eljövételéről tett bizonyosságot. A szentek szentjéből pedig az isteni jelenlét látható jele ragyogott ki. A sötétség és a hitelhagyás egymást követő korszakain át Isten így tartotta ébren a hitet az emberek szívében, míg eljött a megígért Messiás adventjének ideje...Amióta az Üdvözítő vérét ontotta a bűnös bocsánatáért és felment a mennybe, ‘*hogy most Isten színe előtt megjelenjék érettünk*’ (Zsid 9,24), a golgotai keresztről és fentről a mennyei szentek szentjéből árad ránk a világosság. *A nekünk ajándékozott tisztább világosságnak azonban nem szabad arra indítania bennünket, hogy megvessük azt a korábban kapott világosságot*, amelynek útján a jelképek rámutattak az eljövendő Megváltóra.”³⁸⁰

Isten tehát két törvénnyel ajándékozott meg bennünket az Ószövetségben, s a maga módján mind a két törvény Krisztusra vezérlő mester volt. Az örök erkölcsi

³⁷⁸ White, E. G.: *i.m.* 323. p.

³⁷⁹ White, E. G.: Krisztus igazsága a törvényben. Cikk a Review and Herald 1902. ápr. 22-i számából. Közli: Szemelvények... 1. köt. 227. p.

³⁸⁰ White, E. G.: *Pátriárkák és próféták.* 326–327. p.

törvény rámutatott az ember bűnös állapotára, s ezáltal meggyőzte őt arról, hogy Szabadítóra van szüksége, a szertartási törvény pedig bemutatta az evangéliumot azáltal, hogy Krisztusra, az eljövendő Szabadítóra irányította az ember tekintetét. Így kell érteni Ellen G. White fent idézett szavait: „Isten műve *minden időben egy és ugyanaz, ámbar vannak fejlődésének különböző fokozatai és hatalmának különböző kinyilatkoztatásai, hogy megfeleljenek az emberek szükségleteinek az egymást követő korszakokban.*”

Két törvényhez hasonlóan két szövetségről beszél Ellen G. White, s ezek között is folytonosságot lát. A kegyelem szövetsége volt az első, melyet Isten Édenben kötött az emberrel, amikor a bűneset után azt az ígéretet adta, hogy az asszony magva a kígyó fejére fog taposni (1Móz 3,15). „Ez a szövetség minden embernek bocsánatot kínált, s felajánlotta Isten támogató kegyelmét az eljövendő Krisztusba vetett hit és engedelmesség által.”³⁸¹ Isten a kegyelmi szövetséget kiterjesztette Izrael népének ősatyáira, így az Ábrahámmal kötött szövetség a kegyelmi szövetség megújítása volt. „Az Ábrahámmal kötött szövetséget Krisztus vére hitelesítette”, s „attól az időponttól kezdve, amikor Krisztus halálával megerősítette azt, már Új szövetségnek nevezük”.³⁸²

Ha Isten kegyelmi szövetsége a bűnesettől fogva mind a mai napig érvényben van, akkor miért kellett még egy másik szövetséget is kötni a Sínai-hegyen? Ezt a szövetséget általában cselekedeti szövetségnek szokták nevezni, Ellen G. White azonban azt állítja, hogy Istennek egyáltalán nem állt szándékában cselekedeti szövetséget kötni Izraellel. Isten mindenekelőtt úgy jelent meg Izrael életében, mint Szabadító, aki erős karral és hatalmas kézzel kihozta őket Egyiptomból, a szolgaság házából. Azért, „*hogy felfoghassák teljes tehetetlenségüket és az isteni segítségre való szükségüket*” Isten olyan úton vezette őket, melyen kellően tudatosulhattak bennük, hogy nélküle semmit sem tehetnek. Istennek ez a célja azonban kudarcot vallott, a nép csupán egy-egy rövid időre ébredt rá arra, hogy Isten kegyelme nélkül nem képes hűséges maradni a felkínált szövetséghez. „Képtelenek voltak felfogni, hogy *saját erejük és akaratuk nem elegendő ahhoz, hogy igazán engedelmeskedni tudjanak Isten törvényének.* Azt sem tudták igazán megérteni, hogy szükségük van Megváltóra...A nép nem fogta fel saját bűnös voltát. Azt sem, hogy Krisztus nélkül lehetetlenség számukra Isten törvé-

³⁸¹ White, E. G.: *i.m.* 330. p.

nyének megtartása. Mindezek ellenére készségesen léptek szövetségre Istennel. Úgy érezték, képesek voltak és lesznek saját igazságukat létrehozni, s ezért merték kijelenteni: ‘mindent megteszünk, amit az Úr parancsolt, és engedelmeskedünk’ (2Móz 24,7).³⁸³

Az ószövetségnek nevezett cselekedeti szövetség tehát a nép végzetes félreértésén alapult. Ezért szóltak a próféták egy új és jobb szövetségről, melynek keretében Isten maga lesz az, aki a nép szívébe helyezi az erkölcsi törvényt (Jer 31,33–34). Ellen G. White a két törvény és a két szövetség történetének leírásával a hetednapi adventistákhoz kívánt szólni, akik szívesen nevezik magukat a „testi” Izraellel szemben, „lelki” Izraelnek. Üzenete a következő:

„...ahelyett, hogy saját igazságunk létrehozásán fáradoznánk, inkább fogadjuk el Krisztus igazságát! Az Ő vére engesztelés bűneinkért. Engedelmességét nekünk tulajdonította Isten. Azután a Szentlélek által megújított szív megtermi majd a ‘lélek gyümölcsét’. Krisztus kegyelme útján az Isten törvénye iránti engedelmességben élünk, amely törvényt a szívünkbe írta... Pál apostol világosan tárja elénk a hit és törvény közötti összefüggést újszövetségi megfogalmazásban. Ezt mondja: ‘Mivel tehát megigazultunk hit által, békeségünk van Istennel a mi Urunk Jézus Krisztus által’ (Rm 5,1). ‘Érvénytelené tesszük tehát a törvényt a hit által? Szó sincs róla! Sőt inkább érvényt szerzünk a törvénynek’ (Rm 3,31). ‘Amire ugyanis képtelen volt a törvény, mert erőtlén volt a test miatt, azt tette meg Isten, amikor a bűn miatt tulajdon Fiát küldte el a bűnös testhez hasonló formában, és kárhozatra ítélte a bűnt a testben, hogy a törvény követelése teljesüljön bennünk, akik nem test szerint járunk, hanem Lélek szerint’ (Rm 8,3–4).³⁸⁴

V. A megigazulás és a megszentelődés viszonya

Láttuk, hogy Ellen G. White álláspontja eltért Waggoner és Jones álláspontjától a krisztológia területén, s a törvény és az evangélium, illetve az ószövetség és az újszövetség viszonyát is sokkal árnyaltabban közelítette meg, mint a hit általi megigazulás üzenetének másik két prédikátora. E. G. White a hit általi megigazulásról szóló tanítást egyfelől Krisztus engesztelő áldozatára, másfelől a törvény második hasznára építette. Azért hangoztatta az erkölcsi törvény érvényét és magasztos voltát, hogy az emberek a törvény tükrében minél élesebben lássák fogyatékoságaikat.

³⁸² White, E. G.: *i.m.* 330–331. p.

³⁸³ White, E. G. *Pátriárkák és próféták.* 331–332. p.

³⁸⁴ White, E. G.: *i.m.* 332–333. p.

„A törvény áthágásában nincs biztonság, megnyugvás és megigazulás. Ha az ember megmarad a bűnben, akkor nem remélhet ártatlanságot Isten előtt és Krisztus érdemei nem békéltethetik meg Istennel. Fel kell hagynia a bűnnel. Hűségessé és igazzá kell válnia. Amint a bűnös belenéz a nagy erkölcsi tükörbe, meglátja jellemének hiányosságait. Meglátja valódi – foltos, szennyes, kárhoztatott – mivoltát, ugyanakkor tudja, hogy a törvény semmiképp sem tudja elvenni vagy megbocsátani vétkét. Tovább kell lépnie: a törvény csak Krisztushoz vezető tanítómester. A bűnöket hordozó megváltóra kell tekintenie. Miközben feltárul előtte a Kálvárián függő Krisztus, amint az egész világ bűneinek terhe alatt haldoklik, a Szentlélek megmutatja neki Isten viszonyulását mindazokhoz, akik bánkódnak bűneik felett: ‘Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz öbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen’ (Jn 3,16).”³⁸⁵

„Az ember a törvény által győződik meg bűneiről. Mielőtt felismeri, hogy megváltóra van szüksége, éreznie kell, hogy bűnös, és mint ilyen, ki van szolgálatva Isten haragjának. Sátán folyamatosan ügyködik azon, hogy meggyengítse az ember elgondolását a bűn fájdalmas jellegéről. A nagy csaló munkáját végzik azok, akik lábbal tapossák Isten törvényét, mert azt az egyedüli mércét hagyják figyelmen kívül, ami által a bűn felismerhető és a törvényszegő lelkiismerete megszólítható... *A törvény az a tükör, amibe a bűnösnek bele kell tekintenie, ha erkölcsi jellemét helyesen akarja látni.* Miután megítélve látja magát az igazság nagy mérlegén, következő lépésként meg kell bánnia bűneit, és azok bocsánataért kell Krisztushoz folyamodnia. Ezt sokan nem teszik meg, és össze akarják törni a gyengeségeiket feltáró tükröt; így próbálnak megszabadulni az életük helytelenségére és jellemhibáikra rámutató törvénytől.”³⁸⁶

Ellen G. White számos írását idézhetném még, melyek egyöntetűen igazolják a következő megállapításokat: (1) a szerző nagyra becsülte az erkölcsi törvényt, de (2) a legalizmus távol állt tőle. Azért szólt a törvény magasztos voltáról, hogy a leghatásosabb formában tudja kortársait elvezetni a kereszthez.³⁸⁷

Ellen G. White objektív (forensic) módon értelmezte a megigazulást, a megszentelődést pedig, mint a megigazulás következményét, egy életen keresztül tartó folyamatnak tekintette. Nyomát sem találjuk írásaiban annak, hogy a megigazulást a megszentelődés egyik nevének tekintette volna, mint Waggoner. Az alábbi idézet világos képet ad arról, ahogy E. G. White kezelte a megigazulás és a megszentelődés kérdését:

³⁸⁵ White, E. G.: A tökéletes törvény. Cikk a Review and Herald, 1898. ápr. 5.-i számában, közli: Szemelvények... 1. köt, 201–204. p.

³⁸⁶ White, E. G.: Isten törvényének jellege. Cikk a Signs and the Times, 1886. ápr. 15-i számában, közli: Szemelvények... 1. köt. 205–209. p.

³⁸⁷ Csúpan a „Szemelvények” első kötetében közöltek hét olyan cikket, melyek mindegyike a törvény Krisztusra vezérlő jellegét hangsúlyozza.

„Amint a bűnbánó, Isten előtt megtört lélek Krisztusnak az ő érdekében végzett engesztelésére tekint, s elfogadja, hogy ez az engesztelő szolgálat az ő egyetlen reménye mind a jelen, mind az eljövendő életre nézve, *bűnei bocsánatot nyernek. Ezt jelenti a hit általi megigazulás.* Minden hívő léleknek teljes összhangba kell hoznia saját akaratát Isten akaratával, s a bűnbánat és a megtörtenség állapotában kell azt tartania, hitet kell tanúsítania a megváltó engesztelést szerző érdemei iránt, s erőről erőre, dicsőségről dicsőségre kell haladnia.

Bűnbocsánat és megigazulás egy és ugyanaz a dolog. A hívő, hit által, átmegy a lázadás, a bűn- és sátán-gyermekség állapotából a Krisztus Jézus iránti hűség állapotába; nem saját eredendő jósága miatt, hanem azért, mert Krisztus elfogadja őt, mint fogadott gyermekét. A bűnös elnyeri bűnei bocsánatát, mert ezeket a bűnöket Helyettese és Kezese hordozza helyette. Az Úr így szól mennyei Atyjához: ‘Ez az én gyermekem. Felmentettem a halálbüntetés alól, saját életbiztosításomat adtam neki – örök életet –, mert a helyébe léptem és szenvedtem bűneiért. Ezért ő az én szeretett fiam.’ *Így az ember, aki bűnbocsánatot nyert, Krisztus igazságának szép öltözékében, szeplőtlenül áll Isten előtt.*

A bűnös még hibázhat, de nem vetik el őt irgalom nélkül. Egyetlen reménye azonban, bűnbánat Isten előtt, s hit az Úr Jézus Krisztusban. Egyedül az Atyának van joga arra, hogy megbocsássa vétkeinket és bűneinket, azon az alapon, hogy Krisztus magára vette bűneinket, s felmentett bennünket, saját igazságát tulajdonítva nekünk. Áldozata tökéletesen eleget tesz az igazságosság követelményeinek.

A megigazulás a kárhoztatás ellentéte. Isten határtalan irgalmának gyakorlása azokkal szemben, akik ezt egyáltalán nem érdemlik meg. Isten megbocsátja a vétket és a bünt Jézusért, aki engesztelő áldozat lett a mi bűneinkért. A törvény áthágója, Krisztusba vetett hit által kedvet talál Isten szeméi előtt, s erős reménységet az örök életre.”³⁸⁸

E. G. White szerint a megigazulás teljes bűnbocsánat és a kárhoztatás ellentéte, de nem a mennyei könyvek egyszerű átírása. Bensőséges kapcsolat van Isten külső, objektív ítélete – „nem kárhoztatlak téged” – , és a bűnös ember szívében lejátszódó folyamatok – hit, bűnbánat, megtérést, újjászületés – között. Ha a megigazulással, mint külső isteni aktussal nem jár együtt a Szentléleknek az emberi szívben végzett munkája, akkor a megigazulás nem volt igazi, nem is következett be.

Az, aki megigazult, világosságban jár, s a megszentelt élet gyümölcseit termi.

„A keresztény legyen tiszta szívében és életében. Soha ne elégedjen meg az üres hitvallással. Amint Isten szent, mint Isten, Krisztusba vetett hit által a bű-

³⁸⁸ White, E. G.: Christ our Righteousness. MR 747, 1891. febr. 27. Kiadták a „*Manuscript Releases*”, 9. köt., 1979. 293–302. p. A kézirat teljes szövegének közlését itt is megelőzte néhány részlet közlése, amit egyebek mellett a „*Seventh-day Adventist Bible Commentary*” 6. köt. 1007–1071. p. találunk meg.

nős ember is legyen szent emberi mivoltában... Azok, akik állítják, hogy hisznek benne, csak akkor dicsőíthetik meg Istent, ha a Szentlélek uralja életüket, s így visszatükrözik az Ő képmását. Így, mint a Szabadító tanúi, bizonysgot tehetnek arról, hogy mit tett értük az isteni kegyelem.

A megszentelődést *nem boldog elragadtatásban* nyerjük el, hanem azáltal, hogy *folyamatosan meghalunk a bűnnek és élünk Jézus Krisztusnak*. Gyenge, szórványos próbálkozásokkal nem lehet kijavítani a jellemhibáinkat, s megreformálni életünket. Csupán a hosszú, kitartó erőfeszítések, a szigorú önfegyelem és a kemény küzdelem eredményezhet győzelmet. Nem tudhatjuk, milyen küzdelmek várnak ránk holnap: amíg Sátán uralma tart, szüntelenül meg kell tagadnunk önünket, le kell győzni fojtogató bűneinket, s amíg élünk, *soha nem állhatunk meg*, soha nem jutunk el arra a pontra, ahol megállhatunk, és ezt mondhatjuk: *célhoz értem. A megszentelődés egy életen át tartó engedelmesség gyümölcse*”³⁸⁹

E. G. White fiatal korában, amikor még ő is és családja is a püspöki metodista egyház tagja volt, kapcsolatba került a megszentelődési mozgalommal. Életrajzában így ír erről:

„A metodisták között sokat hallottam a megszentelődésről, de nem volt világos fogalmam a megszentelődés természetéről. Elérhetetlennek tűnt a (második) áldás, szívem olyan mértékű tisztasága, amit addig soha nem tapasztaltam. Láttam embereket, akik a szellemi izgalmak hatására elvesztették fizikai erejüket, s úgy hallottam, hogy ez a megszentelődés bizonyítéka. Nem értettem, mi kell ahhoz, hogy teljes mértékben odaszentelhessem magam Istennek. Keresztény barátai azt mondták: *higgy Jézusban most!* Hidd, hogy elfogad téged *most!* Megpróbáltam ezt tenni, de nem voltam képes elhinni, hogy megkaptam az áldást, melynek elektromos energiával kellett volna feltöltenie engem. Szívem keménységét kezdtem okolni azért, mert nem voltam képes meg tapasztalni lelkem felfűtöttségét úgy, ahogy a többiek tanújelét adták annak. Úgy láttam, én nem olyan vagyok, mint ők, s ezért mindörökre ki vagyok rekesztve a szív szentségének tökéletes öröméből.

A megigazulásról és a megszentelődésről szóló elképzeléseim zavarosan voltak. Úgy értettem a dolgot, hogy e két dolog nemcsak különbözik, de el is válik egymástól, ugyanakkor képtelen voltam megérteni a különbséget, s a (megigazulás, megszentelődés) kifejezések jelentését, s a prédikátorok magyarázatai csak növelték nehézségeimet. Nem tudtam elnyerni az áldás, amit kerestem, s azon gondolkodtam, vajon ez az áldás nem kizárólag a metodistáknak van-e fenntartva, s én azért nem részesülhetek benne, mert az adventisták összejöveleit is látogatom, s ezáltal megfosztom magam attól, amire mindennél jobban vágytam: Isten megszentelő Lelkétől.”³⁹⁰

Aztán arról írt E. G. White, hogy a „megszentelt életű” emberek mekkora gyűlölettel viszonyultak a második adventi üzenet prédikátoraihoz, s azt kérdezte magában:

³⁸⁹ White, E. G.: *The Acts of the Apostles*. 559–561. p.

³⁹⁰ White, E. G.: *Life Sketches*. 1915, 28–29. p.

hogyan egyeztethető össze a szent élet és a gyűlölet? Hitt Krisztus közeli eljövételében, s hitt a második áldásban is, és hogy készen legyen Krisztus fogadására, szerette volna megkapni ezt az áldást:

Úgy éreztem, én csak azt az áldást tudhatom magaménak, amit megigazulásnak neveztek, de azt olvastam Isten Szavában, hogy szentség nélkül senki nem láthatja meg az Urat. *Úgy gondoltam, hogy valami magasabb rendű élményben kell részesülnöm ahhoz, hogy bizonyos lehessen az örök életről.* Újra, meg újra átvizsgáltam a kérdést, hittem, hogy Krisztus hamar eljön, s féltem attól, hogy nem leszek készen a vele való találkozásra. A kárhoztatás szavai visszhangoztak fülemben éjjel és nappal, s állandóan így kiáltottam Istenhez: Mit cselekedjek, hogy üdvözüljek?³⁹¹

E tapasztalat kijózanító hatással volt Ellen G. White-ra, s arra ösztönözte, hogy harcoljon a rajongás és a vallási fanatizmus ellen. Amikor a Review and Herald népszerűsítette a megszentelődési mozgalom kiadványait, s cikkeket vett át a mozgalom szócsövének számító lapokból, E. G. White megjegyezte ugyanennek a lapnak a hátsólapján: „Sokan vannak – elsősorban azok között, akik a szentséget hirdetik –, akik összehasonlítják magukat Krisztussal, mintha egyenlők lennének vele a jellembeli tökéletességben: ez istenkáromlás. Lenne csak világos fogalmuk Krisztus igazságáról, akkor bizonyára rádöbbenének saját bűnösségükre és tökéletlenségére. Nincs egyetlen eset a Bibliában, amikor egyetlen próféta vagy apostol kijelentette volna, ahogy ma a „szentség népe” (*holiness people*) tagjai teszik, hogy nincs bennük bűn.”³⁹²

Amikor Alonzo T. Jones, valamint az egyház néhány vezetője karizmatikus lett, Ellen G. White igyekezett helyes irányba terelni őket; leveleiben és cikkeiben is emlékeztette őket a kiegyensúlyozott vallási tapasztalat jelentőségére. A „*Korszakok küzdelme*” sorozat utolsó kötetében egy egész fejezetet szentelt a korabeli ébredési mozgalmak bírálatának. Összevetette e mozgalmakat a reformációval és a tizennyolcadik századi ébredésekkel, s azt mondta: amazok nyomán az emberek „megtéréshez illő gyümölcsöket teremtek”, számos mai mozgalom azonban csupán „a képzelet megmozgatásával, az érzelmek felkeltésével, az új és meglepő utáni vágy kielégítésével” szerzi híveit.

E mozgalmak legfőbb veszélyét éppen a megigazulás és a megszentelődés helytelen értelmezésében látta, ezért kifejtette a megszentelődésről szóló bibliai

³⁹¹ White, E. G.: *Life Sketches*. 1915, 28–29. p.

³⁹² White, E. G.: In *What Shall We Glory?* Review and Herald, 1887. márc. 15.

elképzelését. Azt mondta, „a megszentelődés bibliai tantétel”, s azt jelenti, hogy „Krisztus követői hasonlók lesznek Urukhoz, s jellemük – Isten kegyelme folytán – az Úr szent törvényének elveihez igazodik.”³⁹³

A megszentelődés feltétele (1) „Krisztusba vetett hit” és (2) a Szentlélek munkálkodása a szívben (Fil 2,12-13). *A keresztény érzi a bűn csábítását, de állandóan harcol ellene.* Az emberi gyengeség egyesül az isteni hatalommal, ezért a hívő így kiált fel: „hála az Istennek, aki a diadalt adja nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus által” (1Kor 15,57). Bár diadalt aratunk Isten kegyelme által, a megszentelődés mégsem tesz önelégültté bennünket: „*a bibliai megszentelődés alázattal jár*”, s aki Isten közelében él, az „a végtelen Isten tisztaságával, dicsőségével és tökéletességével szemben felismeri saját méltatlan voltát”.³⁹⁴

„Azok, akik a Kálvária keresztjének árnyékában járnak, nem dicsőítik önmagukat, és nem állítják kérkedve, hogy nem bűnösök. Érzik, hogy bűneik okozták azt a szenvedést, amely megtörte Isten Fiának szívét. Ez a gondolat alázattal tölti el őket. Akik legközelebb vannak Jézushoz, azok látják legtisztábban, hogy milyen esendő és bűnös az ember, és reménységüket egyedül a magfeszített és feltámadt Megváltó érdemeibe vetik.”³⁹⁵

A megszentelődés kiterjed az élet minden területére, ezért idézi E. G. White Pál apostol szavait: „Az Isten irgalmára kérlek tehát titeket, testvéreim, hogy okos istentiszteletként szánjátok oda testeteket élő és szent áldozatul, amely tetszik az Istennek; és ne igazodjatok e világhoz, hanem változzatok meg értelmetek megújulásával, hogy megítélhessétek: mi az Isten akarata, mi az, ami jó, ami neki tetsző és tökéletes” (Rm 12,1-2). Ellen G. White a megszentelődés kapcsán ezért beszélt a keresztény életmód (táplálkozás, öltözködés, szabadidő eltöltése és szórakozás) kérdéseiről.

VI. Megigazulás, megszentelődés, végső események

Alonzo T. Jones tanításának vizsgálatánál szóltam arról, vajon a Krisztus második eljövételét megelőző nemzedék tagjai, akik az apokalipszis három angyalának utolsó evangéliumi felhívását hirdetik a föld lakóinak, a megigazulás vagy a megszentelődés alapján állhatnak meg a végső események idején? Jones azt mondta, az utolsó nemze-

³⁹³ White, E. G.: *A nagy küzdelem*. 418. p.

³⁹⁴ White, E. G.: *A nagy küzdelem*. 421. p.

³⁹⁵ White, E. G.: i.m. 420. p.

dék üdvösségének alapja a megszentelődés és a keresztény tökéletesség. Jones Ellen G. White egyik cikkére alapozta kijelentését. Ezért fel kell tennünk a kérdést: vajon Ellen G. White milyen kapcsolatot látott a megigazulás, a megszentelődés és az ítélet között? Osztozott-e azok véleményében, akik szerint az utolsó nemzedék tagjainak, akiknek „közbenjáró nélkül” kell megállniuk, ebben a testben kell eljutni a tökéletességre?

Mielőtt megvizsgálám Ellen G. White kijelentéseit a kérdésben, szeretnék röviden utalni egy hermeneutikai problémára. Waggoner szinte soha nem idézte Ellen G. White írásait, Jones beszédei tele vannak E. G. White írásaiból vett idézetekkel. George R. Knight professzor azt írja, hogy Jones egyszerre imádta és gyűlölte Ellen G. White-ot. Jones érzéseinél fontosabbak módszerei: amikor Ellen G. White írásait idézte, általában azért tette, hogy saját nézeteit igazolja vele. Ezért számos olyan idézetet találunk nála, melyek eredeti összefüggésükben mást jelentenek, mint amilyen jelentést Alonzo T. Jones tulajdonított nekik.³⁹⁶ Szemléletesen példázza ennek az állításnak az igazságát azon cikk története, melyre alapozva Jones azt állította, hogy a késői eső és a hangos kiáltás már 1888-ban elkezdődött volna, de akkor az egyház vezetői elvetették a hit általi megigazulás üzenetét. Azonban, ha a küldöttek magatartása megváltozik, ez az esemény az 1893-as generál konferencia ülés alatt bekövetkezhet.

Az a cikk, amire Jones hivatkozott, a Review and Herald 1892. novemberi számában jelent meg. Az első meglepetés akkor ért, amikor a cikket visszakeresve megállapítottam, hogy valójában nem is egy cikkről, hanem egy sorozatról van szó, ami bizonyára a vasárnaptörvény körüli viták légkörében született, s ezt a címet viselte: „Az utolsó napok veszélyei és kiváltságai”.³⁹⁷

³⁹⁶ Szeretném megjegyezni, hogy Alonzo T. Jones korántsem az egyetlen adventista igehirdető, aki saját manipulációs szándékai szerint idézi Ellen G. White írásait. Sajnos, a hetednapos adventisták világközösségét is mulasztás terheli ebben az ügyben: E. G. White műveinek kiadási jogát egy alapítványra bízta. Ez az alapítvány a világ több pontján, tűzbiztos épületekben tárolja a kéziratokat, illetve azok hiteles másolatait. Ha a kutatók kérik, témakörök szerint készítenek másolatokat a dokumentumokról. Ezen kívül számos olyan gyűjteményt adnak ki, melyek olyan egy-két bekezdésnyi idézetekből állnak, amit kiemeltek a szöveg-környezetből, tetszőleges címetek adtak nekik, s a szerkesztők elképzelése szerint rendezték össze őket. Ezek a gyűjtemények, a hivatalosak éppen úgy, mint a magánszemélyek által készítettek, alkalmat adnak arra, hogy az olvasó félreértse, félremagyarázza őket. A megoldás az lenne, ha úgy, ahogy az egyházatyák, a skolaszti-kusok és a reformátorok esetében történt, az egyház kritikai kiadást készítené Ellen G. White műveiből, s azt minden kutató számára hozzáférhetővé tennék. Ez sem szüntetné meg, de lényegesen megnehezítené, hogy egyesek manipulációs szándékkal használják fel Ellen G. White írásait.

³⁹⁷ White, E. G.: The Peril and Privileges of the Last Days. Review and Herald, 1892, nov. 22 és 29.

Az a szakasz, melyet Alonzo T. Jones kiemelt, s ami szállóige lett az egyházban, a következő két mondat: „*Eljött a próbatétel ideje; a harmadik angyal hangos kiáltása elkezdődött azáltal, hogy hirdetni kezdték Krisztusnak, a bűntörölő Megváltónak igazságát. Ez már a kezdete annak a világosságnak, mely attól az angyaltól jön, akinek dicsősége be fogja tölteni az egész földet.*” Jones két gondolatot kötött ehhez az idézethez: a hatalmat és a jellemet. Egyik a Szentlélek kitöltetésére, a másik az utolsó nemzedék tökéletességére vonatkozott. Próbáljuk meg visszahelyezni ezt a két mondatot a sorozat eredeti összefüggéseibe, s megállapítani, mit akart mondani Ellen G. White e kijelentésével.

Az első cikk egy olyan bibliai idézettel kezdődik, amit az adventista igehirdetők igen gyakran idéznek: „*Mert megjelent az Isten üdvözítő kegyelme minden embernek, és arra nevel minket, hogy megtagadva a hitetlenséget és a világi kívánságokat, józanul, igazságosan és kegyesen éljünk a világban, mivel várjuk a mi boldog reménységünket, a mi nagy Istenünk és üdvözítőnk, Jézus Krisztus dicsőségének megjelenését, aki önmagát adta értünk, hogy megváltson minket minden gonoszástól, és megtisztítson minket a maga népévé, amely jó cselekedetre törekszik*” (Tit 2,11–14). A szerző ezután felidézi az apostoli egyház tapasztalatait és kijelenti, az apostoli egyház addig volt a világ világossága, míg élt bennük „a boldog reménység”, és amíg mindenben „Isten üdvözítő kegyelmére” hagyatkoztak. Sajnos, az a helyzet megváltozott akkor, amikor az egyház tagjai úgy látták, hogy késik a második advent. Újabb romlást jelentett az egyházban a hit általi megigazulás igazságának háttérbe szorítása, s az érdemekre való hagyatkozás előtérbe állítása.

A reformáció kísérletet tett arra, hogy helyreállítsa a hit általi megigazulásról szóló tanítást, Sátán azonban ekkor új eszközökhöz folyamodott: üldözéssel akarta megtörni a keresztények hitét és reménységét. Ez a helyzet most megismétlődhet: Krisztus prófétai beszédei rámutatnak a hamis próféták eljövételére és arra a sötétségre, melye rátelepszik – ha lehet – a választottakra is. Ezért a gyülekezetnek fel kell ébrednie és meg kell újulnia a Biblia tanulmányozásában, hogy hitük szilárd alapokon nyugodjon. Ebben az összefüggésben szerepelnek a fent idézett mondatok:

„Mindenki, aki azt állítja, hogy hisz az Úr közeli eljövételében, kutassa az írásokat úgy, mint még soha, mert Sátán minden eszközt igénybe vesz, hogy sötétségben tartsa a lelkeket, s elvakítsa őket annak az időnek a veszélyeire nézve, melyben élünk. Minden hívő imádkozó szívvel vegye kézbe a Bibliát,

hogy a Szentlélek megvilágíthassa előtte, mi az igazság, hogy többet tudhas-son Istenről és arról, akit elküldött, Jézus Krisztusról. Kutassátok az igazságot, mint rejtett kincset, így csüggesszétök el az ellenséget. Eljött a próbatétel ideje; a harmadik angyal hangos kiáltása elkezdődött azáltal, hogy hirdetni kezdtek Krisztusnak, a büntörlő Megváltónak igazságát. Ez már a kezdete annak a világosságnak, mely attól az angyaltól jön, akinek dicsősége be fogja tölteni az egész földet. Ezért mindenkinek az a kötelessége, akihez eljutott a figyelmeztető üzenet, hogy felemelje Jézust, s bemutassa őt a világ előtt úgy, ahogy bemutatják a jelképek és szimbólumok, ahogy kinyilatkoztatják a próféták, s ahogy megláthatjuk őt tanítványainak adott tanításaiban, s az emberek fiairól végzett csodáiban. Kutassátok az Írásokat, mert ezek azok, melyek bizony-
ságot tesznek róla.

Ha meg akartok állni a próbatétel idején, ismernetek kell Krisztust, s részesed-
netek kell igazságának ajándékából, amit a bűnbánó bűnösnek tulajdonít (imputes to the repentant sinner). Emberi bölcsesség nem fejtheti meg a meg-
váltás tervét. Az emberi filozófia gyümölcstelen, a leghatalmasabb emberek erőfeszítései is értéktelenek az Istentől jött nagy Tanító terve mellett. Az emb-
ert nem illeti dicsőség, porba hull minden emberi segítség és dicsőség, mert az igazság, mely Jézusban van, az egyetlen olyan eszköz, mely által meg lehet
menteni az embert. Az ember kiváltsága, hogy közösségre lépjen Krisztussal, s
akkor az isteni és az emberi egyesül, s az ember reménye egyedül ezen a szö-
vetségen nyugodhat, mert a lélek csak akkor kel életre, s az ember csak akkor
lesz új teremtés Krisztus Jézusban, amikor Isten Lelke érinti a szívet. Krisztus
megjelent, hogy világosságra hozza az életet és a halhatatlanságot. Ezt mon-
ta: 'a beszédek, amelyeket én mondtam nektek: lélek és élet' (Jn 6,63)...
Tanulmányozzuk tehát Isten szavát, hogy megismerjük azt, akiben nincs sötét-
ség. Jézus ezt mondta: 'aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé lesz
az élet világossága' (Jn 8,12). Az a téma, mely magához vonja a bűnös szívet,
Krisztus, mégpedig a megfeszített. A Kálvária keresztye úgy mutatja be Jézust
a világnak, mint páratlan szeretet. Mutassátok be őt ti is így az éhező milliók-
nak, s akkor szeretetének fénye embereket ment ki a sötétségből a
világosságra, a bűnből az engedelmességre és a valóságos szentségre. Ha Jé-
zust szemléljük a Kálvária keresztyén, kelkiismertünk felébred, s megértjük a
bűn gyűlöletes voltát, jobban, mint bármi mástól. A bűn okozta Isten drága Fi-
ának halálát, s a bűn törvénytelen. Isten mindnyájunk vétékét öreá vetette. A
bűnösök elismerik, hogy a törvény jó; rádöbben, hogy a törvény elítéli gonosz
cselekedeteit, miközben szeméi elé tárja Isten szeplőtlen szeretetét, aki üdvös-
séget kínál a bűnösnek azáltal, hogy annak igazságát tulajdonítja (imputes)
neki, aki bünt nem ismert, s akiben álnokság nem volt" – fejezi be Ellen G.
White cikkének első részét.³⁹⁸

Elismerem, hogy ez egy hosszú idézet volt, de szükségesnek tartottam közölni,
hogy megértsük annak a két mondatnak az eredeti értelmét, melyet Jones saját
perfekcionista nézeteinek igazolására használt.

³⁹⁸ White, E. G.: The Peril and Privileges of the Last Days. Review and Herald, 1892, nov. 22.

Az eredeti szövegben nincs szó se hatalomról, se jellemről. Ellen G. White három gyógy módot kínált azoknak, akik meg akarnak állni a végső események idején: (1) a Szentírás kutatását, (2) Krisztus ismeretét, (3) s a hit általi megigazolást, mint Jézus Krisztus nekünk tulajdonított igazságát. Két alkalommal is olvashattuk a „*tulajdonít*” szót. Ellen G. White nem szakította el a megigazolást és a megszentelődést; nem engedte, hogy a megigazulás fogalma megüresedjen, de a végső eseményeket nem a megszentelődéshez, hanem Krisztus nekünk tulajdonított igazságához kötötte. Krisztus igazságában való részesedés, „*amit a bűnbánó bűnösnek tulajdonít*” lehet reménységünk alapja.

A cikk következő része megerősíti e gondolatokat. Amíg az első rész krisztológiai szempontból foglalkozott az utolsó napok veszélyeivel és kiváltságaival, addig a második rész pneumatológiai szempontból tette ugyanezt: az igazság akkor újítja meg lelkünket, ha a Szentlélek a szívünkbe plántálja. Sátán a megváltási terv befejező szakaszában jeleket és csodákat fog tenni, hogy elhitesse – ha lehet – a választottakat is. Az igazság elméleti ismerete nem védhet meg bennünket Sátán csalásaival szemben, egyedül a Szentlélek jelenléte ad biztosítékot.

Ellen G. White bizonyosságot tesz arról a kiváltságról, amit Krisztus Szentlélek általi jelenléte nyújt az utolsó küzdelemben, idézi a Jelenések könyve beszámolóját a földből feljövő fenevadról (Jel 13,11–18). Ezután visszatér a pünkösdi történethez: az apostolok a feltámadt Krisztust dicsőítették, az emberek pedig „*meglátták magukat úgy, ahogy voltak, bűnösen és szennyesen*”, és meglátták „*Krisztust, Szabadítójukat és Megváltójukat*”. Így volt ez a korai eső idején, de a késői eső még dicsőségesebb lesz.

A második cikk utolsó három bekezdése ismét visszatér Krisztus engesztelő szolgálatának és szeplőtlen igazságának magasztalásához. Elmarasztalja azokat a hetednapos adventista igehirdetőket, akik a törvénnyel összefüggésben nem mutatták be Krisztust, a hű és igaz Főpapot, az emberek nem látták meg Krisztus szeretetét, s a Lélek nem tudta meggyőzni őket bűneikről.

„Sokan vannak, akik beszélnek hitünk tantételeiről és elméleteiről, előadásuk azonban olyan, mint az ízet vesztett só, mert a Szentlélek nem munkálkodik hit nélküli szolgálatukon keresztül. Nem nyitották meg szívüket, hogy befogadják Krisztus kegyelmét, nem ismerik a Szentlélek munkáját; olyanok, mint a kovász nélküli étel, szolgálatukban nincsenek élő alapelvek, ezért nem nyerne-

lelkeket Krisztusnak... Gondosan kell tanulmányozni Krisztus engesztelő szolgálatát.

Tanulmányozza mindenki alaposan és imádkozó lélekkel Isten Szavát, nem azért, hogy felkészüljön a tantételek egyes pontjai feletti vitára, hanem éhező lélekkel, hogy megelégedjen, szomjazó szívvel, hogy felüdülhessen az élet vízből. Azok, akik a vitatkozásra szakosodtak, és akik okos, éles eszű embereknek tartják magukat, szomorúan és szégyenkezve látják majd munkájuk gyümölcseit, s rá fognak döbbedni arra, hogy adományaik éppen olyan értéktelenek, mint Káin áldozata volt, mert nélkülözik Krisztus igazságát.”³⁹⁹

Ellen G. White a cikk végén alázatra, az istenség teljességének felismerésére bátorítja az olvasókat. Idézi Jézus szavait a Vigasztaló küldetéséről: „Ő engem fog dicsőíteni, mert az enyémből merít, és azt jelenti ki nektek” (Jn 16,14); az örök életéről: „Az pedig az örök élet, hogy ismernek téged, az egyedül igaz Istent, és akit elküldtél, a Jézus Krisztust” (Jn 17,3). Azt mondja, az utolsó idők veszélyei és kiváltságai között Krisztus ismerete „*a legfontosabb számunkra*”.

Ellen G. White Krisztus szeplőtlen szeretetét, és megigazító kegyelmét állította a végső idők nagy küzdelmének központjába. Ha a hetednapi adventisták nem értették volna félre szavait, bizonyára egészen másként alakult volna az egyház története a tizenkilencedik század utolsó éveiben. Sajnos, annak ellenére, hogy Ellen G. White rendkívüli tekintélynek örvend a hetednapi adventisták közösségében, megigazulásról szóló tanítása nem fejtette ki azt a hatást, amit kellett volna. A tizenkilencedik század évén, de még a huszadik században sem volt világos sokak előtt, hogy Ellen G. White megigazulástanában döntő különbségek voltak, előbbieket megmaradtak az angolszász megújulási mozgalmak (Oxford mozgalom, metodizmus és holiness mozgalom) hatása alatt, Ellen G. White mindenképp előbb bibliai módon, egyszersmind reformátori szellemben gondolkodott a megigazulás, megszentelődés, végső ítélet kérdéseiben.

Waggoner és Jones teológiai történeti érdemei megkérdőjelezhetetlenek, tanítói tekintélyüket azonban kérdésessé teszik azok a tévedések, melyek következtében mindketten elsodródtak az adventistáktól. Ellen G. White teológiai történeti szerepén túl, írásaival ma is hasznos útmutatásokat adhat az adventisták számára e kérdésben, melyek nem helyettesítik, de elősegítik a hit általi megigazulásról szóló üzenet újragondolását.

³⁹⁹ White, E. G.: The Peril and Privileges of the Last Days. Review and Herald, 1892, nov. 29.

Tizenegyedik fejezet

A huszadik század

A. V. Olson először a „*Válságból győzelemre*” címet adta a minneapolis-i generál konferenciát követő évek adventista történetéről írt könyvének. Amikor a könyv második kiadása elkészült, a szerző megváltoztatta a mű címét. Az új cím a „*Tizenhárom válságos esztendő*” lett. A tizenkilencedik század utolsó évtizedeit valóban nem tekinthetjük győzelemnek az adventista teológiában: az egyház nem került a keresztény misszió élvonalába, nem ismerte meg a Szentlélek különleges mértékű kiáradását sem, sőt elvesztette számos kiváló tanítóját, de a véget nem érő vitákban azok is gyógyíthatatlan sebeket kaptak, akik egyébként hűek maradtak az egyházhoz. Ellen G. White „*rettenetes időnek*”, az „*alfa-válság*” idejének nevezte ezt az időt.

A huszadik század első évtizedei új kérdéseket állítottak az egyház teológiai gondolkodásának középpontjába: a hetednapos adventisták is belesodródtek a fundamentalisták által gerjesztett vitába.⁴⁰⁰ E vita az adventista egyház számára nem csupán a bibliai iratok tekintélye szempontjából volt fontos, hanem Ellen G. White írásainak megítélése miatt is.

A fundamentalista vitát hamarosan felváltotta a háború teológiája: számos hetednapos adventista hitte azt, hogy az első világháború a Jelenések könyvében található harmagedóni csata, s ennek megfelelően viszonyultak a katonai szolgálathoz és a háborúval összefüggő összes teológiai kérdéshez.⁴⁰¹

E vita, és az a tény, hogy a hit általi megigazulás üzenetének prédikátorai elfordultak az egyháztól, egy időre háttérbe szorította a megigazulásról szóló tan kérdését. A megigazulástan az 1920-as évektől került ismét előtérbe.

⁴⁰⁰ Knight, George R.: *A Search for Identity*., 128–141. p.

⁴⁰¹ Mansell, Donald Ernst: *Adventists and Armageddon, Have we Misinterpreted Prophecy?* Pacific Press, 1999. 143 p.

I. Győzelmes élet

A huszadik század első jelentős eseménye, mely ismét az adventisták érdeklődésének előterébe állította a hit általi megigazulás kérdését, az 1919-ben tartott bibliai konferencia volt. A tizenkilencedik században az adventisták egyházi lapokban közölt cikkekben, valamint hitmélyítő táborokban, illetve a generál konferenciái üléseken tartott előadások útján osztották meg teológiai felismeréseiket egymással. A huszadik században merült fel először az igény, hogy az egyház hivatalos fórumot hozzon létre, ahol az egyház vezetői és tanítói anélkül beszélhetnek meg a legidősebb teológiai kérdéseket, hogy bevonnák a gyülekezeti tagok szélesebb közösségét. Ilyen fórum lett a bibliai konferencia.⁴⁰²

Az 1919-es bibliai konferencia elsődleges célja azoknak a sebeknek a gyógyítása volt, melyeket az első világháború okozott az egyházban.⁴⁰³ A konferencia legsúlyosabb kérdése Ellen G. White szolgálata és a „*tamid*” (mindennapi) szó értelmezése volt Dániel könyvében, de a küldöttek megvitatták W. W. Prescott Jézus Krisztus személyéről és szolgálatáról szóló sorozatát is. Prescott a konferencia után hittankönyvet írt a lelkészképző szemináriumok részére, ahol kifejtette Krisztusról és a megigazulás útjáról szóló meggyőződését. Prescott sorozata, valamint 1920-ban kiadott hittankönyve az első jelenség, melyet meg kell vizsgálnunk.⁴⁰⁴

W. W. Prescott komolyan vette Ellen G. White kijelentését, miszerint Jézus Krisztus a megváltási terv központi személyisége, ezért őt kell teológiai reflexiónk középpontjába állítani. Már a bibliai konferencián tartott előadásaiban is, dogmatikai tankönyvében azonban még markánsabban arra törekedett, hogy Jézus Krisztus személyét állítsa az adventista teológia középpontjába. Több fejezetnek már a címében is kifejezte művének Krisztus-központúságát: „*A kereszténység központi igazsága*”, „*Krisztus személye*”, „*Krisztus a mi egyedüli Megváltónk*”, „*Krisztus életét élni*”, „*Megadni Krisztusnak az Őt megillető helyet*”.

⁴⁰² Egyetemes adventista bibliai konferenciákat tartottak 1919-ben, 1952-ben és 1974-ben, 2006-ban, ezen felül számos regionális bibliai konferencia is volt, például 1977-ben, 1982-ben, 1988-ban, Európában. E konferenciák előadásait írásos formában is közzétették.

⁴⁰³ A konferencián tartott előadások leiratát megtaláljuk az adventista világszervezet honlapján: <http://www.adventistarchives.org/documents.asp?CatID=19>

⁴⁰⁴ Prescott életrajzához lásd: Valentine, Gilbert M.: *W. W. Prescott, Forgotten Giant of Adventism's Second Generation*. Review and Herald Publishing Association. 2005, 336 p. Népszerűbb formában a *Lest We Forget* című adventista folyóiratban: <http://www.aplib.org/Periodical.htm>

A bevezetésben ezt írta: „A tantétel, mely csupán teológiai eszmefuttatás marad, képtelen megszabadítani az embert a bűn fogságából, és nem képes megadni azt a békét és nyugalmat, amit csak Krisztusban nyerhetünk el. Ha azt akarjuk, hogy Krisztus megszabadítson bűneinktől, el kell fogadnunk Őt, mint aki ‘az út, az igazság és az élet’, és nem engedhetjük meg, hogy a róla szóló tantételek elhomályosítsák Őt magát, az Ő áldott teljességében” (3. o.).

Krisztus személyével kapcsolatban kijelentette, isteni és emberi természetének kettőssége az a híd, amely átvezet bennünket a dicsőségbe (22. o.), ezért a kereszténység lényege Krisztus személyében van. Ebből pedig öt dolog következik: (1) a megmentő hit Krisztusra összpontosít, (2) az igazság Krisztusban nyer életet, (3) Krisztus kölcsönöz a tantételeknek valóságos tartalmat, (4) az evangélium minden áldása Krisztusban van, (5) ezért az evangélium hirdetése Krisztus prédikálásával egyenlő.

W. W. Prescott ezt a Krisztus-központúságot következetesen érvényesíti minden tantételben: Krisztus Isten legfőbb kinyilatkoztatása, Ő az egyetlen Közbenjáró, Ő a megigazulás forrása, de Ő a megszentelt élet forrása is, és így természetesen Ő üdvösségünk alapja is. Az üdvösségről szóló tanulmányok „*Krisztus életét élni*” címmel szerepelnek a könyvben, és felölelik a bűnbánatot, a hitet, a megtérést, a hit általi megigazulást és a győzelmes életet.⁴⁰⁵

Prescott szerint a hit általi megigazulásnak négy aspektusa van. *Forrása*: Isten kegyelme; *eszköze*: Krisztus vére; *elnyerésének módja*: hit; *jelenlétének bizonyítéka*: jó cselekedetek. A megigazulás bűnbocsánatot jelent. Már maga a szó is feltételezi, hogy a megigazult ember eddig Isten dicsőségének hiányában szenvedett, tehát bűnös volt. Isten azonban Krisztusban kijelentette róla, hogy többé nem tekinti őt bűnösnek, tehát igazolta, igazságába fogadta őt.

A megigazulás szó, ahogy a jogban, úgy a keresztény szótárban is azt jelenti, hogy valakit igaznak nyilvánítanak. Ezért a megigazulni szó önmagában semmit sem mond arról, hogy mi módon lesz a bűnös emberből szent ember, csupán azt mondja ki, hogy az ember elnyerte Isten jóindulatát. A megigazulás eszköze Krisztus vére, Jézus Krisztus engesztelő áldozata. Isten bünné tette Krisztust azért, hogy mi Isten

⁴⁰⁵ Prescott, W. W.: i.m. 108–125. p.

igazságává válhassunk Krisztusban (2Kor 5,21). E rövid összefoglalóból kitűnik, hogy Prescott szerint a megigazulásnak objektív (forensic) jelentése van; a szerző a reformátori teológia értelmében használja a szót.

Prescott teológiai gondolkodásának velejét a következő fejezetben találjuk meg, ahol a szerző a győzelmes életről értekezik. E fejezet fényében megértjük, hogy a megigazulás Prescott szemében csupán a múlt bűneinek eltörlését jelenti, a szó semmit sem mond a megigazult ember jelenéről és jövőjéről. A győzelmes életről szóló fejezet szerint Jézus minden kísértés felett győzött, és ezt a győzelmet úgy aratta, hogy mindenben sebezhetővé tette magát: letette isteni természetét, s teljes mértékben az Atya erejére támaszkodott. Krisztus a mi példaképünk, s az Ő győzelmére való tekintettel „mi is rendelkezünk azzal a kiváltsággal, hogy hozzá hasonlóan győzelmes életet élhessünk.”

Az ember akkor követheti Jézus Krisztust a győzelmes életben, ha hozzá hasonló módon, Istenre hagyatkozik, és lehetővé teszi, hogy maga Isten munkálja benne a megszentelődést. „Krisztus győzelmes életét *hit által kapjuk meg*, s ez válik saját győzelmünké, ezért *senkinek sincs oka dicsekedni* azok közül, akik elnyerik a győzelmes életet, s akikben láthatóvá lesz a győzelmes élet.”⁴⁰⁶

Prescott nem saját forrásból, hanem a metodista, illetve az Alonzo T. Jones megigazulás tanáról szóló részben említett Keswick Connection teológiából merítette a győzelmes életről szóló felfogását. Ennek ellenére iskolát teremtett a győzelmes élet teológiájával a hetednapos adventisták közösségében. A megigazult élet és a győzelmes élet azonosítása meghatározó jelentőségű volt az adventista teológiában a huszadik század első felében.

Az 1922-es, valamint az 1926-os generál konferenciai ülés minden igehirdetője a győzelmes életről szóló tanítás különböző aspektusait taglalta.⁴⁰⁷ Arthur G. Daniells leköszönő generál konferenciai elnök, így nyilatkozott:

„Drága Barátaim! Hinni kezdek abban, amit ‘győzelmes életnek’ nevezünk. Nem mindig volt tevékeny hitem ebben, egy ideig féltem ettől a kifejezéstől, de meg kell mondanom nektek, hogy a győzelmes élet bibliai kifejezés. Egy olyan tapaszt-

⁴⁰⁶ Prescott, W. W.: i.m. 120–121. p.

⁴⁰⁷ A generál konferenciai ülésekről készült beszámolókat elolvashatjuk a világszervezet honlapján: <http://www.adventistarchives.org/documents.asp?CatID=14&SortBy=1&ShowDateOrder=True>

talatra utal, melyben mindnyájunknak részesednie kell e végzetes napokban. Legyőzhetjük a világot, a testet és a gonoszt, és ha ott akarunk lenni a megváltottakkal az Isten trónját körülvevő üvegtengernél, akkor ismernünk kell ezt a győzelmet. Nem mondhatjuk annak az embernek, aki iszik és dohányzik, vagy más hasonló bűnökben szenved, hogy le kell győznie e rosszat, ha mi magunk olyan bűnöket ápolunk szívünkben, melyek fogva tartanak bennünket. Nem tehetjük ezt. Ismernünk kell Isten szabadító erejét, és teljes szívből törekednünk kell a szabadulásra.”⁴⁰⁸

Thompson, G. B., aki szintén többször prédikált ezen a konferencián, összekötötte a győzelmes élet a késői esőről szóló tanítással. Ellen G. White egyik korai írását idézve arról beszélt, hogy senki sem részesedhet a késői eső áldásaiban, aki nem győzött minden jellemhiba, büszkeség, önzés, világiasság, gonosz szó és tett fölött. Thompson azt tekintette az egyház legfőbb szükségletének, hogy a gyülekezet tagjai ne csupán elméletben fogadják el, hogy lehet győzelmes életet élni, hanem a gyakorlatban is győzhessenek bűneik felett. Ebben a szellemben prédikált I. H. Evans, valamint a világszervezet későbbi alelnöke, O. Montgomery is.

Az 1926-ban tartott generál konferencián kilenc előadó beszélt a bűn feletti győzelem lehetőségéről, de a győzelmes élet teológiája kiemelkedő helyet kapott az adventista irodalomban is. Ebben az évtizedben a szombatiskolai tanulmányok, tizen-nyolc negyedévet, összesen négy és fél évet szenteltek a megigazulás és a bűn feletti győzelem kérdésének. 1920-1930-ig nyolc adventista könyvet adtak ki az üdvösségről, s ezek mindegyike a győzelmes élet gondolatkörét hangsúlyozta.⁴⁰⁹

E művek egyik jellemző képviselője, Meade MacGuire „*A győzelmes élet*” című könyve. A szerző kijelentette: manapság sokat beszélnek a győzelmes életről, mégsem tapasztaljuk azt, hogy a keresztény emberek megszabadulnának a bűntől és örvendeznének Krisztusban úgy, ahogy elvárhatnánk.⁴¹⁰ Miért van ez? A Biblia azt mondja Jézusról, hogy Ő megszabadítja népét annak bűnéből, mégis miért van az, hogy sokan számos súlyos bűntől szabadultak meg, a kisebb bűnökkel viszont nem tudnak megbirkózni?

⁴⁰⁸ General Conference Bulletin. 1922, 8. p.

⁴⁰⁹ Shuler: *Christ the Divine One* (1922); Meade MacGuire: *The Life of Victory* (1924); valamint: *His Cross and Mine* (1927); Danniells: *Christ Our Righteousness* (1926); William H. Branson: *The Way to the Cross* (1928); LeRoy E. Froom: *The Coming of the Comforter* (1928); Pescott, W. W.: *The Saviour of the World* (1929), Milton C. Wilcox: *Studies on Romans* (1930).

⁴¹⁰ MacGuire, M.: *The Life of Victory*. Washington, 1924, 160 p. E szerzőnek még a következő könyvei is érdekesek lehetnek: *His Cross and Mine*. Washington, 1927, 122 p., *Does God Care?* é. n. 31 p.

A keresztény életben három erényt ismerünk: a bátorságot, az erőt és az örömet, de ezeket az erényeket csak azok birtokolhatják, akik minden bűnt legyőznek. Szükségünk van győzelemre Krisztus miatt, mert csak azok a bűnösök tanúskodnak a megváltási terv győzelméről, akik legyőzték a bűnt. Szükségünk van rá mások miatt, mert csak akkor van erőnk megmenteni másokat, ha mi már megmenekültünk. Végül, szükségünk van a győzelemre saját magunk végett is, mert a bűn zsoldja halál, és a zsoldot csak akkor kerülhetjük el, ha életünkben legyőztük a bűnt.

A szerző a győzelem útjához a Római levélből vette a kulcsot, de nem a harmadiktól ötödik, hanem a hatodiktól nyolcadik fejezetekből, valamint a tizenharmadik fejezetben található felhívásból: „*ölsétek magatokra az Úr Jézus Krisztust; a testet pedig ne úgy gondozzátok, hogy bűnös kívánságok ébredjenek benne*” (Rm 13,14).

Ugyanez a szerző „*Törődik-e velünk Isten?*” című könyvében szól a tökéletességről. Azt írja, „a megigazult ember szereti az igazságot és gyűlöli a gonosztságot, és egyre jobban növekszik benne a vágy, hogy teljesen legyőzze a bűnt, s olyan tiszta és szent életet éljen, mint Mestere.” Egy ilyen életnek megvannak a maga feltételei: Krisztust kell szemlélnünk, Őt kell követnünk, benne kell maradnunk. Mennyei Atyánk nem éri be kevesebbel, mint hogy tökéletesek legyünk. Kezdetben tökéletesnek teremtette az embert, s a megváltási terv végén helyre akarja állítani ezt a tökéletességet. Az ember részéről mindez szenvedést feltételez: Isten a sebész, a szenvedések a sebészkések Isten kezében, melyek segítségével kimetszi az emberből a bűn daganatait. Ez az a gondolkodásmód, ami a huszadik század elején élő adventistákat jellemezte.

II. Krisztus a mi Igazságunk

A következő szerző, akiről szólni kell a huszadik század elei adventista megigazulástanban, Arthur G. Daniells. A. G. Daniells 1901-ben lett a hetednapi adventisták világszervezetének vezetője, és huszonegy évig töltötte be ezt a tisztséget.⁴¹¹ Nevéhez kötődik a hetednapi adventista egyház világszervezetének átalakítása. Egyházszervezeti kérdésekben befolyását csupán James White múlta felül. A huszonegy

év küzdelme, és azok a válságok, melyekről fentebb szóltam, kikezdték vezetői tekintélyét, ezért 1922-ben az egyház főtitkárát, William A. Spicert választották a világszervezet elnökévé.

A generál konferenciai küldöttek, hogy méltó feladatot adjanak a leváltott, de még aktív elnöknek, ugyanezen az ülésen megalapították a lelkészegyesületet. A. G. Daniells odaadón látott új feladatához; olyan szemináriumokat tartott a lelkészeknek, melyeknek az volt a hivatása, hogy elmélyítse az adventista lelkészek szakmai felkészültségét és lelkiségét. Ezért Daniells visszatért az 1888-as generál konferenciai ülés témaköréhez, a hit általi megigazuláshoz. Előadásait könyv alakban is megjelentette.⁴¹²

Prescott művéhez hasonló formában, Daniells is az élményt és a tapasztalatot helyezte a megigazulásról szóló tanítás központjába. Könyve páratlan hatást gyakorolt a hetednapi adventista lelkészekre a huszadik század első felében, de még napjainkban is számos nyelvre lefordítják. Az első fejezetben a szerző a Római levél negyedik fejezetére építve összegezte a hit általi megigazulásról szóló bibliai tanítást, majd felidézte azokat az eseményeket, melyek előkészítették, kísérték és követték az 1888-as generál konferenciai ülést. A könyv kizárólag Ellen G. White írásaira építve szól a konferenciáról, teljesen mellőzi mindazt, amit Ellet J. Waggoner és Alonzo T. Jones mondott Minneapolisban. A könyvet függelék egészíti ki, amiben számos idézetet olvashatunk Ellen G. White írásaiból, melyek a megigazulás és a megújulás kérdéséről szólnak.

Daniells könyvének két sajátossága van:

- (1) Csaknem negyven év távlatából kijelenti, hogy az egyház hatalmas lehetőséget szalasztott el 1888-ban, mert a hit általi megigazulásról szóló üzenetet nem fogadta azzal a lelkesedéssel, amivel kellett volna. „A megosztottság és az ellenségeskedés, ami a Krisztusban elnyerhető igazságról szóló üzenettel szembeni ellenállásból keletkezett a vezetők között, nagyon kedvezőtlen eredményt

⁴¹¹ Két életrajzot írtak Daniells-ről: Kuhn, M. C.: *Leader of Men, The Life of Arthur G. Daniells*. Review and Herald Publishing Association, 1946, 130 p., Robertson, John J.: *A. G. Daniells, The Making of a General Conference President*. Pacific Press, 1977, 128 p.

⁴¹² Daniells, A. G.: *Christ Our Righteousness, A Study of the Principles of Righteousness by Faith as Set Forth in the Word of God and the Writings of the Spirit of Prophecy*. Washington, 1941 (első kiadás, 1926), 128 p.

szült (a tagok között is). Az emberek többsége összezavarodott, s nem tudta, mit tegyen.”⁴¹³

- (2) Kijelentette, ez az üzenet még ma is az egyház megújulásának forrása, ezért mindennapi tapasztalatunkká kell válnia a hit győzelmének, valamint az üdvösség örömeinek. „Ne nyugodjunk addig – írja a szerző –, amíg teljesen át nem léptünk a hit ajtaján, és amíg nem ismerjük a bűnbocsánat, a megigazulás, az igazság és a Krisztusban való béke áldott tapasztalatát.”⁴¹⁴

III. Adventista hitvallás és káté

A protestáns egyházakban már az alapítók első nemzedéke hitvallási iratot szerkesztett, amit aláírtak a lelkészekkel, valamint kátét, amit az egyház tagjainak hitbéli nevelésére használtak. A hetednapos adventisták azonban történetük első száz évében mereven ellenálltak az ilyen törekvésnek. A helyreállítás mozgalmának hatását, valamint azt a negatív tapasztalatot kell látnunk ebben, amit a nagy adventmozgalom képviselői megélték, amikor a különböző felekezetek sorra kizárták őket soraikból.

Évek múltával világossá vált azonban, hogy a hetednapos adventistáknak is szükségük van egységes hitvallásra és kátéra, ami lehetővé teszi a keresztelendők tanításának összehangolását. E két dokumentum első fogalmazványai a huszadik század harmincas és negyvenes éveiben készültek el, de az egyház azóta is folyamatosan csiszolja és pontosítja őket. Mindkettőnek jelentős szerepe volt a hit általi megigazulásról szóló tanítás tisztázásában.⁴¹⁵

Az adventisták először 1931-ben adták ki az egyház hitelveit. Egy évvel később elkészült a „*Gyülekezeti Kézikönyv*” első kiadása, melyben a hitelveket is közölték a gyülekezeti élet szabályai mellett.⁴¹⁶ Az adventista világszervezet 1941-ben egységesítette az adventista kátét, valamint a keresztségi fogadalom szövegét, amit szintén beillesztettek a „*Gyülekezeti Kézikönyvbe*”, végül 1946-ban a világszervezet határoza-

⁴¹³ Daniells, A.: i.m. 50–51. p.

⁴¹⁴ Daniells, A. G.: i.m.: 111. p.

⁴¹⁵ E folyamat leírását némi apologetikus éllel megtaláljuk Froom, L. R. E.: *Movement of Destiny*. Review and Herald Publishing Association, 1971, 409–442 p.

⁴¹⁶ A Gyülekezeti kézikönyv (Church Manual) minden kiadását (1932-től 2000-ig) feltették az adventista világszervezet archívumának honlapjára.

tot hozott arról, hogy a „*Gyülekezeti Kézikönyvet*” csak a világszervezet plenáris ülésén lehet módosítani. Így az egyház hitelvei, kátéja, gyülekezeti gyakorlata is egységes lett.

Nem elemezhetem minden részletében az adventista hitelvek különböző kiadásait, csupán a megigazulástannal összefüggő részeket szeretném röviden ismertetni. A hitelvek 1931-es kiadása huszonnégy pontból állt: az első pont a Szentírásról, a második, harmadik a Szentháromságról és Jézus Krisztusról szólt, amit a keresztyén életről szóló szakaszok követtek. Először az újjászületésről, majd a keresztségről, a törvényről és a szombatról olvasunk, s ezt követi a hit általi megigazulásról szóló hittétel:

„A Tízparancsolatba foglalt törvény rámutat a bűnre, melynek halál a büntetése. A törvény nem tudja megszabadítani a törvényszegőt a büntőtől, s nem tud erőt adni neki, hogy többé ne vétkezzen. Isten azonban az Ő végtelen szeretetéből és irgalmából megteremti a lehetőséget, hogy mindez megtörténhessen. Krisztus személyében, aki az Igazság megtestesülése, helyettest állít, aki meghal a bűnös helyett, s „aki nem ismert bünt, bűnné tette értünk, hogy mi Isten igazsága legyünk öbenné” (2Kor 5,21). Az ember megigazul, de nem a törvény iránti engedelmesség által, hanem kegyelem által, ami Krisztus Jézusban van. Az ember elfogadja Krisztust, és ezáltal megbékél Istennel, az Ő vére által megigazul a múlt bűneiből, s Krisztus benne való lakozása által az ember felszabadul a bűn hatalma alól. Így lesz az evangélium Isten üdvözítő ereje mindazoknak, akik hisznek (Rm 1,16). E tapasztalatban a Szentlélek isteni ereje által részesedünk, aki meggyőz bűneinkről, elvezet bennünket Helyettesünkhöz, bevezeti a hívőt az újszövetség közösségébe, melyben Isten az Ő törvényét a hívő ember szívébe írja, akinek élete Krisztus benne lakozó hatalma által összhangba kerül az isteni kívánalmakkal. A csodálatos átalakulásért minden tisztelet és érdem egyedül Krisztust illeti meg. (1Jn 2,1–2; 3,4; Rm 3,20; 5, 8–10; 7,7; Ef 2, 8–10; Gal 2, 20; Zsid 8, 8–12).”⁴¹⁷

A hitelvek 1931-es kiadása a megigazulás után – érdekes módon – nem a megszentelődésről, hanem a test és a lélek, valamint a feltételes halhatatlanság kérdéseiről szól, amit a szentéletről és a vizsgálati ítéletről szóló tanítás követ, s csak ezután olvasunk a szent életről a tizenhetedik tételben, amit majd az egyházzal, a kegyelmi ajándékokról és a végső eseményekről szóló tanok követnek. A szerkesztők bizonyára úgy érveltek, hogy amíg a megigazulás Krisztus kereszthalálához, addig a megszentelődés mennyei közbenjáró szolgálatához kötődik.

„Krisztus követői legyenek istenfélő emberek, ne kövessenek szentségtelen elveket, s ne igazodjanak a világ romlott szokásaihoz, ne szeressék bűnös élvezeteit, és ne leljék kedvüket balgaságaiban. A hívők ismerjék el, hogy tes-

⁴¹⁷ Ld.: *Questions on Doctrine*. Review and Herald Publishing Association, 1957, 12–13. p.

tük a Szentlélek temploma, és ezért testüket tiszta, szerény, komoly öltözékkel kell felruházniuk. Továbbá, akár esznek, akár isznak, akár mit cselekszenek, úgy kell életüket alakítaniuk, hogy szelíd, szeretetreméltó Mesterük követői legyenek. Ezért Krisztus követőinek tartózkodniuk kell az alkoholtartalmú italoktól, a dohánytól, a kábítószerektől és kerülniük kell minden szokást, amivel megrontják testüket és beszennyezik a lelküket. (1Kor 3,16–17; 9,25; 10,31; 1Tim 2,9–10; 1Jn 2,6).⁴¹⁸

Az egyház vezetői nem tekintették véglegesnek e hitvallást, ezért először az 1980-ban tartott generál konferenciai ülésen gyökeresen átdolgozták, majd 2005-ben egy hittellel ki is egészítették azt. Így jött létre az a szöveg, amit dolgozatomban függelékemben közöltem.

A hitelvek első tétele a hit alapjáról, a Szentírásról szól (1. f.), amit az Istenről szóló tanítás követ (2-5. f.). A következő egység az emberről szóló tanítás (6-7. f.): *„Az első emberpár Isten képmására lett teremtvé egyéniséggel, hatalommal és szabadsággal, hogy gondolkodjon és cselekedjen. Bár teremtett szabad lény, a test, a lélek és a szellem oszthatatlan egysége, mégis Istentől függ az élete. Amikor ősszüleink nem engedelmeskedtek Istennek, megtagadták Istentől való függőségüket és elveszítették Istentől kapott kiváltságukat. Isten képmása összetört bennük, és a halál alattvalóivá lettek. Utódaik ezt a megromlott természetet és annak következményeit öröklik. Gyengeségekkel és bűnös hajlamokkal születnek.”*

Az üdvösségről szóló tanítás első tétele a nagy küzdelem (8. f.), ami kozmikus összefüggésbe helyezi az üdvösség történetét. A nagy küzdelemről szóló szakaszt a Krisztus életéről, haláláról és feltámadásáról szóló rész követi (9. f.). A tizedik fejezet a megváltás élményéről szól, és az üdvrend rövid összefoglalását tartalmazza.

„Isten végtelen szeretetéből és kegyelméből Krisztust, aki nem ismert bünt, bünné tette értünk, hogy Isten igazsága legyünk Őbenne. A Szentlélek vezetésével felismerjük nyomorúságunkat, bűnösségünket, megbánjuk vétkeinket és gyakoroljuk hitünket Jézusban, mint Úrban és Krisztusban, helyettesben és példaképpen. Ez az üdvösséget adó hit az Ige isteni hatalmát váltja valóra és ez Isten kegyelmének ajándéka. Krisztus által megigazultak vagyunk, Isten fiaivá és leányaivá fogadott, és megszabadultunk a bűn uralma alól. A Lélek által újjászületünk és megszentelődünk. A Lélek megújítja elménket, beírja Isten szeretet-törvényét szívünkbe, és erőt ad a szent életre. Benne maradva az isteni természet részesei leszünk, és miénk a megváltás bizonyossága most és az ítéletkor. (2Kor 5,17-21; Jn 3,16; Gal 1,4; 4,4-7; Tit 3,3-7; Ján 16,8; Gal 3,13-14; 1Pt 2, 21-22; Róm 10,17; Lk 17,5; Mk 9,23-24; Ef 2,5-10; Róm 3,21-26;

⁴¹⁸ I. m. 15–16. p.

Kol 1,13-14; Róm 8,14-17; Gal 3,26; Jn 3,3-8; 1Pt 1,23; Róm 12,2; Zsid 8,7-12; Ez 36,25-27; 2Pt 1,3-4; Róm 8,1-4; 5,6-10)”

A harmadik világban élő adventisták kezdeményezésére, 2005-ben az üdvösségről szóló egységet kiegészítették egy fejezettel (11. f.). A fejezet a Krisztusban való növekedés címet viseli, és kettős szerepe van: biztosítja azokat, akik az ösök és a különböző rossz szándékú közlények fogságában élnek, hogy Krisztus legyőzte e lényeket, valamint kiemeli a megszentelődés jelentőségét a megigazult ember életében.

Jézus a kereszten elszenvedett halála által legyőzte a gonosz erőket. Ő, aki földi szolgálata alatt uralma alá hajtotta a gonosz lelkeket, megtörte hatalmukat, s visszafordíthatatlanná tette végső megsemmisülésüket. Jézus győzelme nekünk is győzelmet ad a gonoszság erői fölött, melyek uralmuk alá akarnak hajtani bennünket, ha vele járunk békességben, örömben s szeretetének bizonyosságában. Most a Szentlélek lakik bennünk, s felruház bennünket mennyei erővel. Azáltal, hogy folyamatosan odaszenteljük magunkat Jézusnak, ami Megváltónknak és Urunknak, szabadokká leszünk a múlt terheitől. Többé nem élünk a sötétségben, a gonosz erőktől, a tudatlanságtól és az előző életmódunk hiábavalóságaitól való félelemben. Ebben a Jézusban kapott új szabadságban elhivattunk arra, hogy növekedjünk az Ő jelleméhez való hasonlóságban azáltal, hogy napi közösségben maradunk vele ima, az Igével való táplálkozás, az Ige és az isteni gondviselés feletti elmélkedés, az Istent dicsőítő énekek, a közös istentiszteleten való részvétel, és az egyház missziós szolgálatába való bekapcsolódás által. Miközben odaszenteljük magunkat azok szeretetteljes szolgálatára, akik körülöttünk élnek, s a Tőle kapott üdvösségről való bizonyosságtéveszre, állandó jelenléte a Lélek által, minden pillanatot, s minden feladatot lelki tapasztalattá formál. (Zsolt 1,1, 2; 23,4; 77,11, 12; Kol 1,13, 14; 2,6, 14, 15; Lk 10,17-20; Ef 5,19, 20; 6,12-18; 1Thessz 5,23; 2Pt 2,9; 3,18; 2Kor. 3,17, 18; Fil 3,7-14; 1 Thessz 5,16-18; Mt 20,25-28; Jn 20,21; Gal 5,22-25; Róm 8,38, 39; 1Jn 4,4; Zsid 10,25.)

A megváltásról, és a megváltás ajándékaiból való részesedés után az egyházzól, a sákramentumokról és a kegyelmi ajándékokról szóló tanítást olvashatjuk (12-18. f.), amit a keresztény etika taglalása, a keresztény életéről szóló tanítás követ (19-23. f.). Az adventista teológiában az etika beépül a dogmatikába. Adventista szerzők nem írtak átfogó etikai kézikönyveket. E nagyobb egység első fejezete a törvényről, a második a szombatról, a továbbiak a sáfárságról, a mértékletes életéről és a családról szólnak. Vizsgáljuk meg a törvényről szóló szakaszt:

„Isten törvényének nagy alapelveit a Tízparancsolat foglalja össze és Krisztus élete is ezt szemlélteti. A Tízparancsolat Isten szeretetét, akaratát fejezi ki és meghatározza az ember magatartását és kapcsolatait. Ez minden korban, minden emberre kötelező. Ez a törvény Isten és népe közötti szövetség alapja, és

Isten ítéletében zsinórmérték. A Szentlélek munkája által rámutat a bűnre, és vágyat ébreszt a Megváltó után. A megváltás nem cselekedetekből, hanem kegyelemből van, és a kegyelem gyümölcse a Tízparancsolat betartása. Az engedelmisség fejleszti a keresztény jellemet és boldogságot ad. Ez bizonyítja az Úr iránti szeretetet és embertársaink iránti aggodalmunkat. Az engedelmes hit Krisztus életet átalakító hatalmát mutatja be, és így erősíti a keresztény bizonyágtételét. (2Móz 20,1-17; Zsolt 40,7-8; Mt 22,36-40; 5Móz 28,1-14; Zsid 8,8-10; Jn 16,7-10; 1Jn 5,3; Róm 8,3-4; Ef 2,8-10; Zsolt 19,7-14; Mt 5,17-20”

A hitelvek 2005-ös kiadásának utolsó fejezetei (24-28. f.) Krisztus mennyei szentélyben végzett engesztelő szolgálatáról, az ítéletről, valamint a végidő eseményeiről szólnak. A dokumentum a maga egészében és részleteiben is arról tanúskodik, hogy az üdvösségről szóló adventista tanítás összhangban van a reformáció hagyományai-val.

A „Gyülekezeti kézikönyv” kijelenti, hogy az adventista egyházban a gyülekezeti tagság személyes hiten alapszik. Ezért a lelkész kötelessége alapos bibliai tanításban részesíteni mindazokat, akik csatlakozni szeretnének az egyházhoz. A kézikönyvben ezt olvassuk: a lelkész senkit se ajánljon a keresztségre, amíg nem tudja meggyőzően igazolni a gyülekezet előtt, hogy a keresztelendő kellően ismeri az egyház tanításait, és képes felelősséggel élni a gyülekezeti tagsággal járó kiváltságokkal. Az adventista világszervezet két olyan eszközt adott a lelkészek kezébe, melynek segítségével eleget tehetnek a „Gyülekezeti kézikönyvben” foglalt kívánalmaknak: a kátét és a keresztségi fogadalmat.

A „Gyülekezeti kézikönyv” 1932-es kiadásában huszonegy kérdést találunk, melyek alkalmasak arra, hogy a keresztelendő számot adjon bibliai meggyőződéséről. Később több kérdést összevontak, így a kérdések száma tizenháromra csökkent, majd e kérdéseket a 2000-ben tartott generál konferencián kijelentésekké alakították. Így született meg a keresztségi fogadalom. A fogadalom a szentháromsági formula után azonnal a megváltásról és a megigazulásról szól:

Elfogadom Jézus Krisztus golgotai halálát, mint bűneimért hozott engesztelő áldozatot, s hiszem, hogy Isten kegyelméből az Ő kiontott vérébe vetett hit által megszabadultam bűneimtől és azok büntetésétől.

Elfogadom Jézus Krisztust, mint Uramat és személyes Megváltómat, és hiszem, hogy Isten Krisztusban megbocsátotta bűneimet, új szívet adott nekem, ezért elvettem a világ bűnös útjait.

Elfogadom hit által Krisztusnak, az én mennyei Közbenjárómnak igazságát, valamint azt az ígéretét, hogy kegyelmével átalakít, és erőt ad ahhoz, hogy szeretetben, Krisztusra összpontosítva éljek otthonomban és a világ előtt.

A következő pont a Biblia kizárólagos tekintélyéről szól, amit a törvényről és a szombatról szóló szakasz követ:

Elfogadom a Tízparancsolatot, mint Isten jellemének leiratát és akaratának kijelentését. Szándékomban áll a bennem lakozó Krisztus erejével megtartani a törvényt, a negyedik parancsolatot is beleértve, ami megköveteli a hét hetedik napjának, mint az Úr nyugalomnapjának, és a teremtés emlékünnepének megtartását.

A keresztségi fogadalom olyan pontokkal fejeződik be, melyekben a jelölt kijelenti, hogy *'Isten kegyelme által'* kész *'betölteni az Ő akaratát'*, és kéri a keresztséget, *'nyilvánosan megvallva ez által Krisztusba, és az Ő bűnbocsánatába vetett hitét'*. A keresztségi fogadalomból is láthatjuk, hogy az adventisták nagy jelentőséget tulajdonítanak a gyakorlati kereszténységnek, de az üdvösségről szóló tanításban közel állnak az egyetemes protestáns értékekhez.

Végül, röviden szólnom kell a keresztelendők felkészítésére szerkesztett kátéről. Ezt a dokumentumot először a „*Gyülekezeti kézikönyv*” 1942-es kiadásában közölték. Ez a szöveg is a Szentháromsággal kezdődik: a másodiktól negyedik pontig terjedő részek Krisztus és a Szentlélek művéről szólnak, amit a Biblia tekintélyének megvallása, és a megtérésről, valamint az új életről szóló két pont követ.

„Jézus Krisztus az Istenség második személye, Isten egyetlen Fia. Ő a bűnösök egyetlen Megváltója: az ember kegyelemből üdvözülni a Krisztusba vetett hit által (Mt 28,18-19; Jn 3,16; Miquéás 5,2; Mt 1,21; 2,5-6; ApCsel 4,12; 1Jn 5,11-12; Ef 1,9-15; 2,4-8; Rm 3,23-26).

A Szentlélek az Istenség harmadik személye, Krisztus képviselője a földön. Ő az, aki az embereket bűnbánatra és az Isten követelményei iránti engedelmességre vezeti (Mt 28,18-19; Jn 14,26; 15,26; 16,7-15; Rm 8,1-10; Ef 4,30).

A hívők Krisztusban bocsánatot kapnak azokra a bűnökre, melyeket megbántak és megvallottak, s amelyeket – amennyire képesek erre – jóvátettek (Ef 1,7; Kol 1,14-15; 1Jn 1,7-9; Ézs 55,6-7; Ez 33,15; Mt 5,23-24; 6,14-15).

Mindazoknak, akik bemennek a mennyek országába, ismerniük kell a megtérést, illetve az újjászületést, miáltal az ember új szívet kap és új teremtmény lesz. Így az ember, függetlenül attól, hogy milyen néphez, vagy társadalmi rendhez tartozik, Isten égi és földi családjának tagja lesz (Mt 18,3; Jn 3,3; 2Kor 5,17; Ez 36,26-27; Zsid 8,10-12; 1Pt 1,23; 2,2; ApCsel 17,26; Ef 3,15).

Krisztus az újjászületett szívben lakik, s beírja Isten törvényének alapelveit, olyan állapotba hozza a hívőt, hogy gyönyörűségét lelje az Isten törvényei iránti engedelmisségben, és erőt ad neki ahhoz, hogy engedelmeskedjen (2Kor 6,16; Zsolt 40,8; Zsid 8,10-12; Jn 14,15; Kol 1,27; 3,16; Gal 2,20; Ef 3,14-21).

IV. Párbeszéd az evangéliumi protestánsokkal

Az adventista teológia első száz évének két legfőbb jellemzője a metodizmus és az arminianizmus egyedülálló befolyása, valamint a laikus teológia elsősége. Mindkét jellemző akkor szűnt meg, amikor a hetednapos adventisták párbeszédbe kezdtek a presbiteriánusokkal.

E párbeszédre az után került sor, hogy az adventisták kidolgozták hitvallásukat, kátéjukat és a keresztségi fogadalom szövegét. E dokumentumokban letisztult formában fogalmazták meg mind az egyház specifikus tanait, mind az egyetemes keresztény tanításokkal kapcsolatos tantételeket. 1955-ben Donald Grey Barnhouse, philadelphiai presbiteriánus lelkész és Walter R. Martin szektakutató elhatározta, hogy könyvet ír az adventistákról.⁴¹⁹ A könyvet több hónapos párbeszéd előzte meg, ami oly mérvű irányváltást eredményezett az adventista teológiában, és legalább akkora vitákat is gerjesztett, mint a minneapolis-i generál konferencia.

A párbeszéd gyümölcse nem egy, hanem két könyv lett: az elsőt a hetednapos adventista világszervezet adta ki 1957-ben „*A hetednapos adventisták feleletei a hittételekkel kapcsolatos kérdésekre*” címmel (a cím rövid formája: kérdések a hittételekről), míg a másodikat W. R. Martin írta „*Igaz beszéd a hetednapos adventistákról*” címmel 1960-ban. A könyvhöz a presbiteriánus D. G. Barnhouse és a hetednapos adventista világszervezet egyik vezető munkatársa H. W. Lowe írt előszót.⁴²⁰

⁴¹⁹ Walter R. Martin „*A kultuszok birodalma*” című könyvét még ma is a szektákról szóló kutatások egyik alapvető művének tekintik. A szerző az utolsó kiadás függelékében száz oldalt írt az adventistákról annak igazolására, hogy az adventisták olyan evangéliumi keresztények, akiknek vannak eretnek tanításaik. Martin, W. R.: *The Kingdom of the Cults*. Bethany House, 1965, 409–500. p.

⁴²⁰ *Seventh-day Adventists Answer Questions on Doctrine, An Explanation of Certain Major Aspects of Seventh-day Adventist Belief*. Review and Herald Publishing Association, Washington, 1957, 720 p. A könyvet a körülötte folyó viták miatt hosszú ideig nem adták ki, legújabb jegyzetekkel ellátott kiadása 2003-ban készült, George R. Knight szerkesztésében. Andrews University Press, 2003, 597 p. Martin, W. R.: *The Truth About Seventh-day Adventism*. Zondervan, 1960, 254 p. Történeti megfontolásokból mindkét műből az első kiadást idéztem, előbbit *QD*, utóbbit *Truth* rövidítéssel.

1. Kérdések a hittételekről

Az adventisták által kiadott könyv, mint címe is mutatja, úgy keletkezett, hogy W. R. Martin írott formában átadott negyvennyolc kérdést az adventista vezetőknek, akik szintén írásban válaszoltak. A mű első része az adventista bibliaértelmezésről szól, második rész a krisztológiával foglalkozik, és kiderül belőle, hogy ezen a területen az adventisták tanítása összhangban van a történelmi keresztény hitvallásokkal. A megigazulástannal kapcsolatos kérdések a negyedik részben vannak, amit a szombat teológiája követ. A negyedik rész főcíme – *Kérdések a törvényről és a legalizmusról* – már önmagában is jelzi, hogy a kérdezőt elsősorban az foglalkoztatja, hogy az adventisták milyen szerepet tulajdonítanak a törvénynek és a jó cselekedeteknek a megigazulásban.

A tizedik kérdésre adott válaszban a könyv szerzői (a kiadó, valószínű azért, hogy nagyobb hangsúlyt adjon a kiadvány hivatalos jellegének, nem tüntette fel a szerzők nevét) először azt szögezik le, hogy az adventisták által képviselt üzenet szíve Jézus Krisztus, mégpedig a megfeszített. Krisztus középpontba állítása azonban nem pusztán azt jelenti, hogy ortodox tantételeket hirdetünk, hanem azt is, hogy személyes közösségben vagyunk Krisztussal, tudniillik „a kereszténység egy személlyel – a mi áldott Urunkkal, Jézus Krisztussal – való közösség.”⁴²¹

A hetednapos adventisták hisznek az igaz tanítás fontosságában, de tudatában vannak annak, hogy az embert nem a bibliai tanítások helyes rendszere menti meg, hanem „egyedül a kegyelem, az élő Krisztusba vetett hit által”. Hiszünk a cselekedetekben is – írják a könyv szerzői –, azonban a jó cselekedeteket „az üdvösség eredményének, gyümölcseinek, nem pedig részleges vagy teljes előfeltételének” tekintjük. Így az engedelmesség nem egyéb, mint „a megmentő kegyelemre adott szeretetből fakadó felelet”. Ha nem így lenne, bármilyen jóindulat vezetne bennünket, cselekedeteinkkel hiábavalóvá tennénk Isten kegyelmét (Gal 2,21).⁴²²

Az adventisták abban is hisznek, hogy Isten profetikus üzenetet bízott rájuk, amit hirdetniük kell. Ez az üzenet azonban egészen egyszerűen „az örökkévaló evangélium Isten ítélet órájának, valamint Krisztus közeli eljövételének összefüggésében”, amit azért hirdetünk, hogy „az emberek felkészüljenek az Istennel való találkozásra”.

⁴²¹ QD 101.

Azonban, ama nagy napra nem a figyelmeztetés készíti el az embereket, hanem a megmentő evangélium. Ezt az igazságot szüntelenül szem előtt tartjuk.⁴²³

A tizenegyedik kérdés az üdvbizonyosságról szól, és azt firtatja, hogy egyes adventista tanok – vizsgálati ítélet – nem teszik-e bizonytalanokká a híveket üdvösségükre nézve? A szerzők válasza érinti az üdvrend minden lényeges kérdését. Az üdvösség isteni kezdeményezésre, Krisztusban, mint az emberiség egyetlen reménységében valósul meg. Mivel az ember meghalt a bűnben, nem képes megmenteni magát, sőt semmit sem tehet azért, hogy kiérdemelje Isten kegyelmét. Az üdvösség Istentől van, de az embernek saját akaratát kell igénybe vennie ahhoz, hogy elfogadja a felkínált ajándékot.

„A léleknek el kell fogadnia Isten Lelkének kezdeti ösztönzéseit, valamint az Isten szeretetének vonzását, s alá kell vetnie magát Isten akaratának. Ez az önátadás (*surrender*), amit az isteni kegyelem vált ki (*prompted by divine grace*), teszi lehetővé, hogy Isten kiárássa a lélekre jóságának minden csodálatos adományát. Azonban, bármit jelentsen is az akarás ebben az összefüggésben, nem tekinthetjük azt „cselekedetnek”, és nem gondolhatjuk, hogy ezzel az ember a leghalványabb módon is hozzájárul az üdvösség hatékonyságához. Nem! Ezzel inkább csak kimutatjuk a lélek magatartását, megnyitva az utat Isten kegyelmének szabad kezdeményezése előtt, hogy így Isten kegyelme minden korlátozás nélkül áradhasson szívünkbe.”⁴²⁴

A szerzők ezután röviden szólnak a kegyelemben való növekedésről, majd arról, hogy a keresztyén ember alapvető magatartása a Jézusba vetett hit. Ezért az ember nem bízhat a testben, sem önmagában, hanem éheznie és szomjaznia kell Isten után (Zsolt 42,2).

A keresztyén élet eszkatológiai összefüggéséről is szólnak a szerzők, és kijelentik, hogy az üdvösség rendjéhez három igeidő tartozik, melyek a következők: megigazultunk (múlt idő), megszentelődünk (jelen idő), meg fogunk dicsőülni (jövő idő).⁴²⁵ Így a keresztyén élete nem statikus állapot, hanem állandó utazás, haladás és növekedés, amit majd érettség, tökéletesség és megérkezés követ.

⁴²² QD 102.

⁴²³ QD 102.

⁴²⁴ QD 111.

⁴²⁵ QD 118–119.

Végül az eredeti kérdésre válaszolva a szerzők kijelentik, hogy a keresztény embernek már ma minden oka megvan arra, hogy örüljön a bűnbocsánat örömeivel (Ef 4,32; 1Jn 2,12). „Az ember, aki valóban átment a halálból az életre, és megmarad az állandó odaszentelődésben, egyáltalán nem él bizonytalanságban. Miután ügyét mindenható Ügyvédjének kezére bízta, nem kell félnie a jövőtől. Krisztus az ő biztonsága, s életét az Isten iránti teljes bizalomban élheti; örvendezhet, mert „a teljes szeretet kiűzi a félelmet”.⁴²⁶

A tizenkettedik kérdés a törvény szerepének értelmezésére vonatkozott: eltér-e az adventista álláspont ebben a kérdésben attól, amit a történelmi protestáns egyházak vallanak? A szerzők válasza itt tűnt a legegyszerűbbnek: elegendőnek tartották, hogy a két évtizeddel korábban elfogadott adventista hitelveket idézzék; a hatodik pontot arról, hogy a Tízparancsolatba foglalt erkölcsi törvény Isten erkölcsi rendjének kijelentése, ezért minden korban, minden emberre érvényes, és a már idézett nyolcadikat, miszerint az ember nem igazulhat meg a törvény megtartása által. Annak igazolására, hogy e területen a hetednapos adventista tanítások a történelmi protestáns tanítással azonosak, a szerzők számos közismert protestáns szerzőt és hitvallási iratot idéznek. A könyv röviden válaszol a tizenharmadik kérdésre, ami az erkölcsi és a szertartási törvények közötti különbségtételre vonatkozik, s ami szintén nem kizárólagosan adventista tantétel; a legtöbb reformátornál megtaláljuk, bár a protestáns irodalom korántsem olyan következetes ebben a kérdésben, mint az adventista.

A könyv részletesebben foglalkozik a tizennegyedik kérdéssel, ami a témánkkal összefüggő utolsó kérdés. Számos protestáns megfigyelőnek az a benyomása, hogy az adventisták kegyelemből és a törvény iránti engedelmességből várják üdvösségüket. Ebben a szakaszban átfogó feleletet kapunk arra, hogy mit hisznek az adventisták a kegyelem jellegéről és szerepéről az üdvösség művében. Az írók megállapítják, hogy a kegyelem az Újszövetség egyik legfontosabb kifejezése – maga Pál apostol százötven alkalommal használja. Ami a kegyelem fogalmát illeti, hiába keresnénk itt a skolasztikus teológiából ismert bonyolult különbségtételeket a kegyelem egyes fajtái között, a kegyelem nem más, mint Isten lefelé áramló szeretete és megmentő ereje.⁴²⁷

⁴²⁶ QD 119.

⁴²⁷ QD 138.

A szerzők ezután olyan idézeteket közölnek, melyekben Ellen G. White kifejti, hogy a kegyelem mindenben megelőzi az embert, majd összevetik e kijelentéseket Charles Hodge írásaival és kijelentik, az adventista tanítások és a tizenkilencedik század egyik legjelentősebb princetoni teológusának tanításai összhangban vannak egymással.

Végül a könyv a kegyelem és a cselekedetek viszonyáról azt írja, hogy az üdvösség nem cselekedeteken, nem emberi érdemeken alapszik, hanem Isten kegyelmén nyugszik, azonban a cselekedetek rendkívül fontosak és jelentősek, mint a kegyelem által elnyert üdvösség gyümölcsei, következményei.

Ellen G. White „*Jézushoz vezető út*” című könyvéből vett idézetekkel kijelentik:

„*Két tévedésre* kell ügyelniük Isten gyermekeinek, különösen azoknak, akik még csak most kezdenek bízni az Ő kegyelmében. Az első tévedés, amivel már foglalkoztunk is, hogy *saját jó cselekedeteinkre tekintünk*, és azt gondoljuk, bármely cselekedetünk alkalmas arra, hogy összhangba hozzuk vele magunkat Istennel. Azok, akik a törvény megtartásával akar életszentségre jutni, lehetetlent kísérelnek meg. Bármilyen, amit az ember Krisztus nélkül megtehet, csak önző, szennyes és bűnös tett lehet. Egyedül a Krisztus kegyelmébe vetett hit képes megszentelni bennünket.

A másik, nem kevésbé veszélyes tévedés az a hit, miszerint a *Krisztusba vetett hit felment bennünket Isten törvényének megtartása alól*. E felfogás szerint, mivel hit által részesülünk el Krisztus kegyelmében, cselekedeteinknek egyáltalán nincs szerepe megváltásunkban. De gondoljunk arra, hogy az engedelmesség nem csupán külső alkalmazkodás, hanem a szeretetből fakadó szolgálat... Ha Isten szívünkbe írta törvényét, vajon nem ez fogja alakítani életünket? Az engedelmség, a szeretet, a hódolat és a szolgálat a tanítványság igazi jele.”⁴²⁸

2. Igaz beszéd az adventistákról

W. R. Martin három részre osztotta könyvét: az első részben egyszerűen kivonatolta mindazt, amit adventista partnerei válaszoltak kérdéseire. A második részben Martin részletesen elemezte az adventista tantételeket. A könyv harmadik részében arra a kérdésre felelt, hogy van-e lehetőség az adventisták és az evangéliumi keresztények közeledésére. Az elemzés nem követi a kérdések és válaszok sorrendjét, amennyiben előbb szól a halhatatlanság, a szombat, a szentély kérdéseiről, s csak azután érinti a törvényt, a kegyelem és az üdvösség problémáit.

⁴²⁸ QD 143., ld.: White, E. G. „*Lépések Jézus felé*” című könyvből Budapest, 2000, 54-55. p.

W. R. Martin kijelentette, hogy csak akkor értjük meg az adventisták álláspontját, ha figyelembe vesszük antinomianizmustól való félelmüket. Martin azokat tekinti antinómiánusoknak, akik szerint Krisztus a kereszten nem csupán a törvény betűjét, hanem a törvény alapelveit is eltörölte. A szerző megállapította, hogy az adventisták nem így értelmezik az antinomianizmust, és hajlamosak mindenkit antinomianusnak tekinteni, aki eltér az ő felfogásuktól a törvény értelmezésében. W. R. Martint különösen az adventisták „felsőbbrendűség érzete”, és „törvénnyel való dicsekedése” zavarja. Szerinte azzal, hogy az adventisták szó szerint veszik a negyedik parancsolatot, magukat tekintik az egyetlen „törvénytartó” népek, és ezzel a kizárólagossággal magukra vonják a legalizmus vádját.

Az adventisták nem legalisták – írja Martin: nem tanítják, hogy a törvény iránti engedelmesség érdemet kölcsönöz az embernek, mégis úgy látja, hogy az adventista tanítások egyes tételei magukban hordoznak bizonyos legalista elemeket. Ilyen tétel a tiszta és a tisztátalan ételek közötti különbségtétel, ami Martin szerint a ceremoniális törvények körébe tartozik.

A szerző hosszasan elemzi a kétféle törvényről szóló adventista tanítást. Elfogadhatatlannak tartja azt az álláspontot, hogy következetesen meg lehet különböztetni az erkölcsi és a ceremoniális elemeket a törvényben, és el lehet különíteni azokat a törvényeket, melyeket Krisztus a keresztre szegezett, s azokat, amelyek az újszövetségben is érvényben vannak.

„Nem állítjuk – írja –, hogy a törvény egyáltalán nem rendelkezik morális és ceremoniális aspektusokkal, de ezek csupán aspektusok, és nem elkülöníthető egységek a törvényben. Az egyetlen törvény részei ezek, ami „nevelőnk volt Krisztusig, hogy hit által igazuljunk meg” (Gal 3,24). Az apostol, aki bizonyára szakértő volt a dologban, kijelentette, hogy „a törvény”, mint nevelő, elvesztette szerepét, és hogy a keresztes „meghalt a törvénynek”. A „nevelő” szó egyes számban van, ami szintén tarthatatlanná teszi azt az adventista álláspontot, hogy több törvény van. Ha Pál az erkölcsi és a ceremoniális törvényt külön-külön tekintette volna nevelőnek, akkor így kellett volna nyilatkoznia: a törvények nevelőink lettek Krisztusig, s most, hogy elfogadtuk Krisztust, már nem vagyunk a nevelők felügyelete alatt. Pál azonban egyetlen egységnek tekintette a törvényt, s azt vallotta, hogy Krisztus életében és kereszthalálában betöltötte a törvényt.”⁴²⁹

⁴²⁹ Truth 192.

Martin az egy törvény kétféle aspektusát hangsúlyozva felteszi a kérdést: Melyik törvényt töltötte be Krisztus? Csupán a ceremóniális törvényt, ahogy szerinte az adventisták tanítják, vagy az erkölcsi törvényt is? Martin e ponton félreértette az adventistákat: az adventisták nem tanítják, hogy Krisztus csupán a ceremóniális törvényt töltötte be. Ezzel szemben azt képviselik, hogy Krisztus tökéletesen engedelmeskedett az erkölcsi törvénynek, ezért lehet az ember Megváltója. Krisztus az erkölcsi törvénynek engedelmeskedve olyan igazság birtokosa lett, amit Isten hit által a bűnösnek tulajdonít. Továbbá mivel Krisztus, mint ember engedelmeskedett a törvény alapelveinek, megnyitotta az ember előtt a jellemfejlődés lehetőségét. Krisztus a ceremóniális törvényt is betöltötte a kereszten, amennyiben, mint Isten Báránya hordozta a világ bűneit, és tökéletes elégtételt szerzett azokra.

A kétféle törvény közötti különbség nem abban van tehát, hogy Krisztus egyiket betöltötte a másikat nem, hanem abban, hogy az egyiket – a ceremóniális törvényt – túlhaladottá tette, a másikat – az erkölcsi törvényt – viszont megerősítette és felmagasztalta.

Martin az egy törvény kétféle aspektusát hangsúlyozva arra a gondolatra is kitér, hogy különbséget kell tennünk a törvény betűje és a törvény elvei között. A törvény elveit azonban egyetlen elvre szűkíti és kijelenti, az egyetlen törvény, amit az újszövetségi korban be kell töltenie a keresztényeknek, a szeretet törvénye:

„Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elméd-ből. Ez az első és a nagy parancsolat. A második hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint magadat. E két parancsolattól függ az egész törvény és a próféták.” (Mt 22,37-40)

„Senkinek se tartozzatok semmivel, csak azzal, hogy egymást szeressétek; mert aki a másikat szereti, betöltötte a törvényt. Mert azt, hogy ne paráználkodj, ne ölj, ne lopj, ne kívánd, és minden más parancsolatot ez az ige foglalja össze: ‘Szeresd felebarátodat, mint magadat.’ A szeretet nem tesz rosszat a felebarátnak. A szeretet tehát a törvény betöltése.” (Rm 13,8-10)

„Mert az egész törvény ebben az egy igében teljeseedik be: ‘Szeresd felebarátodat, mint magadat’.” (Gal 5,14)

Martin e szakaszokra, valamint Jézus és a törvénytudó párbeszédére (Lk 10, 25-28) hivatkozva kijelenti: „Az Úr Jézus nem hagyta helyben azt a hetednap Adventista álláspontot, miszerint a törvény megtartása azt jelenti, hogy az ember a Tízparancsolat összes előírását megtartja. Jézus ezek egyikét sem idézte a fent említett szakaszban.

Krisztus nem mondta azt – állítja Martin –, „tartsd meg a Tízparancsolatot, különösen a negyediket, és élni fogsz”, ellenben kijelentette: „tartsd meg a szeretet törvényét, melyen minden törvény és a próféták nyugszanak, s élni fogsz.” Ez megcáfolja azt az adventista álláspontot, miszerint amikor Jézus a parancsolatokról beszélt, mindig a Tízparancsolatra gondolt.⁴³⁰

Martin álláspontja nem új. A kétféle törvényről szóló adventista tanítás bírálatát egy sajátos kijelentéssel fejezi be: „Istent és felebarátainkat szeretve betöltjük a törvényt. A törvény fő funkciója a bűn leleplezése és a lélek „megöklése” volt, hogy az igazság hitből származzék. Ezért *Isten a törvényt az újjá nem született embernek, nem a megváltottnak adta* (1Tim 1,9).”⁴³¹ Azonban azáltal, hogy Martin tagadja a tételes törvény szerepét, és figyelmen kívül hagyja a törvény harmadik hasznáról szóló reformátori tanítást, akarva-akaratlanul az antinomianizmus csapdájába esik.

A következő kérdés, ami az adventista gyakorlatban zavarba hozta Martint, az a kijelentés, miszerint az adventisták a végidő maradékához tartoznak, mert „megtartják Isten parancsolatait” (Jel 14,12), ezen belül a szombatot, amit az Isten pecsétjének tekintenek. Martin szerint az adventisták azzal, hogy a szombatra való tekintettel kijelentik, hogy ők az egyetlen keresztény gyülekezet, mely megtartja Isten parancsolatait, méltán vonják magukra a farizeusság vádját.

Összegezve: Martin problémát lát a kétféle törvényről szóló adventista tanításban, valamint abban a szemléletben is, hogy a keresztényeknek az újszövetségi korban is meg kell tartaniuk a tízparancsolat előírásait. Legalista beütésnek tartja a tiszta és a tisztátalan ételek megkülönböztetését, és farizeusságot vél felfedezni abban, hogy az adventisták a szombat miatt kizárólagosságot tulajdonítanak maguknak a törvény iránti engedelmesség területén. Elismeri viszont, hogy az adventista irodalom jelentős teret szentel a kegyelem kérdésének. A szerző számos szakaszt idéz az adventista hit-tételekkel kapcsolatos kérdésekre adott válaszokból, majd rámutat: az adventisták a protestantizmus arminiánus irányzatához tartoznak, s azt vallják, hogy „a hívő az üdvösséget Isten ingyen ajándékként kapja, azonban, ha egyszer részesült ebben az

⁴³⁰ Truth. 200. p.

⁴³¹ Truth. 201. p.

ajándékban, felelős azért, hogy megőrizze. Az ajándék megőrzésének legfőbb eszköze a törvény iránti engedelmesség, illetve Isten összes parancsolatának megtartása.”⁴³²

„A hetednapos adventisták állítják, hogy nem félelemből, hanem Isten iránti szeretetből engedelmeskednek a törvénynek, sajnos irodalmuk jelentős részében mégis azt mondják, hogy a törvényt azért kell megtartani, hogy az ember megmaradhasson az üdvösség állapotában. Ezáltal mégis bevezetnek egy olyan motívumot, ami a félelmen, és nem a szeretet bibliai követelményén alapszik... A hetednapos adventisták hiszik, ismételjük, hogy kegyelemből üdvözülnek. Mint arminianusok azonban gyakran készletet éreznek, hogy azt higgyék: a törvény iránti engedelmesség tartja meg őket az üdvösség állapotában. Nincsenek egyedül ezzel a tévedéssel, mert az arminianus felekezetek többsége így gondolkodik.”⁴³³

Martin az üdvösségről szóló adventista tanítást elemezve arra a következtetésre jutott, hogy az adventisták „keresztények, akik hisznek a történelmi evangéliumi üzenetben. Nem lehet se nem-keresztény szektának, se judaistáknak tekinteni őket, mert szilárdak a nagy újszövetségi tanításokban: a kegyelemben, Jézus Krisztus egyszer és mindenkorra hozott áldozata által elnyert megváltásban (Zsid 10,10), s bizonyosságát adják annak, hogy életük van Krisztusban.”⁴³⁴

3. Az adventista megigazulástan eltérő értékelése

Walter R. Martin nem tudott mindenkit meggyőzni arról, hogy helyesen értékelte az adventistákat, és azoknak az adventistáknak sem sikerült meggyőzni minden hittestvérüket, akik válaszoltak Martin kérdéseire.⁴³⁵

Két olyan protestáns művet szeretnék ismertetni, melyek szerzői szigorúbban ítélték meg az adventista megigazulást, mint ahogy azt Walter R. Martin tette. Az első szerző Herbert S. Bird, presbiteriánus lelkész, a második Anthony A. Hoekema presbiteriánus teológiai tanár könyve.⁴³⁶ Mindkét szerző átfogó elemzést készített az

⁴³² Truth, 205. p.

⁴³³ Truth, 206. p.

⁴³⁴ Truth, 205. p.

⁴³⁵ Szilvási József: A hetednapos adventisták és az evangéliumi kereszténység párbeszéde. Adventista Szemle, II. évf. 1–2. szám, (2001), 20–25. p.

⁴³⁶ Bird, H. S.: *Theology of Seventh-day Adventism*. Wm. B. Eerdmans Publishing, Grand Rapids, Michigan, 1961, 137 p. (Továbbiakban: *Theology*.), Hoekema, A. A.: *Seventh-day Adventism*. Paternoster Press, Exeter, 1973, 103 p.

adventista teológiáról, azonban mindkét esetben megelégedtem azoknak a szakaszoknak a vizsgálatával, melyek közvetlen kapcsolatban állnak a megigazulásról szóló tannal.

a. Az adventista megigazulástan és a szentély tana

Bird az üdvösségről szóló fejezetben először az adventista teológia egyik specifikus tantételét, a szentély tanát vizsgálja meg. Barnhouse és Martin nem tulajdonított különös jelentőséget a szentély tanának: azt mondták, a szentély tana „a vallástörténelem legkolosszálisabb pszichológiai presztízsmentő jelensége”, amit az adventisták csupán azért találtak ki, hogy megmagyarázzák csalódásukat, amiért Krisztus nem jött el azon a napon, amikorra várták.⁴³⁷

Bird azonban komolyan vette Ellen G. White kijelentését, miszerint a szentély tana az adventista teológiai rendszer alapköve és végső rendező elve.⁴³⁸ A szerző a „*Kérdések a hittételekről*” című könyv alapján előbb röviden összefoglalta a szentély tanát úgy, ahogy az adventisták hiszik, majd kritikai vizsgálat alá vonta a tan fő tételeit, végül feltette a kérdést: milyen kapcsolat van a szentély tana, illetve e tan egyik legkritikusabb tétele, a „vizsgálati ítélet” és a hit általi megigazulás között? Vizsgálódásomat ez utóbbi kérdésre igyekeztem összpontosítani.

A szentély tanának egyik kulcsfontosságú eleme az a hit, hogy a megigazult ember bűnei nem tűnnek el nyomtalanul. Bird több adventista szerzőt idézve szól arról, hogy az adventista hit szerint az áldozat a bűnös helyébe lépett és meghalt a bűnös helyett, de vére nem törölte el a bűnt.⁴³⁹ A bűn átkerült a templomra. A bűnös a véres áldozattal elismerte a törvény tekintélyét, megvallotta, hogy vétkezett, amikor áthágta a törvényt, kifejezte, hogy hisz a Megváltóban és bocsánatra vágyik, de ezzel nem szabadult meg teljesen a törvény kárhözató ítéletétől. Bűne átkerült Krisztusra, mint Isten Bárányára, aki magával vitte azt a mennyei szentélybe.

Az engesztelés szolgálatának utolsó fázisa a nagy engesztelés napja által jelképezett cselekmény, melynek egyik központi eleme azoknak a könyveknek a vizsgálata,

⁴³⁷ Barnhouse, D. G.: *Keresztények-e a hetednapú adventisták?* Adventista Szemle, 2. évf. 1-2. sz., (2001), 29. p.

⁴³⁸ „A szentély tana volt az a kulcs, amely megadta az 1844-es csalódás nyitját. Egy kerek, összefüggő és harmonikus igazságrendszere derített fényt.” (White, E.G.: *A nagy küzdelem*. 378. p)

⁴³⁹ Branson, W. H.: *Drama of the Ages*. Southern Publishing Association, Nashville, 1950, 246-286. p.

melyek megörökítik a Krisztusban megigazult emberek tetteit. „*A mennyei templom megtisztítása előtt a feljegyzések könyvét megvizsgálva meg kell állapítani, hogy ki részesülhet – bűnbánata és Krisztusba vetett hite nyomán – az engesztelés áldásaiban. A szentély megtisztítása tehát egyben vizsgálat is – azaz ítélkezés.*”⁴⁴⁰

Bird hangsúlyozza, hogy a vizsgálat kizárólag a megigazult emberekre terjed ki, a gonoszok felett – az adventista eszkatológia szerint – egy későbbi időpontban, Krisztus második eljövetele után ítélkeznek. Ez pedig azt jelenti, hogy a megigazulás nem teljes bűnbocsánat, nem a bűnök végleges eltörlése, csupán a büntetés felfüggesztése addig, míg a vizsgálatot le nem folytatják, s meg nem állapítják, hogy a megigazulás valószínű volt-e. Ez pedig kérdésessé teszi az üdvbizonyosság jelenlétét az adventista teológiában.

Bird azonban ennél is súlyosabb problémát lát a vizsgálati ítéletről szóló adventista tanításban: Branson egyik kijelentését idézve, miszerint a felmentő ítélet alapja, hogy „*a keresztény – a Jézus Krisztusba vetett hit által – hűségesen eleget tett a törvény kívánalmainak,*” azt mondja, hogy e kijelentéssel az adventisták a római katolikusoknál is messzebb mentek a reformatori megigazulástan tagadásában, amennyiben az üdvösséget nem Isten megigazító kegyelmétől, hanem a megszentelt életben való előmeneteltől várják.⁴⁴¹

Bird, könyve utolsó fejezetében arra a kérdésre felel, amit Martin is feltett: evangéliumi keresztények-e az adventisták? Üzenetének lényege, hogy nem a közös hitigazságok számától, hanem az adventista teológia jellegétől függ, hogy evangéliumi keresztényeknek lehet-e tekinteni e közösség tagjait. Pál és a galáciai gyülekezetben tevékenykedő eretnek tanítók gondolkodása között voltak közös pontok, az apostol mégsem tekintette őket testvéreinek, mert az a néhány eltérő tantétel, amit képviseltek, elegendő volt ahhoz, hogy Isten üzenete „*más evangéliummá*” váljon ajkukon.

Herbert Bird számos olyan elemet talált az adventista teológiában és a megigazulásról szóló tanításban is, melyek szerinte magukon viselik a „*más evangélium*” jegyeit. Véleménye szerint az adventista megigazulástan a galáciai eretnekség megújí-

⁴⁴⁰ White, E. G.: *A nagy küzdelem*. 377. p.

⁴⁴¹ Bird, H. S.: *Theology*. 90-91. p.

tott változata: amit az adventisták lélekben kezdenek el, azt testben akarják befejezni (Gal 3,3). Ezért felszólította a párbeszéd presbiteriánus résztvevőit, hogy gondolják újra azt a minősítést, miszerint az adventisták valódi evangéliumi keresztények.⁴⁴²

b. Az utolsó generáció teológiája

Hoekema holland református teológus 1959-től 1988-ban bekövetkezett haláláig a michigani Calvin Theological Seminary rendszeres teológia tanára volt. Számos könyvet írt, ezek témája a szekták, az antropológia, az üdvösség és a végső események. A hetednapos adventistákról írt könyve eredetileg 1963-ban jelent meg a négy legfőbb kultuszról szóló kötetben. A szerző egy teljes fejezetet szentelt az üdvösségről szóló adventista tanításnak, melyben elsősorban a megigazulás és a megszentelődés kapcsolatával, valamint a legalizmus kérdésével foglalkozott.

Hogyan üdvözülnek az emberek az adventisták szerint? Hoekema szerint első látásra az adventistáknak e kérdésre adott felelete összhangban van Kálvin és Luther válaszával: „*egyedül a kegyelem üdvözít bennünket az élő Krisztusba vetett hit által.*”⁴⁴³ A megigazulás Krisztus nekünk tulajdonított, míg a megszentelődés Krisztus nekünk ajándékozott igazságát jelenti.

Hoekema a megszentelődésről szóló adventista tanításban lát nehézséget. A szerző összevetette a „*Kérdések a hittételekről*” című könyvet Milian Lauritz Andreasen írásaival és rámutatott, hogy a megszentelődésről szóló adventista tanítást súlyosan fenyegeti a perfekcionizmus veszélye. Hoekema elismerte, hogy Ellen G. White szerint az ember csak a feltámadás és az átváltozás után szabadul meg a bűn utolsó csíráitól, aggasztotta viszont Andreasen tanítása (az utolsó nemzedék teológiája), miszerint annak a nemzedéknek, mely élve éri meg Krisztus második eljövételét közbenjáró nélkül kell megállnia az ítéletben, ezért el kell jutniuk a bűn nélküli tökéletesség fokára.⁴⁴⁴

⁴⁴² Bird, H. S.: *Theology*. 132. p.

⁴⁴³ Hoekema, A.A.: *Seventh-day Adventism*. 47. p. Idézet: QD 102. p.

⁴⁴⁴ Az „utolsó nemzedék teológiája” (*last generation or final generation theology*) olyan meghatározás, amit a hetednapos adventista teológia egy bizonyos irányzatának adtak. E teológia legfőbb jellemzői a következők: Krisztus nem csupán helyettesünk, hanem mindenekelőtt példaképünk lett, és azoknak, akik a kegyelmi idő lejártá utána és Krisztus dicsőséges második eljövetele előtt élnek, maradéktalanul meg kell tisztulniuk a bűntől. Az utolsó nemzedék teológiájának képviselői azt is hiszik, hogy Krisztus második eljövetele a keresztények bűnös életfolytatása miatt késik, de a parúziát lehet siettetni a szent élet előmozdításával. Az utolsó nemzedék teológiájának legismertebb képviselői: M. L. Andreasen,

Az adventista teológia tisztázta e kérdést, s ma az egyház meghatározó teológusai között nem igen találunk senkit, aki azonosulna M. L. Andreasen utolsó nemzedékről szóló felfogásával, azonban a hetednapi adventisták között ma is van egy kisebbség, akik tanítójuknak tekintik M. L. Andreasent, ezért feltétlenül érintenem kell az utolsó nemzedék teológiájának problémakörét.⁴⁴⁵

Andreasen az 1930-as és 40-es évek legbefolyásosabb adventista teológusainak egyike volt.⁴⁴⁶ Tizenöt könyvet írt, számos adventista főiskola igazgatója, s 1941-től 1950-ig az adventista világszervezet egyik vezető tisztviselője volt. Teológiai gondolkodása a korabeli evangéliumi egyházakat jellemző fundamentalizmus hatása alatt állt, mind a bibliai könyveket, mind Ellen G. White írásait a legszigorúbb szó szerinti értelemben igyekezett követni. Legfőbb műveiben a szentélyről szóló tanítást elemezte a Zsidókhoz írt levél alapján, de számos ószövetségi prófécíát is magyarázott. A szentélyről szóló könyvének 1937-es és 1947-es kiadásában külön fejezetet szentelt az utolsó nemzedék teológiájának.⁴⁴⁷

Andreasen az utolsó nemzedék büntelenségéről szóló tantételét a következő tételre alapozta:

1. A szentély tanának első képviselője, O. R. L. Crosier azt állította, hogy Krisztus kettős értelemben tisztítja meg a szentélyt 1844-től. Az advent előtti ítélet keretében eltávolítja a bűnt a mennyei szentélyből, de ezzel párhuzamosan földi templomát is megtisztítja, ami egyfelől a gyülekezet, másfelől azok a keresztények, akik őszintén hisznek Krisztusban. Crosier feladta ezt a tant, Andreasen azonban átvette, s tovább képviselte.
2. Andreasen kiemelte Ellen G. White néhány kijelentését, melyek részben a „*Korai írások*”, részben „*A nagy küzdelem*” című könyvben jelentek meg:

Robert Brinsmead, Robert H. Pierson, Herbert E. Douglass, Dennis Priebe, Larry Kirkpatrick, Peter Gregory. A legismertebb független adventista intézmények, melyek e tanítást képviselik: Hope International, Hartland Institute, és a <http://www.greatcontroversy.org/> honlap, melyet Larry Kirkpatrick szerkeszt. Ld.: http://en.wikipedia.org/wiki/Last_Generation_Theology

⁴⁴⁵ E személet történetét és kritikáját megtaláljuk George Knight teológiatörténetében: *A Search For Identity, The Development of Seventh-day Adventist Beliefs*. Review and Herald, Hagerstown, 2000, 144-152. p.

⁴⁴⁶ Életrajzának elektronikus változatát megtaláljuk az alábbi honlapon: <http://www.sdanet.org/atissue/books/andreasen/index.htm>

⁴⁴⁷ A fejezet elektronikus változatát megtaláljuk a következő honlapon: <http://www.lastgenerationtheology.org/lgt/doc/7gre/and-tfg.php>

eszerint Isten népének közbenjáró nélkül kell megállnia a Krisztus eljövételét megelőző csapások, valamint a „nagy nyomorúság” idején.

3. Andreasen harmadik forrása szintén egy olyan kijelentés volt, amit Ellen G. White írásaiban talált: „Krisztus arra vár, hogy kinyilatkoztathassa magát egyházában. Amikor Krisztus jelleme tökéletesen kiábrázolódik népében, akkor eljön, hogy magához vegye őket.”⁴⁴⁸
4. Andreasen felelevenítette Waggoner és Jones felfogását, miszerint Krisztus a testetöltés idején Ádám bűneset utáni természetét vette magára, annak bűnös hajlamaival együtt, és ebben a természetben fejlesztett ki tökéletes jellemet. Így Krisztus mindenben példaképünk lett a tökéletes életre való törekvésben.
5. Az ötödik elem is Waggoner és Jones írásain alapszik, miszerint Isten gyermekeinek utolsó nemzedéke olyan emberekből fog állni, akik valóban tökéletesen „megtartják Isten parancsolatait és a Jézus hitét” (Jel 14,12). Így Andreasen összekötő láncszem volt Waggoner és Jones, valamint azok között, akik a hatvanas évektől kezdve támadták a „*Kérdések a hittételekről*” szóló könyvet.
6. Végül – Andreasen szintézisének hatodik eleme – az a hit, miszerint Krisztus nem szerzett teljes és tökéletes engesztelést a kereszten.⁴⁴⁹ Andreasen szerint az engesztelés műve három részből áll: (1) Krisztus bűnös emberi természetben tökéletes és büntelen jellemet fejlesztett ki, (2) mint bárány, életét áldozatként mutatta be a kereszten, (3) mint pap és főpap, közbenjár a menyegyei szentélyben. Andreasen az engesztelés három eleme közül a harmadikat tekintette a legfontosabbnak, mivel az adventisták e harmadik elemmel járultak hozzá az engesztelésről szóló egyetemes keresztény tanításokhoz.

Ezeket az elemeket egyesítve írta Andreasen a következőket: „*Még előttünk van annak végső bizonyítása, hogy mit tehet az evangélium az emberért. Krisztus megmutatta az utat azért, hogy emberi természetet vett magára. Az embereknek követniük*

⁴⁴⁸ White, E. G.: *Christ's Object Lessons*. 69. p.

⁴⁴⁹ Ez volt az egyik kardinális kérdés, amit Barnhouse és Martin feszegetett, s amitől függővé tette, hogy az adventistákat elfogadja-e evangéliumi keresztények gyanánt. Az adventista világszervezet archívumában kezemben voltak azok a kötetek, melyeket Martin rendelkezésére bocsátottak könyvének

kell az Ő példáját, s be kell bizonyítaniuk, hogy amit Isten megtett Krisztusban, azt képes minden egyes emberben megismételni, aki neki engedelmeskedik. A világ vár erre a bizonyításra, s amikor megtörténik, el fog jönni a vég."⁴⁵⁰

Andreasen szerint a megváltás terve nem csupán a bűnök bocsánatát, hanem az ember teljes helyreállítását is magában foglalja. Ezért az embernek – természetesen a kegyelem erejével – egyenként le kell győznie minden bűnt, s amikor ez bekövetkezik, akkor az ember képes lesz megállni Isten ítélőszéke előtt. Ez eddig senkinek sem sikerült, de azok életében, akik a Krisztus második eljövételét megelőző utolsó nemzedékhez tartoznak, be fog következni: *ők „be fogják bizonyítani, hogy lehet bűn nélkül élni”*.⁴⁵¹

Ez volt az a teológia, amit Hoekema szembeállított a „*Kérdések a hittételekről*” szóló könyvvel, s azt kérdezte, melyiket kell a hetednapú adventista megigazulástan hiteles megfogalmazásának tekinteni.

Hoekema bírálata egy másik területet is érintett: az üdvbizonyosság kérdését. E kérdésben nem várható összhang az adventista teológia és a presbiteriánus felfogás között. Hoekema „*Üdvösség kegyelem által*” című könyvében a Westminsteri Hitvallás tizenhetedik fejezetét idézi, és ez az idézet jellemzi üdvbizonyossággal kapcsolatos álláspontját:⁴⁵²

„Azok, akiket Isten az ő szerelmes Fia által elfogadott, hathatósan elhívott és Lelke által megszentelt, sem teljesen, sem véglegesen nem eshetnek ki a kegyelem állapotából. Ebben bizonyosan mindvégig kitartanak állhatatosan, és az örök üdvösséget elnyerik.”

„A szentek állhatatossága nem a saját szabad akaratukon múlik, hanem a kiválasztás változhatatlan végzésén, amely az Atya Isten szabad és megváltoztathatatlan szeretetéből fakad, továbbá Jézus Krisztus érdemének és közbenjárásának hatékonyságától, Isten lelkének és a tőle való magnak a bennünk maradásától, valamint a kegyelmi szövetség természetétől függ. Az állhatatosság bizonyossága és csálhatatlansága is ezekből származik.”⁴⁵³

Az adventisták a következő álláspontot képviselik e személettel szemben:

megírásához, s olvashattam azokat a kritikai megjegyzéseket, melyeket Andreasen könyveinek széljegyzeteiben tett e kérdésben.

⁴⁵⁰ Andreasen, M. L.: *The Sanctuary Service*. 2. kiad. Review and Herald Publishing Association, Washington, D.C., 1947, 299-321. p.

⁴⁵¹ Andreasen, M. L.: i.m.: 302. p.

⁴⁵² Hoekema, A. A.: *Saved by Grace*. Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, 1989, 234-256. p.

⁴⁵³ *Westminsteri Hitvallás*. Koinónia, Kolozsvár, 1999, 109-110. p.

„De ha a bűnös megtér, és nem követi el többé vétkeit, hanem megtartja minden rendelkezésemet, törvény és igazság szerint él: akkor élni fog, nem hal meg. Azok a vétkek, amelyeket elkövetett, nem maradnak emlékezetben... Ha pedig az igaz eltér az igazságtól, és álnokul él, elköveti azokat az utálatos dolgokat, amelyeket a bűnös ember szokott, az ilyen éljen-e? Igaz tettei, amelyeket azelőtt véghezvitt, nem maradnak emlékezetben. Hűtlenségéért, amelyre vetemedett, és vétkéért, amelyet elkövetett, meg fog halni!” (Ez 18,21-24).

„E versekben két embert láthatunk: az egyik a gonosz ember, aki elhagyja bűneit és engedelmeskedik Istennek. Bűnei bocsánatot nyertek, s amennyiben az igazság ösvényén jár, korábbi bűneit soha sem rója fel neki Isten. A másik, az igaz ember, aki letér az igazság ösvényéről, és visszatér a bűn útjára. Ha folyamatosan megmarad a gonoszágban, soha nem említik többé korábbi igaz tetteit. Elveszti az üdvösség áldásait, s alámerül a kárhozatba.”⁴⁵⁴

V. Üdvösség határok nélkül

A „*Kérdések a hittételekről*” szóló könyv kilencven százalékban a hagyományos hetednapos adventista teológiát képviselte. Két ponton azonban kétségkívül új utat nyitott az adventista teológiai gondolkodásban: a szerzők Krisztus emberi természetéről szóló tanításukban szakítottak Jones, Waggoner, valamint M. L. Andreasen álláspontjával, és Jézus emberi természetének büntelenségét hangsúlyozták. Krisztus engesztelő szolgálatáról szólva igyekeztek áthidalni azt a szakadékot, ami a történelmi protestáns és az adventista teológia között tátongott, ezért kijelentették: Krisztus a golgotai kereszten teljes és tökéletes engesztelést szerzett az ember bűneire. Az adventista hagyományokhoz való hűség végett hozzátették viszont, hogy Krisztus mennyei szentélyben végzett szolgálata során „alkalmazza” mindazt, amit a kereszten megszerzett.⁴⁵⁵ Ezt az alkalmazást éppen olyan fontosnak tekintették Krisztus engesztelő szolgálatában, mint magát a kereszten bemutatott áldozatot.

E két tétel megosztotta az adventista teológusokat: egyesek M. L. Andreasen mögött sorakoztak, s magukat „történelmi adventistáknak” nevezték, miközben a „*Kérdések a hittételekről*” szóló könyvet „új teológiának” aposztrofálták, s anatómát

⁴⁵⁴ QD 415 p.

⁴⁵⁵ Douglass, H.E.: Thought on the republished Questions on Doctrine. http://gospel-herald.com/qod/questions_on_doctrine.htm 12 p.

mondtak rá.⁴⁵⁶ A fent említett kérdések feletti vita mellett, válaszolni kellett azokra a kihívásokra is, melyek Martin, Bird és Hoekema bírálatai révén érték az adventista teológiai gondolkodást. Ezek a hatások olyan erjedést indítottak el az adventista teológiában, ami – néhány fájdalmas tapasztalat mellett – számos pozitív gyümölcsöt termett.

A huszadik század második felének legmarkánsabb adventista teológusa kétségkívül Edward Heppenstall volt.⁴⁵⁷ Heppenstall az 1952-ben tartott nemzetközi bibliai konferencián lépett az adventista teológia élvonalába. Hatása különösen kiemelkedő volt a hatvanas években: előbb az Andrews Egyetem teológiai tanszékének vezetője, majd a Loma Linda Egyetem teológiai tanára volt, ahonnan 1970-ben ment nyugdíjba. A katedrán átvette helyét Roul Dederen és Hans LaRondelle, de Heppenstall hatása ezzel semmit nem csökkent az 1970-es években sem. Ennek oka, hogy 1972-ben Krisztus főpapi szolgálatáról, 1974-ben az üdvrendről, 1975-ben a keresztyén tökéletességről, végül 1977-ben Krisztus emberi természetéről adott ki egy-egy könyvet.⁴⁵⁸

Heppenstall teológiai gondolkodásában három tényező játszott meghatározó szerepet: erősen foglalkoztatta a kinyilatkoztatás és a vallási tekintély, a törvény és a

⁴⁵⁶ A „történelmi adventizmus” és az „új teológia” eltérő sajátossága, hogy míg az elsőnek vannak hitvallói, addig a másik elnevezést a történelmi adventisták találták ki, hogy igazolják a „Kérdések a hittételekről” szülő könyv szerzői és más teológusok elleni támadásaikat. Számos adventistát ismerek, akik magukat a történelmi jelzővel illetik, de még senkivel nem találkoztam, aki magát az új teológia képviselőjének vallotta volna (az úgynevezett „új teológia” nem tévesztendő össze a „progresszív adventisták” irányzatával, akik a történelmi adventistákhoz hasonlóan a periférián helyezkednek el). Azok, akik magukat történelmi adventistáknak nevezik, általában azzal vádolják az adventista egyház huszadik századi vezetőit, hogy elárulták a hagyományos adventista értékeket. A történelmi adventizmus az utolsó nemzedék teológiájának ikertestvére, képviselői is közősek, bár vannak kisebb eltérések a két irányzat között. A történelmi adventizmus képviselői intézményesen nem szakítottak az adventista egyházzal, ma is Isten próféta küldetésével megbízott népének tekintik az adventistákat, de azt állítják, hogy az adventista egyház lelkészeinek és tagjainak többsége hitehagyásban szenved, és csupán a történelmi adventisták kisebbsége marad hűséges az igazi adventista értékekhez. A történelmi adventizmus fő teológiai tételei: Krisztus bűnre hajló emberi természettel született, a bűn azonban nem a romlott emberi természetben, hanem a törvény előírását megszegő cselekedetekben van: mivel Jézus ilyen cselekedeteket nem követett el, képes volt büntelen jellemet fejleszteni magában. Amit Jézus megtett, azt mi is megtehetjük, és meg is kell tennünk: szent életet kell élnünk, ezért a történelmi adventisták nagyobb hangsúlyt tesznek a megszentelődésre, mint a megigazulásra. Hajlamosak arra, hogy Ellen G. White írásainak egyes kitételeit a Biblia fölé helyezték, az 1888-as generál konferencia ülése körül eseményeket saját perfekcionista felfogásuk igazolására használják. Végül, az adventista egyházat, amennyiben az egyház egyáltalán követi azt a teológiai felfogást, amit a történelmi adventisták hirdetnek, egyedül üdvözítő felekezetnek tekintik, ezért mereven elzárkóznak a más keresztyén egyházakkal folyó dialógustól, és különösen erős bennük a katolikusokkal szembeni ellenszenv. A történelmi adventizmus legismertebb szócsövei, a „Land Mark” és az „Our Firm Foundation” című lapok, valamint a Russel és Colin Standish testvérek könyvei. http://en.wikipedia.org/wiki/Historic_Adventist

⁴⁵⁷ Heppenstall életrajzát és teológiai felfogását megtaláljuk Claude Webster doktori értekezésében: <http://www.sdanet.org/atissue/books/webster/index.htm>

szövetség, valamint a megigazulás és a kegyelem problémája. E három kérdés közül az utóbbi kettőt szeretném összefoglalni.

1. A törvény és a szövetség

Heppenstall törvényről és szövetségről alkotott felfogását egyetemi jegyzeteiből, az 1952-es bibliai konferencián tartott előadásából, valamint Walter R. Martin könyvére adott válaszában találjuk meg. Isten törvényét a szeretet örök törvényének tekintette, amit Isten a Sínai-hegyen az elbukott ember helyzetére és szükségleteire való tekintettel szövegezett meg. Ha az ember soha nem vétkezett volna, akkor a törvény, mint örökkévaló isteni elv és zsinórmérték szolgálta volna Isten és az ember harmonikus közösségét.

A bűneset azonban megváltoztatta a törvény szerepét: a törvény Isten igazságának csalhatatlan zsinórmértéke, és az Ő jellemének tükré még ma is, funkciója azonban az ember elesett állapotának kinyilatkoztatásában van. Ez a törvény egzisztenciális funkciója, amitől meg kell különböztetnünk a törvény történelmi szerepét: a törvény, mint a zsidó jogi, erkölcsi és kultikus rendelkezések egésze gyámként őrizte a választott népet, mindaddig, míg Krisztus el nem jött. Izrael ilyen értelemben „törvény alatt” volt, mert a törvény keretei biztosították számára azt az identitást, hogy ők Isten választott népe, s üdvtörténelmi küldetésük, hogy Messiást, Szabadítót adjanak a világnak. Amikor Krisztus eljött, a törvény elvesztette ezt a funkciót; azok, akik Krisztusban hisznek, nincsenek többé „törvény alatt” (Gal 3,19).⁴⁵⁹

Heppenstall különbséget tett az erkölcsi törvény, mint örök isteni mérték, és a törvény, mint az üdvösség útja között. Azt vallotta, hogy „Isten törvény változhatatlan, és megingathatatlan, mint színvonal (standard), de nem lehet olyan út és eszköz, melynek segítségével el lehet érni ezt a színvonalat. Az embernek egyedül kegyelemből kell élni, hit által, ami szeretet által munkálkodik.”⁴⁶⁰

⁴⁵⁸ Heppenstall műveit elektronikus formában is közzélték az alábbi honlapon:

<http://www.sdanet.org/atissue/salvation/index.htm> , <http://www.sdanet.org/atissue/Christ/index.htm>

⁴⁵⁹ Heppenstall, E.: *The Law in Adventist Theology and Christian Experience*. Ministry, 1960, Június, 4-11. p. Heppenstall, szemben azzal, amit 1952-ben a bibliai konferencián mondott, a Galáciai levél harmadik fejezetét nem a személyes hitéletre, hanem Izrael üdvtörténelmi szerepére vonatkoztatja.

⁴⁶⁰ Heppenstall, E.: "The Covenants and the Law." *Our Firm Foundation*. Washington, D.C.: Review and Herald Publishing Association, 1. köt., 1953, 464. p.

Ha a törvény az üdvösség elnyerésének eszközévé és útjává lesz, az ember visszaél vele. Pál ez ellen a visszaélés ellen emelte fel szavát a Galáciai és a Római levélben, és kijelentette: „a törvény végcélja Krisztus, minden hívő megigazulására” (Rm 10,4). Az apostol ezt úgy értette, miszerint amikor az ember eljut Krisztushoz, feladja azt a kísérletet, hogy a törvény iránti engedelmisség által nyerje el a megigazulást.

Heppenstall végül azt tanította, hogy a megigazult embernek megváltozik a törvényhez fűződő viszonya: Isten a megigazult ember szívébe írja a törvényt, így az engedelmisség már nem az üdvösség elnyerésének útja és módja, hanem az üdvösség gyümölcse. Heppenstall határozottan elutasította azt a gondolatot, hogy a megigazult ember legalista, amikor engedelmeskedik Isten törvényének.⁴⁶¹

Heppenstall szövetségről szóló felfogása megváltozott az 1952-ben tartott bibliai konferencián. Addig azt vallotta, hogy Isten két szövetséget kötött az emberrel: a kegyelmi szövetséget, amit először Ádámnak kínált fel (1Móz 3,15), amit Ábrahámmal megerősített, s amit Krisztus a kereszten ratifikált, valamint a Sínai-hegyi szövetséget, ami a nép engedelmisségre vonatkozó ígéreten nyugodott. Heppenstall ezt az álláspontját feladva, az 1952-es bibliai konferencián azt állította, hogy Isten, a maga részéről csupán egy szövetséget kötött az emberrel, így a Sínai-hegyen kötött szövetség is éppen olyan kegyelmi szövetség volt, mint az Ádámmal kötött, Ábrahámmal megerősített, Krisztus által ratifikált szövetség. Ha nem így volna, Isten nem marasztalhatta volna el Izraelt a legalizmus miatt, és a próféták bírálatainak se lenne értelme. Heppenstall ugyanakkor azt is elismerte, hogy Izrael visszaélt a szövetséggel, ezért Pál apostol Galáciai levélben megfogalmazott bírálatát (Gal 4,22-25) nem az isteni szándékra, hanem Izrael történelmi félreértésre kell vonatkoztatnunk.

2. Igazság és kegyelem

E szakaszban négy problémát szeretnék érinteni: a bűnről, megigazulásról, megszentelődésről és tökéletességről szóló tanítást. Heppenstall e négy területen – anélkül, hogy belebonyolódott volna a „*Kérdések a hittételekről*” szóló könyv körüli vitákba –

⁴⁶¹ Heppenstall, E.: Should Christians Keep the Ten Commandments? The Signs of the Times, 1962, Szeptember, 21-23. p., 1962, Október 20-21. p., Why Don't We Delight in God's Law? These Times, 1965, Szeptember, 24-26. p., Should Christians Obey the Law of God? These Times, 1969, Március, 10-13. p.,

azt az álláspontot képviselte, amit a könyv írói is képviseltek, és elhatárolta magát M. L. Andreasen teológiai felfogásától.

Bűnről szóló tanításában Heppenstall Berkouwer műveit idézi, és az adventista teológiában először használja a presbiteriánus ortodoxia egyik kulcskifejezését „az ember teljes romlottságát”. Heppenstall szerint a bűn több mint gonosz tett, a bűn romlott állapot (*wrong being rather than wrong doing*).⁴⁶² A romlott állapot lényege az önzés, ami Ádám bűnesete következtében leszármazottaira is átöröklődik. Az ember tehetetlen ezzel az állapottal szemben, ezért csupán Isten beavatkozása mentheti meg őt.

A megigazulás Isten válasza az embernek a bűnnel szembeni tehetetlenségére. Az ember Isten igazságának hiányában szenved, ezért Istennek más forrásból kellett biztosítania az igazságot. E forrás Jézus Krisztus, aki büntelenül élt, Isten azonban bűnné tette őt értünk, hogy mi az Ő igazságává lehessünk Krisztusban (2Kor 5,21). Isten azért lehet igaz, miközben megigazítja a bűnöst (Rm 3,26), mert Krisztus engedelmeskedett, és meghalt a kereszten, mint igaz a nem igazakért.

Heppenstall szerint a megigazulás igazzá nyilvánítás: a megigazulásról szóló szakaszokban a hangsúly azon van, hogy „Isten igaznak nyilvánítja az embert, kedvező ítéletet hoz róla”. A kedvező ítélet alapja Krisztus engesztelő áldozata. Heppenstall fenntartja a megigazulás külső, deklaratív jellegét, azonban a megigazulást nem pusztán bűnbocsátnak tekinti: „amellett, hogy az ember megmenekül a büntetéstől, Isten úgy kezeli őt, mintha mindig is igaz ember lett volna.”⁴⁶³

Heppenstall megkülönböztette, de nem választotta el a megigazulást és a megszentelődést. Krisztus megigazít a múlt és a jelen bűneiből, s azonnal a bűnös megszentelődésének forrásává válik. Meg kell azonban jegyezni valamit: Heppenstall nem tanította, hogy a megigazulás csupán a múlt bűneire vonatkozik, a jövőre nézve azonban otthagyja a bűnöst, hogy küszködjön a megszentelődésben. Azok, akik meg-

⁴⁶² Heppenstall, E.: *The Man Who is God*, Review and Herald Publishing Association, Washington, 1977, 122. p.

⁴⁶³ Heppenstall, E.: *Syllabus for Bible Doctrines*. Theology Department. La Sierra College, Arlington, California, 1. köt., é. n., 37. p.

igazultak Krisztusban, „biztonságban vannak ma, sőt a hit általi megigazulás alapján reménységgel tekinthetnek az ítélet felé.”⁴⁶⁴

Kálvinhoz hasonlóan két párhuzamos egyenesként fogja fel a megigazulást és a megszentelődést, mely akkor veszi kezdetét, amikor a bűnös hit által elfogadja Jézus Krisztust, és csak akkor ér véget, amikor az ember földi élete lezárul.⁴⁶⁵ „Folyamatosan az üdvözülés állapotában vagyunk. Az üdvösség nem olyan dolog, ami egyszer és mindenkorra történik. A Bibliában a megszentelődés befejezett és folyamatban lévő cselekvés. A földi életben nincs befejezett állapot a megszentelődésben.”⁴⁶⁶

Heppenstall azt írja, hogy a megigazult emberben két természet van: a bűnös természet, amivel született, s az új természet, melyet felülről kapott. Ezért a keresztyén embernek szüntelenül Krisztusra kell hagyatkoznia: a keresztyén ember „ebben az életben soha nem jut el arra az állapotra, hogy képes lenne Krisztus ereje nélkül felvenni a harcot a benne rejlő bűnös hajlamokkal szemben.”⁴⁶⁷

Isten csupán a feltámadáskor, illetve az átváltozáskor törli el az ember bűnös természetét: a bűn nem uralkodik a megigazult ember felett, de csírája ott marad, ezért minden nap meg kell halnia a bűnnek. A bűn elleni küzdelem nem reménytelen: „mindaddig, amíg Krisztusban vagyunk, bizonyosak lehetünk üdvösségünk felől.”⁴⁶⁸ Azt az embert, akinek Krisztusban igazságot tulajdonítottak, s aki naponta részesedik Krisztus megszentelő erejében, Isten úgy kezeli, mint aki mindenestől igaz és készen áll a menny számára.

Az utolsó témakör, amit érintenem kell Heppenstall igazságról és kegyelemről szóló felfogásában, a tökéletesség kérdése. Az ember teljes romlottságáról szóló tanítás, illetve az a meggyőződés, hogy az ember bűnös természete csupán a megdicsőüléskor alakul át, megóvta Heppenstallt a perfekcionizmustól. Heppenstall nem tagadta, hogy a keresztyén tökéletesség bibliai tantétel, azonban a tökéletességet nem büntelenségnek, és nem is fejlődésképtelen, befejezett állapotnak tekintette, ha-

⁴⁶⁴ Heppenstall, E.: *Syllabus for Righteousness by Faith*. Seventh-day Adventist Theological Seminary. 1959, Augusztus, 6. p.

⁴⁶⁵ A földi élet lezárulása két dolgot jelenthet: (1) az igazak halálát, illetve (2) átváltozását Krisztusban, azonban mindkettő túlmutat a jelen életen.

⁴⁶⁶ Heppenstall, E.: *Salvation Unlimited*. Review and Herald Publishing Association, Washington, D. C., 1974, 147, 153-154. p.

⁴⁶⁷ Heppenstall, E.: Is Perfection Possible? *The Signs of the Times*, 1963, december, 11. p.

⁴⁶⁸ Heppenstall, E.: *Salvation Unlimited*. 147. p.

nem a szeretetben való növekedést látta benne. A tökéletesség keresztényi érettség, alkalmasság arra a hivatásra, amire Isten elhívott bennünket Krisztusban, de nem büntelen állapot.

Az ember romlottsága miatt mindig marad egy bizonyos szakadék a legtökéletesebb szent és Krisztus szeplőtlen jelleme között. Egyedül Jézus Krisztus tudott büntelenül élni, rajta kívül erre még senki sem volt képes. Üdvösségünk nem azon múlik, hogy milyen erőfeszítéseket tettünk a büntelen élet megszerzése érdekében, hanem azon, hogy bizalommal és szeretettel közeledünk-e Jézus Krisztushoz, hogy részesedjünk az Ő igazságában, mint egyedüli reménységünkben.

Heppenstall hangsúlyozta, hogy nem szabad elmosnunk azt a határt, ami Krisztus és a mi emberi természetünk között húzódik, s amit a Biblia a „hasonló” szóval fejezett ki. A *„Jézus Krisztusban nem volt bűn”* című tanulmányban ismertettem Heppenstall álláspontját, amiből egy szakaszt szeretnék itt idézni:

„Nem jó ügyet szolgál az, ha állandóan hangoztatjuk: nekünk olyan tökéletességre kell jutnunk ebben az életben, mint amilyenrel Krisztus rendelkezett. Krisztusba vetett hitünk és reménységünk tudniillik nem azon nyugszik, hogy mi utánozzuk őt. A keresztyének természetesen mindig fontosnak tartották Krisztus követését, de egyesek azzal a hamis beállítottsággal voltak, mintha ez volna a keresztyén kötelessége. Úgy magyarázták a dolgot, hogy Krisztus megparancsolta népének, hogy többé-kevésbé saját magára hagyatkozva, másolja Krisztus életét. Krisztus követése a külsőségekben és a ceremóniákban - lehetséges... De az Isten akarata iránti teljes engedelmesség nem érhető el pusztán Krisztus követéssel és nagyobb erőlködéssel. Csak egy terület van, ahol követhetjük Krisztust: miszerint hozzá hasonlóan hiszünk az Atyában. De még ez a hit is az Isten ajándéka, s nem a Krisztus másolására való erőfeszítéseink eredménye. Egyedül Krisztus által, a tőle való teljes függésben juthatunk előbbre az engedelmisségben, és tölthetjük be Isten szándékát. Krisztus által kapunk fehér ruhát, és az ő igazsága által csatlakozhatunk a megváltottak megszámlálhatatlan sokaságához, akik az üvegtengernél állnak az Atya előtt.”⁴⁶⁹

VI. Krisztus bennünk az üdvösség reménysége

A hit általi megigazulásról szóló adventista tanítás ismertetését a huszadik században egy olyan szerző álláspontjával szeretném befejezni, akit ismerhettem, s akinek előadásait személyesen hallgathattam. Hans LaRondelle az Andrews Egyetem tanára

⁴⁶⁹ Szilvási József: *Jézus Krisztusban nem volt bűn*. Lelkésztájékoztató, 1988, 63-64. p.

volt. Doktori értekezését az amszterdami szabadegyetemen védte meg, G. C. Berkouwer vezetése mellett. Témája a keresztény tökéletesség volt.⁴⁷⁰

Hans LaRondelle számos dolgozatot írt a szövetség teológiájáról, az apokaliptikus próféciaák magyarázatáról és az adventista egyház küldetéséről.⁴⁷¹ Legjellegzetesebb könyve azonban nemzetközi konferenciákon tartott előadásaiból nőtt ki, s az üdvrendről szólt.⁴⁷² Mint nyugdíjas teológiai tanár írta üdvbizonyosságról szóló könyvét, ami e témáról szóló szombatiskolai tanulmányának kísérő kötete volt.⁴⁷³

LaRondelle azzal a kijelentéssel kezdi üdvrendről szóló könyvét, hogy a keresztények között súlyos zűrzavar uralkodik az üdvösség bibliai fogalmát illetően. Egyesek a hit általi megigazulásra korlátozzák az üdvösséget, mások a megújulást is beleértik az üdvösség fogalmába. Az üdvösség bibliai fogalma igen gazdag: a megigazuláson, a megújuláson és a megszentelődésen túl a megdicsőülést és a halhatatlanság visszaszerzését is magába foglalja. Az üdvösség több mint bibliai koncepció; olyan hit-tapasztalat, ami átfogja a múltat, örömmel tölti el a jelent, s reménnyel tekint a dicső jövő felé.⁴⁷⁴

Egyesek bizonyos egyházi tantételek elfogadásáért, mások a Tízparancsolat iránti engedelmességért járó jutalomnak tekintik az üdvösséget – jegyzi meg LaRondelle –, a Bibliában azonban „az üdvösség nem az ember saját cselekedeteinek, akaratának, és gondolkodásának gyümölcse, hanem Isten ajándéka. Ez az ajándék maga Isten, amint Fiában, Jézus Krisztusban megnyilatkozott. Az üdvösség forrása egy Személy”.⁴⁷⁵

„Üdvösségetek evangéliuma” (Ef 1,13) Jézus Krisztus, a Megváltó. Maga a tetet öltött Krisztus az evangélium, ezért dicsérő énekeink tárgya nem csupán a Krisztusról szóló beszéd, hanem az Üdvözítő Személye: „Ne az evangéliumot dicsérjük, hanem

⁴⁷⁰ LaRondelle, H.: *Perfection, Perfectionism*. Andrews University Press, Berrien Springs, 1971, 364 p. Eredményeit népszerű formában, egy olyan kötetben adta közre, melyből a tökéletesség négy különböző adventista értelmezését ismerhetjük meg: Douglass, H. E.; Heppenstall, E.; LaRondelle, H.; Maxwell, C. M.: *Perfection, The Impossible Possibility*. Southern Publishing, Nashville, 1975, 200 p.

⁴⁷¹ LaRondelle, H.: *Az adventizmus profetikus alapjai. Az adventista teológiatörténet kiskönyvtára 3.* Kiadja az Adventista Teológiai Főiskola, Budapest, 1997. 62 p.

⁴⁷² LaRondelle, H.: *Christ Our Salvation, What God Does for Us and in Us*. Pacific Press, Mountain View, California, 1980, 96 p.

⁴⁷³ LaRondelle, H.: *Assurance in Salvation*. Pacific Press, Nampa, 1999, 128 p.

⁴⁷⁴ LaRondelle, H.: *Christ Our Salvation*. 6. p.

⁴⁷⁵ i.m.: 6. p.

Krisztust – idézi LaRondelle Ellen G. White egyik kéziratát – istentiszteletünk tárgya nem az evangélium, hanem az evangélium Ura.”⁴⁷⁶

LaRondelle nem csupán az evangélium radikális Krisztus-központúságát, hanem eszkatológiai jellegét is hangsúlyozza: „az a bibliai tény, hogy Krisztus kétszer látogatja meg bolygónkat, hogy beteljesítse a megváltás művét, elkerülhetetlen feszültséget teremt a jelen (már igen) és a jövő (még nem) között az üdvösségről szóló tanításban. A már igen és a még nem komolyan vétele óv meg bennünket a perfekcionizmus veszélyétől.

LaRondelle az evangélium ingyenességének, Krisztus-központúságának, valamint eszkatológiai jellegének tisztázása után tér rá az üdvösségről szóló tanítás kifejtésére, amit öt lépésben old meg: (1) az adventista irodalomban először kezdi az üdvösségről szóló tanítást a kiválasztás és az eleve elrendelés tanával, aztán (2) szól a megbékélésről, (3) a megigazulásról, (4) a megszentelődésről és (5) a megdicsőülésről.

LaRondelle nem hisz a kettős predesztinációban. „A Szentírásban nem találunk alapot annak az elképzelésnek, hogy Isten tetszőlegesen kiválaszt néhány lelket az emberiségből, s ezzel eldönti, hogy az emberiség nagyobbik fele elkárhozzon.”⁴⁷⁷

Az eleve elrendelés azt jelenti, hogy Isten az ember megváltásával kapcsolatos döntést nem utólag, nem kényszerhelyzetben hozta meg. Még kevésbé az ember bűnbánatától, hitétől vagy érdemeitől vezéreltetve szánta rá magát Fia feláldozására, hanem szabadon, mindeneket megelőzve döntött üdvösségünkről. A predesztináció célja, hogy elismerjük: az üdvösség kezdete és vége Isten kezében van.

Hasonló helyzetben vagyunk a kiválasztással is. Az egész Szentírás úgy mutatja be Istent, mint aki örökkévaló, mindenható és kegyelmes Isten. Választásai sem nem tetszőlegeseek, sem nem igazságtalanok. Isten kiválasztott bennünket kezdetben, amikor mi „még bűnösök voltunk” és nem érdemeltünk volna mást, mint kárhozatot. A kiválasztás célja, hogy „legyünk mi szentek és feddhetetlenek öelötte szeretet által”. A kegyelmi kiválasztás tana hálaadásra indít, és Isten dicsőítésére vezet azáltal, hogy

⁴⁷⁶ i.m.: 7. p. Az idézett 1898/44-es számú kéziratot megtaláljuk a *Seventh-day Adventist Bible Commentary* 7. köt., 907. p.

⁴⁷⁷ i.m.: 13. p.

emlékezetünkbe vési az igazságot, miszerint hitünk és üdvösségünk egyedüli alapja az élő Isten kibeszélhetetlen és tökéletes műve.

A megbékélésről szóló tanítással LaRondelle a kereszt teológusává lesz. Ez a szerző első elhatárolódása a történelmi adventizmustól és az utolsó nemzedék teológiájától, ami az inkarnációra összpontosítja teológiai eszmélődését. Isten szabad kezdeményezését hirdeti a „*hilastérion*” – engesztelés (Rm 3,25), valamint a „*katallagé*” – megbékítés (Rm 5,6-11; 2Kor 5,17-21) szó. Mindkét szó alanya Isten, tárgya pedig az ember. Mindkettő közös üzenete, hogy Isten Krisztusra árasztotta bűn feletti haragját, hogy az emberre áraszthassa kegyelmét.

LaRondelle a megigazolást reformátori szellemben értelmezi, Krisztus hit által a bűnös embernek tulajdonított igazságát látja benne.⁴⁷⁸ E kijelentéssel kapcsolatban azonban meg kell jegyezni három dolgot:

1. A megigazulás bizonyos értelemben egyszeri, bizonyos értelemben azonban naponkénti isteni cselekvés: „mindnyájunknak szüksége van arra, hogy naponta megigazoljon a Krisztusba vetett hit által, akár tudatosan, akár tudtunkon kívül hágtuk át Isten törvényét.”⁴⁷⁹ LaRondelle szakított azzal a methodista megszentelődés-teológiai felfogással, hogy a megigazulás csupán az ember megtérése előtt elkövetett bűnökre vonatkozik.

2. A hit, mely megelőzi a megigazolást, „nem szabadítónk, nem is érdemünk, de üdvösségünk eszköze és feltétele (*instrument and condition of salvation*).”⁴⁸⁰ A hit Isten ajándéka, jelentése szabad akaratú, dinamikus ráhagyatkozás Krisztusra. LaRondelle egy 1977-ben, a franciaországi *Seminaire Adventiste du Salève*-ben tartott előadásában így fogalmazta meg ezt: „A hit a szív szabad akaratú ráhagyatkozása a Szentlélek dinamikus erejére Krisztus prédikálása által, valamint Isten Igéjébe vetett teljes bizalom és Krisztus iránti engedelmisség”.⁴⁸¹

3. A hit általi megigazulás törvényszéki aktus, de az emberi lelket sem hagyja érintetlenül. Amikor Isten a bűnbánó, Krisztusban hívő embernek tulajdonítja igazságát, akkor lelkét is meggyógyítja. LaRondelle ezt a kijelentést Jézus gyógyítási

⁴⁷⁸ i.m.: 46. p.

⁴⁷⁹ i.m.: 45. p.

⁴⁸⁰ i.m.: 47. p.

történeteivel támasztja alá, melyekben a hitből fakadó fizikai gyógyulás és a bűntől való szabadulás szoros kapcsolatban áll egymással. „E történetekben láthatjuk, mire gondol Isten, amikor megbocsátásról beszél. A megbocsátás megbékélést, az Atyával való fiúi viszony és közösség helyreállítását jelenti. Öröm van a mennyben, amikor tiszta szívvel megvalljuk bűneinket, és egyedül hit által igényeljük Krisztus igazságát. Ez az öröm azonban a (megigazult) lélekben is visszhangra talál.”⁴⁸²

A szerző ezután tér át a megszentelődésről szóló tanításra, melyben leszögezi: a sorrendet nem lehet megfordítani, mert a bűnbocsánat megelőzi a szent életre való törekvést. A hitvalló keresztség, ahogy a Római levél hatodik fejezetében olvassuk, kétoldalú elkötelezettség. Egyfelől a hívő ember személyes hitvallása, másfelől Isten is munkálkodik benne; a lelket Krisztushoz köti, Krisztus igazságába öltözteti, felruhazza a Szentlélek erejével, s nyilvánosan kijelenti a mindenség előtt, hogy befogadott bennünket királyi családjába, és Krisztus gyülekezetébe.⁴⁸³

A megszentelődés elsősorban odaszentelődés, aztán Krisztussal való járás, Krisztusban való növekedés, s mint ilyen, dinamikus valóság. LaRondelle ebben az összefüggésben szól a keresztyén tökéletességről is, s ez a második olyan pont, ahol elhatárolja magát a történelmi adventizmustól és az utolsó nemzedék teológiájától. Véleménye szerint a tökéletesség bibliai értelemben nem valamilyen erkölcsi ideál megvalósítására való igyekezet, és nem Krisztus földi életének utánzása. A tökéletesség azt jelenti, hogy az ember teljes szívvel és osztatlanul Krisztusnak szenteli magát, és szüntelenül Krisztussal jár az Ő üdvözítő és megszentelő ereje által. A tökéletesség az Isten megbocsátó és óvó kegyelmére való hagyatkozás, s ebben való kitartó járás.⁴⁸⁴

Az utolsó gondolatkör, amit LaRondelle kifejt üdvrendről szóló könyvében, a megdicsőülésről szóló tanítás.⁴⁸⁵ Az adventisták mindig hittek a megdicsőülésben, ennek ellenére keveset beszéltek ennek az ajándéknak a jellegéről, s amikor szóltak róla, azt a bűn következményeinek (betegség, szenvedés, halál) megszüntetésére értet-

⁴⁸¹ LaRondelle, H.: Krisztus bennünk a dicsőség reménye. Lelkész-tájékoztató, 1978, 107. p.

⁴⁸² LaRondelle, H.: *Christ our Salvation*. 52. p.

⁴⁸³ i.m.: 56. p.

⁴⁸⁴ i.m.: 70-77. p., LaRondelle, H.: *The Biblical Idea of Perfection. Perfection, The Impossible Possibility*. Southern Publishing, Nashville, 1975, 89-136. p.

⁴⁸⁵ i.m.: 78-96. p.

ték. LaRondelle egy új dimenziót adott a szónak azzal, hogy a megdicsőülést a megigazulásban és a megszentelődésben való beteljesedésként értelmezte.

A Szentlélek a megigazulás és megszentelés útján legyőzi, de nem semmisíti meg bennünk a bűnt. Ezért a végső megigazulás és a végső megszentelés egyaránt a jövő kérdése, eszkatológikus valóság, Isten eljövendő országához tartozó ajándék. Bűntelenek akkor lehetünk, ha Istentől megkapjuk a megdicsőült testet. Ez a megdicsőült test, a bűntelen állapot az „*igazság reménye*” (Gal 5,5) bennünk. Ez ad értelmet és perspektívát lelki küzdelmeinknek, de ez óv meg bennünket a perfekcionizmustól, az-az attól a hiú és értelmetlen állítástól, hogy e földön bárki is elérheti a „megszentelt testet”, a bűntelen állapotot.

Összegezve: A hit általi megigazulásról szóló adventista tanításban fordulat állt be a huszadik század közepén. A század első felében az adventista teológia tovább haladt a megszentelési mozgalmak és a Keswick Connection által inspirált úton. Ennek következtében csupán a múlt bűneire értették a megigazulást, és nagyobb hangsúlyt tettek a megszentelődésre és a győzelmes életre, mint a bűnbocsánatra és Krisztus nekünk tulajdonított igazságára.

A század második felében azonban, az adventisták a kálvinizmus felé kezdtek orientálódni. Ez megmutatkozott az emberi romlottság komolyabban vételében, valamint a megigazulás, megszentelődés és megdicsőülés eszkatológiai értelmezésében. Nem szűnt meg, de háttérbe szorult a megszentelődési mozgalom és a Keswick Connection hatása az egyházban.

Független irányzatok

A „*Kérdések a hittételekről*” című könyv gerjesztette a legelkeseredettebb vitákat a huszadik századi adventista teológiában. E viták jelentős változást eredményeztek a hit általi megigazulásról szóló adventista tanításban, de korántsem állíthatjuk, hogy ez volt az egyetlen olyan tényező, ami ez elmúlt évtizedekben formálta az adventista megigazulástant. A történelmi adventizmus és az utolsó nemzedék teológiája, valamint Heppenstall, LaRondelle és mások vitái mellett feltétlenül szólnunk kell néhány olyan irányzatról, melyeket az egyház vezető testületei hol „szakadár”, hol „független” jelzővel láttak el. Ezek az irányzatok időnként több-kevesebb következetességgel képviselték eredeti álláspontjukat, máskor száznyolcvan fokos fordulatot vettek. Három irányzatról, és azokról az állásfoglalásokról szeretnék szólni ebben a fejezetben, melyek az egyház különböző fórumain születtek:

1. A magát 1888-as üzenetnek nevező irányzatról, melynek legismertebb képviselői Robert J. Wieland és Donald K. Short.
2. Robert Brinsmead ausztráliai laikus teológus mozgalmáról, aki az 1950-es és 60-as években M. L. Andreasen perfekcionista irányzatát vitte végletekbe, az 1970-es években azonban a lutheránus ortodoxiához hasonló nézeteket kezdett hirdetni, melyben szinte teljesen elveszett a megszentelődés igénye, majd az 1980-as években minden adventista tanítást elvetett.
3. Végül Desmond Fordról és a progresszív adventistákról szeretnék szólni. Ford részt vett a Robert Brinsmead irányzatához tartozó csoportokkal való párbeszédben, és e párbeszéd közben fogalmazta meg azt az álláspontot, miszerint a hit általi megigazulás Isten végső ítéletének elővételezése: amikor az ember elfogadja Jézus Krisztust hit által, életében bekövetkezik a végítélet, s ettől kezdve teljes üdvbizonyosságban élhet. Ford tanait kezdetben sokan pozitívan értékelték, akkor került összeütközésbe az adventista teológia fő irányával, amikor arra a következtetésre jutott, hogy a hit általi megigazulásról szóló tanítás összeegyeztethetetlen a szentélyről szóló tannal.

I. Az 1888-as üzenet

A huszadik századi adventizmus második nagy vitája, L. H. Christian 1947-ben tett kijelentésével kezdődött. A világszervezet alelnöke azt írta, hogy egyes, magukat reformereknek nevező adventisták azt állítják, hogy az 1888-as generál konferencia ülése vereség volt, miközben „*e konferencia a legdicsebb győzelem volt*”, „*történelmünk során az Úr egyetlen összejövetelen sem adott olyan világosságot és győzelmet, mint ezen a konferencián.*”⁴⁸⁶

Az előző fejezetben írtam arról, hogy sem Ellen G. White, sem Arthur G. Daniells nem tekintette győzelemnek a minneapolis-i generál konferencia ülést. Christian kijelentése sem maradt válasz nélkül. Két afrikai misszionárius, Robert J. Wieland és Donald K. Short az 1950-ben, San Franciscóban tartott generál konferencia ülése felszólította a küldötteket, hogy testületileg ismerjék el az egyház felelősségét, s kérjenek bocsánatot Istentől azért, mert a minneapolis-i generál konferencia ülése küldöttei csak úgy, mint a későbbi konferenciák küldöttei elutasították a hit általi megigazulás üzenetét, s ezzel megakadályozták a késői eső és a hangos kiáltás megvalósulását.

Dennis Hokama, az *Adventist Today* című folyóiratban elemezte a két misszionárius fellépésének mozgató rugóit, és bemutatta gondolkodásmódjuk jellegzetes vonásait.⁴⁸⁷ Robert J. Wieland konzervatív lutheránus családba született 1917-ben, 1929-ben azonban csatlakozott a hetednapos adventistákhoz. Teológiát tanult, és négyéves amerikai lelkészi szolgálat után 1944-ben Afrikába jött, ahol összesen 24 évet töltött, mint misszionárius. Először a szemináriumban olvasta Ellet J. Waggoner Galáciai levélhez írt kommentárját, ami olyan hatással volt rá, hogy 1972-ben átdolgozott formában maga is kiadta a könyvet, kihagyva belőle a szerző panteista kitételeit.

Wieland Afrikában azzal a ténnyel szembesült, hogy az evangélium nem alakítja át a bennszülötteket oly mértékben, mint ahogy ő szeretne volna. Különösen a többnőjűség és a szexuális életben tapasztalható szabadosság zavarta a fiatal misszionáriust.

⁴⁸⁶ Christian, L. H.: *Fruitage of Spiritual Gifts*. Review and Herald Publishing Association, Washington, 1947, 219. p.

⁴⁸⁷ Hokama, D.: *Out of Africa: 1888 Re-examined Turns 50*. *Adventist Today*, 8. évf., 2000. 2. sz.

Úgy gondolta, Waggoner Galáciai levélhez írt magyarázatában megtalálta a választ: tudniillik a szerző azt állította, hogy Krisztus annyira emberi volt, hogy komoly harcokat kellett vívnia szexuális vágyaival. „Miután Krisztus legyőzte ezeket a vágyakat, s Ő a mi Megváltónk – érvelt Robert J. Wieland – a Szentlélek a keresztényeknek is ad erőt ahhoz, hogy képesek legyenek nemi kívánságaik felett uralkodni.” Wieland érvelése megkapó volt az afrikaiaknak, akik könnyen azonosultak a nemi vágyakkal küzdő Jézus Krisztussal.

Ezzel lényegében készen is volt az embrió, melyből később kifejlődött az úgynevezett 1888-as üzenet. Egyetlen elem hiányzott még, a személyes sérelem. Erre sem kellett sokáig várni. R. J. Wieland 1950-ban ment először szabadságra Afrikából, és úgy gondolta, szabadsága alatt részt vesz a generál konferenciai ülésen, San Franciscóban, eltölt néhány hónapot a szemináriumban (a későbbi Andrews Egyetemen), majd visszatér állomáshelyére. Amikor hazafelé tartott, a hajón megismerkedett a nálánál két évvel idősebb afrikai misszionáriussal, Donald K. Shorttal, aki szintén szabadságra ment, és aki szintén generál konferenciai küldött volt. Az a három hét, amit a hajón töltöttek, egy életre összekovácsolta őket.

R. J. Wieland személyes sérelmei, amire fentebb utaltam, a szemináriumban kezdődtek, és az Ellen G. White intézetben folytatódtak. Wieland a szemináriumban a későbbi adventista televíziós evangelizátor, George Vandeman előadásait hallgatta a hit általi megigazulásról, és úgy érezte, tanára nem képviseli helyesen e tantételt. Wieland panaszt tett D. E. Reboknál, aki ekkor a szeminárium igazgatója volt, és aki a kor színvonalán álló könyvet írt Ellen G. White életéről és szolgálatáról. D. E. Rebok sajátosan oldotta meg a kérdést: összecsomagolta Wieland holmiját, és kitétte a hallgatót a szeminárium kapuján. Wieland ezután elment az Ellen G. White Intézetbe, kikérte Ellen G. White egyes kéziratait és lemásolta őket. Másnap azonban, amikor folytatni akarta a munkát, onnan is eltanácsolták.

Ilyen előzmények után jött Wieland az 1950-es generál konferenciai ülésre, ahol egy konzervatív elnököt választottak W. H. Branson személyében, aki maga is érdeklődött a hit általi megigazulás kérdése iránt – két könyvet is írt erről a témáról.⁴⁸⁸ A konferencián, ahogy ez az ilyen konferenciákon lenni szokott, különböző felhívások hangoztak el, melyek reformációra és megújulásra, s ennek érdekében Krisztus-

központú igehirdetésre készítették a küldötteket. Wieland és Short gyorsan levelet intézett a küldöttekhez. A levélben azt írták, nem lehet szó reformációról és megújulásról ott, ahol nem veszik komolyan az 1888-as üzenetet.

Mivel e dolgozat rendszeres teológiai jellegű, nem folytatom a történetek ismertetését, áttérek az úgynevezett „1888-as üzenetre”. Wieland három verzióban is összegezte ezt az üzenetet:

1. 1977-ben három oszlopba szedve egymás mellé állította azt, amit szerinte az evangéliumi protestánsok, az adventista többség, illetve az 1888-as üzenet hívei tanítanak a megigazulás egyes pontjairól. Negyvenhat ilyen pontot sorolt fel. E pontok legfőbb üzenete, hogy az adventisták többsége az evangéliumi protestánsok megigazulásáról szóló tanítását visszhangozza, s ez – Wieland felfogása szerint – súlyos hiba.⁴⁸⁹
2. Az 1888 felülvizsgálatáról írt könyv második kiadásában átdolgozták e dokumentumot: az első két oszlopot összevonták, ezzel is jelezve, hogy lényegében nincs számottevő különbség az adventista teológusok többségének és az evangéliumi protestánsok álláspontja között, viszont ami kimagaslik, mint pozitív ellenpont, az az úgynevezett 1888-as üzenet. Ebben a feldolgozásban a pontok száma harminchatra csökkent.⁴⁹⁰
3. A fent említett dokumentumok közös hiányossága, hogy a szerzők eltorzították mind az evangéliumi protestáns, mind a hetednapi adventista álláspontot azért, hogy jobban kiemeljék saját különállásukat. Ezért ebben a dolgozatban egy harmadik feldolgozást vettem figyelembe, melyben Wieland és Short tíz tételben, pozitív formában fogalmazta meg azt, amit 1888-as üzenetnek tekintett. Ez a szöveg is a fent említett könyvben található.

1. Az 1888-as üzenet tartalma

A tudományos hitelesség megköveteli, hogy mielőtt kritikai vizsgálat alá vetném, szabatosan megfogalmazzam a különböző irányzatok álláspontját. Ezért szeretném

⁴⁸⁸ Branson, W. H.: *How Men are Saved* (1928), *The Way to Christ* (1948).

⁴⁸⁹ Wieland, R. J.: *Justification and Righteousness by Faith: A Comparison of Three Contrasting Views*. Kézirat, 1977, augusztus 30, 13 p. http://www.gospel-herald.com/wieland/wieland_index.htm

⁴⁹⁰ Wieland-Short: i.m.: 192-197. p.

szó szerint közölni azt, amit Wieland és Short 1888-as üzenetnek nevezett. Már a név is – *az 1888-as üzenet* – világossá teszi: értelmezésüket nem egy lehetséges magyarázatnak, hanem a történet egyetlen hiteles értelmezésének tekintik.

1. Krisztus áldozata *az egész világra nézve hatékony*, ezért aki elkárhozik, személyes döntése miatt kárhozik el, mert szembeszáll Isten üdvözítő kegyelmével. Azok életében, akik végül üdvözülnek, Isten volt a kezdeményező; viszont azok, akik elkárhoznak, maguk vették kezükbe a kezdeményezést. Az üdvösség hitből, a kárhozat hitetlenségből van.
2. Krisztus áldozata *legálisan* minden embert megigazított, és a szó szoros értelmében megmentette a világot a pusztulástól. Minden ember Krisztusnak köszönheti még fizikai életét is, akár hisznek, akár nem: a kereszti jegye ott van minden vekni kenyéren. Amikor a bűnös meghallja, és hittel fogadja a tiszta evangéliumot, megigazul *hit által*. A kárhozottak azonban tudatosan megtagadják Krisztus megigazítását, ami már hatékonyan működik életükben.
3. A *hit* általi megigazulás sokkal több, mint jogi nyilatkozat és felmentő ítélet, a megigazulás átalakítja a szívet. A bűnös elnyeri az engesztelést, ami egyet jelent az Istennel való megbékéléssel. Mivel az ember nem békélhet meg Istennel anélkül, hogy ne békélne meg Isten szent törvényével is, az igazi megigazulás *hit* által a hívőt engedelmessé teszi Isten összes törvénye iránt.
4. E csodálatos munka az újszövetség keretei között valósul meg úgy, hogy az Úr a hívő *ember szívébe írja az Ő törvényét*. A hívő ember *kedvét leli* az engedelmes-ségben. Az engedelmisség ösztönző ereje többé nem a kárhozattól való félelem, és nem is a jutalom elnyerésére való törekvés, vagy egyéb olyan tényező, amit Pál a „törvény alatt” fogalmába foglalt. Az ó- és az újszövetség nem idő, hanem feltételek kérdése. Ábrahámot hite képessé tette arra, hogy az újszövetségben éljen, miközben napjainkban számos keresztyén az ószövetség keretei között él, mivel engedelmisségük önző szándékokon alapszik. Az ószövetség azon az ígéreten nyugodott, amit a nép tett, hogy mindenben engedelmeskedni fognak Istennek. Ezzel szemben az újszövetség alapja az Isten ígéretébe vett *bizalom, nem a mi ígéretünk*.

5. Isten szeretete tevékeny szeretet. Krisztus, a Jó Pásztor tevékenyen keresi az elveszett juhokat. Üdvösségünk nem azon nyugszik, hogy mi keressük az Urat, hanem azon a hiten, hogy Ő keres bennünket. Azok, akik végül elkárhoznak, folyamatosan ellenálltak az isteni szeretet vonzásának. Ez a *hitetlenség* lényege.
6. Ezért, *ha megértettük és elhittük, hogy milyen jó a jó hír*, akkor nehéz elkárhozni, és könnyű üdvözülni. A bűn állandó ellenállás Isten kegyelmével szemben. Miután Krisztus már kifizette a váltságdíjat minden ember bűnéért, csupán egyetlen oka lehet annak, hogy végül bárkit elítéljenek: nevezetesen a folyamatos hitetlenség, a megváltás elutasítása, amit Krisztus a kereszten szerzett meg, s főpapi szolgálatában osztott ki. Az igazi evangélium leleplezi az ember hitetlenségét, s elvezet a hatékony megtérésre, ami felkészíti a hívőt Krisztus visszajövetelére. Az ember büszkesége, önhittsége, az emberek hízelgése összeegyeztethetetlen az igaz Krisztus hittel, s a hitetlenség jele még akkor is, ha az a gyülekezetben nyilatkozik meg.
7. Amikor Krisztus eljött, hogy megkeresse az elveszett embert, végigment az úton, s az ember romlott, bűneset utáni természetét vette magára. Ezt azért tette, hogy minden ponton meg lehessen kísérteni Őt úgy, ahogy mi is megkísértetünk, s hogy tökéletes igazságot mutathasson be „bűnös testhez hasonló formában”. Az 1888-as üzenet a „hasonlóság” szót abban az értelemben veszi, amit valójában jelent, s *nem az eltérést* (unlikness) keresi benne. Az igazság szót soha nem vonatkoztatjuk a büntelen Ádámra vagy az angyalokra, mert az igazság csak olyan szentséget jelenthet, ami a *bukott emberi természetben szembesült a bűnnel*, és legyőzte azt. Ezért a „Krisztus igazságáról szóló üzenet”, amit Ellen G. White olyan lelkesen támogatott 1888-ban, Krisztus természetének ebben az egyedülálló szemléletében gyökerezik. Ha Jézus Ádám bűneset előtti állapotát vette volna fel a testetöltés idején, akkor a Krisztus igazsága kifejezés értelmetlen volna. Az 1888-as üzenet képviselői azt vallják, hogy az a tantétel, hogy Krisztus Ádám bűneset előtti, bűn nélküli természetét vette magára, a pápás egyháznak, és a gonoszság titkának rontása, ami Krisztust távoli lényé akarja tenni ahelyett, hogy elismerné közel való voltát.
8. Így Megváltónk kárhozatra ítélte a bűnt az elbukott ember testében. Ez azt jelenti, hogy Krisztus szolgálatának fényében a bűn szükségtelenné lett. Nem lehet az

embernek újszövetségi hite Krisztusban, miközben folytatja bűnös életét. Nem keresünk mentséget a bűnre ilyen kijelentésekkel „elvégre emberek vagyunk”, vagy „ebbe a bűnbe is az ördög vitt bele”. Az ördög a kereszttel közelében senkit sem kényszeríthet a bűnre, s az igazi „emberi természet” krisztusi természetet jelent, mert Krisztus mindenben ember volt, ahogy mindenben Isten is.

9. Ebből az következik, hogy Isten népének csupán őszinte, újszövetségi *hitre* van szüksége ahhoz, hogy felkészüljön Krisztus eljövételére. Azonban, éppen ez az, ami hiányzik az egyházból, ami azt hiszi, hogy tanításaiban és tapasztalataiban is meggazdagodott, miközben gyökérbűne a *hitelenség*. Az igazság hitből van, ezért az embernek nem lehet hite úgy, hogy e hit egyszersmind meg ne mutatkozna igaz életben, mert az igaz *hit szeretetben munkálkodik*. Az erkölcsi és a lelki kudarc Izrael ősi bűnének, a hitelenségnek a következménye, ami hamis megigazulás tanban nyilatkozik meg.

10. A hit általi megigazulás 1844-től kezdve valóban a harmadik angyal üzenete, ezért sokkal gazdagabb, mint amit a reformátorok, vagy amit a mai népegyházak értenek alatta. A hit általi megigazulás a bővülő kegyelemről szóló üzenet a szentélyről szóló specifikus adventista tanítás összefüggésében, ami magában foglalja Isten népe szívének tökéletes megtisztítását.

Az 1888-as üzenetnek vannak egyéb, kevésbé egyedülálló pontjai az egészségügyi reformmal és a neveléssel kapcsolatban, e könyv azonban a központi kérdéssel, a hit általi megigazulással foglalkozik.⁴⁹¹

2. Az egyház válasza

Az egyház természetesen nem hagyta válasz nélkül Wieland és Short kijelentéseit. 1950-ben a világszervezet vezetői kötelezték őket, hogy bírálatukat megfelelő tényekkel támasszák alá. Így született meg „*Az 1888 felülvizsgálata*” című kézirat, amit a

⁴⁹¹ Wieland-Short: i. m. Preface (lapszámok nélkül). Dolgozatom adventista bírálója rámutatott, hogy Robert J. Wieland írt egy könyvet, melyben azokat az elemeket igyekezett összegezni az 1888-as üzenetből, melyekben Waggoner, Jones és Ellen G. White egyetértett. Ezt a könyvet – a szerző más könyveivel ellentétben – melyeket magánkiadásban terjesztenek, az egyház hivatalos kiadója is kiadta. A könyv kiadása a konszenzuseresés jegyében történt, és attól tartok, a könyv éppen ezért letompított formában adja közre az 1888-as üzenet nevű irányzat álláspontját, ezért inkább a szerzőknek a világszervezethez benyújtott anyagát tekintettem elsődleges forrásnak, annál is inkább, mert e konszenzus megtalálása elmaradt. Wieland, R.J.: *The 1888 Message, An Introduction*. Review and Herald, 1980, 158. p.

világszervezet vezetői először 1950-ben, aztán 1958-ban vitattak meg és utasítottak el. Miután az anyag nyilvánosságra került, több szakmai konzultációt is tartottak róla.

Az adventista világszervezet vezetői 1973-ban elhatározták egy olyan tanulmányi bizottság létrehozását, melynek feladata a hit általi megigazolással kapcsolatos vitatott kérdések átfogó vizsgálata volt. A bizottság tagjait az Andrews Egyetem teológiai tanszékének tanárai, a Bibliai Kutatóintézet munkatársai, az Ellen G. White Intézet munkatársai, valamint az egyházi vezetésben dolgozó munkatársak közül választották. A bizottságot három albizottságra osztották:

1. Az első albizottság az 1888-as események történeti hátterével foglalkozott, melynek tagjai voltak: W. J. Hackett, elnök, M. R. Thurber, titkár, valamint: J. J. Blanco, Robert Haddock, Mervyn Maxwell, Jim Nix, R. W. Schwarz, D. K. Short, E. K. VandeVere és A. L. White, tagok.
2. A második albizottság Jones és Waggoner üzenetét elemezte és értelmezte. Ennek tagjai voltak: W. J. Hackett, elnök, E. E. Zinke, titkár, valamint T. Bloncoe, H. E. Doughlass, E. Heppenstall, A. L. Hudson, E. R. Thiele, tagok.
3. A harmadik albizottság valójában két csoportból állt, az egyik az Andrews Egyetemen, a másik az egyház világközpontjában dolgozott, és a hit általi megigazolással összefüggő tantételek tartalmát kutatta. Tagjai voltak: N. R. Dower, elnök, C. E. Bradford, titkár, valamint Raoul Dederen, G. M. Hyde, H. K. LaRondelle, W. R. Leshner, W. G. C. Murdoch (az Andrews Egyetemen működő csoport elnöke), R. H. Pierson (a világszervezet elnöke), M. R. Thurber, A. L. White, R. J. Wieland, N. C. Wilson (a világszervezet alelnöke, későbbi elnöke), K. H. Wood, tagok.

Elég egyetlen pillantást vetni a bizottságok összetételére, hogy megállapítsuk: minden irányzat képviseltette magát – Wieland és Short is ott volt a bizottság tagjai között – és ez már önmagában is biztosíték volt arra, hogy a vita éles és kemény lesz. A világszervezet vezetői azt is elhatározták, hogy nemzetközi konferenciákat szerveznek, ahol megvitatják a különböző bizottságok vizsgálódásainak eredményeit. A legjelentősebb konferenciákat a következő időpontokban és helyszíneken tartották:

1976, április: Palmdale; 1978, február: Nosoca Pines; 1978, augusztus: Potomac Conference Branch Office; 1979, október: Washington, D. C.⁴⁹²

E konferenciák anyagának egy részét nem hozták nyilvánosságra, készültek azonban olyan beszámolók és nyilatkozatok, melyekből megismerhetjük azokat a kérdéseket, melyek a hetednapos adventista teológusokat foglalkoztatják. A dokumentumokat közzétették az egyház hivatalos lapjában (Adventist Review), valamint a lelkészegyesület szaklapjában (Ministry).⁴⁹³

Az első összejövetelek zárt körben folytak, csupán a bizottság tagjai vettek részt benne. 1975 februárjában készült egy dokumentum, amit akkor nem tettek közzé, de megvitatták a Palmdale-ben tartott első konferencián. Miután az egyház hivatalos lapja közzétette a dokumentum Palmdale-ben elfogadott változatát,⁴⁹⁴ a lelkészegyesület titkárának bevezetőjével kiadták a dokumentum 1975-ben, zárt körben elfogadott verzióját is.⁴⁹⁵ Így ezt az anyagot két változatban ismerjük, s az eltérések igen jelentősek. Az 1975-ös változatnak öt fejezete van:

1. Az első Jones és Waggoner hozzájárulásáról szól, és arra kéri az egyházi kiadókat, hogy készítsenek válogatásokat e két adventista vezetőnek azokból az írásaiból, melyeket az egyház még ma is elfogadhatónak és időszerűnek tart. E válogatások nem készültek el, s ez a fejezet ebben a formában nem is szerepel a dokumentum Palmdale-ben kiadott verziójában. Úgy tűnik, az egyház vezetői már akkor lemondtak arról, hogy Jones és Waggoner írásait ismét az adventista teológiai gondolkodás homlokterébe állítsák.
2. A második fejezet szó szerint egyezik mindkét változatban. E fejezet Krisztus emberi természetének és a hit általi megigazulás kapcsolatának kérdését vizsgálja meg.
3. A harmadik fejezet szintén hiányzik a Palmdale-ben elfogadott verzióból, ez az úgynevezett közösségi bűnösségről, valamint a nem tudatosan elkövetett bűnről

⁴⁹² Hyde, G. M.: Righteousness by Faith Symposium in Washington. Ministry, 1978, October, 13. p. The righteousness by faith consultation, A report by the editors. Ministry, 1979, December, 13. p.

⁴⁹³ A világszervezet vezető testületeinek döntéséről készült jegyzőkönyvek csakúgy, mint a fent említett két folyóirat elektronikus formában is elérhető, és letölthető az adventista világszervezet archívumának honlapjáról: <http://www.adventistarchives.org/DocArchives.asp>

⁴⁹⁴ Christ Our Righteousness, A group of church leaders provides a statement on righteousness by faith and certain related truths. Review and Herald, 1976, May 27, 4–7. p.

szól. A fejezet elején utaltam arra, hogy Short és Wieland azt állította, hogy az egyház testületileg döntött úgy 1888-ban, hogy elutasítja Jones és Waggoner üzenetét. A hetednapos adventisták közösségileg felelősek e bűnért, ezért csak akkor reménykedhetnek abban, hogy Isten megbocsátja a hit általi megigazulás testületi elutasításának vétkét, s kiárasztja népére a Szentlélek különleges mértékét, ha az egyház testületileg bánja meg bűnét, s így reformálja meg magát. Az egyház vezetői következetesen elvetették e feltevést, bizonyára ezért hiányzik a téma a Palmdale-ben elfogadott anyagból.

4. A negyedik fejezet arról a kérdéstről szólt, vajon Ellen G. White támogatása, amit Jones és Waggoner üzenetének adott, kiterjed-e a két vezetőnek Krisztus emberi természetéről szóló nézeteire is. Ez a kérdés sem került be a Palmdale-ben elfogadott anyagba.
5. Az 1888-as időkről szól az ötödik fejezetet, amit átdolgozott formában Palmdale-ben is átvettek. Itt is van azonban egy szakasz, amit a második változat nem közöl, nevezetesen a „*Movement of Destiny*” című könyv egyik kitételének bírálata. E könyv szerzője, Edwin Froom, adventista történész azt állította, hogy valójában nem az egyháznak, hanem azoknak kellene beismerniük bűneiket, akik megvádolták az egyház vezetőit azzal, hogy 1888-ban elvetették a hit általi megigazulás üzenetét. Az eredeti dokumentum felszólította a kiadót, hogy a könyv következő kiadásából törölje ezt a bekezdést. Ez megtörtént, így tehát indokolatlan volt Palmdale-ben foglalkozni a kérdéssel.

A fent idézett dokumentum Palmdale-ben elfogadott változata bevezetőből, három lényeges kérdéssel foglalkozó fejezetből és egy felhívásból áll. Említettem, hogy az egyik lényeges kérdéssel foglalkozó fejezet, szó szerint egyezik az előző dokumentummal, és a krisztológia és a megigazulástan viszonyáról szól. A másik lényeges fejezet az 1888-ban történtek értékelése, a harmadik azonban egy teljesen új probléma: a megigazulás és a megszentelődés kapcsolata.

Igen érdekes a felhívás is. Bár a dokumentum szerkesztői nem becsülik le a hit általi megigazulás helyes értelmezésének fontosságát, rámutatnak, ha az egyház lelkészei és teológusai elvesznek a részletekben, akkor kárt okoznak az egyház leg-

⁴⁹⁵ Dower, N. R.: Righteousness by Faith. Ministry, 1976, August, 5–9. p.

főbb küldetésének, a missziónak. Már a bizottság munkájának első szakaszában láthatjuk tehát, hogy az egyházvezetők fő célja nem a vita kiterjesztése, hanem mielőbbi lezárása volt. Azonban, amint várható volt, Palmdale-ben nem sikerült elérni az anynyira óhajtott konszenzust, ezért a bizottságok folytatták munkájukat, s újabb konferenciák következtek.

Az 1978-ban tartott konferenciákról nem adtak ki közleményt, időközben lemondott R. H. Pierson, a világszervezet elnöke, helyét N. C. Wilson foglalta el. Első tevékenységei közé tartozott, hogy megpróbálja lezárni a hit általi megigazulás kérdéséről folyó vitát. Ennek érdekében 1979-ban nyílt levelet írt az egyház tagjainak és lelkészeinek. A felhívást májusban az egyház hivatalos lapja, júniusban a lelkészegyesület folyóirata is közölte.⁴⁹⁶ A világszervezet új elnöke két lényeges pontot fogalmazott meg ebben a levélben: (1) szeretné felújítani a bizottság tevékenységét, s ott (2) szeretné rövidre zárni a kérdést, hogy az egyház mielőbb arra összpontosíthassa figyelmét, ami legfőbb küldetése: az evangelizálás szolgálatára.

A hit általi megigazulás kérdésével foglalkozó bizottság még az év októberében konferenciát tartott az egyház washingtoni világközpontjában,⁴⁹⁷ ahol százötven laikus, lelkész és teológiai tanár részvételével megvitattak egy előterjesztést, amit az előző konferenciákon elhangzott előadásokból állítottak össze.⁴⁹⁸ Az egyház lapjai a következő évben, „*Az üdvösség erőforrásai*” címmel tették közzé azt az anyagot, amit e konferencia szerkesztőbizottsága fogalmazott meg. E dokumentum az első átfogó adventista állásfoglalás az üdvrend adventista értelmezéséről.⁴⁹⁹

Sajnos, e nyilatkozat sem zárta le a vitát. A következő generál konferenciai elnök Robert S. Folkenberg egy újabb bizottság felállítását kezdeményezte 1994-ben, amit „*Az evangélium primátusa bizottság*” - nak nevezték. E bizottság 1994-től 2000-ig nyolc alkalommal, összesen ötven órát töltött az 1888-as üzenet vizsgálatával, amit újabb állásfoglalás követett. Ez a nyilatkozat nem olyan átfogó, mint az üdvösség erő-

⁴⁹⁶ Wilson, N. C.: An open letter, The General Conference president writes to Adventist church leaders on the subject of Righteousness by Faith. Ministry, 1979, June, 10–11. p.

⁴⁹⁷ A beszámolót lásd: The righteousness by faith consultation, A report by the editors. Ministry, 1979, December, 13. p. a megnyitó előadást Norskov Olsen, a Loma Linda Egyetem rektora tartotta: The Christ Alone, The Christomonistic Principle. Ministry, 1980, January, 4–8p.

⁴⁹⁸ Leshner, W. R.: Perspectives on the Plan of Salvation, A Statement Based on Reports of Three Ad Hoc Meetings, Presented to a Theological Consultation. General Conference of Seventh-day Adventists, Washington, D. C. October 3–4, 1979, 30 p. (kézirat)

forrásairól szóló dokumentum, kizárólag azokat a kérdéseket elemzi, melyek az 1888-as üzenet bizottságának munkájával kapcsolatban merültek fel.

A nyilatkozatban tizenkét olyan tétel van, amiben egyetértés van az 1888-as üzenet és az egyház hivatalos álláspontja között, és tizenkét olyan pontot találunk, melyekben eltérnek az álláspontok. A konszenzus elmaradt, az álláspontok megmerevedtek. Az adventista bibliai kutatóintézet számos tanulmányt adott ki, melyek elítélik az 1888-as üzenet egyes tételeit.⁵⁰⁰

3. Személyes észrevételek

A fent idézett dokumentumokat lefordítottam, s dolgozatom függelékében közöltem. Szeretnék azonban néhány személyes észrevételt is tenni az 1888-as üzenettel kapcsolatban.

Az 1888-as üzenet hívei Jones, Waggoner és Ellen White munkásságáról szólva az „*inspirált hármáról*” írnak, amivel azt a benyomást keltetik, hogy Jones és Waggoner éppen úgy rendelkezett a prófétaság lelkének ajándékával, mint Ellen G. White.⁵⁰¹ Ez olyan álláspont, amit az egyház soha sem fogadott el.

Wieland és Short szerint a megigazulásról szóló tanításnak az a formája, amit Waggoner és Jones képviselt, *magasabb rendű*, mint a reformátorok álláspontja. Az 1888-as üzenet hívei szerint Waggoner és Jones „*a Szentlélek közvetlen ihletése alatt*” kapta az üzenetet, ami csak látszatra hasonlít a protestáns hitvallások tanításaihoz.⁵⁰² Olyan álláspont ez, ami büszkeségről és tájékozatlanságról tanúskodik: Waggoner és Jones megigazulástanának elemzésében láttuk, hogy egyikük sem járt önálló utakon, mindketten a korabeli angolszász reformmozgalmak hatásai alatt voltak.

⁴⁹⁹ Elektronikus változatát megtaláljuk a Bible Research Institute honlapján:

<http://www.adventistbiblicalresearch.org/documents/Dynamics%20of%20Salvation.htm>

⁵⁰⁰ Primacy of the Gospel Committee – Report. <http://www.adventistbiblicalresearch.org/> A Bible Research Institute elsősorban azt a tételt bírálta, miszerint a megigazulás mindenkire kiterjed, aki nem utasítja el szándékosan, de több bírálat érte az első és a második Ádámra vonatkozó tipológia értelmezését is.

⁵⁰¹ Wieland-Short: i. m.: 75. p.

⁵⁰² Wieland, R. J.: Justification and Righteousness by Faith: A Comparison of Three Contrasting Views. Kézirat, 1977, augusztus 30, 43. pont. http://www.gospel-herald.com/wieland/wieland_index.htm

Az 1888-as üzenet súlyos hiányossága az adventista teológiatörténet felszínes ismerete. Azt állítják, hogy 1893-ban, amikor elmaradt az a megújulás, amit Jones szeretett volna elérni, az egyház elvetette a késői eső kitöltését és a hangos kiáltást. Jones megigazulástanának elemzésekor láttuk azonban, hogy ha az egyház 1893-ban követte volna Alonzo T. Jones nézeteit, akkor nem a késői eső, hanem az adventisták és a pünkösdisták egyesülése következett volna be egy fanatikus látnok, Anna Rice befolyása alatt.

Az 1888-as üzenet elmosza azt a világos határt, ami Ellen G. White, illetve Waggoner és Jones megigazulásról szóló tanítása között húzódik. Igaz, hogy Ellen G. White értékelte e két fiatal lelkész igyekezetét, miszerint Krisztust és az Ő igazságát állították igehirdetésük homlokterébe, de teológiájuk számos pontját szigorú bírálattal illette. Már az is problematikus, ha Ellen G. White írásai a Biblia egyedülálló magyarázatai lesznek – az Írásoknak önmaguk mellett kell tanúskodniuk –, az azonban végképp elfogadhatatlan, hogy Waggoner és Jones váljon bibliaértelmezésünk legfőbb normájává.

Az ötödik teológiai tévedés az úgynevezett „*legális megigazulás tana*”, ami azt jelenti, hogy Krisztus engesztelő áldozata automatikusan – és hatékonyan – részesített minden embert a megigazulás áldásaiban, ezért az ember üdvözülhet személyes döntés nélkül, csupán a kárhozatról kell döntenünk azzal, hogy hitetlenségünkkel szándékosan szakítjuk ki magunkat Isten kegyelméből. E tétel nincs összhangban a hit általi megigazulás bibliai tanával.

Az 1888-as üzenet teológiai tévedéseit vizsgálva szólnom kell a mozgalom két pozitív gyümölcséről is. Igaz, hogy Wieland és Short írásaiban sok az arrogancia és a kritizáló lelkület, de Isten éppen ezt a negatív tulajdonságot használta fel arra, hogy az egyházat a hit általi megigazulás kérdésének központban tartására ösztönözze. Így Wieland és Short mégis csak hozzájárult a hit általi megigazulásról szóló adventista tanítás fejlődéséhez.

Nem hallgathatom el személyes adósságomat, amivel az 1888-as üzenet képviselőinek tartozom. Nélkülük nem juthattam volna hozzá Waggoner és Jones műveihez. Az 1888-as üzenet tanulmányi bizottsága e két adventista igehirdető szinte minden

jelentősebb művét kiadta, s egyikük megosztotta velem Waggoner és Jones hatvan-ezer oldalnyi cikkének, tanulmányának, és előadásának elektronikus szövegét.

II. Robert Brinsmead mozgalma

Robert Brinsmead képviselte a legradikálisabb formában Alonzo T. Jones és M. L. Andreasen utolsó nemzedékről szóló tanítását. E laikus adventista teológus szülei előbb reformadventisták (őrállók) voltak, majd később csatlakoztak a hetednapi adventista egyházhoz. Robert 1933-ban született, 1953-ban lett az adventista egyház tagja, és egy rövid ideig az egyház ausztráliai szemináriumának (Avondale College) hallgatója volt, 1961-ben azonban kizárták az egyház tagjai közül.⁵⁰³

Brinsmead kizárásának oka M. L. Andreasen perfekcionista tanításainak szélsőséges értelmezése volt. Brinsmead 1970-ben, Heppenstall és Ford hatására szakított korábbi tanításaival, nyíltan revízió alá vette azokat.⁵⁰⁴ Új álláspontját egy elektronikus formában terjesztett folyóiratban, a „*Jelenvaló Igazság*”-ban terjesztette 1980-ig,⁵⁰⁵ amikor az „evangélium” nevében elítélte, és végérvényesen elvetette az adventista egyház tanításait. Ezt az álláspontot is olvashatjuk elektronikus formában, a „*Verdict*” című folyóiratban.⁵⁰⁶

Brinsmead korai, perfekcionista nézetei nagy vihart kavartak az egyházban, számos állásfoglalás készült velük kapcsolatban,⁵⁰⁷ későbbi nézetei azonban nem találtak ekkora visszhangra. Érdekes módon, Brinsmead 1970-es években hirdetett tanait az adventisták nem a „*Jelenvaló Igazság*” című folyóirattól, hanem egy anglikán lelkész, Geoffrey Paxton doktori értekezéséből ismerték meg. Ezért ebben a fejezetben ki kell térnem Paxton értekezésének egyes tételére is.⁵⁰⁸

⁵⁰³ Robert Brinsmead. http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Brinsmead

⁵⁰⁴ Good News for Seventh-day Adventists, „A Review of The Awakening Message”. Kézirat, 1972-1973. <http://www.presenttruthmag.com/7dayadventist/AwakeningPart1/index.html>

⁵⁰⁵ <http://www.presenttruthmag.com>

⁵⁰⁶ <http://www.quango.net/brinsmead/index.htm>

⁵⁰⁷ Dolgozatomban két olyan dokumentumot használtam, melyben az egyház vezetői kritikai vizsgálatnak vetették alá Brinsmead tanításait: *Errors of the Brinsmead Teachings*. 1961, 32 p., *Quelques erreurs courantes dans les enseignements de R. Brinsmead*. Imprimerie FIDES, Collonge-sous-Saleve, 1965, 87 p.

⁵⁰⁸ Paxton, G. J.: *The Shaking of Adventism*. Zenith Publishers, Wilmington, 1977, 172 p. A könyv adventista kritikáját a progresszív adventisták folyóiratában, a *Spektrum* című lapban olvashatjuk, Fritz Guy, Herbert E. Douglass, Desmond Ford, és Hans LaRondelle tollából. A lap interjút is közölt a szerzővel. *Spektrum*, 9. évf. 3. sz. 1979, 28-60. p. A könyv az adventista világszervezet elnökségének

1. Brinsmead megújulási teológiája

Brinsmead a megújulás, „*awakening*” nevet adta mozgalmának.⁵⁰⁹ A megújulás üzenetének, ahogy Brinsmead értelmezte azt, számos ága-boga volt, melyeket öt lényeges pontban lehet összefoglalni.

1. Brinsmead érdeklődésének homlokterében Dániel egyik kijelentése állt, amit az általa használt angol fordítás így adott vissza: „kétezer háromszáz este és reggel, és megtisztul a szentély” (Dn 8,14). Brinsmead, az adventista hagyományok egy időközben mellőzött értelmezését követve kijelentette, hogy a szentély szónak kettős jelentése van: (1) jelenti a mennyei szentélyt, az igazít, amelyet Isten épített, s amelynek Jézus Krisztus a főpapja, de (2) jelenti a keresztényeket is, akiket Pál – mind személyükben, mind testületileg – a Szentlélek templomának nevezett (1Kor 3,16-17; 6,19-20).

Brinsmead magyarázatának következő láncszeme szerint, ha a szentély szónak kettős jelentése van, akkor a szentély megtisztításának is kettős jelentést kell tulajdonítani: (1) a megtisztítás egyfelől azt jelenti, hogy Krisztus eltávolítja a mennyből a bűnt, amit magára vett, s magával vitt oda. Másfelől (2) Krisztus megtisztítja földi templomát, hogy ne legyenek új bűnök, melyeket magára kell vennie, és ismételen be kell vinnie a mennyei szentélybe. Brinsmead ebben a szellemben kijelentette: „1844-ban eljött az idő, hogy teljesen és véglegesen eltűnjön a bűn Isten népe életéből. Ezt jelenti Krisztus végső engesztelése, illetve a szentély megtisztítása.”⁵¹⁰

2. Brinsmead átvette Freud pszichológiájából a tudatalatti fogalmát: azt mondta, a bűn teljes és tökéletes eltávolítása azt jelenti, hogy az ember megtisztul a bűn emlékeitől, illetve a tudatalattiban lévő büntől: „a bűnt nem csupán egy könyvből törlik ki, hanem az ember gondolatából is”.⁵¹¹ Ezt később úgy magyarázta, hogy akkor még nem ismerte az eredendő bűn fogalmát, de amikor megismerte azt a szakkifejezést, a dolgot úgy kezdte magyarázni, hogy a szen-

érdeklődését is felkeltette, ezért megkérték az Adventist Review szerkesztőjét, hogy tartson előadást a könyvről az elnökség egyik ülésén. Az előadás kéziratát a világszervezet levéltárosa bocsátotta rendelkezésemre: Johnsson, W. G.: An Evaluation of Geoffrey Paxton's THE SHAKING OF ADVENTISM. Kézirat, 32 p.

⁵⁰⁹ <http://www.awakeandsing.com/index.html>

⁵¹⁰ Brinsmead idézeteit a fent idézett francia nyelvű dokumentumból vettem: *Quelques erreurs...* 34. p.

⁵¹¹ i.m.: 42. p.

tély megtisztítása azt jelenti, hogy Krisztus megtisztítja az embert az eredendő bűntől.

3. Brinsmead harmadik tétele a megigazulásról szól. Brinsmead a megigazulás szempontjából különbséget tett azok között, akik Krisztusnak a szentély első részében végzett szolgálata, és azok között, akik Krisztusnak a szentek szentjében végzett szolgálata alatt éltek. Ezzel két kategóriát állított fel a megváltottak között: egyesek Krisztus tulajdonított igazsága folytán jutnak üdvösségre anélkül, hogy megtisztultak volna az eredendő bűntől,⁵¹² mások azonban, nevezetesen azok, akik Krisztus szentek szentjében végzett végső engesztelő szolgálatának idején élnek, azért üdvözülnek, mert Krisztus emlékezetükből is kitörölte a bűnt. Brinsmead lényegében azt állította, hogy azok üdvösségének alapja, akik 1844-től Krisztus második eljövételéig élnek, nem a megigazulás, hanem a megszentelődés, illetve a bűnnélküli tökéletesség.
4. A negyedik tétel Ellen G. White egyik korai látomására épült. Eszerint 1844-ben, amikor Krisztus átment a szentélyből a szentek szentjébe, hűséges gyermekeinek tekintete követte őt. A közömbösek azonban lemaradtak erről az eseményről, és elvesztették azokat az áldásokat, melyek Krisztus főpapi szolgálatához kötődnek. Brinsmead azt állította, hogy az adventista egyház tagjai személyes tapasztalataik tekintetében még mindig a szentély előtt állnak, és még nem estek át azon a tapasztalaton – nevezetesen, nem nyerték el a bűnnélküli tökéletességet –, amit Krisztus végső engesztelő szolgálata tartogat nekik.
5. Az ötödik pont éppen ez a végső engesztelő szolgálat. Brinsmead ebben a pontban azzal bírálja meg a „*Kérdések a hittételekről*” szóló könyv szerzőit, hogy százötven oldalon tárgyalták Krisztus engesztelő szolgálatát anélkül, hogy egyetlen sort szenteltek volna a „végső engesztelésnek”, ami – Brinsmead szerint – egyet jelent a bűntelen tökéletesség olyan fokával, mely a bűn emlékezetét is kitörli az emberből.

⁵¹² Brinsmead sógorának eltérő álláspontja volt ebben a kérdésben: „a halottak, haláluk után nem tudják jellemüket megváltoztatni, Jézus azonban megteheti ezt, és a végső engesztelés keretében meg is teszi” (i.m.: 47. p).

E tételből két következtetést vonhatunk le: (1) Brinsmead teológiája Alonzo T. Jones és M. L. Andreasen utolsó nemzedékről szóló tanításának kisarkított változata. Brinsmead is azt tanította, hogy az ember már ebben a testben elnyerheti a bűn nélküli tökéletességet, azonban – Freud tudatalattiról szóló tételével – ezt markánsabban fogalmazta meg, mint Jones és Andreasen. (2) Brinsmead megújulási teológiájában elsikkadt a megigazulás, az üdvösség a megszentelődésre és a tökéletességre épült.

2. Brinsmead új álláspontja

Desmond Ford, aki az 1960-as években az Avondale Colege tanára volt, párbeszédbe kezdett Robert Brinsmead megújulási mozgalmával. Edward Heppenstall is támogatta ebben. Brinsmead a párbeszéd következtében megváltoztatta álláspontját. Új pozícióját „*A megújulás üzenetének áttekintése*” című írásából ismerjük meg.⁵¹³ Brinsmead e dolgozatban elismerte perfekcionista nézeteinek hibás voltát, de rámutatott, hogy korábbi nézeteit egyes adventista úttörők, többek között James White és John A. Brunson írásaira építette, akik egyértelműen tanították, hogy Isten többet vár el azoktól, akik személyesen élik meg Krisztus eljövételét, és a 144 000 elpecsételt között lesznek (Jel 7,1-8; 14,1-5), mint azoktól, akik a parúzia előtt meghalnak Krisztusban, és mint feltámadottak csatlakoznak a megváltottakhoz.

Brinsmead saját korábbi álláspontjának igazolására az 1888-as üzenet két képviselőjének kijelentését is idézi, miszerint „*az 1888-as üzenet sem nem Luther és Wesley tanításainak megisméltése, sem nem az adventista úttörők tantételeinek újrafogalmazása, hanem az 'örökkévaló evangélium' érett kifejtése*”. Ez azt jelenti, hogy a hit általi megigazulás, ahogy az 1888-as üzenet értelmezi, „*érettebb és fejlettebb, valamint gyakorlatibb is, mint ahogy azt maga Pál apostol prédikálta.*”⁵¹⁴

Brinsmead elhitte, a hit általi megigazulás üzenetének apokaliptikus értelmezése ürügyén akár Pál apostol tanításain is túlléphet. Ford és Heppenstall azonban megértette vele, hogy eretnokség minden függelék, toldalék, hozzáadás, ami túlmegy a bibliai kinyilatkoztatás határain. Miután Brinsmead megértette ezt, kész volt Pál apostol levelei alapján újragondolni tanításait.

⁵¹³ Good News for Seventh-day Adventists, „A Review of The Awakening Message”. Kézirat, 1972-1973, 1-2. rész. <http://www.presenttruthmag.com/7dayadventist/AwakeningPart1/index.html>

⁵¹⁴ *A Warning and Its Reception*. 50. p.

Brinsmead három szó köré csoportosította Pál megigazulásról szóló üzenetét, és e három szóban összegezte saját új álláspontját is:

1. A „*kegyelemből*” szó nem csupán azt jelenti, hogy az ember Krisztus neki tulajdonított igazsága folytán válik igazzá Isten előtt, hanem azt is, hogy ez *a tulajdonított igazság egészen az ítélet napjáig kíséri* őt, mint egyetlen olyan igazság, amit Isten elfogad. „A kegyelem bűnös emberekként talál bennünket, és csak addig lehetünk igazak Isten előtt, amíg bűnös voltunk tudatában élünk. Ha bármikor (akár a végső megpróbáltatások idején is) engedelmességünk és erkölcsi kiválóságunk alapján is megállhatnánk Isten előtt, akkor a megigazulás nem kegyelemből, hanem cselekedetekből lenne.”

Az a legfőbb különbség köztünk és Jézus Krisztus között, hogy „Ő saját személyében valóságosan igaz volt Isten előtt”, mi azonban – önmagunkban nem – csupán Krisztusban lehetünk kedvesek Istennek. A kegyelem uralma alatt kell maradnunk mindaddig, míg Krisztus második eljövételével egyidőben, el nem nyerjük az örök életet. E szemlélet – írja Brinsmead – kizárja a perfekcionizmus lehetőségét.

2. Az „*Ő vérében*” szó azt jelenti, hogy a bűnös ember megigazulásának egyetlen záloga Krisztus kereszthalála. Hogyan részesülhet az ember Krisztus kereszthalálának áldásaiból akkor, amikor – közvetlenül Krisztus második eljövetele előtt – lejár a kegyelmi idő, és Krisztus befejezi közbenjáró főpapi szolgálatát. Brinsmead új álláspontja szerint az ember ebben az apokaliptikus helyzetben sem saját megszentelt életének gyümölcseit kínálja fel Istennek, hanem „maguk, az Úr hű papjai (a megigazult keresztények) veszik kezükbe a földre dobott tömjénezőt (Jel 8,5), és Jézus vérének érdemeire hivatkoznak, mint igazságuk egyetlen forrására a megpróbáltatás idején.”
3. A „*hit által*” kifejezés azt jelenti, hogy az igazság, ami alapján Isten elfogad bennünket nem részesített, hanem tulajdonított igazság, azaz rajtunk kívül és nem bennünk van. Igaz, hogy küzdenünk kell, de „a küzdelem abból áll, hogy elegendő igazságot szerzünk az Úr napjára, hanem abból, hogy megőrizzük hitünket az Egyetlenben, aki a mi igazságunk lett.”

A szerző felismerte, hogy korábban Alonzo T. Joneshoz és M. L. Andreasenhez hasonlóan ő is a methodista eredetű megszentelődési mozgalom hatása alatt állt, ezért új álláspontjában igyekezett maradéktalanul leszámolni a metodizmus örökségével. Azt mondta, a metodizmus alárendeli a megigazolást a megszentelődésnek, a Római levél hetedik fejezetében szereplő „Én”-t pedig kizárólag Pál megtérés előtti álláspontjára vonatkoztatja. Tagadja, hogy a megigazult ember életét egészen Krisztus eljöveteleig jellemzi a bűn elleni küzdelem, és elképzelhetőnek tartja, hogy Isten még ebben az életben eltörli az eredendő bűnt.

Brinsmead megújulási teológiája meghonosított egy fogalmat, amit ebben a formában nem használunk az adventista teológiában: ez a bűnös emberi természet eltörlése (*eradication of sinful nature*). A megújulási teológia szerint a bűnös természet már ebben az életben eltörölhető, s mindazok részesülnek ebben az ajándékban, akik élve érik meg Krisztus második eljövetele. Brinsmead új álláspontjának kifejtésében azonban kijelentette: Isten „a bűnös emberi természetet nem törli el mindaddig, amíg meg nem történik az egész ember teljes megváltása”. A bűnös emberi természet eltörölhető abban az értelemben, hogy a bűn nem uralkodik az emberben, de „az eltörlés nem teszi nem létezővé a bűnös természetet”.

A megújulási teológia egykori képviselője külön fejezetet szentelt a megigazulás és a megszentelődés kapcsolatának. A szerző erőtlen kísérletet tett arra, hogy Krisztus áldozatához kapcsolja mind a megigazolást, mind a megszentelődést. Azonban, amikor Krisztus keresztyéből kiindulva előbb a megigazulásról, majd a megszentelődésről kezdett értekezni, negatív töltést kapott minden kijelentése, ami a megszentelődésről szólt:

A megszentelődésben soha nem érvük el az igazság olyan mértékét, amit a megigazulásban;

A megszentelődés csupán egy pohárnyi abból a hatalmas víztömegeből, amivel a megigazulás körülvesz bennünket;

A megszentelődésnek nincs szerepe Istennel való kapcsolatunk rendezésében, mert az csak a megigazulás gyümölcse;

A megszentelődés csupán a megigazulásért mondott hála gyakorlati kifejeződése.

Amikor Brinsmead az engedelmességről és a cselekedetek szerint való ítéletről értekezik, akkor is adós marad a megigazulás, megszentelődés, megdicsőülés helyes összhangjának bemutatásával.

Brinsmead új álláspontjáról szóló értekezésében írt a paradoxon két oldalának helyes egyensúlyáról, azonban éppen ezt a helyes egyensúlyt hiányolom nála. Új álláspontjában számos evangéliumi elem található, de népiesen szólva: átesett a ló másik oldalára. Míg a megújulási teológiában a megigazulást mellőzte, addig új álláspontjában a megszentelődést tévesztette szem elől, és így akarva, akaratlanul az „olcsó kegyelem” hírnökévé lett.

3. Brinsmead szószólója

Aki lebecsüli az engedelmesség és a megszentelt élet jelentőségét, nem számíthat arra, hogy sok követője lesz az adventisták között. Ez igaz Brinsmead új álláspontjára is: ha Geoffrey Paxton nem írta volna meg doktori értekezését a megigazulásról szóló tanítás adventista értelmezéséről, Ausztrálián kívül szinte senki nem hallott volna arról, hogy Robert Brinsmead él, s milyen új álláspontot képvisel. Paxton doktori értekezése, valamint Észak-Amerikában tett előadói körútja azonban számos adventista teológus figyelmét felkeltette Brinsmead nézetei iránt.

Paxton értekezésének tézise: a hetednapos adventisták a reformáció örökösének tekintik magukat, a reformáció alapvető tanítása pedig a hit általi megigazulásról szóló tanítás volt. Ha meg akarjuk tudni, hogy jogos-e az adventisták igénye, hogy a reformáció örökösének tekintsék őket, akkor össze kell vetnünk a reformáció és az adventista egyház megigazulás tanát. Paxton volt az egyetlen protestáns teológus, aki disszertációt írt a hit általi megigazulásról szóló tan adventista értelmezéséről. Ez önmagában is indokolja, hogy foglalkozzam vele, de mielőtt megvizsgálnám Geoffrey Paxton értekezésének fő tételeit, választ kell adnom arra a kérdésre, hogy miért neveztem őt Robert Brinsmead szószólójának.

Paxton három részre osztotta értekezését: az első részben arra a kérdésre kereste a választ, hogy mi volt a reformáció evangéliumi üzenete, szemben a Tridenti-zsinat álláspontjával. A második rész mindössze huszonöt oldalban foglalta össze az adven-

tista megigazulástant 1844-től 1950-ig. A könyv harmadik része, melyben a szerző az 1950-es, 60-as és 70-es éveket taglalja, 57 oldal, s ebből legalább harminc oldal Robert Brinsmead mozgalmáról szól. Ha valaki Paxton értekezéséből szeretné megismerni a megigazulásról szóló adventista tanítást, kénytelen lenne azt hinni, hogy e tekintetben Brinsmead nagyobb hatást gyakorolt az adventistákra, mint Ellet Waggoner, Alonzo T. Jones, Ellen G. White, valamint a huszadik század első felének vezetői együttléve.

Paxton, túl azon, hogy könyvében szélsőséges túlzásokba esett Brinsmead megítélésének tekintetében, az anglikán egyházzal való összeütközést is vállalva, a „Jelenvaló igazság” című folyóirat munkatársa lett, ezzel is népszerűsítve Brinsmead új álláspontját. Ezért tartottam indokoltnak, hogy Geoffrey Paxton doktori értekezését ebben a fejezetben vizsgáljam meg.

Paxton számos adventista szerzőt idézve kijelentette, a hetednapos adventisták a reformáció örökösének, valamint a reformáció folytatójának és beteljesítőjének tekintik magukat. A szerző megpróbálta összegezni a reformáció evangéliumi üzenetét, hogy összevethesse azt az adventista megigazulástannal. Paxton nem használhatta Alister McGrath részletes elemzéseit a hit általi megigazulás történetéről, a modern szerzők közül be kellett érnie James Buchanan és James Orr könyveivel, azonban a reformátorok műveire több figyelmet fordíthatott volna. A szerző beérte egy-két rövid idézettel, amit Luther Galáciai levélhez írt kommentárjából vett, s egy-két utalással Kálvin Intitúciójára, majd áttért a Tridenti-zsinat, Martin Chemnitz és a Formula Concordiae vizsgálatára.

Paxton egyszerűen visszavetítette a lutheránus ortodoxia álláspontját a reformátorokra, értelmezésében így elsikkadt Luther megigazulásról szóló tanításának dinamizmusa, nem is szólva Kálvin sajátos megközelítéséről, a Krisztussal való közösség előtérbe állításáról, melyből a református reformátor párhuzamosan vezette le a megigazulást és a megszentelődést, összekötve mindkettőt a megdicsőüléssel.

Meg kell állnom ezen a ponton, hogy olyasmiről szóljak, ami a magyar olvasó számára nehezen érthető. Számos angolszász adventista különbséget tesz a „*justification*” és a „*righteousness*” szavak között. E két szó ugyanannak a latin szónak az angol nyelvbe való átültetéséből eredt, és megítélésem szerint szinonim

fogalmaknak kell tekintenünk őket. Ennek ellenére több adventista szerző úgy gondolja, hogy a „righteousness” szó szélesebb jelentéssel bír, mint a „justification” és magába foglalja a „sanctification” fogalmát is. Ha tehát egy angol adventista azt olvassa: „righteousness by faith” – teológiai felfogásától függően – vagy úgy értelmezi, hogy „justification by faith”, vagy úgy, hogy „justification *and* sanctification by faith”. Továbbá, ha az angol adventista ezt olvassa: „Christ our righteousness”, felfogásától függően vagy úgy értelmezi, hogy Krisztus a mi megigazulásunk, vagy úgy, hogy Krisztus a mi *megigazulásunk és megszentelődésünk* forrása.

E kitérőt azért kellett megtennem, hogy megértsük Paxton aggodalmát, aki szerint a második formula, amely a hit által elnyerhető igazság körébe a megigazuláson túl a megszentelődést is bevonja, a Tridenti-zsinat álláspontjával azonos. Eszerint, amennyiben a hetednapi adventisták úgy értik a dolgot, hogy Krisztus igazsága mind a tulajdonított (imputed), mind a részesített (imparted) igazságot magában foglalja, akkor nem a reformáció, hanem a Tridenti-zsinat álláspontját képviselik. Paxton katolikus álláspontnak tart minden olyan kijelentést, mely a hit általi megigazulásról, mint tapasztalatról beszél: a megigazulás reformátori értelme – legalábbis ez Paxton álláspontja – a szó legszigorúbb értelmében vett külső, törvényszéki aktus, melyben Isten – anélkül, hogy a megigazult emberen belül bármilyen változás állna be – úgy bánik vele, „*mintha*” (as if) igaz és bűn nélküli lenne. Paxton szerint ez a „*mintha*” a reformátori és a tridenti megigazulástan között húzódó választó vonal.

Paxton sommás ítélete szerint az adventista megigazulástan első száz évét a tridenti megigazulástan jellemezte:

„Vizsgálódásunknak ezen a pontján láthattuk, hogy az evangélium adventista értelmezésének kulcskérdése a megigazulás és a megszentelődés viszonya... 1844-től 1950-ig zűrzavar uralkodott az adventista teológiában a megigazulás és a megszentelődés kapcsolata terén. E zűrzavar legfőbb jellemzője, hogy az adventisták a megigazulást alárendelték a megszentelődésnek. Ez kifejeződik abban, hogy az adventisták a megszentelődést és a megújulást belefoglalták a megigazulás fogalmába, de az alárendelésnek kronológiai szempontjai is vannak, amennyiben a megigazulást, mint Krisztus külső igazságának tulajdonítását csupán a múltra vonatkoztatták..., a megszentelődést és a belső megújulást azonban úgy kezelték, mint az ítéletben való megállás feltételét. Ezzel az alárendeléssel kéz a kézben haladt az itt és most elérhető tökéletességről szóló tanítás.”⁵¹⁵

⁵¹⁵ Paxton, G.: i.m.: 77. p.

Paxton értekezésének harmadik része a huszadik század második feléről szól, és azt a vitát állítja a hit általi megigazulásról szóló tanítás központjába, amit Desmond Ford, Edward Heppenstall, illetve Robert Brinsmead folytatott egymással. Paxton szerint ennek a vitának az lett az eredménye, hogy Desmond Ford (és felesége Gillian Ford, aki szintén teológiai tanár volt) elfogadta Robert Brinsmead új álláspontját, a megigazulásról szóló tanítás kizárólagosságát a megszentelődéssel és az új étellel szemben.

Később szólni fogok Ford álláspontjáról, most azonban szeretném folytatni Paxton értékelésének vizsgálatát, amit a hetvenes évek adventista megigazulástanával kapcsolatban kifejtett. Eszerint a hetvenes években szakadás következett be az adventista megigazulástanban: egyik oldalon álltak az evangéliumi adventisták, Brinsmead, a Ford házaspár, valamint a progresszív adventisták köre, a másik oldalon viszont ott volt az időközben lemondott generál konferenciai elnök, Robert Pierson és a Review and Herald című folyóirat szerkesztői, akik továbbra is a tridenti megigazulást képviselték, és a megigazulást alárendelték a megszentelődésnek.

Paxton könyve végén „kiesett szerepéből”, művének ez a része nem méltó arra, hogy teológiai értekezésnek tekintsük, inkább az adventistákkal való élcélődésnek kell tartanunk azt. A könyv üzenete azonban így is világos: Paxton szerint zűrzavar uralkodik a megigazulás és a megszentelődés kapcsolatának adventista értelmezése körül. Ha az adventisták nem tisztázzák e zavart, akkor a katolikus teológia csapdájába esnek annak ellenére, hogy a reformáció örökösének, folytatójának és beteljesítőinek tekintik magukat.

Paxtonnak igazat kell adnunk abban, hogy a huszadik századi adventista megigazulástan egyik kulcskérdése a megigazulás és a megszentelődés kapcsolata, és bár Robert Brinsmead nem volt jelen abban a bizottságban, mely a hit általi megigazulás kérdéseit vitatta a hetvenes években, szelleme mégis jelen volt, és hozzájárult ahhoz, hogy a hit általi megigazulás és a megújult élet kérdése az egyház teológiai eszmélődésének középpontjában maradjon.

III. Desmond Ford megigazulástana

Desmond Ford ausztráliai adventista teológus elsősorban azzal szerzett nevet magának, hogy kritikai vizsgálat alá vonta azoknak a bibliai próféciaiknak a historikus értelmezését, melyekre a szentélyről szóló adventista tanítások épültek. Ford anglikán családba született, tizenéves korában lett adventista, és hamarosan az Avondale College hallgatója lett. Az Andrews Egyetemen rendszeres teológiai diplomát szerzett, majd a Michigan State Egyetemen retorikából doktorált. Meghívták az Avondale College teológiai tanszékére, amit tizenhat évig vezetett. Közben megszerezte második doktorátusát a Manchesteri Egyetemen. F. F. Bruce vezetése mellett a bibliai próféciaik értelmezését kutatta. Értekezésének címe *„A pusztító utálatosság a bibliai eszkatológiában”*.

Ford Ellen G. White *„A nagy küzdelem”* című könyvét olvasva döntött úgy, hogy adventista lesz. Elsősorban a próféciaik foglalkoztatták, teológiai munkásságának is az eszkatológia állt középpontjában. Egy ponton azonban soha nem elégítette ki az adventista próféciamagyarázat: nem látta megalapozottnak azt, amit az adventisták „nap-év elvnek” neveznek, ezért kételyei voltak, hogy az egyház helyesen értelmezi-e Dániel könyve egyik – az adventista önértelmezés szempontjából – alapvető jelentőségű szakaszát: *„Kétezer és háromszáz estvéig és reggelig, aztán megtisztítatik a szenthely”* (Dán 8,14).

Desmond Ford 1979-ben az amerikai Pacific Union Collegeban tanított, amikor egy adventista társaság, az Association of Adventist Forums felkérte, hogy tartson előadást a vizsgálati ítéletről, és fejtse ki, miben tér el az ő álláspontja a hagyományos adventista tanításoktól.⁵¹⁶ Az előadás után az egyház vezetői felmentették tanári szolgálata alól, hat hónap szabadságot adtak neki, és Washingtonba, az egyház világközpontjába hívták, hogy részletesen fejtse ki tanításait. Az egyház időközben felállított egy bizottságot is, hogy konzultáljon Desmond Forddal, majd amikor elkészült a csaknem ezer oldal terjedelmű dokumentum, Glacier View-ben konferenciát

⁵¹⁶ Investigative Judgment. http://en.wikipedia.org/wiki/Investigative_judgment

szerveztek, ahol több mint száz adventista teológus részletesen megvitatta Ford álláspontját, és elvetette azt.⁵¹⁷

Desmond Ford nem adta fel álláspontját, ezért az egyház megvonta tőle lelkészi és teológiai tanári jogosítványait, egyháztagságát azonban érintetlenül hagyták. Ford ezután kiadót, lapot, evangelizáló társaságot és önálló honlapot hozott létre, ahol tovább terjeszti tanításait.⁵¹⁸ Nézeteivel nem maradt egyedül; azok az adventisták, akik hasonló módon gondolkodnak, mint Ford, „*progresszív adventistáknak*” nevezik magukat, és a történelmi adventistákhoz hasonlóan az egyház periferiáján – értelemszerűen az ellenkező oldalon – fejtik ki tevékenységüket.⁵¹⁹

Nem tekintem feladatommak, hogy átfogóan elemezzem Desmond Ford teológiai felfogását, csupán egyetlen pontra szeretnék rámutatni. Ford nem az első azok között, akik kérdéseket tettek fel a bibliai prófécia historikus értelmezésével, valamint a szentélyről szóló adventista tanítással kapcsolatban. Ellet J. Waggonernek is voltak problémái e területen, nem szólva olyan ismert adventista vezetőkről, mint Albion Fox Ballanger, vagy az európai adventista misszió atyja, Louis R. Conradi.⁵²⁰ Ford abban tér el a szentély tanának korábbi kritikusaitól, hogy ő a hit általi megigazulásról szóló tanítás szempontjából közeledett a szentély tanához, és ezzel egy olyan kérdést vetett fel, ami addig nem foglalkoztatta az adventista teológusokat: a hit általi megigazulás, Krisztus közbenjáró szolgálata és a cselekedetek szerinti ítélet összefüggését, ami szorosan kapcsolódik az üdvbizonyossághoz is. Ez az egyetlen pont, amit szeretnék itt megvizsgálni. A kronológiai vitákat igyekeztem mellőzni.

⁵¹⁷ Desmond Ford. http://en.wikipedia.org/wiki/Desmond_Ford, a Glacier View-ben tartott konferencia állásfoglalását, valamint Ford nézeteinek részletes kritikáját megtaláljuk az adventista lelkészegyesület folyóiratában: Ministry, 1980, október, 64 p.

⁵¹⁸ Good News Unlimited. <http://www.goodnewsunlimited.org/>

⁵¹⁹ *Progressive Adventist*. Azok nevezik magukat progresszív adventistáknak, akik az adventista teológia egyik, vagy másik „pillérét” az egyházi többségtől liberálisabban értelmezik. Azok a pontok, melyek a progresszív adventisták kritikai vizsgálódásainak tárgyát képezik, a vizsgálati ítélet, a maradék, a vasárnap törvény, a hat napos teremtés és Ellen G. White írásainak értelmezése. A progresszív adventisták folyóiratai, a Spectum, valamint az Adventist Today. A következő egyetemeken tanítanak progresszív adventista tanárok: az észak-amerikai Walla Walla College, a Pacific Union College, a Loma Linda University, valamint a La Sierra University. http://en.wikipedia.org/wiki/Progressive_Adventist

⁵²⁰ Edwards – Land: *Seeker After Light, A. F. Ballenger, Adventism, and American Christianity*. Adventist University Press, Berrien Springs, Michigan, 2000, 222 p. Schwarz – Greenleaf: *Light Bearers, A History of the Seventh-day Adventist Church*. Pacific Press Publishing Association, Nampa, 1995, 619-621. p.

1. A megigazulás és a megszentelődés értelme

Ford Glacier View után nem sokkal Nagy-Britanniába jött, és a főiskoláról, ahol tanultam, többen elmentek meghallgatni előadásait. Személyesen nem találkoztam vele, de megvásároltam a Római levélről szóló előadásainak felvételeit. Desmond Ford ezekben az előadásokban fejtette ki megigazulásról szóló tanítását. Később az előadások szövegét könyven is kiadta, „*Rendezett viszonyban Istennel, itt és most*” címmel.⁵²¹ A szerző e könyvben megfogalmazta a megigazulás és a megszentelődés természetét:

„A megigazulásban Isten úgy bánik a bűnösrel, mint saját Fiával. Elég feltekinteni a keresztre, és megértjük a megigazulás természetét. Miért bántak úgy ezzel a jó Emberrel, mintha gonosztevő lett volna? Azért, hogy velem, rossz emberrel úgy bánhassanak, mintha jó lennék. Miért kezelték bűnösnek az ártatlant? Azért, hogy engem, a bűnös embert ártatlanként kezelhessenek.

Soha ne gondoljunk úgy a megigazulásra, mint ami csupán egyetlen egyszer történik meg velünk keresztény életünk kezdetén. Ne mondjuk azt, megigazultunk, most aztán fel kell gyűrnünk az ing ujját, és hozzá kell látnunk a megszentelődéshez, mert különben elveszítjük megigazult állapotunkat. Szó sincs róla. A megigazulás mindig körülvesz bennünket, mint a nap sugarai. Velünk van, mint a felhőoszlop Izrael fiai mellett a pusztában.

A megigazulás és a megszentelődés olyan, mint a sínpár, mely egymás mellett halad életünk minden napján. Lehet, hogy úgy tűnnek, mintha valahol a láthatáron találkoznának, valójában azonban mindvégig egymás mellett haladnak egészen végig.”⁵²²

Ford szerint a megigazulás az ember helyzetével, a megszentelődés az ember lelki állapotával van kapcsolatban. Lelki állapotunkat számos tényező befolyásolja, Isten előtti helyzetünk azonban nem változik: Krisztusban mindenkor tökéletesek vagyunk Isten szemében. A megigazulás tökéletes, befejezett, a megszentelődés folyamatos és részleges. A megigazulás maga az evangélium: arról szól, amit Krisztus tett értünk. A megszentelődés maga a keresztény élettapasztalat; az, amit Krisztus tesz bennem.⁵²³

Meg kell különböztetnünk a megigazulást és a megszentelődést, de nem szabad elválasztanunk őket egymástól. Ford két példával világítja meg ezt a tényt: a Szentháromság három személyét megkülönböztetjük, de nem szakítjuk el őket egy-

⁵²¹ Ford, D.: *Right With God Right Now, How God Saves People as Shown in the Bible's Book of Romans*. Good News Unlimited, 1999, 382 p.

⁵²² Ford, D.: i. m.: 20. p.

⁵²³ Ford, D.: i. m.: 21-22. p.

mástól. Hasonlóképpen megkülönböztetjük a vért és a vizet is: a vér, Krisztus áldozatának és megigazulásunknak a jelképe, ami egyszer és mindenkorra történt értünk. Krisztus vére egyszer és mindenkorra eltörölte bűneinket. A víz a Szentlélek szimbóluma, aki azért lakik nálunk, mert Krisztus már megtisztított bennünket, s aki megváltoztatja szokásainkat, gondolkodásunkat, egész életünket. „Bizalmunkat Krisztus véérébe kell vetnünk, mert a víz munkája még nem fejeződött be.”⁵²⁴

2. Megigazulás és ítélet

Desmond Ford egyik legeredetibb megfogalmazása a hit általi megigazulással kapcsolatban, Jézus szavaihoz kötődik: „aki hisz öbenne, az nem jut ítéletre, aki pedig nem hisz, már ítélet alatt van, mert nem hitt az Isten egyszülött Fiának nevében” (Jn 3,18); valamint, „bizony, bizony mondom néktek: aki hallja az én igémet, és hisz abban, aki elküldött engem, annak örök élete van; sőt ítéletre sem megy, hanem átment a halálból az életre” (Jn 5,24). Ford e kijelentések alapján arra a következtetésre jutott, hogy „amikor a bűnbánó bűnösök elfogadják az evangéliumot, azonnal megkapják azt a minősítést (*verdict*), amit a végítélet nyújt nekik”, és a kegyelemben állnak mindaddig, amíg megőrzik Krisztusba vetett hitüket”.⁵²⁵

Hogyan viszonyul mindez a vizsgálati ítéletről szóló adventista tanításokhoz? Ha az ítélet megtörténik a megigazulás pillanatában, akkor mi lehet Krisztus mennyei közbenjáró szolgálatának a szerepe, és hogyan kell értelmeznünk a Biblia végső ítéletről szóló kijelentéseit? Ford a következő választ adta erre a kérdésre:

„Hiszek az advent előtti ítéletben. Amint Főpapunk, Krisztus befejezi közbenjáró szolgálatát, kiárasztja eszkatológiai megigazítását mindazokra, akik megtartották őszinte hitüket benne. A hívők hitéről cselekedeteik tesznek bizonyosságot, melyek messze állnak attól, hogy tökéletesek legyenek, mégis nyilvánvalóvá teszik, hogy a hívők újjászülettek, és megharcolják a hit szép és nemes harcát. A Mindentudó (Krisztus a Bíró) ítélete azonban csupán egyetlen pillanat műve a kegyelmi idő lejárta előtt.”⁵²⁶

⁵²⁴ Ford. D.: i m.: 39-40. p.

⁵²⁵ Reflection on Adventism, An Interview with Dr. Desmond Ford.
<http://www.goodnewsunlimited.org/library/atodayinterview/part1.cfm>

⁵²⁶ Reflection on Adventism, An Interview with Dr. Desmond Ford.

Az Úr ismeri az övéit (2Tim 2,19). Krisztus ítéletéről és a kegyelmi idő lejártáról a Jelenések könyve huszonkettedik fejezete számol be (Jel 22,11-12). A lényeg azonban a következő: „az Újszövetség a második adventhez, és nem olyan eseményekhez, köti az ítéletet, melyek immár több mint százötven éve történnek. Lesz advent-előtti ítélet közvetlenül a második advent előtt azért, hogy kiderüljön, kik változnak át, és kik támadnak fel az első feltámadáskor, majd lesz a második ítélet is, amire a millénium után kerül sor (Jel 20,4-5,11-15), s ami kideríti, hogy miért maradnak ki olyan sokan a mennyből.”⁵²⁷

Nem csodálkozhatunk azon, hogy az adventista teológusok többsége elvetette Ford nézeteit: az ausztráliai teológus egyetlen pillanatba sűrítette mindazt, ami az adventista eszkatológia szerint egy hosszabb és átfogóbb folyamat:

„Azután ezt láttam: Trónokat állítottak föl, és egy öregkorú helyet foglalt, ruhája fehér volt, mint a hó, fején a haj, mint a tiszta gyapjú. Trónja olyan volt, mint a lángoló tűz, s annak kerekai, mint az égő tűz. Tűzfolyam fakadt és áradt ki előle. Ezerszer ezren szolgáltak neki, tízezerszer tízezren álltak előtte. Összeült a törvényszék, és könyveket nyitottak fel... Láttam az éjszakai látomásban: Jött valaki az ég felhőin, aki emberfiához hasonló volt; az öregkorú felé tartott, és odavezették hozzá. Hatalom, dicsőség és királyi uralom adatott neki, hogy mindenféle nyelvű nép és nemzet őt tisztelje. Hatalma az örök hatalom, amely nem múlik el, és királyi uralma nem semmisül meg” (Dn 7, 7-10, 13-14).

Ford egy dolgot elért azzal, hogy megkérdőjelezte a próféciaik historikus értelmezését, és a vizsgálati ítéletről szóló klasszikus adventista tanítást: az egyház kénytelen volt átgondolni a hit általi megigazulás és az ítélet viszonyát. E vizsgálódás már Glacier View-ben megkezdődött, ahol elfogadtak egy dokumentumot „Krisztus és a mennyei szentély” címmel, ami jelentősebb teret szentelt a vizsgálati ítélet tartalmi kérdéseinek, mint a kronológiai problémáknak.⁵²⁸

Törölt: ¶

⁵²⁷ Reflection on Adventism, An Interview with Dr. Desmond Ford.

⁵²⁸ Consensus Document, Christ in the Heavenly Sanctuary. Ministry, 1980, október, 16-19. p.

HARMADIK FŐRÉS:

A

**KEGYELEMŐL HIT ÁLTALI
MEGIGAZULÁS TANA**

AZ

ADVENTISTA TEOLÓGIÁBAN

A hit általi megigazulás problémája

A hosszú és szerteágazó történeti fejtegetés végén szeretném összefoglalni azokat a problémákat, melyekkel az adventista teológia küzd a hit általi megigazulás területén. Jones és Waggoner felhívta az adventista úttörők figyelmét Jézus Krisztusra, az Ő megváltói szolgálatára, s arra a kegyelemre, amit a Krisztussal való közösségben nyerhetnek el. Sajnos, e két lelkipásztor teológiailag megtévedt, de ahogy Ellen G. White írta, tévedésükkel nem tették sem időszerűtlenné, sem érvénytelenné a hit általi megigazulás üzenetét.

Isten a huszadik században újabb „tüzeket engedett meg” (1Pt 4,12), hogy próbára tegye, és a Krisztusban elnyerhető igazsághoz terelje gyermekeit. Az adventisták számos kérdésben eljutottak a megértés és az egyetértés bizonyos fokára: megfogalmazták keresztségi hitvallásukat, összegezték hitelveiket, és e dokumentumokban kijelölték azokat a kereteket, melyek biztosíthatják a hit egységét.

Az egyház tudatos párbeszédbe kezdett más keresztény felekezetekkel, és a párbeszédet kiterjeszti a nem keresztény vallásokra is. Az egyházi oktatási rendszerhez tartozó – és egyre jobban szaporodó – felsőoktatási intézményektől elvárja a világ, hogy a kor színvonalán álló tudósokat képezzenek, nemcsak az adventisták, hanem a nem adventisták közül is. Az egyház kiadóiban, tudományos intézeteiben, szerkesztőségeiben szellemi igényességre van szükség.

E tények nemcsak az úgynevezett világi tudományokban, hanem a teológiában is rendszeres, módszeres, átgondolt munkát igényelnek tőlünk. Az adventista teológia sokat fejlődött a huszadik század második felében, azonban maradtak olyan kérdések, melyek további vizsgálódásra ösztönöznek bennünket. Látásom szerint három kérdés van, ami további vizsgálódást igényel: (1) a *krisztológia és a megigazulástan*, (2) a *megigazulás és a megszentelődés*, valamint (3) a *megigazulás hit által a törvény cselekedetei nélkül, és a cselekedetek alapján történő ítélet* problémája.

E kérdések mindegyike létfontosságú az adventista misszió szempontjából. Az adventista egyház tevékenységének súlypontja áttevődött oda, ahol a kereszténység

még fiatal vallás, és ahol meg kell küzdenie a helyi (pogány) tanok kihívásaival. Az egyház csak akkor vívhatja meg e küzdelmet, ha megerősödik az örökkévaló evangélium ismeretében (Jel 14,6). Továbbá, ha az adventista egyház a más keresztény felekezetekkel és a nem keresztény vallásokkal folytatott dialógusban tiszta, világos hangon akar szólni arról, amit a hetednapos adventisták nyújthatnak a világnak, szintén tisztázni kell két legfőbb tantételének – az üdvösség útjáról és a végső eseményekről szóló tanításnak – bibliai alapon nyugvó tartalmát.

E tények ismét felvetik számunkra a kérdést: bekövetkezett-e már az a hangsúlyváltás az adventista teológiában, amiről Waggoner, Jones és Ellen G. White álmodott, s amiért – más-más kiindulópontból –, de egységesen harcoltak? Megfeleltünk-e már azokra a kérdésekre, melyekre a hetedik fejezetben utaltam: a keresztény misszió élvonalába kerültünk-e, méltó-e az adventista misszió azokhoz a jelképekhez, melyeket olyan nagy előszeregettel vonatkoztat magára: az ég közepén repülő, hangosan kiáltó, tehát jól látható és hallható követekhez (Jel 14,6–12)?

Ez a minneapolis-i generál konferenciai ülésen megfogalmazott üzenet időszerű kérdése ma is: képesek vagyunk-e üzenetünk középpontjába állítani Jézus Krisztust? Tudunk-e, és akarunk-e evangéliumi módon szólni a világhoz, valóban a reformáció folytatói és beteljesítői vagyunk-e, vagy ezek csupán nagy szavak, és a hetednapos adventisták ma is a kereszténység egyik periférikus jelensége, mellőzhető és elhanyagolható vallási csoportosulás, melynek csak saját tagjaihoz van – egyre belteresebben hangzó – üzenete? E kérdésekről szeretnék szólni dolgozatom utolsó szakaszában.

I. A hit általi megigazulás és a bibliai antropológia

Számos adventista a krisztológia és a hit általi megigazulás viszonyát tekinti az adventista megigazulástan legidősebb kérdésének. Ők így teszik fel a kérdést: *Vajon Jézus a tetetöltés idején Ádámnak a bukás előtti, vagy a bukás utáni természetét vette fel?*⁵²⁹

⁵²⁹ A Ielkészegyesület folyóirata, a Ministry 1985/6-os számában két írást közölt párhuzamos formában, melyek egyike azt fejtegette, hogy Jézus Ádámnak a bűneset előtti természetét vette magára, a másik ennek éppen az ellenkezőjét igyekezett igazolni. A cikket elektronikus formában is közzölték mind a világszervezet archívumának, <http://www.adventistarchives.org/docs/MIN/MIN1985->

A kérdés ebben a formában éppen olyan gyümölcstelen, mint az a kérdés volt, hogy vajon Pál az erkölcsi vagy a szertartási törvényre gondolt akkor, amikor azt írta, hogy a törvény „*nevelőnk volt Krisztusig*” (Gal 3,24). Azonban a Krisztus emberi természetéről szóló kérdés csupán látszólag szól Jézusról; valójában a teremtett és az elbukott emberről és az eredendő bűnről szóló tanítás problémája áll mögötte. *A hetednapi adventista teológia elsődleges problémája tehát nem a krisztológia, hanem az antropológia, valamint a hamartiológia és a megigazulástan viszonya.*

E kérdés igen jelentős, mert a megigazulásról nem szólhatunk anélkül, hogy számot ne vetnénk az ember elbukott állapotának következményeivel. Helyesen írta Oscar Cullmann: „...*az őskereszténység hite az üdveseményekben feltételezi a büntudatot. Csak innen kiindulva vonatkoztatható az üdvtörténet az egyes emberre, sőt az egész üdvtörténet csak a büntudatból kiindulva értelmezhető, mert csupán az ember bűne miatt van rá szükség.*”⁵³⁰ Ezért mielőtt megvizsgálnám a krisztológia és a hit általi megigazulás kérdését, előbb az ember szükségleteiről szeretnék beszélni.

1. Az ember eredeti állapota

Milyen természete volt Ádámnak a bukás előtt? Isten az embert a maga képmására, s önmagához hasonlóvá teremtette (1Móz 1,26–27). Mit jelent a képmás és a hasonlóság? Vajon az ember szabad, felelős, erkölcsi lény volt, aki szent életet élt, vagy csupán olyan ártatlan teremtmény, aki még nem döntötte el, hogy szent lesz vagy esendő?

1. Iréneus, lyoni egyházatyja megkülönböztette a képmást és a hasonlóságot; előbbi alatt azt a természeti tényét értette, hogy Isten az embert értelmes, gondolkodó és szabad döntésre képes lénynek teremtette, de aki ebben az állapotában még erkölcsileg semleges volt. Amikor azonban Isten egy külön teremtői beavatkozás folytán a képmáshoz a hasonlóságot is hozzáadta, az ember erkölcsi lényé, szentté lett. A tridentini zsinat átvette Iréneus egyházatyja felfogását és kijelentette: Isten természetes tisztaságra (*puris naturalis*) teremtette az embert, s ez nem jelentett

[06/Index.djvu](#), mind a bibliai kutatóintézetnek a honlapján, valamint a bibliai kutatóintézet által kiadott CD-romon is: <http://www.adventistbiblicalresearch.org/documents.htm#theology>. E honlapon számos tanulmányt találunk az intézet vezetőjének, Angel Manuel Rodrigeznek a tollából is, melyekben elsősorban a Római levél ötödik fejezetének Ádámra vonatkozó tipológiáját magyarázva szól a bűn, a megváltás és a megigazulás problémáiról.

sem bűnös, sem büntelen állapotot, így az ember erkölcsi jellem hiányában volt (ez nem egyenlő a jellemtelenséggel). Isten ezt a jellem nélküli állapotot azzal egészítette ki, hogy megajándékozta az embert a szentség természetfeletti adományával.

2. Számos lutheránus és arminianus teológus különbséget tett az ártatlanság és a szentség között. Azt állították, hogy Ádám és Éva a bűneset előtt nem szentek, hanem ártatlanok voltak, akik a tiltott fa gyümölcsével kapcsolatos próbatételt kiállva emelkedhettek volna fel a szentség fokára. Az első ember azonban elbukott a kísértésben, ezért ahelyett, hogy ártatlanságát szentséggé érlelte volna, bűnössé lett.
3. Az augusztiniánus és az úgynevezett ó-protestáns szemlélet ezekkel szemben azt állítja, hogy Isten szentnek teremtette Ádámot és Évát. „A szentség több mint ártatlanság. Nem elég azt mondani, hogy Isten az embert ártatlannak teremtette. Ez csak akkor lenne igaz, ha az emberből hiányzott volna az erkölcsi képesség – akár a jóra, akár a rosszra irányul az. Isten az embert nem csupán negatív ártatlannak (nem bűnösnek), hanem pozitív szentnek teremtette – állítja W. G. T. Shedd. Az ember újjáteremtett állapota ennek a szent állapotnak a helyreállítása. Az igazságot, amiben az újjászületett ember részesül, Isten szerintinek és valóságosnak tekintjük (Ef 4,24). Ez pozitív jellem, nem csupán ártatlanság.”⁵³¹

A hetednapos adventista egyház hitelveiben nem találunk konkrét állásfoglalást arról, hogy melyik álláspontot tekintjük elfogadhatónak: „Az első emberpár Isten képére és hasonlatosságára lett teremtve. Mint személy, hatalmat és szabadságot kapott, hogy gondolkodhasson és cselekedhessen. Az ember osztatlan egység: test, lélek és szellem. Szabad lény, de Istentől függ.” – ennyit mondanak az adventista hitelvek Ádám és Éva bűneset előtti állapotáról, amiből jellemükre nézve semmilyen következtetést sem vonhatunk le.⁵³²

⁵³⁰ Cullmann, O.: *Krisztus és az idő, Az őskeresztény idő- és történelemszemlélet*. Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest, 2000, 204. p.

⁵³¹ Shedd, W. G. T.: *Dogmatic Theology*. 3. Kiad. Presbyterian and Reformed, Phillipsburg, 2003, 494. p. Pröhle Károly: *A hit világa*. Győr, 1948, 184–186. p.

⁵³² *A hetedik napot ünneplő adventisták hitelvei, A 27 alapvető hitelv bibliai magyarázata*. Advent Kiadó, Budapest, 1997, 88. p.

Ellen G. White írásaiban az arminianus és augusztiniánus álláspont szintézisét fe-
dezhetjük fel:

„Ősszüleink számára, bár Isten *ártatlannak és szentnek* teremtette őket, nem volt kizárva a vétkezés lehetősége. Isten *szabad erkölcsi lényekké alkotta őket*, akik értékelni tudják jellemét – bölcsességét és jóságát –, kívánalmainak méltányosságát, és szabadságukban áll, hogy engedelmesséjének vagy megtagadják az engedelmességet... A döntés lehetősége nélkül (az ember) engedelmessége nem lett volna önkéntes, hanem kikényszerített. Jelleme nem fejlődhetett volna... Ez méltatlan lett volna az emberhez, mint értelmes lényhez, és alátámasztotta volna Sátánnak azt a vádját, hogy Isten zsarnokként uralkodik. *Isten az embert igaznak teremtette*. Nemes jellemvonásokkal ruházta fel a bűnre való hajlam nélkül. Megáldotta kiváló értelmi képességekkel, és elétárta a hűség és engedelmesség lehető legsúlyosabb indokait.”⁵³³

Adventista teológusok egy csoportja kézikönyvet írt az adventista tanításokról. Az emberről szóló fejezetben az ember „*eredendő igazságáról*” (original righteousness) olvasunk.⁵³⁴ A fejezet szerzője azt fejtegeti, hogy az ember nem részesülhetett az istenképűségben a szónak abban az értelmében, hogy környezetétől független, önálló és halhatatlan étellel rendelkezett volna. Az ember el nem bukott állapotában is a teremtett világ része volt, bár uralkodott e világ felett. Külsőleg hasonlíthatott Istenre, de az Isten képének és hasonlatosságának lényege nem ebben, hanem az ember erkölcsi mivoltában van. Ebben a szellemben írja Pál apostol: „*öltétek fel az új embert, aki Isten tetszése szerint valóságos igazságban és szentségben teremtett*”, „*és felöltöztétek az új embert, aki Teremtőjének képmására állandóan megújul, hogy egyre jobban megismerje őt*” (Ef 4,24; Kol 3,10).

Az ember egyik legfőbb képessége, amiben, mint Isten képmása részesült, a szabadság volt. Ádám és Éva képmás volta feltételezte Istentől való függőségüket, ahogy a képmás az eredetitől nyeri ételmét. A szabadság megnyitja az utat az autonómia és a függetlenség előtt, azonban az ember csak akkor lép erre az útra, ha saját elképzeléseit szeretné követni. Ősszüleink kész örömmel elfogadhatták az istenképűség ajándékát anélkül, hogy – szabadságukat lázadássá változtatva – ellenszegültek volna Isten kormányzata alapelveinek.

„Ősszüleink eredeti erkölcsi állapotát sokan ártatlanságnak nevezik, és ezt úgy értik, hogy az első ember erénye (erkölcsi rossztól való mentessége) még nem esett át

⁵³³ White, E. G.: *Pátriárkák és próféták*. Budapest, 1993, 22–23. p.

egyetlen próbán sem.”⁵³⁵ Az ember még nem volt tökéletes és nem ért el mindent, amit képességei szerint elérhetett. Tanításra volt szüksége, egyebek mellett meg kellett ismernie a ráváró próbatétel jellegét és kihatásait (1Móz 2,16–16; Jak 1,2–4), de olyan erkölcsi lény volt, aki rendelkezett azokkal a képességekkel, melyek által – a próbát kiállva – felemelkedhetett volna az erkölcsi tökéletesség magaslataira.

2. Az ember elbukott állapota

E ponton korai volna visszatérni arra a kérdésre, hogy miért nem lehet Jézus Krisztusról, mint olyan emberről beszélni, aki Ádám bűneset előtti, ártatlannak nevezett állapotában jött el a földre. Meg kell azonban vizsgálnunk azt a kérdést, hogy milyen változást hozott a bűn az első emberpár életébe, és e változás hogyan hatott ki a következő nemzedékekre. Az adventista teológusok többsége e kérdést az „első és a második Ádám”, Pál apostol leveleiből ismert tipológiájának segítségével hívásával igyekszik megközelíteni.⁵³⁶

Az adventista hitelvek precízebben fogalmazzák, amikor az ádám örökségről szólnak, mint akkor, amikor Ádám eredeti állapotáról tesznek bizonyosságot: „*Amikor ősszüleink nem engedelmeskedtek Istennek és megtagadták Istentől való függésüket, elvesztették Isten előtti kiváltságukat. Isten képe összetört bennük, a halál hatalmába kerültek. Utódaik ezt a megromlott természetet és ennek következményeit örökölték: gyengeségekkel és bűnös hajlamokkal születtek.*”⁵³⁷

Ádám és Éva döntésének az lett a következménye, hogy mindketten elszakadtak Istentől, az élet forrásától. Vétkeztek, s ennek következtében természetük megromlott. Az ember a bűn következtében megismerkedett a szégyenérzettel (1Móz 3,7), szembe került társával és megkísérelte elhárítani magáról a felelősséget (1Móz 3,12);

⁵³⁴ Cairus, A. E.: *The Doctrine of Man. Handbook of Seventh-day Adventist Theology*. Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, 2000, 208–209. p.

⁵³⁵ Cairus, A. E.: *The Doctrine of Man. Handbook of Seventh-day Adventist Theology*. Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, 2000, 209. p.

⁵³⁶ Cairus fent idézett tanulmányán kívül a kézikönyvben egy önálló fejezetet találunk a bűn kérdéséről, ahol a szerző kitér az ősbűn és az áteredő bűn problémájára: Fowler, J. M.: *Sin. Handbook of Seventh-day Adventist Theology*. Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, 2000, 233–270. p. Ezen felül az Biblical Research Institute honlapján is számos tanulmányt olvashatunk a kérdéstről, elsősorban Rodriguez, Angel Manuel tollából: Adam and the Human Race in the Writings of E. G. White. 1-10. p.; Comments on the In Adam/In Christ Motifs. 1-5. p.; Justification and the Cross. 1–15. p.; <http://www.adventistbiblicalresearch.org>

⁵³⁷ *A hetedik napot ünneplő adventisták hitelvei, A 27 alapvető hitelv bibliai magyarázata*. Advent Kiadó, Budapest, 1997, 88. p.

szembekerült a világgal, melynek kormányzására rendeltetett (1Móz 3,17–19), s végül megismerkedett a múlandósággal és a halállal is (1Móz 4,1–8).

Hogyan hatott mindez Ádám leszármazottaira? Pál apostol így felelt a kérdésre: „egy ember által jött a bűn a világba, és a bűn által a halál, úgy minden emberre áterjedt a halál azáltal, hogy mindenki vétkezett” (Rm 5,12).⁵³⁸ Egészen pontosan mit is akart Pál mondani? Mi és miért terjedt át minden emberre? A teológusok e kérdésekre még bonyolultabb választ adtak, mint arra, hogy milyen volt az ember eredeti állapota:

1. Ádám örökségének problémája (Rm 5,12) először Pelagius tanításai következtében vált vita tárgyává, ezért az ő álláspontjának ismertetésével szeretném kezdeni. Pelagius azt állította, hogy egyedül Ádám volt felelős azért, amit tett, ezért leszármazottai sem Ádám bűnét, sem annak következményeit nem örökölték. A pelágiánusok azért tagadták a gyermekkeresztséget, mert azt állították, hogy a keresztség nem mossa le a gyerekekről sem a bűnt, sem a bűn következményeit, mivel az újszülöttekben ezek egyike sincs meg.⁵³⁹ A biológiai halált, amit minden ember örökölt Ádámban, nem a bűn következményének, hanem a természet rend-

⁵³⁸ Pál azért ír Ádám lázadásainak következményeiről, hogy kiemelje Krisztus engedelmisségének magasabb rendű következményeit: ha egyetlen ember bukása sokak bukását és halálát eredményezte, akkor egynek engedelmsége „még inkább” meghozza az életet és az engedelmséget sokak számára. Az apostol azt mondja, a bűn és a halál egyetemes, Ádámól ered; nem az emberek egyénenként elkövetett vétkeinek következménye. Pál mondanivalója, az, hogy egyetlen ember tette – az első Ádámé éppen úgy, mint a második Ádámé – kihat az egész emberi nemzetségre: Ádám bűne következtében „minden emberre áthatott a halál”, „egynek vétke miatt sokan haltak meg”, és egynek vétke lett minden ember számára kárhozattá” (Rm 5,12,15,18). Ádámmal kapcsolatban két dolgot állít az apostol: Ádám bűne következtében mindenki vétkezik. Ha az emberek „üres lappal” kezdenék az életet, akkor talán volna valaki, aki el tudná kerülni a bűnt, ez azonban még senkinek sem sikerült (kivéve Jézus Krisztust), ez pedig azt jelenti, hogy (Pelagius állításával ellentétben) senki sem kezd „üres lappal” az életet. Másodszor: a halál Ádám bűnének következtében minden embert egyformán súlyt. Ha a halál csupán az emberek személyes bűneinek következménye lenne, akkor senkinek sem kellett volna meghalnia azok közül, akik Mózes és a törvényadás előtt éltek. Ha az emberek mégis meghaltak, akkor haláluk Ádám bűnének következménye volt.

Szólnom kell itt a Rm 5,12 fordítási és értelmezési kérdéseiről is. A Vulgata az „*eph' hó*” kifejezést így fordította, „*akiben*”, azaz kijelentette: Ádámban mindenki vétkezett, ezért mindenki részesült a bűnhődésből, mely Ádámot illette meg. Az „*eph' hó*” azonban nem azt jelenti, hogy „akiben”, hanem azt, hogy „aki miatt”. Ezért Pál nem azt akarja mondani, hogy az emberek bennfoglaltan ott voltak Ádámban, amikor Ádám vétkezett, ezért felelősek azért, amit ösátyjuk tett, és bűnhődniük kell az ő tette miatt, hanem azt, hogy Ádám bűnének következtében „sokan lettek bűnösökké”, ezért „minden emberre elhatott a kárhozat”. Pál szerint az emberiség nem Ádám bűnhődését, hanem az ő bűnre hajló természetét örökölte.

⁵³⁹ Az általam használt angol szövegek egyes esetekben a „*corruption*”, illetve a „*guilt*”, más esetekben a „*sin*” és a „*guilt*” szavakat használják, melyek pontos fordítása problematikus. A romlás (*corruption*) és a bűn (*sin*) szavak elsősorban Ádám leszármazottainak lelki állapotára – bűnre való hajlam, kísértésekkel szembeni gyengeség, esendőség – míg a „*guilt*” szó Isten előtti felelősséget, bűnadóságot és bűnhődést jelent.

jének tartották. Az örök halált azonban, amit a Biblia „második halálnak” is nevez, az emberek által elkövetett személyes bűnök következményének tartották, aminek csupán annyi köze van Ádámhoz, hogy az emberek a bűnt Ádám példaadása nyomán követik el.⁵⁴⁰

2. Augustinus minden tekintélyét latba vetette, hogy megcáfolja Pelagius nézeteit, s kiszorítsa őt az egyházi közösségből. Ő azt mondta, hogy Ádám leszármazottai egyformán örökölték a romlást és a bűnadósságot. Augustinus szerint Isten születésünk pillanatában nekünk tulajdonítja Ádám vétkét, mert bennfoglaltan már akkor is Ádámiban voltunk, amikor ősatyánk az első bűnt elkövette. A Római levél kérdéses szakasza magában foglalja az ember fizikai, lelki és örök halálát, mert – mint az emberiség fejében – minden ember ott volt Ádámiban, amikor elkövette az első bűnt, és azért minden ember személyesen felel Ádám tettéért. Ma elsősorban a lutheránusok és a római katolikusok képviselik ezt az álláspontot, de találkoztam egy-két adventista szerzővel is, aki így gondolkodott.⁵⁴¹
3. A harmadik irányzat Arminius nevéhez kötődik. Szerinte Ádám átruházta a romlottságot, de nem örököltette át a bűnadósságot. Az a tény, hogy az ember bűnre való hajlammal születik, még nem jelenti azt, hogy Isten kárhozatása alatt van. Isten akkor ítéli el az embert, és romlott természetét akkor tulajdonítja neki bűnül, amikor az ember személyes bűnével „ratifikálja” a bűnös természetet. Ma elsősorban a metodisták képviselik ezt az álláspontot.
4. A református ortodoxiában Johannes Cocceius egy másik augusztinusi álláspontot képviselt: azt állította, hogy Isten szövetséget kötött Ádámival, mint az emberiség fejével, hogy ha engedelmeskedik, örök életet kap. Ádám azonban engedetlen lett, s ezzel átörököltette a romlottságot és a halált leszármazottaira. Az átöröklés azonban nem azért van, mert minden ember Ádámiban volt a bűnesetkor, hanem azért, mert Isten az ősszülő vétkét betulajdonítja Ádám minden leszármazottjának. Rm 5,12 azt jelenti tehát, hogy „a fizikai, a lelki és az örök halál mindenkire elhatott,

⁵⁴⁰ Pfandl, G.: Some Thought on Original Sin. Megtalálható az adventista bibliai kutatóintézet honlapján: <http://www.adventistbiblicalresearch.org/documents.htm#theology>

⁵⁴¹ Sequeira, J.: *Beyond Belief, The Promise, the Power and the Reality of the Everlasting Gospel*. Pacific Press, Boise, Idaho, 1993, 51–57. p. BALDWIN, C. S.: *Justification by Faith, More Than a Concept, a Person*. Diaconia Publishers, St. Joseph, 2002, 265 p.

mert Isten Ádámban mindenkit bűnösnek tekint, és bűnősként kezel”. Elsősorban a református egyházak képviselik ezt az álláspontot.

5. Placens (1606–1655), francia teológus egy közvetítő irányzatot képviselt: szerinte Ádám vétke miatt minden ember fizikai és lelki romlottsággal születik. Ez a született bűnös állapot, mely Ádám bűnének következménye, nem büntetés, hanem a bűnök forrása, de maga is bűn. Isten nem teremti bűnösnek a lelket, de miután a lélek érintkezik a testtel, azonnal romlott lesz. Isten Ádám bűnét leszármazottainak „tulajdonítja”, de nem közvetlen, hanem közvetett formában az által a romlottság által, mely Ádámától származik. Rm 5,12 azt jelenti tehát, hogy „a fizikai, a lelki és az örök halál minden emberre elhatott, mert mindenki vétkezett azáltal, hogy romlott természete van”.
6. Végül szólni kell a „New Haven Theology” álláspontjáról. Ezt az álláspontot a Yale University professzorai és a második ébredés szószólói, Timothy Dwight (1752–1817) és Nathanael Taylor (1786–1858) képviselték. Azt mondták, az újszülöttek arra rendeltettek, hogy vétkezzenek, de ezt az állapotot még nem lehet bűnnek tartani, mert a bűn az ismert törvény szándékos áthágása. Mivel a gyerekek nem követnek el tudatos bűnt, nekik még nincs szükségük Megváltóra. A bűnt nem állapotnak tekintették, hanem csupán gonosz cselekedetnek, ezért az ember csak akkor vétkezhet, amikor elérte azt a kort, amikor már felelős tetteiért (bibliai kifejezéssel élve, különbséget tud tenni jobb és balkeze között). A fizikai halál Ádám bűnének, a lelki és örök halál azonban az ember személyes bűnének következménye. Eszerint Rm 5,12 azt jelenti, hogy „a lelki halál minden emberre elhatott, mert minden ember személyesen és valóságosan vétkezett”.

A hetednapi adventista úttörők a *New Haven Theology* álláspontját képviselték, s az Ádámától örökölt romlottságot csupán a fizikai halálra vonatkoztatták, a lelki és örök halált azonban az ember személyes bűnével hozták kapcsolatba.⁵⁴²

Ebben az időszakban az adventista antropológiát nem a szotériológiával, hanem az eszkatológiával kapcsolták össze: a test, lélek, szellem problémája, valamint a lélek halhatatlanságának elutasítása volt központi kérdésük. Az 1888-as Minneapolis-i generál konferencia ülés után azonban előtérbe kerültek a szotériológiai kérdések, s ez

⁵⁴² Pfandl, G.: i.m.: 14–16. p.

hangsúlyeltolódást eredményezett az ádami örökség értelmezésében is. Amíg kezdetben a bűnt csupán a törvény áthágásának, tehát bűnös cselekedetnek tekintették, addig 1888 után előtérbe került egy második vonás: *a bűn, mint a Teremtő és a teremtmény közötti kapcsolat megrontója*.

A huszadik század második felében ismét változás állt be a bűn fogalmának értelmezésében: a bűnt már nem csupán cselekedetnek, s nem is csak megromlott kapcsolatnak, hanem *romlott természetnek* tekintették.⁵⁴³ E szemléletváltás egyik tünete a református ortodoxia „teljes romlottság” (*total depravity*) fogalmának bekerülése az adventista teológiába. Az Istentől való elszakadás minden részében érintette az embert: akaratában, érzéseiben, gondolkodásában; „nincs olyan határ az emberi természetben belül, melyen túl olyan végső emberi tartalékot találunk, amit nem érintett a bűn. Maga az ember az, aki teljesen megromlott.”⁵⁴⁴

Összűleink minden leszármazottja örökölte Ádám bukásának következményét, az Istentől való elszakadást. A csecsemők nem azért halnak meg, mert személyes bűnt követtek el, hanem azért, mert természetüknél fogva részesei az élettől való elszakadásnak. Minden ember én-központúnak és nem Isten-központúnak születik, s éppen ez a bűn kezdete: az Istentől elszakadt élet, melynek nem Isten, hanem az ember a királya. Az ember a létezés minden pontján elszakadt Istentől és az igazságtól. Istenhez való viszonyában Isten ellensége. Önmagához való viszonyában az ember romlott, s e betegsége gyógyíthatatlan; a bűnnel együtt a halál uralkodik felette. Az ember nem csak beteg: az ember elveszett.

3. Mindenki vétkezett

Félreértenénk Pál szavait, ha azt feltételeznénk, hogy Ádám leszármazottai csupán az ősatya bűne miatt bűnhődnek. Minden ember bűnös hajlamokkal születik: szívünk gonosz, és ezen nem tudunk változtatni, de ez nem ment fel bennünket a bűn felelősége alól. Amilyen hangsúlyos Pál Római levelében a bűn egyetemességéről szóló tanítás, éppen olyan jelentőségteljes az, amit az apostol az ember személyes felelőssé-

⁵⁴³ Edward Heppenstall ezt írta: „Eredendő bűnnek nevezzük azt a bűnös állapotot, melybe minden ember születik. Nem abban az értelemben, mintha e bűn örökölt vétkekesség lenne, hanem mint örökletes bűnös hajlamot. Ez az állapot egy ősforrásra vezethető vissza, Ádámnak és Évának, az emberi nemzetiség összűleinek bűnére. Az eredendő bűn azt jelenti, hogy az emberi család minden tagja – még mielőtt személyes bűnöket követne el – már a bűn állapotában szenved.” Heppenstall, E.: *The Man Who is God*. Review and Herald Publishing Association, Washington D. C., 1977, 107–108. p.

géről ír. Ezért részletesebben meg kell vizsgálnunk azt, amit a bűn lényegéről és természetéről olvasunk a Szentírásban.

A bűn Istentől való eltávolodás, valamint természetünk romlottsága. E romlottság azonban különböző változatokban ölt testet az ember életében, és különböző kihatásai vannak az emberre.⁵⁴⁵

1. *A bűn mindenekelőtt Isten elleni lázadás.* Isten szabadnak teremtette az embert, de őszülein nem voltak autonóm lények, akik Istentől független életre rendezkedhettek be. Isten tőle való függőségre, és Teremtőjével való közösségre teremtette az embert. Olyan törvényeket és rendelkezéseket állított elé, melyeknek az ember engedelmséggel tartozott. A bűn akkor lépett be a világba, amikor őszülein fellázdak Isten kinyilatkoztatott akarata ellen; olyanok akartak lenni, mint Isten, és ezzel elvetették a Teremtő elleni lázadás magvait: „a test törekvése ellenségeskedés Istennel, mert az Isten törvényének nem veti alá magát, és nem is tudja magát alávetni” (Rm 8,7).
2. *A bűn megromlott kapcsolat.* A bűn, mint állapot, és mint tett is elszakítja az embert Istentől, törést hoz abba a kapcsolatba, amit Isten szándéka szerint teremtményeinek élveznie kellett volna. Ez nem csak azt jelenti, hogy az ember és Isten kapcsolata megromlott, hanem azt is, hogy az ember szembekerült embertársaival, a természettel, sőt önmagával is. A bűn minden fronton megfertőzte kapcsolatainkat – vertikálisan éppen úgy, mint horizontálisan, külsőleg éppen úgy, mint belsőleg. „Mindenki a maga útját járja” (Ézs 53,6), „bűneitek választottak el titeket Istentektől” (Ézs 59,2), de még saját szívkéről is azt írja a próféta, hogy „csalárdabb az mindennél, javíthatatlan, ki tudná kiismerni” (Jer 17,9).
3. *A bűn az egész emberi lényt átható rossz természet.* A bűn fészket ver az emberi szívben, és hatalma alá keríti az ember értelmi, érzelmi, fizikai és lelki képességeit. Éppen az a képesség, ami az embert Isten képévé és hasonlóságává tette – nevezetesen a mérlegelés és a szabad döntés képessége –, került a bűn fogságába. A bűn úgy uralkodik e képesség felett, mint az ókori kelet

⁵⁴⁴ Berkouwer, G. C.: *Man: The Image of God*. Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, 1962, 135. p.

⁵⁴⁵ Fowler, J. M.: *Sin. Handbook of Seventh-day Adventist Theology*. Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, 2000, 233–270. p.

despotái, így a bűn minden vétek forrása és okozója lesz: „Mert a szívből származnak a gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, paráznaságok, lopások, hamis tanúskodások és az istenkáromlások. Ezek teszik tisztátalanná az embert” (Mt 15,19–20).

Pál így fogalmazza meg a bűn emberi lényt átható rossz természetét: „Tudjuk ugyanis, hogy a törvény lelki, én pedig testi vagyok: ki vagyok szolgáltatva a bűnnek. Hiszen amit teszek, azt nem is értem, mert nem azt cselekszem, amit akarok, hanem azt teszem, amit gyűlölök. Ha pedig azt cselekszem, amit nem akarok, akkor elismerem a törvényről, hogy jó. Akkor pedig már nem is én teszem azt, hanem a bennem lakó bűn. Mert tudom, hogy énbennem, vagyis a testemben nem lakik jó, minthogy arra, hogy akarjam a jót, van lehetőségem, de arra, hogy megtegyem, nincs. Hiszen nem azt teszem, amit akarok: a jót, hanem azt cselekszem, amit nem akarok: a rosszat. Ha pedig azt teszem, amit nem akarok, akkor már nem én teszem, hanem a bennem lakó bűn (Rm 7,14–20).

4. *A bűn egy meghatározott gonosz tett.* A bűn olyan tette, mely elvétí az Istentől adott mértéket. Olyan cselekedet, amit az ember akaratának igénybevételével hajt végre, de ami ellentétben van Isten akaratával és törvényével. E tettek, melyek az emberben uralkodó bűnből fakadnak, egyformán irányulhatnak Isten ellen, és embertársaink ellen (Gal 5,19–21).
5. *A bűn Isten elvárásaival szembeni hiányosság.* Isten az embert arra teremtette, hogy az Ő gyermeke legyen, és megfeleljen az ezzel kapcsolatos lelki, erkölcsi ideálnak. Az ember azonban – a bűn következtében – alulmarad ezzel az ideállal szemben: „mindenki vétkezett, és híjával van az Isten dicsőségének” (Rm 3,23).
6. *A bűn törvénytelenység (1Jn 3,4).* Ádám és Éva esetében a bűn azoknak a rendelkezéseknek az áthágását jelentette, melyeket Isten a jó és a gonosz tudásának fájával kapcsolatban adott nekik. Az emberiség egészének esetében viszont a bűn a Tízparancsolatba foglalt erkölcsi törvénynek, az Isten jelleméről készült lenyomatnak a megszegése: „A törvénytíprás titokban már folyik, csakhogy annak, aki azt most még visszatartja, el kell tűnni az útból. És akkor

jelenik meg nyíltan a törvénytípró, akit az Úr Jézus meg fog ölni szájának leheletével, és meg fog semmisíteni eljövetelenek fenségével. Mert ennek a törvénytíprónak az eljövetele a Sátán munkája a hazugság minden hatalmával, jelével és csodájával; és a gonoszság mindenféle csalásával azok számára, akik elvesznek, akik nem szerették az igazságot, hogy általa üdvözüljenek. Ezért szolgáltatja ki őket Isten a tévelygés hatalmának, hogy higgyenek a hazugságnak, hogy ezáltal mindazok elvegyék ítéletüket, akik nem hittek az igazságnak, hanem a hamisságban gyönyörködtek” (2Thessz 2,7–12).

7. *A bűn gőg és önzés.* A bűn mind Lucifer, mind az első emberpár esetében büszkeségben és felfuvalkodottságban öltött testet. Minden olyan igyekezet, mely a teremtményt a Teremtő fölé igyekszik emelni, bűn. Az én-központúság ellenségeskedés Istennel szemben: „Isten ugyanis haragját nyilatkoztatja ki a mennyből az emberek minden hitetlensége és gonoszsága ellen, azok ellen, akik gonoszságukkal feltartóztatják az igazságot. Mert ami megismerhető az Istenből, az nyilvánvaló előttük, mivel Isten nyilvánvalóvá tette számukra. Ami ugyanis nem látható belőle: az ő örök hatalma és istensége, az a világ teremtésétől fogva alkotásainak értelmes vizsgálata révén meglátható. Ennél fogva nincs mentségük, hiszen megismerték Istent, mégsem dicsőítették vagy áldották Istenként, hanem hiábavalóságokra jutottak gondolkodásukban, és értetlen szívük elsötétedett. Akik azt állították magukról, hogy bölcssek, azok bolonddá lettek, és a halhatatlan Isten dicsőségét felcserélték emberek és madarak, négy lábúak és csúszómászók képével (Rm 1, 18-23).
8. *A bűn szolgátságba döntő hatalom.* Jézus ezt mondta: „aki bünt cselekszik, a bűn szolgája” (Jn 8,34). A bűn szolgátságba döntő hatalma olyan erős, hogy az ember nem tud megszabadulni a büntől addig, míg nem kap külső segítséget: „felülről kell az új életnek alászállnia, mielőtt a bűnös szenté válhatna”, csupán „Krisztus kegyelme tudja életre kelteni a lélek halott képességeit, és csak Ő tudja az embert a szent Istenhez vonzani.”⁵⁴⁶
9. *A bűn szenny és rossz lelkiismeret.* A bűn, mint tett, büntudatot és bűnhődést eredményez az emberben. A bűn, mint állapot azonban szennyessé teszi az

⁵⁴⁶ White, E. G.: *Lépések Jézus felé.* Esély Mozaik Kiadó, Budapest, 2000, 17. p.

emberi szívet, sőt bepiszkítja az egész embert, és ezt a szennyeződést csupán Jézus vére tudja eltávolítani (1Jn 1,7–10).

4. A bűn ismerete

A bűn egyetemes hatalom, következményei éppen úgy sújtották az embereket, mint a természetet, sőt az egész kozmosz, és személy szerint Isten sem vonhatta ki magát hatásai alól. A bűn egyik legsúlyosabb következménye azonban éppen az, hogy vakká teszi az embert, és megakadályozza őt abban, hogy beismerje: Szabadítóra és Megváltóra van szüksége. Isten kegyelmének első beavatkozása éppen abban érhető tetten, hogy az embert képessé tette arra, hogy felismerje a bűnt, és szembeszegüljön vele: „Ellenségeskedést támasztok közted és az asszony közt, a te utódod és az ő utódja közt: ő a fejedet tapossa, te meg a sarkát mardosod” (1Móz 3,15).

Ellen G. White azt írta a szakasszal kapcsolatban, hogy „amikor az ember áthágta Isten törvényét, természete gonosz lett”, „a bűnös ember és a bűn szerzője között nem természetszerű az ellenségeskedés”, „az ember lelkébe plántált krisztusi kegyelem támaszt ellenségeskedést Sátán ellen. E megtérítő kegyelem és megújító erő nélkül az ember örökre Sátán foglya maradna; olyan szolgál, aki készségesen teljesíti Sátán parancsát. A Lélek új alapelve azonban harcot támaszt ott, ahol korábban béke volt. A Krisztustól kapott erő teszi képessé az embert arra, hogy a zsarnokot és a bitorlót elutasítsa. Azok, akik nem szeretik a bűnt, hanem gyűlölik, akik ellenzik és legyőzik azokat az indulatokat, amelyek fogva tartják őket, olyan erő birtokában vannak, amely kizárólag felülről származik.”⁵⁴⁷

Isten két „eszközt” használt fel arra, hogy meggyőzze az embert a bűnről, és felébressze benne a szabadulás utáni vágyat: a pogányok életében a lelkiismeret törvényét (Rm 2,14–16), a választott nép életében az írott törvényt (Rm 3,9–20).⁵⁴⁸

⁵⁴⁷ White, E. G. *A nagy küzdelem*. Budapest, 1986, 449–450. p.

⁵⁴⁸ Gál Ferenc arról ír, hogy az emberek a vallástól függetlenül is felismerik a bűnt, amit e katolikus teológus kijelentéséhez hozzá kell tennünk, hogy e felismerés nem szükségszerűen vezeti el az embereket a megigazuláshoz: „Az ember a vallástól függetlenül is rájön, hogy élete zaklatott, tele van kötöttséggel, szenvedéssel, s menetel a halál felé. Belülről érzi, hogy ösztöneit, vágyait nem képes alárendelni személyes elhatározásainak, kívülről pedig környékezi a természet ridegsége, ártalma; a gyűlölet és igazságtalanság. Miért van így és lehet-e belőle szabadulni? ... Tapasztalunk-e olyan jeleket, amelyek elárulják, hogy a modern ember sem közömbös a megváltás vagy a Megváltó iránt? ... Ilyen elsősorban az egyedüllét, mint végső emberi szükség. ... A világ törekenységének felismerése is világosabb lett. ... A büntudat nem jelentkezik nyilvános vezeklésben és engesztelő vallási szertartásokban...

A hetednapi adventista egyház életében kiemelkedő szerepe van a misszióknak. Ez a tény az egyház teológiai felfogásában is megmutatkozik. Az adventistákat komolyan foglalkoztatja a pogányok üdvösségének kérdése; számos adventista van, aki komolyan hiszi, hogy a pogányok, akik akaraton kívül nem kerülhettek kapcsolatba az evangéliummal, lelkiismeretük szavát követve is eljuthatnak Isten üdvözítő ismeretére.⁵⁴⁹ Úgy tűnik, Pál apostol is ezt a felfogást követte, amikor kijelentette:

„Mert amikor a pogányok, akik nem ismerik a törvényt, természetes eszük szerint cselekszik azt, amit a törvény követel, akkor ezek a törvény nélküliek önmaguknak szabnak törvényt. Ezzel azt bizonyítják, hogy a törvény cselekedete be van írva a szívükbe. Erről lelkiismeretük és egymást vádló vagy éppen védő gondolataik együtt tanúskodnak majd, azon a napon, amelyen megítéli Isten az emberek rejtett gondolatait az én evangéliumom szerint Krisztus Jézus által (Rm 2,14–16).

Azonban Pál apostol éppen a Római levélben szólt arról, milyen korlátozott a lelkiismeret befolyása a pogányok életében, akik „a halhatatlan Isten dicsőségét felcserélték emberek és madarak, négy lábúak és csúszómászók képével”, és „mivel nem méltatták Istent arra, hogy megtartsák ismeretükben, Isten kiszolgáltatta őket az erkölcsi ítéletre képtelen gondolkodásnak, hogy azt tegyék, ami nem illik” (Rm 1, 23,28). A lelkiismeret fénye csupán gyenge, füstölgő gyertyabél, melynek világossága csupán néhány egészen kivételes esetben volt alkalmas arra, hogy elvezesse az embereket a megigazulásra.

Isten azért választotta ki Ábrahám leszármazottait, és azért adta nekik kinyilatkoztatott törvényét, hogy meggyőzze őket is, és a többi népet is arról, hogy egyedül az eljövendő Megváltóba vetett hit által menekülhetnek meg a bűn szolgaságából. A Sínai-hegy mellett történtek csakúgy, mint a választott nép egész története arról tanúskodik, hogy Izrael végzetesen félreértette Isten szándékát, és visszaélt a törvénnyel.⁵⁵⁰ Még a zsidó származású keresztények között is akadtak olyanok, akik azt remélték, hogy a törvény iránti engedelmisséggel képesek legyőzni a bűn sötét árnyait. Pál ezekkel a keresztényekkel szállt szembe a Galatákhöz írt levélben, és kije-

viszont, ... az irodalom, színház, film csak akkor tud érdeklődést kiváltani, ha az örök emberit, a bűn és erény összeütközését mutatja be.” Gál, F.: *A teremtett és megváltott ember*. Budapest, 139–142. p.

⁵⁴⁹ Vaucher, A.: *L'Histoire du Salut. Cours de doctrine biblique*. Dammarie-les-Lys, 1951, 39–44. p.

⁵⁵⁰ „A törvény teljesítésétől várta a hű zsidó Jahve megváltó kegyelmét. E tekintetben egy sajátos jogi viszony jellemezte a zsidó vallást. A zsidó tudós, az írástudó Isten és ember viszonyát egy adás-vétel, egy tartozik, követel rovatba sorolta be. Az ember szállítja Istennek a törvény megtartását, Isten viszont szállítja az üdvösséget. Ha valaki betölti a törvény összes parancsolatát, sorsa nem lehet más, mint jólét

lentette, „ha a törvény által van a megigazulás, akkor Krisztus hiába halt meg” (Gal 2,21).

E keresztények álláspontja készítette arra is, hogy a Római levélben árnyaltabb formában is kifejtse a törvény üdvtörténeti szerepét: „Tudjuk pedig, hogy amit a törvény mond, azt a törvény alatt élőknek mondja, hogy elnémuljon minden száj, és az egész világot Isten ítélje meg. Mert a törvény cselekedeteiből nem fog megigazulni egyetlen halandó sem öelötte. Hiszen a törvényből csak a bűn felismerése adódik (Rm 3,19–20).

Helyesen írta Karner Károly a Római levélhez fűzött magyarázataiban:

„A törvény követelésének a célja egyenesen az, hogy minden száját „elnémítson”, tehát, hogy lehetetlenné tegye bárkinek is Isten színe előtt a hivatkozást saját jóságára, derekasságára vagy kiválóságára... Pál ehhez hozzáteszi azt az alapvető megállapítást, hogy a törvény csak a bűn felismerésére segít el. A törvény olyan, mint a tükör: aki beletekint, felismeri benne arcát, gyönyörködhet benne és megláthatja a ráncokat, hibákat is arcvonásai között. De a tükör semmit sem segít ahhoz, hogy a hibák elmúljanak. ... A törvény azzal is igen nagy, sőt felbecsülhetetlen szolgálatot tesz, hogy megtanít a bűn felismerésére. Mi lenne az emberrel, ha a törvény nem vezetné el a bűn ismeretére, s ha ez az ismeret nem élesztené fel az ember büntudatát? Azonban a törvény és semmiféle erkölcsiség sem tudja feltárni és megnyitni az utat Istenhez. A törvény nem lépcső, amelynek fokain, ha fáradsággal és küzdelemmel is, felküzdenénk magunkat úgy, hogy a lépcső tetőfokán, áttornázhathatnánk magunkat az Istennel való közösségbe, az örök életre.”⁵⁵¹

II. A hit általi megigazulás és a krisztológia

Ha az üdvösség nem származhat az embertől, akkor mindenestől kívülről kell jönnie. Alphonse Maillot francia protestáns lelképásztor találóan jegyezte meg: „a bűn egyetemességéről szóló páli tanítás mindenekelőtt abból az óhajból táplálkozik, hogy Jézus Krisztusban senki se maradjon ki az üdvösség egyetemességéből”⁵⁵²

„Mert kegyelemből tartattatok meg hit által; és ez nem tőletek van: Isten ajándéka ez. Nem cselekedetből, hogy senki ne kérkedjék.” (Ef 2, 8–9). Kegyelem nélkül egyetlen bűnös sem nyeri el az életet: üdvösségünk teljes mértékben Istentől származ-

és boldogság, mert Isten igazságos, aki jutalmaz és büntet, érdem és cselekedetek szerint.” Mátyás Ernő: *Újszövetségi kijelentéstörténet*, Bp. 1943. 59–60. p.

⁵⁵¹ Karner Károly: *Isten igazsága*. Győr, 1942. 24. p.

zik. Az ember semmivel sem rendelkezik, amivel helyreállíthatná közösségüket Istenel, ezért a megigazulást ingyen ajándékként kell elnyerniük.

Isten ingyen, de nem igazságtalanul gyakorol kegyelmet a bűnös felett. Pál elszakíthatatlan kapcsolatot látott Isten igazsága és az ember megigazulása között: Isten igaz marad akkor, amikor igazzá teszi azt, aki Jézusban hisz (Rm 3,26). Hogyan lehet Isten igaz Bíró akkor, amikor igazságába fogadja a bűnösöket? E kérdésre válaszol a hit általi megigazulásról és a Krisztusról szóló tanítás.

Az adventista teológia történetének áttekintéséből láthattuk, hogy egyes adventisták inkább az inkarnáció, mások inkább a kereszt teológusai. E két megközelítés eltérő eredményre vezet mind a megigazulás természetének, mind a megigazulás és a megszentelődés kapcsolatának megítélésében. Az inkarnáció teológusai inkább arra teszik a hangsúlyt, hogy Jézus Krisztus az ember példaképe; ahogy Ő győzött a kísértések felett, úgy győzhetünk mi is (természetesen nem a magunk erejéből, hanem kegyelem által). A kereszt teológusai azonban inkább az ember elesett állapotára teszik a hangsúlyt, Krisztusban pedig előbb Megváltót látnak, és csak másodsorban szólnak róla, mint Példaképről. Ezért külön kell szólnom a hit általi megigazulás és az inkarnáció, valamint a hit általi megigazulás és a megváltás kapcsolatáról.⁵⁵³

1. Az Ige testté lett

Számos adventista úttörőnek kételyei voltak mind Krisztus isteni természetével, mind a Szentháromságról szóló tannal kapcsolatban.⁵⁵⁴ Mint a helyreállítási mozgalom örökösei, katolikus hagyománynak tekintették, és elvetették a khalkedóni hitvallást:

„Ezért szentatyáinkat követve mindnyájan egybehangzóan valljuk és tanítjuk egy és ugyanazon Urunkat, Jézus Krisztust, a Fiút, ugyanazt, aki tökéletes istenségében és ugyanazt, aki tökéletes emberségében, ugyanazt, aki testből és értelmes lélekből áll; egylényegű az Atyával istenségében, és ugyanő egylényegű velünk emberségében, hasonló hozzánk mindenben, a bűnt kivéve; minden időt megelőzően született az Atyától istensége szerint, ugyanő a végső napokban értünk és a mi üdvösségünkért az Istenszülő (*theotokoss*) Szűz Máriától született embersége szerint, egy és ugyanazon Krisztus, Fiú és Úr, Egyszülött, a két természetben keveredés nélkül, változatlanul, elszakíthatatlanul, elválaszthatatlanul elismerendő, az egység miatt a két természet

⁵⁵² Maillot, A.: *L'Épître de l'Espérance*. 24. p.

⁵⁵³ Szilvási József: *Jézus Krisztusban nem volt bűn*. Lelkész-tájékoztató, 1988, 56–64. p.

⁵⁵⁴ Pfandl, G.: *The Doctrine of the Trinity Among Adventists*. Bible Research Institute, Silver Spring, 1999, 1-9. p.

különbségét meg nem szüntette, sőt megtartva mindkét természet sajátosságát, s mindkettő egy személyben (*proszópon*), egy valóságban (*hüposztaszisz*) egyesül, nem válik szét két személyre, nem osztódik két személyre, hanem egy és ugyanaz a Fiú és Egyszülött Isten-Ige, az Úr Jézus Krisztus...⁵⁵⁵

Ellen G. White nem osztotta az első adventisták álláspontját; ő hitt Krisztus isteni és emberi természetének valóságában. János evangéliuma megerősíti ezt az álláspontot: „kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige”, és „az Ige testté lett, közöttünk lakott, és láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét, telve kegyelemmel és igazsággal” (Jn 1,1,14).⁵⁵⁶

Az inkarnáció feltételezi, hogy Jézus Krisztus földi születése előtt is létezett, küldetése nem Betlehemben kezdődött, ott csupán új szakaszba lépett. Az Újszövetség nem csupán azt tanítja, hogy Krisztus Betlehem előtt is létezett, hanem azt is tanítják, hogy Krisztus egy volt az Atyával, Ő volt a VAGYOK, aki kinyilatkoztatta magát Mózes számára (Jn 8,58). Ő, aki öröktől fogva Istennél volt, megüresítette magát (Fil 2,5–11), eljött és emberi formát öltött, hogy megmentse a bűnösöket (1Tim 1,15;3,16). Amikor az Újszövetség a „forma” szót használja, nem csupán Jézus külső megjelenésére, hanem személyének lényegére gondol: Jézus Krisztus egészen Isten és egészen ember volt.

Pál apostol azt is tanította, hogy Krisztus testetöltése az Atya és a Fiú tanácsából született (2Kor 8,9; Kol 2,9; 1Tim 3,16; Zsid 2,14; 5,7; Gal 4,4–5). Jézus Szentlélektől fogantatott és szüztől született (Mt 1,18–21; Lk 1,26–35), ez is isteni és emberi természetének kettősségét fejezi ki.

Jézus Krisztus emberi természetének tökéletes valósága az Újszövetség bizonyágtételének tárgya. Még azok a szakaszok is, melyek Krisztus felmagasztalt állapotáról szólnak, emberként beszélnek róla. Láthattuk, hogy a hit általi megigazulás körül folyó viták szempontjából milyen fontos kérdés Jézus emberi természetének tökéletes büntelensége. Az Újszövetség számos szakaszban félreérthetetlenül tanítja, hogy Jézus Krisztusban nem volt bűn – sem emberi, sem isteni természetét tekintve.

⁵⁵⁵ Szántó Konrád: *A katolikus egyház története. 3. köt., Az egyháztörténet forrásai, szöveggyűjtemény.* Budapest, 1987, 193–194. p.

⁵⁵⁶ Godet, F. múlt században élt svájci protestáns írásmagyarázó azt írja, hogy a „testté lett” kifejezés nem csupán Jézus látható voltát, földi megjelenésének szerénységét erőtlenségét akarja jellemezni, hanem annak az emberi létformának a valóságát is, amelybe az Ige belépett. A testtélével képezi alapját annak, hogy Krisztus szenvedhetett, harcolhatott, tanulhatott, fejlődhetett, szerethetett, könyöröghetett, éppúgy, mint mi.” Ld.: Szilvási József: *Örökkévaló evangélium.* Budapest, 1987, 25. p.

A Zsidókhöz írt levélben ezt olvassuk: Krisztus „hosszán hasonlóan kísértést szenvedett mindenben, kivéve a bűnt” (Zsid 4,15). Péter „Isten Szentjének” (Jn 6,69) nevezte őt, és azt írta róla, hogy „Ő nem tett bűnt, álnokság sem hagyta el a száját” (1Pt 2,22). János azt mondja, „Őbenne nincsen bűn” (1Jn 3,5), Pál kijelenti, Krisztus „bűnt nem ismert” (2Kor 5,21), de Jézus maga is büntelennek vallotta magát, és megkérdezte ellenfeleitől: „Közületek ki tud rám bűnt bizonyítani?” (Jn 8,46).

A bevezetőben említettem, hogy gyümölcstelennek tartom azt a kérdést, hogy vajon Jézus Ádám bűneset előtti, vagy bűneset utáni természetében jött-e a világra? Három adventista szerzőre szeretnék utalni, akik szintén hibásnak tartják e kérdést:

1. Franciaországi dogmatikatanárom „*Krisztus felfedezése*” című könyvében azt írta, hogy „*nem szabad bezárni magunkat e két alternatíva börtönébe*”, mert Jézus Krisztus részben Ádám bűneset előtti természetét vette magára: Szentlélektől fogantatott, „szentnek mondatott, Isten Fiának” (Lk 1,35). Jézus azonban akkor jött a földre, amikor a bűn már legyengítette és sebezhetővé tette az emberi természetet. Jézus nem a Paradicsomban volt, „saját világába jött, és az övéi nem fogadták be őt” (Jn 1,11). Önként tette ki magát mindannak a kísértésnek, ami bennünket fenyeget; Sátán minden eszközt igénybevetett, hogy elejtse Őt, de semmit sem talált benne, amit sajátjának nevezhetett volna. Isten megszabadította, és győzelemre vezette Krisztust, és hit által mi is osztozhatunk ebben a győzelemben.⁵⁵⁷
2. A hetednap Adventisták alapvető hitelveinek magyarázatában szintén azt olvassuk, hogy Krisztus sem Ádám bűneset előtti, sem Ádám bűneset utáni természetét nem vette magára, Jézus emberi természete egyedülálló volt: „*Krisztus emberi természete nem az ádámiai emberi természet volt, azaz nem a bukás előtti Ádám természete, sem pedig az elbukott ember természete, azaz nem minden tekintetben Ádámnak a bukás utáni emberi természete. Nem az ádámiai volt, mert magában hordta az ádámiai természet ártatlan gyengeségeit. Nem az elbukott természet volt, mert sohasem süllyedt erkölcsi tisztátalanság-*

⁵⁵⁷ Steveny, Georges: *A la découverte du Christ*. Dammarie-les-Lys, 1991, 298–299 p.

ba. Így tehát a szó legszorosabb értelmében a mi emberi természetünk volt, de a bűn nélkül.”⁵⁵⁸

3. Végül ugyanezt a gondolatot fogalmazta meg az adventista teológiai kézikönyv szerkesztője Roul Dederen is: „Jézus emberi természete nem volt azonos Ádám bűneset előtti természetével, de nem volt azonos Ádám bűneset utáni természetével sem, mert benne nem volt bűn.”⁵⁵⁹

Krisztus „bűnös testhez hasonló formában” (Rm 8,3) jött el, felvette az emberi természetet és hordozta annak bűn okozta gyengeségeit, de bűn nem volt benne. A Szentírás egybehangzó bizonyágtétele szerint Jézus büntelensége nem jelenti azt, hogy Jézust nem lehetett megkísérteni, és hogy Ő nem vétkezhetett volna. Ha így lenne, küldetése nem volna több, mint színjáték. Igaz, hogy Isten nem vétkezik, és gonoszsággal nem kísérthető (Jak 1,13), de Jézust – emberi természetére való tekintettel – meg lehetett kísérteni. Sátán mindenben megkísértette, amiben bennünket is megkísért, de nem tudta Őt bűnre csábítani. Jézus – különösen a fájdalmak órájában – szívet tépő küzdelmeket állt ki, de nem szakította meg közösségét az Atyával (Lk 22,41–44).

Pál hálát mond Isten kimondhatatlan ajándékáért (2Kor 9,15). Valóban kimeríthetetlen az az ajándék, amit Krisztus büntelenségében, és kísértések felett aratott győzelmében nyerhettünk, mert Jézus büntelensége nem csupán erkölcsi tökéletesség, hanem engesztelő áldozatának alapja is. Ha Jézus Krisztus nem lett volna szeplőtlen Bárány, ha maga is megváltásra szorult volna, akkor nem mutathatott volna be mindenre elégséges áldozatot az ember bűneiért. A büntelen emberi természetről szóló bizonyágtétevés nem csupán Jézusról, mint személyiségről szól, hanem Jézusról, mint Szabadítóról szóló bizonyágtétevés is. Mivel Jézus Krisztus szent és büntelen, rendelkezik azokkal az adottságokkal, melyek feljogosítják arra, hogy Úr, Megváltó és Főpap legyen. Jézus Krisztus szentsége és szeplőtlensége engesztelő áldozatának előfeltétele.

⁵⁵⁸ *A hetedik napot ünneplő adventisták hitelvei, A 27 alapvető hitelv bibliai magyarázata.* Advent Kiadó, Budapest, 1997, 55. p.

⁵⁵⁹ Dederen, R.: *Christ, His Person and His Work. Handbook of the Seventh-day Adventist Theology.* Review and Herald, Hagerstown, 2000, 164. p.

2. Krisztus engesztelő áldozata

E ponton szeretnék visszatérni a krisztológia és a megigazulástan kérdéséhez. Egyetlen adventista sem állítja, hogy Jézus Krisztus bűnös volt. Azok is határozottan tanítják az Ő bűntelenségét, akik szerint Jézus Ádám bűneset utáni emberi természetét vette magára. E bűntelenséget Krisztus isteni természetére vezetik vissza, és abban látják, hogy Krisztus a benne lakozó isteni erő birtokában, csírájában „elfojtotta” az emberi természetéből fel-feltörő bűnös hajlamokat, így azok gyümölcstelenek maradtak. Krisztus ezzel példát mutatott nekünk, és meggyőzött bennünket arról, hogy a Szentlélek ereje által mi is elfojthatjuk a bennünk lévő bűnös indulatokat.

Norman Gulley, adventista teológus sorozatot írt a krisztológia és a megigazulás problémájáról, és azt kérdezte: *Jézus példaképünk vagy helyettesünk?* Gulley nem tagadta, hogy Krisztus követése keresztény életünk elengedhetetlen része; azonban kijelentette: mielőtt Krisztus példaképünké válhatna, előbb helyettesünké kell lennie.⁵⁶⁰ Meg kellett váltania bennünket ahhoz, hogy egyáltalán Krisztus követéséről beszélhessünk.

Ezért Krisztus földi szolgálatának központi eseménye nem az inkarnáció, hanem a kereszt. Krisztus inkarnációja, bűntelen élete, kísértések feletti győzelme a keresztre vezető út elengedhetetlen része volt, de nem ez volt az „óra”, melyről ezt mondta: „éppen ezért az óráért jöttem!” (Jn 12,27–28) Krisztus életében az „óra”, melyért jött, a „pohár” (Mt 26,42), amit ki kellett innia, a *kereszt volt*.

A kereszt a törvényeskedő zsidónak botrány, a bölcselkedő görögnek bolondság, annak az embernek azonban, aki felismerte elveszett állapotát, Isten ereje, Isten dicsősége, a dicsekedés egyetlen forrása (1Kor 1,18–2,5). Pál apostol szinte minden levelében hivatkozik Krisztus halálára, és számos kifejezést használ ennek az üdvösséges titoknak a megvilágítására: áldozat, engesztelés, szabadítás, megbékélés. E kifejezések mindegyike más-más szempontból mondja el azt, hogy az ember üdvözítésének művében Isten volt a kezdeményező fél.⁵⁶¹

⁵⁶⁰ Gulley, N.: Páldakép vagy helyettes? Vajon számít-e, hogyan tekintünk Jézusra? Adventhírnök, 1990/1991. 1–6 rész.

⁵⁶¹ Röviden azt próbálok itt összefoglalni, amiről az „Örökkévaló evangélium” című könyvben írtam. Szilvási József: *Örökkévaló evangélium*. Adventista Egyház, Budapest, 1987, 40–49. p.

A kereszt mindenekelőtt Isten szeretetéről tanúskodik: „Isten abban mutatta meg rajtunk a szeretetét, hogy Krisztus már akkor meghalt értünk, amikor bűnösök voltunk” (Rm 5,8), de nemcsak Isten szeretetéről, hanem bűn feletti igazságos ítéletéről is meggyőződhetünk a keresztnél. Oly hatalmas a bűn, oly kérlelhetetlen annak bűnhődése, hogy miatta Isten nem kegyelmezett egyszülött Fiának sem. Halálra adta őt. Megüresítjük a megigazulásról szóló tanítást, ha nem vesszük komolyan Isten bűn feletti haragját (Rm 1,18).

Krisztus halála áldozati halál: „Krisztus szeretett minket, és önmagát adta értünk áldozati ajándékkul, az Istennek kedves illatként” (Ef 5,2). Ez azt jelenti, hogy Krisztus helyünkbe lépett, elhordozta azt a büntetést, amit nekünk kellett volna elhordoznunk, hogy mi elnyerhessük az életet, amiben pedig neki kellett volna részesülnie. Pál apostol gondosan ügyelt arra, hogy a megigazulásról szóló tanítás közben megőrizze Isten igazságosságának tényét: Isten igaz marad akkor, amikor megigazítja azokat, akik Jézusban hisznek (Rm 3,21–26).

Ellen G. White szemléletes módon szövelt Krisztusról, mint áldozatról:

Istenben „az igazság és az irgalmasság egymástól távol állt, egymás ellentéte volt. Mély szakadék választotta el őket egymástól. Az Úr, Üdvözítőnk istenségét emberi természetbe öltöztette, s az ember érdekében szeplő és sömörögzés nélküli életet állított elénk. Ég és föld közé állította keresztyét... Ott találkoznak az utak: igazságosság és irgalmasság összeölelkeznek a szakadék felett. Az igazság leszáll fenséges trónjáról, és a menny minden seregével a kereszthez megy. Ott függ valaki, aki Istennel egyenlő, s hordozza minden bűnért és igazságtalanságért a büntetést. A teljes elégtétel tudatában az igazság tisztelettel borul a keresztre, s így szól: Eleget!”,⁵⁶²

Krisztus keresztyével kapcsolatban az engesztelés szónak is mély értelme van (Zsid 2,17; 1Jn 2,2; 4,10). Az *engesztelés* a bűn elfedezését jelenti. Amikor Isten, az áldozat következtében megbocsátja a bűnt, befedi azt, nem tekint rá többé. Az ószövetségi próféták közül Zakariás írt a legszemléletesebben e tényről. Azt írja, látta a főpapot szennyes ruhában állni Isten előtt. Sátán mellette volt, és vádolta őt, de Isten angyala elnémította Sátánt, a főpapot pedig tiszta ruhába öltöztették. A látomást kísérő üzenet így szólt: „Nézd! Elvettem a bűnödöt, és díszes ruhába öltöztetlek téged” (Zak 3,4).

⁵⁶² ld.: Szilvási József: i.m. 44–45. p.

A következő kifejezés a *megváltás*. E kifejezés a rabszolga-kereskedelemből származik, és azt jelenti, hogy Krisztus megfizette bűneink váltságdíját, és szabadokká tett bennünket (Tit 2,14; 1Pt 1,18–19). Krisztus áldozata így nemcsak elégtétel és a bűnbocsánat alapja, hanem valóságos szabadulás forrása is: „ő szabadítja meg népét bűneiből” (Mt 1,21).

Végül, a kereszt az Isten és az ember megbékélésének eszköze (Rm 5,10; 2Kor 5,18–20; Kol 1,20–22). Az ellenségeskedés oka a bűn, amit Krisztus megszüntetett, amikor eltörölte a bűnt. Azok, akik hit és Lélek által Krisztusba oltattak, magukra vonatkoztathatják az apostol szavait: „*Nincs tehát most már semmiféle kárhoztató ítélet azok ellen, akik a Krisztus Jézusban vannak, mivel az élet Lelkének törvénye megszabadított téged Krisztus Jézusban a bűn és a halál törvényétől*” (Rm 8,1–2). Az ember a keresztnél meglátja Isten szeretetét, és ez a szeretet meghódítja a lelket, a szívet pedig Isten akaratának rendeli alá. Ahogy Pál apostol írta: „Isten jósága megtérésre ösztönöz” (Rm 2,4).

3. Közösség Krisztussal

A megbékélés az a határ, ahol a kereszt objektív gyümölcsei, azok a javak, melyeket Krisztus megszerzett számunkra, és e gyümölcsök szubjektív elfogadása megtörténik. E ponton szólnom kell arról, miként jöhet létre a kapcsolat Krisztus keresztyje (ott és akkor), valamint a hívő ember üdvössége (itt és most) között? A kérdésre így felelhetünk: a Krisztussal való közösség által. John Murray, presbiteriánus teológus azt írta, hogy a Krisztussal való közösség az üdvösségről szóló tanítás központi igazsága; nem csupán egy szakasz a megváltás kincseinek alkalmazásában, hanem az üdvösség összes elemének foglalatja.⁵⁶³ Lewis B. Smedes pedig kijelentette: a Krisztussal való közösség egyidőben az emberi egzisztencia szíve és külső foglalatja, a hiteles keresztyén tapasztalat teljessége.⁵⁶⁴

A hit általi megigazulásról szóló tanítás református értelmezéséről szólva idéztem Kálvin szavait, aki Lutherrel egyetértésben tanította, hogy a keresztyén élet alapja Krisztus tőlünk idegen igazsága. Kálvin azonban egy lépéssel tovább ment, és feltette a kérdést: hogyan részesülhet az ember ebben az idegen igazságban? Majd azt felelte:

⁵⁶³ Murray, J. : *Redemption – Accomplished and Applied*. Grand Rapids, Eerdmans, 1955. 201. p.

⁵⁶⁴ Smedes, L. B.: *Union With Christ. A Biblical View of the New Life in Jesus Christ*. Grand Rapids, Eerdmans, 1983, XII. p.

az ember azáltal részesül a Krisztus által megszerzett üdvjavarokban, hogy a Szentlélek által Krisztusba olttatik, azaz közösségbe kerül vele. Ezért a megigazolásról szóló tanításban nem az a főkérdés, hogy mit jelentenek azok a javak, melyeket Isten felkínált nekünk Krisztusban, hanem az, hogy részesültünk-e Krisztusban? Amíg Krisztusban vagyunk, megváltottak vagyunk, ha kiestünk a Krisztussal való közösségből, elvesztettük a megváltás áldásait. Ezért az üdvjavak tartalmi vizsgálata előtt, időt kell szentelnünk annak a kérdésnek: vajon mit jelent a Krisztussal való közösség, és milyen jelentősége van annak a hit általi megigazulás szempontjából.

Az Újszövetség tulajdonképpen három formában mutatja be a Krisztussal való közösség valóságát:

1. Egyes szakaszokban arról olvasunk, hogy a hívők *Krisztusban* vannak: „ha valaki Krisztusban van, új teremtés az: a régi elmúlt, és íme: új jött létre” (2Kor 5,17). Ezt a gondolatkört találjuk az alábbi szakaszokban: Jn 15,4–5,7; 1Kor 15,22; 2Kor 12,2; Gal 3,28; Ef 1,4;2,10; Thessz 4,16; 1Jn 4,13.
2. Más szakaszokban viszont arról olvasunk, hogy *Krisztus van bennünk*: „nem én élek, hanem Krisztus él bennem” (Gal 2,20), „a Krisztus lakjék szívetekben a hit által” (Ef 3,17), „Vagy nem ismeritek fel magatokon, hogy Jézus Krisztus bennetek van? Ha nem, akkor még kipróbálatlanok vagytok” (2Kor 13,5). „Ha pedig Krisztus bennetek van, bár a test a bűn miatt halott, a Lélek életet ad az igazság által. Ha pedig annak Lelke lakik bennetek, aki feltámasztotta Jézust a halottak közül, akkor az, aki feltámasztotta a Krisztus Jézust a halottak közül, életre kelti halandó testeteket is a bennetek lakó Lelke által” (Rm 8,10-11). Ez utóbbi szakasz azért jelentős, mert összeköti Krisztus és a Szentlélek jelenlétét a hívőben.
3. Pál egy harmadik formulát is alkalmazott, ez pedig *a Krisztussal*: „a keresztség által ugyanis eltemettünk vele a halálba” (Rm 6,4), „ha ugyanis eggyé lettünk vele halálának hasonlóságában, még inkább eggyé leszünk vele a feltámasztásának hasonlóságában is” (Rm 6,5).

Anthony A. Hoekema négy kérdést érintett a Krisztussal való közösséggel összefüggésben.⁵⁶⁵ Bár e kérdéseket a szigorú kálvinizmus szellemében tárgyalja, így álláspontjának egyes pontjait elfogadhatatlannak tartom, megállapításai igen tanulságosak.

Először, Isten Krisztusban „*kiválasztott minket magának már a világ teremtése előtt, hogy szentek és feddhetetlenek legyünk öelötte szeretetben*” (Ef 1,3–4).⁵⁶⁶

Másodszor, a közösség alapja Jézus Krisztus áldozata: Ő a Jó Pásztor, aki életét adja a juhokért, s akik az Ő juhai, azok hallgatnak szavára (Jn 10,1–30).

Harmadszor, a Krisztussal való közösségnek nyolc áldása van, és ezek a Krisztusban elnyerhető üdvjavak egészét átfogják: (1) Az újjászületés azt jelenti, hogy az ember a Lélek által Krisztusba olttatik (1Jn 4,13). (2) A hit gyümölcse, hogy Krisztus bennünk lakik (Ef 3,16–17). (3) Megigazulásunk Krisztusban megy végbe (1Kor 1,30; 2Kor 5,21). (4) Megszentelődésünk a Krisztussal való közösség gyümölcse (2Kor 5,17). (5) Üdvbizonyosságunk abból táplálkozik, hogy semmilyen teremtmény sem törheti szét Krisztussal való közösségünket (Rm 8,38–39). (6) Halálunkban is Krisztusban vagyunk elrejtve (Rm 14,8; Jel 14,13). (7) Krisztusban van feltámadásunk (Kol 3,1; 1Kor 15,22–23). (8) Végül Krisztusban dicsőülünk meg (Kol 3,4; 1Thessz 4,16–17).

Hoekema végül a Krisztussal való közösség jelentőségéről szólva kijelenti, hogy ha megnyílt az ember szeme, és meglátta a Krisztussal való közösség gondolatkörét, akkor mindenütt felfedezi nyomait az Újszövetségben. Az „*en Christō*” kifejezés, valamint párhuzamosai, az „*en Kyriō*” és az „*en autō*” nem kevesebb, mint 164 alkalommal fordulnak elő Pál leveleiben. Bár az első két kifejezés nem szerepel János

⁵⁶⁵ Hoekema, A. A.: *Saved by Grace*. Grand Rapids, Eerdmans, 1989, 54–67. p.

⁵⁶⁶ A Szentírás úgy mutatja be Istent, mint aki örökkévaló, mindenható és kegyelmes Isten. Választásai sem nem tetszőlegesen, sem nem igazságtalanok. Isten kiválasztott bennünket kezdetben, amikor mi „még bűnösök voltunk” és nem érdemeltünk volna mást, mint kárhozatot. A kiválasztás célja, hogy „legyünk mi szentek és feddhetetlenek öelötte szeretet által”. A kegyelmi kiválasztás tana azért van, hogy hálaadásra indítson, és Isten dicsőítésére vezessen azáltal, hogy emlékezetünkbe vési az igazságot: hitünk és üdvösségünk egyedüli alapja az élő Isten kibeszélhetetlen és tökéletes műve. A kiválasztás nem ellenkezik a szabad akaratról szóló tanítással. Pál az evangélium szabad elfogadására hívja az embereket, s amikor megtértek, eléjük tartja a kiválasztást anélkül, hogy feloldaná ezt a feszültséget, ami meghaladja értelmünket. (Szilvási József: Vázlatok az üdvösségről szóló tanításról, Lelkész-tájékoztató, 1983, 195–201. p).

írásaiban, az „*en emoi*” és az „*en autō*” szavakat többször is megtaláljuk Jézus Krisztusra vonatkoztatva.

Deissmann Adolf, aki először írt e kifejezés jelentőségéről, megállapította, hogy az „*en*” plusz személynév, vagy személyes névmás dativus-os alakját Pál apostol használta először a vallásos nyelvben. Ezért Deissmann szerint az „*en Christō*” formula az apostol legjellegzetesebb kifejezése. James S. Stewart ezen az úton haladva kijelenti, hogy az „*en Christō*” kifejezés Pál tanításainak kulcsa: „Az a meggyőződés alakult ki bennem – írja –, hogy a Krisztussal való közösség az a kulcs, melynek segítségével megérthetjük Pál tanítását és tapasztalatát – sokkal inkább, mint a megigazulás, kiválasztás eszkatológia vagy bármely más jelentős apostoli témakör.”⁵⁶⁷

Stewart azt írja, Pál számára a kereszténység nem csupán spekulatív rendszer, hanem új élet Krisztusban: „többé nem én élek, hanem Krisztus él bennem” és „nekem az élet Krisztus” (Gal 2,20; Fil 1,21). Stewart szerint nem csak Pál „vallása” (dogmatikája), hanem Pál etikája is a Krisztussal való közösségre épül. Krisztusban lenni azt jelenti, hogy az ember úgy viszonyul a bűnhöz, mint Krisztus, és azzal az erővel, amit Krisztustól kap, életre szólóan elkötelezi magát a bűn elleni küzdelemben.

A Krisztussal való közösséget nem szabad leszűkíteni az individuális szférára; a megújulás az egyénből indul ki, de kiterjed a közösségre, sőt az egész teremtett világra. „Az ismert szöveget, mely az új teremtésről szól Krisztusban, nem szabad túl könnyen leszűkíteni arra, hogy a megtérés idején mi történik ‘bennem’. Krisztus új teremtésének terve sokkal nagyobb, és sokkal átfogóbb, mint az, ami az emberi lélek belsejében történik... Azáltal, hogy Krisztusban vagyunk, egy hatalmas kegyelmi folyamat részévé lettünk, mely az új ég és az új föld felé halad, ahol minden a maga helyére kerül, és ahol Ő lesz minden mindenkben.”⁵⁶⁸

A Krisztussal való közösség lehetővé teszi, hogy megőrizzük az üdvösség *legális* és *vitális* elemei közötti egyensúlyt. A nyugati kereszténység inkább az előbbit hangsúlyozza, arról beszél, hogy Krisztus kifizette bűneink váltságdíját, fő ünnepe a

⁵⁶⁷ Stewart, J. S.: *A Man in Christ, The Vital Elements of St. Paul's Religion*. Regent College Publishing, Vancouver, 1935, VII. p.

⁵⁶⁸ Smedes, L. B.: *Union With Christ. A Biblical View of the New Life in Jesus Christ*. Grand Rapids, Eerdmans, 1983, 92. p.

nagypéntek, és az üdvjavak közül a megigazulás számára a legfontosabb. A keleti kereszténység viszont inkább az utóbbira tette a hangsúlyt és olyan szennyet látott a bűnben, amit Krisztus azzal távolított el rólunk, hogy az inkarnációban egyesült velünk. Számukra a húsvét legfőbb ünnep, és a megszentelődés az üdvjavak legfontosabbika. A nyugatiak bűnbocsánatra, a keletiek örök életre vágytak; a nyugatiaknak az volt a fontos, hogy mit tesz Krisztus *értünk*, a keletieknek az, hogy mit tesz *bennünk*. Krisztus szolgálatának e két aspektusát felfedezhetjük abban a vitában is, ami az adventisták között folyik a hit általi megigazulásról. Azonban e két dolgot helyes egyensúlyban kell tartanunk, és ebben mindenekelőtt a Krisztussal való közösség segít bennünket.

A Krisztusban megszerzett üdvjavak a vele való közösség által jutnak el hozzánk, Krisztust pedig a Szentlélek közli velünk, a Szentlélek a hívő embert Krisztusba oltja. Krisztus elmenetele a tanítványok áldására van, mert: „ha nem megyek el, a Pártfogó nem jön el hozzátok, ha pedig elmegyek, elküldöm őt hozzátok” (Jn 16,7). Jézus földi szolgálata alatt alá volt vetve az emberi lét korlátainak, feltámadása és mennybemenetele után azonban felszabadult e korlátok alól; a Lélek által mindenkivel személyesen érintkezhet, és ilyen értelemben közelebb van gyermekeihez, mint mennybemenetele előtt volt. A Szentlélek nemcsak a Krisztusról szóló üzenetet, hanem magát Jézus Krisztust is egyesíti a hívőkkel.⁵⁶⁹

Az Újszövetség számos helyen szól arról a közösségről, mely Krisztusnak és a Szentléleknek a megváltás művében kifejtett tevékenysége között fennáll. Isten „nem az általunk véghez vitt igaz cselekedetekért, hanem az ő irgalmából üdvözített minket újjászülő és megújító fürdője, a Szentlélek által, akit kitöltött ránk gazdagon Jézus Krisztus, a mi Üdvözítőnk által, hogy az ő kegyelméből megigazulva reménységünk szerint részesei legyünk az örök életnek (Tit 3,5–7).

Pál a legmarkánsabban a Római levélben fejt ki ezt az igazságot: azt írja „Isten Lelke lakik bennetek”, valamint „Krisztus bennetek van” (Rm 8,9–10), és ezzel egyenértékűvé teszi a két fogalmat. Akiben Isten Lelke van, aki egyszerismind „az Úr lelke”, „Jézus Krisztus lelke”, „Krisztus Lelke”, „Isten Fiának Lelke” (2Kor 3,17; Rm 8,9; 1Pt 1,11; Fil 1,19; Gal 4,4–6), abban egyszerismind Krisztus is jelen van.

⁵⁶⁹ Szilvásiné Juhász Zsuzsa és Szilvási József: *A Szentlélekről szóló tanítás*. H. N. Adventista Egyház, Budapest, 1985, 29–37. p.

Nem szabad meglepődni azon, hogy az Újszövetség mindazokat az üdvjavakat, melyeket Krisztusnak tulajdonít, egyúttal a Léleknek is tulajdonítja: így a megújulás a Lélek műve (Jn 3,5; Tit 3,5'), a hit a Lélek ajándéka, általa valljuk Jézus Krisztust Úrnak (1Kor 2,9,12; 12,3). A Lélek az, aki megszentel és megigazít bennünket: „megmosattatok, megszentelődtek, és meg is igazultatok az Úr Jézus Krisztus nevében és a mi Istenünk Lelke által” (1Kor 6,11). Általa leszünk Isten Fiai (Gal 4,4–6, Rm 8,15), végül Isten a Lélek által pecsétel el bennünket önmaga számára (Ef 1,13–14; 2Kor 1,22).

E szakaszok arról tanúskodnak, hogy amíg a megváltás történelmi tetteit mindenestől fogva Jézusnak, addig az újszövetségi szerzők a megváltás kincseinek alkalmazását a Szentléleknek tulajdonították. Ridderbos azt írja, hogy Pál apostol (és e tekintetben nincs különbség Pál és a többi újszövetségi szerző között) „az új életet mindenestől – annak eredetét, megvalósulását és közlését is – a Léleknek, a Lélek működésének, erejének és ajándékainak tulajdonítja.”⁵⁷⁰

A Krisztussal való közösség egyfelől a Szentlélek munkája, Ő olt be bennünket Krisztusba, azonban e közösséggel összefüggésben szólni kell a hitről is. Nevezhetném a hitet e közösség emberi összetevőjének, azonban ezzel elfedném azt az igazságot, hogy a hit Isten ajándéka. „Nem mindenkié a hit” (2Thessz 3,2). „A hit hallásból van, a hallás pedig a Krisztus beszéde által.” „Ha tehát száddal Úrnak vallod Jézust, és szíveddel hiszed, hogy Isten feltámasztotta őt a halálból, akkor üdvözülsz. Mert szívvel hiszünk, hogy megigazuljunk, és szájjal teszünk vallást, hogy üdvözüljünk (Rm 10, 17, 9-10).

Nagy Barna azt írta, „a hit a Krisztusban önmagát kijelentő istennek az Ő Lelke nyújtott ajándéka, melynél fogva az ember az élő Isten valóságát elismeri és önmagát mindenestől, teljes szívbeli bizalommal és engedelmisséggel Isten kegyelmébe veti.”⁵⁷¹ A protestáns teológiában a hit három eleméről szoktak beszélni: (1) a hit ismeret, (2) igaznak tartás és (3) bizalom. Személy szerint szívesebben használnom az elkötelezettség szót a hittel kapcsolatban: a hit azt jelenti, hogy az ember fenntartások

⁵⁷⁰ Ridderbos, H.: *Paul, An Outline of His Theology*. Grand Rapids, Eerdmans, 1975, 223. p.

⁵⁷¹ Nagy Barna: A hit a református egyházban. Mátyás Ernő (szerk.): *A hit, Tíz előadás*. Sárospataki Füzetek, 1. sz., Sárospatak, 1938, 25. p.

nélkül elkötelezi magát Isten mellett, aki Krisztusban megváltotta, valamint az Ige és a Lélek által elhívta a Jézus Krisztussal való közösségre.

Hans LaRondelle így összegzi a hit értelmét: „A hit a szív szabad akaratú ráhatározása a Szentlélek dinamikus erejére Krisztus prédikálása által, és Isten igéjébe vetett teljes bizalom és Krisztus iránti engedelmisség.”⁵⁷² Ez a hit nem csupán igaznak tartás, az igazság elméleti elfogadása, hanem egyszersmind bizalom és Isten akarata iránti engedelmisség. Az adventista teológia annak érdekében, hogy megőrizze Pál és Jakab üzenetének egyensúlyát, a cselekedeteket belefoglalja a hitbe. A hit szorul kiegészítésre a jó cselekedetek által. A jó cselekedetek benne vannak, és nem mellé társulnak.

Mivel a hit Isten ajándéka, hitünk nem lehet érdem Isten előtt. A hit nem eszközlők. Semmit sem tesz az üdvösségért, csupán elfogadja azt. Helyesen írja Leenhardt, F. J.: „A koldus keze üres, s mert üres, hasznos; de ez a kéz nem "jó cselekedet", nem érdem és nem jog. A hit ajándéka az érték elfogadására adatik; Isten kegyelme munkálkodik abban, de önmagában semmit sem ér.”⁵⁷³

III. Az üdvösség útja

Az adventista teológia nem ismeri az „üdvrend” (ordo salutis) fogalmát. E kifejezést Jacob Carpov lutheránus teológus honosította meg a teológiai irodalomban 1737-ben. Elsősorban a református dogmatikai irodalomban találkozunk vele, de a református teológusok sem egyformán viszonyulnak a fogalomhoz.⁵⁷⁴ Három eltérő álláspontot ismerünk:

1. John Murray azt írja, hogy Isten kinyilatkoztatta az üdvösség rendjét, ezért szigorú bibliai alapokon meghatározhatjuk azt a folyamatot, ahogy a hívő ember részesül azokból az adományokból, melyeket Krisztus szerzett meg neki a kereszten.⁵⁷⁵ Murray a Római levélből indul ki, ahol elhívásról, megigazulásról és megdicsőülésről olvasunk (Rm 8,30), s arra a következtetésre jutott, hogy a hitet és a

⁵⁷² Lelkész-tájékoztató, 1978, 107. p.

⁵⁷³ Leenhardt, F.J.: *L'Épître de Saint Paul aux Romains*. Labor et Fides, Geneve, 59. p.

⁵⁷⁴ A különböző álláspontok ismertetését lásd: Hoekema, A. A.: *Saved by Grace*. Grand Rapids, Eerdmans, 1989, 11-27. p.

⁵⁷⁵ Murray, J. : *Redemption – Accomplished and Applied*. Grand Rapids, Eerdmans, 1955. 98. p.

bűnbánatot a megigazulás elé, az újjászületést pedig a hit elé helyezheti, míg a megigazulás után van a fiúvá fogadás, a megszentelődés és az állhatatosság. Így Murray szerint, szigorúan követve a kinyilatkoztatás adatait, a következő üdvrendet állíthatjuk fel: *elhívás, újjászületés, hit és bűnbánat, megigazulás, fiúvá fogadás, megszentelődés, állhatatosság és megdicsőülés.*

2. Louis Berkhof szerint nincs elegendő bibliai alapja egy olyan üdvrend felállításának, amit minden ponton le lehet vezetni a kinyilatkoztatásból: „Amikor ordo salutis-ról beszélünk, nem feledkezünk meg arról, hogy az isteni kegyelem egyénekre való alkalmazásának munkája egységes folyamat, csupán azt a tényt szeretnénk hangsúlyozni, hogy ebben a folyamatban bizonyos momentumokat különböztethetünk meg, hogy a megváltás alkalmazása határozott és logikus rendben történik, és hogy Isten nem egyetlen egy cselekvésben részesíti a hívőt az üdvösség teljességében... Felmerül a kérdés, hogy a Biblia tartalmaz-e meghatározott ordo salutis-t? E kérdésre azt felelhetjük, hogy bár a Szentírás nem adja kezünkbe az üdvösség teljes rendjét, elegendő alapot ad nekünk ahhoz, hogy felállítsunk egy ilyen rendet.”⁵⁷⁶ Berkhof a következő üdvrendet állította fel: *elhívás, újjászületés, megtérés (ami magába foglalja a bűnbánatot és a hitet), megigazulás, megszentelődés, állhatatosság és megdicsőülés.*
3. G. C. Berkouwer szerint helytelen dolog ordo salutis-ról beszélni. Azt írja, hogy a témával kapcsolatos teológiai viták szereplői nagyobb jelentőséget tulajdonítottak az egyes lépéseknek az üdvösség felé vezető úton, mint magának az üdvösségnek. Kijelenti továbbá, hogy a Római levélben nem találunk egy kötött üdvrendet; ott, ahol egyesek ilyen rendet vélnek felfedezni (Rm 8,30), Pál egyáltalán nem az üdvösség egyes lépcsőfokairól írt, aztán a hitet nem lehet az üdvösséghez vezető út egyetlen lépcsőfokának tekinteni, inkább olyan valóságot kell látni benne, ami átfogja a hívő egész életét. Ezek és más okok miatt, Berkouwer elveti az ordo salutis gondolatát, és szívesebben beszél az üdvösség útjáról.⁵⁷⁷

Anthony Hoekema rámutatott, hogy a Berkouwer által felsorakoztatott nehézségeken kívül még számos egyéb nehézség is van: (1) az egyes szavak bibliai értelme nem mindig egyezik azzal az értelmezéssel, amit e szavak az ordo salutis keretei kö-

⁵⁷⁶ Berkhof, L.: *Systematic Theology*. London, 1941, 415–416. p.

⁵⁷⁷ Berkouwer, G. C.: *Faith and Sanctification*. Grand Rapids, Eerdmans, 1954, 25–26, 31–32, 36. p.

zött kapnak. (2) Az egyes fogalmak sorrendje gyakran felcserélődik a bibliai szövegekben. (3) A Rm 8,30 csupán példaszerűen sorolja fel az üdvösség néhány elemét annak a főtételnek igazolására, hogy akik Istent szeretik, azoknak minden javukra van (Rm 8,28–29). (4) A hit nem egyetlen lépés, hanem az üdvösség minden lépésének emberi feltétele, (5) a megigazulás és a megszentelődés nem egymást követő lépések, hanem egyidejű adományok, végül (6) az a sorrend, amit Murray és Berkhof javasol, nem teljes: hiányzik belőle a szeretet és a reménység.

Hoekema ennek ellenére felállított egy ordo salutis-t, amit egy ötszögletű mértani formában helyezett el: (1) az újjászületés, az új élet kezdete, amit (2) a megtérés, azaz egy új életirány követ, (3) ezután van a megigazulás, ami új státuszt teremt, (4) a megszentelődés, ami folyamatos megújulást jelent, végül (5) az állhatatosság, ami a megújulásban való kitartás. Hoekema kihagyta az elhívást, mert azt az ordo salutis előzményének tartja, valamint a megdicsőülést, amit viszont az eszkatológia egyik elemének tekint.

Az elmondottakból látható, milyen nehézségeket rejt magában egy minden részletre kiterjedő üdvrend felállítása. Bizonyára ez az oka, hogy az adventista irodalomban nem találkozunk az ordo salutis fogalmával, bár az adventisták is követnek egy bizonyos sorrendet, amikor az üdvösségről beszélnek.⁵⁷⁸

1. Isten előtti helyzetünk rendezése

Ha a bűn az ember lázadásával kezdődött, és e lázadás következtében ellenségeskedés jött létre a Teremtő és a teremtmény között, akkor a gyógyulásnak is innen kell elindulnia. A kapcsolatok rendezése magában foglalja a megigazulást és a fiúvá fogadást.

a. Megigazulás

A megigazulás mind az Ószövetségben, mind az Újszövetségben igazzá nyilvánítást, igaznak ítéletet, felmentést jelent. Amikor Isten megigazítja az embert, igazságába fogadja őt a Jézus Krisztusba vetett hit által. Így tanítja ezt az adventista teológia is. Az adventista bibliai lexikonban a következő meghatározást találjuk a megigazulás fogalmáról:

⁵⁷⁸ Blazen, I. T.: *Salvation. Handbook of the Seventh-day Adventist Theology*. Review and Herald, Hagerstown, 2000, 271–313. p.

„Teológiai értelemben ezzel a szóval jelölik azt az isteni aktust, amellyel Isten a bűnbánó bűnöst igazzá nyilvánítja, vagyis igazként kezeli. A megigazulás a kárhoztatás ellentéte (Róm 5:16). E kifejezés semmit sem mond az ember jelleméről, csupán az ember Isten előtti helyzetéről szól. A megigazulás nem a jellem átalakítása, ugyanúgy nem tesz igazzá, mint ahogy a kárhoztatás sem közvetíti a bűnös természetet. Az ember, aki a törvény áthágása folytán bűnössé vált, csak egy isteni aktus által részesülhet a megigazulás áldásaiban. A kárhoztatás érdem szerinti, a megigazulás nem lehet érdem szerinti – ez ingyen ajándék. Amikor Isten megigazítja a bűnöst, akkor felmenti, igaznak nyilvánítja, mint ilyet kezeli, és ennek megfelelő következményben részesíti. Az ellene szóló ítélet megszűnt, a megigazult bűnös egészséges viszonyba került az Úrral; olyan viszonyba, amit Pál így nevez: ‘békesség Istennel’. Az igazság állapota, amelybe így jut a bűnös, tulajdonítatik, azaz megelőlegzett igazság. Amikor Isten a bűnbánó bűnösnek tulajdonítja igazságát, valójában hitelezőjévé teszi őt a mennyei könyvekben Krisztus közbenjáró szolgálata által. Ettől a perctől úgy tekint, mintha sohasem vétkezett volna.”⁵⁷⁹

E rövid meghatározásból számos olyan következtetést vonhatunk le, melyek mindegyike részletesebb bemutatást igényel. Először le kell szögezni, hogy a megigazulás alapja nem a mi engedelmisségünk, de még csak nem is a hívés aktusa, mintha Isten azt a tényt tulajdonítaná nekünk igazságnak, hogy hiszünk Jézus Krisztusban, hanem Krisztus kereszthalálig való engedelmissége: „egynek a vétke lett minden ember számára kárhoztatá, úgy lett egynek az igazsága minden ember számára az élet megigazulásává”, „az egy ember engedetlensége által sokan lettek bűnösökké, úgy az egynek engedelmissége által is sokan lettek igazakká” (Rm 5,18–19).

Isten ezt az engedelmisséget azoknak a hívőknek adja, akik „ingyen az Ő kegyelméből” (Rm 3,24) megigazultak; „nem az általunk véghez vitt igaz cselekedetekért, hanem az ő irgalmából üdvözített minket” (Tit 3,5). Pál apostol a Római levél negyedik fejezetében a megigazulás két fontos elemét mutatta be, az egyiket Ábrahám, a másikat Dávid története példázza.

Ábrahám a hit általi megigazulásról szóló tanítás legfőbb tipológikus alakja, akinek személyét és tapasztalatát mind Pál, mind Jakab apostol előszeretettel idézte azért mondanivalójának alátámasztása végett. Pál a Galatákhöz írt levélben azt hangsúlyozza, hogy Ábrahám a Megváltó eljövételéről szóló ígéletbe vetett hit által igazult meg Isten előtt, ezért Isten csupán azokat tekinti Ábrahám leszármazottainak, akik Ábrahámhoz hasonlóan hisznek a megígért Megváltóban. Nem a fizikai leszármazás, nem is a körülmetélkedés és zsidó életforma követése teszi az embereket Ábrahám

⁵⁷⁹ *Seventh-day Adventist Bible Dictionary*. Review and Herald, Washington, D. C., 1979, 616–617. p.

fiaivá és így a megigazulás ajándékának részeseivé, hanem az Ábrahám hitéhez hasonló hit.

Pál a Római levélben nem a leszármazásra, hanem a hit és a cselekedetek szembeállítására teszi a hangsúlyt. Kora zsidó gondolkodói szerint Ábrahám az engedelmesség, tehát a jócselekedetek példaképe. Pál nem utasítja ezt el, sőt éppen erre a hiedelemre építi érveit: ha ősatyánk, Ábrahám az engedelmesség útján járt, és jót cselekedett, az emberek méltán néznek fel rá, és okkal tisztelik őt ezért. Jó dolog erkölcsösen élni, tisztesség jár azoknak, akik becsületesek, de mindez túl kevés ahhoz, hogy az ember Istent lekötelezze vele. Isten nem jog szerint, hanem kegyelemből igazítja meg az embert, ezért nem a cselekedet, hanem az Istenre hagyatkozó hit az ember megigazulásának – Istentől kijelölt – útja.

Jakabnak egészen más problémája van, őt nem a megigazulás útja, hanem annak bizonyítékai foglalkoztatják, ezért azt kérdezi: honnan tudjuk, hogy az ember megigazult?⁵⁸⁰ És azt feleli erre, nem üres, elméleti hite, hanem cselekedetei tesznek bizonyosságot arról, hogy az ember megigazult Isten előtt. Ábrahám abban példa, hogy az ígéletbe vetett hitének úgy adta bizonyosságát, hogy kiment, bár nem tudta, hová megy.

Az adventista hitelvek magyarázatában ezt olvassuk Pál és Jakab Ábráhámmal kapcsolatos kijelentéseiről:

„Sokan vallják azt a téves nézetet, hogy a jó vagy a rossz cselekedeteken múlik, hogyan tekint rájuk Isten. Pál az Isten előtt való megigazulás kérdéséről szólva... Ábrahámra utalt, aki hitt „az Istennek, és Isten ezt számította be neki igazságul” (Rm 4,3). Megigazult már a körülmetélkedés előtt, nem pedig a körülmetélkedés következtében (Rm 5,9–10). Milyen volt Ábrahám hite? A Szentírás azt mondja, „hit által engedelmeskedett Ábrahám, amikor elhívatott, hogy induljon el arra a helyre, amelyet örökségül fog kapni. És elindult, nem tud-

⁵⁸⁰ Imre Ernő írja a Jubileumi kommentárban: „Mit tanít Jakab a megigazulásról? Azt, hogy nem a hitből, hanem kizárólag a cselekedetekből lesz nyilvánvaló az, hogy Isten megigazított valakit. Tehát nem azt tanítja, hogy az ember a cselekedeteiért igazul meg. Pál apostol a megigazulás fogalmát más kiindulópontból közelíti meg: jó cselekedetekkel, saját erőből, a törvény betöltése által egyetlen ember sem képes a megigazulást megszerezni, kiérdemelni. Pál azt kérdezi: hogyan igazulhat meg az ember? Így felel, egyedül Isten kegyelméből, hit által, tehát nem érdemszerűen, nem cselekedetek által. Jakab viszont azt kérdezi: miből lehet biztosan tudni, hogy Isten kegyelemből, hit által megigazított valakit? Így felel: egyedül a cselekedetekből, amiket az igazi hit feltétlenül megterem, mert a cselekedetek a hit és egyben a hit által való megigazulás kézzelfogható bizonyítékai. Van tehát közöttük bizonyos különbség, de ez csupán a szempontok különbözősége. Mindketten más-más szempontból vizsgálják a kérdést, aminek a lényegét tekintve tökéletesen egyetértenek. Ellentétéről tehát nem lehet beszélni” (Elektronikus kiadás: Jakab 2,14–24 verseiről).

va, hova megy” (Zsid 11,8; vö.: 1Móz 14,4). Őszinte, élő hitének engedelmissége volt a bizonyúsága. E cselekvő hit képezte Ábrahám megigazulásának alapját.

Jakab apostol figyelmeztetett a hit általi megigazulás másik helytelen értelmezésére, miszerint az ember megigazulhat hit által úgy, hogy hitéből nem fakadnak cselekedetek. Rámutatott, hogy cselekedetek nélkül nem őszinte a hit. Pálhoz hasonlóan ő is Ábrahám példájával érzékeltette ezt. Ábrahám azzal adta hitének bizonyítékát, hogy kész volt feláldozni fiát, Izsákot (Jak 2,21–22)...Ábrahám példájából kitűnik, hogy az Istennel való igazi kapcsolat bizonyítékai a cselekedetek. A megigazulásra vezető hit tehát élő, cselekvő hit.

Pál és Jakab egyetért a hit általi megigazulás kérdésében. Pál a cselekedetek általi megigazulás keresésének tévedéséről beszélt, Jakab pedig azzal az épp olyan veszélyes gondolattal foglalkozott, hogy meg lehet igazulni cselekedetek nélküli hit által is. Sem a hit nélküli cselekedetek, sem a cselekedetek nélküli hit nem vezet megigazuláshoz. Csak a szeretet által munkálkodó őszinte hit (Gal 5,6) igazítja meg és tisztítja meg a lelket.⁵⁸¹

Pál a Római levél ötödik fejezetében összegzi azt, amit a negyedik fejezetben Ábrahám példájáról mondott: kijelenti, hogy a megigazulás következtében békességünk van Istennel, és méltán reménykedünk abban, hogy „részesülünk az Isten dicsőségében” (Rm 5,2).

A megigazulástan hagyományos adventista értelmezése a múltra vonatkoztatta a megigazulás áldásait. Még az imént idézett könyvben is, melynek eredeti kéziratát egy holland, konzervatív adventista teológus – Gerard P. Damsteeg – készítette, úgy szerepel a megigazulás, mint a megváltásban való részesedés múlthoz kötődő eleme. Amikor a szerző a jelenről ír, a megszentelődésre teszi a hangsúlyt, és csupán néhány sorban érinti, hogy a hívőnek a tökéletességre vezető úton is szüksége van „naponkénti megigazulásra”. Ami a megváltásban való részesedés jövő idejét illeti, Damsteeg itt értelemszerűen a megdicsőülésről és a tökéletességről ír.

Hans LaRondelle, valamint a közelmúltban kiadott adventista teológiai kézikönyv társszerzője, Ivan T. Blazen is rámutatott a megigazulás eszkatológiai vonásaira.⁵⁸² A hit általi megigazulás akkor veszi kezdetét, amikor az ember hit által közösségre lép Krisztussal, s ettől kezdve átfogja az ember életét egészen a megdicsőülésig. A meg-

⁵⁸¹ A hetedik napot ünneplő adventisták hitelvei. Advent Kiadó, Budapest, 1997, 135–136. p.

⁵⁸² LaRondelle, H.: A hit általi megigazulás tanítása a hármasság üzenetében. Lelkésztájékoztató, 1978. július–augusztus, U. ö.: "Krisztus bennünk a dicsőség reménye". Lelkésztájékoztató, 1978. szeptember-október, Blazen, I. T.: Salvation. *Handbook of the Seventh-day Adventist Theology*. Review and Herald, Hagerstown, 2000, 283. p.

igazulás és a megszentelődés, az ember Isten előtti helyzetének és Isten előtti állapotának rendezése párhuzamosan fut tehát.

Keresztény reménységünk alapja az, hogy megigazultunk, és ez által Istennel való kapcsolatunk rendeződött: „ha tehát már most megigazított minket az ő vére által, még inkább meg fog menteni minket a haragtól” (Rm 5,9).

b. Fiúvá fogadás

Pál apostol a megigazulást összekötötte a fiúvá fogadással, mert mindkettő az ember Isten előtti helyzetének megújulásáról szól. Már a Galatákhöz írt levélben is feltette a kérdést: a törvény cselekedeteiből, vagy a hit hallásából kaptátok a Szentlelket (Gal 3,2)? Majd a negyedik fejezetben Krisztus megváltói szolgálatának áldásairól szólva kijelentette: Isten fiaivá lettetek, „Mivel pedig fiak vagytok, Isten elküldte Fiának Lelkét a mi szívünkbe, aki ezt kiáltja: „Abba, Atya!” Úgyhogy már nem vagy szolga, hanem fiú, ha pedig fiú, akkor Isten akaratából örökös is (Gal 4,6–7).

A Római levélben Pál apostol szembeállítja azokat, akik test szerint élnek, s akik nem lehetnek kedvesek Isten előtt – tehát nem lehetnek rendezett viszonyban vele – és azokat, akikben Isten Lelke lakik. Testükben ők is holtak, nyomorultak, ki vannak szolgáltatva a bűnnek, a Lélek azonban életet ad nekik az igazság által, Isten életre kelti halandó testüket bennük lakozó lelke által (Rm 8,9–11).

Ebben az összefüggésben olvassuk ismét a fiúvá fogadás gondolatát, amit Pál egyfelől a Krisztussal való közösséghez, másfelől az örökséghez, azaz az örök élethez köt. „Ezért, testvéreim, adósok vagyunk, de nem a testnek, hogy test szerint éljünk. Mert ha test szerint éltek, meg kell halnotok, de ha a Lélek által megöliték a test cselekedeteit, élni fogtok. Akiket pedig Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai. Mert nem a szolgaság lelkét kaptátok, hogy ismét féljete, hanem a fiúság Lelkét kaptátok, aki által kiáltjuk: „Abba, Atya!” Maga a Lélek tesz bizonyosságot a mi lelkünkkel együtt arról, hogy valóban Isten gyermekei vagyunk. Ha pedig gyermekek, akkor örökösök is: örökösei Istennek és örököstársai Krisztusnak, ha vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk (Rm 8,12–17).

Blazen fent idézett tanulmányában rámutatott, hogy az örökbefogadás nem volt elterjedt gyakorlat Izraelben, az ószövetségi próféták azonban időnként úgy beszéltek

az egyiptomi szabadulásról, mint Izrael Isten általi örökbefogadásáról (Hós 11,1). Ebben az összefüggésben az új, lelki Izraelt méltán tekinthetjük Isten örökbefogadott gyermekének. Nemcsak Pál, János is Isten szeretetét látta a fiúvá fogadásban: „Lásátok meg, milyen nagy szeretetet tanúsított irántunk az Atya: Isten gyermekeinek neveznek minket, és azok is vagyunk” (1Jn 3,1).

Bár a fiúvá fogadás Páli gondolköre Izrael örökbefogadásával áll kapcsolatban, a folyamat leírásában a római örökbefogadási eljárás nyomait fedezhetjük fel. Mielőtt az örökbefogadott gyermek új szüleihez került volna, az örökbefogadó apa és a vér szerinti apa szerkesztett egy jogi dokumentumot. Miután hitelesítették a dokumentumot, a fogadott fiú teljes mértékben az örökbefogadó apa hatalma alá került. Teljesen elszakadt korábbi családjától, és részesült mindazokban a jogokban, melyek megillették a fiaikat az új családban. Az örökbe fogadó apa a szó legszorosabb értelmében apja lett örökbe fogadott fiának: a fiú mentesült vér szerinti családjának adósságai alól, és teljes körű örökösödési jogot nyert új családjában.

Pál ezt a gondolkört vonatkoztatja azokra, akiket Isten Jézus Krisztusban fiaivá fogadott: bűneik adósságát eltörölték, és Krisztussal együtt örökösök lettek Isten családjában. Isten nem úgy tekint rájuk, mint bíró a bűnözőre, vagy mint úr a rabszolgákra, hanem úgy, mint szerető apa a fiára. Továbbá, fiúvá fogadásuk (a már igen) eljövendő örökösödésük (a még nem) záloga lett (Rm 8,23).

2. Üdvbizonyosságunk forrása

Említettem, hogy a huszadik század második feléig az adventisták vagy nem beszéltek az üdvbizonyosságról, vagy hajlamosak voltak a kereszteny tökéletességhez kötni azt. Hans LaRondelle volt az, aki jelentős figyelmet szentelt az üdvbizonyosság gondolkörének, és a megigazuláshoz és a fiúvá fogadáshoz, tehát Isten előtti helyzetünk rendeződéséhez kötötte azt.⁵⁸³ Felmerül a kérdés: helyesen járt-e el LaRondelle akkor, amikor az üdvbizonyosságot tanítani kezdte és a megigazuláshoz – nem a megszentelődéshez – kötötte azt?⁵⁸⁴

⁵⁸³ LaRondelle, H.: *Christ Our Salvation. What God Does for Us and in Us*. Pacific Press, Mountain View, 1980, 96 p. *Assurance of Salvation*. Pacific Press, Nampa, 1999, 128 p.

⁵⁸⁴ Az „üdvbizonyosság” szó nem szerepel az Újszövetségben, a gondolat azonban jelen van. Pál írja: „tudom, kinek hittem és bizonyos vagyok benne, hogy az én nála letett kincsemet meg tudja őrizni ama napra” (2Tim 1,12). Vagy más helyen: a Lélek bizonyosságot tesz a mi lelkünkkel együtt, hogy Isten fiai vagyunk (Róm 8,15). A fogalom nem az elbukás lehetőségének a kizárása. A bűnbe való visszatérés

Az itt feltett kérdésre Pál Római levelének nyolcadik fejezete adja meg a feleletet. Pál apostol az „*akik Istent szeretik, azoknak minden javukra szolgál*” (Rm 8,28) gondolat köré vonva két szakaszban szól az üdvbizonyosságról. Az első részben Isten fiainak reménységéről tesz biznyságot. E reménység szerint a jelen élet szenvedései nem hasonlíthatók az eljövendő élet dicsőségéhez (Rm 8,18), és a megváltás beteljesedése nem csak az „Isten fiainak” jelent megoldást, hanem az egész teremtett világ életét is megoldja (Rm 8,19–21).

Az öntudatlan világ nem tudja szenvedései okát, és nem is vonható ezért felelőségre. Isten fiai azonban tudatában vannak, hogy a világ az ember bűne következtében került a romlandóság állapotába, és csupán az ember gyógyulása vezethet el a teremtett világ gyógyulásához. Mivel Isten fiai már zálogot kaptak az eljövendő világból, állhatatosan várják örökségüket. Testük még e földhöz köti őket, az istenfiúság gyümölcsei nem láthatók bennük (1Jn 3,2), de hitük és reménységük már bizonyossá tette számukra, hogy Krisztus meg fogja váltani testüket is, és akkor elnyerik a fiúságot (Rm 8,23–25). Isten fiai még nem látják, de hiszik ezt, ezért vajúdnak a szülő nő vajúdásával abban a szilárd hitben, hogy vajúdásukból új élet születik. Ez bizonyosságuk egyik forrása: a zálog, amit a megigazulásban kaptak.

Pál ebben a szakaszban Isten fiainak vajúdo reménységét összeköti a Lélek esedezésével: ez üdvbizonyosságunk második forrása. Vajúdásunkban nem vagyunk egyedül, maga a Szentháromság harmadik személye lett a mi társunk (Rm 8,26–27). Végül Pál rátér arra a meggyőződésre, amit az Efezusiakhoz írt levélben is megismételt: a megváltottak életében Isten örökkévaló terve valósul meg, és ezt a tervet senki és semmi sem hiúsíthatja meg (Rm 8,28–30; vö.: Ef 1,1–10).

Ezt a gondolatkört fejt ki Pál a nyolcadik fejezet utolsó bekezdésében (Rm 8,31–39), melynek legfőbb üzenete, hogy választottaiért maga Isten száll síkra, ezért nem árthat nekik se a bűn, se a nyomorúság, sem pedig azok a fejedelemségek és hatalmasságok, melyek az Isten szeretetének útjába próbálnak állni. A Római levél

reális lehetőségével számol az Újszövetség. Az üdvbizonyosság lényege, hogy hit által bizonyosságot szereztem arról, hogy Isten gyermeke vagyok, az Ő kegyelmében részesültem és az üdvösség felé vezető úton járok. Más szóval, az üdvbizonyosság felfogható úgy is, mint az állandó büntudattól és lelkiismeret furdalástól való mentesség. Ez a bizonyosság nem lehet az érzelem, és nem lehet a megszentelődésben való előrehaladás műve, csupán a megigazulás műve. (Szilvási József: Vázlatok az üdvösségről szóló tanításról, Lelkésztájékoztató, 1983, 195–201. p.)

nyolcadik fejezete alapján helyes dolog üdvbizonyosságról beszélni, és azt a megigazuláshoz kapcsolni.

Egy észrevételt azonban kénytelen vagyok itt megtenni: Blazen idézett tanulmányában a megigazulás és a megszentelődés közé illesztette az üdvbizonyosságot és összekötötte azt az ítélettel. Desmond Ford megigazulásról szóló tanítását elemezve említettem, hogy Ford olyan messze ment a megigazulás és az üdvbizonyosság összekapcsolásában, hogy szem elől tévesztette az ítéletet. Kijelentette, az ítélet a keresztény ember életében már megtörtént, ezért értelmetlen dolog könyvekről, vizsgálatokról beszélni. Blazen írt egy tanulmányt a hitből – nem cselekedetből – való megigazulás, és a cselekedetek szerint való ítélet kérdéséről. Később szólok majd erről a tanulmányról is, itt csupán azt szeretném megemlíteni, hogy Ford – valószínű félreértette a szerzőt – saját álláspontjának igazolását látta Blazen cikkében.

Az üdvbizonyosság bibliai gondolat, de csak akkor, ha nem tévesztjük szem elől az ítélet realitását. Ha az üdvbizonyosság a cselekedetek alapján történő ítéletről szóló bibliai kinyilatkoztatás mellőzéséhez vezet, azaz teljesen elszakítjuk azt a megszentelődéstől, akkor nem üdvbizonyosság, hanem vakmerő rajongás lesz belőle.

3. Új élet Krisztusban

Az üdvösség nem csupán Isten előtti helyzetünket változtatja meg, hanem lényünket is átalakítja. A bűn elszakított bennünket Istentől, de meg is rontotta természetünket. Ezért a gyógyulásnak is ki kell terjednie az emberi kapcsolatokon túl az emberi természetre. Az emberi természet átalakulásáról szólnak az olyan fogalmak, mint megtérés, újjászületés, megszentelődés. Bizonyos mértékig a megdicsőülés is ebbe a kategóriába tartozik, de az nem a szotériológiával, hanem az eszkatológiával áll kapcsolatban.

E helyen elsősorban a megszentelésről, vagy megszentelődésről szeretnék hosszabban beszélni.⁵⁸⁵ A megigazult keresztény a Krisztusba vetett hit által elnyeri a megszentelés ajándékát. A „*hagidzein*” (megszentelni) ige jelentése: szentté tenni, szentnek tartani, tisztelni, istentiszteleti célra elkülöníteni. A passzív alak – jelentése

⁵⁸⁵ A megszentelődésre is igaz, amit a megigazulásról megállapítottam, hogy könnyen félreérthető kifejezéssel van dolgunk. A magyar megszentelődés szó visszaható ige, és azt sugallja, hogy az ember saját maga saját megszentelődésének kovácsa. Ez azonban nincs így. Igaz, hogy Isten bevon bennünket a megszentelődés folyamatába, de végül is ő az, aki munkálja bennünk, mind az akarást, mind a véghezvitelt, ezért Ő a mi megszentelőnk.

magát megszentelni, megszentelődni – elsősorban Istenre és Krisztusra vonatkoztatva jelenik meg az Újszövetségben. A „*hagios*” (szent) melléknév jelentése: Istenhez méltó, Istennek szentelt, számára lefoglalt, tiszta és feddhetetlen. Maga a szentség Isten tulajdonsága, erkölcsi tisztaság, melyben a hívők egykor részesülnek.

A szent kifejezés vonatkozhat emberekre, tárgyakra és az idő egy bizonyos részére is. A szent elsősorban nem az erkölcsileg tökéletes, szemben a bűnössel, hanem az Istenhez tartozó szemben a közönséggel, a hétköznapival. A megszentelés szónak van egy tágabb és egy szűkebb értelme. Tágabb értelemben a megszentelés magába foglalja az üdvözítés egész művét, beleértve az újjászületést és a megigazolást is. Ilyen értelemben nevezi Pál szenteknek a római és a korinthusi gyülekezet tagjait (Rm 1,7; 1Kor 1,2). Ilyen értelemben minden keresztény szent, aki elnyerte a hit ajándékát, megigazult és belépett Isten kegyelmének országába.

Szűkebb értelemben a megszentelés az az isteni tett, amely által Isten megszabaddítja a megigazult bűnöst a gonoszság hatalmából, újjáteremti, hasonlóvá teszi Krisztushoz, s képessé teszi őt arra, hogy az előre elkészített jó cselekedetekben járjon. A megszentelődés közvetlenül és elválaszthatatlanul követi a megigazolást. A megigazulás Isten nekünk tulajdonított igazsága, a megszentelődés forrása. Ez a sorrend megfordíthatatlan. Azonban ha elválasztjuk a megszentelődést a megigazolástól „olcsó kegyelemhez” jutunk.⁵⁸⁶

Krisztus igazságul, bölcsességül, szentségül és váltságul adatott (1Kor 1,30), ezért senkit sem igazít meg, akit egyszersmind meg ne szentelne. Amint Krisztust nem lehet részekre szaggatni, úgy az a két ajándék is, amit őbenne kapunk – az igazság és a megszentelődés – szintén elválaszthatatlan egymástól. Bár a megigazulás és a megszentelődés Krisztus egy ajándéka, mégsem keverhető össze. A kettő között szigorúan különbséget kell tennünk. Isten igazzá nyilvánít bennünket egyedül a Krisztus érdemeiért anélkül, hogy szentek lennénk. Ez a megigazulás. Isten Lelke átformálja jellemünket; ez a megszentelődés. Az egyik a gyökér, a másik a gyümölcs.

⁵⁸⁶ Az „olcsó kegyelem” kifejezés Dietrich Bonhoeffertől származik, aki magyarul is kiadott „Követés” című könyvében leleplezte azokat a kegyelemről szóló beszédeket, melyek nem hívják az embereket Krisztus követésére, ezért a bűn, nem a bűnös megigazolását prédikálják. Bonhoeffer, D.: *Követés*. Budapest, 1996, 15–22. p.

A megigazult bűnös a megszentelődés folytán egyrészt elfordul a bűntől, másrészt Isten szolgálatába áll, és jót cselekszik. A megszentelődés kettős: negatív oldalát tekintve állandó harc, küzdelem a bennünk lakozó „ó ember”, a bűn ellen; pozitív oldalát tekintve „új engedelmesség”, állandó igyekezet a jó cselekedetekre.

A megszentelődés, mint bűn elleni harc elengedhetetlen a megigazult ember életében. Isten nem engedi, hogy Krisztusban élve tovább folytassuk bűnös életmódunkat. Ha a megigazult ember felhagy a bűn elleni küzdelemmel, a megigazulás áldásait is elveszítheti. Pál a bűnbocsánatot nyert embertől méltán kérdezi: „nem veszed tudomásul, hogy téged az Isten jósága megtérésre ösztönöz” (Rm 2,4)? János pedig azt mondja az istenfiúság reményében élő emberről, hogy „akiben megvan ez a reménység, megtisztítja magát, mint ahogyan ő is tiszta” (1Jn 3,3).

A megigazulás nem teszi feleslegessé a bűn elleni harcot. Nem tesz könnyelművé bennünket a hitben. Ellenkezőleg. Az a tény, hogy Isten ingyen kegyelemből Krisztus érdemeiért igazzá nyilvánított és igazként kezel, arra indít, hogy a megszentelődésben elszántan küzdjek a bűn ellen az Ő ereje által. A megigazulás azonban reménytelivé teszi ezt a küzdelmet, mert „ha már most megigazított minket az ő vére által, még inkább meg fog menteni minket a haragtól” (Rm 5,9).

A megszentelődésben, mint „új engedelmisségben” növekednünk kell. Pál egy sor mozgalmas kifejezést használ a megszentelődés bemutatására. Felhív bennünket, hogy „járjunk” új életben, „járjunk” Lélek szerint, „járjunk” szeretetben és végül „járjunk” az Úrhoz méltóan (Rm 6,4; Gal 5:16; Ef 5:2; Kol 1,10). A megszentelődés Péternél növekedést jelent (1Pt 2,1–2). Hasonlóan a növekedést érzékeltetik az olyan kifejezések, mint a „meggyökerezés”, „épülés”, „beteljesedés” stb.

A növekedéssel kapcsolatban két fontos megjegyzést kell tennem. A megszentelődésben nemcsak a jó cselekedeteink növekszenek, hanem a bűnről alkotott fogalmaink is kitisztulnak. Ezért együtt mondhatjuk Kálvinnal: „minél inkább kitűnik valaki a megszentelődésben, annál messzebb érezze magát a tökéletes igazságtól, hogy ne bízzék másban, mint Isten pusztá irgalmasságában.”

A lelki növekedés nem fejeződik addig, míg a bűnös testben élünk úgy, ahogy azt az utolsó generáció teológusai gondolják.⁵⁸⁷ Mivel a megszentelődés útján e földi testben nem érjük el a teljességet, az üdvösség nem lehet a lelki növekedésben elért eredmények jutalma. A „jutalom kegyelemből” van, nem eredmény szerint (Mt 20,1–16).

4. Megigazulás és megszentelődés

A megigazulás és a megszentelődés viszonya számos félreértés forrása lett, többek között az adventisták között is, ezért szólnom kell róla.⁵⁸⁸

A katolikus tanítás szerint az embernek először lényege szerint át kell alakulnia (megszentelődés), hogy azután Isten is igaznak ismerje el; így a megszentelődés megelőzi a megigazulást. E felfogás szerint az igaz Isten nem ítélné meg azt, aki nem lett igaz.

Vannak, akik teljesen szétválasztják a megigazulást és a megszentelődést, és az utóbbit „második áldásnak”, vagy második megtérésnek tekintik. Elsősorban a metodista eredetű megszentelődési mozgalmak tagjai gondolkodtak így, de adventistáktól is hallottam a következő üdvrendet: (1) a bűnös nem tud eleget tenni a törvény követelményeinek, de ha megtér, újjászületik, megkeresztelkedik, akkor (2) Isten megigazítja, azaz a múltra nézve neki tulajdonítja Krisztus igazságát. (3) Mivel az újjászületett ember már képes megtartani a törvényt – hiszen a törvény a szívébe van írva –, elindul az erkölcsi fejlődés lépcsőjén. (4) Amikor az ember eljut a krisztusi tökéletesség mértékére, Isten elfogadja és üdvözíti őt. Természetesen, akik így gondolkodnak, nem tagadják, hogy mindez kegyelemből és nem önerőből valósul meg.

⁵⁸⁷ Az adventista hitelvek magyarázatában ezt olvassuk: „Vannak, akik helytelenül azt a nézetet vallják, hogy a teljes tökéletesség – amit valójában a megdicsőülés hoz magával – már most elérhető az emberek számára. Ám Istennek megszentelt életű munkása, Pál ezt mondta magáról élete vége felé: ‘Nem mondom, hogy már elértem, vagy hogy már tökéletes volnék...’ (Fil 3,12–14). A megszentelődés egész életen át tartó folyamat. A tökéletesség most csak Krisztusban a miénk, de életünk véglegesen, teljesen csak a második adventkor alakul át Isten képre.” (*A hetedik napot ünneplő adventisták hitelve*. Budapest, 1997, 144. p.).

⁵⁸⁸ A hit általi megigazulás és a megszentelődés kapcsolatáról a viták idején több cikket közöltek a Lelkészei Lapjában: Spangler, J. R.: Ask the Editor. Ministry, 1978, április, június, augusztus, október, 1979, február, június. Dederen, R.: What God’s Grace do? Ministry, 1978, március, u.ő. Sanctification and the Final Judgment, Ministry, 1978, május.

Meggyőződésem szerint ez az üdvrend nem biblikus és nem ad helyet az üdvbi-zonyosságnak. Szeretném ezt egy példával alátámasztani: Egy hívő keresztény, akit a példa kedvéért „B”-nek fogok nevezni, jelentős előmenetelt tudhat maga mögött a jel-lembeli felemelkedésben, de még hosszú út áll előtte: éveknek kellene eltelni ahhoz, hogy „B” eljusson a jellembeli tökéletesség Istentől megkívánt fokára.⁵⁸⁹ Felmerül a kérdés, üdvözülni fog-e „B”, vagy minden addig tett erőfeszítése kárba vész? Ha kö-vetkezetesen tanítjuk a fenti üdvrendet, akkor azt kell felelnünk a kérdésre, hogy „B” nem üdvözül, mert nem felelt meg az isteni elvárásoknak.

Vannak, akiket e kijelentés meghökkent, ezért úgy okoskodnak, hogy „B” üdvö-zül, mégpedig azon az alapon, hogy Isten Krisztus igazságával kipótolja „B” jellembeli fogyatékoságait. Ebben az esetben azonban (1) „B” üdvösségének tény-eleges alapja nem a megigazulás, hanem a megszentelődés, a megigazulás csupán kiegészítő funkciót tölt be. A Ministry című adventista lelkészi folyóirat fent idézett számaiban megtaláljuk e két álláspont szemléltetését egy-egy ábrán, és részletes bírál-atát is.

A biblikus gondolkodás szerint a megigazulás és megszentelődés nem egy egye-nes vonal egymást követő két szakasza, hanem két különböző, de egymástól elválaszthatatlan vonulat. A megigazulás egy pillanat műve, de a szent élet nem kö-vetkezik be egy pillanat alatt; a csecsemőnek tiszta és hamisítatlan tejre van szüksége, hogy növekedjen, mígnem érett férfiúvá válik. Azonban Jézus Krisztusban mindez már a megigazulás pillanatában valóság lett. Amikor Krisztushoz jöttünk, Isten hit ál-tal nekünk tulajdonította Krisztus igazságát mind a jelenre, mind a jövőre nézve. Miközben a Szentlélek átformálja jellemünket, Isten többé folyamatosan Krisztusban szemlél bennünket, Krisztus érdemein keresztül néz ránk. Ebben a szellemben írta El-len G. White, nem az a kérdés, hogy Isten mit gondol rólunk, hanem azt, hogy mit gondol Jézus Krisztusról. Őbenne igazultunk meg, Őbenne fogadott el bennünket a menny. Megszentelődésünk folyamán is mindvégig szükségünk van Krisztus nekünk tulajdonított igazságára. A megigazulás és a megszentelődés organikus egységet alkot, és ezt az egységet akkor értjük meg, ha elfogadjuk, hogy mindkét tapasztalat a Krisz-tussal való közösségben gyökerezik.

⁵⁸⁹ A példa kedvéért eltekintek attól a kérdéstől, hogy tudjuk-e, mi az a mérték, és egyáltalán a bűnös testben élő ember elérheti-e ezt a szintet, akár a kegyelem ösztönző ereje által is.

Az. adventista teológiában a hatvanas évektől kezdődően foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy érzékelhetjük-e a megszentelődés útján való előrehaladásunkat. Van-e szemmel látható, kimutatható és reális fejlődés a hitéletben? S tudhatom-e, hogy ma szentebb vagyok, mint tegnap, tegnapelőtt vagy évekkal ezelőtt? Személyes véleményem szerint a szentségben való növekedést nem lehet emberi eszközökkel mérni. Minél közelebb kerül a lélek Krisztushoz, tehát minél inkább előrehalad a megszentelődés útján, annál inkább felismeri Krisztus tökéletességét és szentségét, s vele szemben annál nyilvánvalóbbá válik saját bűnössége és méltatlansága. A megszentelődésben való növekedés eredménye tehát nem önigazultság, hanem alázat, és annak elismerése, hogy Krisztus nélkül az ember semmit sem cselekedhet.

Luthernek igaza volt, amikor azt kérdezte: „Testvér! Saját igazságod tudatában akarsz lenni? Azaz ugyanolyan meggyőződéssel akarsz bírni igazságodról, mint ahogy meg vagy győződve bűneidről? Ez nem lehetséges. De igazságodnak felül kell emelkedni bűnös állapotod fölé, és remélned kell, hogy igaz vagy Isten szemében. Ez azt jelenti, hogy igazságod nem látható és nem öntudatos, hanem remélned kell, hogy létezik, mint valami olyan, ami a megfelelő időben nyilvánvalóvá válik.”⁵⁹⁰

Milyen következtetéseket vonhatunk le a megigazulás és megszentelődés ilyen értelmezéséből? Megítélésem szerint legalább két következtetésre kell tekintettel lennünk:

1. A megigazulás és a megszentelődés párhuzamos szemlélete megóv bennünket a csüggedéstől és megerősít az üdvbizonyosságban.⁵⁹¹
2. Ugyanakkor meggyőz bennünket arról, hogy semmi sem jogosít fel bennünket, hogy ítélkezzünk felebarátaink felett: „nincs mentséged, te ítélkező ember, mert amikor más felett ítélkezel, magadat ítéled el” (Rm 2,1). Figye-

⁵⁹⁰ *Luther's Works*, 27. köt. 21. p.

⁵⁹¹ „Ha Sátán azt súgja is nektek, hogy igen bűnösök vagytok, tekintsetek fel Megváltótokra és beszéljétek érdemeiről; segedelmet egyedül az ő világosságában lelhetek. Ismerjétek be bűneiteket, de kiáltatok a gonosz felé: 'igaz beszéd ez, és teljes elfogadásra méltó, hogy Krisztus Jézus azért jött e világra, hogy megtartsa a bűnösöket' (1Tim 1,15) ... Ne ingadozzatok, ne esetek kétségbe! Gyakran kell még térdre borulnunk, gyakran fogunk még Krisztus lábainál bűneink és fogyatkozásaink felett sírni, mindazonáltal nem szabad elcsüggednünk. Sőt, még ha bűnünk földre teper is bennünket, Isten akkor sem taszít és feled el minket. Nem! Hiszen Krisztus Isten jobbján ül és képvisel bennünket. ... Újra kegyelmébe akar fogadni benneteket; azt szeretné, ha újból visszatükröződne rólatok szentségének és tisztaságának fénye. Ha átengeditek neki magatokat, az üdvösségnek bennetek megkezdett munkáját folytatni fogja és befejezi.” (White, E. G.: *Jézushoz vezető út*. Budapest, 1970, 30, 54. p.)

lembe kell vennünk azt a paradoxont, hogy minél szentebbé válik a gyülekezet, és minél szentebbek leszünk mi magunk, annál több bünt fogunk látni mind a gyülekezetben, mind saját életünkben. Tudniillik, annál világosabban rajzolódik ki előttünk a bűnnek súlya és tragédiája. „Minél bensőbb érintkezésbe lépünk Jézussal, annál nyilvánvalóbb lesz saját bűnös voltunk. Ez a legfőbb bizonyítéka annak, hogy Sátán csalásai elvesztették erejüket. Ha saját erkölcsi gyengéinket még nem ismertük fel, ez a legvilágosabban bizonyítja, hogy Krisztust nem ismerjük még az ő tökéletességében.”⁵⁹²

Nincs tehát helye a hívő életben sem önhittségnek, sem önigazultságnak, sem ítélkező magatartásnak. A megigazulás és megszentelődés párhuzamos szemlélete megerősít bennünket az apostol bizonyágtételének igazságában: „Elég neked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által ér célhoz.” Legszívesebben tehát az erőtlenségeimmel dicsekszem, hogy a Krisztus ereje lakozzék bennem. Ezért a Krisztusért örömem telik erőtlenségekben, bántalmazásokban, nyomorúságokban, üldöztetésekben és szorongatásokban; mert amikor erőtlenség vagyok, akkor vagyok erős” (2Kor 12,9–10).

IV. Az üdvösség beteljesedése

Az adventista megigazulástan egyik legkritikusabb kérdése a szótériológia és az eszkatológia viszonya. Méltán várhatná az olvasó, hogy egy adventista lelkész átfogó képet ad az adventisták egyik legsarkalatosabb tanításáról, Krisztus eljövételéről és a végső eseményekről. Sajnos, erre nincs módomban, mert vagy felszínes lennék, vagy terjedős, de a téma mindenképpen szétfeszítené a dolgot kereteit. Egy területet azonban érintenem kell, amely a személyes üdvösség beteljesedésével áll kapcsolatban: a megigazulás, a megszentelődés és az ítélet viszonyát.⁵⁹³

Az ítélet és a megigazulás kapcsolatáról szólva láthattuk, hogy Isten nem önmagunkban néz bennünket, hanem Krisztust nézi helyettünk. Desmond Ford, aki az ítéletet kizárólag a megigazulással hozta kapcsolatba, adós marad a válasszal arra a

⁵⁹² White, E. G.: *Jézushoz vezető út*. Budapest, 1970, 54–55. p.

⁵⁹³ Dederen, R.: Sanctification and Final Judgment. Ministry, 1978, May, Blazen, I. T.: Justification and Judgment. Holbrook, F. B. (ed): *70 Weeks, Leviticus, Nature of Prophecy. Daniel and Revelation Committee Series*, 3. köt., Bible Research Institute, Washington D. C., 1986, 339–388. p.

kérdésre, hogy milyen kapcsolat van az ítélet és a cselekedetek között? Azok viszont, akik szerint Isten jellemünk tökéletessége alapján ítélkezik felettünk, elmulasztották a választ arra a kérdésre, hogy milyen szerepe van Krisztus közbenjárásának az ítéletben.

A bibliai írók azonban nem láttak ellentétet a cselekedetektől független megigazulás és a cselekedetektől való ítélet között. Pál azt írta: Isten mindenkinek cselekedetei szerint fog megfizetni (Rm 2,6). Más helyen kijelentette, hogy nem azok fognak megigazulni, akik a törvényt hallgatják, hanem azok, akik megtartják (13. v.). Hasonlóan írja Péter is, hogy az Atya személyválogatás nélkül ítél, mindenkinek cselekedetei szerint (1Pt 1,17).

Az igazság, amit Isten a bűnösnek tulajdonít, valami olyasmi, ami a végítélethez kötődik. Isten a végítéletkor fog végérvényesen igazzá nyilvánítani bennünket, de ebből már ízelítőt adott akkor, amikor kegyelemből, a Krisztusba vetett hit által megigazított bennünket. Erre utal az apostol, amikor kijelenti: „hitből várjuk az igazság (igazzá nyilvánítás) reménységét” (Gal 5,5). Ez az ige arra utal, hogy az ítéletkor Isten végérvényesen és visszavonhatatlanul igazzá nyilvánít bennünket.

Másrészt ez az igazzá nyilvánítás, ami a végítéletben következik be, hit által már megtörtént, amikor hinni kezdtünk Krisztusban. Ez az evangélium örömhíre. „Mivel tehát megigazultunk hit által, békességünk van Istennel a mi Urunk Jézus Krisztus által.” „Ha tehát már most megigazított minket az ő vére által, még inkább meg fog menteni minket a haragtól” (Rm 5,1.9). Ez azt jelenti, hogy a végső, felmentő ítélet már megtörtént Krisztus vére által. A hívő Krisztusba vetett hit által megigazult, azaz megszabadult a kárhozzátó ítélet elől. Így az Isten országába való bemenetel részben már megtörtént, részben még várni kell rá (már igen, de még nem).

Mi lesz tehát az üdvösség alapja a végítéletkor? Semmiképpen sem az érdemszerző jó cselekedetek. Minden, amit e napon fel tudunk majd mutatni, az a szennyes ruha, ami rajtunk van (Zak 3,1–5). Az Úr lesz a mi egyedüli reményünk, védelmünk, igazságunk és megváltásunk, mint ahogy Ő az ma is.⁵⁹⁴

⁵⁹⁴ „Nem a krisztusi jellemtulajdonságok és nem is a feddhetetlen magatartás szolgál alapul arra, hogy Isten elfogadjon bennünket. Üdvözítő igazságában az egyetlen igaz ember, Jézus által, a Szentlélek közreműködésével részesedünk. Krisztus ajándékához, az igazsághoz semmit sem tehetünk hozzá, csak elfogadhatjuk azt.” (*A hetedik napot ünneplő adventisták hitelve*. Budapest, 1997, 144. p.).

A megszentelődés a jó cselekedetekben lesz láthatóvá. Ezek a cselekedetek mutatják meg közösségünket Krisztussal, ezek a megszentelődés gyümölcsei. „Mert az ő alkotása vagyunk, akiket Krisztus Jézusban jó cselekedetekre teremtett, amelyeket előre elkészített Isten, hogy azok szerint éljünk. (Ef 2,10).

Milyen szerepe lesz cselekedeteinknek az ítéletben? Természetesen nem hivatkozhatunk rájuk, mint személyes érdemekre, hiszen Isten teremtett bennünket újjá, hogy képesek legyünk jót cselekedni, és ő készítette elő a jó cselekedeteket számunkra. A jó cselekedetek így a hit spontán és nélkülözhetetlen gyümölcsei. Együtt járnak a szeretet fáradozásaival és a reménység állhatatosságával a keresztyén életben (1Thessz 1,3).

Nincs helye annak a felfogásnak, hogy a megigazulás, mint kezdet, cselekedetek nélkül megy végbe; a végítélet, mint végpont a cselekedetek által megy végbe. Megigazulás és ítélet lényegében ugyanaz. Isten igazságát hit által nyerjük el itt és ott is. A cselekedetek pedig, mint hitünk gyümölcsei vesznek részt mindkettőben. Csak ebben a megközelítésben lehet számba venni őket, annál is inkább, mert a megszentelődés gyümölcsei a Szentlélek gyümölcse (Gal 5, 23) bennünk.

FÜGGELÉK:

**ADVENTISTA
DOKUMENTUMOK,
LEXIKÁLIS ISMERETEK,
IRODALOMJEGYZÉK**

ADVENTISTA HITBELI ÁLLÁSFOGLALÁSOK

A dolgozatban hivatkoztam néhány olyan egyházi állásfoglalásra, melyek mértékadóak a hetednapi adventisták számára. Ahhoz, hogy az elmondottakat megfelelően tudjuk értékelni, elengedhetetlen néhány ilyen dokumentum átfogó ismerete. Ezért úgy döntöttem, hogy dolgozatom függelékében néhány bevezető sor kíséretében közlöm ezeket az anyagokat. Egyesek átfogó képet adnak a hetednapi adventisták hitéről, mint a keresztelendők oktatására készült káté, a keresztségi fogadalom, vagy az adventista hitelvek. Mások viszont konkrétan a hit általi megigazulás témaköréről szólnak, ilyenek az 1970-es konferenciák nyilatkozatai, valamint az evangélium primátusa bizottság 2000-ben közölt nyilatkozata az 1888-as üzenetről.

1. ***Keresztelendők kátéja:*** A dolgozatban írtam arról, hogy aki keresztség – vagy hitvallástétel által – csatlakozni szeretne az adventistákhoz azzal megfelelő alaposággal át kell venni az adventisták által képviselt bibliai hittételeket. Az egyház alapvető szervezeti egységeinek működését, valamint az istentiszteleti rendtartást szabályozó „Gyülekezeti kézikönyv” 1942-ben közölte először azt a dokumentumot, amit én itt keresztelendők kátéjának neveztem. E dokumentumot az adventista világszervezet plenáris ülésén fogadták el, s azzal a céllal illesztették a „Gyülekezeti kézikönyvbe”, hogy egységes kereteket biztosítsanak a keresztelendők felkészítésének. Ilyen értelemben a kátét mértékadó adventista hitelvi állásfoglalásnak kell tekintenünk.
2. ***Keresztségi fogadalom:*** A következő dokumentum, amit megtalál az olvasó a függelékben, a keresztségi fogadalom szövege. E szöveget 1932-ben készítették, s azóta több ízben módosították az adventista világszervezet plenáris üléseinek küldöttei. A fogadalom eredetileg csupán kérdések formájában létezett. A lelkész a gyülekezet előtt feltette a kérdéseket, amire a keresztelendők „igen”-nel feleltek. E kérdő forma ma is megtalálható a „Gyülekezeti kézikönyvben”, de 2000-ben a torontói generál konferenciai ülés küldöttei elfogadtak egy pozitív, hitvalló formát

is, amit a keresztlevélben közölnek, és aláíratnak a frissen keresztelt tagokkal. Azért választottam ezt a formát, mert olvasmányosabb és könnyebben kezelhető, ugyanakkor tartalmilag mindenben megegyezik a kérdő formával.

3. ***Adventista hitelvek:*** A harmadik dokumentum az adventista hitelveket tartalmazza úgy, ahogy 2005-ben, a Saint-Louisban tartott generál konferenciai ülés kibővítette. Régi beidegződés, és a helyreállítási mozgalom hatása lehet, hogy az adventisták félnek attól, hogy hitvallásnak nevezzék ezt a dokumentumot, de a legfrissebb, mértékadó teológiai vizsgálatok azt igazolják, hogy az adventista egyházban hitelvek éppen olyan szerepet töltenek be, mint a történelmi protestáns egyházak konfessziói. (Ld.: Kwabena Donkor: The Role of Fundamental Beliefs in the Church. Előadás a Második Bibliai Világkonferencián, Izmir, 2006, július, 25 p.)
4. ***Palmdale Nyilatkozat:*** E nyilatkozatot azokban a szakbizottságokban készítették elő, melyeket elsősorban az 1888-as üzenetre adandó válasz végett hoztak létre. A dolgozatban beszéltem a dokumentum két formájáról, s az eltérések okairól. Az olvasó mindkét változatot megtalálja itt „Igazság hit által”, illetve „Krisztus a mi igazságunk” címmel, a szövegezés (nem a közlés) időrendjében.
5. ***Az üdvösség erőforrásai:*** Ez az anyag különösen értékes abból a szempontból, hogy az adventista egyház történetében először tartalmaz átfogó tanítást az üdvösség rendjéről. Értéke átfogó és kiegyensúlyozott jellegében van, kár, hogy nem kapta meg azt a figyelmet az egyházban, amit megérdemelt volna. Magyar fordítása itt jelent meg először.
6. ***Az evangélium primátusa:*** Időrendben az utolsó az a dokumentum, mely 2000-ban látott napvilágot, és konkrétan számba veszi az 1888-as üzenet erényeit és hiányosságait. Miután az 1888-as üzenetnek jelentős szerepe volt a hit általi megigazulásról szóló adventista tanítások alakulásában, ismerete hasznos lehet mindnyájunk számára.

KERESZTSÉGI FOGADALOM

1. Hiszem, hogy egy Isten van: Atya, Fiú, Szentlélek, három egyenlőképpen örök Személy egysége.
2. Elfogadom Jézus Krisztus golgotai halálát, mint bűneimért hozott engesztelő áldozatot, s hiszem, hogy Isten kegyelméből az Ő kiontott vérébe vetett hit által megszabadultam bűneimtől és azok büntetésétől.
3. Elfogadom Jézus Krisztust, mint Uramat és személyes Megváltómat és hiszem, hogy Isten Krisztusban megbocsátotta bűneimet, új szívet adott nekem, ezért elvettem a világ bűnös útjait.
4. Elfogadom hit által Krisztusnak, az én mennyei Közbenjárómnak igazságát, valamint azt az ígétét, hogy kegyelmével átalakít, és erőt ad ahhoz, hogy szeretetben, Krisztusra összpontosítva éljek otthonomban és a világ előtt.
5. Hiszem, hogy a Biblia Isten ihletett szava, a hit és az életgyakorlat egyetlen mértéke a keresztény számára. Elhatározom, hogy rendszeresen időt fogok szentelni az imára és a Biblia kutatására.
6. Elfogadom a Tízparancsolatot, mint Isten jellemének leiratát és akaratának kijelentését. Szándékomban áll a bennem lakozó Krisztus erejével megtartani a törvényt, a negyedik parancsolatot is beleértve, ami megköveteli a hét hetedik napjának, mint az Úr nyugalomnapjának, és a teremtés emlékünnepének megtartását.
7. Várom Jézus közeli eljövetelét és a boldog reménységet, amikor „e halandó halhatatlanságba öltözik”. Miközben készülök az Úrral való találkozásra, bizonyágot teszek üdvösségszerző művéről. Képességeimet latba vetve részt veszek a személyes lélekmentés szolgálatában, hogy másokat is hozzásegítsek az Ő dicsőséges megjelenésére való felkészülésre.
8. Elfogadom a lelki ajándékokról szóló bibliai tanítást, és hiszem, hogy a prófétálás ajándéka a maradék egyház egyik ismertető jele.

9. Hiszek a szervezett egyházban, céloim Isten tisztelete és a gyülekezet támogatása tizeddel, adományokkal, valamint személyes erőfeszítéseimmel és befolyásommal.
10. Hiszem, hogy testem a Szentlélek temploma, és megtisztetem Isten azzal, hogy gondot viselek rá, és kerülök mindent, ami káros lehet rá nézve. Tartózkodom a tisztátalan ételektől, az alkohol gyártásától, forgalmazásától és használatától, valamint a dohányipari termékek gyártásától, forgalmazásától és használatától, végül tartózkodom a narkotikumokkal való visszaélés minden formájától.
11. Ismerem, és megértettem a Hetednap Adventista Egyház által vallott bibliai alapelveket. Arra törekszem, hogy Isten kegyelme által betöltssem az Ő akaratát, s életemet összhangba hozzam ezekkel az elvekkel.
12. Elfogadom az Újszövetség tanítását az alámerítéssel történő keresztségről, és szeretnék ebben a formában megkeresztelkedni, nyilvánosan megvallva ez által is Krisztusba, és az Ő bűnbocsánatába vetett hitemet.
13. Elfogadom és hiszem, hogy a Hetednap Adventista Egyház a bibliai jövendölésekben említett maradék egyház, s az emberek minden ágazatból, népből és nyelvből meghívást kaptak arra, hogy csatlakozzanak ehhez a közösséghez. Szeretnék a világszéles egyház helyi gyülekezetének tagjává lenni.

ADVENTISTA HITELVEK

Az adventisták a Bibliát tartják hitük egyedüli alapjának, és bizonyos alapvető hittételeket a Szentírás tanításának tartanak. Az itt felvázolt hitelvek azt mutatják be, hogyan érti és magyarázza az egyház a Szentírás tanításait. E megállapítások felülvizsgálata a generál konferenciai ülészaktól várható el, ha a Szentlélek a bibliai igazság teljesebb megértésére vezeti az egyházat, vagy ha az Isten szent Szavának tanításaira kifejezőbb szavakat találunk.

1. A Szentírás

A Szentírás, az Ó- és Újszövetség, Isten írott szava. Ő annak elmondására és leírására ihlette szent embereit, amire a Szentlélek indította őket. Igéjében Isten mindent közölt az emberrel, ami a megváltáshoz szükséges. A Szentírás Isten akaratának tévedhetetlen kinyilatkoztatása. Ez a jellem mércéje, a tapasztalatok próbája, a hitelvek mérvadó kinyilatkoztatása és Isten történelmi cselekedeteinek megbízható forrása. (2Pt 1,20-21; 2Tim 3,16-17; Zsolt 119,105; Péld 30,5-6; Ézs 8,20; Jn 17,17; 1Thessz 2,13; Zsid 4,12)

2. A Szentháromság

Az Isten egy: Atya, Fiú és a Szentlélek, a három örökkévaló személy egysége. Isten halhatatlan, mindenható, mindent tudó, mindenké föltt való és mindig jelenlő. Ön-kinyilatkoztatásából tudjuk, hogy végtelen, ez meghaladja az emberi értelmet. Örökké méltó minden teremtmény imádatára, csodálatára és szolgálatára. (5Móz 6,4; Mt 28,19; 2Kor 13,14; Ef 4,4-6; 1Pét 1,2; 1Tim 1,17; Jel 14,7)

Megjegyzés [SZJ1]: Page: 2

3. Az Atya

Isten, örökkévaló Atya, a teremtő, a forrás, a megtartó és minden teremtmény ura. Igazságos és szent, irgalmas és könyörületes, késedelmes a haragra, bővölködő az állhatatos szeretetben és hűségben. A Fiúban és a Szentlélekben meglő tulajdonságok és erők az Atya kinyilatkoztatásai. (1Móz 1,1; Jel 4,11; 1Kor 15,28; Jn 3,16; 1Jn 4,8; 1Tim 1,17; 2Móz 34,6-7; Jn 14,9)

4. A Fiú

Isten, az örökkévaló Fiú, Jézus Krisztusban öltött testet. Ő általa teremtett minden, benne lett nyilvánvalóvá Isten jelleme, általa teljesedett az emberiség megváltása és Ő ítéli meg a földet. Az örökké igaz Isten igaz emberré lett Jézus Krisztusban. A Szentlélek által fogantatott és Szűz Máriától született. Emberként élt, mint ember megkísértetett, de tökéletes megtestesítője volt Isten igazságosságának és szeretetének. Csodáival kinyilatkoztatta Isten hatalmát, és bizonyította, hogy Ő a megígért Messiás. Bűneinkért önként vállalta helyettünk a szenvedést és a kereszthalált; feltámadt a halálból és felment a mennybe, hogy közbejárjon értünk a mennyei szentélyben. Népe végleges megszabadításáért újra eljön dicsőségben, és mindent újjátesz. (Jn 1,1-3,14; Kol 1,15-19; Jn 10,30; 14,9; Róm 6,23; 2Kor 5,17-21; Jn 5,22; Lk 1,35; Fil 2,5-11; Zsid 2,9-18; 1Kor 15,3-4; Zsid 8,1-2; Jn 14,1-3)

5. A Szentlélek

Isten, az örökkévaló Lélek, az Atyával és a Fiúval együttműködött a teremtésben, a testetöltésben és a megváltásban. Ihlette a Szentírás íróit, Krisztus életét betöltötte. Vonzza és meggyőzi az embereket, s azokat, akik engedelmeskednek neki, megújítja és átalakítja Isten képmására. Azért küldte el az Atya és a Fiú, hogy mindig gyermekeivel legyen. Lelki ajándékokat ad az egyháznak, s felkészíti a Krisztusról szóló bizonyítételekre, s a Szentírással összhangban elvezeti az egyházat minden igazságra. (1Móz 1,1-2; Lk 1:35; 4:18; Apcsel 10,38; 2Pét 1,21; 2Kor 3,18; Ef 4,11-12; Apcsel 1,8; Jn 14,16-18,26; 15,26-27; 16,7-13)

6. A teremtés

Isten mindenek Teremtője. Teremtő munkájának hiteles történetét a Szentírás nyilatkoztatta ki. Hat nap alatt alkotta az Úr "a mennyet és a földet", valamint minden földi élőlényt és az első hét hetedik napján megpihent. Befejezett teremtő munkájának állandó emlékezetéül megalapította a szombatot. Az első emberpár, mint a teremtés koronája Isten képére és hasonlatosságára teremtett. Nekik adatott a föld és az azon lévő minden teremtmény feletti felelősségteljes uralom, mivel Isten gondjukra bízta, hogy vigyázzanak arra. Amikor a teremtés befejeződött, Isten dicsősége kijelentette: "Íme igen jó". (1Móz 1,2; 2Móz 20,8-11; Zsolt 19,1-7; 33,6-9; 104; Zsid 11,3)

7. Az ember természete

Az első emberpár Isten képmására lett teremtve egyéniséggel, hatalommal és szabadsággal, hogy gondolkodjon és cselekedjen. Bár teremtett szabad lény, a test, a lélek és a szellem oszthatatlan egysége, mégis Istentől függ az élete. Amikor ősszüleink nem engedelmeskedtek Istennek, megtagadták Istentől való függőségüket és elveszítették Istentől kapott kiváltságukat. Isten képmása összetört bennük, és a halál alattvalóivá lettek. Utódaik ezt a megromlott természetet és annak következményeit öröklik. Gyengeségekkel és bűnös hajlamokkal születnek. De Isten megbékéltette magával a földet Krisztusban, és Szentleke által a bűnbánó halandó emberben helyreállítja Alkotója képmását. Isten dicsőségére lettek teremtve, és azért hivattak el, hogy szeressék Őt és egymást, és viseljenek gondot környezetükre. (1Móz 1,26-28; 2:7; Zsolt 8,4-8; Apcsel 17,24-28; 1Móz 3, Zsolt 51,5; Róm 5,12-17; 2Kor 5,19-20; Zsolt 51,10; 1Jn 4,7-8,11,20; 1Móz 2,15)

8. A nagy küzdelem

Az egész emberiség belebonyolódott az Isten és Sátán közötti nagy küzdelembe, ami Isten jelleme, törvénye és a világmindenség fölötti uralom kérdése körül forog. A harc a mennyben kezdődött, amikor egy szabadakaratú teremtett lény önmagát felmagasztalva Isten ellenségévé, Sátánná vált, és az angyalok egy részét is fellázította. E világba is behozta a lázadás szellemét, amikor Ádámot és Évát bűnre vitte. Az ember bűne azt eredményezte, hogy az emberiség elvesztette istenképűségét, a teremtett világ rendje felbomlott, és a föld a vízözön idején elpusztult. E világ az egyetemes küzdelem színtere lett, amit az egész univerzum figyelemmel kísér. De végül Isten szeretete igazolódik. Krisztus, hogy segítse népét a harcban, elküldi Szentlelkét és a jó angyalokat, hogy az üdvösség útján vezessék, védelmezzék és oltalmazzák őket. (Jel 12,4-9; Ézs 14,12-14; Ez 28,12-18; 1Móz 3, Zsid 1,14; Róm 1,19-32; 5,12-21; 8,19-22; 1Móz 6-8; 1Kor 4,9; 2Pt 3,6)

9. Krisztus élete, halála és feltámadása

Krisztus élete - mely Isten akarata iránti tökéletes engedelmisség volt -, szenvedése, halála és feltámadása által gondoskodott Isten az emberi bűn engesztelésének egyetlen eszközéről úgy, hogy akik elfogadják ezt az áldozatot, azoknak örök életük lehet, és az egész teremtett világ jobban megértheti a Teremtő örökkévaló szeretetét. Ez a tökéletes engesztelés igazolja Isten szent törvényének igazságosságát és könyörülő

jellemét, mert mindkettő elítéli bűneinket, de gondoskodik a megbocsátásról. Krisztus halála helyettesítő és engesztelő, megbékéltető és átalakító. Krisztus feltámadása Istennek a gonosz erők feletti diadalát hirdeti. Azoknak, akik a megváltást elfogadják, végső győzelmet biztosít a bűn és a halál felett. Nyilvánvalóvá teszi Jézus Krisztus hatalmát, aki előtt mennyen és földön minden térd meghajol. (Jn 3,16; Ézs 53, 1Pt 2,21-22; 1Kor 15,3-4,20-22; 2Kor 5,14-15,19-21; Róm 1,4; 3,25; 4,25; 8,3-4; 1Jn 2,2; 4,10; Kol 2,15; Fil 2,6-11)

10. A megváltás élménye

Isten végtelen szeretetéből és kegyelméből Krisztust, aki nem ismert bünt, bünné tette értünk, hogy Isten igazsága legyen Őbenne. A Szentlélek vezetésével felismerjük nyomorúságunkat, bűnösségünket, megbánjuk vétkeinket és gyakoroljuk hitünket Jézusban, mint Úrban és Krisztusban, helyettesben és példaképben. Ez az üdvösséget adó hit az Ige isteni hatalmát váltja valóra és ez Isten kegyelmének ajándéka. Krisztus által megigazultak vagyunk, Isten fiaivá és leányaivá fogadott, és megszabadultunk a bűn uralma alól. A Lélek által újjászületünk és megszentelődünk. A Lélek megújítja elménket, beírja Isten szeretet-törvényét szívünkbe, és erőt ad a szent életre. Benne maradva az isteni természet részesei leszünk, és miénk a megváltás bizonyossága most és az ítéletkor. (2Kor 5,17-21; Jn 3,16; Gal 1,4; 4,4-7; Tit 3,3-7; Ján 16,8; Gal 3,13-14; 1Pt 2, 21-22; Róm 10,17; Lk 17,5; Mk 9,23-24; Ef 2,5-10; Róm 3,21-26; Kol 1,13-14; Róm 8,14-17; Gal 3,26; Jn 3,3-8; 1Pt 1,23; Róm 12,2; Zsid 8,7-12; Ez 36,25-27; 2Pt 1,3-4; Róm 8,1-4; 5,6-10)

11. Növekedés Krisztusban

Jézus a kereszten elszenvedett halála által legyőzte a gonosz erőket. Ő, aki földi szolgálata alatt uralma alá hajtotta a gonosz lelkeket, megtörte hatalmukat, s visszafordíthatatlanná tette végső megsemmisülésüket. Jézus győzelme nekünk is győzelmet ad a gonoszság erői fölött, melyek uralmuk alá akarnak hajtani bennünket, ha vele járunk békességben, örömben s szeretetének bizonyosságában. Most a Szentlélek lakik bennünk, s felruház bennünket mennyei erővel. Azáltal, hogy folyamatosan odaszenteljük magunkat Jézusnak, ami Megváltónknak és Urunknak, szabadokká leszünk a múlt terheitől. Többé nem élünk a sötétségben, a gonosz erők-től, a tudatlanságtól és az előző életmódunk hiábavalóságaitól való félelemben. Ebben a Jézusban kapott új szabadságban, elhivattunk arra, hogy növekedjünk az Ő jellemé-

hez való hasonlóságban azáltal, hogy napi közösségben maradunk vele ima, az Igével való táplálkozás, az Ige és az isteni gondviselés feletti elmélkedés, az Istent dicsőítő énekek, a közös istentiszteleten való részvétel, és az egyház missziós szolgálatába való bekapcsolódás által. Miközben odaszenteljük magunkat azok szeretetteljes szolgálatára, akik körülöttünk élnek, s a Tőle kapott üdvösségről való bizonyágtevésre, állandó jelenléte a Lélek által, minden pillanatot, s minden feladatot lelki tapasztalattá formál. (Zsolt 1,1, 2; 23,4; 77,11, 12; Kol 1,13, 14; 2,6, 14, 15; Lk 10,17-20; Ef 5,19, 20; 6,12-18; 1Thessz 5,23; 2Pt 2,9; 3,18; 2Kor. 3,17, 18; Fil 3,7-14; 1Thessz 5,16-18; Mt 20,25-28; Jn 20,21; Gal 5,22-25; Róm 8,38, 39; 1Jn 4,4; Zsid 10,25.)

12. Az egyház

Az egyház a hívők közössége, akik Jézus Krisztust Uruknek és Megváltójuknak vallják. Az Ószövetség korában élő nép lelki utódaiként Isten minket is a világból hívott ki. Imádkozásra, a közösségvállalásra, az Ige meghallására, az úrvacsora ünneplésére, az egész emberiség szolgálatára és az evangélium egész világon való hirdetésére lépünk közösségre egymással. Az egyház megbízatását Krisztustól - a testet öltött Igétől - és a Szentírásból - az írott Igéből - kapta. Az egyház Isten családja: Őáltala elfogadott gyermekek, akik a megújított szövetség szerint élnek. Az egyház Krisztus teste, a hit közössége, amelynek maga Krisztus a feje. Az egyház a menyasszony, akiért Krisztus meghalt, hogy megtisztítsa és megszentelje. Diadalmas visszatértekor dicsőséges egyházat állít maga elé, minden korok hűségeseit, vérén megváltottakat, akiken nincs szeplő vagy sömörögözés, hanem szentek és feddhetetlenek. (1Móz 12,3; Apcsel 7,38; Ef 4,11-15; 3,8-11; Mt 28,19-20; 16,13-20; 18,18; Ef 2,19-22; 1,22-23; 5,23-27; Kol 1,17-18)

13. A maradék és küldetése

Az egyetemes egyházat azok alkotják, akik őszintén hisznek Krisztusban; de az utolsó időkben, az általános hitehagyás idejében maradékot hív el, hogy megtartsa Isten parancsolatait és a Jézus hitét. Ez a maradék hirdeti az ítélet órájának elérkeztét, a Krisztus általi megváltást és Krisztus második eljövételének közelségét. A Jelenések könyve 14. fejezetében a három angyal jelképezi ezt az üzenetet, amely egybeesik a mennyben folyó ítélettel, a földön pedig bűnbánatot és megújulást eredményez. Minden hívőnek szól a meghívás, hogy személyesen vegyen részt az evangélium

világszéles hirdetésében. (Jel 12,17; 14,6-12; 18,1-4; 2Kor 5,10; Júd 3,14; 1Pt 1,16-19; 2Pt 3,10-14; Jel 21,1-14)

14. Krisztus testének egysége

Az egyház egy test sok taggal, kihívva minden nemzetből, ágazatból, nyelvből és népből. Krisztusban új teremtés vagyunk. Az egyházat nem oszthatja meg faji, kulturális, műveltségbeli és nemzetiségi, valamint alacsony és magasabb rendű, szegény és gazdag, férfi és nő szerinti megkülönböztetés. Krisztusban mindannyian egyenlők vagyunk, akiket Vele és egymással egy Lélek tart közösségben. Azért vagyunk, hogy részrehajlás és fenntartás nélkül szolgáljunk és szolgáljanak nekünk. A Szentírásan keresztül - amelyben Jézus Krisztus önmagát nyilatkoztatta ki - mindannyian ugyanannak a hitnek és reménységnek vagyunk részesei, és ezt bizonyosággal hirdetjük mindeneknek. Ennek az egységnek a forrása a Szentháromság egylényegűségében van, aki gyermekének fogadott minket. (Róm 12,4-5; 1Kor 12,12-14; Mt 28,19-20; Zsolt 133,1; 2Kor 5,16-17; Apcsel 17,26-27; Gal 3,27-29; Kol 3,10-15; Ef 4,14-16; 4,1-6; Jn 17,20-23)

15. A keresztség

A keresztség által megvalljuk Jézus Krisztus halálába és feltámadásába vetett hitünket, és bizonyoságot teszünk arról, hogy meghaltunk a bűnnek és új életben akarunk járni. Így elismerjük Krisztust Urunknak és Megváltónknak, népe leszünk és egyháza tagjaiként fogad be minket. A keresztség Krisztussal való szövetségünknek, bűneink bocsánatának és a Szentlélek elnyerésének jelképe. Vízben alámerítkezéssel történik. Feltétele a Jézusban való hit megvallása és a bűnbánat bizonyossága. A Szentírás tanulmányozása és tanításainak elfogadása után következik a keresztség. (Róm 6,1-6; Kol 2,12-13; Apcsel 16,30-33; 22,16; 2,38; Mt 28,19-20)

16. Az úrvacsora

Az úrvacsora Jézus testének és vérének jelképeiben való részesedés, mely kifejezi Urunkba és Megváltónkba vetett hitünket. Az úrvacsora tapasztalatában Krisztus jelen van, hogy találkozzon népével és erősítse őket. Amikor részt veszünk benne, örömmel hirdetjük az Úr halálát, amíg visszajön. Az úrvacsorára való felkészülés magába foglalja az önvizsgálatot, bűnbánatot és megbánást. A Mester elrendelte a lábmosás szolgálatát, hogy rámutasson a megújult megtisztulásra: fejezzük ki készségünket egymás szolgálatára keresztényi alázatossággal, és szeretetben egyesítsük szívünket! Minden

hívő keresztény részesülhet úrvacsorában. (1Kor 10,16-17; 11,23-30; Mt 26,17-30; Jel 3,20; Jn 6,48-63; Jn 13,1-17)

17. Lelki ajándékok és szolgálatok

Egyháza tagjainak Isten minden korban lelki ajándékokat adományozott, amelyeket szeretet-szolgálatban az egyház és az egész emberiség javára kellett felhasználniuk. A Szentlélek tevékenysége általi ajándék - aki úgy adja minden tagnak, amint akarja - biztosítja azokat a képességeket és szolgálatokat, amelyek az egyház Isten által rendelt küldetésének betöltéséhez szükségesek. A Szentírás szerint ezek az ajándékok a következő szolgálatokat foglalják magukba: hit, gyógyítás, prófétálás, igehirdetés, tanítás, irányítás, megbékéltetés, könyörületeség, önfeláldozó szolgálat, jótékonyság gyakorlása az emberek segítségére és bátorítására. Néhány tagot Isten elhívott és Lelke felruházott olyan tevékenységre, amit az egyház a lelkészi, evangelizatori, apostoli és tanítói szolgálatként ismer el. Céljuk, a tagok felkészítése a szolgálatra, az egyház lelki érettség fokára emelése, hitben és istenismeretben való ápolása. Ha a tagok, mint Isten sokféle kegyelmének hűséges sáfárai alkalmazzák e lelki ajándékokat, akkor az egyház védett a hamis tantételek romboló befolyásától, fejlődik, Istentől gyarapodik hitben, szeretetben épül fel. (Róm 12,4-8; 1Kor 12,9-11,27-28; Ef 4,8,11-16; Apcsel 6,1-7; 1Tim 2,1-3; 1Pt 4,10-11).

18. A prófétaság ajándéka

A prófétaság a Szentlélek egyik ajándéka. Ez az ajándék a maradék egyház ismertetőjele, ami E. G. White szolgálatában nyilvánult meg. Mivel Isten hírnöke, írásai az igazság állandó, irányadó forrásai, amelyek az egyházat vigasztalják, vezetik, tanítják és eligazítják. Nyilvánvalóvá teszik, hogy a Biblia az a zsinórmérték, amellyel minden tanítást és tapasztalatot meg kell vizsgálni. (Jóel 2,28-29; Apcsel 2,14-21; Zsid 1,1-3; Jel 12,17; 19,10)

19. Isten törvénye

Isten törvényének nagy alapelveit a Tízparancsolat foglalja össze és Krisztus élete is ezt szemlélteti. A Tízparancsolat Isten szeretetét, akaratát fejezi ki és meghatározza az ember magatartását és kapcsolatait. Ez minden korban, minden emberre kötelező. Ez a törvény Isten és népe közötti szövetség alapja, és Isten ítéletében zsinórmérték. A Szentlélek munkája által rámutat a bűnre, és vágyat ébreszt a Megváltó után. A megváltás nem cselekedetekből, hanem kegyelemből van, és a kegyelem gyümölcse a

Tízparancsolat betartása. Az engedelmesség fejleszti a keresztény jellemet és boldogságot ad. Ez bizonyítja az Úr iránti szeretetet és embertársaink iránti aggodalmunkat. Az engedelmes hit Krisztus élet-átalakító hatalmát mutatja be, és így erősíti a keresztény bizonyoságtételét. (2Móz 20,1-17; Zsolt 40,7-8; Mt 22,36-40; 5Móz 28,1-14; Zsid 8,8-10; Jn 16,7-10; 1Jn 5,3; Róm 8,3-4; Ef 2,8-10; Zsolt 19,7-14; Mt 5,17-20)

20. A szombat

A jóságos Teremtő a teremtés hat napja után a hetedik napon megpihent, és a szombatot minden ember számára a teremtés emlékévé rendelte. Isten megmásíthatatlan törvényének negyedik parancsolata Jézus, a szombat Ura tanításával és gyakorlatával összhangban megkívánja a hetedik napi szombatnak, mint a nyugalom, az imádkozás, és szolgálat napjának megtartását. A szombat az Istennel és egymással való bensőséges kapcsolat napja. Ez a Krisztusban történt megváltás jelképe, megszentelődésünk jele, hűségünk záloga és Isten eljövendő örök országának előíze. A szombat Isten és népe közötti örök szövetség állandó jele. E szent időszak estétől estéig, naplementétől naplementéig tartó örömteli megtartása Isten teremtő és megváltó munkájának ünneplése. (1Móz 2,1-3; 2Móz 20,8-11; Lk 4,16; Ézs 56,5-6; 58,13-14; Mt 12,1-12; 2Móz 31,13-17; Ez 20,12,20; 5Móz 5,12-15; Zsid 4,1-11; 3Móz 23,32; Mk 1,32)

21. A sáfárság

Isten sáfárai vagyunk: időt és alkalmat, képességet és javakat, a föld áldásait és forrásait ránk bízta. Felelősséggel tartozunk neki ezek helyes felhasználásáért. Isten tulajdonjogát a néki és embertársainknak való hűséges szolgálattal, az evangélium hirdetéséért és egyháza fenntartásáért és növekedéséért való tizedfizetéssel és adakozással ismerjük el. A sáfárság kiváltság, amit azért adott Isten, hogy szeretettel munkálkodjunk embertársainkért, és győzedelmeskedjünk az önzés és a kapzsiság felett. A sáfár örül azoknak az áldásoknak, amelyeket hűsége eredményeként mások nyernek. (1Móz 1,26-28; 2,15; 1Krón 29,14; Hag 1,3-11; Mal 3,8-12; 1Kor 9,9-14; Róm 15,26-27; Mt 23,23)

22. A keresztényi magatartás

Isten azért hívott el minket, hogy istenfélő emberekhez méltóan a mennyei alapelvekkel összhangban gondolkozzunk, érezzünk és cselekedjünk. Hogy a Lélek kialakíthassa bennünk Urunk jellemét, csak olyan dologgal foglalkozzunk, ami krisztusi tisztaságot, egészséget és örömet ad életünkben. Ez azt jelenti, hogy

szórakozásunk és társasági életünk a keresztényi ízlés és szépség legmagasabb fokán legyen. Figyelembe véve a kulturális különbségeket, öltözetünk egyszerű, szerény, izléses és takaros legyen, azokhoz méltó, akiknek igazi szépsége nem külső ékességből, hanem a nemes, csendes lélek hervadhatatlan ékességében áll. Ez azt is jelenti, mivel testünk a Szentlélek temploma, értelmesen kell gondot viselni róla. A megfelelő gyakorlással és pihenéssel együtt a lehető legegészségesebb étrendet is el kell fogadnunk, és a Szentírásban meghatározott tisztátalan ételektől tartózkodnunk kell. Mivel az alkoholtartalmú italok, a dohányzás, a gyógyszerek és a kábítószeres felelőtlen használata szervezetünkre ártalmas, ugyancsak tartózkodjunk ezektől. Ezzel szemben foglalkozzunk olyan dolgokkal, amelyek gondolatainkat és testünket Krisztushoz hasonlóvá formálják! Krisztus azt akarja, hogy egészségesek, boldogok és jók legyünk. (Róm 12,1-2; 1Jn 2,6; Ef 5,1-21; Fil 4,8; 2Kor 6,14-7,1; 2Kor 10,5; 1Pét 3,1-4; 1Kor 6,19-20; 10,31; 3Móz 11,1-47; 3Jn 2)

23. Házasság és család

A házasságot, mely a férfi és nő között életre szóló egysége szeretetkapcsolatban, Isten alkotta az Édenben és Jézus megerősítette. Mivel a keresztény számára a házasság Isten és a házastárs felé elkötelezettség, ezért csak azonos hitű társak között köttessen. E kapcsolat a kölcsönös szeretetre, megbecsülésre, tiszteletre és felelősségre épül, mely Krisztus és egyháza közötti szeretet, szentség, meghittség és állandóság kapcsolatát tükrözi. Jézus a válásról azt tanította, hogy házasságtörést követ el az, aki elválik házastársától - kivéve a paráznaság miatti válást -, és mással házasodik össze. Noha nem minden családi kapcsolat eszményi, de a Szentlélek vezetésével és a gyülekezet gondozásával a házaspárok között szeretetközösség jöhet létre, ha teljesen alárendelik magukat egymásnak Krisztusban. Isten megáldja a családot, és azt akarja, hogy a családtagok a teljes érettségre segítsék egymást. A szülők tanítsák meg gyermekeiket Isten szeretetére és a neki való engedelmességre. Példájukkal, szavaikkal, tanítsák őket arra, hogy Krisztus szerető, nevelő, örökké gyengéd és gondoskodó, aki azt akarja, hogy az Ő testének - Isten családjának - tagjaivá legyenek. A család növekvő összetartása az utolsó idők evangéliumi üzenetének egyik ismertetőjele. (1Móz 2,18-25; Mt 19,3-9; Ján 2,1-11; 2Kor 6,14; Ef 5,21-33; Mt 5,31-32; Mk 10,11-12; Lk 16,18; 1Kor 7,10-11; 2Móz 20,12; Ef 6,1-4; 5Móz 6,5-9; Péld 2,2; Mal 4,5-6)

24. Krisztus szolgálata a mennyei templomban

Van szentély a mennyben, az igazi templom, amelyet az Úr és nem az ember épített. Ebben Krisztus szolgál érettünk, a hívők rendelkezésére bocsátva engesztelő áldozatának jótéteményeit, amit egykor mindenkiért feláldozott a kereszten. Nagy főpapunkká lett beiktatva és mennybemenetelekor megkezdte közbenjárói szolgálatát. Engesztelő szolgálatának második, utolsó szakaszát a 2300 éves prófétai idő lejártakor, 1844-ben kezdte el. Ez a vizsgálati ítélet munkája, mely minden bűn végső elrendezésének része, melyet az ősi héber szentély megtisztítása jelképezett az engesztelés napján. A szentélyt a jelképes szolgálatban áldozati állat vérével tisztították meg, a mennyei dolgok Jézus vérének tökéletes áldozatával tisztulnak meg. A vizsgálati ítélet a mennyei lények előtt nyilvánvalóvá teszi, hogy kik haltak meg Krisztusban, és ezért benne méltók az első feltámadásra. Ez nyilvánvalóvá teszi azt is, hogy az élők közül kik maradtak meg Krisztusban, megtartván Isten parancsolatait és Jézus hitét, és ezért benne készek Isten örök országába való elragadtatásra. Isten igazságosságát igazolja ez az ítélet, megtartván azokat, akik Jézusban hisznek. Nyilvánvalóvá teszi, hogy akik hűségesek maradtak Istenhez, elnyerik az országot. Krisztus eme szolgálatának befejezése a második advent előtt, az emberiség vizsgálatának lezárását jelzi. (Zsid 8,1-5; 4,14-16; 9,11-28; 10,19-22; 1,3; 2,16-17; Dán 7,9-27; 8,13-14; 9,24-27; 4Móz 14,34; Ez 4,6; 3Móz 16; Jel 14,6-7; 20,12; 14,12; 22,12)

25. Krisztus második eljövetele

Krisztus második eljövetele az egyház áldott reménysége, az evangélium csúcspontja. A Megváltó eljövetele szó szerinti személyes, látható és világszéles lesz. Amikor visszatér, feltámadnak a halott igazak, és az élő igazakkal együtt, megdicsőülnek, és mennybe ragadtatnak, a nem igazak azonban meghalnak. A próféciai sorozatnak majdnem teljes beteljesedése a világ jelenlegi állapotával együtt jelzi, hogy Krisztus eljövetele közel van. Ennek az eseménynek az idejét Isten nem jelentette ki, ezért int bennünket, hogy mindenkor legyünk készen. (Tit 2,13; Zsid 9,28; Jn 14,1-3; Apcsel 1,9-11; Mt 24,14; Jel 1,7; Mt 26,43-44; 1Thessz 4,13-18; 1Kor 15,51-54; 2Thessz 1,7-10; 2,8; Jel 14,14-20; 19,11-21; Mt 24; Mk 13; Lk 21; 2Tim 3,1-5; 1Thessz 5,1-6)

26. Halál és feltámadás

A bűn zsoldja a halál. De az egyedül halhatatlan Isten örök életet ad megváltottainak. Addig a napig a halál minden ember számára csak öntudatlan állapot. Amikor életünk

ura, Krisztus, megjelenik, a feltámadt igazak az élő igazakkal együtt megdicsőülnek és elragadtatnak, hogy Urukkal találkozzanak. A második feltámadás, a gonoszok feltámadása, ezer év múlva lesz. (Róm 6:23; 1Tim 6:15-16; Préd 9:5-6; Zsolt 146:3-4; Ján 11:11-14; Kol 3:4; 1Kor 15:51-54; 1Thessz 4:13-17; Ján 5:28-29; Jel 20:1-10)

27. A millennium és a bűn vége

A millennium Krisztusnak és az Ő szentjeinek az első és második feltámadás közötti ezeréves mennyei uralma. Ez idő alatt a bűnös halottak elítéltetnek, a föld pusztaság lesz, élő emberi lakosok nélkül, de azt Sátán és angyalai birtokolják. Az ezer év végén Krisztus az Ő szentjeivel és a szent várossal leszáll a mennyből a földre. Ekkor feltámadnak a gonosz halottak és Sátánnal, és angyalaival körülveszik a várost, de Isten tüzet bocsát le, ami megemészti őket, és megtisztítja a földet. Így a világegyetem örökre megszabadul a bűntől és a bűnösöktől. (Jel 20; 1Kor 6,2-3; Jer 4,23-26; Jel 21,1-5; Mal 4,1; Ez 28,18-19)

28. Az Új föld

Az Új földön, ahol igazság lakozik, Isten örök otthon, az örök élethez tökéletes környezetet, szeretetet és örömet, valamint az Ő jelenlétében való tanulást biztosít a megváltottaknak. Isten népével akar lakni, itt nincs szenvedés és halál. A nagy küzdelemnek vége van és nem lesz többé bűn. Minden dolog, élő és élettelen együttesen hirdeti, hogy Isten a szeretet; és Ő mindörökké uralkodik. Ámen. (2Pt 3,13; Ézs 35; 65,17-25; Mt 5,5; Jel 21,1-7; 11,15; 22,1-5)

IGAZSÁG HIT ÁLTAL

Jones és Waggoner hozzájárulása

Elismerjük, hogy Jones és Waggoner lelkészek az Úr választott eszközei voltak, akiket különösen az 1888-as időszakban használt fel az Úr, hogy meghatározó hangsúlyt adjanak a hit általi megigazulás üzenetének. Ellen G. White, 1892-ben azt mondta e sajátos hangsúlyról, s az egyház reagálásáról, hogy „a próbatétel ideje felettünk van, mert a harmadik angyal hangos kiáltása kezdetét vette Krisztus, a bűnbocsátó Megváltó igazságának kinyilatkoztatásával. Ezzel kezdetét vette annak az angyalnak a világossága, akinek fénye be fogja tölteni az egész földet” (RH 1892, nov. 22).

Bár a hit általi megigazulás üzenetét teljes és megfelelő mértékben megtaláljuk a Bibliában és Ellen G. White írásaiban (ami, ha megfelelően megértik, és teljes szívből elfogadják, elkészítheti a késői eső kiadásának útját az egyházban), elismerjük, hogy az Úr küldte Jones és Waggoner testvéreket, hogy felhívják a figyelmet néhány olyan igazságra, melyeket szem elől tévesztettek, illetve nem teljesen értettek meg.

Mivel hiszünk abban, hogy jellegzetes üzenetük ismételt tanulmányozása hasznos lehet ma, azt javasoljuk, hogy egyházunk kiadóhivatalai vizsgálják meg annak lehetőségét, hogy válogatott formában közreadják e lelkészek egyes igehirdetéseit, cikkeit, könyveit, melyek ma is érvényesek, s megfelelően képviselik a hit általi megigazulás üzenetét úgy, ahogy azt Jones és Waggoner lelkészek 1888-ban hirdették.

Jézus Krisztus emberi természete és a hit általi megigazulás

Hisszük, hogy a Názáreti Jézus Isten testet öltött Fia, Isten örök pre-egzisztens Igéje, aki Istennel volt és Isten volt (Jn 1,1), és aki testé lett, és közöttünk lakott (Jn 1,14). Ő egyszerre Isten és ember, valóságos Isten és valóságos ember volt. Az Írás Istennek nevezte őt (Jn 1,1,18; 20,28; Tit 2,13), Ő volt a nagy VAGYOK földi szolgálata alatt éppen úgy (Jn 8,58), mint testetöltése előtt.

Ember is volt, valóságos ember. Nemcsak Péter, Pilátus és egyébek között az írástudók is „ember”-nek nevezték (ApCsel 2,22; Jn 19,5; 7,46), de saját ajkairól is elhangzott ez a szó (Jn 8,40). Emberi anyja volt, „Dávidtól származott test szerint” (Rm 1,3), alá volt vetve az emberi fejlődés törvényeinek (Lk 2,40,52),⁵⁹⁵ szeretetet és együttérzést tanúsított (Mk 10,21; Mt 9,36), ismerte az éhséget, a szomjúságot és a fáradtságot (Mt 4,2; Jn 19,28; 4,6), mint bármely más ember.

Az Újszövetség azt állítja, hogy Urunk „a bűnös testhez hasonló formában” jött el, s azt is, hogy „mivel pedig a gyermekek test és vér részesei, ő is hozzájuk hasonlóan részese lett ezeknek... mindenben hasonlónak kellett lennie testvéreihez (Rm 8,3; Zsid 2,11, 14,17).”

Ugyanez az Újszövetség azt is kijelenti, hogy Isten „azt, aki nem ismert bűnt, bűnné tette értünk, hogy mi Isten igazsága legyünk őbenne” (2Kor 5,21), valamint „azt pedig tudjátok, hogy ő azért jelent meg, hogy elvegye a bűnöket, és hogy őbenne nincsen bűn” (1Jn 3,5). Nem minden keresztény érti egyformán e szakaszokat. Egyesek szerint Jézus nem követett el semmi bűnt sem szóban, sem cselekedetben, sem gondolatban. Mások azonban tovább mennek, s azt állítják, hogy Jézus nem csak, hogy nem követett el semmi bűnt, de mentes volt azoktól az örökölt bűnös hajlamoktól is, melyek az elveszett embert jellemzik.

Egyetértünk abban, hogy Krisztus emberi természetében megalkuvás nélkül elutasított minden ellenállást Istennel szemben, illetve minden eltávolodást Istentől és az Ő akaratától.⁵⁹⁶ „Bár az emberi szenvedélyek minden erejét ismerte, soha nem engedett a kísértésnek, s egyetlen olyan tettet sem követett el, ami ne lett volna tiszta, felemelő, nemesítő.”⁵⁹⁷

Bármely irányzatot képviseljük is Krisztus emberi természetének értelmezésében, mindnyájan hiszünk abban, hogy mindannyiunknak el kell fogadnia azt a központi gondolatot, miszerint Jézus az emberiség Megváltója, aki azáltal, hogy győzelmes életet élt, emberi testben, összekapcsolta az istenit és az emberit. Amikor a bűnös ember

⁵⁹⁵ The Desire of Ages. 70–71. p.

⁵⁹⁶ Ezt az igazságot maga Jézus is kifejezésre juttatta: „jön a világ fejedelme: és én bennem nincsen semmije” (Jn 14,30). Sátánnak semmije nem volt Krisztusban, ezért semmi hatalma sem volt felette. Krisztus egyetlen egy pillanatra sem engedett teret egyetlen gonosz gondolatnak vagy tettnek sem. „Ki vádol engem közületek bűnnel?” (Jn 8,46) – kérdezhetette, mert mint ember fia tökéletesen büntelen volt.

⁵⁹⁷ White, E. G.: keltezetlen kéziratok, 73.

– ezen az alapon állva – elfogadja Krisztust, belép a hit általi megigazulás valódi tapasztalatába.

Ellen G. White Urunk emberi természetének két szempontját hangsúlyozta. Az egyik oldalon kijelentette, hogy Krisztus „magára vette az ember, elbukott, szenvedő természetét, melyet lerombolt és beszennyezett a bűn”⁵⁹⁸, továbbá: „Urunk magára vette természetünket annak összes tehertételével együtt”.⁵⁹⁹ Másik oldalról nézve, a bibliai írókkal összhangban teljesen kizárta azt a gondolatot, hogy „magára vette az emberi természetet annak elbukott állapotában; Krisztus a legkisebb mértékben sem osztozott annak bűneiben”.⁶⁰⁰ Ő volt a „tökéletes emberi természet”,⁶⁰¹ ámbar „magára vette természetünket annak romlott állapotában”,⁶⁰² elfogadta „az átöröklés nagy törvényének következményeit”,⁶⁰³ de nem rendelkezett „bukott emberi természetünk indulataival (*passions*)”.⁶⁰⁴ Krisztus „magára vette az ember természetét, de nem vette magára az ember bűnösségét (*sinfulness*)”.⁶⁰⁵ Ámbar „vétkezhetett volna, elbukhatott volna... egyetlen pillanatig sem volt benne bűnös hajlam (*evil propensity*)”.⁶⁰⁶ „A bűn legkisebb foltja nélkül született.”⁶⁰⁷

Nem kétséges, hogy megfoghatatlan titokkal van itt dolgunk (1Tm 3,16), különösen azért, mert nem rendelkezünk olyan összehasonlító alappal, mely segítségünkre lenne. Urunk képes volt eljönni „bűnös testhez hasonló formában”, s mégis egy lehetett azzal, „akiben nincs bűn”. Hisszük, hogy az embernek nem kell bűnösnek lennie ahhoz, hogy kísérhető lehessen. Csupán arra van szükség, hogy a kísértés egy olyan erkölcsi lényt érjen, aki képes nemet mondani Istennek.

Urunk büntelensége, az „*ember Jézus*” büntelensége magában foglalja azt a tényt, hogy Jézust földi élete során valóságos kísértések érték, melyekben elbukhatott volna. Krisztus emberi természetét illetően alá volt vetve az elbukás lehetőségének. Büntelen volt élete minden szakaszában, de „megtanulta azokból, a miket szenvedett, az engedelmisséget” (Zsid 5,8).

⁵⁹⁸ White, E. G.: *The Youth's Instructor*. 1900, dec. 20.

⁵⁹⁹ White, E. G.: *The Desire of Ages*. 117. p.

⁶⁰⁰ White, E. G.: *Selected Messages*. 1. köt. 256. p.

⁶⁰¹ White, E. G.: *The Desire of Ages* 664. p.

⁶⁰² White, E. G.: *Selected Messages*. 1. köt. 253. p.

⁶⁰³ White, E. G.: *The Desire of Ages* 49. p.

⁶⁰⁴ White, E. G.: *Testimonies*. 2. köt. 509. p.

⁶⁰⁵ White, E. G.: *Signs of the Times*. 1901, máj. 29.

⁶⁰⁶ *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*. White, E. G.: Jn 1,1–3, 14-ről, 1128. p.

A Szentírás nemcsak azt hangsúlyozza, hogy Jézus kísérhető volt, hanem azt is, hogy megkísértetett (Zsid 2,18; 4,15). Sőt, a Biblia részletesen leírja Jézus kísértésének történetét a pusztában, nyilvános szolgálatának kezdetén (Mt 4,1-11). Sátán elsődleges célja az volt, hogy megingassa Jézusnak az Atyába vetett bizalmát (Jn 5,30; 6,38), meggyőzze arról, hogy a dolgokat saját kezébe vegye, s Istentől függetlenül cselekedjen. Jézus Isten volt mindenestől fogva, azonban szövetséget kötött az Atyával, hogy emberként fog élni, hordozni fogja a bűn következményeit, és az elbukott emberi nem gyengeségeit, és nem vesz igénybe egyetlen olyan erőforrást sem, ami nem áll minden ember rendelkezésére az Istenbe vetett hit által. Miközben Ádám, s nyomában minden férfi és nő elbukott, Ő győzött, mert az Atyára hagyatkozott, s nem vette ki kezét az Atya kezéből. Elhatározta, hogy minden nap megőrzi Istentől való függését, s naponta bizonyosságot tesz tökéletes bizalmáról.⁶⁰⁸

Amikor Pál azt írta, hogy Jézus „megkísértetett mindenkben, hozzánk hasonlóan, kivéve a bűnt” (Zsid 4,15), akkor azt a jó hírt hirdette, hogy a bűn nem szükségszerű, és nem is elkerülhetetlen. Mivel Jézus magára vette az ember természetét és elutasított minden olyan kiváltságot, ami nem állt „testvérei” rendelkezésére, az ő győzelmének titka, a mi győzelmünk titka is. Jézus eljött a földre, nem azért, „hogy kinyilatkoztassa, mit tehet Isten, hanem azért, hogy megmutassa, mit tehet az ember az Isten minden nehézségben segítség adó hatalmába vetett hit által.”⁶⁰⁹ Krisztus egyszerre Helyettesünk, Megváltónk és Példaképünk. Amint Ő győzött az Atya segítségével (Jn 6,38-40; 7,16; 8,26-28)ünket is meghív, hogy győzzünk,⁶¹⁰ és éljünk hitben, ahogy Ő is hitben élt. Az isteni erőt nem kapta olyan módon, ahogy ne kaphatnánk mi is.⁶¹¹ Ellen G. White kijelentette: „Nekünk tulajdonított kegyelmét és erejét mindazoknak adja, akik hisznek benne.”⁶¹²

Jézus, a mi Urunk nemcsak bűneink kárhóztatása alól, hanem bűneink hatalmából is megszabadít bennünket. Isten bűnbocsánatot és bűn feletti győzelmet ígért mindazoknak, akik bíznak benne, és engedelmeskednek neki. Krisztusban a bűn feletti győzelem pozíciójába kerülünk, győzhetünk Isten elleni lázadásból eredő gonosz tet-

⁶⁰⁷ *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*. White, E. G.: Zsid 2,14–18-ről, 925. p.

⁶⁰⁸ Lásd.: White, E. G.: *Selected Messages*. 1. köt. 267–289. p.

⁶⁰⁹ *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*. White, E. G. Zsid 4, 15-ről, 929. p.

⁶¹⁰ Jel 3,21

⁶¹¹ *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*. White, E. G. Zsid 4, 15-ről, 929. p.

⁶¹² White, E. G.: i. m. 929. p.

tek felett csakúgy, mint öröklött és ápolt bűnös hajlamaink felett.⁶¹³ Azok felett a férfiak és nők felett, akik hisznek, nem uralkodhat a bűn (Rm 6,14). Azáltal, hogy engedelmeskedünk Krisztusnak, és megújulunk elménk megújulása által (Ef 4,23), „felöltözzük amaz új embert, mely Isten szerint teremtett igazságban és valóságos szentségben (Ef 4,24).”

Kollektív bűnösség és öntudatlan bűn

Tapasztalt adventista vezetők és tudósok, mind a múltban, mind a jelenben alapos és imádkozó lelkületű vizsgálódást folytattak a kollektív bűnösség és az öntudatlan bűn kérdéséről az egyházban. Úgy tűnik nekünk, hogy sem a Biblia, sem a prófétaság lelke által ihletett iratok nem hangsúlyozzák ezt a tantételt, miközben az ihletett írárok kiemelkedő jelentőséget tulajdonítanak a hit általi megigazulásnak, s e kérdés tanulmányozására és maradéktalan elfogadására sürgetnek bennünket.

Hisszük, ahogy az a Generál Konferencia Bizottságának 1973-ban és 1974-ben tartott ülésén közölt felhívásokból is kitűnik, szükség van arra, hogy „elvessük a csökönyös lelkületet, ami túl hosszú ideig befolyásolta mind egyes személyek, mind az egyház közösségének döntéseit”. Hiszünk abban is, hogy az egyház vezetői által tanúsított magatartásnak a szervezet minden szintjén összhangban kell lennie az Úr tanácsaival.

Krisztus emberi természete, E. G. White támogatása,

Jones és Waggoner üzenete

Azokban a nyilatkozatokban, melyeket Ellen G. White tett Jones és Waggoner támogatásával kapcsolatban, nem találunk olyan kijelentéseket, melyek akár alátámasztanák, akár cáfolnák a két vezető Krisztus emberi természetével kapcsolatos álláspontját. Azt sem hisszük, hogy Ellen G. White e vezetők minden tanításával egyetértett.

Mivel a Biblia és a prófétaság lelke által ihletett tanácsok alkotják mind krisztológiánk, mind megigazulásról szóló tanításaink mércéjét, Jones és Waggoner tanításaiból azokkal értünk egyet, melyek a fent említett mértékkel összhangban van-

⁶¹³ White, E. G.: *Christ's Object Lessons*. 420. p.

nak. Szeretnénk teljes szívből magunkévá tenni azt a különösen drága üzenetet, amit az Úr 1888-ban küldött népének.

Igaz, hogy a Krisztus bűnös emberi természetéről szóló tan fontos volt Jones és Waggoner számára, de nem állíthatjuk, hogy ez uralkodó témakör volt számukra 1888-ban. Más olyan fontos témákat hangsúlyoztak, mint Isten tulajdonságai, Krisztus isteni természete, Krisztus igazsága és a törvény, a győzelmes keresztény élethez szükséges erő, az emberi természet megtisztítása a szentély megtisztításával összhangban, s az emberek felkészítése Krisztus eljövételére.

Nem szeretnénk azt látni, hogy a gyülekezeteket felperzselik a krisztológiai viták. Olyan gyakorlatias igazságnak kell tekintenünk a krisztológiát, ami összhangban van Istennek az emberrel kapcsolatos tervével, az emberi jellem krisztusi mérték szerinti átférfálásával.

Az 1888-as idők

Az 1888-as időszakot áttekintve arra a következtetésre jutottunk, hogy ez az időszak páratlan lehetőségeket rejtegetett a hetednapi adventisták számára. Az Úr valójában a késői eső és a hangos kiáltás „kezdését” adta népének azáltal, hogy „kinyilatkoztatta Krisztusnak, a bűnöket hordozó Megváltónak az igazságát”⁶¹⁴. Az a lelkület, s az a magatartás, mely sokakban megnyilvánult ebben az időben, elkerülhetetlenné tette Isten számára e rendkívüli áldás visszavonását.⁶¹⁵

Miközben semmi hasznát sem látjuk annak, hogy vitázzunk azok számarányáról, akik elfogadták, illetve elvetették ezt az áldást 1888-ban, elismerjük, hogy azok, akik akkor hallották ezt az üzenetet, megosztottak voltak. Nyilvánvaló, hogy azoknak az áldásoknak teljességét, melyeket Isten ki akart árasztani népére, nem kaptuk meg sem akkor, sem később. A történelem eme tényeinek fényében az legyen a célunk, hogy eltávolítsunk minden akadályt, mely a megígért erőt visszatartja, és bűnbánat, hit, megújulás és reformáció által megtisztítsuk az utat, hogy az Úr elvégezhesse különös munkáját bennünk és általunk. Elismerjük, hogy e tekintetben az elsődleges felelősség az egyház vezetőin nyugszik.

⁶¹⁴ Daniells, A. G.: *Christ Our Righteousness*. 56–63. p.

⁶¹⁵ G.C. Bulletin, 1893, febr., 28. , White, E. G.: *Selected Messages*. 1. köt., 234-235. p.

Nemcsak azokhoz a hírnökökhöz csatlakozunk, akiket az Úr 1888-ban használt fel, hogy a Krisztus igazságának legértékesebb üzenetét közvetítse általuk, hanem azokhoz is, akik hűségesen képviselték ezt az üzenetet egészen mostanáig. Szeretnénk tanulni a múlt hibáiból, hogy többé ne találassék közöttünk se lázadás, se keménynyakúság, se engedetlenség, se gyanakvás, se féltékenység. Az egyház vezetői a megújulásra és reformációra fektetik a hangsúlyt, és szeretnénk egyesülni hű tagjainkkal abban a buzgó vágyakozásban, hogy megismerjük a teljes igazságot, ami lehetővé teszi számunkra a hit általi megigazulásban való részesedést, miáltal kitöltethet a késői eső és láthatjuk, amint a föld megtelik Isten dicsőségével.

Szívből sajnáljuk, hogy a „Movement of Destiny” című könyvbe becsúsztatott az a szakasz, mely őszinte bűnvallásra szólítja fel azokat, akik máskén láttak az 1888-ban történetekkel kapcsolatban, mint az egyház vezetői. Javasoljuk, hogy a könyv következő kiadásaiból töröljék ezt a kijelentést.

Véggövetkeztetés

Szeretnénk megvallani az Úr vezetésébe vetett hitünket, valamint azt a meggyőződésünket, hogy az Úr által vezetett nép hűséges a hit általi megigazulás üzenetéhez. Hálásak vagyunk Istennek, mert Lelke távol tartja a maradék egyháztól Sátán retentés és megosztó befolyását, mely megrontja családok, gyülekezetek és népek életét. Hisszük, ha Isten népe mindenekelőtt odaszenteli magát Krisztusnak, s hű marad ahhoz, az üzenethez, amit Isten reá bízott, és helyesen értelmezi azokat a tényeket, melyek történelmünket jellemzik, akkor érezni fogja Krisztus szeretetének készítő erejét, hogy hű maradjon a gyülekezethez és annak vezetőihez. Hiszünk abban is, hogy ha megalázzuk magunkat, és tiszteletben tartjuk a vallásszabadság alapvető elvét Krisztusban, akkor vereséget mérhetünk Sátánra, s Isten népe hamar eljuthat arra a csodálatos egységre, amiért Krisztus imádkozott (Jn 17), és amit Pál szorgalmazott (Ef 4) a gyülekezetben.

Szeretnénk úttörőink példáját követni, akik a következő úton haladva jutottak egységre:

„Buzgón örködtünk azon, nehogy elferdítsük az Írásokat, hogy emberi nézeteket igazoljunk velük. Igyekeztünk a lehető legkisebbre szűkíteni a köztünk lévő különb-

séget azáltal, hogy kerültük a kevésbé lényeges részletek hangsúlyozását, amiben eltérések voltak közöttünk. Komolyan törekedtünk viszont arra, hogy olyan helyzetet teremtsünk magunk között, melyben beteljesedhetnek Jézus imájának szavai, hogy tanítványai egyik legyenek, amint Ő is egy az Atyával.”⁶¹⁶

„Akkor is, ha teljesen meg vagy győződve arról, hogy a tantételekkel kapcsolatos elképzeléseid helyesek, nem jársz el bölcsen akkor, ha látványossá teszed az eltéréseket. ...Férjemnek eltérő álláspontja volt egyes kérdésekben, mint a többi atyafinak, s az Úr megmutatta nekem, hogy bármennyire volt is igaza férjemnek, Isten nem látta jónak, hogy férjem a testvérek elé tárja az eltérő nézeteket, s megoszlást keltsen általuk a gyülekezetben. ...Ha az Írás üzenetének bármelyik pontjával kapcsolatban eltérő nézetek vannak, ne tegyük írásban vagy szóban olyan látványossá ezeket a különbségeket, hogy megoszlást keltsünk velük, amikor erre nincs semmi szükség.”⁶¹⁷

Végül, örvendezünk a Szentlélek egységteremtő munkájában, miközben látjuk, hogy eltérő nézetek vannak körünkben a különböző csoportok között. Örömmel egysülünk azokban a pontokban, melyekben egyformán látunk, s imádkozó és szeretettel teljes lélekkel kutatjuk azokat a hitpontokat, melyekben még vannak eltérések közöttünk.

⁶¹⁶ White, E. G.: *Testimonies to Ministers*. 25. p.

⁶¹⁷ White, E. G.: *Counsels to Writers and Editors*. 75–79. p.

KRISZTUS, A MI IGAZSÁGUNK

Egyházi vezetők egy csoportjának állásfoglalása a hit általi megigazulásról és néhány kapcsolódó igazságról. Az állásfoglalás célja a további vizsgálódások ösztönzése, valamint az adventisták közötti egység előmozdítása.

Előszó

A hetednapos adventisták között évtizedek óta ott élt a vágy, hogy az egyház készítsen egy világos állásfoglalást a hit általi megigazulás kérdéséről. Napjainkban szerte az egyházban egyre nagyobb igény van, de nem csak arra, hogy egy ilyen állásfoglalást készítsünk, hanem arra is, hogy a Szentlélek szolgálata nyomán tapasztalatból ismerjük meg a hit általi megigazulás áldásait.

Az elmúlt években az egyház vezetői több erőfeszítést is tettek, hogy meghallgassák a különböző álláspontokat és elérjék, hogy e „legdrágább üzenet”⁶¹⁸ ügyében egységes álláspont jöjjön létre. A legutóbbi erőfeszítés az volt, amikor 1976. április 23–30.-a között bibliai tanítók, szerkesztők és egyházi vezetők egy csoportja találkozott, Palmdale-ben, Kaliforniában. A csoport tagjai együtt tanultak, imádkoztak, közösségben voltak, s ahogy múltak a napok, úgy növekedtek az egységben és a közös látásban.

E csoport állásfoglalását nem úgy közöljük, mint hitvallást vagy, mint az egyház vezetői formális állásfoglalását. Csupán egy olyan egységnyilatkozat ez, melyet a résztvevők konszenzus útján fogadtak el a hittétel és a hittapasztalat életfontosságú kérdéseiről.

E nyilatkozatban olyan alapvető igazságok vannak, melyek nem lehetnek alku tárgyává, s amelyeket nem lehet megváltoztatni. Ugyanakkor hiszünk és reménykedünk abban, hogy Isten népe egyre teljesebb és egyre fényesebb világosságot kap a hit általi megigazulásról, amint tapasztalatai egyre mélyebbek lesznek, mígnem az Igazság Ura eljön népéért.

⁶¹⁸ White, E. G. *Testimonies to Ministers*. 91. p.

Megigazulás és megszentelődés

Egyetértünk abban, hogy amikor a Szentírásban az igazság (*righteousness*) szó a hit szóhoz kötődik (akár az „*of*” -ból, -ből, akár a „*by*” -által kötőszavakkal), akkor mindig a hit általi megigazulásra (*justification by faith*) vonatkozik. Isten, az igaz Bíró, igaznak ítéli azt az embert, aki Jézusban hisz és megbánja bűneit. Még bűnös lehet, Isten igaznak tekinti őt, mert Krisztusban rendezett kapcsolatba került Istennel (Rm 3,21–16; 4,11–13; 9,30–10,6;). Ez Isten ajándéka Krisztus által.

Abban is egyetértünk, hogy az Isten igazságának (*righteousness of God*) fogalma – ha megnézzük az Írások egészében – szélesebb jelentéssel bír, mint a megigazulás (*justification*) szűkebb értelme úgy, ahogy azt a Rómaiakhoz, a Filippiekhez és a Korinthusiakhoz írt második levélben találjuk. Az Ószövetségben az Isten igazsága egyfelől Isten jellemére vonatkozik, másfelől Istennek az ő népe szabadítására irányuló tetteiről szól. Az Újszövetségben Jakab apostol a kifejezés morális és gyakorlati vonatkozásait hangsúlyozza. Jakab leveléből az is világossá válik, hogy Pál kijelentését: „hit által igazul meg az ember, a törvény cselekvésétől függetlenül (Rm 3,28),” egyes korai keresztények félreértették, mintha Pál azt mondta volna, hogy megigazulásunkhoz elegendő Krisztus elméleti elfogadása.

Bár nyilvánvaló, hogy Krisztus vérének érdemeiért igazulunk meg hit által, de az is igaz, hogy a szeretetteljes engedelmességből származó cselekedetek az üdvözítő hit bizonyosságai. A végítéletkor hitből és szeretetből fakadó cselekedeteink fogják igazolni megigazító hitünk és Krisztussal való közösségünk valódi jellegét, ennek ellenére igaz, hogy a Krisztusban nyert megigazulás által üdvözülünk, a törvény egyetlen cselekedete nélkül, azaz mindenféle érdemszerző cselekedet nélkül. A hetednap adventista gyakran használták az „igazság hit által” (*righteousness by faith*) kifejezést abban az értelemben, mely mind a megigazulást, mind a megszentelődést magában foglalja.

Emlékeznünk kell arra, hogy Isten adományával együtt jár Isten elvárása – az a cél, hogy a keresztény gyümölcsöző életet éljen és kinyilvánítsa Isten képmását, mely képmásra kezdetben teremtett. Ezért az „igaz” (*righteous*), „igazság” (*righteousness*) szavak, ahogy a Szentírás használja őket, egyformán vonatkoznak arra, hogy Isten új státusszal (Rm 5,1,9; 1Kor 6,11) ajándékozza meg a bűnbánó

embert, valamint az új élet (Rm 6,16-17; 14,17; 2Kor 6,14) követelményére, mint olyan célra, amit a kereszténynek Istennel való közösségében el kell érnie (Mt 5,6; 6,33; 1Jn 2,29).

Az igazság összefügg mind Isten ajándékával, mind Isten követelményével; mind a megigazulással, mind a megszentelődéssel; más szóval, mind a bűnbánattal és a tulajdonított igazsággal, mind a hittel és engedelmességgel, tehát a részesített igazsággal; a mennybe való belépés jogával és a mennyei világra való alkalmassággal.⁶¹⁹ Az új élet az újjászületéssel és a megigazulással veszi kezdetét, s a Szentlélek szolgálata által valósul meg (Tit 3,5-7). A Szentlélek jelenvalóvá teszi bennünk Krisztus lakozását, bizonyosságot ad arról, hogy bűneink megbocsáttattak és biztosítja számunkra az örök életet (Ef 1,13-14; 4,30; Rm 8,23; 2Kor 5,5; 1,22). A megszentelődés az újjászületéssel és a megigazulással veszi kezdetét, s mindegyik Krisztus igazságából táplálkozik.

Krisztus emberi természete és a hit általi megigazulás

Hisszük, hogy a Názáreti Jézus Isten testet öltött Fia, Isten örök pre-egzisztens Igéje, aki Istennel volt és Isten volt (Jn 1,1), és aki testé lett, és közöttünk lakott (Jn 1,14). Hogyan lehetett Ő egyszerre Isten és ember, valóságos Isten és valóságos ember, ez „megfejtetlen titok, amit az emberi elme nem képes megérteni”.⁶²⁰ Az Írás Istennek nevezte őt (Jn 1,1,18; 20,28; Tit 2,13), Ő volt a nagy VAGYOK földi szolgálata alatt éppen úgy (Jn 8,58), mint testetöltése előtt.

Ember is volt, valóságos ember. Nemcsak Péter, Pilátus és egyebek között az írástudók is „ember”-nek nevezték (ApCsel 2,22; Jn 19,5; 7,46), de saját ajkairól is elhangzott ez a szó (Jn 8,40). Emberi anyja volt, „Dávidtól származott test szerint” (Rm 1,3), alá volt vetve az emberi fejlődés törvényeinek (Lk 2,40,52),⁶²¹ szeretetet és együttérzést tanúsított (Mk 10,21; Mt 9,36), ismerte az éhséget, a szomjúságot és a fáradtságot (Mk 4,2; Jn 19,28; 4,6), mint bármely más ember.

Az Újszövetség azt állítja, hogy Urunk „a bűnös testhez hasonló formában” jött el, s azt is, hogy „mivel pedig a gyermekek test és vér részesei, ő is hozzájuk hasonló-

⁶¹⁹ White, E. G.: *Messages to Young People*. 35. p. *The Desire of Ages*. 300. p.

⁶²⁰ White, E. G.: *Signs of the Times*. 1896, July, 30.

⁶²¹ *The Desire of Ages*. 70–71. p.

an részese lett ezeknek... mindenben hasonlónak kellett lennie a testvéreihez” (Rm 8,3; Zsid 2, 11,14,17).

Ugyanez az Újszövetség azt is kijelenti, hogy Isten „azt, aki nem ismert bünt, bünné tette értünk, hogy mi Isten igazsága legyünk öbenne” (2Kor 5,21), valamint „azt pedig tudjátok, hogy ő azért jelent meg, hogy elvegye a bűnöket, és hogy öbenne nincsen bűn” (1Jn 3,5). Nem minden keresztény érti egyformán e szakaszokat. Egyesek szerint Jézus nem követett el semmi bünt sem szóban, sem cselekedetben, sem gondolatban. Mások azonban tovább mennek, s azt állítják, hogy Jézus nem csak, hogy nem követett el semmi bünt, de mentes volt azoktól az örökölt bűnös hajlamoktól is, melyek az elveszett embert jellemzik.

Egyetértünk abban, hogy Krisztus emberi természetében megalkuvás nélkül elutasított minden ellenállást Istennel szemben, illetve minden eltávolodást Istentől és az Ő akaratától.⁶²² „Bár az emberi szenvedélyek minden erejét ismerte, soha nem engedett a kísértésnek, s egyetlen olyan tettet sem követett el, ami ne lett volna tiszta, felemelő, nemesítő.”⁶²³

Bármely irányzatot képviseljük is Krisztus emberi természetének értelmezésében, mindnyájan hiszünk abban, hogy mindannyiunknak el kell fogadnia azt a központi gondolatot, miszerint Jézus az emberiség Megváltója, aki azáltal, hogy győzelmes életet élt emberi testben, összekapcsolta az istenit és az emberit. Amikor a bűnös ember – ezen az alapon állva – elfogadja Krisztust, belép a hit általi megigazulás valódi tapasztalatába.

Ellen G. White Urunk emberi természetének két szempontját hangsúlyozta. Az egyik oldalon kijelentette, hogy Krisztus „magára vette az ember elbukott, szenvedő természetét, melyet lerombolt és beszennyezett a bűn”⁶²⁴, továbbá „Urunk magára vette természetünket annak összes tehertételével együtt”.⁶²⁵ Másik oldalról nézve, a bibliai írásokkal összhangban teljesen kizárta azt a gondolatot, hogy „magára vette az emberi természetet annak elbukott állapotában, Krisztus a legkisebb mértékben sem

⁶²² Ezt az igazságot maga Jézus is kifejezésre juttatta: „jön a világ fejedelme: és én bennem nincsen semmije” (Jn 14,30). Sátánnak semmije nem volt Krisztusban, ezért semmi hatalma sem volt felette. Krisztus egyetlen egy pillanatra sem engedett teret egyetlen gonosz gondolatnak, vagy tettnek sem. „Ki vádol engem közületek bűnnel?” (Jn 8,46) – kérdezhetette, mert mint ember fia tökéletesen büntelen volt.

⁶²³ White, E. G.: keltezetlen kéziratok, 73.

⁶²⁴ White, E. G.: The Youth's Instructor 1900, dec. 20.

osztozott annak bűneiben”.⁶²⁶ Ő volt a „tökéletes emberi természet”,⁶²⁷ ámbar „magára vette természetünket annak romlott állapotában”,⁶²⁸ elfogadta „az átöröklés nagy törvényének következményeit”,⁶²⁹ de nem rendelkezett „bukott emberi természetünk indulataival (*passions*)”.⁶³⁰ Krisztus „magára vette az ember természetét, de nem vette magára az ember bűnösségét (*sinfulness*)”.⁶³¹ Ámbár „vétkezhetett volna, elbukhatott volna... egyetlen pillanatig sem volt benne bűnös hajlam (*evil propensity*)”.⁶³² „A bűn legkisebb foltja nélkül született.”⁶³³

Nem kétséges, hogy megfoghatatlan titokkal van itt dolgunk (1Tm 3,16), különösen azért, mert nem rendelkezünk olyan összehasonlító alappal, mely segítségünkre lenne. Urunk képes volt eljönni „bűnös testhez hasonló formában”, s mégis egy lehetett azzal, „akiben nincs bűn”. Hisszük, hogy az embernek nem kell bűnösnek lennie ahhoz, hogy kísérhető lehessen. Csupán arra van szükség, hogy a kísértés egy olyan erkölcsi lényt érjen, aki képes nemet mondani Istennek.

Urunk büntelensége, az „*ember Jézus*” büntelensége, s magában foglalja azt a tényt, hogy Jézust földi élete során valóságos kísértések érték, melyekben elbukhatott volna. Krisztus emberi természetét illetően alá volt vetve az elbukás lehetőségének. Büntelen volt élete minden szakaszában, de „megtanulta azokból, a miket szenvedett, az engedelmisséget” (Zsid 5,8).

A Szentírás nemcsak azt hangsúlyozza, hogy Jézus kísérhető volt, hanem azt is, hogy megkísértetett (Zsid 2,18; 4,15. Sőt, a Biblia részletesen leírja Jézus kísértésének történetét a pusztában, nyilvános szolgálatának kezdetén (Mt 4,1-11). Sátán elsődleges célja az volt, hogy megingassa Jézusnak az Atyába vetett bizalmát (Jn 5,30; 6,38), meggyőzze arról, hogy a dolgokat saját kezébe vegye, s Istentől függetlenül cselekedjen. Jézus Isten volt mindenestől fogva, azonban szövetséget kötött az Atyával, hogy emberként fog élni, hordozni fogja a bűn következményeit és az elbukott emberi nem gyengeségeit, és nem vesz igénybe egyetlen olyan erőforrást sem, ami nem áll minden

⁶²⁵ White, E. G.: *The Desire of Ages*. 117. p.

⁶²⁶ White, E. G.: *Selected Messages*. 1. köt., 256. p.

⁶²⁷ White, E. G.: *The Desire of Ages* 664. p.

⁶²⁸ White, E. G.: *Selected Messages*. 1. köt., 253. p.

⁶²⁹ White, E. G.: *The Desire of Ages* 49. p.

⁶³⁰ White, E.G.: *Testimonies*. 2. köt., 509. p.

⁶³¹ White, E. G.: *Signs of the Times*. 1901, máj. 29.

⁶³² *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*. White, E. G.: Jn 1,1–3, 14-ről, 1128. p.

⁶³³ *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*. White, E. G.: Zsid 2, 14–18-ről, 925. p.

ember rendelkezésére az Istenbe vetett hit által. Miközben Ádám, s nyomában minden férfi és nő elbukott, Ő győzött, mert az Atyára hagyatkozott, s nem vette ki kezét az Atya kezéből. Elhatározta, hogy minden nap megőrzi Istentől való függését, s naponta bizonyosságot tesz tökéletes bizalmáról.⁶³⁴

Amikor Pál azt írta, hogy Jézus „megkísértetett mindenkben, hozzánk hasonlóan, kivéve a bűnt” (Zsid 4,15), akkor azt a jó hírt hirdette, hogy a bűn nem szükségszerű, és nem is elkerülhetetlen. Mivel Jézus magára vette az ember természetét és elutasított minden olyan kiváltságot, ami nem állt „testvérei” rendelkezésére, az ő győzelmének titka a mi győzelmünk titka is. Jézus eljött a földre, nem azért, „hogy kinyilatkoztassa, mit tehet Isten, hanem azért, hogy megmutassa, mit tehet az ember az Isten minden nehézségben segítségét adó hatalmába vetett hit által.”⁶³⁵ Krisztus egyszerre Helyettesünk, Megváltónk és Példaképünk. Amint Ő győzött az Atya segítségével (Jn 6,38-40; 7,16; 8,26-28; 12,48), úgy bennünket is meghív, hogy győzzünk (Jel 3,21), és hitben éljünk, ahogy Ő is hitben élt. Az isteni erőt nem kapta olyan módon, ahogy ne kaphatnánk mi is.⁶³⁶ Ellen G. White kijelentette: „Nekünk tulajdonított kegyelmét és erejét mindazoknak adja, akik hisznek benne.”⁶³⁷

Jézus, a mi Urunk nemcsak bűneink kárhoztatása alól, hanem bűneink hatalmából is megszabadít bennünket. Isten bűnbocsánatot és bűn feletti győzelmet ígért mindazoknak, akik bíznak benne és engedelmeskednek neki. Krisztusban a bűn feletti győzelem pozíciójába kerülünk, győzhetünk Isten elleni lázadásból eredő gonosz tettek felett csakúgy, mint öröklött és ápolt bűnös hajlamaink felett.⁶³⁸ Azok felett a férfiak és nők felett, akik hisznek, nem uralkodhat a bűn (Rm 6,14). Azáltal, hogy engedelmeskedünk Krisztusnak, és megújulunk elménk megújulása által (Ef 4,23), „felöltözzük amaz új embert, mely Isten szerint teremtett igazságban és valóságban szentségben (Ef 4,24).”

Összegezve, hisszük:

1. Krisztus az Isten-ember volt, s maradt, akiben a valóságos istenség a valóságos emberi természettel egyesült.

⁶³⁴ Lásd.: White, E. G.: *Selected Messages*. 1. köt. 267–289. p.

⁶³⁵ *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*. White, E. G. Zsid 4,15-ről, 929. p.

⁶³⁶ *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*. White, E. G. Zsid 4,15-ről, 929. p.

⁶³⁷ White, E. G.: i. m. 929. p.

2. Krisztus megismerte a kísértések minden változatát azzal a lehetőséggel, hogy elbukik és mindörökre elvész.
3. Krisztus azonban legyőzte a kísértéseket azokkal az erőforrásokkal élve, melyeket Isten az egész emberi család rendelkezésére bocsátott.
4. Krisztus az Isten parancsolatai iránti tökéletes engedelmisségben élt, és büntelen volt.
5. Krisztus élete, és engesztelő halála által lehetővé tette, hogy a bűnösök megigazuljanak hit által, s így Isten igazaknak tekintse őket.
6. Krisztus megváltói szolgálatába vetett hit által nemcsak az ember Isten előtti helyzete változik meg, hanem a jelleme is, amint az ember növekszik a kegyelemben, s legyőzi mind öröklött, mind szerzett bűnös hajlamait. A megigazulásnak és a megszentelődésnek e folyamata egészen a megdicsőülésig tart.

Az 1888-as idők

Az 1888-as időszakot áttekintve arra a következtetésre jutottunk, hogy ez az időszak páratlan lehetőségeket rejtgetett a hetednapos adventisták számára. Az Úr valójában a késői eső és a hangos kiáltás „kezdét” adta népének azáltal, hogy „kinyilatkoztatta Krisztusnak, a bűnököt hordozó Megváltónak az igazságát”⁶³⁹. Az a lelkület, s az a magatartás, mely sokakban megnyilvánult ebben az időben, elkerülhetetlenné tette Isten számára e rendkívüli áldás visszavonását.⁶⁴⁰

Miközben semmi hasznát sem látjuk annak, hogy vitázzunk azok számarányáról, akik elfogadták, illetve elvetették ezt az áldást 1888-ban, elismerjük, hogy azok, akik akkor hallották ezt az üzenetet, megosztottak voltak. Nyilvánvaló, hogy azoknak az áldásoknak teljességét, melyeket Isten ki akart árasztani népére, nem kaptuk meg sem akkor, sem később. A történelem eme tényeinek fényében az legyen a célunk, hogy távolítsunk el minden akadályt, mely a megígért erőt visszatartja, és bűnbánat, hit, megújulás és reformáció által tisztítsuk meg az utat, hogy az Úr elvégezhesse különös

⁶³⁸ White, E. G.: *Christ's Object Lessons*. 420. p.

⁶³⁹ Daniells, A. G.: *Christ Our Righteousness*. 56–63. p.

munkáját bennünk és általunk. Elismerjük, hogy e tekintetben az elsődleges felelősség az egyház vezetőin nyugszik.

Nemcsak azokhoz a hírnökökhöz csatlakozunk, akiket az Úr 1888-ban használt fel, hogy a Krisztus igazságának legértékesebb üzenetét közvetítse általuk, hanem azokhoz is, akik hűségesen képviselték ezt az üzenetet egészen mostanáig. Szeretnénk tanulni a múlt hibáiból, hogy többé ne találtsunk közöttünk se lázadás, se keménynyakúság, se engedetlenség, se gyanakvás, se féltékenység. Az egyház vezetői a megújulásra és reformációra fektetik a hangsúlyt, és szeretnénk egyesülni hű tagjainkkal abban a buzgó vágyakozásban, hogy megismerjük a teljes igazságot, ami lehetővé teszi számunkra a hit általi megigazulásban való részesedést, miáltal kitöltethet a késői eső, és láthatjuk, amint a föld megtelik Isten dicsőségével.

Felhívás

Az Úr az ő szolgálólánya által az alábbi ihlett tanácsokat adta nekünk igehirdetésünk tartalmára és jellegére nézve ez utolsó napokban:

„Legyen üzenetünk súlypontja Jézus Krisztus élete és missziója. Időzzünk Krisztus alázatánál, önmehtagadásánál, szelídségénél és szeretetteljességénél, hogy büszke és önző szívünk láthassa, mekkora különbség van közte és példaképe között, s így megalázhassa magát. Mutassuk be a hallgatóknak Jézust, s az Ő készségét, hogy megmentse az elesett embert. Mutassuk meg az embereknek, hogy neki, aki Kezesük lett, fel kellett vennie az emberi természetet, s át kellett vinnie az Atya kárhoztatásának a félelmetes sötétségén, ami a törvény áthágása miatt éri az embert, és hogy a Megváltó emberi formában találtatott.”⁶⁴¹

Amikor olyan mélységes témákkal foglalkozunk, mint a hit általi megigazulás, Krisztus természete és más hasonló, jól tesszük, ha figyelembe vesszük Ellen G. White alábbi tanácsait is:

„Sokan elkövetik azt a hibát, hogy megpróbálják aprólékosan meghatározni a megigazulás és a megszentelődés közötti különbségeket. Eközben a két fogalom meghatározásába beleviszik saját elgondolásaikat és spekulációikat. Miért kell nekünk a

⁶⁴⁰ G. C. Bulletin. 1893, February 28. White, E. G.: *Selected Messages*. 1. köt. 234–235. p.

⁶⁴¹ White, E. G.: *Review and Herald*, 1888, szept., 11.

hit általi megigazulás életfontosságú kérdéseiben aprólékosabbaknak lennünk, mint amilyen az Inspiráció volt? Miért akarnátok aprólékosan kidolgozni minden egyes pontot, mintha a lelkek üdvössége azon múlna, hogy pontosan úgy értenek mindent, mint ti? Nem lehet minden embernek ugyanaz a látása.”⁶⁴²

„Lelkészeink hagyjanak fel annak a lelkiületnek ápolásával, miszerint ‘vagy pontosan úgy látod e hitpontot, mint én, vagy nem üdvözülsz!’ Távolítsuk el ezt az énközpontúságot! Minden helyzetben az a magasztos feladatunk, hogy lelkeket vezessünk Krisztushoz. Az embereknek Jézust kell meglátniuk a kereszten, fel kell tekinteniük rá, hogy éljenek.”⁶⁴³

Tagjainkat és munkásainkat arra kérjük, fogadják meg az Úr szolgálójának e tanácsát. Az idő rövid, az a hatalmas feladat áll előttünk, hogy hirdessük Isten utolsó üzenetét az egész világnak. E hatalmas kihívás egységet és teljes odaszentelődést követel a világ minden táján azoktól, akik hisznek az advent üzenetben.

Nem kellene-e megerősíteniük az egység köteleit, odaszentelni magunkat és talentumainkat mások megmentésére inkább, semmint hogy teológiai vitákkal kötnék le magunkat, miközben lelkek vesznek el? Bizonyosságtevésünkben és ígehirdetésünkben emeljük magasra Jézus Krisztust minden szépségével és szeretetre méltóságával együtt. Élete és halála nagyobb odaadásra és szentebb életre késztet bennünket.

„Tekintsetek a gólgotai keresztre, mert a keresztt az Atya végtelen szeretetének és irgalmának pecsétje. Bár mindnyájan megérténe, és az előbbi cselekedeteiket cselekednék! Amikor a gyülekezetek így cselekszenek, akkor Istent szeretik mindenek felett, és felebarátaikat, mint önmagukat. Efraim többé nem irigykedik Júdára, és Júda sem zaklatja Efraimot. A megosztottság megszűnik, és többé nem hallatszanak a háborúskodás nyers szavai Izrael határain. Az Istentől ingyen kapott kegyelem által mindenki Krisztus imájának beteljesedését keresi, hogy az Ő tanítványai egyek legyenek, ahogy Ő is egy az Atyával.”⁶⁴⁴

⁶⁴² *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*. White, E. G. Rm 3,24–28-ról, 1072 p.

⁶⁴³ White, E. G.: *Selected Messages*. 1. köt., 178. p.

⁶⁴⁴ White, E. G.: *Selected Messages*. 1 köt. 385. p.

AZ ÜDVÖSSÉG ERŐFORRÁSAI

Az üdvösség története kimeríthetetlen. Leleplezi a gonosz misztériumát, és feltárja előttünk a kereszt titkát, miáltal az isteni szeretet legyőzi a gonoszt. Szól az emberi család reménytelen állapotáról, valamint Isten tervéről és erejéről, mellyel helyreállítja bennünk az Ő képmását. Az a hihetetlen és felfoghatatlan jó hír, hogy Isten megteszi értünk és bennünk azt, amit soha nem tudnánk megtenni magunkért, s amit nem is érdemlünk meg.

Ez a történet lesz tanulmányunk, valamint dicsőítő énekeink tárgya az örökkévalóságban. Elménk egyre jobban kitágul, miközben elmélkedünk a titok felett, „amely örök idők és nemzedékek óta rejtve volt, de amely most kijelentetett az ő szentjeinek” (Kol 1,26), s eközben az isteni szeretet és bölcsesség egyre gazdagabb tárházát fedezzük fel.

E jó hír mindenkié; bár mélysége a legmagasabb értelem számára is kikutathatatlan, mégis olyan egyszerű, hogy egy kisgyermek is megértheti. Isten oly egyszerűvé tette, hogy az emberi család minden tagja képes meghallani és megcsodálni, s megcsodálván a jó hírt, az isteni szeretet története képes megragadni őt. Isten azt szeretné, ha mindenki eljönne és megértené, hogy Jézus Krisztusban elfogadtattunk, megváltattunk és befogadtak bennünket Isten földi és mennyei családjába. Ez a bizonyosság a kétségbeesésből reménységet, az elesettségből örömet fakaszt, mert Isten átalakító szeretete új férfiakká és nőkké tesz bennünket Krisztusban.

A hetednapi adventisták egy sajátos összefüggésben, a Jelenés könyvében található három angyal (Jel 14,6-12) végső üzenetének fényében értik meg az evangéliumot. Küldetésünk: befejezni „az örökkévaló evangélium” hirdetését, hogy ezt az üzenetet Krisztus visszatérése előtt az egész világ meghallhassa. Ez az egy, az örökkévaló, az egyetlen történet, mely Mózes első könyvétől a Jelenések könyvéig terjed, amit harmadik angyali üzenetnek nevezünk, s melynek központjában ott áll a hit általi megigazulás (White, E. G.: *Evangelism*, 190. p.), de ezt a történetet a földi történelem végső eseményeinek, valamint Krisztus mennyi szolgálatának (Dán 7–8 f.; Jel 3–4 f.; Zsid 8–10 f.) összefüggésében hirdetjük.

Ugyanakkor az üdvösség történetében látunk egy bizonyos kozmikus dimenziót is. Az isteni terv Krisztus keresztye által (Kol 1,20) megbékít mindent, ami a mennyben és a földön van. A jó és a gonosz közötti küzdelem, ami korszakok óta tart, a mennyben kezdődött, amikor Lucifer fellázadt Isten ellen. Aztán, amikor ősszüleink engedtek a kísértésnek, a küzdelem áterjed a földre, így a bűn szerves részünké lett, s a világ olyan arénává változott, melyben Krisztus szembeszáll a Sátánnal, hogy elnyerje támogatásunkat.

Ebben a küzdelemben Isten törvényének, ami az Ő jellemének kifejeződése, központi szerepe van. Lucifer megtagadta a törvény igazságát és jóságát, elvetette tekintélyét, s azt állította, hogy a törvény előírásainak nem lehet engedelmessé válni. Lucifer és alattvalói ma is folytatják az Isten törvénye elleni harcot. Isten, miközben megszabadítja az embert a bűntől és a lázadás lelkületétől, hű marad jelleméhez és törvényéhez. Kegyelmes tettei, melyek szabadulásunk alapjai, egyúttal Isten jellemét és törvényét is igazolják, s megbékéltetik vele a világot (2Kor 5,19; Patriarchs and Prophets, 68–69. p.).

Ez a tanulmány az üdvösség erőforrásaira összpontosít. Nem próbálja összefoglalni az üdvösség történetének minden szempontját, s nem merül el titkainak összes mélységében. A szerkesztők az itt és most élő férfiakra és nőkre gondoltak, s nekik szeretnék volna közérthetően elmondani azt a jó hírt, melyet Isten küld nekünk. A jó hír, az evangélium meglepően távol áll a természetes ember gondolkodásmódjától. Könnyen eltorzulhat, elveszhet, elhomályosodhat még a teológiai vitákban is. Ezért újra meg újra el kell mondani, egyre mélyebben kell kutatni, s egyre figyelmesebben kell hallani.

Az emberiség kétségbeejtő szükséglete

Mielőtt elfogadhatnánk a jó hírt, fel kell ismernünk kétségbeejtő helyzetünket. Be kell látnunk, hogy semmit sem tehetünk annak érdekében, hogy megváltoztassuk gonosz természetünket, s helyreállítsuk kapcsolatunkat Istennel; helyzetünk kilátástalan. Erre a szellemi, fizikai és lelki szegénységre felel az Istentől jövő megváltás.

Isten kárhózatása alatt állunk (Rm 3,19-20). Lázadók vagyunk szívünkben, s lázadók vagyunk tetteinkben, elszakadtunk Istentől és egymástól; „minden igazságunk

olyan, mint a szennyes ruha” (Ézs 64,5). Indítékaink a legjobb esetben is vegyesek, dicsekszünk saját méltóságunkkal, büszkék vagyunk jó cselekedeteinkre, s másokhoz hasonlítgatjuk magunkat. Amikor meglátjuk magunkat úgy, ahogy Isten lát bennünket, rádöbbenünk, hogy mindnyájan a jó és a rossz keverékei vagyunk, ezért vágyaink, érzéseink és ambícióink állandóan küzdenek egymással. Romlottak vagyunk legbensőbb lényünkben. „Egészen beteg már a fej, egészen gyenge már a szív. Tetőtől talpig nincs rajta ép hely, csupa zúzódás, kék folt és gennyes seb” (Ézs 1,5–6).

Isten előtti helyzetünket nem tudjuk megváltoztatni. Sem áldozat, sem ajándék, sem ájtatosság, sem jó cselekedet, nem tudja helyreállítani megromlott kapcsolatunkat. Isten saját képmására teremtette őszüleinket, de ez a képmás eltorzult bennük (1Móz 1,27; White, E. G.: Testimonies, 4. köt., 294. p.), ezért bukásuk után menekülni kezdtek Isten színe előtt. „A bűn elhomályosította Isten képét az emberben, sőt majdnem megsemmisítette azt” (White, E. G.: Pátriárkák és próféták, 556. p.), ezért ma is menekülünk Isten előtt.

Elidegenedtünk igazi önmagunktól. Kétségek és belső konfliktusok emésztenek bennünket, megrémít bennünket a bűnnek az a mélysége, amit másokban látunk, de érezzük, hogy bennünk ugyanazok a gonosz erők dolgoznak. Büntudat emészt bennünket, mert szűkölködünk Isten dicsősége nélkül (Rm 3,23). Szabadságunkkal dicsekszünk, de a fogság jármában nyögünk (Gal 5,1), s a romlottság szolgálai vagyunk (2Pt 2,19).

Elidegenedtünk egymástól is. Gazdagságot gyűjtünk magunknak, s mások kárára akarunk népszerűek lenni; ezért irigykedünk, gyanakszunk, féltékenykedünk, ravaszkodunk, érzéketlenek és durvák vagyunk egymáshoz (Jer 17,9). Darabokban hever az a háló, mellyel a teremtő egymáshoz kötött bennünket, ezért minden erőfeszítésünk, hogy kapcsolatainkat rendezzük, romlott és erőtlén (Rm 1,28–32).

Elidegenedtünk a teremtett világtól. Isten arra rendelt bennünket, hogy uralkodjunk a földön (1Móz 1,26; Zsolt 8,6), a sáfárságot azonban kizsákmányolássá tettük. Kifosztjuk a föld erőforrásait, kapzsi módon használjuk fel javait, s mindent, amit találunk a földön, önző céljainkra fordítjuk (Jel 11,18).

Az emberiség kétségbeejtő helyzetben van tehát. Terveinket, reményeinket és erőfeszítéseinket mind megrontotta a bűn. Személyesen és együttesen is Isten kárhozható

ítélete alatt állunk azért, amit teszünk, akik vagyunk, a lázadó lelkünk miatt, mely lényünk egy darabja lett, s a mindenre kiterjedő bűn és elidegenedés miatt (Rm 5,18).

Elvesztettek vagyunk magányunkban és szorongásunkban, és semmit sem tudunk tenni azért, hogy segítsünk magunkon.

Isten kezdeményezése

A Biblia örömhíre, hogy Isten saját kezébe vette a kezdeményezést: elénk jön elvesztett állapotunkban, s felkínálja nekünk az üdvöt teljes bőségében.

Az evangélium visszájára fordítja az emberi gondolkodást és értékrendet. Természetünkönél fogva eredményekre törekszünk és azt várjuk, hogy a jutalom legyen arányban a teljesítménnyel. A jó hír azonban másként szól: „az Isten kegyelmi ajándéka pedig az örök élet Krisztus Jézusban, a mi Urunkban” (Rm 6,23), és „ahol megnövekedett a bűn, ott még bőségesebben kiáradt a kegyelem” (Rm 5,20). Isten nagylelkű szeretetében szertelensége meghaladja felfogóképességünket.

A Biblia mindenütt arról ír, hogy Isten a kezdeményező. Már az első bűn után is Ő közeledett az emberhez, kereste és hívta az embert: „Hol vagy?” (1Móz 3,9). E kérdés visszhangzik korszakokon át. Isten elhívja Ábrahámot, s a hívők atyjává teszi őt (1Móz 12,1–3; 15,6–21; Zsid 11,8–10). Egyiptomban a szolgaságban sínylődő nép kiszabadítását kezdeményezte (2Móz 3,6–10), Babilonban pedig azért avatkozott be, hogy hazavigye népét a száműzetésből (2Krón 36,22–23).

Istennek ezeket a megmentő tetteit az igazság szóval fejezzük ki. A Biblia Isten tettein keresztül mutatja be az Ő igazságát. Isten igazsága nem csupán az Ő állapota, hanem az Ő szabadító tetteinek összessége. Izrael ebben a szabadításban nyer reménységet. Ezért könyörög a zsoltáros: „Vezess, Uram, igazságodban!” (Zsolt 5,8), „Ments meg, szabadíts meg irgalmasan! (Zsolt 71,2), s válaszul ezért ígéri Isten: „Közel van igazságom, nincs már messze, szabadításom nem késik” (Ézs 46,13; vö.: 51,5; 56,1). Azt mondhatjuk tehát, Isten igazsága üdvösséget hoz, ezért így szólíthatjuk meg Istent: „Az Úr a mi igazságunk” (Jer 23,6).

Isten üdvöt hozó igazsága nincs ellentétben az Ő örök törvényével. Isten, mint üdvözítő művének egy részét adta a törvényt a Sínai hegyen, hogy keretet adjon a

közte és földi gyermekei közötti szövetségnek, de nem tekintette azt az üdvösség eszközének. A törvény arra figyelmeztet bennünket, hogy Isten nem ad igazat a bűnösnek (2Móz 23,7), ezért „egy élő sem igaz előtte” (Zsolt 143,2). Isten, az egész föld Bírója (1Móz 18,25), nem cselekedhet igazságtalanul, ezért teljesítményei alapján kárhoztatás vár minden emberre. A zsoltáros felismerte ezt, ezért így könyörgött: „Ne szállj perbe szolgálóddal, hiszen egy élő sem igaz előtted!” (Zsolt 143,2). A törvény, mint Isten adománya, megmutatja a helyes utat, de nem tudja megszabadítani az embert, egyedül Isten adhat tiszta szívet (Zsolt 51,10), s az Ő Igaz Szolgája tesz sokakat igazzá, és hordozza bűneiket (Ézs 53,11).

Jézus Krisztusban korábban nem látott magasságokba emelkedik az isteni kezdeményezés. Isten már addig is rendszeresen beavatkozott népe életébe, hogy üdvösséget szerezzen számukra, most azonban végső beavatkozása abban áll, hogy saját magát adta az embernek: a Fiú a testet öltött Megváltó lett. „Az Ige testté lett, közöttünk lakott” (Jn 1,14). Egy lett közülünk, osztozott sorsunkban és megmutatta nekünk, hogy mi az igazi emberi természet – az a természet, mely Isten képmását hordozza. Szenvedett és megkísértetett (Zsid 2,14, 17; 5,7–9), „hozzánk hasonlóan kísértést szenvedett mindenben, kivéve a bűnt” (Zsid 4,15). Az Istenember, Jézus Krisztus élete, halála és feltámadása által egyaránt Isten üdvözítő szeretetéről tesz tanúságot (Jn 3,16).

Jézus élete és tanításai meg-megújuló módon mutatják be Isten jellemét (Jn 1,18). Istent látva, ahelyett, hogy összezsugorodnánk a rémülettől vagy elmenekülnénk lázadozva, így szólhatunk hozzá: „Mi Atyánk!” (Mt 6,9). Amit emberi apáinkban látunk jóságból, aggodásból és szerető gondoskodásból, az a legjobb esetben is csupán halvány utánzata a mennyei Atyának. Ő a Gondviselő Isten, aki gondoskodik az ég madarairól és a mező liliomairól (Mt 6,26–34), a Szerető Isten, aki minden emberi lényt gyermekének tekint, azokat is, akik nem ismerik el atyaságát (Mt 5,43–48), és Ő az Adakozó Isten, aki áldásait gyermekeire árasztja (Mt 7,7–12).

Isten nagylelkűsége csodálatba ejt bennünket. Bökezűen adja az üdvösséget, semmit sem kapunk belőle érdem szerint. Isten nem követelőző bíró és nem haragoskodó főméltóság, ehelyett önként árasztja ki áldásait, és nem törődik azzal, hogy megérdemeljük-e azokat. Mindennek egyetlen feltétele van: szükségünk van rá,

ezen kívül semmit sem hozhatunk fel vele szemben (Mt 18,23–25; 20,1–16; Lk 18, 9–14).

Isten kegyelme mindig meglepi az önigazult embert. Az úgynevezett „igazak” megkérdőjelezték Jézus tanait, nem tudták elfogadni azt a gondolatot, hogy az üdvösség mindenestől fogva ingyen van. Megpróbáltak belekapaszkodni az emberi cselekedeteknek legalább valami töredékes érdemébe, saját eredményeik csipetnyi maradékába, ami legalább egy kevéske megelégedettséget kölcsönözhet nekik (Mt 21,31; Lk 14,11).

Jézus küldetése összhangban van azzal a kinyilatkoztatással, amit fentebb láttunk Istenről. Jézus eljött, mint az Atya küldötte (Jn 5,36–37), mint Isten testet öltött, élő szeretete az elveszett világ iránt. Nem azért jött, hogy kárhoztasson, hanem azért, hogy megmentsen bennünket (Jn 3,16–21; Mt 1,21).

Krisztus missziója: szabadítás (Lk 4,16–21); Jézus kiszabadít bennünket a gonosz fogságából. Megszabadít az örök haláltól (Zsid 2,14–15), a büntudattól, s meghirdeti nekünk „az Úr kedves esztendejét” (Lk 4,19), a bűnbocsánatot mindazoknak, akik hisznek. Lesújtottan, megterhelve és megkötözve jövünk hozzá, és ujjongó örömmel megyünk el tőle, mint akik megújultak, s a megbocsátó Isten fiaivá és leányaivá lettek.

Jézus missziója, a szabadítás, elkerülhetetlenül elvezet a kereszthez. Jézus előre látta ezt; beleremegett, de az isteni akaratnak engedelmeskedve elfogadta azt. Egész élete a keresztre irányult; bármilyen fontos volt, hogy Krisztus közöttünk éljen, Isten csupán az Ő halála által tudott megmenteni bennünket (Rm 3,21–26; White, E.G.: *Fundamentals of Christian Education*. 382. p.).

Jézus volt a Bárány, aki megöletett a világ kezdete óta (Jel 13,8). Még mielőtt megteremtette volna a világot, Isten szövetséget kötött Fiával, hogy megoldást keresen a bűn és a halál kihívására (White, E. G.: *The Desire of Ages*. 22 p. *Seventh-day Adventist Bible Commentary*. 5 köt. 1149 p.). A bűn nem valami könnyed dolog, ezért Isten sem veheti könnyen; kezdeményezésének ki kell elégítenie a megszegett törvény követelményeit. Isten igaz marad akkor, amikor a keresztre való tekintettel megigazítja azt, aki Jézusban hisz (Rm 3,26). Isten nemcsak testté lett, s küzdött a kísértéssel anélkül, hogy elbukott volna benne (Zsid 4,15), hanem az isteni beavatkozások csúcs-

pontjaként, szegyenletes formában, a kereszten, mint egy helyettesként meg is halt. „Megalázta magát, és engedelmeskedett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig” (Fil 2,8).

Jézus minden emberért meghalt, bármely helyen és bármely korban éljenek is. Ez volt az az esemény, melyre előre mutattak az ószövetségi áldozatok. Jézus halála megbékéltette a világot Istennel (2Kor 5,19), megszabadította az embert Sátán hatalmából, s megnyitotta az élet és az Istennel való közösség ajtaját. Ezért, mi keresztények, nem szégyelljük a keresztet. A kereszttel a biztosítéka, hogy bűnbocsánatot nyerünk, ezért a kereszttel bizonyosságunk forrása, és örök életünk záloga. „Én azonban nem kívánok mással dicsekedni, mint a mi Urunk Jézus Krisztus kereszttel” (Gal 6,14; White, E. G.: *Testimonies to Ministers*. 161–162. p.).

Krisztus kereszttel és feltámadása a megváltás történetének központi eseménye (Zsid 9,26), az isteni beavatkozás azonban ezzel még nem ért véget. A feltámadt Krisztus mennybement, s az Atya jobbán van, aki kérésére elküldte a Szentlelket a világba (Jn 14,16,26). A Lélek mindig arra ösztönözte az embereket, hogy kövessék Istent, most azonban egy egészen más formában jött el. Segítsége nélkül akaratunk erőtlen és olyan mértékig hajlik a rosszra, hogy saját erőnkől nem tudjuk a jót választani. A Szentlélek erővel tölti fel akaratunkat, hogy képesek legyünk pozitív választ adni a jó hírre, s el tudjuk fogadni a megváltást (Jn 3,5–8; 7,17); Fil 2,13). Jézus szolgálata ebben a formában állandósult a Lélek által, aki meggyőzi a világot a bűnről, az igazságról és az ítéletről (Jn 16,8).

Az üdvösség története a kegyelem és a szeretet története. Isten, aki kedvét leli a megbocsátásban, megváltotta a világot Jézus Krisztusban. A kezdeményezés a történet minden pontján Isten kezében van.

Az ember válasza a kegyelemre

Krisztus halála által megváltotta a világot, s minden bűn váltságdíját megfizette, mégsem üdvözl minden ember. Miért van ez így? Azért, mert Isten nem alkalmaz kényszert még akkor sem, amikor a legjobbat akarja megtenni értünk. Lehetővé tette az üdvösséget, mint ingyenes ajándékot, de ezt az ajándékot nem erőlteti ránk. Megte-

remtette a megbékélés feltételeit, de ahhoz, hogy megbékéljünk vele, el kell fogadnunk ezt a lehetőséget.

Az embernek a kegyelemre adott válasza a hit, ami lényegében Istenbe vetett bizalom, s azt jelenti, hogy szaván fogjuk Istent (Rm 14,23; Zsid 11,1). A Bibliában Ábrahám a hit mintaképe, akiről – az Ószövetséget idézve – Pál azt írja: „Hitt Ábrahám az Istennek, és Isten ezt számította be neki igazságnak” (Rm 4,3; 1Móz 15,6). Az Isten és az Ábrahám közötti szövetség összefüggésében a hit nem csupán elvi azonosulás, hanem az Isten ígéreteibe vetett teljes bizalom, ami magában foglalja azt a készséget, hogy Ábrahám mindenben elfogadja Isten szavait és engedelmeskedik azoknak. Hit által Ábrahám rendezett kapcsolatba került Istennel, s ennek engedelmesség a következménye (Zsid 11,8). Ábrahám engedelmeskedik Istennek, és ennek jeléül körülmetélik (1Móz 17, 22-27). A hit a Bibliában soha nem egyszerű szellemi azonosulás valamivel, hanem olyan kapcsolat, melyben a hit „a szeretet által munkálkodó” lesz (Gal 5,6; White, E.G.: *Selected Messages*. 1. köt. 398. p.).

Önmagában a hit nem jelent érdemet, nem hitből, hanem kegyelemből üdvözülünk: „kegyelemből van üdvösségetek a hit által” (Ef 2,8), „semmi sincs a hitben, ami képes lenne megmenteni bennünket” (White, E. G.: *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*. 6. köt., 1071. p.). Ezzel szemben a hit az az eszköz, melynek segítségével átvesszük az üdvösség ajándékát Istentől (White, E. G.: *Selected Messages*. 1. köt., 363. p.). Egyedül a keresztség a mi üdvösségünk, a hit ellenben az a személyes reakció, melynek segítségével magunkévá tesszük azt, amit Isten a keresztsen tett értünk.

Senki sem jön Istenhez, akit Ő nem vonz (Jn 6,44). Arcunkat elfordítottuk Istentől, s még az a vágy is hiányzik belőlünk, hogy egyáltalán megpróbáljunk visszatérni hozzá. Akaratunk annyira legyengült, hogy csak a rosszat vagyunk képesek akarni (Jer 13,23), a Szentlélek azonban erővel tölti meg akaratunkat, s felkelti bennünk az Isten utáni vágyakozást. Bűnbánatra vezet, mi pedig szomorkodni kezdünk a bűn miatt, s elfordulunk attól, amint kinyújtjuk hitkezünket, hogy elfogadjuk Istentől a felkínált ajándékot (White, E. G.: *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*. 6. köt. 1073. p. *The Desire of Ages*. 175. p.). Maga a hit is Isten ajándéka tehát, amit Isten a Szentírásán keresztül mindenkinek felkínál (White, E. G.: *Selected Messages*. 2. köt. 375. p.).

Nem értjük egészen, hogy Szentlélek miként hozza létre a hitet akaratunkban. Mondhatjuk azt, hogy azért üdvözülünk, mert elfogadtuk a felkínált üdvösséget, de nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy ami emberi a hitben, az csupán a Szentlélek Isten kezdeményező munkája nyomán lehetséges. Ezért nem dicsekedhetünk hitünkkel (Rm 3,27).

A hit lehetősége magában foglalja a hitetlenség lehetőségét is: az ember ellenállhat a Léleknek, s elutasíthatja az ajándékot, melyet Isten kinyújtott felé. Amikor ezt tesszük, önmagunkat kárhozzátjuk (Jn 3,18–19), mert eldobtuk a kegyelmet, és elutasítottuk a szeretetet.

Az üdvösség következményei, amit hit által kapunk, mindent átfogóak; életünk más irányt vesz, Krisztusban új státuszt kapunk és új életet is. E dokumentum következő fejezeteiben foglalkozunk mind az Isten előtti új helyzettel, mind az Istentől kapott új étellel. Meg kell azonban értenünk valamit: meg kell különböztetnünk a Krisztusban kapott új státuszt az új élettől, de nem szabad őket elválasztanunk egymástól. Isten megmentő munkája, mellyel fiainak és leányainak nyilvánít bennünket, egyszermind olyan kapcsolatot teremt, mely átformálja jellemünket (Rm 5,1–5; Tit 3,5; Zsid 10,16–17; White, E. G.: *Thought From the Mount of Blessing*. 114. p.).

Új státusz Krisztusban

Az új státusz, amit Krisztusban kapunk, túl gazdag és szerteágazó ahhoz, hogy egyetlen fogalomba sűrítethetnénk. A Biblia számos kifejezést alkalmaz e tapasztalat leírására, melyek közül a legfontosabbak a megigazulás, a megbékélés, a bűnbocsánat, a fiúvá fogadás és a megszentelődés. Mindegyik kifejezésnek van egy-egy sajátos bibliai jelentése.

Megigazulás. E kifejezés a törvényszéken használt nyelvből származik. Isten ítélőszéke előtt úgy néznek ránk, mint a bűnözőkre, s amint felolvassák előttünk a törvényt, magunk is tudatára ébredünk, hogy bűnösök vagyunk. Lehet, hogy külsőleg ártatlanoknak tűnünk, de a törvény nem elégszik meg ezzel: megítéli indítékainkat, szándékainkat, s elnémitja mentegőzésünket: „a törvény lelki, én pedig testi vagyok: ki vagyok szolgáltatva a bűnnek” (Rm 7,14). Most azonban hirtelen izgalom támad a törvényszék körül: ügyvédünk feláll, hogy szóljon mellettünk. Ahelyett, hogy elfo-

gadná a ránk mért halálos ítéletet, saját haláláról beszél; elismeri, hogy engedetlenek voltunk, de odaállítja az ő engedelmisségét. Nem állítja, hogy igazak vagyunk, de igazságával befedezi bennünket (White, E.G.: *Christ's Object Lessons*. 311. p.). Ott áll tehát, mint képviselőnk (White, E. G.: *The Desire of Ages*. 357. p.) és kezesünk (White, E. G.: *Selected Messages*. 1. köt. 256–258. p.). Kezesünkre való tekintettel az ítélet – felmentés. Szabadon távozhatunk, a törvény, mely korábban elítélt bennünket, nem kárhozza többé. Ezt jelenti a megigazulás kegyelemből, hit által (Rm 3,21–26).

Megbékélés. Ez a kép az emberi kapcsolatokról ered. Megromlott a barátság, sérelem és keserűség lépett helyébe. Az egyik fél azonban elhatározta, hogy helyreállítja a megromlott kapcsolatot; a végsőkig elment, messze túl azon, amit ember elvárhat, elgondolhat vagy megtehet azért, hogy rendbe tegye azt, ami elromlott. Isten még egyszer kezébe vette a kezdeményezést: megbékéltetett bennünket Krisztus által önmagával (2Kor 5,18). Ami Őt illeti, az ellenségeskedés minden oka megszűnt, a másik fél azonban megmaradt elidegenedésében. Büntudatot érez azokért a tettekért, melyek felelősek a kapcsolat megromlásáért. Egy nap azonban saját reménytelen helyzete, valamint a másik fél nagylelkűsége érinti szívét. Megfordul és megbékél (2Kor 5,20; Rm 5,10).

Elengedés. E szó az üzleti életből vett hasonlat. Jézusnak az adós szolgáról szóló példázata szerint olyan súlyosan el vagyunk adósodva, hogy soha nem tudunk kilábalni belőle. Akkora adóságot halmoztunk fel, hogy esélyünk sincs arra, hogy megbirkózzunk vele (Mt 18,25–35). Az adóság a bűnt jelképezi, Isten azonban átlátva helyzetünk reménytelenségét, Krisztusban elengedi minden adóságunkat. „Krisztus meghalt bűneinkért” (1Kor 15,3). Kiegyenlítette összes számlatartozásunkat, ezért annak az embernek a helyzetét élvezhetjük, akinek nincsenek bűnadóságai, s aki ezért szabadon megbocsáthat azoknak, akik vétkeztek ellene (Jn 18,32–33).

Fülvá fogadás. E kép a családi életből ered. Hajótöröttek vagyunk: árvák az ellenséges világban. Otthonra vágyunk, ahol befogadnak bennünket, s ahova tartozhatunk. Pál apostol szavaival élve: „mint az ígéret szövetségein kívül álló idegenek, reményesség nélkül és Isten nélkül éltetek a világban” (Ef 2,12). Isten azonban egy nap befogadott bennünket családjába. Kifizette az örökbefogadásért járó díjat, elvégezte a szükséges „papírmunkát”, így már az Ő gyermekei vagyunk. Befogadott bennünket otthonába, és részesített az ezzel járó jogokban és kiváltságokban: „amikor eljött az

idő teljessége, Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született a törvénynek alávetve, hogy a törvény alatt levőket megváltsa, hogy Isten fiaivá legyünk” (Gal 4,4–5; Rm 8,15).

Megszentelődés. A keresztények a megszentelődés szót annak a növekedésnek a leírására alkalmazzák, mely a mennyei ideálhoz vezet. A szó azonban a Bibliában sokkal szélesebb értelmet hordoz, és gyakran vonatkozik Isten előtti új helyzetünkre. Ilyen értelemben a szó odaszentelődést, odaszánást jelent, s Pál apostol így használja számos levelében, amikor „szentekről” és „megszenteltekről” ír (Rm 1,7; 1Kor 1,2; 2Kor 1,1; Ef 1,1). Hasonlóképpen írja a korinthusiaknak: „megmosattatok, megszentelődtetek, és meg is igazultatok az Úr Jézus Krisztus nevében és a mi Istenünk Lelke által” (1Kor 6,11). A szó jelentése a szentélyből táplálkozik. Izraelben mindent és mindenkit, aki a templommal kapcsolatban állt, el kellett különíteni a profán világtól, s oda kellett szentelni Isten szolgálatára. Így Istennek a lázadó világban vannak olyan emberei, akik elkülönültek a világtól, és neki szentelték magukat. Elfogadták a kegyelmet hit által, ezért nem tartoznak a gonoszság fedelméhez. Isten saját pecsétjét helyezte rájuk, saját tulajdonának tekinti őket, akiket féltve őriz a világ zűrzavarában (Fil 2,15; White, E. G.: *Testimonies to Ministers*. 49–50. p.).

E kifejezések – megigazulás, megbékélés, elengedés, fiúvá fogadás és megszentelődés – mind arra az új helyzetre vonatkoznak, melybe a keresztények kerülnek. Elmondják nekünk, mekkora kiváltságban van részünk és azt is, milyen szent az a név, melyről nevezettünk (White, E. G.: *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*. 6. köt. 1070. p.).

E kifejezések ugyanakkor felelősségünkre is emlékeztetnek bennünket. Mivel a mennyei Király fiai és leányai vagyunk, úgy kell élnünk, ahogy az királyi méltóságunkhoz illik. Jézus helyünkbe lépett az ítélőszék előtt, ezért hálánkat megváltozott életünkkel fogjuk kimutatni. Miután tudatában vagyunk annak, hogy mekkora áldozatot hozott Isten a kereszten, hogy megbékéltessen bennünket, többé nem tudjuk könnyelműen venni Isten ismeretét. Miután Isten levette rólunk bűneink megsemmisítő adóságát, nem érzünk vágyat arra, hogy ismét magunkra vegyünk azt. Miután már nem vagyunk idegenek és távollévők, azzal fejezzük ki az új családhoz való tartozás örömet, hogy örködünk a család jó hírneve felett. Mivel Isten elkülönített bennünket a világtól, többé nem élhetünk a világ céljai és elvárásai szerint (2Kor 6,16–18).

Új viszonyba kerültünk tehát a vétkekkel és a bűnnel. A bűn uralma megtört felettünk, Krisztus szolgálói lettünk, tagjainkat neki szenteljük oda, hogy az igazság szolgálatában álljanak (Rm 6,12–19). Mindenre van erőnk Krisztusban, aki megerősít bennünket (Fil 4,13). Isten arra vágyik, hogy le tudjuk győzni a bűnt: „Gyermekeim, ezt azért írom nektek, hogy ne vétkezzetek” (1Jn 2,1). Azonban, ha megbotlunk is és vétkezünk is, bűneink nem olyanok, mint azoké, akik nincsenek megváltva. Külsőleg azonosak lehetnek a cselekedetek, de az ember belső magatartása velük szemben egészen más. A nem hívő otthon van a bűnben; semmibe veszi mind Istent, mind a bűn következményeit, s gyakran szándékosan lázad a törvény ellen. Amikor a hívő vétkezik, utálja bűnét, mert Krisztus halálát okozta, és nem szeretné ismét megfeszíteni Krisztust (1Jn 3,4-10; Zsid 6,6; White, E. G.: *The Great Controversy*. 508. p.).

Mindaddig, míg hit által közösségben vagyunk Istennel, megőrizzük új státuszunkat, mint Isten fiai és lányai. A kísértések időnként legyőznek bennünket, Isten azonban nem vet el minket, mert van Szószólónk Isten előtt, az igaz Jézus Krisztus (1Jn 2,1), aki hű és igaz, megbocsátja bűneinket, és megtisztít tisztátalanságainktól (1Jn 1,9). Az isteni család tagjai maradunk, nem az esetenként elkövetett jó és rossz tettek, hanem életünk iránya árulja el, hogy ismét fellázdadtunk-e Isten ellen, vagy továbbra is közösségben vagyunk vele a hit által (White, E.G.: *Steps to Christ*. 47, 58 p.; *The Ministry of Healing*. 249. p.).

Új helyzetünk újfajta kapcsolatot eredményez. E kettőt nem lehet elválasztani egymástól. Miután részesültünk az üdvösség ajándékában, a hit életét éljük. Kiterjesztjük kezünket naponta Isten felé szeretetteljes bizalommal, elvetjük a büszkeséget, és teljesen Istenre hagyatkozunk. Istennel való kapcsolatunk egyre jobban elmélyül és megerősödik, ha nem így lenne, akkor kapcsolatunk fokozatosan elhalna. Isten az előbbit munkálja, de az utóbbit sem teszi lehetetlenné. Isten nem korlátozza a hit szabadságát, de ha eltérjük, hogy új kapcsolatunk elhaljon, többé nem igényelhetjük azokat az áldásokat, melyek Isten előtti új státuszunkból fakadnak (Zsid 6,4–9; Jn 15,4–8; White, E. G.: *Selected Messages*. 1. köt., 366. p.).

Új élet Krisztusban

Új státuszunk Krisztusban elszakíthatatlan kapcsolatban van új életünkkel. Az üdvösség ajándéka, amit hit által nyerünk el, új emberekké formál bennünket. Az

kezdemenykez isteni szeretet, szeretetet gerjeszt bennünk is, mi pedig fokozatosan átváltozunk Isten képmására. E változásnak számos összetevője van.

Újjászületés. Senki sem tudja maradéktalanul megfejtetni az újjászületés titkát. A Szentlélek munkálkodni kezd bennünk, mi pedig újjászületünk, más szóval: megújulunk (Jn 3,4–8). Alapvető változás következik be irányultságunkban, magatartásunkban és értékrendünkben. Megőrizzük egyéniségünket, de elveszítjük énközpontúságunkat. Háttal fordítunk az önzésnek, és Istent kezdjük szolgálni. „Ami testtől született, test az, és ami Lélektől született, lélek az” (Jn 3,6).

Helyreállítás. A Szentlélek ereje által istenképűségünk, mely csaknem elveszett, folyamatosan helyreáll. Szellemi, fizikai és lelki erőink meggyógyulnak (1Thess 5,23). Szorongás és önmarcangolás helyett Isten békessége, mely minden értelmet meghalad, megőrzi szívünket és gondolatainkat a Krisztus Jézusban (Fil 4,7). Az Úr maradandó öröme költözik szívünkbe, készek leszünk engedelmeskedni akaratának, jó tetszésének (Fil 2,13), s az Ő dicsőségére fogunk élni. Tiszteljük őt testünkben, a Szentlélek templomában, és mint élő áldozatot, felkínáljuk azt szolgálatára (1Kor 6,19–20; Rm 12,1–2).

A helyreállítás kiterjed az ember kapcsolataira is. Minden embert Isten szemével kezdünk nézni, s lemondunk faji, társadalmi, nemi és vallási előítéleteinkről. Tiszteljük az embereket saját mivoltukban, megpróbáljuk megérteni azokat a jelenségeket, melyek formálták jellemüket és krisztusi indulattal gondoskodunk róluk.

Végül a helyreállítás kiterjed a fizikai világgal való kapcsolatunkra is. A bűn következtében az az uralom, amit Isten ősszüleinknek adott (1Móz 1,26) „kizsákmányolássá lett, most azonban Krisztus uralma alatt helyreállítjuk a felelős sáfárságot. Úgy kezeljük a földi javakat, mint Isten ajándékait.

Növekedés. Az új élet növekedés Krisztusban. Fokozatosan helyreáll bennünk az isteni képmás. Miközben az Urat szemléljük, a Lélek által elváltozunk (2Kor 3,18). Általában megszentelődésnek nevezzük e folyamatot, bár a Biblia más nevekkkel is illeti. „Tisztítsuk meg magunkat minden testi és lelki tisztátalanságtól, és Isten félelmében tegyük teljessé a mi megszentelődésünket” (2Kor 7,1), és így „növekedjünk fel szeretetben mindenestől őhozzá” (Ef 4,15).

A lelki növekedés megnyilvánul szavainkban és tetteinkben. Ezek a „cselekedetek” azonban az üdvösség következményei, nem pedig eszközei. A bennünk lakozó lélek által a „szeretet, öröm, békesség, türelem, szíveség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás” (Gal 5,22–23) gyümölcset teremjük. Ez a gyümölcs a bizonyítéka, hogy Isten fiaivá és leányaivá lettünk (White, E. G.: *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*. 6. Köt. 1111. p.).

A keresztyén élet új viszonyt teremt a hívő és a törvény között. Ahelyett, hogy lázadoznánk az isteni parancsok ellen, s megpróbálnánk kibújni teljesítésük alól, örvendezni kezdünk azon, hogy ismerjük és követjük Isten hangját (Zsolt 40,9). Akaratunkat alávetjük Isten akaratának, elvetünk minden felismert bűnt, s ez által Isten törvényének igazsága beteljesül bennünk (Rm, 8,1–4; 13,8–10; Gal 5,14).

Az engedelmisség Isten akaratának egyre teljesebb megértéséhez vezet (Péld 4,18). Jézus életéből és tanításaiból megértjük, hogy Isten törvénye több mint olyan szabályok gyűjteménye, mely csupán külső alkalmazkodást igényel tőlünk. Belátjuk, hogy a törvény megvizsgálja gondolatainkat, indítékainkat, vágyainkat és szívünknek szándékait is, hogy az engedelmisség nem csupán a törvény áthágásának hiánya, hanem a pozitív jóság gyakorlása. Olyan tettek összessége, melyeket nem csupán megtanultunk, hanem amelyek öntudatlanul fakadnak szeretetünkéből, s kiáradnak mindenkire, akikkel összeköt az élet. Az engedelmisség olyan élet, mely a maga szférájában tökéletesen visszatükrözi azt, ahogy Isten él a magában: „folyamatosan kiáradnak belőle a segítőkészség és a szeretet impulzusai” (White, E.G.: *Christ's Object Lessons*. 384 p. Mt 5,20–48; *Thoughts From the Mount of Blessing*. 76–78. p.).

Ha megértettük ezt, akkor nem leszünk képesek arra, hogy számlálgassuk Isten törvénye iránti engedelmisségből fakadó tetteinket. Ha fel is tudnánk sorolni a bűnöket, melyeket nem követtünk el, s a jó tetteket, melyeket elkövettünk, még mindig kimaradnának felsorolásunkból szívünk rejtett indítékai. És azt sem mondhatnánk, hogy mindig képesek voltunk úgy szeretni, ahogy Isten szeret.

Az engedelmisség egyetlen csalhatatlan mértéke Krisztus, akire mindenben ráhagyatkozunk hit által. Lemondunk arról, hogy önmagunkban bízunk. Minél jobban hasonlítunk Krisztusra, annál kevésbé bízunk magunkban, s annál jobban tudatában vagyunk az isteni mértéktől való elmaradásunknak. Hit által azonban felöltöztünk

Krisztus igazságába, s ez az igazság mindenben eleget tett a törvény elvárásainak. „Nem abban bízunk, amit az ember tehet, hanem abban, amit Isten tehet meg az emberért Krisztus által. Ha teljes mértékben alárendeljük magunkat Istennek, és tökéletes hittel rendelkezünk, Krisztus vére megtisztít bennünket minden gyarlóságtól. Lelkiismeretünk szabad lesz, s nem vádol többé; az Ő vérébe vetett hit által tökéletessé leszünk Jézus Krisztusban. Hála Istennek, nem lehetetlen elvárásokkal foglalkozunk: igényt tarthatunk a megszentelt életre” (White, E. G.: *Selected Messages*. 2. köt. 32. p.).

Kegyelem és hit. Keresztény életünk semmiben sem különbözik attól, mint ahogy kezdetben elindultunk a hit útján. Kezdetben hit által fogadtuk el az üdvösséget, és később sem az emberi eredményekben bízunk (Gal 3,1–5). Az új élet minden pontján, a megigazulástól a megdicsőülésig Isten kegyelmétől függünk, amit hit által kapunk meg. „Amint vettétek Krisztus Jézust, az Urat, akképpen éljete is őbenne” (Kol 2,6). Isten az, aki Szentleke által „munkálja bennünk mind az akarást, mind a véghezvitelt, jó kedvéből” (Fil 2,13). Amint az isteni kezdeményezés hozta létre, úgy e kezdeményezés is tartja fenn az új életet bennünk (White, E. G.: *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*. 6. köt. 1071. p.).

Ápolnunk kell a hitet. A növekedés nem történik magától, az engedelmisség nem mechanikus. Isten újjá akar teremteni bennünket saját képére, nekünk pedig építenünk kell kapcsolatunkat vele (Jn 15,1–8). Táplálkoznunk kell Igéjéből, közösségben kell állnunk vele az ima által, s el kell mondanunk másoknak, hogy Ő mit tett értünk (2Tim 3,16–17; 1Thessz 5,17; Mk 5,19). Naponta kell növekednünk akarátának megértésében, valamint az ő akarata iránti engedelmisségben.

Bizonyosság. Az új élet magába foglalja a bizonyosságot (Zsid 10,19–22). Üdvösségünk alapja Isten legmeghatározóbb beavatkozása az emberi történelemben: Krisztus halála és feltámadása. Tudjuk, hogy az, aki elkezdte bennünk a jó dolgot, nem engedi, hogy egyedül viaskodjunk. Tudjuk, hogy keze mindaddig megtart bennünket, amíg e kézre támaszkodunk (White, E. G.: *The Ministry of Healing*. 182. p.). Isten képes bevégezni tervét bennünk, s önmaga elé tud állítani minket nagy örömmel úgy, hogy ne legyen rajtunk semmi szeplő (Fil 1,6; 1Kor 1,8; 1Thessz 5,23). Már átmentünk a halálból az életre, a Lélek már bizonyosságot tesz a mi lelkünkkel együtt, hogy Isten fiai és leányai vagyunk (1Jn 3,14; 5,18–20; Rm 8,16). Isten békét ad nekünk a küzdelmek

között is, ereje mindenre elegendő (Jn 14,27; 2Kor 12,9). Isten nemcsak az egy és megismételhetetlen áldozatot hozta meg bűneinkért Krisztusban, hanem Nagy Főpap-ról is gondoskodott, aki a mennyei szentélyben van, s aki mindig él, hogy közbejárjon értünk, és segítséget adjon a megfelelő időben (Zsid 7,25; 4,16).

Öröm. Örvendezünk tehát az Úrban (Zsolt 20,5; Fil 4,4). Krisztus velünk van az élet minden tapasztalatában, a sötét órákban éppen úgy, mint a világosakban (Zsid 13,5). Igája könnyű, Ő nyugalmat ad nekünk (Mt 11,28–30). Pál ezt írja: „Gyökerezetek meg és épüljete fel őbenne, erősödjete meg a hit által, amint tanultátok, és hálaadásotok legyen egyre bőségebb” (Kol 2,7). Mindenben, amit Isten tesz értünk, javunkat keresi, ezért felettébb diadalmaskodhatunk mindenütt (Rm 8,28, 37). A szombat Isten teremtő, megváltó és szabadító tettei feletti örvendezés. Az élet minden terhét és kötelezettségét a mi Urunk vállaira tettük, ő pedig szabaddá tett bennünket. Azáltal, hogy legapróbb kötelességeinket is hűen teljesítjük, továbbá megosztjuk az üdvösség jó hírét másokkal, mennyei Atyánk dicsőségét keressük (Mt 5,13–16).

Beteljesedés

„Szeretteim, most Isten gyermekei vagyunk, de még nem lett nyilvánvaló, hogy mivé leszünk. Tudjuk, hogy amikor ez nyilvánvalóvá lesz, hasonlóvá leszünk hozzá, és olyanak fogjuk őt látni, amilyen valójában. Ezért akiben megvan ez a reménység, megtisztítja magát, mint ahogyan ő is tiszta (1Jn 3,2–3). Ez a megszentelt élet célja Krisztusban.

Most még megosztott tiszteletünk, zavarosak vágyaink. Most még csak rész szerint van bennünk az ismeret. Most még vannak kétségeink, és csalódottak vagyunk akkor is, amikor örülnünk kellene. Engedelmességünk is törékeny, egy nap azonban, olyanok leszünk, mint Ő. „Nekünk pedig a mennyben van polgárjogunk, ahonnan az Úr Jézus Krisztust is várjuk üdvözítőül, aki az ő dicsőséges testéhez hasonlóvá változtatja a mi gyarló testünket, azzal az erővel, amellyel maga alá vethet mindeneket” (Fil 3,20–21).

Az idő e dicsőséges beteljesedéshez közeledik. A végidőben élünk. A profetikus óra jelezte ezt 1844-ben, amikor a nagy küzdelem utolsó fázisába, az advent előtti ítélet idejébe léptünk. Isten népe minden korban előretekintett az ítélet nagy napjára (Jel

5). Várták azt a napot, amikor Isten népe igazolódik, a mindenség rendje helyreáll, minden büntelen és tökéletes lesz. Az ítélet órájában élve (Jel 14,6–12) hálások vagyunk Istennek Védőnk és Krisztusunk miatt, aki által megállhatunk az ítéletben, akinek szeretete szent életre serkent, s aki nemsoká megszabadít bennünket, és hazavisz Atyánk országába (1Kor 15,24–28).

A beteljesedés közel van, s ez lesz Isten utolsó kezdeményezése üdvösségünk érdekében.

Az üdvösség erőforrásai Istennek, és az Ő Fiának igazságában vannak tehát. Isten igazsága betölti minden szükségünket: büntudatból megigazulásba, bűnösségből szent életre, elidegenedésből megdicsőítésbe vezet. Megvalósítja azt a mindent eldöntő változást, melynek következtében a bűn rabszolgái új életet kapnak Krisztusban, és akiket megkötözött a félelem, örvendeznek a Lélek szabadításában. Az üdvösség az Úrtól van, az Úr a mi igazságunk (Jónás 2,9; Jer 23,6).

AZ EVANGÉLIUM PRIMÁTUSA

A Hetednapi Adventista Egyház Generál Konferenciájának Adminisztratív Tanácsa egy kisebb csoport javaslatára – tagjai voltak Robert S. Folkenberg (elnök), George W. Reid (a Bibliai Kutatóintézet igazgatója) a Generál Konferenciától, valamint Robert J. Wieland, Donald K. Short és Gerald Finneman az 1888-as Üzenet Tanulmányi Bizottságának vezetői – létrehozott egy tanulmányi bizottságot, melynek feladata volt a hit általi megigazulásról szóló bibliai tanítás elmélyült tanulmányozása. A bizottság különösen a tantételnek arra az értelmezésére összpontosította figyelmét, amit Robert J. Wieland és Donald K. Short képviselt ötven évig egyedül, az utóbbi időben pedig az 1888-as Üzenet Tanulmányi Bizottságának hozzájuk csatlakozó tagjaival együtt. A vizsgálódás kiterjedt a hit általi megigazulásról szóló tan és az 1888-as generál konferenciai ülésen történtek – valamint az azt követő események – megítélésére, ami az 1888-as Üzenet Tanulmányi Bizottságának fő kérdése.

Az Evangélium Primátusa Bizottságot 1994. május 17-én hozták létre, eredetileg az alábbi személyek voltak a tagjai:

Calvin B. Rock (elnök), Robert L. Dale (alelnök), Geogre W. Reid (titkár), Richard Davidson, Gerald Finneman, Lloyd Knecht, Geogre Knoght, Angel M. Rodriguez, Donald K. Short, Peter M. Van Bemmelen, Mario Veloso, Nancy J. Vyhmeister, Robert J. Wieland és Kenneth H. Wood.

Annak érdekében, hogy olyan környezetet teremthessünk, mely elősegíti egymás jobb megértését, úgy állítottuk össze a bizottságot, hogy mind az 1888-as Üzenet Tanulmányi Bizottságának, mind a generál Konferenciának a vezetői jelen legyenek. A bizottság kiegészült olyan teológusokkal, akik a Generál Konferencia két felsőoktatási intézetében, nevezetesen az Andrews University Teológiai Szemináriumában, és a Loma Linda University Vallástudományi Intézetében tanítanak. A bizottság eredeti tagjai közül Kenneth H. Wood lemondott, Robert L. Dale pedig nyugdíjba ment. A következő tagok később kapcsolódtak be a bizottság munkájába: Ivan Blazen, Robert J. Kloosterhuis, Sidney Sweet, Woodrow Whidden és Brian Schwarz. Robert J. Kloosterhuis időnként az elnöki teendőket is ellátta.

Az 1995. május 24-én tartott megnyitótól kezdve a bizottság 8 alkalommal találkozott, egy-egy alkalom két és fél napig tartott, így az ülések összesen tizenöt teljes napot vettek igénybe. A bizottság előre megírt előadásokat hallgatott meg, és kiterjedt vitát folytatott számos olyan témáról, amit az 1888-as Üzenet Tanulmányi Bizottságának tagjai fontosnak tartottak a hit általi megigazulás és a minneapolis-i generál konferenciai ülés megértésében.

A záróülés, amit a Loma Linda Egyetemen tartottak 2000. február 8-án, ideje legjelentősebb részét annak a jelentésnek megvitatásával töltötte el, amit a bizottság ötévi munkájáról készítettek. A jelentést a bizottság összes tagjának jelenlétében vitatták meg, csupán a dokumentum első része felett volt teljes egyetértés. A dokumentumot a maga egészében úgy kell kezelni, mint ami a Generál Konferencia Adminisztratív Bizottságának, valamint azoknak a bizottsági tagoknak a véleményét képezi, akiket az Andrews University és a Loma Linda University tanárai közül válogattak.

Pontok, melyekben egyetértés volt

1. ***Hangsúly Isten kezdeményező szerepén az üdvösségben.*** Egyetértünk abban, hogy az üdvösség mindig az Istentől jövő kezdeményezésen alapszik, és az egyházaknak ezt az üzenetet folyamatosan képviselnie kell a világ előtt.
2. ***Hangsúly Krisztus üdvözítő érdemein.*** Egyetértünk abban, hogy Isten mindenkinek, feltétel nélkül megteremtette az üdvösség lehetőségét.
3. ***Hangsúly a hiten, mint az üdvösség Istentől jövő adományát elfogadó eszközön.*** Egyetértünk abban, hogy Isten jövő üdvösség objektív ajándékát hit által értjük meg és hit által fogadjuk el. Az örök élet akkor kezdődik, amikor az ember hinni kezd Jézus Krisztusban.
4. ***Hangsúly a kegyelemből hit általi üdvösségen, ami szorosan kötődik az átalakult élethez és Isten összes parancsolata iránti engedelmességhez.*** Egyetértünk abban, hogy az újjászületés abban a pillanatban következik be, amikor az ember Jézushoz jön és megigazul hit által, és hogy Isten az újjászületésben m által a Szentlélek által beülteti azt a vágyat az ember szívébe, hogy a beoltott kegyel Isten akarata szerint éljen.

5. **Hangsúly a szereteten (agape).** Egyetértünk az agape központi szerepében a keresztény életben és abban is, hogy a szeretet a keresztény élet alapja.
6. **Hangsúly azon, hogy az ember saját erejéből nem képesek arra, hogy helyesen cselekedjenek.** Egyetértünk abban, hogy az emberek magukban és maguktól képtelenek arra, hogy helyesen járjanak el, és kezdeményezzék személyes üdvösségüket.
7. **Hangsúly Istennek a bűnösökhöz való közelségén.** Egyetértünk abban, hogy Isten inkább a bűnösök mellett, mint ellenük van, és közel vonja őket Jézus Krisztushoz.
8. **Hangsúly azon, hogy embereket vezessünk Krisztushoz.** Egyetértünk abban, hogy a misszió parancs szellemében az a legfőbb küldetésünk, hogy embereket vezessünk Krisztushoz.
9. **Hangsúly a bűnbánatok Krisztus testében.** Egyetértünk abban, hogy a megfeszített és feltámadott Krisztussal való közösség végett, a keresztények mélységesen azonosulnak mások bűneivel, és tudatában vannak annak, hogy e bűnöktől ők sem mentesek, ezért a Megváltó kegyelmére szorulnak. Ez az azonosulás azt eredményezi, hogy a bűnösöket megtérésre és új életre hívjuk Krisztusban. Egyetértünk abban is, hogy minél jobban elmélyül ez a szolidaritás Krisztus testében, annál intenzívebben tapasztalhatjuk meg a Szentlélek kitöltését.
10. **Az univerzalizmus elutasítása.** Elvetjük az univerzalizmust, azaz azt a tanítást, miszerint minden ember üdvözülni fog függetlenül attól, hogy személyesen elkötelezi-e magát az Úr mellett.
11. **Hangsúly a Biblia elsőségén a keresztény hit megalapozásában.** Egyetértünk abban, hogy mindenféle teológiai vizsgálódás központjában a Bibliának kell állnia.
12. **Hangsúly azon a különösen értékes üzeneten, amit Jones és Waggoner hirdetett.** Egyetértünk abban, hogy a Jones és Waggoner által képviselt „rendkívül értékes üzenetet” tanulmányozni kell, s ennek az üzenetnek a rövid összefoglalását Ellen

G. White közölte a „*Testimonies to Ministers and Gospel Workers*” című könyv 91-93 lapjain.⁶⁴⁵

Pontok, melyekben nézetkülönbség van

- 1. *Ellen G. White 1888-al kapcsolatos észrevételeinek alkalmazása.*** Eltérek a vélemények abban, hogy miként értelmezzük Ellen G. White számos 1888-al kapcsolatos kijelentését, és hogyan alkalmazzuk azokat az egyházra ma. Szerintünk e kijelentéseket Butler, Smith és kollégáik szélsőséges legalista szemléletének összefüggésében kell olvasnunk, és rendkívül óvatosaknak kell lennünk akkor, amikor olyan kijelentéseket, melyek egy bizonyos helyzetben hangzottak el és jelentősen megváltozott, későbbi helyzetre vonatkoztatjuk. A huszonegyedik században csak akkor tudjuk bölcsen alkalmazni az 1888-as eseményekkel kapcsolatos tanácsokat, ha kellő alapossggal ismerjük az egyházvezetők 1888 előtti tanításait.
- 2. *A Biblia elsőbbsége.*** Értékeljük az 1888-as Üzenet Tanulmányi Bizottságának azt az igyekezetét, hogy elsőbbséget adjanak a Bibliának, de úgy látjuk, hogy kellően következetesek ebben. Esetenként azt tapasztaljuk, hogy a bibliai adatokat egyoldalúan Jones és Waggoner teológiai felfogásából kiindulva értelmezik.
- 3. *Ellen G. White és Jones és Waggoner támogatása.*** Az a tény, hogy Ellen G. White számos esetben kiállt Jones és Waggoner mellett egyáltalán nem jelenti azt, hogy minden tantételükkel egyetértett. Hasznos lenne, ha az 1888-as Üzenet Tanulmányi Bizottsága megvizsgálná azt a sok-sok esetet is, amikor Ellen G. White álláspontja eltért Jones és Waggoner álláspontjától, illetve, amikor egyszerűen hallgatag maradt olyan kérdésekben, melyeket emezek hangsúlyosan képviseltek. Hasznos lenne számba venni és megvizsgálni azokat az eseteket, amikor Ellen G. White konkrét megjegyzéseket fűzött a fenti két szerző egy-egy kijelentéséhez (TM 91-93), mert e vizsgálódás megóvna bennünket attól a hittől, hogy Ellen G. White kritika nélkül támogatta Jones és Waggoner teológiai felfogását. Jones és Waggoner írásait úgy kell olvasni, mint olyan teológusok nyilatkozatait, akik „rendkívül értékes üzenetet” képviseltek, amire az egyháznak szüksége volt, de

⁶⁴⁵ Az idézetet közöltem a dolgozatban a 156-157 oldalon, ezért itt eltekintettem ismételt közlésétől.

akik nem voltak próféták és csalhatatlan vezetők, még a hit általi megigazulással összefüggő kérdésekben sem.

4. **Történelmi hűség.** Időnként hiányoljuk a történelmi hűséget azokban az állításokban, melyeket az 1888-as Üzenet Tanulmányi Bizottságának írásaiban olvasunk. Hagyni kell, hogy a történelem önmagáért beszéljen akkor is, ha a történelem másként ítél meg bizonyos dolgokat, mint Jones és Waggoner, vagy e szerzők későbbi értelmezői tették.
5. **Testületi bünbánat.** Nem szabad azt a benyomást kelteni, mintha Ellen G. White testületileg felszólította volna az egyházat, hogy tartson bünbánatot az 1888-es és 1893-as eseményekkel kapcsolatban, sem azt, hogy O. A. Olsen⁶⁴⁶ álláspontja ugyanaz lett volna Jones és Waggoner szolgálatával kapcsolatban, mint ami Butler és Smith adminisztráció álláspontja volt. Az 1888-as események következtében új vezetés került az egyház élére, és ez a vezetés megfelelő teret biztosított Jones és Waggoner szolgálatának az 1890-es években. Az 1888-as generál konferenciai ülés után éppen Butler és Smith volt az, akiket kirekesztettek az adventista világszervezet vezetéséből. Ellen G. White bünbánatra és megtérésre hívott egyeseket, de soha nem hívta megtérésre az egész közösséget.
6. **Egyetemes, jogi megigazulás.** Félreérthető az a kijelentés, hogy jogilag minden ember meg van mentve, és mindaddig részesül a megigazulás áldásaiban, amíg „nem dönt úgy, hogy szembeszegül Isten megmentő kegyelmével”, miközben szerzői azt mondják, hogy az embernek hitre van szüksége ahhoz, hogy részesülhessen (a jogival szemben) a megmentő megigazulásban. Például „Az 1888 felülvizsgálata” című dolgozat azt állítja, hogy „Krisztus áldozata nem csupán lehetőséget teremtő (provisional), hanem az egész világra nézve hatékony, ezért csak akkor kárhozhat el az ember, ha személyesen úgy dönt, hogy ellenáll Isten üdvözítő kegyelmének” (VI p.). Ezzel szemben Ellen G. White semmi kivétlivel nem talált abban a kijelentésben, hogy „a megváltás lehetőségei ingyenesek mindenki számára, áldásaiból azonban csak azok részesülnek, akik eleget tesznek a feltételeknek” (PP 208).

⁶⁴⁶ Az 1888-as minneapolis-i generál konferenciai ülésen őt választották meg a világszövetség elnökévé.

7. **A „Krisztusban” motívum.** Véleményünk szerint a „Krisztusban” nem jogi, hanem közösségi kifejezés. A Római levél ötödik fejezete a hit általi megigazulás tapasztalatáról szól, mely Krisztus egyszer s mindenkorra bemutatott szolgálatán alapszik, és ami központi jelentőségű a levél első öt fejezetében, nem pedig arról a jogi helyzetről, ami Krisztus halálával kialakult. A kifejezés, ahogy az 1888-as Üzenet Tanulmányi Bizottsága használja, azt sugallja, hogy születése pillanatában minden csecsemő megigazult Isten előtt. Azonban a „sokan igazakká lesznek” (Rm 5,19) kifejezést a levél szélesebb összefüggésben (Rm 1,16-17; 3,26-26; 4,1-5,1) kell értelmeznünk, ahol Pál a hit általi megigazulásra, és nem a „Krisztusban” lét alapján való jogi megigazulásra tesz hangsúlyt, a személyes hit mellőzésével. Az „Ádám-ban” és a „Krisztusban” kifejezések lelki és nem jogi természetűek, a „Krisztusban” kifejezés pusztán jogi értelmezése nem segít megérteni az emberiség szolidaritásának gondolatkorét (concept of corporate solidarity).
8. **Krisztus természete.** Elfogadjuk Ellen G. White figyelmeztetését, hogy kerülni kell minden olyan kifejezést Krisztus emberi természetével kapcsolatban, ami félreértésre adhat okot, és hogy a testetöltés titok, és mindig is az marad (5BC 1129). Minden embernek óvatosan kell eljárnia e kérdésben, és kiegyensúlyozottan kell mérlegelni mindent, ami akár a Biblia, akár Ellen G. White mond e témáról, és figyelembe kell vennünk azt, hogy e források egyike sem tulajdonít akkora jelentőséget Krisztus emberi természetének, mint Jones és Waggoner 1888 után tette. Azt a megközelítést, amit Jones és Waggoner írásaiban találunk a Krisztus emberi természetéről szóló bibliai anyaggal kapcsolatban, nem szükségszerűen támasztja alá Ellen G. White sokkal teljesebb látása Krisztus emberi természetével kapcsolatban.
9. **Jones, Waggoner és a reformátorok.** Meggyőződésünk szerint a hit általi megigazulás kérdésében nem szabad szembeállítanunk Jones és Waggoner, valamint a nagy európai reformátorok álláspontját. Ha így teszünk, ellentmondunk Jones, Waggoner és Ellen G. White kijelentéseinek (Waggoner: Gospel in the Book of Galatians, 70 p., White, E. G.: Ms 8a. 15 és 24, 1888). A kérdés szélesebb körű megértését az segíti elő, ha a hit általi megigazulással kapcsolatos fogalmakat a hármastámasz üzenettel, nem az üdvösséggel kapcsoljuk össze.

10. Az Ószövetség. Úgy tűnik, hogy amikor a Biblia először említi az „ószövetség” kifejezést (2Kor 3,14-15), a Sínai-hegyen adott Tórával köti azt össze. Hisszük, hogy a Biblia úgy beszél a Sínai szövetségről, mint kegyelmi szövetségről, amit az emberek készséggel fogadtak, mint Isten kinyilvánított akarátát. Az a tény, hogy a nép félreértette és rosszul használta e szövetséget, nem jelenti azt, hogy Isten szándéka lett volna cselekedeti szövetséget kötni Izraellel.

11. Bíráló lelkület. Bár az 1888-as Üzenet Tanulmányi Bizottságának tagjai rendszeresen beszélnek a hetednapi adventista egyház iránti hűségükről, egyházzal és egyházvezetéssel szembeni kritikáik, valamint szeparatista magatartásuk következtében sok hetednapi adventisták vezettek szakadásba és kritizáló lelkületbe. A bizottság megszerveződött, mint önálló jogi személyiség, kulcskérdésekben eltérő teológiai álláspontot képvisel, mint az egyház testülete, zavart és összeütközést gerjeszt a gyülekezetekben, saját istentiszteleteket szervez, saját kiadói munkát végez, előadóit maga látja el igazolványokkal, s olyan tevékenységeket támogat szerte a világon, melyek nem élvezik az adott területen dolgozó egyházi vezetők támogatását. Az ilyen folyamatok eredményeinek megértéséhez elég azokat az eseményeket kutatni, melyek Nagy-Britanniában és Észak-Amerikában új felekezetek születéséhez vezettek a tizennyolcadik, tizenkilencedik században. Számos olyan adventista szakadás van, melyek első lépései az 1888-as üzenethez vezethetők vissza. Az egyház történelme arra tanít bennünket, hogy sok „konstruktív kritikus” mozgalom első nemzedéke nem akart új egyházat alapítani, a következő nemzedékek azonban, akik az atyák által megkezdett ösvényen haladtak tovább mégis természetesen jutottak el erre a végkövetkeztetésre.

12. Az egyház üzenete a hit általi megigazulásról. Az egyház hitelveiben világosan megfogalmazta a Jézus Krisztusban elnyerhető üdvösségről szóló tanítást.

Krisztus „Bűneinkért önként vállalta helyettünk a szenvedést és a kereszthalált; feltámadt a halálból és felment a mennybe, hogy közbejárjon értünk a mennyei szentélyben” (Hitelven 4).

„De Isten megbékéltette magát a földet Krisztusban, és Szentlelke által a bűnbánó halandó emberben helyreállítja Alkotója képmását” (Hitelvek 7).

„Krisztus élete - mely Isten akarata iránti tökéletes engedelmesség volt -, szenvedése, halála és feltámadása által gondoskodott Isten az emberi bűn engesztelésének egyetlen eszközéről úgy, hogy akik elfogadják ezt az áldozatot, azoknak örök életük lehet, és az egész teremtett világ jobban megértheti a Teremtő örökkévaló szeretetét” (Hitelvek 9).

„Krisztus által megigazultak vagyunk, Isten fiaivá és leányaivá fogadott, és megszabadultunk a bűn uralma alól. A Lélek által újjászületünk és megszentelődünk. A Lélek megújítja elménket, beírja Isten szeretet-törvényét szívünkbe, és erőt ad a szent életre” (Hitelvek 10).

„A megváltás nem cselekedetekből, hanem kegyelemből van, és a kegyelem gyümölcse a Tízparancsolat betartása” (Hitelvek 19).

Az egyház és az 1888-as Üzenet Tanulmányi Bizottságának álláspontját összehasonlítva beláthatjuk, hogy jelentős különbségek vannak, melyek időnként félreértést, máskor zűrzavart szült a gyülekezetek tagjai között.

Minden kérdésen felül való, hogy az egyháznak állandóan szüksége van megújulásra és reformációra. Ha a hit általi megigazulás evangéliumi üzenete nem uralja minden gyülekezeti tag életét, és nem alakítja át személyiségét, akkor a langymelegség állapotában maradunk. Ezért, ahhoz, hogy az egyház betölthesse küldetését, folyamatosan figyelnie kell a hű tanúbizonyságra (Jel 3,14-22).

Észrevételek

A vádak, melyekkel az 1888-as Üzenet Tanulmányi Bizottsága sújtotta az egyház vezetését, rendkívül súlyosak. Ha az egyház hamis evangéliumot hirdet, nincs joga arra, hogy létezzen. Az evangélium részleged ismerete – amivel az ő állításaik szerint rendelkezik az egyház – nem egyenlő az evangélium igaz ismeretével. Ha valóban csupán nekik van teljes és világos ismeretük az evangéliumról, akkor rajtuk kívül mindenki hamis evangéliumot hirdet. Így közvetve elítélik az egyházat, vagy legalábbis azt állítják, hogy az egyház vezetői hitehagyásban vannak. Megvizsgálva az egyház hitelvi nyilatkozatait, ezeket a vádakot megalapozatlanoknak találtuk. Ezért szilárdan hisszük, hogy a Bizottságnak fel kell hagynia azzal az állítással, miszerint az egyház vezetői elvetették a megigazulásról szóló igazi üzenetet, illetve soha nem fo-

gadták el azt őszintén, és hogy szándékosan távol tartották azt az egyháztól és a világtól.

Felhívás

Nem kérdőjelezzük meg az 1888-as Üzenet Tanulmányi Bizottságában dolgozó vezetők őszinteségét, de megkérdőjelezzük jelenlegi tevékenységük bölcsességét. Ha a bizottság úgy dönt, hogy tevékenységét az egyházon kívül folytatja, akkor arra kérjük, hogy fogadja el az úgynevezett „segítő” szolgálatokra vonatkozó alapelveket. E „segítő” csoportok – az egyház vezetőivel karöltve, és a vezetők tanácsait követve – úgy dolgoznak, hogy tevékenységük kiegészíti az egyház különböző szervezeti egységeinek munkáját. Tevékenységük csaknem minden esetben arra irányul, hogy olyan embereket és csoportokat érjenek el, akik nem hívők, és felhívják őket arra, hogy elfogadva Krisztus igazságát, csatlakozzanak Isten maradék népéhez. A „segítő” szolgálatok mind a hitben, mind az emberi kapcsolatokban arra törekszenek, hogy összhangban legyenek az egyházzal. Azt szeretnénk, ha közös tanulmányaink és imáink most is ezt a gyümölcsöt teremnék.

Adventista kislexikon

ADVENTMOZGALOM (*advent movement*): azoknak a mozgalmaknak összefoglaló neve, melyek a tizenkilencedik századi adventi ébredésből nőttek ki. Legismertebb a William Miller névéhez kötődő nagy adventmozgalom; egy olyan felekezeti adventista ébredési irányzat, mely számos újabb felekezet „szülőanyja” lett.

ADVENTISTA (*adventist*): Eredetileg azokat az evangéliumi keresztényeket nevezték adventistáknak, akik a nagy adventmozgalomhoz tartoztak, és hittek Krisztus közeli, személyes második eljövételében. Az adventisták a premillenaristák egyik ágához tartoztak, szemben az amerikai evangéliumi keresztény többséggel, akik postmillenaristák vagy amillenaristák voltak. Ma az adventista név a hetednapi adventisták megjelölésének rövid formája.

ADVENTISTA ARCHÍVUM ÉS STATISZTIKAI HIVATAL (*Archives and Statistics*): Az adventista világszervezet egyik osztálya, melynek kettős feladata van: (1) az egyházi dokumentumok őrzése, feldolgozása és publikálása, (2) az egyház életével és növekedésével kapcsolatos statisztikai adatok kezelése és publikálása. A hivatal honlapján elektronikus formában megtaláljuk a legszámtöbb adventista kiadványokat: <http://www.adventistarchives.org/DocArchives.asp>

ANDREWS, JOHN NEVIS (1829–1883): az első hetednapi adventista, akit az egyház küldetésére küldött. 1876-ban Svájcban, majd Európa számos országában tevékenykedett. Andrews számottevő irodalmi munkát fejtett ki, és jelentős mértékben járult hozzá az adventista tanítások tisztázásához. Legismertebb könyve, „*A szombat története*” a magyar adventista misszióhoz is kötődik annyiban, hogy Conradi, Louis Richard (1856–1939), az európai adventista misszió vezető alakja, Andrews könyvének átdolgozásához gyűjtött adatokat az erdélyi szombatosokról, s adatgyűjtő körútja során keresztelte meg az első magyar adventistát Erdélyben. Andrews névadója lett az adventista egyház egyik legnívósabb egyetemének, a Michigan-i Andrews University-nek.

BATES, JOSEPH (1792–1872): a hetednapi adventisták egyik alapító tagja 1845-ben, miután elolvasta a baptisták arminianus ágához tartozó Thomas M. Preble füzetét a szombatünneplés időszerűségéről, és meghallotta, hogy a New Hampshire-i Washington nevű faluban élnek szombatünneplő adventisták, felkereste őket, és miután meggyőződött istentiszteleti gyakorlatuk biblikus voltáról, könyvet írt „*A hetednapi szombat örök jegy*” címmel. Ez az első olyan irat, mely a szombatünneplés fontosságát hangsúlyozta a későbbi hetednapi adventisták között. Ellen G. White (1827–1915), valamint férje, James Springer White (1821–1881) e könyvet tanulmányozva tért át a szombatünneplésre, amit később írásaikkal és tanításaikkal széles körben terjesztettek. Bates a bibliai próféciák magyarázatáról is írt könyvet, valamint közzétette önéletrajzát, ami az adventmozgalom korai szakaszának forrásértékű dokumentuma.

BIBLIAI KUTATÓINTÉZET (*Bible Research Institute*): az adventista világszervezet vezetése 1943-ban alapította ezt az intézményt, amit akkor hitvédelmi bizottságnak, később bibliatanulmányozó bizottságnak neveztek. A Bibliai Kutatóin-

tézet feladata azoknak a bibliai és teológiai kérdéseknek a vizsgálata, melyek körül vita van az adventisták között. Az intézet munkatársai kiadványaikkal, állásfoglalásaikkal, rendezvényeikkel és az egyházi vezetőknek adott tanácsaikkal segítik elő a konszenzus megteremtését hitbeli kérdésekben. Az intézet honlapján jelentős dokumentumokat találunk az adventista hitgyakorlatról és az egyház tanításairól: <http://www.adventistbiblicalresearch.org>

BLISS, SYLVESTER (1814–1863): a nagy adventmozgalom lapjainak szerkesztője, valamint William Miller életrajzírója. Ez a könyve a nagy adventmozgalom forrásértékű dokumentuma.

BRANSON, WILLIAM HENRY (1887–1961): az adventista világszervezet egyik vezetője, számos könyvet írt a hit általi megigazulásról, valamint az adventista tanítások védelmében. Különösen fontos „*A hit védelmében*” című könyve, amit az adventisták legelkeseredettebb ellenfelének, a baptista hitre tért adventista lelkész, Dubley Marvin Canright (1840–1919) „*A hetednapos adventizmus elutasítása*” című könyvére írt válaszul. Branson 1952-ben összehívta a második egyetemes adventista bibliakonferenciát, s e konferencia anyaga, amit „*Szilárd fundamentumunk*” címmel két kötetben tettek közzé, évtizedekig jelentős hatást gyakorolt az adventisták teológiai felfogására.

BUTLER, GEORGE IDE (1834–1918) baptista lelkész és kormányzó unokája, akit 1871-ben a hetednapos adventista egyház világszervezet elnökévé választottak. Butler elsősorban az adventista hit védelmében, valamint az adventista szervezet megszilárdításában játszott jelentős szerepet. Az 1880-as években vitába keveredett a hit általi megigazulásról szóló üzenet két fiatal képviselőjével, Ellet J. Waggoner (1855–1916) és Alonzo T. Jones (1850–1923) lelkészekkel, amivel kihívta Ellen G. White rosszalását. Butler vitáirátának címe: „*A törvény a Galatákhöz írt levélben*”. A szerző azt az álláspontot képviselte könyvében, hogy a törvény, amit Pál Krisztushoz vezető mesternek nevezett, az ószövetségi szertartási törvény. Az 1888-ban Minneapolis-ban tartott világszervezeti ülésen leváltották Butlert az egyház éléről, de 1901-ben már ismét vezető beosztásban volt, a floridai egyházterület elnöke lett.

CANRIGHT, DUDLEY MARVIN (1840–1919): adventista lelkész, hitvitázó, akinek „*A kétféle törvény*” című könyve ma is iránymutató az adventisták számára. Canright 1886-ban – részben a törvény értelmezése körüli viták miatt, részben személyes okokból – szembefordult az adventistákkal; baptista lelkész lett, és két olyan könyvet írt, amit évtizedekig alapvető műnek tekintettek az adventista hit ellenfelei. Canright első könyvében az adventistákat, a másodikban személy szerint Ellen G. White életművét támadta.

CHRISTIAN, LEWIS HARRISON (1871–1949): az adventista világszervezet egyik elnökhelyettese, aki „*A lelki ajándékok gyümölcsözése*” címmel könyvet írt Ellen G. White szolgálatáról. A könyv általában pozitív fogadtatásra talált, egy fejezete azonban a hit általi megigazulásról szóló viták keresztüztüzebe került. A szerző ebben a fejezetben védelmébe vette az egyház vezetőit, és azt állította, hogy az egyház 1888-ban pozitíven fogadta a hit általi megigazulásról szóló üzenetet. Christian ezzel szembe került a világszervezet volt vezetőjének, Arthur Grosvenor Daniells (1858–1935) kijelentésével, aki szerint az egyház sokat veszített azzal, hogy 1888-ban megosztott volt a hit általi megigazulás kérdésében, és alapot szolgáltatott azoknak a támadásoknak is, melyeket az úgynevezett 1888-as üzenet hírnökei indítottak az egyház ellen.

CROSIER, OWEN RUSSEL LOOMIS (1820–1913): a nagy adventmozgalom egyik igehirdetője, aki 1844-ben, a nagy csalódás után kifejtette azt a tantételt, hogy a mennyben van az igazi szentély, melynek a mózesi szenthely csupán a másolata volt, s Jézus Krisztus ebben a mennyei szentélyben teljesít szolgálatot. 1844-ben Krisztus szolgálata új szakaszba lépett, és ezt az új szakaszt az ószövetségi sátorszolgálatban a nagy engesztelés napja szimbolizálta. Crosier „*Mózes törvénye*” című füzetében publikálta nézeteit, amit később feladott, Ellen G. White azonban – másokkal együtt – tovább hirdette, mígnem a szentély tana a hetednapis adventisták egyik alapvető tantétele lett.

DANIELLS, ARTHUR GROSVENOR (1858–1935): az adventista világszervezet egyik legbefolyásosabb elnöke (szervezeti kérdésekben csupán James Springer White szerepe volt jelentősebb nála), aki 1901–1922-ig állt az egyház élén. A még aktív Daniells távozása után az újonnan megszervezett adventista lelkészegyesület vezetője lett, s ebben a minőségben számos szemináriumot tartott a hit általi megigazulásról. „*Krisztus a mi igazságunk*” című könyve évtizedekig volt az adventisták kedvelt lelki olvasmánya, valamint az 1888-as világszervezeti ülésről szóló mértékadónak tekintett beszámoló.

DIALÓGUS: A hetednapis adventisták elvi meggyőződésből tartózkodnak attól, hogy szervezett formában bekapcsolódjanak az ökumenikus mozgalomba. Rendszeresen részt vesznek azonban olyan bilaterális tanácskozásokon, melyek célja az adventista egyház és a különböző keresztény felekezetek és nem keresztény vallások alaposabb megismerése és megértése. Az első számottevő párbeszéd az adventisták és a presbiteriánusok között volt az 1950-es években, és az utóbbiak kezdeményezésére jött létre. Két jelentős, de sokat vitatott könyv lett a párbeszéd eredménye: az adventisták „*Kérdések a hittételekről*” címmel, a presbiteriánus partnerek „*Igaz beszéd a hetednapis adventistákról*” címmel adták közre meglátásukat. Egy évtizeddel később az adventista világszervezet vezetői konzultációt folytattak az Egyházak Világtanácsának képviselőivel, a konzultáció dokumentumait mindkét fél közzétette és kommentálta. Az adventisták és a lutheránusok párbeszédének anyagát könyvben is kiadták, az ülésekről készült zárónyilatkozatot pedig az adventista egyház gyülekezeti folyóirata, az *Adventist Review* (1998. június 25.) tette közzé. A presbiteriánusokkal folytatott párbeszédéről készült zárónyilatkozatot megtaláljuk a következő honlapon: <http://www.warc.ch/dt/er11/22.html> Az adventisták a közelmúltban a katolikusokkal is folytattak egy rövid eszmecsere-t, ez azonban hamar megszakadt, mivel az adventista résztvevők nem voltak hajlandók kategorikusan visszavonni azt a történelmi protestantizmustól öröklött tételt, hogy a katolikus egyházban antikrisztusi vonások testesülnek meg.

EDSON, HIRAM (1806–1882): laikus adventista vezető, aki mint methodista csatlakozott a nagy adventmozgalomhoz 1843-ban vagy 1844-ben. Egyike volt azoknak, akik hiteles leírást adtak az 1844. október 22-i nagy csalódásról, valamint arról az új felismerésről, hogy e dátum egy új szakasz kezdetét jelenti Krisztus engesztelő szolgálatában. Az ő ihletésére kezdte kutatni Crosier az ószövetségi szentélyszolgálatról szóló bibliai szakaszokat, és dolgozta ki azt a tanítást, amit később szentély tanának neveztek az adventisták.

EGÉSZSÉGÜGYI ELVEK (health principles): Olyan nézetek, amit a hetednapis adventisták részben a methodista megszentelődési mozgalmaktól, részben Sylvester Graham (1794–1851) presbiteriánus lelkésztől és egészségügyi reformertől – a teljes

örlésű gabonából készült kenyér felfedezőjétől és terjesztőjétől – vettek át, és fejlesztettek tovább. Az egészségügyi reform bibliai alapja, hogy az emberi test a Szentlélek temploma, ezért az egészség megőrzése és helyreállítása megszentelődésünk része – bár nem jelent érdemeket az üdvösségre.

EVANS, IRWIN HENRY (1862–1945): az adventista világszervezet egyik alelnöke, aki az úgynevezett „győzelmes élet” teológiájának egyik képviselője volt. „Ez az út” című könyve a hit általi megigazulás tanának adventista értelmezését mutatja be úgy, ahogy azt az adventisták az 1930-as években képviselték.

FITCH, CHARLES (1805–1844): fiatalon elhunyt adventista igehirdető, a nagy advent mozgalom egyik szószólója, aki 1843-ban „*Fussatok ki Babilonból...*” című, nyomtatásban is kiadott prédikációjával új irányt szabott a mozgalomnak. Az akkor már igen erős ellenállásra hivatkozva Babilonnak nevezte azokat az egyházakat, melyek elutasították a nagy adventmozgalom által hirdetett evangéliumot, és arra kérte a hívőket, hogy szakadjanak el ezektől az egyházaktól. A hetednapos adventisták később ezt a tevékenységét úgy értelmezték, hogy Fitch szolgálatával vette kezdetét a „második angyal” (Jel 14,8) üzenetének korszaka.

FROOM, LE ROY EDWIN (1890–1974): adventista teológus, egyház és dogmatörténész, aki két enciklopédikus művet írt. Az „*Atyáink prófétai hite*” című négykötetes sorozatban a keresztény eszkatológia történetét mutatta be, az „*Atyáink hite a feltételes halhatatlanságban*” című két kötetből álló műben pedig a halál utáni állapotokról szóló keresztény eszméket tárgyalta. Jelentős befolyása volt a hit általi megigazulásról szóló tanítás alakulásában egyfelől azáltal, hogy ő készítette a „*Kérdések a hittételekről*” című könyv alapszövegét, amiben a presbiteriánusok kérdéseire válaszolt, valamint azzal, hogy átfogó – bár nem mindenben objektív – művet írt az üdvösségről szóló adventista tanítások történetéről. Magyarul is megjelent „*A vigasztaló eljövetele*” című könyvének egy korai kiadása, melyben a Szentlélekről értekezett.

GENERÁL KONFERENCIA (*general conference, general conference session*): A hetednapos adventisták világszervezetének – metodistáktól örökölt – elnevezése, jelentése kettős: (1) jelenti a világszervezetet, mint intézményt, ami jelenleg Washington D. C. külvárosában, Silver Springsben van, valamint (2) azokat a most ötévente tartott világkonferenciákat, melyek megválasztják a világszervezet vezetőit. A generál konferenciai ülések kizárólagos joga az adventista hitelvek megfogalmazása, módosítása, valamint a „*Gyülekezeti kézikönyv*” módosítása. Ez utóbbi mű az adventista gyülekezetek szervezeti, istentiszteleti rendjét, valamint a gyülekezeti tagok felvételével és esetleges fenyítésével kapcsolatos előírásokat tartalmazza; célja az egység megeremlése a világ adventistái között e kérdésekben.

HATÁRKÖVEK (*landmarks*): Azokat az adventista hittételeket nevezik így, melyek kialakították a hetednapos adventizmus arculatát. Vita van arról, hogy melyek ezek, de Ellen G. White egyik megjegyzéséből arra következtethetünk, hogy a szentély tanát, a hármaskorú üzenetet (Jel 14,6–12), a második adventről, a millenniumról és a holtak állapotáról szóló tanításokat, valamint a szombatról és a prófétaság lelki ajándékáról szóló tanításokat kell ide sorolnunk. Egyes konzervatív adventisták a hit általi megigazulásról szóló tanítást a pillérek elmozdítására irányuló törekvésnek tekintették, és a példabeszédek könyvének egyes kijelentéseire hivatkozva támadták (Péld 22,28; 23,10). Ellen G. White természetesen nem tekintette a hit általi megigazulás üzenetét olyan tanításnak, mely veszélyezteti a pilléreket, de ő maga is számos

figyelmeztetést közölt, melyben arra ösztönözte az adventistákat, hogy ragaszkodjanak a történelmi adventista hithez.

HAYNES, CARLYLE BOYTON (1882–1958): a huszadik század első felének egyik leghatásosabb adventista evangelizátora, 45 különböző könyv szerzője. Haynes e könyvekben úgy mutatta be az adventistákat, mint a reformáció igazi örököseit, folytatóit és beteljesítőit.

HIMES JOSHUA VAUGAN (1805–1895): az úgynevezett helyreállítási mozgalom egyik vezető személyisége, a nagy adventmozgalom publicistája, William Miller legfőbb szövetségese. Boston városban tevékenykedett, mint lelképásztor, és kapcsolatai révén egyedülálló szerepe volt abban, hogy a nagy adventmozgalom tanításai a különböző protestáns felekezetek lelkészeit is megragadták. Himes szerkesztette az „Éjfélt kiáltás” című lapot, ami a millerizmus egyik legbefolyásosabb szócsove volt. A lapot a Loma Linda University honlapján kezdték közölni: <http://0-astatine.llu.edu.catalog.llu.edu/documents.asp?CatID=10&SortBy=0&ShowDateOrder=False>.

HITTÉTELEK (doctrinal statements): Azokat a hitbéli állásfoglalásokat nevezzük így, melyek valamilyen arra jogosult egyházi vezetőttestület jóváhagyását élvezik. Az adventista világszervezet 1946-ban elfogadott határozata szerint a világszervezet egyetemes konferenciája (generál konferenciái ülés) jogosult hitelvi nyilatkozatot tenni, illetve a meglévő hitelveket értelmezni és – szükség esetén – módosítani. Az adventisták csaknem száz évig óvakodtak attól, hogy egységes hitvallást szerkesszenek, bár készültek összefoglaló nyilatkozatok az adventista hittételekről, ezek nem voltak hivatalosan elfogadottak. Az első olyan dokumentum, ami a világgözöesség támogatását élvezte, az egyház 1931-ben elfogadott 21 alapvető hittétele volt, amit 1980-ban átdolgoztak, és 27 tételben fogalmaztak meg. E hitelvi nyilatkozatot 2005-ben kiegészítették, így jelenleg az adventistáknak 28 alapvető hittételük van. A „*Gyülekezeti kézikönyv*” továbbá két olyan dokumentumot tartalmaz, amit az egyház hivatalosan elfogadott tanításának tekinthetünk: egyik a kereszttelendők előkészítésének kátéja, a másik a keresztségi hitvallás.

IDŐK JELEI (Signs of the Times): az adventisták elsősorban azokat a vallási, politikai eseményeket és természeti jelenségeket nevezik az idők jeleinek, melyekről Jézus és az apostolok úgy nyilatkoztak, hogy ezeket az eseményeket látva gondoljunk Krisztus második eljövételének közelségére. A kifejezés azonban az adventista folyóiratok egy típusának, az úgynevezett missziós, evangelizáló laptípusnak a címe is lett. Jones és Waggoner egy ilyen missziós lap társszerkesztői voltak, amikor meghirdették a hit általi megigazulás üzenetét, mint időszerű tanítást.

JELENVALÓ IGAZSÁG (present truth): a kifejezés Péter leveleiből ered (2Pt 1,12), és a hetednapi adventisták úgy magyarázták, hogy az evangélium egy és oszthatatlan, de minden korban más-más szempontok kerülnek előtérbe a szerint, ahogy a megváltás terve előrehalad. Azt az üzenetet kell jelenvaló igazságnak tekinteni, mely éppen a legaktuálisabb a gyülekezet számára. A hetednapi adventisták kezdetben a törvényt és a bibliai apokaliptikát tekintették jelenvaló igazságnak, és csak később értették meg, hogy az evangélium éppen olyan jelenvaló üzenet, mint a törvény. A kifejezés számos adventista folyóirat nevébe is bekerül, nemcsak idegen nyelven, hanem magyarul is.

JONES ALONZO T. (1850–1923): adventista lelkész, lapszerkesztő, aki elsősorban az adventisták vallásszabadságáért folytatott küzdelemben szerzett múlhatatlan érdemeket, másodsorban a hit általi megigazulás üzenetének elkötelezett igehirdetője volt. Megújulási üzenete pozitív hatást gyakorolt 1888-ban és 1893-ban, bár nem volt mentes a szélsőséges elemektől. Jones élete végén szakított az adventistákkal, s egy pünkösdista beállítottságú adventista csoporthoz csatlakozott (a részleteket lásd a róla szóló fejezetben).

KEGYELMI IDŐ (*probation*): az a tanítás, hogy Isten egy általunk ismeretlen, de nála meghatározott időt adott arra, hogy az emberek megtérjenek. Amikor ennek az időnek vége lesz, akkor mindenki abban a lelki beállítottságban marad, amiben a kegyelmi idő lejártá találja, s annak megfelelő jutalomban/elmarasztalásban részesül. A klasszikus igehely, amit az adventisták e tannal kapcsolatban idéznek: Jel 22,11–12.

KELLOG JOHN HARVEY (1852–1943): adventista orvos, egészségügyi reformer, aki különösen a hidrotériával vált ismerté a világon. Testvére volt annak a Will Keith Kellognak (1860–1951), aki különféle gabonakészítményeket talált fel, melyek sokak kedvenc reggeli ételei. John Harvey a huszadik század elején szakított a hetednapos adventistákkal, ebben panteista nézeteinek is nagy szerepe volt, amit átvett tőle a hit általi megigazulás egyik adventista apostola, Ellet J. Waggoner is.

LITCH, JOSIAH (1809–1886): metodista lelkész, aki az elsők között csatlakozott a nagy adventmozgalomhoz, és „*Krisztus lehetséges második eljövetele 1843 körül*” című könyvében részletesen kifejtette a nagy adventmozgalom bibliai próféciákról szóló látását. Magyarázata nagy hatással volt Uriah Smith-nek, a Dániel és Jelenések könyve legismertebb hetednapos adventista magyarázójának írásmagyarázati elveire.

LOUGHBOROUGH, JOHN NORTON (1832–1924): a hetednapos adventizmus egyik úttörője, aki nemcsak missziós szolgálatával, hanem könyveivel is terjesztette az adventista egyház tanításait. Különös jelentősége van „A hetednapos adventisták felemelkedése és növekedése” című, 1892-ben írt egyháztörténetének, amit 1905-ben, „A második nagy adventmozgalom” címen dolgozott át. E könyv az első rendszeres egyháztörténeti mű a hetednapos adventizációról, melynek különös jelentőséget kölcsönöz az a tény, hogy szerzője nem csupán külső szemlélője, hanem alakítója volt az eseményeknek.

MILLENARIZMUS: olyan tanítás, mely szó szerint veszi a Jelkenések könyve huszadik fejezetében található ezer esztendő, s ennek szellemében értelmezi a végső eseményeket. Két ága van: a postmillenarizmus szerint a millénium előkészíti Krisztus második eljövetelét, tehát megelőzi azt, a premillenarizmus pedig ennek éppen az ellenkezőjét vallja, miszerint Krisztus eljövetele még ebben a világkorszakban következik be, és ezt követi majd a millénium. A millenarizmus különböző irányzatai tartalmilag eltérő módon ítélik meg azokat az eseményeket, melyek a millenniumhoz kötődnek, vannak, akik aranykort látnak benne, mások éppen ellenkezőleg, kaotikus állapotokat. A hetednapos adventisták két külön síkon tárgyalják a millenniumi eseményeket: (1) a mennyben ítélkezést folyik ebben az időben, míg (2) a föld kietlen lesz és pusztá, csupán a gonosz és angyalai időznek rajta a második feltámadásig.

MILLER WILLIAM (1782–1849): baptista farmer és laikus igehirdető, aki a bibliai próféciák történeti értelmezését követve arra a következtetésre jutott, hogy Jézus Krisztus valamikor 1843-ban vagy 1844-ben személyesen és dicsőségesen visszatér a

földre, hogy megtisztítsa azt a bűntől. Millert tekintik a nagy adventmozgalom alapítójának, mivel 1831-ben ő volt az első, aki prédikálni kezdett Krisztus közeli eljövételéről, és egy évvel később írásban is közreadta profetikus számításait. Miller közvetlenül nem felelős mindenért, amit neki tulajdonítanak: a nagy adventmozgalom utolsó szakaszában, a hetedik hónap mozgalomban tevékenyen nem vett részt, az azonban kétségtelen tény, hogy a későbbi magyarázók a Miller által kijelölt úton haladtak tovább. Miller nem volt hetednapos adventista, és nem értett egyet a hetednapos adventisták több tantétével; élete végéig a vasárnapünneplő adventistákhoz tartozott.

PRESCOTT, WILLIAM WARREN (1855–1944): adventista tanító és adminisztrátor, egy időben a világszervezet alelnöke. Jelentős szerepe volt a hit általi megigazolásról szóló üzenet hirdetésében a tizenkilencedik és a huszadik század fordulóján, valamint dogmatika könyvében igyekezett következetesen alkalmazni azt az Ellen G. White által hirdetett elvet, miszerint Jézus Krisztus minden igaz keresztény tanítás szíve.

PRESTON, RACHEL OAKES (1809–1868): hetednapos baptista hölgy, aki – még a nagy adventmozgalom idején – először győzött meg egy adventista lelkészt, Frederik Wheelert, hogy szombatot ünnepeljen. Őt tekintik az összekötő kapocsnak a hetednapos baptisták és a hetednapos adventisták között.

SMITH, URIAH (1832–1903): adventista lapszerkesztő és egyházi vezető, aki Ellen G. White után a legtermékenyebb, legolvasottabb hetednapos adventista író volt. Dániel és Jelenések könyvéhez írt magyarázatait egyesek csaknem inspirált szövegeknek tekintik, és mint ilyet követik saját magyarázatukban. Smith a világszervezet főtítkára volt 1888-ban, és Butler elnökkel együtt elutasította Jones és Waggoner üzenetét. Smith nem tagadta, de nem tekintette időszerűnek a hit általi megigazolást, és azt állította, hogy az egyház mindig hitt ebben az üzenetben, ezért hangsúlyozása időszerűtlen.

SNOW, SAMUEL S. (1806–1870): kongregacionalista lelképásztor, aki a nagy adventmozgalom késői szakaszának egyik markáns igehirdetője, és az 1844. október 22-i dátum képviselője volt. Snow úgy érvelt, ha Krisztus eljövetele a nagy engesztelés napjának beteljesedése, akkor pontosan a nagy engesztelés napján kell eljönnie, és ez 1844-ben október 22.-ére esett. Snow sem volt hetednapos adventista, a nagy csalódás után fanatikus eszméket hirdetett és elszigetelődött.

SZOMBATISKOLA: a vasárnapi iskolák mintájára indult, de jelentősen átalakult adventista hitoktató rendszer, melyben részt vesz a gyülekezet minden korosztálya. A szombatiskolai tanulmányokat az adventista világközpontban készítik, az egyes országok adventistái pedig lefordítják azokat saját nyelvükre. Így a szombatiskola hatékony eszköz a hitbeli egység megőrzésére az adventista világegyházban.

STORRS, GEORGE (1796–1879): kongregacionalista, majd metodista lelkész volt, aki csatlakozott a nagy adventmozgalomhoz, és különösen az utolsó fázisban játszott vezető szerepet Snow mellett. Storrs „*Hat prédikáció*” című írása kiemelkedően fontos szerepet játszott abban, hogy a hetednapos adventisták elvetették a lélek halhatatlanságának tanítását. Storrs sem csatlakozott a hetednapos adventistákhoz, egyéni utakon haladt a nagy csalódás után.

VIZSGÁLATI ÍTÉLET (*investigative judgment*): Más néven „advent előtti ítélet”, az a tanítás, hogy a végítélet több szakaszból álló folyamat, melyben elválnak a vizsgálati (a bírósági tárgyalás) és a végrehajtoi szakasz. E tantétel magyarázatához az adventisták igénybe veszik a nagy engesztelési nap tipológiáját és azt tanítják, hogy 1844-től egészen Krisztus második eljöveteleig (illetve a kegyelmi idő lejártáig) a megigazult hívők vizsgálata folyik annak megalapozása végett, hogy Isten igaz, amikor megigazítja azokat, akik hisznek Jézus Krisztusban. Amikor Krisztus eljön dicsőségben, lényegében ennek az ítéletnek eredményét hirdeti ki, és hajtja végre. Az elkárhozottak felett Krisztus eljövetele után, a Jelenések könyvében található millenium idején folynak a vizsgálatok – a megváltottak bevonásával –, amit a gonoszok végső megsemmisítése, és a föld teljes megtisztítása követ. Az adventista hit szerint a vizsgálati ítéletre azért van szükség, hogy nyilvánvaló legyen a világmindenség előtt Isten igazságossága és méltányossága, és ezáltal biztosítva legyen, hogy a lázadás és a bűn többé nem tér vissza a világba. Így a vizsgálati ítélet nem csupán az emberek felett folyik, hanem a theodíceai kérdésekkel is összefügg.

WAGGONER, ELLET J. (1855–1916): Joseph Harvey Waggoner (1820–1889) lelkes fia, adventista igehirdető és lapszerkesztő, a hit általi megigazulásról szóló tanítás egyik legfőbb szószólója. Élete végén panteista lett és elszakadt az adventista egyháztól (a részleteket lásd a róla szóló fejezetben).

WHITE, ELLEN GOULD (1827–1915, leánykori neve: Ellen Gould Harmon): metodista laikus gyülekezeti tag volt, aki családjával 1842-ben csatlakozott a nagy adventmozgalomhoz, és 1844. október 22.-én ő is osztozott a nagy csalódás szomorú élményeiben. 1844 decemberében egy imaórán látomást kapott, melyben az adventhívők kis csoportját látta a menny felé vezető ösvényen. Az akkor mindössze tizenhét éves lány elmondta látomását a többi csalódott adventistának, akik prófétai üzenetet véltek benne felfedezni, és arra biztatták, hogy keresse fel az újangliai adventista csoportokat és ossza meg velük látomását. Így ismerkedett meg férjével, James Springer White (1821–1881) adventista igehirdetővel, akivel hamarosan összeházasodtak, és közösen fáradoztak azon, hogy a szétszéledt adventistákat összefogják, és gyülekezetet szervezzék. Ellen G. White számos könyvet, levelet, prédikációt, cikket írt, melyek gondozását egy alapítványra bízta. Ezt az alapítványt ma Ellen G. White Intézetnek nevezik, s a világ minden kontinensén vannak olyan archívumai, ahol az Ellen G. White írásainak eredeti kéziratairól készült másolatokat tárolják, és rendelkezésre bocsátják a kutatók számára. Az intézmény honlapja a következő címen található: <http://www.whiteestate.org>

WHITE, JAMES SPRINGER (1821–1881): az adventista egyház egyik alapítója, akit többször is megválasztottak a világszervezet elnökévé. Elsősorban szervező készsége, de tanításai és írásai is hozzájárultak ahhoz, hogy a nagy adventmozgalom szétszéledt tagjaiból erős, világméretű egyház lett. Megírta önéletrajzát, ami forrásértékű dokumentum a hetednapi adventista egyház történetének kutatásához.

Irodalomjegyzék

Enciklopédiák, lexikonok, szótárak

1. ARNDT-GINERICH: A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature. Univ. of Chicago Press, Chicago, 1957, 909 p.
2. BALZ-SCHNEIDER: Exegetical Dictionary of the New Testament. Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, 1978, 1-3. köt.
3. BERARDINO, A. Di.: Dictionnaire encyclopedique du christianisme ancien, Ed. du Cerf, Paris, 1990, 1-2. köt.
4. BROWDEN-RICHARDSON: A New Dictionary of Christian Theology. SCM Press, London, 1983, 614 p.
5. BRAUER, J. C.: The Westminster Dictionary of Christian History. Westminster Press, Philadelphia, 1971, 887 p.
6. BROMILEY, G. W.: The International Standard Bible Encyclopedia. Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, 1979-1988, 1-4. köt.
7. BROWN, C.: The New International Dictionary of the New Testament Theology. Zondervan, Grand Rapids, 1971, 1-4. köt.
8. BYRNE-HOULDEN: Companion Encyclopedia of Theology. Routledge, London, 1995, 1092 p.
9. CATHOLIC UNIV. OF AMERICA: New Catholic Encyclopedia. 2. kiad., Thomson-Gale, New York, London, 2002, 1-20. köt.
10. CLARKE-LINZEY: Dictionary of Ethics, Theology and Society. London, Routledge, 1996, 926 p.
11. CROSS-LIVINGSTONE: The Oxford Dictionary of the Christian Church. Oxford Univ. Press, 1997, 1784 p.
12. DOUGLAS, J. P.: The New International Dictionary of the Christian Church. Zondervan, Grand Rapids, 2. kiad., 1978, 1074 p.
13. DOUGLAS, J. P.: The New 20th –century Encyclopedia of Religious Knowledge. 2. kiad., Baker Book House, Grand Rapids, 1991, 896 p.
14. EICHER, P.: Nouveau dictionnaire de theologie. Ed. du Cerf, Paris, 1996, 1136 p.
15. ELWEL, W. A.: Evangelical Dictionary of Theology. Baker Book House, Grand Rapids, 1984, 1204 p.
16. FERGUSON-WRIGHT: New Dictionary of Theology. IVP, Leicester, 1988, 738 p.
17. FINÁLY Henrik: A latin nyelv szótára. Franklin Társulat, 1884, reprint, Editio Musica, Budapest, 1991, 2134 p.
18. FREEDMAN, D. N.: The Anchor Bible Dictionary. Doubleday, New York, London, 1992, 1-6. köt.
19. FRIES, H.: Encyclopedie de la foi. Ed. du Cerf, Paris, 1967, 1-4. köt.

20. HARRIS-ARCHER-WALTKE: Theological Wordbook of the Old Testament. Moody Press, Chicago, 1980, 1-2. köt.
21. HAWTORNE-MARTIN-REID: Dictionary of Paul and His Letters. IVP, Leicester, 1993, 1038 p.
22. HILLERBRANDT, H. J.: The Encyclopedia of Protestantism, Routledge, New York, London, 2004, 1-4. köt,
23. HOLLADAY, W. L.: A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament, Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, 1971, 425 p.
24. JACKSON, S. M.: The New Scaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge (1907-1955), Baker Book House, Grand Rapids, reprint, 1977, 1-15. köt.
25. JONES, L (Eliad, M.): Encyclopedia of Religion. 2. kiad., Thomson-Gale, New York, London, 2004, 1-16 p.
26. KITTEL, G.: Theological Dictionary of the New Testament, Wm. B. Eerdmans, 1964-1976, 1-10. köt.
27. LACOSTE, J. Y.: Dictionnaire critique de théologie. Presses Univ. de France, 1998, 1298 p.
28. LISOWSKY, G.: Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament, Württembergische Bibelanstalt, Stuttgart, 1958, 1672 p.
29. LOCHMAN-MBITI és mások: The Encyclopedia of Christianity, Wm. B. Eerdmans, 1999-től, 1-4. köt.
30. McGrath, The Blackwell Encyclopedia of Modern Christian Thought, Blackwell, Oxford, 1993, 701 p.
31. NEUFELD-DOLSON van: Seventh-day Adventist Encyclopedia, Review and Herald, Hagerstown, 1996, 1-2 köt.
32. REID, D. G.: Dictionary of Christianity in America. IVP, Downers Grove, 1990, 1305 p.
33. ROGERS, Jr. – ROGERS III.: The New Linguistic and Exegetical Key to the Greek New Testament, Zondervan, Grand Rapids, 1998, 652 p.
34. SANDER-TRENEL: Dictionnaire Hébreu- Français. Genève, (1859) 1979, 811 p.
35. SCHMOLLER, A.: Handkonkordanz zum Griechischer Neuen Testament, Württembergische Bibelanstalt, Stuttgart, 1938, 534 p.
36. SPICQ, C.: Theological Lexicon of the New Testament. Hendrickson Publishers, 1994, 1-3. köt.
37. STELTEN, L. F.: Dictionary of Ecclesiastical Latin. Hendrickson Publishers, 1995, 328 p.
38. VANGEMEREN, W. A.: The New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis, Zondervan, Grand Rapids, 1997, 1-5. köt.
39. VANYÓ László: Ókeresztény írók lexikona, Szt. Istv. Társ., Budapest, 2004, 456 p.
40. WARGA Zsigmond: Újszövetségi görög-magyar szótár, Ref. Zsin. Iroda Sajtóoszt., Budapest, 1992, 1038 p.

Szövegkiadások

Bibliai szövegek:

41. KITTEL, R.: Biblia Hebraica. Württembergische Bibelanstalt, Stuttgart, 1937, 1434 p.
42. RAHLFS, A.: Septuaginta. Württembergische Bibelanstalt, Stuttgart, 1935, 1-2. köt.
43. NESTLE-ALAND: Novum Testamentum Graece. 26. kiad., Deutsche Biblestiftung, Stuttgart, 1981, 680 p.
44. METZGER, B.M.: The Greek New Testament. 4. kiad., Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1998, 918 p. Független: NEWMAN, B. M.: A Concise Greek-English Dictionary of the New Testament. 203 p.

Hitvallás kiadások, zsinati dokumentumok

45. FILA Béla – JUG László: Az egyházi tanítóhivatal megnyilatkozásai. Örökmécs Alapítvány, Budapest, 1997, 912 p.
46. TANNER, N.: Decrees of the Ecumenical Councils, Georgetown Univ. Press, Georgetown, 1990, 1-2 köt. (kétnyelvű kiadás).
47. SCHEFF, Philip: The Creeds of the Christendom. With History and Critical Notes. Baker Book House, Grand Rapids, (az 1931-es kiadás reprintje), 1983, 1-3 köt.
48. KONKORDIA KÖNYV, Az evangélikus egyház hitvallási iratai. Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest, 1957, 1-2 köt.
49. A Magyarországi Református Egyház hitvallási iratai, 1. Heidelbergi káté, 2. Második helvét hitvallás. Magyarországi Ref. Egyh. Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, Budapest, 1965, 211 p.
50. A katolikus egyház katekizmusa. Szent István Társulat, Budapest, 1994, 651 p.
51. Seventh-day Adventists Believe, An exposition of the fundamental beliefs of the Seventh-day Adventist Church, Ministerial Association, 2005, 446 p.

Egyházatyák kora

52. KÜHÁR Flóris: Keresztény remekírók. Szent István Társulat, Budapest, 1944, 1-14. köt.
53. VANYÓ László: Ókeresztény írók. Szent István Társulat, Budapest, 1980-tól, 1-19. köt.
54. VANYÓ László: Ókeresztény örökségünk, Jel kiadó, Budapest, 1995-től, 1-10. köt.
55. RAULX, M. Oeuvres complètes de saint Augustin traduites pour la première fois en français, 1869, <http://www.abbaye-saint-benoit.ch/saints/augustin/index.htm>.
56. ROBERTS – DONALDSON: Ante-Nicene Fathers (1885), Hendrickson Publishers, 1994, 1-10. köt.

57. SCHAFF, Philip: Nicene and Post- Nicene Fathers, First Series, Hendrickson Publishers, 1994, 1-14. köt. (Augustinus és Chrysostomus művei).
58. SCHAFF-WACE: Nicene and Post- Nicene Fathers, Second Series, Hendrickson Publishers, 1994, 1-14. köt.

Középkor

59. FAIRWEATHER, E. R.: A Scholastic Miscellany: Anselm to Ockham. The Library of Christian Classics. Westminster Press, Philadelphia, 1956, 457 p.
60. OCKHAM, W.: Predestination, God's Foreknowledge, and Future Contingents. Hackett Publishing, Indianapolis, 1983, 136 p.
61. St. THOMAS AQUINAS: Summa Theologica. Complete English Edition in Five Volumes. Christian Classics, Allen, 1920, 1-5. köt.
62. VINCK, José de: The Works of Bonaventure, Cardinal, Seraphic Doctor and Saint. St. Antony Guild Press, Paterson, 1964-1970, 1-5 köt.

Reformáció kora,

63. PELICAN, Jaroslav: Luther's Works. Concordia Publishing House, Saint Louis, Fortress Press, Philadelphia, 1958-1967. 1-55. köt.
64. LUTHER, Martin: Oeuvres Choisies. Labor et Fides, Genève, 1971-2001, 1-17 köt.
65. PAUCK, W.: Melancthon and Bucer. The Library of Christian Classics. Westminster Press, Philadelphia, 1969, 406 p. (Melancthon: Loci, 1521; Bucer: De Regno Christi)
66. PREUS, J. A. O.: Melancthon, Loci Communes, 1543. Concordia Publishing House, Saint Louis, 1992, 259 p.
67. PREUS, J. A. O.: Chemnitz, Loci Theologici. Concordia Publishing House, 1989, 1-2. köt.
68. MANSCHRECK, C. L.: Melancthon On Christian Doctrine, Loci Communes, 1555. Baker Book House, Grand Rapids, 1965, 355 p.
69. ZWINGLI, Urlik: Commentarius, vagyis az igaz és a hamis vallás magyarázata. Budapest, 1905, 310 p.
70. BULLINGER, Henry: The Decades of Henry Bullinger. Reformation Heritage Books, 2004, 1-2. köt.
71. KÁLVIN János: Institúciója, 1536. Református Egyházi Könyvtár, XIX. Ford.: Victor János, Budapest, 1936, 400 p.
72. KÁLVIN János: A keresztyén vallás rendszere, 1559. Református Egyházi Könyvtár, V-VI. Ford: Ceglédi Sándor és Rábold Gusztáv, Pápa, 1909-1910, 1-2 köt.
73. CALVIN, John: Calvin's Commentaries. Baker Book House, Grand Rapids, 2005, 1-22. köt.
74. WILLIAMS-MERGAL: Spiritual and Anabaptist Writings. The Library of Christian Classics. Westminster Press, Philadelphia, 1957, 421 p.

75. KLAASSEN, W.: Anabaptism in Outline, Selected Primary Sources, Herald Press, Waterloo, 1981, 356 p.
76. JOHNSON-LEITH: Reformed Reader, A Sourcebook in Christian Theology, Westminster/John Knox Press, Louisville, 1993, 1-2 köt.
77. WILLARD, G. W. (ed.): The Commentary on the Heidelberg Catechism (1852), Presbyterian and Reformed Publishing Company, Phillipsburg, é. n. 659 p.
78. NICHOLS-NICHOLS: The Works of James Arminius (1875), Baker Book House, Grand Rapids, reprint, 1991, 1-3 köt.
79. VITSINUS, H.: The Economy of the Covenants Between God and Man, London, 1922, reprint, Kingsburg, 1990, 1-2. köt.

Adventista úttörők

80. GENERAL CONFERENCE – OFFICE of ARCHIVES & STATISTICS: Online Document Archives, <http://www.adventistarchives.org/DocArchives.asp> (adventista folyóiratok, jegyzőkönyvek, állásfoglalások és tanulmányok elektronikus kiadása)
81. WORDS OF THE PIONEERS, Adventist Pioneer Library, P. O. Box 1844, Loma Linda, CA 92354-0380 2 kiad., CD-ROM, (adventista úttörők művei, 33 000 p.)
82. JONES, Alonzo T.: The Consecrated Way to Christian Perfection. The Upward Way, Dodge Center, Minnesota, 1988, 92 p.
83. JONES, Alonzo T.: The Third Angel's Message. Reprints of 24 Sermons given by A. T. Jones at the General Conference of 1983 as recorded in the GC. Bulletin, Published by Paradise View, 1993, 173 p.
84. JONES, Alonzo T.: The Third Angel's Message, 1895. Published by the 4th Angel, 2004, 253 p.
85. JONES, Alonzo T.: Studies in the Book of Galatians. Teach Services Inc., Brushton, New York, 2002, 196 p.
86. JONES, Alonzo T. és WAGGONER, E. J.: Lessons of Faith, A Selection of Articles and Sermons. Teach Services Inc., Brushton, New York, 1995, 151 p.
87. WAGGONER, Ellet J.: Krisztus és az Ő igazsága, Budapest, 1994, 62 p.
88. WAGGONER, Ellet J.: The Everlasting Covenant, God's Promises for Us. Glad Tidings Publishers, 2002, 374 p.
89. WAGGONER, Ellet J.: The Glad Tidings, The Inspiring Message of Galatians. Teach Service Inc., Brushton, New York, 1997, 154 p.
90. WAGGONER, Ellet J.: Studies in the Book of Hebrews. Teach Service Inc., Brushton, New York, 1998, 148 p. (32 prédikáció az 1897-es generál konferenciáról)
91. WAGGONER, Ellet J.: Treasures in Isaiah, Good News in The Gospel Prophet. Teach Service Inc., Brushton, New York, 2004, 537 p. (Cikkek)
92. WAGGONER, Ellet J.: Christ and His Righteousness. Enlarged With 14 More Chapters. Glade Tidings Publishers, 1999, 204 p.

93. WAGGONER, Ellet J.: On the Gospel of John. Teach Service Inc., Bruston, New York, é n., 169 p. (Cikkek a Present Truth 1898-1899 évfolyamából)
94. WAGGONER, Ellet J.: The Gospel in Creation. Review and Herald, 1894, 169 p.
95. WHITE, Ellen G.: The Complete Published Ellen G. White Writings, Ellen G. White Estate, 1998, CD-ROM, Version 3.0

Egyház- és dogmatörténeti kézikönyvek

96. ALBERT-KNOWLES: Nouvelle Histoire de l'Église. Éditions du Seuil, 1963-1975, 1-5. köt.
97. BROMILEY, G. W.: Historical Theology, An Introduction. T. and T. Clark, Edinburgh, 1978, 459 p.
98. COLIJN, J.: Egyetemes egyháztörténet. Kiadja az Iránytű Alapítvány, 2001, 457 p.
99. CUNLIFFE-JONES, H. (szerk.): A History of Christian Doctrine. T. and T. Clark, Edinburgh, 1978, 601 p.
100. CUNNINGHAM, W.: Historical Theology, (1862). The Banner of Truth, Edinburgh, 1960, 1-2. köt.
101. DEÁK Márta (szerk.): A kereszténység története, Kiadja a Lilliput Könyvkiadó, 1996, 688 p. (az eredeti mű címe és kiadója: The History of Christianity, Lion Publishing, 1990, 1977, 656 p.).
102. DROBNER, H. R.: Les Pères de l'Église, Sept siècles de littérature chrétienne. Desclée, 1999, 637 p.
103. DUMEIGE, G. (szerk.): Histoire des conciles oecumeniques. Editions de l'Orante, Paris, 1963-1964, 1-12. köt.
104. EVANS, G. R. (szerk.): The First Christian Theologians, An Introduction to Theology in the Early Church. Blackwell Publishing, Oxford, 2004, 207 p.
105. EVANS, G. R. (szerk.): The Medieval Theologians, An Introduction to Theology in the Medieval Period. Blackwell, Oxford, 2001, 383 p.
106. GONZALEZ, J. L.: A History of Christian Thought. Abingdon Press, Nashville, 1971, 1-3. köt.
107. GONZALEZ, J. L.: The Story of Christianity. Harper San Francisco, 1984-1985, 1-2. köt.
108. FORD, D. F. (szerk.): The Modern Theologians, An Introduction to Christian Theology in the Twentieth Century, Blackwell, Oxford, 2. kiad., 1997, 772 p.
109. HAGGLUND, B.: History of Theology. Concordia Publishing House, Saint Louis, 1968, 425 p.
110. HARNACK, Adolph: History of Dogma. Russel and Russel, New York, 1958, 1-7. köt.
111. HEICK, O. W.: A History of Christian Thought. Fortress Press, Philadelphia, 1965-1966, 1-2. köt.

112. HEUSSI, K.: Az egyháztörténet kézikönyve. Osiris, Budapest, 2000, 591 p.
113. HOLIFIELD, E. B.: *Theology in America, Christian Thought from the Age of the Puritans to the Civil War*. Yale University Press, New Haven, 2003, 617 p.
114. KURT, A.: *A History of Christianity*. Fortress Press, Philadelphia, 1985-1986, 1-2. köt.
115. LATOURETTE, K. S.: *A History of Christianity*. Harper San Francisco, 1975, 1-2. köt.
116. LINDBERG, C. (szerk.): *The Reformation Theologians, An Introduction to Theology in the Early Modern Period*, Blackwell, Oxford, 2002, 393 p.
117. LINDBERG, C. (szerk.): *The Pietist Theologians, An Introduction to Theology in the Seventeenth and Eighteenth Centuries*. Blackwell, Oxford, 2005, 282 p.
118. OLSON, R. E.: *The Story of Christian Theology, Twenty Centuries of Tradition and Reformation*. Inter Varsity Press, Downer Grove, 1999, 652 p.
119. PELICAN, J.: *The Christian Tradition, A History of the Development of Doctrine*. The University of Chicago Press, Chicago, 1971-1989, 1-5. köt.
120. PETERS, G. S.: *Lire des Pères de l'Église, Cours de Patrologie*. Desclée de Brouwer, 1981, 784 p.
121. PLACHER, W. C.: *A History of Christian Theology, An Introduction*. Westminster Press, Philadelphia, 1983, 324 p.
122. QUASTEN, J.: *Patrology, A Christian Classics Reprint*. Westminster, 1992, 1-4. köt.
123. SESBOÛÉ-WOLINSKI: *Histoire des Dogmes*. Desclée, 1994-1995, 1-4. köt.
124. SHEDD, W.G.T.: *A History of Christian Doctrine, (1864)*. Wipf and Stock Publisher, Eugene, 1999, 1-2. köt.
125. SHELDON, H. C.: *History of the Christian Church (1895)*, reprint, Hendrickson Publishers, 1988, 1-5. köt.
126. SCHWARZ-GREENLEAF: *Light Bearers, A History of the Seventh-day Adventist Church*. Pacific Press, 2. kiad., 2000, 688 p. (egyetemi tankönyv az adventista egyház történetéről)
127. VANYÓ László: *Az ókeresztény egyház irodalma*. Szt. István Társulat, Budapest, 1980, 1079 p.
128. WARGA-ZOVÁNYI: *A keresztyén egyház története, Református Egyházi Könyvtár, I-III. Sárospatak, 1905-1908, 1-3. köt.*

Dogmatikai kézikönyvek

129. *A hetedik napot ünneplő adventisták hitelvei, A 27 alapvető hitelv bibliai magyarázata*. Advent Kiadó, Budapest, 1997, 411 p.
130. AMES, W.: *The Marrow of Theology*. Baker Book House, Grand Rapids, 1968, 353 p.

131. BARTH, K.: Dogmatique. Editions Labor et Fides, Genève, 1953-1980, 1-26. köt. + Index générale et textes choises.
132. BAKOS Lajos: Hiszem és vallom. Budapest, é. n.: 258 p.
133. BAVINCK, H.: Reformed Dogmatics. Baker Academics, Grand Rapids, 2003-2006, 1-3. köt.
134. BEACH, W. R.: Dimension in Salvation. Washington, D. C., 1963, 320 p.
135. BERKHOF, L.: Systematic Theology. London, 1941, 784 p.
136. BLOESCH, D.G.: Christian Foundations. Inter Varsity Press, Downer Grove, 1992-2004, 1-7. köt.
137. BREATON-JENSON (szerk.): Christian Dogmatics, Fortress Press, Philadelphia, 1984, 1-2. köt.
138. BRUNNER, E.: Dogmatique. Geneve, Labor et Fides, 1964-67, 1-3 köt.
139. BUSSWELL, J. O.: A Systematic Theology of Christian Religion, Zondervan, 1962-1963, 1-2. köt.
140. CARTER, Ch. W.: A Contemporary Wesleyan Theology. Zondervan, 1983, 1-2. köt.
141. CULVER, R. D.: Systematic Theology, Biblical and Historical. Christian Focus Publications, 2005, 1258 p.
142. DEDEREN, R. (ed): Handbook of Seventh-day Adventist Theology. Produced upon request by the leadership of the General Conference, this handbook deals with the main doctrines and practices of Seventh-day Adventists and is volume 12 of the Commentary Reference Series, Review and Herald, 2000, 1027 p.
143. DUNNING, H. R.: Grace, Faith, Holiness, A Wesleyan Systematic Theology. Bacon Hill Press, Kansas City, 1988, 671 p.
144. ELŐD István: Katolikus dogmatika. Budapest, 1978, 783. p.
145. ERICKSON, M. J.: Christian Theology, Baker Book House, 1985, 1302 p.
146. FINGER, Th. N.: Christian Theology, An Eschatological Approach, Herald Press, 1985, 1-2. köt.
147. FIORENZA-GALVIN: Systematic Theology, Roman Catholic Perspectives, Fortress Press, Minneapolis, 1991, 1-2. köt.
148. GÁL Ferenc: Dogmatika, Budapest, 1990, 1-2. köt.
149. GARRETT, J. L.: Systematic Theology, Biblical, Historical and Evangelical, Eerdmans, Grand Rapids, 1996, 1-2. köt.
150. GEISLER, N.: Systematic Theology. Bethany House, Minneapolis, 2002-2005, 1-4. köt.
151. GENZ, S. J.: Theology for the Community of God. Broadmen and Holmes Publishers, Nashville, 1994, 890 p.
152. GRUNDEN, W.: Systematic Theology, An Introduction to Biblical Doctrine, Zondervan, 1994, 1264 p.
153. HEPPE, H.: Reformed Dogmatics, Revised and edited by Ernst Bizer, (1861), reprint, London, 1950, 721 p.

154. HEYNS, W.: Református dogmatika. Budapest, 1925, 422 p.
155. HODGE, Ch.: Systematic Theology. Eerdmans, Grand Rapids, 1982, 1-3. köt.
156. HOEKSEMA, H.: Reformed Dogmatics. Reformed Free Publishing Association, Granville, 2004, 1-2. köt.
157. HOUSE, B. L.: Analytical Studies in Bible Doctrines for Seventh-day Adventist Colleges. General Conference Department of Education, 1926, 351 p.
158. JEMISON, T. H.: Christian Beliefs, Fundamental Biblical Teachings for Seventh-day Adventist College Classes. Pacific Press, Mountain View, 1959, 481 p.
159. JOHNSON, D. A.: Bible Doctrines. 5th revised ed., Walla Walla College Press, 1921, 324 p. (150 tanulmány az adventista hittételekről)
160. KERSTEN, G. H.: Reformed Dogmatics, A Systematic Treatment of Reformed Doctrine. Eerdmans, Grand Rapids, 1980-1983, 1-2. köt.
161. McGRATH, A.: Bevezetés a keresztény teológiába, Osiris Kiadó, Budapest, 1995, 437 p.
162. MUELLER, J. T.: La doctrine chrétienne, Manuel de théologie doctrinale pour pasteurs, instituteurs et fideles, Editions des Missions Luthériennes, Paris, 1956, 720 p.
163. ODEN, Th. C.: Systematic Theology. Harper San Francisco, 1987-1992, 1-3. köt.
164. OTT, L.: Précis de théologie dogmatique. Paris, 1957, 712 p.
165. PANNENBERG, W.: Systematic Theology. T. and T. Clark, Edinburgh, 1988-1998, 1-3. köt.
166. PIEPER, F.: Christian Dogmatics. Concordia Publishing House, 1950-1957, 1-4. köt.
167. PRESCOTT, W. W.: The Doctrine of Christ, A series of Bible Studies for Use in Colleges and Seminaries, Review and Herald, Washington, D. C., 1920, 304 p.
168. PRÖHLE, Károly: A hit világa. Bevezetés a keresztyén hittanba. Győr, 1948, 360 p.
169. RAYMOND, R. L.: A New Systematic Theology of Christian Faith. 2. kiad., Thomas Nelson Publishers, Nashville, 1998, 1210 p.
170. RICE, R.: The Reign of God, An Introduction to Christian Theology from a Seventh-day Adventist Perspective. Andrews University Press, Berrien Springs, 1985, 404 p.
171. SCHÜTZ Antal: Dogmatika. A katolikus hitigazságok rendszere. 2. kiad, Budapest, 1937, 1-2. köt.
172. SCHNEIDER, Th. (szerk.): A dogmatika kézikönyve, Vigília Kiadó, Budapest, 1996, 1-2. köt.
173. SEBESTYÉN Jenő: Református dogmatika. Iránytű Kiadó, Budapest, Gödöllő, 1994, 1-5 füzet egybekötve.

174. Seventh-day Adventists Answer Questions on Doctrine. Review and Herald, Washington, 1957, 720 p.
175. SHEDD, W. G. T.: Dogmatic Theology, (1888-1889). 3. kiad., Presbyterian and Reformed Publishing, 2003, 992 p.
176. SMITH, U.: Synopsis of the Present Truth, A Brief Exposition of the Views of Seventh-day Adventists. Battle Creek, 1884, 333 p.
177. STRONG, A. H.: A Systematic Theology. Glasgow, 1981, 1166 p.
178. TAVASZY Sándor: Református keresztyén dogmatika. Kolozsvár, 1932, 292 p.
179. TILLICH, P.: Rendszeres teológia, Osiris Kiadó, Budapest, 1996, 688 p.
180. TILLICKE, H.: The Evangelical Faith. Edinburgh, 1978, 1-3. köt.
181. TÖRÖK István: Dogmatika. Free University Press, Amsterdam, 1985, 501 p.
182. TURRETIN, F.: Institutes of Elenctic Theology, Presbyterian and Reformed Publishing, Phillipsburg, 1992-1997, 1-3. köt.
183. VAUCHER, A.: L'Histoire du Salut, Cours de doctrine biblique, 3. kiad., Editions S. D.T., Dammarie-les-Lys, 1951, 540 p.
184. VICTOR János: Református hiszekegy. Budapest, 1943, 354 p.
185. WEBER, O.: Foundations of Dogmatics, Eerdmans, Grand Rapids, 1982-1983, 1-2. köt.
186. WILLEY, H. O.: Christian Theology. Beacon Hill Press, Kansas City, 1958, 1-3. köt.

Monográfiák

187. BALDWIN, C. S.: Justification by Faith, More Than a Concept, a Person, Diaconia Publishers, St. Joseph, 2002, 265 p.
188. BARNHOUSE, D. G.: Expositions of Bible Doctrines Taking the Epistle to the Romans as Point of Departure, Wm. E. Eerdmans, Grand Rapids, 1952-1964, 1-4. köt.
189. BARTH, M. Justification, Pauline Texts Interpreted in the Light of the Old and New Testament, Eerdmans, Grand Rapids, 1971, 90 p.
190. BAYER, O.: Living by Faith, Justification and Sanctification, Lutheran Quarterly Books, Eerdmans, 2003, 89 p.
191. BIRD, H. S.: Theology of Seventh-day Adventism, Eerdmans, 1961, 137 p.
192. BOICE, J. M.: Romans, An Expository Commentary. Baker Book House, Grand Rapids, 1991-1995, 1-4. köt.
193. BRAATEN, C. E.: Justification, The Article by Which the Church Stands or Falls. Fortress Press, Minneapolis, 1990, 191 p.
194. BRANSON, W. H.: The Way to Christ, How Bad Man Can Become Good Man, Review and Herald, Washington, 1948, 64 p.
195. BRUYN, Th. (ed.): Pelagius's Commentary on St. Paul's Epistle to the Romans, Clarendon Paperbacks, Oxford, 1993, 236 p.

196. CARSON, D. A. (szerk.): Right With God, Justification in the Bible and the World, Baker Book House, Grand Rapids, 1992, 309 p.
197. DAVIES, R. E.: Methodism. Epworth Press, London, 1976, 196 p.
198. EBELING, G.: The Nature of Faith. Philadelphia, 1961, 191 p.
199. EVANS, I. H.: This is the Way, Meditations Concerning Justification by Faith and Growth in Christian Graces, Review and Herald, Washington, 1939, 243 p.
200. FORDE, G. O.: Justification by Faith, A Matter of Death and Life, Sigler Press, 1990, 103 p.
201. FROOM, L. R. E.: Movement of Destiny. Review and Herald, Washington D. C., 1971, 699 p.
202. GIRARARBEAU, J. L.: Calvinism and Evangelical Arminianism (1980), reprint, Harrisonburg, 1984, 576 p.
203. GROSS, J.: La divinisation du chrétien d'après les peres grecs, Contribution historiques a la doctrine de la grace. Paris, 1938, 351 p.
204. HEPPENSTALL, E.: Salvation Unlimited, Review and Herald, Washington, 1974, 256 p.
205. HODGE, Ch.: Justification by Faith Alone. Trinity Foundation, 1995, 170 p.
206. HOEKSEMA, H.: Righteous by Faith Alone, A Doctrinal Commentary on Romans, Reformed Free Publishing Ass., 2002, 702 p.
207. HOLIFIELD, E. B.: Theology in America, Christian Thought from the Age of the Puritans to the Civil War, Yale University Press, New Haven, 2003, 617 p.
208. HULL, D. D. (ed): The Antinomian Controversy 1636-1638, A Documentary History. 2. kiad., Duke University Press, 1990, 453 p.
209. HUSBANDS-TREIER: Justification, What's at Stake in the Current Debates, InterVarsity Press, Downers Grove, 2004, 278 p.
210. JÜNGEL, E.: Justification, The Heart of the Christian Faith, T. and T. Clark, Edinburgh, 2001, 304 p.
211. KÁLVIN János: A római levél magyarázata, Református Egyházi Könyvtár, XXVI. Budapest, 1954, 324 p.
212. KISTLER, D. (ed): Justification by Faith Alone, Affirming the Doctrine by Which the Church and the Individual Stands or Falls, Soli Deo Gloria Publications, 1995, 190 p.
213. KNIGHT, G. R.: Angry Saints, Tension and Possibilities in the Adventist Struggle Over Righteousness by Faith, Review and Herald, 1989, 158 p.
214. KNIGHT, G. R.: From 1888 to Apostasy, The Case of A. T. Jones. Review and Herald, 1987, 288 p.
215. KNIGHT, G. R.: A User Friendly Guide to the 1888 Message, Review and Herald, 1998, 183 p.
216. KNIGHT, G. R.: A Search for Identity, The Development of Seventh-day Adventist Beliefs, Review and Herald, Hagerstown, 2000, 223 p.
217. KNIGHT, G. R.: The Pharisees Guide to Perfect Holiness, A Study of Sin and Salvation, Pacific Press, 1992, 256 p.
218. KNIGHT, G. R.: A Brief History of Seventh-day Adventists, Review and Herald, 2. kiad., 160 p.
219. LAMPE, G. W. H.: The Doctrine of Justification by faith. London, 1954, 95 p.
220. LAND, G. (ed): Adventism in America, A History. Wm. E. Eerdmans, Grand Rapids, 1986, 301 p.
221. LANDES, P. Fr.: Augustine on Romans. Society of Biblical Literature, Text and Translation, Scholar Press, Chico, 1982, 107 p.
222. LaRONDELLE, H.: Assurance of Salvation, Pacific Press, 1999, 128 p.

223. LaRONDELLE, H.: Christ Our Salvation. What God Does for Us and in Us. Pacific Press, Mountain View, 1980, 96 p
224. LaRONDELLE, H.: Perfection, Perfectionism. Andrews University Press, Berrien Springs, 1971, 364 p.
225. LOHSE, B.: Martin Luther's Theology, Its Historical and Systematic Development. Fortress Press, Minneapolis, 1999, 393 p.
226. LUTHER Márton: Előszók a Szentírás könyveihez, Magyar Luther Könyvek, 2., Magyarországi Luther Szövetség, Budapest, 1995, 170 p.
227. LUTHER Márton: Heidelbergi Disputáció, Magyar Luther Füzetek, 8., Magyarországi Luther Szövetség, Budapest, 1999, 60 p.
228. LUTHER Márton: A szolgálai akarát, 1525, Magyar Luther Könyvek, 11., Magyarországi Luther Szövetség, Budapest, 2006, 270 p.
229. Lutherans and Adventists in Conversation, Report and Papers Presented 1994-1998, General Conference of Seventh-day Adventists – Lutheran World Federation, 2000, 319 p.
230. MARTIN, W. R.: The Truth About Seventh-day Adventism, Zondervan, 1960, 248 p.
231. MATTES, M. C.: The Role of Justification in Contemporary Theology. Wm. E. Eerdmans, Grand Rapids, 2004, 198 p.
232. McCORMACK, B. L. (ed): Justification in Perspective, Historical Development and Contemporary Challenges, Baker Academics, Grand Rapids, 2006, 277 p.
233. McGRATH, A.: Iustitia Dei, A History of the Christian Doctrine of Justification. Cambridge University Press, 1986, 2 köt. 264+252 p.
234. McGRATH, A.: Justification by Faith, What it Means for Us Today. Zondervan, 1988, 176 p.
235. MOORE, L.: Adventism in Conflict, Resolving the Issues that Divide Us, Review and Herald, 1995, 191 p.
236. MOORE, M.: The Gospel Versus Legalism, How to Deal With Legalism's Insidious Influence, Review and Herald, 1994, 191 p.
237. NEWMAN, J. H.: Lectures in the Doctrine of Justification. Wipf and Stock Publishers, 2001, 404 p.
238. ODEN, Th. C.: The Transforming Power of Grace, Abingdon Press, Nashville, 1993, 208 p.
239. ODEN, Th. C.: John Wesley's Scriptural Christianity, A Plain Exposition of His Teaching on Christian Doctrine. Zondervan, 1994, 376 p.
240. ODEN, Th. C.: The Justification Reader, Classic Christian Readers, Eerdmans, Grand Rapids, 2002, 163 p.
241. OUTLER, A. C.: John Wesley. Oxford University Press, 1964, 511 p. (szöveggyűjtemény)
242. OUTLER, A. C. (ed): The Wesleyan Theological Heritage. Zondervan, 1991, 267 p.
243. PAXTON, G.: The Shaking of Adventism. Wilmington, 1977, 172 p.
244. PENNO, P. E.: Calvary on Sinai, The Law and the Covenants in Seventh-day Adventist Heritage. M.Div., Andrews University, 2001
245. PINNOCK, C. H. (ed): A Case for Arminianism, The Grace of God, the Will of Man. Zondervan, 1989, 318 p.
246. PLUMMER, E.: Augustine's Commentary on Galatians. Oxford Early Christian Studies, Oxford, 2003, 294 p.

247. RITSCH, A.: A Critical History of the Christian Doctrine of Justification and reconciliation. Edinburgh, 1872, 605 p.
248. SHEDD, R. Ph.: Man in Community, A Study of St Paul's Application of Old Testament and Early Jewish Conception of Human Solidarity, Eerdmans, Grand Rapids, 1964, 205 p.
249. SCHRIDAN, Th.: Newman on Justification. Alba House, 1967, 265 p.
250. SEQUEIRA, J.: Beyond Belief, The Promise, the Power and the Reality of the Everlasting Gospel, Pacific Press, 1993, 188 p.
251. TOON, P.: Justification and Sanctification. Marshall Morgan and Scott, London, 1983, 162 p.
252. VALLOTON, P.: Le Christ et la foi, Nouvelle serie théologique, Labor et Fides, Geneve, 1960, 171 p.
253. VANKÓ Zsuzsanna: A boldogság törvénye, Bibliai etika. Bibliaiskolák Közössége, Budapest, 1992, 231 p.
254. VASADI Béla: A hit misztériuma, Sárospatak, 1931, 271 p.
255. VIGNEUX, P.: Justification et prédestination au XIV, sciecle, Duns Scot, Pierre d'Airiolo, Guillaume d'Ocan, Gregoire de Rimini. Paris, 1934, 195 p.
256. WALLS-DONGELL: Ehy I am not a Calvinist. InterVarsity Press, Downers Grove, 2004, 230 p.
257. WHIDDEN, W.W.: Ellen G. White on Salvation, A Chronological Study. Review and Herald, 1995, 160 p.
258. WIELAND-SHORT: 1888 Re-Examined, revised and Updated by the Original Authors. The 1888 Message Study Committee, Meadow Vista, 1987, 243 p.
259. WILLIAMS-PETERSON: Why I am not an Arminian, InterVarsity Press, Downers Grove, 2004, 224 p.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	3
I. A hit általi megigazulás és a reformáció örökösei	4
II. A hetednap Adventisták és a reformáció öröksége	9

Első főrész:

A kegyelemből hit általi megigazulás tana a nyugati egyházban

Első fejezet: Pál és Isten igazsága	13
I. Pál ellenfelei	13
II. Pál és a törvény	22
III. A páli teológia központi kérdése	28
IV. Isten igazsága Pál leveleiben	30
Második fejezet: Augustinus megigazulástana	40
I. Augustinus, a rétor és a pásztor	42
II. Augustinus püspök	45
III. Augustinus a megigazulásról	50
Harmadik fejezet: Katolikus megigazulástan	51
I. Megigazulástan a középkorban	52
II. A kegyelem fogalma és szerepe	55
III. A Tridenti-zsinat megigazulástana	58
Negyedik fejezet: Lutheránus megigazulástan	64
I. Luther Márton felfedezi Isten igazságát	66
II. Luther, a kereszt teológusa	69
III. Luther és Augustinus	74
IV. Melanchthon és a korai lutheranizmus vitái	76

V.	A lutheránus teológia vitái a tizenhatodik században	79
Ötödik fejezet: Református megigazulástan		85
I.	A megigazulás moralista értelmezése	86
II.	Az üdvösségről szóló tan Kálvin főművében	88
III.	Kálvin és a kálvinizmus	98
IV.	Puritán hagyományok az amerikai teológiában	108
Hatodik fejezet: Anglikán és metodista megigazulástan		113
I.	Megigazulástan az anglikán egyházban	113
II.	Megigazulás a metodista teológiában	122

Második főrészt:

A kegyelemből hit általi megigazulás és az adventista identitás

Hetedik fejezet: Az adventista identitás keresése		133
I.	Az adventisták és a reformátori örökség	134
II.	A hetednapú adventisták és a nagy adventmozgalom	138
III.	A hetednapú adventista tanítások első szintézisei	149
IV.	Hangsúlyváltás az adventista teológiában	152
Nyolcadik fejezet: Ellet J. Waggoner megigazulástana		165
I.	Ellet J. Waggoner látomása	166
II.	Waggoner megigazulástanának forrásai	168
III.	Az ifjú Waggoner megigazulás tana	172
IV.	Az ifjú Waggoner krisztológiája	175
V.	Fordulat Waggoner krisztológiájában	177
VI.	Fordulat Waggoner megigazulástanában	180
VII.	Ellet J. Waggoner panteizmusa	182

Kilencedik fejezet: Alonzo T. Jones megigazulástana	185
I. Krisztus bűnünk helyébe lép	188
II. Magújulás 1893-ban	190
III. Alonzo T. Jones Krisztológiája	198
IV. Jones szakítása a hetednapi adventistákkal	202
Tizedik fejezet: Ellen G. White megigazulástana	203
I. Krisztus az élet útja	204
II. Krisztus keresztje a nagy küzdelem centrumában	207
III. Krisztus emberi természete	209
IV. A törvény és a szövetségek	215
V. A megigazulás és a megszentelődés viszonya	219
VI. Megigazulás, megszentelődés, végső események	224
Tizenegyedik fejezet: A huszadik század	230
I. Győzelmes élet	231
II. Krisztus a mi Igazságunk	235
III. Adventista hitvallás és káté	237
IV. Párbeszéd az evangéliumi protestánsokkal	243
V. Üdvösség határok nélkül	258
VI. Krisztus bennünk az üdvösség reménysége	265
Tizenkettedik fejezet: Független irányzatok	270
I. Az 1888-as üzenet	271
II. Robert Brinsmead mozgalma	283
III. Desmond Ford megigazulástana	293

Harmadik főrészt:

A kegyelemből hit általi megigazulás tana az adventista teológiában

Tizenharmadik fejezet: A hit általi megigazulás problémája	301
I. A hit általi megigazulás és a bibliai antropológia	302
II. A hit általi megigazulás és a krisztológia	316
III. Az üdvösség útja	329
IV. Az üdvösség beteljesedése	344

Függelék:

Mértékadó adventista dokumentumok, lexikális ismeretek, irodalomjegyzék

Adventista hitbeli állásfoglalások	349
I. Keresztségi fogadalom	351
II. Adventista hitelvek	353
III. Igazság hit által	363
IV. Krisztus, a mi Igazságunk	372
V. Az üdvösség erőforrásai	381
VI. Az evangélium primátusa	397
Adventista kislexikon	408
Irodalomjegyzék	415

Resume

In the western church the doctrine of Righteousness by Faith is considered as the doctrine on which stands and falls the Christian Church. So the doctrine that man is justified by the grace of God, and that faith in Jesus Christ although is not the formal cause, but still is a necessary condition for justification, and salvation for this matter is the basis of Christian Faith.

The great Reformation of the 16th century started on this line, and all those denominations that came into existence from the reformation kept this heritage. However this doctrine is in crisis since the twentieth century and with this the protestant churches are in crisis too. As the Lutheran theologian, Carl E. Braaten well stated: the protestant churches arrived into a crossroad and need to define their identity again toward the Roman Catholic Church toward the historic protestant traditions and toward the new, evangelical denominations that gain more an more terrain in the Protestantism and show an inclination towards justification by works.

The crisis we can observe in the Protestantism in general is present in the Seventh-day Adventist Church in particular. The Seventh-day Adventist Church defines itself as heirs of the Reformation continuing and completing the work of the first Reformation of the sixteenth century. However this self-definition carries on two consequences: (1) the Seventh-day Adventist Church is a Bible based, evangelical protestant denomination, and the genuine members of this church experience a communion with Jesus Christ by faith and as a fruit of this they are justified and sanctified in Him. (2) Those theological debates and crises that are present in other heirs of the Reformation are present in the Seventh-day Adventist Church too.

If this is so than in order to understand and to clarify the issues the Seventh-day Adventist Theology is facing today we need to put the Adventist interpretations of the Righteousness by Faith into the context of the Christian heritage, and define its place, its contribution to this heritage. These also help us to answer some of the question that the Adventist Systematic Theology did not manage to answer adequately for the time being.

Based on this general thesis I developed my dissertation on the following lines:

1. First I studied some hermeneutical issues related to the epistles of Paul as these documents are basic for the understanding of the doctrine of Righteousness by Faith. Then I considered the different interpretations in the history of the Christian Church from St. Augustine, through the middle age and the Lutheranism, the Calvinism, the English Reformation and the Methodism making some reference of the holiness movement that had an impact on the Seventh-day Adventist interpretation.
2. In the larger part of my dissertation I presented the relationship between the Seventh-day Adventist identity and the doctrine of Righteousness by Faith. Commencing from Ellet J. Waggoner, Alonzo T. Jones, and Ellen G. White the tree great preachers of this doctrine among Seventh-day Adventists I went on to show that in the twentieth century there was a sift from the basically Armenian/Methodist heritage toward a Calvinist/Reformed heritage in the Seventh-day Adventist thinking. Adventists did not give up their Armenian heritage, however the adapted a more Calvinistic Anthropology and Christology, and this effected their interpretation of Righteousness by Faith.
3. In the third part of the dissertation I canalized those theological issues that are not jet fully solved in the Adventist interpretation of the Righteousness by Faith namely: the relationship between the Anthropology and Salvation, Christology and Righteousness by Faith, finally the so called ordo salutis that is the relationship between justification, sanctification and glorification.

My proposition is that further study of Calvin's ordo salutis that puts the union with Christ to the first place and shows justification and sanctification as two parallels and glorification as the accomplishment of both is a better interpretation of the ordo salutis then the traditional Methodist/Adventist interpretation that puts these blessing on the same line tending to interpret justification as forgiveness for past sins and sanctification that leads to character perfection as a basis of our standing in the judgment.

To complete my dissertation I translated the documents of the so called Palmdale meetings and other important declarations made by the Seventh-day Adventist Church

that are basic to understand and interpret the Seventh-day Adventists Position. Finally as this thesis is presented in a Reformed Calvinist context that may not know all the personalities and movements that formed the Adventist position I added a brief Seventh-day Adventist lexicon to facilitate to judge the wait of the different positions.

Nyilatkozat

Alulírott, Szilvási József, mint a Károly Gáspár református Egyetem teológiai facultásának doktorandusa a következő nyilatkozatot kívánom tenni az itt látható „Krisztus a mi Igazságunk, hit általi megigazulás az adventista teológiában” című művet magam írtam a teológiai doktori cím elnyerése végett. A mű önálló kutatásokon alapszik, a felhasznált forrásokat lábjegyzetekben és az irodalomjegyzékben közöltem.

Továbbá azt is szeretném kijelenteni, hogy más egyetemen sem folyamatban lévő doktori eljárás alatt nem állok, sem elutasított doktori kérelmem nem volt.

Kérem a fentiek szíves tudomásulvételét, s disszertációm benyújtásának és megvédésnek engedélyezését.

Tisztelettel:

Szilvási József
Adventista lelkész,
Pécel, 2007